

รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ

โครงการวิจัยเรื่อง
การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง
การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

โดยสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร.....	i
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 เป้าหมายผลผลิตของโครงการ.....	3
1.4 ขอบเขตของงานที่ปรึกษา.....	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	5
2.1 ภาพของการศึกษาในสังคมยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ 21.....	6
ความรู้และการจัดการความรู้.....	9
2.2 กระบวนการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21.....	14
การเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning).....	21
การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More).....	24
การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning).....	25
2.3 เป้าประสงค์ของระบบการศึกษา.....	27
2.4 การพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน.....	29
กลยุทธ์ในการเรียนรู้.....	32
การประเมินการเรียนรู้ (Assessment for Learning - Formative Assessment).....	34
2.5 การบริหารการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษา.....	35
ผลตอบแทนภายนอกของการศึกษา.....	39
การปฏิรูปการศึกษาด้วยการปฏิรูประบบความรับผิดชอบ.....	40
2.6 การพัฒนาการศึกษาและกำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ.....	43

สารบัญ

หน้า

บทที่ 3	กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา.....	53
3.1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	53
3.1.1	บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย	54
3.1.2	ระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยและองค์ประกอบ ของระบบการศึกษาไทย.....	57
3.2	แนวทางการศึกษาและวิธีการศึกษา	65
3.2.1	การรวบรวมข้อมูล.....	66
3.2.2	การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis).....	73
บทที่ 4	ผลการศึกษา.....	77
4.1	สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญ ต่อการจัดการศึกษาไทย	78
4.1.1	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend)	78
4.1.1.1	พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21	78
4.1.1.2	แนวโน้มที่สำคัญของโลก (Mega Trend)	81
4.1.2	แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค	89
4.1.3	ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues).....	91
4.1.3.1	ประเด็นภายในปัญหาในประเทศไทย (Local Problems).....	91
4.1.3.2	ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)	103
4.1.4	ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลักภายใต้บริบท ของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21	109

สารบัญ

หน้า

4.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ ภายใต้บริบทประเทศไทย และองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย	111
4.2.1 เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยและการศึกษาไทย	112
4.2.1.1 เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย	113
1) สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As-Is)	113
2) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยที่พึงประสงค์ (Should Be).....	120
3) การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis)	123
4.2.1.2 เป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทย (Goals of Education)	125
1) สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As-Is)	125
2) เป้าประสงค์หลักของระบบการศึกษาไทย ในศตวรรษที่ 21 (Should Be)	134
3) การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis)	137
4.2.1.3 กรอบเป้าหมายหลักระดับมหภาคของการศึกษาไทย (Macro Objective).....	140
4.2.1.4 สภาพการณ์ของการศึกษาไทยในปัจจุบันและประเด็นความท้าทาย	144
1) ประเด็นด้านโอกาสทางการศึกษา	147
2) ประเด็นด้านคุณภาพ.....	164
ก) กรณีศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา:แบบจำลอง ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา	173
ข) กรณีศึกษาการพัฒนาระบบอาชีวศึกษา	184
i) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศไทยได้วันนี้.....	184
ii) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศเกาหลีใต้.....	191
iii) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์.....	197
iv) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศไทย	206
3) ประเด็นด้านประสิทธิภาพ.....	218

สารบัญ

หน้า

4.2.2 การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development).....	229
4.2.2.1 ปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ ศตวรรษที่ 21.....	229
4.2.2.2 คนไทยในปัจจุบัน.....	232
4.2.2.3 คนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21.....	234
1) กลุ่มของจิต (Mindset).....	234
2) กลุ่มของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st century skills)	236
3) กลุ่มขององค์ความรู้แกนสำคัญ	238
4.2.2.4 ช่องว่าง (Gap) ระหว่างคนไทยในปัจจุบันกับคนไทยที่พึงประสงค์ ในศตวรรษที่ 21	240
4.2.3 สภาพแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment).....	242
4.2.3.1 ประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาพแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment) : กรณีศึกษาเชิงลึกจากประเทศ ฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น	242
ก. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศฟินแลนด์: การศึกษาที่เน้นศักยภาพเฉพาะตนเป็นที่ตั้ง.....	243
ข. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศสิงคโปร์: การประเมินอย่างเข้มข้นเพื่อมาตรฐานอันเป็นเลิศ	248
ค. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น: การสอนเพื่อความเข้าใจถึงแก่นแท้ในความรู้	251
ง. สภาพแวดล้อมการศึกษาในเขตปกครองฮ่องกง: นวัตกรรมการศึกษาแห่งจีน.....	256
จ. สภาพแวดล้อมการศึกษาในประเทศเกาหลีใต้: การศึกษาที่ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว.....	260
4.2.3.2 สภาพแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment) ของ ประเทศไทย และการเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	266
ก. องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่ดีเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21.....	266

สารบัญ

หน้า

ข. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน	271
- ประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างหน่วยย่อย กับผู้เรียน	271
- ประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกลาง กับหน่วยย่อย	275
- ข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้จาก สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน	282
ค. การเตรียมความพร้อมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทย สู่ศตวรรษที่ 21.....	284
1) บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน	285
2) บทบาทของครอบครัวต่อผู้เรียน	287
3) บทบาทของสถานศึกษาต่อผู้เรียน	288
4) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21.....	288
5) กรณีศึกษาจุดสว่าง (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย.....	308
5.1) นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา กรณีศึกษาดรุณสิกขาลัยและการขยายผล.....	309
5.2) ความรู้คู่คุณธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนสัตยาไส	315
5.3) เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนวังไกลกังวล	321
5.4) การพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน: กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนาและการขยายผล	326

สารบัญ

หน้า

4.2.4 ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)	334
4.2.4.1 ภาพรวมแนวนโยบายด้านการศึกษาของประเทศต่างๆ	334
ก. ประเทศฟินแลนด์	334
ข. ประเทศญี่ปุ่น	334
ค. ประเทศเกาหลีใต้	335
ง. ประเทศฮ่องกง	336
จ. ประเทศไต้หวัน	336
ฉ. ประเทศสิงคโปร์	337
4.2.4.2 กรณีศึกษาเชิงลึก: นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการศึกษา ของประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น	340
ก. ประเทศฟินแลนด์	340
ข. ประเทศสิงคโปร์	346
ค. ประเทศญี่ปุ่น	354
4.2.4.3 นโยบายในอดีตและปัจจุบันของประเทศไทย	363
พัฒนาการของแนวนโยบายการศึกษาไทย	363
กระบวนการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา	370
ปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่ยังรอการแก้ไขต่อไป	397
4.2.4.4 ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายทางการศึกษา	402

สารบัญ

หน้า

บทที่ 5	สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย : แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	417
5.1	สรุป	417
5.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	430
5.2.1	ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานการกำหนดแผนการดำเนินการ ระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21	430
	<u>ข้อม</u>	
	1) ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ	434
	2) ปฏิรูปหลักสูตร กรอบหลักสูตรแกน ปฏิบัติให้ถึงแก่น	436
	3) ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	437
	4) ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ.....	439
	<u>สร้าง</u>	
	5) สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based society) และสร้าง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์	441
5.2.2	กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ	442
5.2.3	กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนา การศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี).....	445
5.2.4	ข้อเสนอแนะแนวทางการผลักดันแผนฯ สู่การปฏิบัติ	468
บทที่ 6	ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต	469
	เอกสารอ้างอิง.....	471

สารบัญ

หน้า

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 Education as an Engine for Transformation	438
ภาคผนวกที่ 2 สรุปการประชุมระดมความคิดเห็น.....	499
ภาคผนวกที่ 3 สรุปการสัมภาษณ์และการศึกษาดูงาน	543
ภาคผนวกที่ 4 การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา	615

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	ข้อมูล สารสนเทศ ความรู้และปัญญา	10
ภาพที่ 2	กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาคีเพื่อทักษะแห่ง ศตวรรษที่ 21.....	15
ภาพที่ 3	ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21.....	18
ภาพที่ 4	ปิรามิดแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid).....	20
ภาพที่ 5	องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบรู้จริง (Elements of Mastery)	22
ภาพที่ 6	ระดับขั้นของการพัฒนาการเรียนรู้แบบรู้จริง.....	23
ภาพที่ 7	ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการอ่านและการรับรู้ของกลยุทธ์ที่มี ประสิทธิภาพสูงสุด.....	33
ภาพที่ 8	นโยบายการพัฒนาและการเปลี่ยนผ่านของประเทศ	37
ภาพที่ 9	แรงงานที่ต้องการและขาดแคลนจำแนกตามประเภทและอาชีพ.....	44
ภาพที่ 10	โครงสร้างประชากรประเทศไทยและการค้าจุนผู้สูงอายุในระยะ 30 ปีข้างหน้า	46
ภาพที่ 11	เปรียบเทียบผลิตภาพแรงงานไทยกับต่างประเทศ	48
ภาพที่ 12	ผลิตภาพแรงงานไทยกับค่าจ้างที่แท้จริง	49
ภาพที่ 13	สัดส่วนผู้เรียนระดับมัธยมปลายสายสามัญต่ออาชีวศึกษา.....	51
ภาพที่ 14	บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยและภาพคนไทย ในศตวรรษที่ 21.....	55
ภาพที่ 15	กรอบแนวคิดระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทย	59
ภาพที่ 16	แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps	61
ภาพที่ 17	แนวทางการดำเนินงาน	66
ภาพที่ 18	กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis).....	74
ภาพที่ 19	จำนวนประชากรของไทยและแนวโน้มในอนาคต (หน่วย: ล้านคน)	85
ภาพที่ 20	การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยตามระดับอายุ (หน่วย: ล้านคน).....	86
ภาพที่ 21	การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่อยู่ในเมืองและชนบท	87
ภาพที่ 22	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และการถือครองทรัพย์สินของไทย	92
ภาพที่ 23	จำนวนคนจนในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2531-2553	93
ภาพที่ 24	การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรจำแนกตามระดับรายได้.....	94

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 25	ดัชนีคุณภาพมนุษย์ของประเทศไทย (Human Development Indicator) ปี 1980-2011	94
ภาพที่ 26	ค่าสัมประสิทธิ์จีพีไอของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	95
ภาพที่ 27	รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัวประชากร	98
ภาพที่ 28	จำนวนนักวิจัยและนักเทคนิคด้านการวิจัยและพัฒนา	100
ภาพที่ 29	พัฒนาการของการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทย จีนและเกาหลีใต้ในช่วงปี ค.ศ. 1996-2007 (พ.ศ. 2539-2550)	100
ภาพที่ 30	ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)	104
ภาพที่ 31	กรอบการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทย	112
ภาพที่ 32	ระดับการพัฒนาของประเทศไทยในมิติต่างๆ	113
ภาพที่ 33	ประเทศไทยในกับดักประเทศรายได้ปานกลาง	114
ภาพที่ 34	ดัชนีสะท้อนระดับนวัตกรรมและการพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศ	116
ภาพที่ 35	สังคมที่พึงประสงค์	120
ภาพที่ 36	ช่องว่างระหว่างสังคมปัจจุบันและสังคมที่พึงประสงค์	124
ภาพที่ 37	อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวมของประเทศไทยเมื่อเทียบกับ ประเทศเพื่อนบ้านปี 2551-2555	126
ภาพที่ 38	โครงสร้างกำลังคนและคุณภาพของทุนมนุษย์ของประเทศไทยเทียบกับ ประเทศอื่นๆ	127
ภาพที่ 39	โมเดลการเรียนรู้ใหม่	129
ภาพที่ 40	ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21	136
ภาพที่ 41	ช่องว่างระหว่างสถานะปัจจุบันและเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์	138
ภาพที่ 42	กรอบเป้าประสงค์ระดับมหภาคของการศึกษาไทย	141
ภาพที่ 43	สภาวะการณ์ของการศึกษาไทยกับการเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาของ ประเทศไทยในปัจจุบัน	146
ภาพที่ 44	ความท้าทายของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน	147
ภาพที่ 45	อัตราการเข้าเรียนของไทยเมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนอัตราการเข้าเรียน ในระดับมัธยมศึกษา	148
ภาพที่ 46	อัตราเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา	148

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 47	ร้อยละของนักเรียนออกกลางคันระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย	121
ภาพที่ 48	สัดส่วนการเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมปลายของเยาวชน อายุ 16-19 ปี แบ่งตามกลุ่มรายได้ครัวเรือน.....	123
ภาพที่ 49	สัดส่วนการเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาของเยาวชนอายุ 19-24 ปีแบ่งตามกลุ่มรายได้ ครัวเรือน.....	124
ภาพที่ 50	ค่าจ้างแรงงานที่มีการศึกษาระดับต่างๆ เทียบกับผู้ที่ไม่ได้เรียน (wage premium)	125
ภาพที่ 51	ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยปี พ.ศ. 2555 จำแนกตามการศึกษา.....	126
ภาพที่ 52	อัตราค่าจ้างจำแนกปีการศึกษา โดยให้กรณีไม่มีการศึกษาปี 2544 เป็นปีฐาน	127
ภาพที่ 53	อัตราการเข้าเรียนของเด็กและเยาวชนอายุ 6-24 ปี ปี 2551	128
ภาพที่ 54	สาเหตุของการไม่เข้าเรียนของประชากรอายุ 5-30 ปี ปี 2550	128
ภาพที่ 55	อธิบายพฤติกรรมการแสวงหารายได้ตลอดชีพสูงสุด.....	130
ภาพที่ 56	ค่าตอบแทนพนักงานใหม่ภาคเอกชน ปี 2553.....	131
ภาพที่ 57	รายได้ตลอดชีพจำแนกตามระดับการศึกษา(บาท).....	131
ภาพที่ 58	อธิบายพฤติกรรมการแสวงหารายได้ตลอดชีพสูงสุดเมื่อมีข้อจำกัดสภาพคล่อง	133
ภาพที่ 59	เปรียบเทียบเงินออมสะสมกรณีไม่มีข้อจำกัดกรณี และข้อจำกัดสภาพคล่อง 3 แสบนาท (บาท, มูลค่าปัจจุบัน)	134
ภาพที่ 60	เงินออมต่ำสุดกรณีจำนวนปีที่เรียนต่างๆ.....	135
ภาพที่ 61	เงินออมหลังเกษียณและรายได้ตลอดชีพกรณีจำนวนปีที่เรียนต่างๆ.....	135
ภาพที่ 62	คะแนนและอันดับ PISA ปี 2009 ของนักเรียนไทยเทียบกับประเทศ 5 อันดับแรก	138
ภาพที่ 63	ผลการทดสอบ PISA ของประเทศไทยในปี 2000-2009	139
ภาพที่ 64	ปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Status : ESCS).....	167
ภาพที่ 65	ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อคะแนนสอบ PISA ด้านการอ่าน	168
ภาพที่ 66	คะแนนสอบมาตรฐานPISA ของนักเรียนไทยระหว่างภูมิภาคต่างๆ.....	170
ภาพที่ 67	รูปแบบการกระจายของนักเรียนจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม....	172
ภาพที่ 68	ลักษณะการกระจายของค่าคงเหลือ	176
ภาพที่ 69	พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน.....	186
ภาพที่ 70	พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้.....	193
ภาพที่ 71	พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของสิงคโปร์	201
ภาพที่ 72	พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของไทย	210

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 73	งบประมาณด้านการศึกษาเทียบกับงบประมาณแผ่นดินและ ผลิตภัณฑ์มวลรวม ในประเทศ	218
ภาพที่ 74	งบประมาณด้านการศึกษาไทยเทียบกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก	219
ภาพที่ 75	ระดับผลคะแนน PISA ในวิชาการอ่าน และงบประมาณด้านการศึกษาไทย	230
ภาพที่ 76	ระดับผลคะแนน PISA ในวิชาคณิตศาสตร์ และงบประมาณด้านการศึกษาไทย	230
ภาพที่ 77	แนวโน้มระดับผล O-NET ม.6 ผลคะแนนTIMSS และผลคะแนน PISA ของนักเรียนไทย	221
ภาพที่ 78	ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาภาษาไทย	222
ภาพที่ 79	ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	223
ภาพที่ 80	ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาภาษาอังกฤษ	223
ภาพที่ 81	ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาคณิตศาสตร์	223
ภาพที่ 82	ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาวิทยาศาสตร์	224
ภาพที่ 83	การขาดแคลนแรงงานในประเทศไทย	228
ภาพที่ 84	โมเดลการกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21	231
ภาพที่ 85	รูปแบบความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)	270
ภาพที่ 86	สัดส่วนข้าราชการในฝ่ายพลเรือนของประเทศไทย จำแนกตามประเภทข้าราชการ	279
ภาพที่ 87	สัดส่วนข้าราชการในฝ่ายพลเรือนของประเทศไทย จำแนกตามส่วนราชการ	279
ภาพที่ 88	ช่วงอายุของข้าราชการพลเรือนสามัญทั้งหมดและข้าราชการพลเรือนสามัญในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ	280
ภาพที่ 89	อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (ต่อประชากร 100 คน)	291
ภาพที่ 90	มูลค่าแยกตามประเภทบริการเสียงและข้อมูล	292
ภาพที่ 91	อัตราการผู้ใช้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ต่อประชากร 100 คน)	293
ภาพที่ 92	การศึกษาด้วยเทคโนโลยีที่พึงประสงค์	303
ภาพที่ 93	กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมของประเทศฟินแลนด์	341
ภาพที่ 94	โครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์	342
ภาพที่ 95	กระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงคโปร์	347
ภาพที่ 96	โครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์	349

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 97	สมรรถนะที่พึงประสงค์สำหรับศตวรรษที่ 21	351
ภาพที่ 98	ความยืดหยุ่นของระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์	353
ภาพที่ 99	กระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม การกีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของ ประเทศญี่ปุ่น	355
ภาพที่ 100	โครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น	356
ภาพที่ 101	องค์ประกอบสาระสำคัญของพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	370
ภาพที่ 102	โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	373
ภาพที่ 103	การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 1	375
ภาพที่ 104	การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2	382
ภาพที่ 105	นโยบายในด้านการศึกษาของไทยในปัจจุบัน	395
ภาพที่ 106	แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps ของไทยในปัจจุบัน	408
ภาพที่ 107	แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านกำลังคน	410
ภาพที่ 108	การวางแผนพัฒนากำลังคนอย่างบูรณาการ	411
ภาพที่ 109	Strategic Approach to Education Challenges	429
ภาพที่ 110	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อม สู่ศตวรรษที่ 21	433

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	ความแตกต่างของแนวคิดและฐานคิดระหว่างศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21	7
ตารางที่ 2	บทบาทของการศึกษาในยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคความรู้.....	12
ตารางที่ 3	ผลตอบแทนจากการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา.....	38
ตารางที่ 4	ช่องว่างของความต้องการแรงงานเชิงคุณภาพกับผลผลิตจากสถาบันการศึกษา	51
ตารางที่ 5	กิจกรรมโครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21.....	71
ตารางที่ 6	ผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบจากการเป็นประชาคมอาเซียน	90
ตารางที่ 7	การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย (Country Goals).....	125
ตารางที่ 8	องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ ต้องการเพิ่มเติม	131
ตารางที่ 9	การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) สถานะปัจจุบันกับเป้าหมายของการศึกษาที่พึง ประสงค์	139
ตารางที่ 10	จำนวนร้อยละของนักเรียนออกกลางคันระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ตอนปลาย ปีการศึกษา 2548-2552	149
ตารางที่ 11	ค่าเสียโอกาสของการสูญเสียรายได้ในขณะที่เรียน	163
ตารางที่ 12	ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อคะแนนสอบ PISA ด้านการอ่าน	167
ตารางที่ 13	สัดส่วนของ กลุ่มนักเรียน Resilient เมื่อเทียบกับนักเรียนทั้งหมดและสัดส่วนของ กลุ่ม นักเรียน Resilient เมื่อเทียบกับนักเรียนที่พื้นฐานไม่ดี	169
ตารางที่ 14	ค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าแบบจำลอง	178
ตารางที่ 15	สรุปพัฒนาการระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน	184
ตารางที่ 16	สรุปนโยบายการส่งเสริมระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน.....	188
ตารางที่ 17	สรุปองค์ประกอบการศึกษาที่สำคัญของระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน	190
ตารางที่ 18	พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้.....	191
ตารางที่ 19	นโยบายทางการศึกษาระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้.....	194
ตารางที่ 20	ปัจจัยความสำเร็จของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้	196
ตารางที่ 21	เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และการปฏิบัติการหลักของระบบอาชีวศึกษาของสิงคโปร์.....	198
ตารางที่ 22	นโยบายหรือความคิดริเริ่มของอาชีวศึกษาในสิงคโปร์.....	202
ตารางที่ 23	ปัจจัยความสำเร็จของการอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์.....	204

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 24	การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษาของประเทศไทย	207
ตารางที่ 25	กลุ่มนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาของประเทศไทย.....	212
ตารางที่ 26	จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน.....	225
ตารางที่ 27	จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กจำแนกตามจำนวนนักเรียน	225
ตารางที่ 28	สรุปเปรียบเทียบระบบนิเวศการศึกษา	264
ตารางที่ 29	หน่วยงานหลักด้านการศึกษา	268
ตารางที่ 30	ปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน.....	273
ตารางที่ 31	หน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการที่ดำเนินการพัฒนาครู.....	276
ตารางที่ 32	ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู.....	277
ตารางที่ 33	จำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเกษียณอายุราชการ และจำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันผลิตครู.....	281
ตารางที่ 34	บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน	287
ตารางที่ 35	ตัวอย่างแนวทางและอัตถประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ของประเทศไทย	304
ตารางที่ 36	เปรียบเทียบแนวนโยบายด้านการศึกษา	338
ตารางที่ 37	สรุปเปรียบเทียบนโยบาย เป้าหมายหลัก ยุทธศาสตร์ จุดเน้น	362
ตารางที่ 38	เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ.....	372
ตารางที่ 39	สรุปรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.....	396
ตารางที่ 40	ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงาน	405
ตารางที่ 41	สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา.....	423
ตารางที่ 42	วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อม สู่ศตวรรษที่ 21	432
ตารางที่ 43	สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนด แผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี).....	446
ตารางที่ 44	กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)	449

กิตติกรรมประกาศ

สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะวิจัย ขอขอบคุณสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้การสนับสนุนการวิจัย และคณะวิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา ประธานกรรมการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คุณมีชัย วีระไวทยะ นายกสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้บริหารสูงสุด โรงเรียนสัตยาไส ศาสตราจารย์ศรีราชา เจริญพานิช ผู้ตรวจการแผ่นดิน ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช คุณทอง โชติสรยุทธ์ รศ.ลัดดา ภูเกียรติ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ อาจารย์วรวิทย์ กุลจิรกาญจน์ คุณอิสเตอร์ เรโอต์ รวมทั้งผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นและการสัมมนาทุกท่าน

นอกจากนี้ คณะวิจัยขอขอบคุณ ดร.รัตนา ศรีเหรียญ รองเลขาธิการสภาการศึกษา ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสตราจารย์มณีรัตน์ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา รศ.ดร. สนั่นจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ ดร.รุ่งเรือง สุขภิรมย์ ดร.นงราม เศรษฐพานิช และดร.กมล รอดคล้าย รองเลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ให้คำปรึกษา คำวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยและจัดทำรายงานการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หากรายงานวิจัยฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด คณะวิจัยขอน้อมรับไว้และขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

บทสรุปผู้บริหาร

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมือง และสังคมโดยรวมของทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันก็คือพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกได้ส่งผลกระทบทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยการเปลี่ยนผ่าน เช่น การปฏิวัติ Arab Spring ผ่านการใช้เทคโนโลยี Social Media การก้าวขึ้นมาทางเศรษฐกิจของเอเชีย หรือภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง เป็นต้น คนในโลกยุคใหม่ท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่านเหล่านี้ หากสังคมหรือพลเมืองขาดความพร้อมในการก้าวผ่านก็จะทำให้ประเทศไม่สามารถเดินต่อไปได้จนเสี่ยงกับการเป็นรัฐที่ล้มเหลว ประเทศไทยก็จำเป็นต้องก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เช่นกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมคนไทย เพื่อการนำพาสังคมและประเทศไปสู่โลกที่ 1 จึงเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อ (Critical Point) ของชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีประเทศไทยยังคงขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผลสุทธิของระบบ หรือปลายทางที่การศึกษาต้องพัฒนาและเสริมสร้างให้พลเมืองและสังคมสามารถอยู่ได้อย่างภาคภูมิใจ แต่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากแต่ต้องมีกลไกการขับเคลื่อนแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริง โดยการดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พื้นฐานปรัชญาการศึกษาไทย รวมถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยความเข้าใจเหล่านี้ควรเป็นความรู้พื้นฐานที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยบุคคลในวงการศึกษาไทยตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน トラบไปจนถึงตัวผู้เรียนเองจะต้องมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้บางส่วนอาจไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงที่ละน้อย (Incremental Change) แต่อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนถึงรากฐานแนวคิด

(Paradigm Shift/Fundamental Change) ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของภาคส่วนจึงเป็นอีกปัจจัยในการเปลี่ยนรูปครั้งนี้

การปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทย จึงไม่อาจพิจารณาแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจภาพรวมของระบบอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและกระบวนการผลักดันให้ทุกองค์ประกอบของระบบสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นรูปธรรม หรือกล่าวโดยสรุปคือ “ประเทศไทยต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์หลัก (Objective Function) ที่ระบุเป้าหมายของการศึกษาอย่างชัดเจนว่าจะทำไปเพื่ออะไร และเป็นความเข้าใจร่วมของทุกภาคส่วนของการศึกษา รวมทั้งยกให้การศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และจัดทำแนวปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Agenda) ซึ่งประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (Strategies) ที่สามารถแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติ (Implementation) ได้อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมใช้งานได้ทันที”

ดังนั้น ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเห็นควรให้มีการจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดเตรียมแผนการศึกษาของประเทศให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน มีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เห็นทิศทางการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศในทิศทางเดียวกัน มองเห็นความเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21
- 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

1.3 เป้าหมายผลผลิตของโครงการ

- 1) รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ ที่ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนด แผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะ ยาว (15 ปี)
- 2) รายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียม ความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบที่กระชับเข้าใจง่าย

สภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการ จัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัด การศึกษาของไทย

สภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัด การศึกษาไทย

บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญ ต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 ระดับ

1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) ที่สำคัญ คือ พลวัตการ เปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21

สิ่งที่โลกจะเปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 สู่ ศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ 3 กระแส ได้แก่ (1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษแห่งอเมริกา(American Century) สู่ศตวรรษ แห่งเอเชีย (Asian Century) (2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่ง สู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้ง ธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และ (3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชน สู่ ภาคประชาชน (citizen centric governance) หรือประชาภิบาล

นอกจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว แรงขับเคลื่อนที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญ ต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่มีความสำคัญมากเช่นกัน คือ แรงขับเคลื่อนในระดับ ภูมิภาค และบริบทประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) ตลอดจน ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

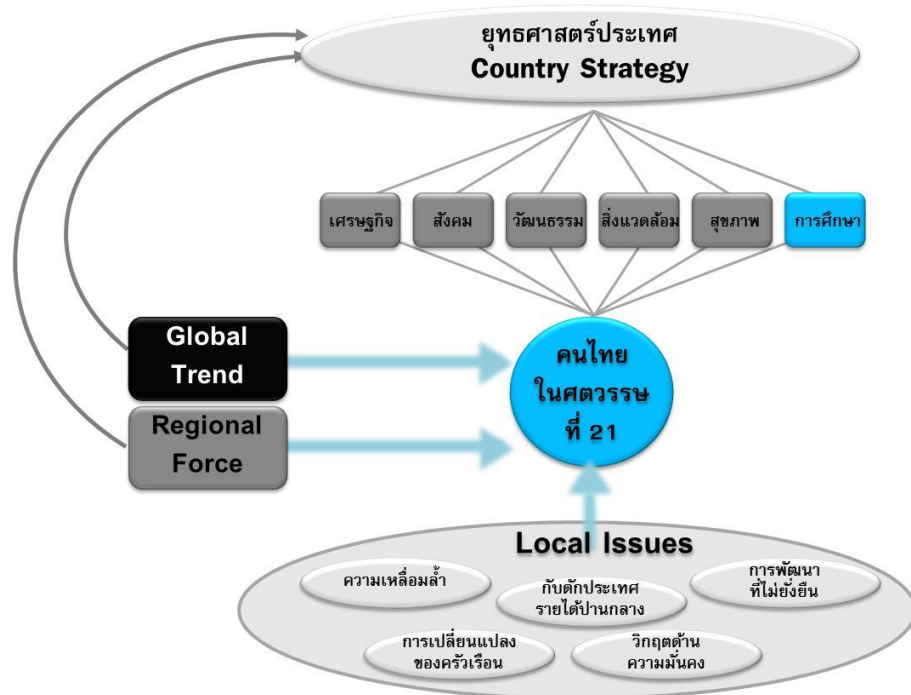
2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค (Regional Forces)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆของโลกมากขึ้นโดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยมาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชียตะวันออก (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP)

3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) และยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญของไทย คือ เรื่องความเหลื่อมล้ำ กับดักประเทศรายได้ปานกลาง วิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สำหรับเรื่องทิศทางการยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ 4 ยุทธศาสตร์หลักคือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยให้น้ำหนักความสำคัญเรื่องการพัฒนาการศึกษาเป็นหนึ่งในรายละเอียดยุทธศาสตร์ ซึ่งในปัจจุบันมีความท้าทายเรื่องการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

ภาพความเชื่อมโยงของแรงขับเคลื่อนและแนวโน้ม (Forces and Trend) ที่สำคัญกับยุทธศาสตร์ประเทศและบริบทการพัฒนาของประเทศไทยที่จะส่งผลกระทบต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21

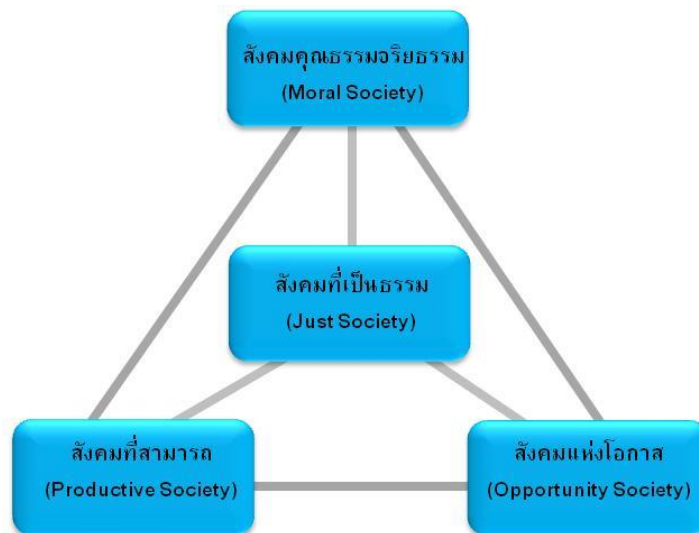
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย

เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

เป้าประสงค์ของการพัฒนาสังคมไทยประกอบด้วย 4 ด้านคือ สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) สังคมที่สามารถ (Productive Society) สังคมที่เป็นธรรม (Just Society) และสังคมคุณธรรม (Moral Society) โดยรายละเอียด มีดังนี้

ภาพเป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การกำหนดภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์นี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพที่พึงประสงค์ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยเป็น ประเทศที่มีความอยู่ดีมีสุข (Well-being Nation) ทั้งในระดับบุคคล สังคมและระดับประเทศ ในระดับบุคคลประชาชนมีสุขภาพที่ดีทั้งมิติทางกาย จิต สังคมและปัญญามีศีลธรรมอันดีงาม ในระดับสังคมมีบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ชุมชนพึ่งตนเองได้ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งมั่นคง และในระดับประเทศเราจะก้าวไปสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่งที่มีเศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาลสามารถอยู่ร่วมกับนานาชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ

ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

ปรัชญาพื้นฐานที่เป็นรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนไปจากเดิม ดังนี้

1. **ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) คนไทย** จากเดิมแต่ละคนมีสถานะเป็นแค่เพียงพลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai) ซึ่งหมายถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก เครือข่ายของประชาคมโลก รวมถึงการปลูกจิตสำนึกต่อโลก
2. **ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation)** จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ (People for Growth) เพื่อตอบโจทย์สังคมอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโตเพื่อรองรับการสร้างและปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้
3. **ปรับเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ (Paradigm)** จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature) พัฒนาอย่างยั่งยืน
4. **ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม** จากการเป็นสังคมที่คนมุ่งมันแข่งขันฟาดฟันต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-Driven) มาเป็นการทำงานร่วมกับคนอื่นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative-Culture) คนเก่งช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่าเรียกหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองและส่วนรวมไปพร้อม ๆ กันผู้คนมีความเมตตาดำเนินชีวิตในความเป็นมิตรไมตรีจิตต่อกันและกัน
5. **ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation)** จากที่มองแต่การมุ่งไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Country) ซึ่งให้ความสำคัญแต่มิติเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาเป็นการคำนึงถึงประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างเกียรติภูมิในความเป็นชาติ (Dignity of Nation) ให้คนไทยมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติไทย มีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของความเป็นไทย ก่อเกิดเป็นความรักความภูมิใจ หุ่นเทก้าลังกายใจเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติ

ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

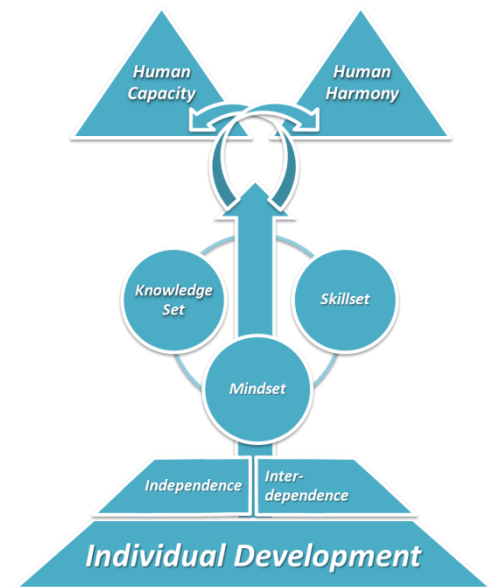
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

เป้าประสงค์ของการศึกษาไทย

เป้าประสงค์ของการศึกษาไทย (Goal of Education) ในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ คือ **“การศึกษาไทยช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)”**

เป้าประสงค์หลักของการศึกษาในระดับมหภาค ที่เป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา ซึ่งก็คือ “ผลลัพธ์ของระบบการศึกษา” (Education Output) ประกอบไปด้วย 5 เป้าประสงค์หลัก คือ (1) การเข้าถึง (Access) (2) ความเท่าเทียม (Equity) (3) คุณภาพ (Quality) (4) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และ (5) ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) ทั้งนี้ เป้าหมายของการศึกษาไทยในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้าประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ เรื่องคุณภาพการศึกษา รวมไปถึงการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง

โมเดลการกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกดังที่ได้กล่าวข้างต้น ย่อมจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการบรรลุเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาไทย ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงและเท่าเทียม ประสิทธิภาพ และปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นประเทศไทยต้องก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสม และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงขับเคลื่อนในระดับต่างๆ นำมาซึ่งประเด็นท้าทายของระบบการศึกษาที่จำเป็นต้องสามารถตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ให้ได้ ทั้งในระดับมหภาคด้านการวางแผนกำลังคน และระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทย ได้แก่

ระดับมหภาค

- การยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหนุนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมของประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness) นำประเทศก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-Income Trap) ขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล คนไทยและสังคมไทยอยู่อย่างมีความสุข และมีการกินดีอยู่ดี (Well-being Nation)
- การสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ปฏิรูปสังคม ขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ระดับปัจเจก

- การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตที่พร้อม มีความแข็งแกร่งในสมรรถนะหลัก สอดรับศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน มีใช้การมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการสอบเพื่อคะแนนอย่างเดียวอีกต่อไป

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

บทเรียนจากประสบการณ์ต่างประเทศ

นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา

- สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นการสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคง และบูรณาการเพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้ตอบสนองต่อสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้มีความสำคัญกับเรื่องความมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความเท่าเทียม และเน้นการสร้างสมดุล
- สร้างพลเมืองคุณภาพ คนที่สมบูรณ์ทุกด้าน ช่วยให้พบความสามารถพิเศษ รับรู้ศักยภาพ และมีความกระหายใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต
- รูปแบบการบริหารจัดการ สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ เน้นการบริหารการศึกษาด้วยท้องถิ่นมากขึ้น โดยส่วนกลางเป็นผู้วางเป้าหมายและแนวทางสำหรับการศึกษาของประเทศ และให้อิสระกับสถานศึกษาในการวางหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่น และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้

- การจัดการเรียนการสอน ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจรและเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล

- **ครู** ครูเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาในหลายประเทศ จุดเน้น คือ การสร้างครูคุณภาพสูง คุณภาพเป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ วิชาชีพครูเป็นอาชีพที่คนปรารถนาและเป็นที่นับถือ บ่มเพาะทักษะอาชีพครู มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาตนเองของครู แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกระดับมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า
- **หลักสูตร** โครงสร้างหลักสูตรมีความเข้มข้น มีมาตรฐาน แต่ให้โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่การจัดหลักสูตรเน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) การออกแบบหลักสูตรและวัดผลเน้นความสอดคล้องกับ “หลักสูตรการคิด”
- **การประเมิน** ไม่มีระบบประเมินด้วยข้อสอบกลาง (National Test) หรือมีสอบวัดผลมาตรฐานน้อยครั้งหรือครั้งเดียวเมื่อจบมัธยมศึกษาตอนปลาย จุดเน้นคือ เน้นการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ (formative assessment) เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ และให้การประเมินในห้องเรียนเป็นการสังเกตพัฒนาการ และสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ
- **เทคโนโลยีสารสนเทศ ICT** เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่เนื้อหาสาระ (content) และนำมาใช้อย่างบูรณาการ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละวัย

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะประกอบไปด้วยแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญทั้งการ “ซ่อม” และการ “สร้าง” ควบคู่กันไป เพื่อเป็นการปรับแต่ง ซ่อมแซมกลไกการศึกษาเดิมให้ดียิ่งขึ้น และสร้างเสริมกลไกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองพลวัตการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงสร้างพลังของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพื่อก้าวสู่การสร้างสังคมแห่งปัญญาการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของไทยในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนและสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

ซ่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ
2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษแห่ง 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment)
4. ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System)

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)

ช่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ

*แก้ไขช่อมแซมระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” อย่างเร่งด่วน
ควบคู่ไปกับเสริมศักยภาพ “ครูประจำการ”*

แนวนโยบาย:

1.1 ระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน

- เร่งปฏิรูประบบการผลิตครู สถาบันที่ผลิตครูควรผลิตครูในสาขาที่สถาบันนั้นมีความเชี่ยวชาญ ศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในการบ่มเพาะบุคลากรที่มีคุณภาพ อีกทั้งมีกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนครูที่ชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันแม้ว่าจะมีปริมาณครูที่จบมาจำนวนมาก แต่มีปัญหาเรื่องคุณภาพครู เกิดความขัดแย้งทางอุปทาน (Paradox) กล่าวคือ มีบุคลากรที่ผลิตจำนวนมาก แต่ก็มีคุณภาพขาดแคลนครู มาตรฐานแตกต่างกันระหว่างสถาบัน โดยเฉพาะประเด็นด้านคุณภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบการผลิตครู
- ผสมผสานบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตครู เพื่อบ่มเพาะความเป็นครูทักษะการสอน เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครูในปัจจุบัน ยังค่อนข้างแยกส่วนระหว่างการสอนทฤษฎี และการปฏิบัติ หรือเป็นการฝึกฝนที่ไม่ลุ่มลึก อีกทั้งไม่มีการสอนการวิเคราะห์หลักสูตร ส่งผลให้ขาดการบ่มเพาะความเป็นครูที่เข้มข้น และบัณฑิตที่จบแล้วเมื่อเข้าเป็นครูประจำการจึงขาด

ทักษะการสอน และขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่ได้รับมา และการประยุกต์สอนให้เข้ากับเด็กนักเรียนและบริบท

- วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกย่องมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า เพื่อสร้างระบบแรงจูงใจ และสร้างค่านิยมเพื่อดึงดูดให้ผู้ที่มีความสามารถสูงเข้ามาเรียนครู เพื่อสร้างครุรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูง เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ

1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพครูประจำการ

- ควรเร่งพัฒนาศักยภาพครูมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาวิธีการสอน และปรับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiring Teachers) ปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพครูประจำการ อาทิ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยวิธีการต่างๆ สร้างเครือข่ายครูประจำการ พัฒนาระบบครูพี่เลี้ยงที่สนับสนุน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพครู ช่วยยกระดับครูประจำการมีข้อจำกัดในการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
- ควรปรับปรุงระบบการขึ้นบัญชีครู และการจัดส่งครูไปประจำการตามโรงเรียน สถานศึกษาตามความเชี่ยวชาญ เนื่องจากปัจจุบันครูได้ทำหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพ ความเชี่ยวชาญของตน เนื่องจากปัจจุบันครูสอนในวิชาที่ตนไม่ได้เชี่ยวชาญ เนื่องจากระบบการสอบครู จะมีการขึ้นบัญชีครูที่สอบได้ไว้ เมื่อโรงเรียนใดมีการขาดแคลนครูและขออัตรากำลังคนมา ทางส่วนกลางจะจัดส่งครูที่ขึ้นบัญชีสอบจัดส่งตามลำดับที่ขึ้นบัญชีไว้ ทำให้ครูที่ไปสอนตามโรงเรียนไม่ได้สอนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน
- ควรเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่จบสาขาอื่นสามารถมาเป็นครูได้ บัณฑิตที่จบครูหรือครุศาสตร์โดยตรงไม่ได้เข้าทำงานบรรจุเป็นครูจำนวนมาก อีกทั้งไม่สามารถดึงดูดคนเก่งให้สนใจเข้ามาประกอบอาชีพครูได้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากผลตอบแทนครูต่ำ มีความแตกต่างกับอาชีพอื่นมาก เมื่อเทียบกับภาระงาน อีกทั้งค่านิยมหรือการให้ความสำคัญกับอาชีพครูมีน้อยลง ทำให้เกิดความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเชี่ยวชาญในบางสาขา

หนึ่งในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเรียนรู้จะไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ในชีวิตประจำวัน ในสังคม หรือในโลกใบนี้ ล้วนเป็นแหล่งความรู้ทั้งสิ้น ดังนั้น คำว่า “ครู” จึงอาจมีใช้แค่เพียง ครูแต่เพียงในบทบาทอาชีพครูเท่านั้น ทว่า ทุกๆคน ควรมีบทบาทเป็นครูซึ่งกันและกัน ดังนั้น บุคคลต่างๆในสังคม จึงจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับการพัฒนาของสังคม

ในประเด็นนี้เองที่สังคมจะต้องมีบทบาทในการหล่อหลอมความเป็นคน หรือความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่คนในสังคมเกิดการพัฒนาร่วมกัน ฉะนั้น “ความเป็นครู” จึงเป็นสิ่งที่ควรอยู่ในตัวของทุกคนในสังคม ที่จะต้องแบ่งปัน ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ากว่าคำพูด” เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งปัญญา และวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

*ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
มีหลักสูตรแกนเพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ให้อิสระและยืดหยุ่นแก่
โรงเรียนและครู ในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน*

แนวนโยบาย:

- มีเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่สมดุลและหลากหลาย ออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มากยิ่งขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรมต่อเนื่องเพื่อพัฒนาให้ประชาชนทุกวัยของประเทศมีความรู้ เป็นการเพิ่มศักยภาพของประชากร
- ออกแบบหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (**Broad-Based and Holistic Learning**) ควรเห็น วิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันมากกว่า เนื่องจากในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่บ่อยสร้างภาระให้กับครูและโรงเรียนในการบริหารจัดการ อีกทั้งเนื้อหาของหลักสูตรไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาก เป็นการเปลี่ยนเนื้อหาสาระ

- ควรปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการมากขึ้น เน้นกระบวนการคิดเชิงระบบและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิต เพื่อแก้ไขการเรียนการสอนที่เป็นรายวิชาสาระการเรียนรู้ ที่คิดแยกส่วน ซ้ำซ้อน ทำให้ต้องอาศัยชั่วโมงการเรียนค่อนข้างสูง ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย อีกทั้งเกิดความซ้ำซ้อนกันในการเรียนการสอน ไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ และไม่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน
- เน้นกระบวนการคิด ทักษะมากกว่าเน้นที่เนื้อหาสาระที่อาจเปลี่ยนแปลงและล้าสมัยได้ ปรับไปใช้การประเมินผลที่วัดทักษะกระบวนการคิดและความเข้าใจของผู้เรียน ด้วยการออกข้อสอบที่เน้นวัดความเข้าใจ (Literacy-based Test) มากกว่าเน้นวัดเนื้อหา (Content-based Test) และการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการปัจจุบันการประเมินผลการเรียนรู้เน้นท่องจำ
- โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่ เปิดกว้างให้มีหลักสูตรที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับตนเองได้มากขึ้น โดยหน่วยงานกลางเปลี่ยนจากบทบาทการเป็นผู้ควบคุมหลักสูตร มาเป็นการเป็นผู้รับรองหลักสูตรต่างๆ
- ปฏิรูปการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผู้ต้องมาก่อน (Student First) โรงเรียนต้องเปลี่ยนจากโมเดลการสอนสิ่งเดียวที่เหมาะสมกับทุกคน (One-size-fits-all) และแทนที่ด้วยการตั้งเป้าหมาย และพิจารณาบริบทของผู้เรียนแต่ละคนเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมโครงการนำร่องและทดลองปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ เพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้าใจถึงเหตุผลเบื้องหลัง และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น สร้างการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่างๆ จัดโครงสร้างองค์การบริหารการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น โดยร่วมมือกับกระทรวงต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน

3. ปฏิรูประบบการประเมินผล

ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินอย่างสร้างสรรค์ เพื่อบ่มเพาะทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน”

ระบบการประเมินผลเดิมดังเช่นในปัจจุบัน ทำให้เกิดการมุ่งเน้นที่ผลคะแนนมากเกินไป เน้นท่องจำ และไม่ได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจได้อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงต้องซ่อมแซมแก้ไขระบบการประเมิน โดยมุ่งเน้นการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรจะต้องเป็นการประเมินอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn)

แนวนโยบาย:

- **เห็นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เป็นหลัก เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง** เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในห้องเรียน เปิดโอกาสให้ครูจะต้องใช้วิธีการเรียนการสอนแตกต่างกันไป บทเรียนอาจเกิดจากวิธีการที่หลากหลาย ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) โดยครูอาจใช้วิธีการที่ผสมผสานกันในการประเมินความเข้าใจของนักเรียน ทั้งนี้ครูต้องให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) ทางวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการการเรียนรู้
- **ควรมีการประเมินประสิทธิผลของครูโดยใช้ผลการเรียนรู้ของนักเรียน** มีการส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ส่งเสริมยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่ถูกต้อง และมีการจัดการที่ดีกับปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน
- **ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยมีการเปรียบเทียบกับมาตรฐานในระดับต่าง ๆ** เช่น ระดับพื้นที่หรือระดับชาติ และส่งเสริมบรรยากาศแห่งการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ

**จัดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย
มีความอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน
เพื่อลดการรวมศูนย์ และลดภาระของภาครัฐ**

เหตุผลและความจำเป็นที่ควรปรับรูปแบบการบริหารจัดการให้มีความหลากหลาย และเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ของโรงเรียน ครู ชุมชน ท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา เนื่องจาก

- การบริหารจัดการการศึกษาที่ผ่านมาเป็นแบบรวมศูนย์
- หลักสูตรไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน เอกชน
- การจัดสรรทรัพยากรไม่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน และความต้องการ (โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ชนบท เมือง)

แนวนโยบาย:

- ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารจัดการ โดยปรับรูปแบบการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระสอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อลดภาระงบประมาณในกรณีสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมพัฒนา เนื่องจากปัจจุบันงบประมาณไม่เพียงพอเนื่องจากปัญหาเชิงโครงสร้างที่ภาคการศึกษามีขนาดใหญ่ มีฟังก์ชันการทำงานที่ซ้ำซ้อน ค่อนข้างรวมศูนย์ งบประมาณส่วนใหญ่จำเป็นต้องจัดสรรเพื่อเป็นงบประจำ ทำให้มีงบประมาณเพื่อการลงทุนพัฒนาในสัดส่วนที่น้อย อีกทั้งการจัดสรรงบประมาณเท่ากันถ้วนเฉลี่ยรายหัว ไม่สอดคล้องกับต้นทุนบริหารจัดการสถานศึกษา เนื่องจากโรงเรียนมีต้นทุนคงที่ในการบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณอย่างถ้วนเฉลี่ยทำให้โรงเรียนได้รับทรัพยากรอย่างไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง

- ภาครัฐควรพิจารณาปรับเปลี่ยน รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยให้อิสระสถาบันการศึกษาต่างๆ พิจารณาการเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับจุดเน้นและศักยภาพของสถาบัน โดยมีเงื่อนไข (Commitment) ที่เป็นผลผลิต (Output) ที่ชัดเจน
- ควรส่งเสริมความมีอิสระของสถานศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรภายในโรงเรียน การบริหารบุคลากร และการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน ในขณะที่เดียวกันควรป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนการประเมินผลงานของโรงเรียนหรือนักเรียน และการกำหนดเงินเดือนของครู
- ควรส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ
- สถาบันการศึกษาต่างๆ ควรมีจุดเน้นการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมของบุคลากร เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรได้มีสมรรถนะ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ อีกทั้งเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการพิจารณาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับอาชีพที่ตนเองมุ่งหวัง เห็นเส้นทางอาชีพ (Career Path) ได้เรียนและฝึกฝนพัฒนาทักษะอย่างเข้มข้น เพื่อลดปัญหาที่ในปัจจุบันโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งมีการแข่งขันผลิตคน เกิดปัญหาคุณภาพผู้จบการศึกษานั้นเนื่องมาจากมาตรฐานแตกต่างกัน ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาไม่จำเป็นต้องมีเป้าหมายการศึกษาหรือจุดเน้นการผลิตคนในแบบเดียวกันทั่วประเทศ แต่ละสถาบันควรมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมของบุคลากร

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom –based Society) ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment)

ภาครัฐสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) โดยการให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ) โดยให้ความสำคัญกับเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (Should-Be) ทั้งการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ ให้การศึกษาช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกล้าให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน เกิดสังคมแห่งปัญญา พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)

- สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ประกอบกับแนวคิดเป็น “ทุกคนในสังคมเป็นครูและนักเรียน” และ “โรงเรียนที่ไม่มีรั้ว” เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นการบ่มเพาะทักษะเรียนรู้เพื่อจะเรียน และรักที่จะเรียน เห็นถึงองค์ความรู้ไม่ได้มีเฉพาะในตำราเรียนหรือตัวครู หากแต่อยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว สร้างการซักจูงใจนักเรียนที่ดี ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล
- ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดการเรียนรู้อันเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน

- เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ เปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมหรือชุมชน มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เช่น ปราชญ์ชุมชน ผู้ปกครอง รุ่นพี่ตัวรุ่นน้อง ผู้ประกอบการ ฯลฯ (เช่น ให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถมางานมาสอนได้)
- ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อาทิ
  - พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยรัฐควรจัดพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนส่งเสริมภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ สร้างพื้นที่แพลตฟอร์มเปิด (Open Platform) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดพื้นที่เปิด (Open Spaces) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน
  - จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจัดแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยากร บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ใช้สื่อชนิดต่างๆ หลายชนิดผสมผสานกัน (Multi-Media) ใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย รวมทั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิทยบริการที่สามารถช่วยแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้
  - เน้นการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจะช่วยให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ ควรจะมีหลายรูปแบบ ไม่ควรยึดหลักว่าต้องสร้างใหม่เสมอ อาจจะใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

5.2.2 กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-centered) การเปลี่ยนทัศนคติต่อการศึกษา (Learning Attitude) ทุกคนมีความเป็นผู้เรียนรู้โดยธรรมชาติ (Natural Learner) และการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาตามศักยภาพและความพร้อมโดยอิงกับการรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะการออกแบบกลไกขับเคลื่อนระดับนโยบาย (Mechanism Design) เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ รายละเอียดในส่วนนี้จะกล่าวถึงกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่และกระบวนการการบูรณาการระหว่างภาคส่วนหลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่

เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา สำหรับความเชื่อมโยงบางประเด็นของยุทธศาสตร์ บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปใน หัวข้อกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียม ความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

1. กลไกการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) และ สร้างผู้นำ (Leadership) ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการ ปฏิรูปสังคม สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก บูรณาการเรียนรู้

- **ควรกำหนดให้การพัฒนาการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต (Education and Lifelong Learning) เป็นวาระปฏิบัติแห่งชาติ (National Agenda) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์และพิมพ์เขียว (Vision and Blueprint) ด้าน การศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนากำลังคนระยะยาวของประเทศไทย** เนื่องจากที่ผ่านมา มีข้อจำกัดจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการศึกษาเป็น ข้อจำกัดในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงการศึกษา และ การสร้างเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการ ผลักดันวาระดังกล่าว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและฝ่ายการเมืองรับผิดชอบ เป็นวาระแห่งชาติ
- **จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** บูรณาการระหว่างภาคส่วนหลากหลาย ทั้ง ที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ **นอกจากนี้ ยังควรมีการบูรณาการร่วมกันและการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ** เช่น ภาคธุรกิจ ตลาดแรงงานชุมชน สังคมยังมีอยู่ในระดับที่น้อยส่งผลให้การผลิต บุคลากรในภาคการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน คุณภาพ ต่ำกว่าระดับความคาดหวัง

1.2 กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทหลักในการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคี เครือข่าย ภาคประชาชน ในการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปภาคสังคม การให้ องค์ความรู้ ให้การศึกษาผู้ปกครอง ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยน ทัศนคติของผู้ปกครองในด้านการศึกษาและการเลี้ยงดู ชุมชนให้เกิดการ เรียนรู้ทั้งสังคม เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอด

ชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิรูปดังกล่าว เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาโดยไม่ได้มีการแก้ไขประเด็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรมจะไม่สามารถปฏิรูปการศึกษาไทยให้มีคุณภาพได้อย่างแท้จริง

- 1.3 **ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา เพื่อกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามศักยภาพและความพร้อมโดยอิงกับการรับผิดชอบ โดยให้มีอนุกรรมการสภาพการศึกษา อันประกอบไปด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการกระจายอำนาจปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ และแนวปฏิบัติในการสรรหาคณะกรรมการท้องถิ่น รวมทั้งการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ให้มีธรรมาภิบาล**

2. กลไกการขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติ

การขับเคลื่อนเชิงประเด็นยุทธศาสตร์

2.1 **หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงศึกษาธิการควรประสานความร่วมมือทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานส่วนกลาง หน่วยงานระดับจังหวัด หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคีเครือข่ายด้านการศึกษาเรียนรู้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบและผลักดัน “ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์” ด้านการพัฒนามนุษย์ (Human Development) เพื่อผลักดันประเด็นเชิงยุทธศาสตร์อย่างมีทิศทางสอดคล้อง เชื่อมต่อและหนุนเสริมกัน อาทิ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เป็นต้น**

2.2 **หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงศึกษาธิการ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ นำไปปฏิบัติงานปรับประยุกต์ใช้ อาจปรับกลไกและรูปแบบการปฏิบัติงาน โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับมิติการพัฒนาในทุกๆระดับ ทั้งปัญหาในประเทศแต่ละท้องถิ่น (Local) ทั้งพื้นที่เขตเมือง และพื้นที่ชนบท ตลอดจนเชื่อมต่อกับประเด็นการพัฒนาระดับภูมิภาค (Regional) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาคมอาเซียน และในระดับโลก (Global)**

การขับเคลื่อนเชิงสถาบันและเครื่องมือ

- 2.3 การจัดตั้งสถาบัน และ/หรือปรับโครงสร้างเชิงสถาบัน โดยพิจารณาจัดตั้งสถาบันใหม่ที่จำเป็น เช่น สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเรียนรู้ สถาบันวิจัย เพื่อวิจัยเชิงนโยบายด้านการศึกษาเรียนรู้ระดับมหภาค และการวิจัยหลักสูตร พัฒนาระบบการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ หรือปรับโครงสร้างเชิงสถาบัน (Institutional Arrangement) เพื่อปรับโครงสร้างเชิงสถาบันให้มีความเหมาะสมซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ**
- 2.4 ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาที่เป็นทางการ การศึกษาไม่ใชทางการ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทางเลือกที่ยืดความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลัก โหมมสคูล ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาเชิงสังคม (Social Education Promotion) เพื่อผลักดันการศึกษาทดแทนในทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ต้องทำงานและไม่มีโอกาสในการรับการศึกษาในระบบ และในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)**
- 2.5 ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในวงกว้างด้วยวิธีต่าง ๆ อาทิ พัฒนาเครื่องมือทางการเงิน เพื่อให้โรงเรียน สถาบันการศึกษาสามารถระดมทรัพยากร จากชุมชน/สังคม เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษา เช่น การออกพันธบัตรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อนำมาจัดการศึกษา ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน เช่น แรงงาน ทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น พร้อมทั้งการให้อิสระการบริหารจัดการตามศักยภาพและความพร้อม เพิ่มการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนและท้องถิ่น ช่วยลดภาระทางด้านงบประมาณและข้อจำกัดด้านบุคลากรของภาครัฐ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ**
- 2.6 ยกกระดับคุณภาพการศึกษาและขยายการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพดีด้วยเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการในการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐานเดียวกัน ในวงกว้าง และต้นทุนในการ**

ดำเนินการ คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเปิดพื้นที่การศึกษาและปรับปรุงคุณภาพการเรียน สร้างทางเชื่อมต่อกับคนไทยส่วนใหญ่กับการศึกษาที่มีคุณภาพให้ได้ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้งบนระบบการศึกษาที่เป็นทางการ การศึกษาไม่เป็นทางการ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย

- **อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ**
- **อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อเชื่อมต่อเนื้อหาที่ดี (Good Content) สู่คนหมู่มาก และก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อสร้างความพร้อมใช้ด้านเนื้อหาสาระ (Content Availability) เช่น**
  - **การนำครูที่เก่งที่สุดในด้านต่าง ๆ (The Best Teacher) มาจัดทำสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบต่าง ๆ ที่แจกจ่ายไปยังโรงเรียนทั่วประเทศได้โดยง่าย** เช่น ซีดี วีดีทัศน์ การสอนผ่านระบบออนไลน์ การเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ให้สามารถดาวน์โหลดได้ เป็นต้น เพื่อให้ครูที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะการสอนที่ดี สื่อสารให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ของประเทศเข้าใจถึงหลักพื้นฐานของวิชาต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าถึงครูที่เก่งได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถทบทวนบทเรียนต่างๆ นั้นได้ซ้ำๆ ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ในขณะที่ครูตัวจริงที่ประจำห้องเรียนต่างๆ ทำหน้าที่เฝ้าอำนวยความสะดวก ช่วยเสริมความเข้าใจและเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัด หรือทำกิจกรรมที่เสริมความเข้าใจ
  - **การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) ที่น่าสนใจ เพื่อเป็นสื่อการสอนในคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต**
- **การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา เพื่อวางนโยบายด้านการศึกษาเรียนรู้และพัฒนากำลังคนของประเทศ รับทราบถึงสถานการณ์ และมีหลากหลายของระบบการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเชิงนโยบาย และจัดระบบให้นโยบายการศึกษาเรียนรู้และพัฒนากำลังสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที มีความสอดคล้องกันทั้งด้านอุปสงค์อุปทาน เกิดความสมดุล พร้อมไปกับการบริหารจัดการได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว**

การขับเคลื่อนขยายผล

2.7 กระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ ขยายผลจุดสว่าง (Bright Spot) ที่เป็นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมสนับสนุนครูที่สอนดี และจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นเลิศ ขยายผลให้เกิดการปฏิบัติจริงในวงกว้าง อาทิ การเรียนการสอนที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมอย่างเข้มข้น การขยายผลนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ช่วยบ่มเพาะทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพลวัตการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กรณีการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจนและกรณีศึกษาการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาไปพร้อมๆ กับการพัฒนาสังคม

Executive Summary

Introduction

1.1 Rationale

For every nation, education is undeniably the key mechanism to develop, promote and embed ideas as well as knowledge into their citizens and society as a whole. Therefore, education tends to be the core factor for country's long term competitiveness. In this sense, the design of education is a crucial link that can lead to human and society development.

One of the most important considerations in the context of modern education design is global dynamics that occurs as the world stepped into the 21st century. The impact of such transformation can be seen in various aspects ranging from society, economics, environment and politics. Many phenomenons are clear examples of the global changing force; for instance, Arab Spring, Rise of Asia and Climate Change. Under such circumstances, every nation's citizens have to be prepared for all forms of change that might occur. Inability to do so would only mean the country's potential risk of falling into failure state. As for Thailand, this is the critical point that will determine our future, whether we can accomplish our aim to become 1st world nation or not.

However, Thailand still requires clearer education's "Objective Function" that can reflect ultimate goal of Thai education system; that is, education should develop and enable citizens and society to live with dignity. To do so, we need to understand the shifting landscape of global challenges in the 21st century, the philosophy of Thai education, and living environment of students. Moreover, it is important to have clear and consistent policies, focused strategies and practical driving mechanisms with precise and easy-to-understand action agendas. Apart from this, to ensure successful education system, all stakeholders; namely, education personnel, public sector, private sector and students have to understand the action agendas and participate in the implementation process. The actions may include both incremental changes as well as paradigm shift/fundamental changes.

Thailand's education reform can not be managed through a piecemeal approach. The reform has to be based on deep understanding of education system's holistic view in order to determine overall direction and driving mechanism. In other words, "Thailand has to clearly define objective function of the country's education and make education truly national agenda that receives support from every party. Action agendas can then be designed accordingly to lay out strategies as well as practical, step-by-step implementation process."

As a result, Office of the Education Council decided to initiate the project "Education Transformation to prepare Thai Citizen for 21st Century" to assist in drawing a comprehensive blueprint for Thailand education. The study is also expected to be the foundation for sustainable reform of Thai education system in the future.

1.2 Objectives

- 1) To study major global trends in the 21st century that have significant impact on Thailand's education, and to set key overall objectives of Thai education.
- 2) To identify and analyze the shifting landscape of global challenges in the 21st century that can hinder Thai education from achieving its key overall objectives.
- 3) To provide recommendations for Thailand's education development in response to the changing global context in the 21st century, along with driving mechanism that leads to practical implementation.

1.3 Expected Outcome

- 1) Final Report: recommendations for Thailand's education development, driving mechanism, and action agendas that can be the foundation for long term operation plan (15 years) to prepare education system for the 21st century
- 2) Policy Recommendation Report: precise and easy-to-understand recommendations for education transformation to prepare Thai Citizen for the 21st Century

Major global trends in the 21st century that have significant impact on Thailand's education, and to set key overall objectives of Thai education

Major global trends in the 21st century that have significant impact on Thailand's education

The major transformations that can have significant impact on Thailand's education can be divided into 3 levels:

1) Global Dynamics as the world stepped into the 21st century

There are 3 main trends involved: (1) Shift from "American Century" to "Asian Century" (2) Shift from "Age of Prosperity" to "Age of Extremity" in aspects ranging from environment, politics and business and (3) Shift in power from "Government and Corporate Centric Governance" to "Citizen Centric Governance/Good Governance"

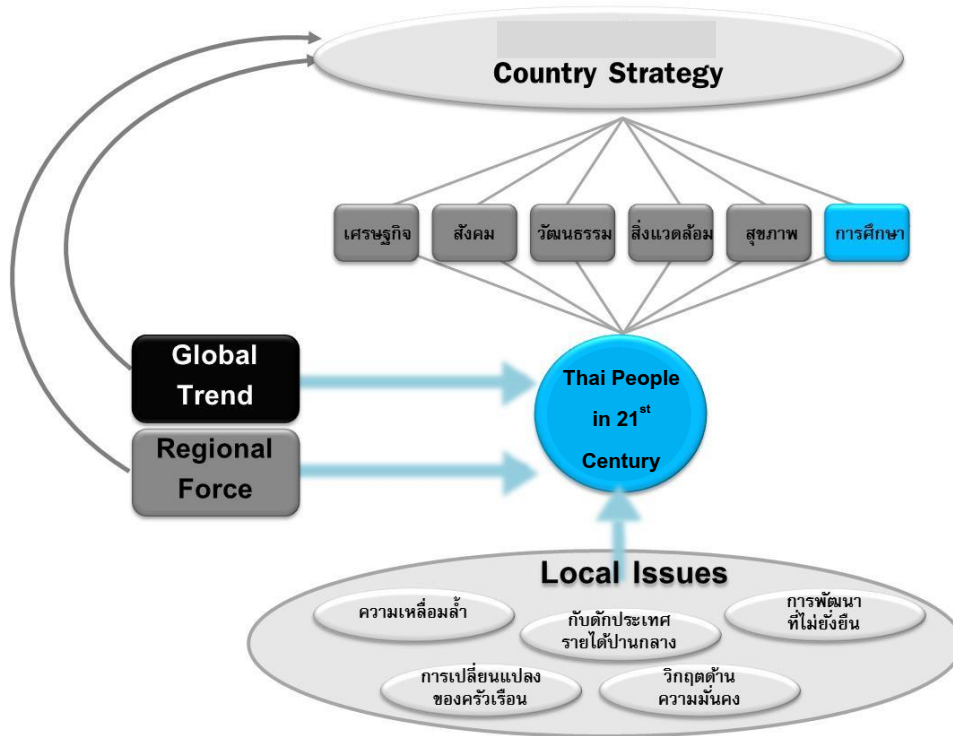
2) Regional Forces

Regional economic integrations have emerged around the world. Two collaborations that are most important and closely related to Thailand are ASEAN Community and Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)

3) Local Issues and Country Strategy

Main local issues that have always been critical for Thailand are inequality, middle income trap, instability and households' structural change. As for country strategy, Thai government has set 4 main strategies which include: (1) Growth and Competitiveness (2) Inclusive Growth (3) Green Growth and (4) Balanced and Efficient Government Administration. Education is also declared as one of the priorities within country strategies. Nevertheless, education in Thailand still faces with many challenges regarding its implementation to truly raise overall quality of Thai learning system.

**Forces and Trends that are Important to Country Strategy Regarding Thai Citizens Development
in the 21st Century**

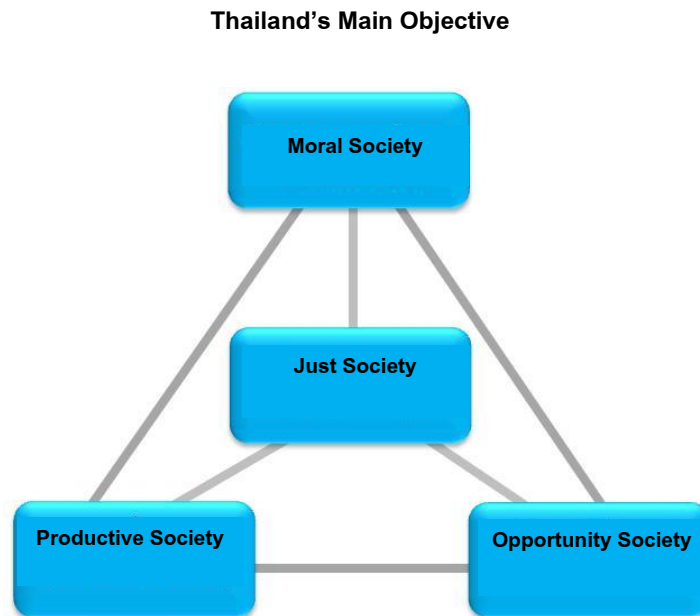

Source: Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

Key overall objectives of Thai education

Thailand's Main Objective

Thailand's main objective is to become society that possess 4 desired qualities: (1) Opportunity Society (2) Productive Society (3) Just Society and (4) Moral Society.

Source: Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

In other words, the objective reflects the underlying need of Thailand to **become a well-being nation** in every level. At the individual level, we aim to see people with healthy body, mind, and social life as well as people with intelligence and morality. At the society level, we aim to see harmony and self-reliance communities. At the national level, we aim to see Thailand leaps to be a 1st world nation with stable and inclusive economic growth, good environment and sustainable use of natural resources. Moreover, the country should have internationally accepted good governance standard.

Philosophy of Thai Education in the 21st Century

Fundamental philosophy that will be the foundation of Thai education system in the 21st century has to be transformed in the following areas:

- 1. Transformation of Identity for Thai People:** From being just a citizen of Thailand (“Thai-Thai”) to being a Thai citizen and a part of global community (“Global-Thai”). Thai people in the 21st century have to be equipped with knowledge and understanding about global dynamics, network of global communities, and global responsibilities.
- 2. Reorientation of Priority:** From focusing on generating workforce that will support economic growth (“People for Growth”) to serve only industries to focusing more on people. Thailand need to aim for maintaining sustainable growth that will create and enhance each person’s full potential (“Growth for People”) to serve people and to build knowledge-based society.
- 3. Shift in Paradigm:** From controlling and deteriorating the nature to living and protecting the nature for sustainable development.
- 4. Transformation of Culture:** From competition-driven society in which people compete and take from one another to collaboration-driven society in which people share and care for one another.
- 5. Drive for Becoming 1st World Nation:** From focusing only on becoming developed country in an economic sense to strengthen dignity of the nation through understanding of Thai history and culture.

Philosophy of Thai Education in the 21st Century

Source: Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

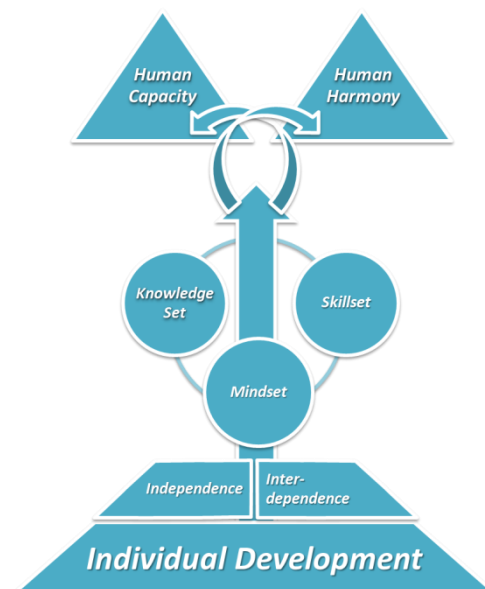
Goal of Thai Education

Goal of Thai education in the 21st century:

“To enhance each Thai citizen to reach one’s full potential as well as to embed the idea of morality and happiness. Only with such high-quality and well-balanced citizens that can transform Thailand into a well-being nation.”

The main objective of education in the mecaro level or “Education Output” is composed of 5 main goals: (1) access, (2) equality, (3) quality, (4) efficiency and (5) relevancy. The goal of Thai education in the next 20 years should focus most on the issues of quality and relevancy.

Model for Desired Characteristics of Thai Citizens in the 21st Century

Source: Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

Challenges in the 21st Century that Can Hinder Thai Education from Achieving Its Key Overall Objectives

The aforementioned trends significantly affect Thailand's education in the aspects of access, equity, quality, efficiency and relevancy. In response, Thailand has to build a strong knowledge-based economy which requires more high-quality human capital, more qualified research and development, as well as wider application of science, technology and innovation. To succeed, Thailand needs appropriate human development plan and effective education system that can timely respond to any changes that would occur.

According to the analysis of key global forces and trends, as well as driving factors in different levels, challenges of Thai education and learning system can be portrayed in 2 levels:

Macro Level

- **Develop education system:** To raise Thailand's competitiveness level, to get the country out of Middle-Income Trap, and to aim for being Well-being Nation with more balanced growth.
- **Create wisdom-based society and supportive learning environment:** To shift thinking paradigm, to reform Thai society, and to drive the culture of lifelong learning

Individual Level

- **Build well-balanced human resource:** To enhance Thai citizens' potential as well as to embed morality and happiness.

Recommmendations for Thailand's education development in response to the chaning global context in the 21st century, along with driving mechanism that leads to practical implementation

Lesson Learned and Internationl Best Practices

Policy and Strategy in Education

- **To create quality system by building strong and integrated foundation to enhance education and increase responsiveness to any changes in the 21st century:** Putting more emphasis on productivity, equality and balance building
- **To create well-balanced and well-rounded quality citizens:** Assist them into finding their specialties, recognising their own potential and thriving for lifelong learning
- **To sharpen management system:** Finding the balance between centralization and decentralization and also putting more emphasis on education management in local area. To succeed, the central government has to be the one who set the overall framework and direction whilst local agents still possess freedom to adjust curriculum and teaching instruction according to their context.

Learning Environment

- **Teaching Instruction:** Teacher's holistic and unbiased management should be set as the essence of classroom. Teachers should be able to choose suitable methods for their own students. Also, students should be assisted in finding their own potential, capability and drive for their passion in lifelong learning. The environment should be challenging and enjoyable with a balance between in-class and non-class education.
- **Teacher:** Teacher is at the heart of educational development in many countries. They must possess qualified qualities. Pedagogy education should be intensified and students should be those who are selected from cream of the crop of the country. Teachers' network should also be supported and developed in order to effectively serve teachers' community. Salary should also be raised to upgrade the status of profession and to attract more capable human resource.

- **Curriculum:** Structure of the national curriculum should be more intensified and have strict quality control. However, the core curriculum should only be a framework for schools and teachers to work around and adjust to each of their own context in teaching. Most importantly, it should promote board-based and holistic learning; putting more emphasis into creating “Curriculum of Thinking”.
- **Assessment:** There should be no national tests or too frequent standardized tests. The actual objective for assessment should be about evaluating each student’s learning development by using formative assessment.
- **Information and Communication Technology (ICT):** ICT should be one of the core factors to support student-centered environment. Adaptive usage can be utilized to match each child’s development at each certain age to effectively support education.

Suggestions for Development Direction of the 21st Century Education

Recommendations to be used as basis of long term operation plan (15 years) to prepare education system for the 21st century

Fix

1. Reform teacher education and training as well as upgrade in-service teacher’s capability
2. Reform the core subject curricular and effective implementation, as well as promote life-long learning
3. Reform assessment system by shifting more focus towards formative assessment
4. Adjust overall management

Create

1. Create wisdom-based society and supportive learning environment to create well-balanced and well-rounded citizens instead of focusing solely on academic aspect.

1. Reform teacher education and training as well as upgrade in-service teacher's capability

Policy Recommendation:

1.1 Instant reform for education and training system for soon-to-be in-service teachers

- The system of teacher education and training should be reformed as soon as possible. The institution should only be those with qualified capability, potential and readiness.
- The system should be more integrated in order to produce teachers with high quality and high pedagogy skill. Every chain of teacher education should be considered as crucial; recruitment, skill training, in-service training and even in-service teachers' networking.
- A strong foundation for teacher development system should be built by upgrading compensation rate to equate those of advance profession, upgrading quality control, intensifying recruitment of people who desire to be teacher and also creating more incentive in becoming teacher such as having career path continuity

1.2 Develop more capability in in-service teachers

- In-service teacher's capability should also continue to be developed during work life. They should be able to exchange experiences so that they would altogether develop class instruction methods or instructional media. Open platform for teacher to exchange their opinions and thoughts on each other is also crucial as well as having senior teachers to assist and give feedbacks to the new ones.
- Teacher registration and allocation into needed institution should be improved due to current skill mismatch that could cause inefficiency.

- More teaching opportunities should be given to those specialists in their respective field rather than allowing only those in pedagogy training into teaching profession, which should help solving the on-going shortage problem. Also, people who excel in their field are likely to be more competence in teaching their own knowledge.

2. Reform the core subject curricular and effective implementation

While core subject curriculum is used as a framework for general class instruction, there should also be rooms for adjustment, so that each school could design their own curriculum or way of instructing to fit each of their own contexts. Furthermore, practical education and training should be more focused.

Policy Recommendation:

- **Designing broad-based and holistic learning:** put more focusing into instructing, process of learning, integrating core subjects, embedding responsiveness to changes and create connection between classroom and every days life
- **More training for thinking and understanding skills:** Since the content of subject taught are most likely to change or turn into an old-fashioned knowledge at any point in time, more emphasis should be put on being able to understanding rather than only memorizing.
- **National curriculum as a framework, not as rule:** Schools and teachers should have freedom to create their own design of class instruction and curriculum.
- **The government should promote good attitude towards education and support student to learn and engage in activities outside of classroom hours.**

3. Reform the assessment system

Policy Recommendation:

- **Formative assessment should be the core of assessment system to stimulate learning, thinking and actual development in student:** Teachers should assist their student into developing learning-to-learn skills by using integrated assessment as well as giving direct or indirect feedbacks to stimulate improvement.

- **Student assessment result as a tool to assess teachers productivities:** Shaping the right direction for teaching and instructing by making them aligned with education objective which is achievement of students, supporting the right learning strategy for students and better class management
- **Support information transparency:** Information can be used to compare each institution to local standard and national standard which would create healthy competition among schools resulting in overall improvement

4. Adjust overall management

There are many reasons supporting the adjustment of overall management of Thai education system towards a more flexible and more decentralized one:

- The current system tends to be over-centralized, with insufficient decentralization of power and authority to schools, teachers, communities, local authorities and other stakeholders.
- The current curriculum seems to be unable to respond to the need of learners, communities as well as the private sector.
- Resources allocation is still not in line with the real need of schools in different contexts (size of schools – large versus small; location of schools – urban versus rural).

Policy Recommendation:

- **Structural reform is needed, and management system should also be reconsidered:** The objective is to allow more freedom and for adjustment to be in line with actual capability and readiness of each institution. Due to the vast functional problems and centralization control's complication, excessive capitals are used ineffectively in this current state of management. One-size-fit-all measurement would not yield a productive education system; therefore, individual institution needs to be considered differently according to their present resources and readiness.
- **The government should consider putting more variety into education management and increase the relevancy to individual institution's capability and readiness:** Give educational institutions freedom to design their own

management system with respect to their objectives and capability while keeping themselves align to the commitment and expected output

- **Provide freedom in resource management to schools and other institutions:**
Give them the ability to manage their own human resources and curriculum design
- **Support ability of resources pooling by the institutional themselves for them to be able to satisfy their own needs**
- **Each institution should specialize in their respected field in order to provide the society with adequate knowledge, skills and suitable qualities labour force:** The results would be a great opportunity for student to pursue their career path and advance skill training.

Create

5. Create wisdom-based society and supportive learning environment to create well-balanced and well-rounded citizens instead of focusing solely on academic aspect

The government should push forward wisdom-based society, create supportive learning environment and design instruction system that support education in the 21st century. Creating well-rounded citizens who are capable of both inside and outside of academic field should be set as the objective of education system along with labour force preparation, equality in providing education, planting learning nature into young generation and, most importantly, creating good and active citizens. The ultimate goal is to use education as a mean to achieve well-being nation with sustainable development.

- **Create supportive learning environment and promote student-centred system:**
With the basis of “everyone is the teacher of each other” and “school without boundary”, class instruction should serve the purpose of training learning skills, embedding love for learning and making them realised that knowledge is also available elsewhere other than in classroom.
- **Inspire students to find their passion for lifelong learning:** Providing education that is suitable to individual student’s capability in supportive learning environment that is fun and challenging
- **More opportunity for teacher to choose the way of instruction by themselves and also allow people in local community to be more involved in education** such as local specialists in their profession or letting senior students take care of the younger ones
- **The government should provide public space to support learning environment so that anyone can learn at anywhere and anytime.**

Mechanism towards Implementation

The direction of education development for the 21st century preparation should aim toward implementation mechanism which is crucial for enhancing a true reform of education; creating student-centered system, improving learning attitude, embedding the quality of natural learner and management decentralization.

- **There should be a shift in paradigm and a leader to lead the change** in order to reform the society, create lifelong learning culture and raise awareness of changes in mega trends
  - **Create vision and blueprint as tools to lead the improvement of education in long-term** due to the fact that there has always been the lack of continuation in policy implementation
  - **Departments under Ministry of Education and concerned partners need to be integrated** in terms of working together and creating synergy may it be business sector, public sector or those in community services
  - **Community reform is also needed to complete the reform in education:** The attitude of society towards education is crucial to the transformation into wisdom-based society/culture. Without cultural and society reform, education reform could not possibly be completed.
- **Expand the bright spot such as adopting methods of success cases to the mass:** such as embedding morality along with academic instructing or even incorporating community responsibility and business sector in order to upgrade education and lessen the poverty or social gap at the same time
- **Support and expand education development such as providing financial instrument that can serve as a tool for resource pooling and management:** There are many ways to support education through financial instrument including issuing educational bonds. Also, it needs to be done along with providing freedom to self-manage. Encouraging cooperation between private sector and public sector is also important.

- **Upgrading quality and accessibility to education with technology:** Technology can reduce operational cost in long-term and, if used effectively, it should contribute to better quality education and increase people's ability to reach for any kind of education whether it is formal or non-formal.
  - **Use ICT as a supportive tool in student-centered and integrated learning activities**
  - **Use ICT as a media in connecting good content to the public as well as creating content availability by;**
    - Involving 'the best teachers' in creating instruction media and distribute them to local area. The said media, which could help upgrade the quality of education, may include CD, video, online education and website. With technology, people would be able to learn as many times as they prefer and anywhere as they want to, while teachers be the facilitator and assist student into self-learning process.
    - Create interesting and useful application for computer and tablet

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมือง และสังคมโดยรวมในทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันก็คือพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ กระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยการเปลี่ยนผ่าน เช่น การปฏิวัติ Arab Spring ผ่านการใช้เทคโนโลยี Social Media การก้าวขึ้นมาทางเศรษฐกิจของเอเชีย หรือภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง เป็นต้น คนในโลกยุคใหม่ท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่านเหล่านี้ หากสังคมหรือพลเมืองขาดความพร้อมในการก้าวผ่าน จะส่งผลให้ประเทศไม่สามารถเดินต่อไปได้และอาจเสี่ยงกับการเป็นรัฐที่ล้มเหลว ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เช่นกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมคนไทยเพื่อนำพาสังคมและประเทศไปสู่โลกที่ 1 จึงเป็นจุดวิกฤต (Critical Point) ของชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีประเทศไทยยังคงขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผลสุทธิของระบบ หรือปลายทางที่การศึกษาต้องพัฒนาและเสริมสร้างให้พลเมืองและสังคมสามารถอยู่ได้อย่างภาคภูมิ แต่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากแต่ต้องมีกลไกการขับเคลื่อนแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริง โดยการดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พื้นฐานปรัชญาการศึกษาไทย รวมถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยความเข้าใจเหล่านี้ควรเป็นความรู้พื้นฐานที่สั้น กระชับ ง่ายต่อการเข้าใจ และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยบุคคลในวงการศึกษาไทยตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน トラบไปจนถึงตัวผู้เรียนเอง จะต้องมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้

บางส่วนอาจไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทีละน้อย (Incremental Change) แต่อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนถึงรากฐานกระบวนทัศน์และแนวคิด (Paradigm Shift / Fundamental Change) ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของภาคส่วนจึงเป็นอีกปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

การปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยจึงไม่อาจพิจารณาแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจภาพรวมของระบบอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและกระบวนการณ์ผลักดันให้ทุกองค์ประกอบของระบบสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นรูปธรรม หรือกล่าวโดยสรุปคือ “ประเทศไทยต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์หลัก (Objective Function) ที่ระบุเป้าหมายของการศึกษาอย่างชัดเจนว่าจะทำไปเพื่ออะไร ซึ่งต้องเป็นความเข้าใจร่วมของทุกภาคส่วนการศึกษา รวมทั้งยกให้การศึกษากลายเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และจัดทำแนวปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Agenda) อันประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (Strategies) ที่สามารถแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติ (Implementation) ได้อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมใช้งานได้ในทันที”

ดังนั้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเห็นควรให้มีการจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดเตรียมแผนการศึกษาของประเทศให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุก ๆ ด้าน มีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เห็นทิศทางพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศในทิศทางเดียวกัน มองเห็นความเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เป็นรากฐานสำคัญของกระบวนกรปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21
- 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกขับเคลื่อนของระบบการศึกษาที่จะสามารถผลักดันแนวทางการพัฒนาจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติ

1.3 เป้าหมายผลผลิตของโครงการ

- 1) รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ ที่ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนด แผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะ ยาว (15 ปี)
- 2) รายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียม ความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบที่กระชับเข้าใจง่าย

1.4 ขอบเขตของงานที่ปรึกษา

การดำเนินโครงการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความ พร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษากรอบแนวคิดและกำหนด “เป้าประสงค์หลัก” (Objective Function) ของระบบ การศึกษาไทยและทิศทางการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกัน ให้สามารถตอบโจทย์ ความต้องการคนไทยที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน
- 2) ศึกษาและนำเสนอสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ที่สามารถเอื้อให้ เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในระดับปัจเจก และออกแบบนโยบายการศึกษาเบื้องต้นที่ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
- 3) ศึกษาและเสนอแนะการออกแบบกลไกขับเคลื่อนระดับนโยบาย (Mechanism Design) เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่และกระบวนการบูรณาการระหว่างภาคส่วน หลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา โดยแสดง ให้เห็นความเชื่อมโยงบางประเด็นของยุทธศาสตร์ บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ความทับซ้อนกันในการดำเนินงานบางขั้นตอน และวิธีจัด ความทับซ้อนดังกล่าว (ถ้ามี)
- 4) นำเสนอแนวทางการดำเนินงานสำหรับการใช้ข้อมูลทั้งหมดจากโครงการเพื่อเป็นฐานใน การกำหนดแผนการดำเนินการระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษา ไทยสู่ศตวรรษที่ 21

นิยามศัพท์

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
21 st Century	ศตวรรษที่ 21	ช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 2001 ถึง ค.ศ. 2100 หรือ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2643
21 st Century Skill	ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21	ทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งแตกต่างไปจากอดีตที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ
Accountability	ความรับผิดชอบ	พันธะผูกพันในหน้าที่การงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งต่อ เป้าหมายที่ได้รับ มอบหมายจากบุคคลหรือองค์กรอื่นๆ โดยมีระบบ ตรวจสอบที่ฝ่ายผู้มอบหมายเข้าตรวจสอบประเมินผล งานเพื่อให้รางวัล และบทลงโทษแก่ฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้
AEC (ASEAN Economic Community)	ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	การรวมตัวกันระหว่างประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน เพื่อเพิ่ม อำนาจต่อรองกับคู่ค้า และเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันทางเศรษฐกิจระดับโลก
Age of Extremity	ยุคแห่งความสุดโต่ง	ลักษณะของโลกยุคใหม่ที่มีความสุดโต่งหรือสุดขั้ว เกิดขึ้นในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความสุดโต่งทาง ธรรมชาติ (Nature Extremes) ที่ทวีความรุนแรงขึ้นตาม เวลา ความสุดโต่งทางเศรษฐกิจ (Economic Extremes) ดังที่เห็นได้จากวิกฤตการณ์หนี้ภูมิภาคยุโรป ความ สุดโต่งทางการเมือง (Political Extremes) เช่น เหตุการณ์ Arab Spring หรือแม้แต่ ความสุดโต่งทาง สังคม (Social Extremes) ซึ่งสามารถเห็นได้จากความ เหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น ช่องว่างทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น
Aging Society	สังคมผู้สูงอายุ	การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของ ประชากรรวม นับเป็นประเด็นท้าทายทั้งทางสังคมและ เศรษฐกิจที่แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับ สำหรับ ประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าประเทศไทย ได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่อยู่ในสังคมผู้สูงอายุมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548
Attributes	คุณลักษณะ	ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน อันเป็น คุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
		ค่านิยม จิตสำนึก ที่ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก
Bottom of the Pyramid	กลุ่มชนฐานปิรามิด	กลุ่มชนรายได้น้อยถึงต่ำมากที่มีรายได้ไม่ถึง \$2 ต่อวัน ซึ่งมีจำนวนเป็นส่วนใหญ่ของโลก เปรียบเสมือนเป็นฐานปิรามิดเมื่อนำมาเทียบกับสัดส่วนของผู้ที่มีรายได้สูงกว่าในสังคม ณ ปัจจุบัน
Business As Usual	สถานการณ์เป็นอย่างที่เป็นมา	การคาดการณ์ในอนาคตโดยประเมินว่าการดำเนินการต่อไปหรือการเจริญเติบโตจะเป็นไปในลักษณะเดียวกับสถานการณ์ที่เคยเป็นมาในปีก่อน ๆ หรืออัตราเดิมตามแนวโน้มที่ผ่านมา
Career Path	เส้นทางสายอาชีพ	เส้นทางหรือหนทางความก้าวหน้าในอาชีพ กล่าวคือโอกาสในการเจริญเติบโตในสายงาน หรือการไต่เต้าเพื่อประสบความสำเร็จในขั้นที่สูงกว่าขึ้นไปเรื่อยๆ ไม่ว่าจะ เป็นในด้านของตำแหน่ง เป้าหมาย หรือขอบเขตหน้าที่การงาน
Change Management	การบริหารการเปลี่ยนแปลง	การจัดการกับกลไกส่วนประกอบต่างๆ ขององค์กรให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งภายนอกและภายในองค์กร เพื่อลดผลกระทบที่ไม่ดีของการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มผลดีจากโอกาสใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ราบรื่น และเจริญก้าวหน้าต่อไปได้
Civic Society	ประชาสังคม	การรวมกลุ่มของประชาชน ก่อเกิดเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบของ เครือข่าย ชมรม มูลนิธิ เป็นต้น เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาในสังคมร่วมกัน กล่าวคือ เป็นการขับเคลื่อนทางสังคมโดยประชาชนมวลรวมเป็นหลัก
Creativity	การสร้างสรรค์	การประดิษฐ์หรือรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า
Dynamic	พลวัต	สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลจากแรงของการเปลี่ยนแปลง
Empowerment	การสร้างเสริมพลัง / มอบอำนาจ	การสร้างเสริมพลัง ให้เกิดความตระหนัก ความเชื่อมั่น เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพที่มีได้อย่างเต็มที่
Foresight	การมองอนาคต	กระบวนการศึกษาอนาคตเพื่อหาวิธีส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
Formative Assessment	การประเมินผลความก้าวหน้า หรือ การประเมินผลย่อย	การประเมินระหว่างการจัดการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ และเพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้
Global Citizen	พลเมืองโลก	การรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของ

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
		สังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระดับโลก มีส่วนร่วมรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดีของสังคม อีกทั้งยังร่วมตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและอุดมการณ์
Global Megatrends	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นแนวโน้มใหญ่ของโลก	ความเปลี่ยนแปลงระดับโลกสำคัญที่กำลังเกิดขึ้นในวงกว้างและคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อไปในอนาคต
Global Supply Chains	ห่วงโซ่อุปทานโลก	การเชื่อมต่อของหน่วยต่างๆ หรือกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการระดับโลกตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภค โดยเชื่อมต่อผ่านระบบโลจิสติกส์และข้อมูลข่าวสาร
Global Value Chains	ห่วงโซ่คุณค่าโลก	การเชื่อมต่อของกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการในระดับโลก โดยแบ่งเป็นกิจกรรมหลัก เช่น การผลิต การจัดส่งสินค้า การตลาดและบริหารหลังการขาย และกิจกรรมสนับสนุน เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี และการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น
Good Governance	หลักธรรมาภิบาล	การบริหารกิจการที่ดี เพื่อเป็นสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยหลักธรรมาภิบาลสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทั้งระดับองค์กร ท้องถิ่น ประเทศ หรือระหว่างประเทศ
Green Economy	เศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม / เศรษฐกิจสีเขียว	เศรษฐกิจที่นำไปสู่ความเป็นความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ดีขึ้น ความเท่าเทียมทางสังคมมากขึ้น และการลดลงอย่างมีนัยสำคัญของความเสี่ยงทางธรรมชาติและการขาดแคลนทรัพยากร และการมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี
Green Growth	การพัฒนาให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	การพัฒนาที่มุ่งไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่กิจกรรมภายใต้แนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Human Capital	ทุนมนุษย์	ความสามารถต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวบุคคล ทั้งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและที่เกิดจากการสะสมเรียนรู้ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านี้อาจเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงทุนที่เหมาะสม ได้แก่ การให้การศึกษาและการฝึกอบรมวิชาการและความรู้ต่างๆ เพื่อยกระดับขีดความสามารถ
Knowledge Society	สังคมแห่งการเรียนรู้	สังคมที่พลเมืองแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้จนตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง หน่วยงานทุกภาคส่วนและพลเมืองทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
		และผู้รับความรู้ มีแหล่งความรู้ให้ศึกษาค้นคว้า มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งทอดความรู้อย่างทั่วถึง
Knowledge-based Society	สังคมฐานความรู้	กระบวนการทางสังคมที่เกื้อหนุนส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้โดยผ่านสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ และองค์ความรู้ต่างๆ จนสามารถสร้างความรู้ สร้างทักษะ มีระบบการจัดการความรู้และระบบการเรียนรู้ที่ดี มีการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทุกภาคส่วนในสังคม ทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
Learner-centered	การมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	กระบวนการเรียนรู้ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ มีการจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียนซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยสมอง ด้วยกาย และด้วยใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เน้นการปฏิบัติจริง รวมทั้งสามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้
Learning Environment	สภาพแวดล้อมการเรียนรู้	สิ่งต่างๆ และสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวผู้เรียน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งสามารถส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางบวกและทางลบ ตลอดจนมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้
Learning Organization	องค์กรแห่งการเรียนรู้	องค์กรซึ่งบุคลากรสามารถขยายขอบเขตความสามารถของตนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่บุคลากรในระดับต่างๆ ต้องการอย่างแท้จริง เป็นองค์กรที่มีความคิดใหม่ ๆ และมีการแตกแขนงของความคิดออกไป ตลอดจนเป็นองค์กรซึ่งบุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเกิดการเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งองค์กร
Lifelong Learning	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การรับรู้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากบุคคลหรือสถาบันใดๆ โดยสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ ทั้งโดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองได้ทุกสถานที่และทุกเวลาอย่างต่อเนื่อง ตลอดช่วงชีวิต
Manpower Planning	การวางแผนกำลังคน	การวางแผนแรงงาน โดยคาดคะเนถึงความต้องการของจำนวนอุปสงค์และอุปทานในตลาดแรงงาน ตลอดจนถึงทิศทางของเศรษฐกิจโดยรวม

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
Middle Income Trap	กับดักประเทศรายได้ปานกลาง	สถานะของประเทศกำลังพัฒนาที่เริ่มก้าวพ้นจากความยากจน สร้างรายได้จากการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการส่งออก แต่ยังคงไม่สามารถพัฒนาตัวเองไปสู่ประเทศพัฒนาแล้วที่มีรายได้สูง (High Income Countries) เพราะไม่สามารถสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ ในขณะที่เดียวกันประเทศเหล่านี้ก็ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากด้านล่าง เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาใหม่ ๆ ที่มีค่าแรงต่ำกว่าเข้ามาเป็นคู่แข่งในตลาดโลก
OECD (Organization for Economic Co-operation and Development)	องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา	องค์กรระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ปัจจุบันได้เพิ่มสมาชิกประเทศกำลังพัฒนาเข้ามาด้วยจนปัจจุบันมีสมาชิก 34 ประเทศ (ดูรายละเอียดใน www.oecd.org)
One-size-fit-all	มาตรการเหมารวม	ลักษณะของการใช้วิธีหรือมาตรการเพียงหนึ่งเดียวในการบริหาร จัดการ หรือควบคุม ในทุก ๆ กรณี
Paradigm	กระบวนทัศน์	กระบวนทางความคิด ทางกรรับรู้ ทางวิธีคิด และการสะท้อนความคิดให้เป็นความหมายหรือให้มีคุณค่าของสังคม เป็นฐานของวิถีทางเพื่อการจัดการตนเองของสังคมนั้น ผ่านกลไก 2 ประการ คือ (1) วางหรือกำหนดกรอบ (2) ชี้นำประชาชนว่าควรจะทำพฤติกรรมปฏิบัติอย่างไรภายใต้กรอบเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความสำเร็จ
PISA (Program for International Student Assessment)	โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ	การประเมินผลนักเรียนเพื่อความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินการโดย OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) เพื่อหาตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาให้แก่ประเทศสมาชิกและประเทศที่เข้าร่วมโครงการ
Productivity	ผลิตภาพ	จำนวนของผลผลิตสินค้าหรือบริการต่อปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตของหน่วยการผลิต อุตสาหกรรมหรือประเทศ สามารถจำแนกได้ตามประเภทของปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน ทุน ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของผลิตภาพอาจเกิดจากปัจจัยอื่นนอกเหนือจากปัจจัยการผลิตที่ใช้ เช่น การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการพัฒนาคุณภาพของแรงงาน
Problem-based Learning (PBL)	การเรียนรู้จากปัญหา	การให้ผู้เรียนรวมกลุ่มทำกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เรียนรู้การแก้ปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์และแสวงหาข้อมูล
Public Space	พื้นที่สาธารณะ	พื้นที่ในโลกทางสังคมทั้งในรูปแบบนามธรรมและรูปธรรม ที่เอื้อให้ผู้คนสามารถพบปะพูดคุยอย่างเสรี

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
		ก่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสาธารณชน
Public-Private Partnership (PPP)	ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน	ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลกับเอกชนผู้ร่วมลงทุนหนึ่งรายหรือมากกว่าในการที่จะให้เอกชนนั้นๆ ส่งมอบบริการในลักษณะต่างตอบแทนให้แก่รัฐบาล โดยเอกชนได้รับผลตอบแทนจากการให้บริการ และรัฐบาลจะได้บรรลุเป้าประสงค์ของการส่งมอบบริการที่ได้ตั้งไว้
Reform	การปฏิรูป	การทำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม สภาพที่สมควร เป็นกระบวนการที่มีการต่อรอง ต้องใช้เวลาดำเนินการ ต้องมีความอดทน ไม่สามารถได้มาโดยใช้อำนาจ โดยใช้กำลังเข้าหักโค่น และไม่สามารถจะมีฝ่ายใดได้รับตามสิ่งที่ปรารถนาไปทั้งหมดทุกเรื่อง
Scenario	ภาพฉายอนาคต	ชุดสถานการณ์หรือชุดภาพเหตุการณ์ในอนาคต
Scenario building	การสร้างภาพอนาคต	การสร้างภาพอนาคตเป็นการนำสัญญาณการเปลี่ยนแปลงอ่อนๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และภาพเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตเชื่อมโยงประเด็นและรายละเอียดต่างๆ ไปสู่ภาพอนาคตที่มีความหมาย และสามารถสร้างวิสัยทัศน์อนาคต (Future vision) และแนวนโยบายในระยะยาว (Long-term policy)
Science, Technology and Innovation (STI) Development	การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม	การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมฐานความรู้ ซึ่งจะทำให้ประเทศมีความสามารถในการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และรับมือกับประเด็นอุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศ
Social Inclusion	การยอมรับทุกกลุ่มทุกบุคคลในสังคม	การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม หรือบริการต่าง ๆ ที่รัฐจัดทำให้ รวมไปถึงการจ้างงานอย่างเท่าเทียมกัน ตลอดจนกระทั่งการยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งในสถาบันที่มีเกิดขึ้นตามกฎหมาย ค่านิยม บรรทัดฐาน หรือวัฒนธรรม
Social Mobility	การเคลื่อนที่ทางสังคม	โอกาสของชนชั้นล่างที่จะเลื่อนชนชั้นทางสังคมของตนเอง
Socio-economic Status	สภาพเศรษฐกิจสังคม	สภาพความเป็นอยู่ทั้งในมิติทางสังคมรวมทั้งมิติของเศรษฐกิจ กล่าวคือ เป็นสภาพทั้งสถานะทางสังคมและสถานะการเงิน
STEM Education	การสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระวิชา	การสอนแบบบูรณาการข้าม 4 กลุ่มสาระวิชา คือ วิทยาศาสตร์ (Sciences) เทคโนโลยี (Technology)

คำศัพท์	คำแปล	ความหมาย
		วิศวกรรมศาสตร์ (Engineer) และ คณิตศาสตร์ (Mathematics) โดยนำจุดเด่นของของธรรมชาติ ตลอดจนกระทั่งวิธีการสอนของแต่ละวิชามาผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาใช้แก้ปัญหา ค้นคว้า และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ได้ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน
Structural Reform	การปฏิรูปเชิงโครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างให้ดีขึ้น โดยเป็นการปรับเปลี่ยนในเนื้อหาสาระสำคัญ ไม่ใช่การจัดทำโครงการเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงรูปแบบภายนอก การปฏิรูปเชิงโครงสร้างของประเทศ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบนิเวศน์ของทั้งประเทศ
TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study)	โครงการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับนานาชาติ	โครงการประเมินผลของสมาคมนานาชาติ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (The International Association for the Evaluation of Education Assessment หรือ IEA) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 2
Trade Off	การได้อะไรอย่างเสียอย่าง	สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการมีทรัพยากรที่จำกัด (เช่น ทรัพยากร เวลา งบประมาณ) หรือเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เมื่อเกิดการเลือกจากทางเลือกต่าง ๆ จะทำให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity) จากทางเลือกที่ไม่ได้เลือก การเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจึงทำให้ได้บางอย่างแต่ต้องเสียบางอย่างไป (อย่างน้อยที่สุดคือเสียโอกาสที่จะได้จากทางเลือกอื่นที่ไม่ได้เลือก)
Value Creation	การสร้างมูลค่าเพิ่ม	การใช้ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบเพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้แก่สินค้าหรือบริการ
Wisdom-based Society	สังคมแห่งปัญญา	สังคมที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในด้านวิชา ความรู้พื้นฐาน และจริยธรรม มากกว่ามุ่งเน้นเพียงปริมาณผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของระบบการศึกษาให้สามารถกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนาภูมิปัญญาและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
World GDP	ผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก	มูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการของทุกประเทศในโลก รวมกันในแต่ละปี

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผู้บริหารระดับนโยบายทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการมีแนวปฏิบัติเพื่อเอื้อให้เกิดการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่สอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ของประเทศ
- 2) ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติด้านการศึกษาเกิดความตระหนักและความเข้าใจในเป้าประสงค์หลักของการศึกษา และมีความประสงค์ที่จะมุ่งสู่เป้าประสงค์หลักเดียวกัน
- 3) หน่วยงานภาครัฐมีแนวทางการใช้กลไกสำหรับการปฏิบัติตามนโยบายการศึกษาที่สามารถนำไปบูรณาการกับภาคส่วนหลากหลายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้ได้มีการศึกษาทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา และเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การศึกษาวิจัยในโครงการนี้ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแบ่งออกได้เป็น 4 หัวข้อหลัก ได้แก่

- 1) สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และภาพของการศึกษาในสังคมยุคใหม่ โดยจะกล่าวถึง ความหมายของ “ศตวรรษที่ 21” และบทบาทของการศึกษาที่สามารถรับมือและตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวถึงภาพเศรษฐกิจและสังคมในยุคหลังสังคมฐานความรู้ และเรื่องของความรู้ และการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 เปรียบเทียบกับศตวรรษที่ 20
- 2) ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยในหัวข้อนี้ได้มีการทบทวนกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและมีลักษณะเด่นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเรียนแบบบูรณาการ (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)
- 3) เป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษา โดยได้มีการศึกษาทบทวนหลักการของเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา ตลอดจนภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ
- 4) แนวทางพัฒนาการศึกษา โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ได้แก่ (1) ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาและทิศทางการนโยบาย (2) การพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน โดยศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการศึกษาเรียนรู้ (3) การพัฒนาการบริหารการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษา โดยทบทวนประเด็นการบริหารการศึกษา ผลตอบแทนภายนอกของการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษาด้วยการปฏิรูประบบความรับผิดชอบ และ (4) การพัฒนาการศึกษาและกำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2.1 สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และภาพของการศึกษาในสังคมยุคใหม่

ศตวรรษที่ 21 นั้นครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001-2100 วิจารย์ พานิช (2554) ให้ความหมายของศตวรรษที่ 21 ว่า คือ โลกเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นๆ และไม่แน่นอน ความรู้เปลี่ยนแปลงงอกเร็ว สารสนเทศเพิ่มแบบระเบิด คนถูกกระแสรอบทิศ ในขณะที่วัตฤมากล้น จิตวิญญาณจาง นอกจากนี้ โลกยังเชื่อมโยงถึงกันหมด คนเปลี่ยน ชีวิตเปลี่ยน งานเปลี่ยน

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งความสุดโต่ง เป็นยุคแห่งแกนอำนาจประชาชน เป็นยุคแห่งศตวรรษแห่งเอเชีย ทั้งนี้ ยุคที่ผ่านมาเป็นเรื่องของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความรู้ คืออำนาจ เราจึงสอนให้เด็กใช้ความรู้เพื่อผืนธรรมชาติ ต่อไปในศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนความคิดและสร้างประสบการณ์ให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และเมื่อสิ่งต่างๆ เริ่มเปลี่ยนไป การสอนจะต้องไม่เป็นแบบแพ็คตัดออกหรือให้โอกาสเฉพาะคนเก่งและละทิ้งเด็กเรียนอ่อน แต่จะต้องเป็นลักษณะของการช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความท้าทายของผู้บริหารการศึกษาว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีคิดแบบเดิมและหันมาตอบโจทย์โลกได้หรือไม่ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2555)

นอกจากนี้ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2555) ยังชี้ถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 กับความเชื่อมโยงมาสู่ภาคการศึกษา (Education) ว่า ต่อไปผู้บริหารการศึกษาจะถูกคาดหวังสูงมาก จากนี้จะต้องพบเจอกับความไม่แน่นอน การบริหารที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และเราจะสอนให้เด็กรู้จักการปลดล็อกข้อจำกัดได้อย่างไร รวมถึงการบริหารงานภายใต้ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เราไม่ได้เปลี่ยนความรู้ของเด็ก แต่เราต้องพยายามค้นศักยภาพของตัวเด็กออกมา และสร้างให้เขาเป็นคนที่มีความเป็นตัวตนในสังคมและมีหัวใจของความเป็นคนด้วย นอกจากนี้ คนยุคนี้ยังต้องเผชิญกับความขัดแย้งในตัวเอง เพราะโลกปัจจุบันอิสระมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันยังต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน คนจะสับสนว่าควรจะทำเพื่อตนเองหรือคำนึงถึงส่วนรวมก่อน เราจะสอนอย่างไรให้เด็กมีความสามารถในการสร้างความสมดุลทางความคิดระหว่างสองสิ่งนี้ สิ่งที่ต้องหล่อหลอมให้เด็กคือ Skill Set ที่ผู้บริหารการศึกษาและครุมีหน้าที่ในการสร้างหลักสูตรและกิจกรรมที่ตอบโจทย์สิ่งเหล่านี้ คือ (1) Learn to Live เรียนเพื่อจะรู้จักใช้ชีวิตอยู่บนโลก (2) Learn to Love สอนให้เด็กรู้จักโลก รักคนอื่น รักตนเอง (3) Learn to Learn สอนให้เด็กรู้ว่าทำไมเราจึงต้องเรียน เรียนที่ไหน เรียนอย่างไร เรียนเมื่อไหร่ เรียนกับใคร และเรียนแล้วจะไปใช้ทำอะไร และ (4) Love to Learn เด็กรักที่จะเรียนรู้ไปตลอดชีวิต โดยกระบวนการเรียนรู้ต้องมีลักษณะของการให้เด็กไปท่องโลก เมื่อมีประสบการณ์ก็กล้าที่จะแชร์ให้คนอื่นทราบและต้องสร้างให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่ง ทำอย่างไรให้เกิดวงจรการเรียนรู้แบบนี้กับเด็กของเรา

การเรียนรู้ไม่ใช่แค่การเรียนในระบบ แต่ต้องเชื่อมโยงทั้งในระดับท้องถิ่น (Local) และระดับโลก (Global) เทคโนโลยีจะทำให้ลดข้อจำกัดในการเรียนรู้ อุปกรณ์การเรียนการสอนจะทำให้เกิดการสื่อ

แบบหลายทาง คือเด็ก ครู และผู้ปกครอง พ่อแม่อาจจะต้องเข้ามาเรียนการเลี้ยงลูกและต่อไประบบการศึกษาจะต้องมีผู้เชี่ยวชาญปัญหาในแต่ละด้านเข้ามาช่วยให้คำแนะนำ ฝึกกำลังผ่านเทคโนโลยี นอกห้องเรียนและในห้องเรียน นอกกระบบ ในระบบ ทำให้เด็กฉลาด แข็งแรง และอยู่รอด (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2555)

นิสตาร์ก เวชยานนท์ (2554) ได้สรุปความแตกต่างระหว่างฐานคิดด้านต่างๆในศตวรรษที่ 20 และ 21 ว่ามีความแตกต่างกัน โดยสังคมและเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 จะมีลักษณะของการพึ่งพาความรู้ของคนมากกว่าในอดีต คนถูกมองเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่า จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ส่วนลักษณะงานจากเดิมที่ต่างคนต่างทำถูกนำมาบูรณาการมากขึ้น เพราะจำเป็นต้องอาศัยความรู้และทักษะหลายๆ อย่าง เป้าหมายขององค์กรเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นผู้ถือหุ้น (Shareholder) ได้ขยายไปกลุ่มต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งประชาชน (Stakeholder) ซึ่งความแตกต่างของแนวคิดและฐานคิดในยุคศตวรรษที่ 21 สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ความแตกต่างของแนวคิดและฐานคิดระหว่างศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21

ฐานคิดเกี่ยวกับ	ศตวรรษที่ 20	ศตวรรษที่ 21
คน (People)	คนเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องกำกับและควบคุม	คนเป็นสินทรัพย์ที่ควรค่าแก่การรักษาและพัฒนา
งาน (Work)	แบบแยกส่วน ต่างคนต่างทำงานของตนเอง	แบบประสานความร่วมมือ อาศัยความรู้เป็นฐานเป็นงานโครงการ
เทคโนโลยี (Technology)	ถูกออกแบบเพื่อควบคุมการทำงาน และลดข้อผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ให้เหลือน้อยที่สุด	บูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบสังคมเพื่อให้เกิดการทำงานบนฐานความรู้
ภาวะผู้นำ (Leadership)	ผู้จัดการอาวุโสและชำนาญการเทคนิค	ผู้นำอยู่ในทุกระดับขององค์กร
เป้าหมายขององค์กร (Goals)	มุ่งเน้นผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น	มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มขององค์กร

ที่มา: นิสตาร์ก เวชยานนท์ (2554)

ทั้งนี้ การพัฒนาด้านการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนและสังคมอย่างควบคู่กันไป และยากที่จะแยกออกจากกัน ซึ่งในประเด็นนี้ สุวรรณี คำมั่น และคณะ (2551) ได้กล่าวว่า ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาคนและองค์ความรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทุนทางสังคมของไทย

“ทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจ สายใย ผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่าย ขององค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและ สังคม”

นอกจากนี้ สุวรรณี คำมั่น และคณะ (2551) ยังชี้ว่ามีปัจจัยและแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อทุนทางสังคมและ ทุนมนุษย์ของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาทิ ความก้าวหน้า ของเทคโนโลยี / การสื่อสาร การเคลื่อนย้ายคนอย่างเสรี การก้าวสู่สังคมหลังฐานความรู้ การ ขยายตัวของเมือง ฯลฯ ดังนั้น จึงมีประเด็นที่ถือเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนทาง สังคมในอนาคต ดังนี้

1. การพัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มผลิตภาพทางสังคม (Social Productivity) โดย

1.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนภูมิปัญญา โดยกำหนด ค่านิยมพื้นฐานร่วม (Core Value) สำหรับสังคมไทยและคนไทยทุกคนในการสร้างเสริมและใช้ ประโยชน์ทุนทางสังคม ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพทางสังคม อันเป็นพลัง สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

1.2 เร่งพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศไทยไปสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยนอกจากทุนมนุษย์ ต้องรู้ว่าโลกนี้มีอะไร (Knowing) รู้แล้วนำมาคิดต่อยอดได้หรือไม่ (Thinking) นำความคิดนี้ไปใช้ใน เชิงพาณิชย์ได้หรือไม่ (Serving) และนำความรู้ที่มีและได้มานั้นมาเป็นประสบการณ์ได้หรือไม่ (Experiencing) แล้วนั้น ต้องมีจิตสาธารณะ 5 ประการ คือ จิตแห่งวิทยาการ จิตแห่งการ สังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ จิตแห่งคุณธรรม ซึ่งล้วนเป็นมิติที่เป็นต้นทาง ของการสร้างทุนทางสังคมที่นำมาเติมเต็มในกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการ เปลี่ยนแปลง และที่สำคัญ ควรพึงตระหนักว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายและทุกระดับของ กระบวนการพัฒนาประเทศ

1.3 เสริมสร้างบทบาทครอบครัว ชุมชน ศาสนสถานให้เข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ ดี ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อรองรับการ เปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการสร้างกระแสให้เกิดการรับรู้และความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ

1.4 ขยายฐานและพัฒนาต่อยอดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ให้ชุมชนสามารถกำหนดตำแหน่งการพัฒนาชุมชน (Market Positioning) ที่บ่งบอกจุดหมายปลายทางการพัฒนาตัวเองบนฐานของทุนที่มีอยู่ในชุมชน

2. การสร้างพลังให้เกิดทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ตอบสนองความต้องการกำลังคนในอนาคต โดย เสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์และทุนทางสังคมที่เข้มแข็งในทุกมิติที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว พร้อมทั้งทบทวนและปรับปรุงนโยบาย กฎระเบียบ กฎหมาย รวมถึงวัฒนธรรมบางอย่างที่จะขัดขวางการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบวินัย อาทิ ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคม

ความรู้และการจัดการความรู้

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะอยู่ภายใต้โลกยุคศตวรรษที่ 21 คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะทั้งโลก (Global) ในสังคมแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมสารสนเทศ (Information Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) ลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะส่งผลทำให้สังคมที่มีความรู้กลายมาเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการแข่งขันและเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ

พรชิตา วิเชียรปัญญา (2547) ได้ระบุลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่สำคัญมี 4 มิติ ได้แก่

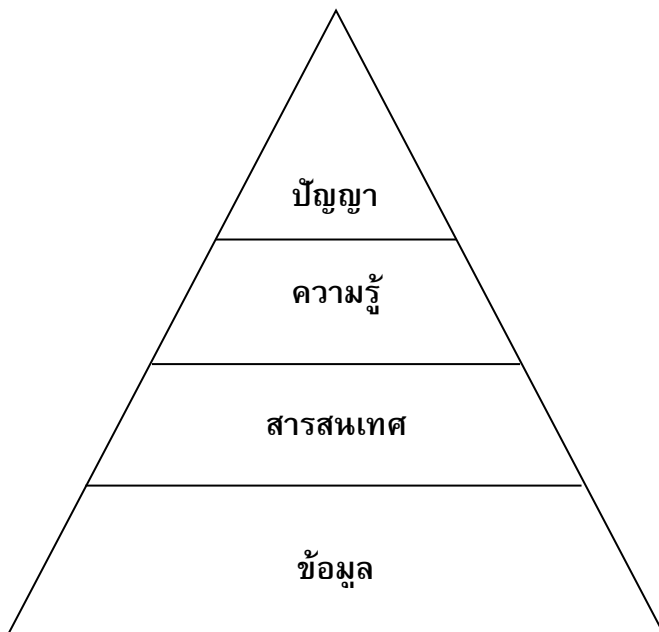
- 1) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงความรู้
- 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการสร้าง การกระจาย และการนำความรู้ไปใช้
- 3) เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการประมวลผล การเก็บรักษา การถ่ายโอน และการสื่อสารข้อมูลทั้งที่อยู่ในรูปของข้อความ เสียงและภาพ
- 4) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ อาทิ นโยบายทางกฎหมาย และเศรษฐกิจของรัฐบาล

การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) มีความสำคัญ จึงต้องให้ความสำคัญกับระบบในการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปันและใช้ความรู้ เพื่อเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ตลอดจนช่วยสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) เป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา

ในปัจจุบันหลายองค์กรได้กำหนดให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ทำให้องค์กรเกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการพัฒนาให้คนในองค์กรมีทักษะความรู้ความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด อีกทั้งพัฒนาให้บุคคลเหล่านั้นเกิดการเรียนรู้ในงานได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พรชิตา วิเชียรปัญญา, 2547)

ฮิเดโอะ ยามาซากิ ได้อ้างถึง สถาบันเพิ่มผลผลิต (2548) ว่าได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ความรู้” โดยแสดงเป็นแผนภาพปิรามิด

ภาพที่ 1: ข้อมูล สารสนเทศ ความรู้และปัญญา

ที่มา: สถาบันเพิ่มผลผลิต (2547)

ข้อมูล (Data) เป็นข้อมูลดิบต่าง ๆ เป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่ได้ผ่านการแปลความหมาย ส่วน สารสนเทศ (Information) นั้นเป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการเรียบเรียง ติดตาม วิเคราะห์ และให้ ความหมาย ส่วนความรู้ (Knowledge) เกิดจากกระบวนการที่บุคคลรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่าน กระบวนการความคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดเป็นความเข้าใจ และมีการนำไปใช้ และที่อยู่บนยอดสูงสุด คือ ความรู้ (Knowledge) เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลจนเกิดเป็นปัญญา (Wisdom) ก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้

นอกจากนี้ ความรู้อยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- Tacit Knowledge: ความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์ การสั่งสมการเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสื่อสาร หรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก ความรู้นี้พัฒนา และแบ่งปันกันได้ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน
- Explicit Knowledge: ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวม และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสาร และรายงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

ในเรื่องของบทบาทการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์นั้น นับว่ามีบทบาทที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย วิจารย์ พานิช (2555) ได้สรุปประเด็นจากหนังสือ 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times ซึ่งระบุบทบาทของการศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละยุคเปรียบเทียบกันตั้งแต่ยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคปัจจุบันที่เรียกว่า ยุคความรู้ไว้ใน 4 บทบาท อันได้แก่ (1) เพื่อการทำงานและเพื่อสังคม (2) เพื่อฝึกฝนสติปัญญาของตน (3) เพื่อทำหน้าที่พลเมือง และ (4) เพื่อสืบทอดจารีตและคุณค่า (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: บทบาทของการศึกษาในยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคความรู้

เป้าหมายของการศึกษา	ยุคเกษตรกรรม	ยุคอุตสาหกรรม	ยุคความรู้
เพื่อการทำงานและเพื่อสังคม	ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ผลิตอาหารเลี้ยงครอบครัวและคนอื่น สร้างเครื่องมือเครื่องใช้มีบทบาทในเศรษฐกิจครัวเรือน	รับใช้สังคมผ่านงานที่ต้องการความชำนาญพิเศษประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เพื่อความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมมีบทบาทต่อชิ้นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตและการกระจายสินค้าที่ยาว	มีบทบาทต่อสารสนเทศของโลกและสร้างนวัตกรรมแก่บริการใหม่ๆ เพื่อสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่มีบทบาทในเศรษฐกิจโลก
เพื่อฝึกฝนสติปัญญาของตน	เรียนวิชาพื้นฐาน 3Rs คือ การอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น (Reading, Writing and Arithmetic) หากได้เรียน เรียนการเกษตรกรรมและทักษะทางช่าง	เรียนรู้ “อ่านออกเขียนได้” และคิดเลขเป็น” (เน้นจำนวนคนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เรียนรู้ทักษะสำหรับโรงงาน การค้าและงานในอุตสาหกรรม (สำหรับคนส่วนใหญ่) เรียนรู้ทักษะด้านการจัดการ วิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ (สำหรับคนชั้นสูงส่วนน้อย)	พัฒนาตนเองด้วยความรู้ผ่านเทคโนโลยีและเครื่องมือเพิ่มศักยภาพ ได้รับผลประโยชน์จากการทำงานบนฐานความรู้และผู้ประกอบการขยายตัวและเชื่อมโยงไปทั่วโลกใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตารางที่ 2: บทบาทของการศึกษาในยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคความรู้ (ต่อ)

เป้าหมายของการศึกษา	ยุคเกษตรกรรม	ยุคอุตสาหกรรม	ยุคความรู้
เพื่อทำหน้าที่พลเมือง	ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านสนับสนุนบริการในท้องถิ่นและงานฉลองต่างๆ	เข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรทางสังคมเพื่อประโยชน์ของชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านแรงงานและการเมือง เข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครและบริจาคเพื่อการพัฒนาบ้านเมือง	เข้าร่วมในการตัดสินใจของชุมชนและการตัดสินใจทางการเมือง ทั้งโดยตนเองและผ่านทางกิจกรรมออนไลน์ เข้าร่วมกิจกรรมของโลกผ่านทางชุมชนออนไลน์ และ Social Network รับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลกในปัจจุบันสำคัญๆ ด้วยเวลาและทรัพยากรผ่านทาง การสื่อสารและ Social Network
เพื่อสืบทอดจารีตและคุณค่า	ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรม เกษตรกรรมไปยังคนรุ่นหลังอบรมเลี้ยงดูลูกหลานตามจารีตประเพณีของชนเผ่า ศาสนาและความเชื่อของ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย	เรียนรู้ความรู้ด้านการค้า ช่าง และวิชาชีพ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังธำรงคุณค่าและวัฒนธรรมของตน ในท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย ของชีวิตคนเมืองเชื่อมโยงกับคนในวัฒนธรรมอื่นและภูมิภาคอื่น ตามการขยายตัวของการคมนาคมและการสื่อสาร	เรียนรู้ความรู้ในสาขาอย่างรวดเร็วและประยุกต์ใช้หลักวิชานั้นข้ามสาขา เพื่อสร้างความรู้ใหม่และนวัตกรรม สร้างเอกลักษณ์ของคนจากจารีตวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย และเคารพจารีตและวัฒนธรรมอื่นเข้าร่วมกิจกรรมข้ามวัฒนธรรมผสมผสานจารีตที่แตกต่างหลากหลายและความเป็นพลเมืองโลก สู่จารีตใหม่ และสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป

ที่มา: วิจารณ์ พานิช (2555)

สำหรับในโลก “หลังสังคมฐานความรู้” จะเป็นโลกที่ประกอบด้วยมนุษย์ที่อยู่ด้วยกันอย่าง ยั่งยืนและเป็นสุข จะเป็นโลกที่สัมพันธ์ภาพของผู้คนได้แผ่ขยายออกไปจาก Many2Many สู่ Mind2Mind จะเป็นโลกที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของผู้คนจาก ต่างคนต่างบิด ไปสู่ ต่างคนต่างเปิด จะเป็นโลกที่ก้าวเลยความคิดของการแข่งขันไปสู่การร่วมรังสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมรังสรรค์ทางสังคม ไม่ใช่การผลิตในเชิงพาณิชย์เพียงอย่างเดียว จะเป็นโลกที่รังสรรค์ภูมิปัญญาที่ก้าวเลยปริมาตรของภูมิปัญญาปัจเจกบุคคลสู่ภูมิปัญญามหาชน โลก “หลังสังคมฐานความรู้” เป็นโลกที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของมนุษย์จากการพึ่งพิงไปสู่สองโลกที่เสริมกันระหว่าง ความเป็นอิสระและการพึ่งพาอาศัยกัน (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

2.2 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

วิจารณ์ พานิช (2554) ได้สรุปลักษณะของการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning) ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน ว่ามีลักษณะเด่นที่สำคัญ ได้แก่

- การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach less, Learn more)
- การไปไกลกว่าสาระวิชา (Beyond Subject Matters)
- การเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนโดยตรง (Student-directed Learning)
- การร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน (Collaborative > Competitive)
- การเรียนรู้ด้วยการทำงานเป็นทีมมากกว่าการเรียนรู้เฉพาะคน (Team > Individual Learning)
- กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการประเมินผล กล่าวคือ ไม่เน้นถูก-ผิด เน้นการประเมินทีม และข้อสอบไม่เป็นความลับ (New paradigm of evaluation: Beyond standard, evaluate team, open (not secret) approach)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) สาระวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอ

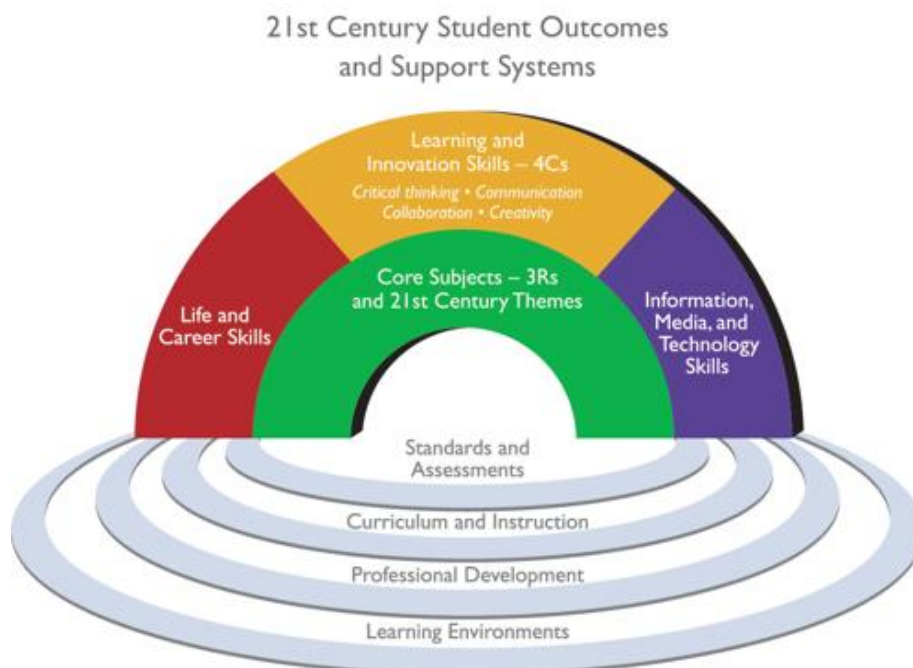

สำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิต ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (Content หรือ Subject Matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์ โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

นอกจากนี้ วิจารณ์ พานิช (2554) ได้ชี้ประเด็นว่า คุณภาพของระบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ไปถึงสิ่งที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

- 1) ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)
- 2) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)
- 3) มีทักษะแห่งการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำ (Change Agent Skills, Leadership)
- 4) ความเป็นพลเมือง

ภาพที่ 2 : กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ที่มา: Partnership for 21st Century Skills (P21) (2009)

ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หรือ Partnership for 21st Century Skills (P21) ซึ่งเป็นภาคีในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นความร่วมมือระหว่างบริษัทเอกชนชั้นนำขนาดใหญ่ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษาของรัฐ มีจุดประสงค์ในการเตรียมความพร้อมของนักเรียนสหรัฐอเมริกาสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้มีข้อเสนอแนะว่ากรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

- วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Core Subjects- 3Rs and 21st Century Themes)
- ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills- 4Cs) Critical thinking Communication Collaboration Creativity
- ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media, and Technology Skills)
- ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills)
- ระบบสนับสนุน (Support System)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Core Subjects- 3Rs and 21st Century Themes)

สาระวิชาหลัก

- ภาษาแม่ และภาษาโลก	- วิทยาศาสตร์
- ศิลปะ	- ภูมิศาสตร์
- คณิตศาสตร์	- ประวัติศาสตร์
- เศรษฐศาสตร์	- รัฐ และความเป็นพลเมืองดี

หัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21

- ความรู้เกี่ยวกับโลก	- ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองดี
- ความรู้ด้านการเงิน	- ความรู้ด้านสุขภาพ
เศรษฐกิจ การ	- ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม
เป็นผู้ประกอบการ	

3Rs (Reading, Writing, Arithmetic) คือ การอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills- 4Cs)

Critical Thinking Communication Collaboration Creativity

- การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา
- การสื่อสาร
- การร่วมมือ
- ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media, and Technology Skills)

- ทักษะด้านสารสนเทศ
- ทักษะเกี่ยวกับสื่อ
- ทักษะด้านเทคโนโลยี

ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills)

- ความยืดหยุ่นและปรับตัว
- การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- การเป็นผู้สร้างหรือผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบ (Accountability)
- ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

ระบบสนับสนุน (Support System)

โรงเรียนและครูต้องจัดระบบสนับสนุนการเรียนรู้ต่อไปนี้

- มาตรฐานและการประเมินในยุคศตวรรษที่ 21
- หลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับศตวรรษที่ 21
- การพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21
- สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนในศตวรรษที่ 21

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตามรูปกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาคี เพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สามารถแจกแจงออกได้เป็น 3Rs + 8Cs ทั้งนี้ วิจารณ์ พานิช (2556) ได้เพิ่มอีก 2Ls เข้าไปอีกด้วย คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning) และภาวะผู้นำ (Leadership) เป็น 3Rs + 8Cs + 2Ls

ภาพที่ 3: ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

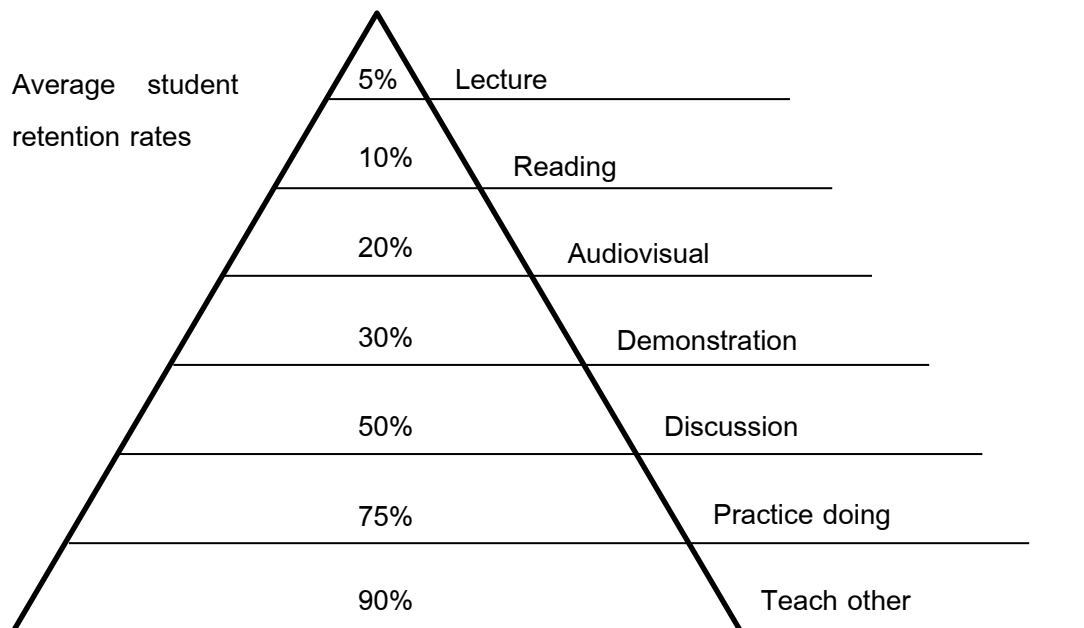
ที่มา: วิจารณ์ พานิช (2556) ปรับปรุงจากภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ในศตวรรษที่ 21 นี้ การเรียนรู้ยังจะต้องเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง สำหรับค่านิยมของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) นั้น สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2555) ได้สรุปความตามทัศนะของเมซีโรว์ (Mezirow) ว่าหมายถึง กระบวนการสร้าง “ความหมายใหม่” ให้แก่ประสบการณ์เดิม เพื่อชี้้นำการกระทำของตนในอนาคต โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ ประสบการณ์ (Experience) การใคร่ครวญด้วยวิจรณ์ญาณ (Critical Reflection)

วาทกรรมที่เกิดจากการใคร่ครวญ (Reflective Discourse) และการกระทำ (Action) ส่วนกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เมซีโรว์เสนอประกอบด้วย 10 ชั้น ได้แก่ การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับวิกฤติการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน การตรวจสอบตนเอง การประเมินสมมติฐานเดิมของตนอย่างจริงจัง การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง การค้นหาทางเลือกใหม่ การวางแผนการกระทำใหม่ การหาความรู้และทักษะสำหรับการปฏิบัติตามแผน การเริ่มทดลองทำตามบทบาทใหม่ การสร้างความสามารถและความมั่นใจในบทบาทและความสัมพันธ์ใหม่ และการบูรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตน

กิจกรรมที่ต่างกันจะทำให้เราจดจำสิ่งที่ได้การเรียนรู้ต่างกันด้วย ดังแสดงในปิรามิดแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid) โดยที่การเรียนรู้ในห้องเรียน ด้วยการนั่งฟังบรรยาย (Lecture) จะจำได้เพียงร้อยละ 5 ขณะที่การอ่านด้วยตัวเอง (Reading) จะจำได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10 ส่วนการฟังและได้เห็น (Audiovisual) เช่น การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ จำได้ร้อยละ 20 การได้เห็นตัวอย่าง (Demonstration) จะช่วยให้จำได้ร้อยละ 30 ทั้งนี้ หากมีการโต้แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน (Discussion) เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันในกลุ่ม จะช่วยให้จำได้ถึงร้อยละ 50 และถ้ามีการได้ทดลองปฏิบัติเอง (Practice doing) จะจำได้ถึงร้อยละ 75 ส่วนวิธีที่ช่วยให้มีการเรียนรู้และจดจำได้มากที่สุด นั่นคือ การได้สอนผู้อื่น (Teaching) เช่น การติว หรือการสอน จะช่วยให้จำได้ถึงร้อยละ 90

ภาพที่ 4: ปิรามิดแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid)

ที่มา: National Training Laboratories

การศึกษาไทยในปัจจุบันยังคงเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียน หรือการเรียนในห้องเรียนด้วยการนั่งฟังบรรยาย (Lecture) เป็นหลัก ซึ่งการเรียนการสอนในรูปแบบนั้นไม่เพียงพอสำหรับในศตวรรษที่ 21 ฉะนั้นต่อไปนี้ การศึกษาเรียนรู้ของไทยจะต้องนำไปสู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ รู้จักที่จะแสดงความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติ หาคำตอบให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับในทฤษฎีปิรามิดแห่งการเรียนรู้ในตรงฐานของปิรามิดที่ระบุชี้ชัดว่า ผลสำเร็จของการเรียนรู้นั้นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน (Discussion) มีการทดลองปฏิบัติ (Practice doing) และสอนผู้อื่นได้ (Teaching)

ทั้งนี้ จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นภาพรวมที่อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง และในที่นี่จะขอกกล่าวถึงรายละเอียดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความโดดเด่น ได้รับการกล่าวถึงมาก และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเรียนแบบรู้จริง (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

การเรียนแบบรู้จริง (Mastery Learning)

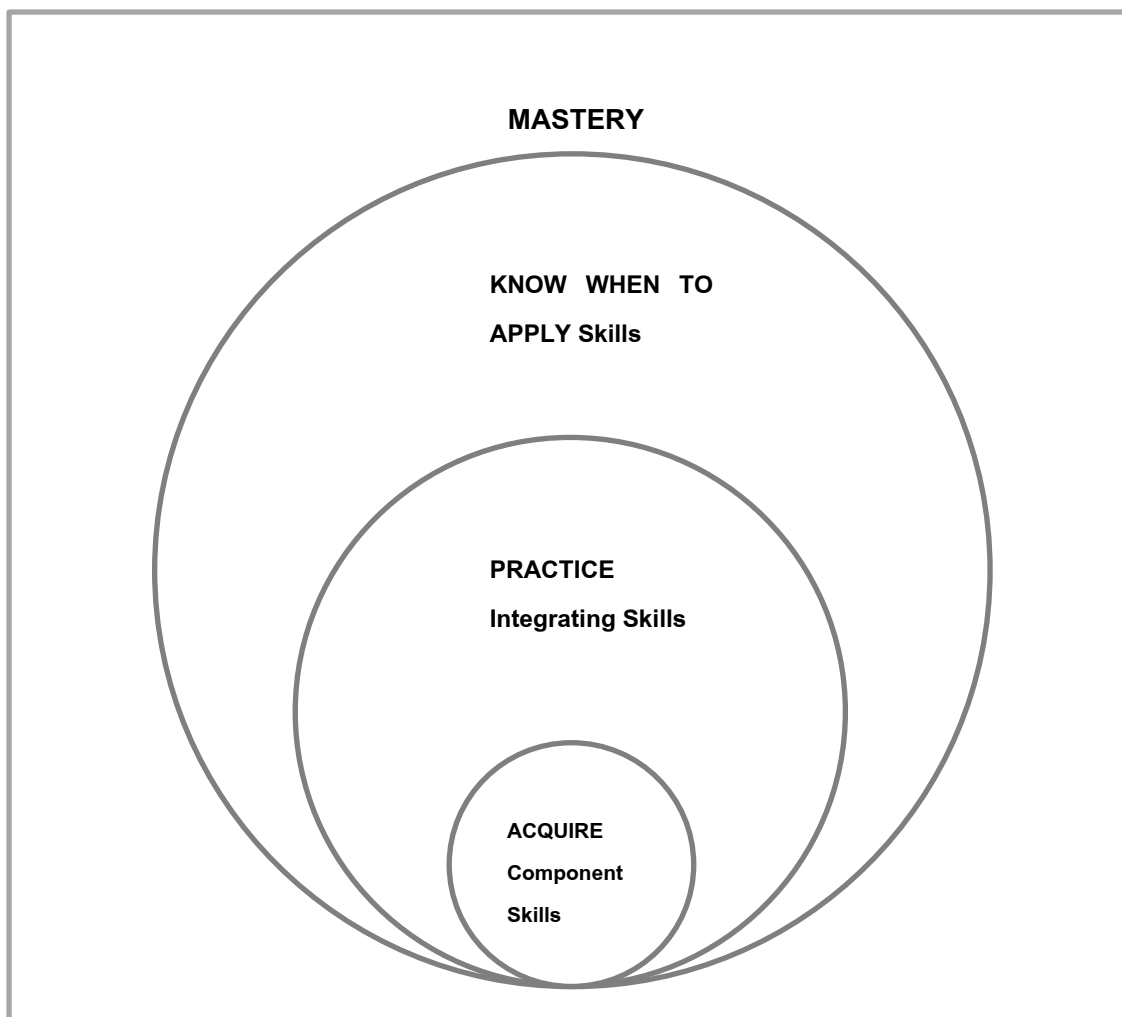
การเรียนแบบรู้จริง หรือการเรียนแบบรอบรู้ (Mastery Learning) นี้ ถูกนำมาใช้ครั้งแรกตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1920 โดย Washburne (1922, อ้างใน Block, 1971) แต่ไม่ได้รับความสนใจมากเท่าที่ควร จนในช่วงปลายปี ค.ศ. 1950 จึงได้มีการรื้อฟื้นแนวความคิดนี้ขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของโปรแกรมการเรียนการสอนโดยผู้เรียนสามารถใช้เวลาเท่าที่ต้องการในการเข้าถึงแก่นแท้ของบทเรียน พร้อมได้รับข้อมูลย้อนกลับที่แสดงถึงจุดบกพร่องและคำแนะนำในการปรับปรุงพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ (พงศัฆาธา วิจิตเวชไพศาล, 2551)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อน และข้อมูลอันมหาศาลในศตวรรษที่ 21 นี้ การเรียนแบบรู้จริง หรือการเรียนแบบรอบรู้จะมีบทบาทสำคัญมากขึ้น

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบรู้จริง (Elements of Mastery) มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

- 1) เรียนรู้ทักษะองค์ประกอบย่อยของเรื่องนั้น (ACQUIRE Component Skills)
- 2) เรียนรู้วิธีบูรณาการทักษะองค์ประกอบย่อยเข้าด้วยกัน (PRACTICE Integrating Skills)
- 3) เรียนรู้ที่จะประยุกต์ใช้ทักษะให้เหมาะสมกับกาลเทศะ (KNOW WHEN TO APPLY Skills)

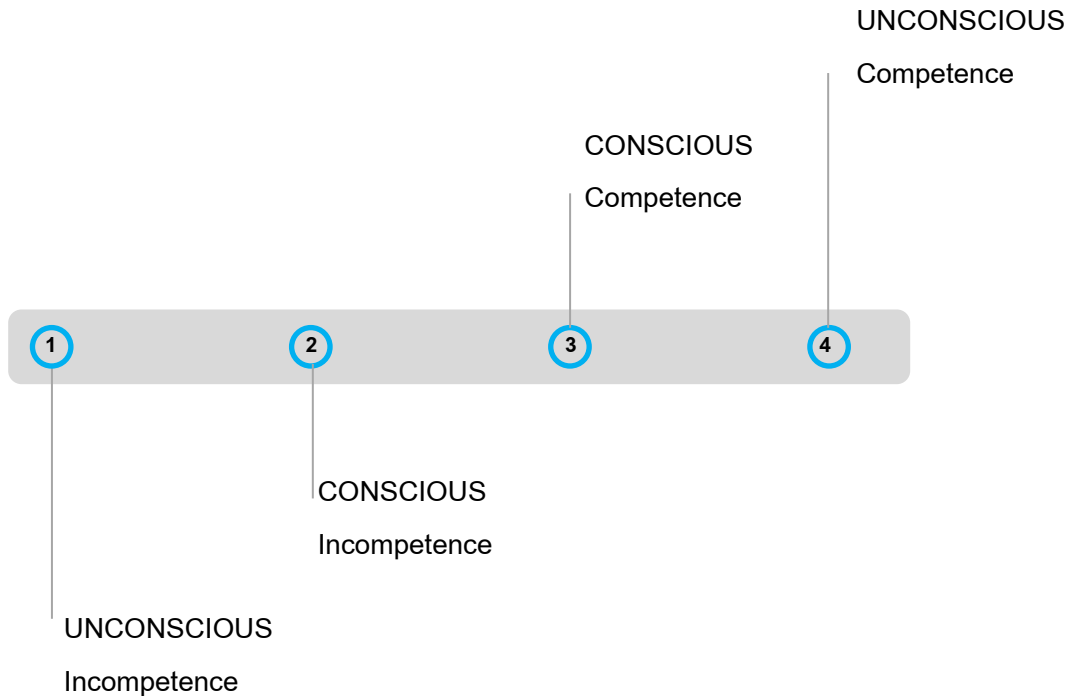
ภาพที่ 5 : องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบรู้จริง (Elements of Mastery)

ที่มา: Sysan A. Ambrose, et al. (2010)

Sysan A. Ambrose, et al. (2010) อ้างถึง Sprague and Stuart (2000) ว่า การระบุนระดับขั้นของการพัฒนาการเรียนรู้แบบรู้จริงประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้นตอนจาก “ผู้ไม่รู้” ไปสู่ “ผู้รู้จริง” โดยเริ่มจาก ขั้นแรก คือ ไม่รู้ว่า ไม่รู้ (UNCONSCIOUS Incompetence) ขั้นที่สอง คือ รู้ว่าไม่รู้ (CONSCIOUS Incompetence) ขั้นที่สาม คือ ทำได้ โดยต้องตั้งใจทำ (CONSCIOUS Competence) และขั้นสูงสุดที่เรียกว่ารู้จริง คือ “ทำได้ อย่างอัตโนมัติ” หรือทำได้โดยไม่ต้องตั้งใจทำ หรือไม่รู้ตัว (UNCONSCIOUS Competence)

ภาพที่ 6: ระดับขั้นของการพัฒนาการเรียนรู้แบบรู้จริง

ที่มา: Sysan A. Ambrose, et al. (2010) ที่อ้างถึงใน Sprague and Stuart (2000)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเรียนแบบรู้จริงเป็นสิ่งที่สำคัญและแนวคิดนี้ได้เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันพอสมควร แต่ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ปัจจุบันในกรณีของประเทศไทยยังนับว่าการเรียนแบบรู้จริงยังมีเพียงส่วนน้อยที่นำมาปฏิบัติ เนื่องจากการเรียนแบบรู้จริงมักนำมาซึ่งภาระแก่ครูอย่างมาก

วิจารณ์ พานิช ได้ระบุเนื้อหาจากหนังสือ Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day โดยชี้ถึงลักษณะที่สำคัญของการเรียนแบบรู้จริง ไว้ว่า

- ผู้เรียนสามารถเรียนเป็นกลุ่ม หรือเป็นรายบุคคล ตามอัตราเร็วที่เหมาะสม
- ครูทำหน้าที่ประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) และวัดความเข้าใจของผู้เรียน
- นักเรียนพิสูจน์ว่าตนเรียนรู้วัตถุประสงค์นั้น เข้าใจอย่างแท้จริง โดยสอบผ่านข้อสอบ (Summative Assessment) นักเรียนที่ยังสอบไม่ผ่านวัตถุประสงค์ข้อใดก็จะได้รับการช่วยเหลือ

การเรียนรู้แบบรู้จริง จะช่วยให้เด็กประมาณร้อยละ 80 สามารถเรียนเนื้อหาสำคัญได้ ขณะที่วิธีสอนแบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเรียนรู้ได้ประมาณร้อยละ 20 นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ว่าการเรียนแบบรู้จริงช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เพิ่มความร่วมมือระหว่างผู้เรียน เพิ่มความมั่นใจตนเองของผู้เรียน และช่วยให้โอกาสผู้เรียนได้แก้ตัวในการเรียนรู้ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์หากพลาดในรอบแรก

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทอย่างมากในการช่วยให้การเรียนแบบรู้จริงดำเนินการได้อย่างไม่ยากจนเป็นภาระแก่ครู โดยช่วยสร้างห้องเรียนแบบกลับทาง เน้นการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ห้องเรียน เพื่อฝึกฝน ได้ลงมือปฏิบัติ ในขณะที่การเรียนวิชาความรู้หรือทฤษฎีนั้นผู้เรียนสามารถทำได้ในขณะที่อยู่ที่บ้าน หรือนอกห้องเรียน และผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจในบทเรียนต่าง ๆ ได้ช้า ๆ เนื่องจากมีสื่อวีดิทัศน์ และในกรณีที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ ก็ยังมีชั่วโมงเรียนในชั้นเรียนให้ฝึกทำแบบฝึกหัดโดยสามารถปรึกษาหารือกับเพื่อนและครูคอยช่วยเหลือ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วห้องเรียนแบบกลับทาง จึงช่วยให้การเรียนแบบรู้จริงไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำให้เกิดขึ้นจริง

การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More)

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) สามารถสรุปแนวคิดสำคัญ ได้ดังนี้

- แนวคิด “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” เป็นการเรียนการสอนที่ดีกว่า เนื่องจากช่วยให้กำลังใจผู้เรียน และช่วยเตรียมความพร้อมให้กับพวกเขาเหล่านั้นสำหรับการใช้ชีวิต มากกว่าการสอนมาก หรือการสอนเพื่อสอบ
- “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” มีเป้าหมายเพื่อสัมผัสหัวใจและให้กำลังใจ (Minds) ผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อการเตรียมผู้เรียนสำหรับการใช้ชีวิต เน้นหลักของการศึกษา (Core of Education) ว่าทำไมเราต้องสอน อะไรที่เราควรสอน และเราควรสอนอย่างไร
- ต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการเน้นที่ปริมาณมาเป็นการเน้นที่คุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ คุณภาพการศึกษาที่มากขึ้น หมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน โอกาสของการแสดงออก ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างลักษณะผ่านนวัตกรรมการสอน และกลยุทธ์วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- ครู ผู้นำโรงเรียน และกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทสำคัญในการทำให้แนวคิด “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

แนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นกลยุทธ์ในการศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา หรือตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 จนกระทั่งในต้นศตวรรษที่ 21 นี้ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกล้วนมีการตระหนักและเป็นที่รับรู้กันว่ามีคามจำเป็นต้องให้ "โอกาสครั้งที่สอง" เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากโอกาสทางการศึกษาที่มีอยู่ในช่วงวัยเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้อีกครั้ง นั่นคือ ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติก็สามารถได้รับโอกาสศึกษาเรียนรู้ได้เช่นกัน ผ่านช่องทางของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

OECD (2004) ชี้ว่าแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือ Lifelong Learning มีคุณสมบัติหลักที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

- 1) มุมมองที่เป็นระบบ (A Systemic View) : เป็นลักษณะเด่นที่สุดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยได้พิจารณาทั้งมุมมองด้านอุปสงค์และด้านอุปทาน ทั้งนี้โอกาสในการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเชื่อมต่อที่ครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด และการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบไปด้วยทั้งการเรียนรู้ในรูปแบบของการเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 2) ศูนย์กลางการเรียนรู้ของผู้เรียน (Centrality of the Learner): การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องเปลี่ยนแปลงการให้น้ำหนักความสนใจจากการมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply Side) ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนจากการจัดโครงสร้างเชิงสถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการ มาเป็นการให้ความสนใจการเรียนรู้ในด้านความอุปสงค์ (Demand Side) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) แรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation to Learn): แรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวคือ ต้องมีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพสำหรับ "การเรียนรู้ที่จะเรียน" (Learning to Learn) ผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการกำหนดทิศทางให้ตนเองได้
- 4) มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาหลายประการ (Multiple Objectives of Education Policy): เช่น ในด้านการพัฒนาส่วนบุคคล การพัฒนาองค์ความรู้ วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และช่วยจัดลำดับความสำคัญในกลุ่มวัตถุประสงค์เหล่านี้ด้วยการเปลี่ยนผ่านหลักสูตรให้สอดคล้องกับช่วงชีวิตของบุคคล

นอกจากนี้ OECD (2004) ได้ชี้ว่า กรอบแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรได้รับความสำคัญในกระบวนการปฏิรูปนโยบาย โดยเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ 5 ประการ ได้แก่

- การปรับปรุงการเข้าถึง คุณภาพ และความเท่าเทียม
- สร้างทักษะพื้นฐานสำหรับทุกคน
- ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ไม่เฉพาะแต่เพียงการศึกษาที่เป็นทางการ หรือหลักสูตรของการศึกษาเท่านั้น
- จัดสรรทรัพยากรให้มีการกระจายอย่างเหมาะสม ทบทวนการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงทุกภาคส่วน สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดช่วงวัฏจักรชีวิต
- สร้างความเชื่อมั่นในการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายพันธมิตร

OECD (2007) ได้มีการศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการปฏิรูประบบการศึกษา สำหรับนโยบายเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศต่าง ๆ จำนวน 15 ประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตอบสนองนโยบาย 9 นโยบาย อย่างไรก็ตาม ไม่มีประเทศใดที่ใช้ทั้ง 9 นโยบายพร้อมกัน แต่ประเทศส่วนใหญ่พยายามผสมผสานการรวมกันนโยบายต่าง ๆ 9 นโยบาย ทั้งนี้ OECD (2007) ได้สรุปประเด็นสำคัญจากนโยบายเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้มีการดำเนินการในประเทศต่าง ๆ ไว้ดังนี้

- ควรเพิ่มความยืดหยุ่นและการตอบสนอง (Increased Flexibility and Responsiveness): ด้วยการเพิ่มทางเลือกเฉพาะมากขึ้นในการฝึกอบรม และมีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น จุดเน้นคือการตอบสนองทั้งส่วนบุคคล สถานประกอบการ และเศรษฐกิจ โดยแนวคิดนี้มุ่งเป้าหมายที่กลุ่มบุคคล และแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- สร้างแรงจูงใจให้คนหนุ่มสาวที่จะเรียนรู้ (Motivating Young People to Learn): เน้นความสำคัญของการประสบความสำเร็จในการศึกษาและฝึกอบรม จนกลายมาเป็นระดับความเชื่อมั่นในทักษะพื้นฐาน นำเอาด้านวิชาชีพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียน
- ต้องสร้างการเชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work): สะท้อนถึงระบบคุณวุฒิที่มีการเชื่อมโยงอย่างเข้มแข็งระหว่างระบบการศึกษาการฝึกอบรมกับตลาดแรงงาน และระบบเศรษฐกิจ
- อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงระบบการรับรองคุณวุฒิ (Facilitating Open Access to Qualifications): อาจหมายถึงการสร้างแนวทางที่เฉพาะเจาะจงในการมีอาชีพหรือการมีงานทำ ตระหนักถึงความหลากหลายของความสำเร็จ และลดอุปสรรคที่กีดกันกลุ่มต่าง ๆ

- สร้างความหลากหลายในกระบวนการประเมิน (Diversifying Assessment Processes): ทั้งนี้อาจรวมถึงความต้องการรูปแบบการประเมินที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และพยายามตระหนักรับรู้ถึงการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ทั้งหมด
- ทำให้ระบบคุณวุฒิโปร่งใส (Making the Qualifications System Transparent): ช่วยลดความซับซ้อน ช่วยทำให้ระบบง่าย เช่น ลดความทับซ้อนกันระหว่างคุณวุฒิ (Qualification)
- ทบทวนการระดมทุนและเพิ่มประสิทธิภาพให้เพิ่มขึ้น (Reviewing Funding and Increasing Efficiency): ลดต้นทุน ทบทวนประสิทธิภาพ และขยายศักยภาพของภาคเอกชนในการฝึกอบรม
- บริหารจัดการระบบคุณวุฒิให้ดีขึ้น (Better Managing the Qualifications System): หมายถึงการมีการประสานงานกันระหว่างสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดีขึ้น และเพิ่มแผนงานการบริหารจัดการในส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

2.3 เป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษา

การศึกษาของ OECD (2013) ได้สรุปภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ ทั่วโลกว่ามีจุดเน้น 4 มิติที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การพัฒนาส่วนบุคคล
- 2) การยกระดับทักษะและสมรรถนะ
- 3) การสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- 4) คุณค่าและทัศนคติ

จุดเน้นใน 4 มิติดังกล่าว ได้นำมาสู่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ซึ่งมีนัยต่อกรวางนโยบาย โดยเป้าประสงค์ที่มักได้รับความสำคัญ ได้แก่

- ผลลัพธ์ทางการศึกษา เช่น อัตราการสำเร็จการศึกษา ระดับผลการดำเนินงาน คุณภาพของผู้ที่ได้เข้ารับการศึกษา
- ความเท่าเทียม / ความเสมอภาค เช่น การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ
- ประสิทธิภาพของกระบวนการทางการศึกษา เช่น ระบบความรับผิดชอบและความโปร่งใส ระบบตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอน
- ความเพียงพอของบุคลากรทางการศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
- เป้าประสงค์เฉพาะอื่นๆ เช่น การขยายตัวทางการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

2.4 แนวทางพัฒนาการศึกษา

2.4.1 ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาและทิศทางนโยบาย

จากเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาและประเด็นท้าทายดังกล่าว ได้นำมาสู่การวางแผนทางการพัฒนาการศึกษาและทิศทางนโยบาย โดยความท้าทายและทิศทางนโยบายที่หลายประเทศให้น้ำหนักความสำคัญ ได้แก่

- การใช้วิธีการบูรณาการอย่างองค์รวม: เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถเสริมประสานกันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หลีกเลียงความทับซ้อน และป้องกันการไม่สอดคล้องกันของวัตถุประสงค์การพัฒนาระบบการศึกษา
- เน้นการประเมินผลการศึกษาที่อิงกับเป้าประสงค์ทางการศึกษา: โดยเน้นการประเมินที่สอดคล้องเข้ากับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้จะต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การประเมิน และสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเรื่องเป้าประสงค์การศึกษากับตัวแทนโรงเรียน
- เน้นการพัฒนาประสบการณ์ในห้องเรียน: จุดประสงค์ของการประเมินคือการมุ่งสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และประสบการณ์จากห้องเรียน
- หลีกเลียงการบิดเบือน: กล่าวคือ จุดประสงค์ของการประเมินผลการศึกษาบางครั้งได้ถูกบิดเบือนออกไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น เช่น “การสอนเพื่อการสอบ” ที่ทำให้จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั้นผิดไปจากที่ควรจะเป็น ผู้เรียนไม่ได้เรียนเพื่อสั่งสมองค์ความรู้ อีกทั้งไปตั้งนั้นจึงเป็นความท้าทายของประเทศต่าง ๆ ที่จะต้องสร้างระบบการประเมินผลที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการบิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษา
- ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: ในการประเมินและวัดผลพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ควรให้นักเรียนหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ควรจะทำอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และเพิ่มขีดความสามารถในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ซึ่งรวมทั้งทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ การติดตามผลลัพธ์การเรียนรู้ในอย่างรอบด้านยังมีความสำคัญ เช่น เรื่องพัฒนาการของความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) สมรรถนะทางสังคม (Social Competencies) การมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ (Engagement with Learning) และความอยู่ดีมีสุขโดยรวม (Overall Well-being)
- การสร้างศักยภาพในทุกะดับของการศึกษา: อาทิเช่น ครูจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมการประเมิน ขณะที่ทางโรงเรียนก็จำเป็นต้องยกระดับทักษะการบริหารจัดการข้อมูลเป็นต้น

- บริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น: การประเมินและวัดผลจำเป็นต้องสร้างสมดุลงที่เหมาะสมระหว่างการปฏิบัติตามเป้าประสงค์ทางการศึกษาจากส่วนกลาง และการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับความต้องการระดับภูมิภาค ระดับจังหวัดหรือระดับโรงเรียน กล่าวคือ กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศ แต่ก็มีวิธีการที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับส่วนท้องถิ่นด้วย
- การออกแบบที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการทดลองนำร่องและทดลองปฏิบัติ: เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องสร้างฉันทามติจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง เข้าใจถึงเหตุผลเบื้องหลัง และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

2.4.2 การพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียนอย่างสมดุลในทุก ๆ ด้าน OECD (2006) ได้ชี้ถึงแก่นสำคัญ (Key Themes) ในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนไว้ 5 ประการ

- ผู้เรียนต้องมาก่อน (Student First): ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โรงเรียนต้องเปลี่ยนจากโมเดลการสอนสิ่งเดียวที่เหมาะสมกับทุกคน (One-size-fits-all) และแทนที่ด้วยการตั้งเป้าหมาย และพิจารณาบริบทของผู้เรียนแต่ละคนเป็นศูนย์กลาง
- ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiring Teachers): ต้องให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยต้องถอยออกจากบทบาทแบบดั้งเดิม จากการเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้ สู่ออกมาเป็นครูที่ให้คำปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน นั่นคือบทบาทครูจะต้องมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ
- ผลกระทบทางสังคม (Social Effects): ผลสำเร็จต้องไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่จะต้องมีผลลัพธ์ทางสังคมด้วย นั่นคือ ความคาดหวังให้การศึกษาสร้างคน ที่เป็นพลเมืองที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และส่วนหนึ่งของชุมชน
- ความเชื่อมโยงกับชุมชน (Community Connectedness): การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกันระหว่างผู้คน และสถานที่นอกโรงเรียน ดังนั้นครอบครัว ผู้ปกครอง อุตสาหกรรม และผู้นำชุมชนจึงถือเป็นแหล่งของความรู้ที่มีศักยภาพ เป็นแรงบันดาลใจ โมเดลต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้
- ความพร้อมพร้อมในเทคโนโลยี (The Place of Technology): บทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในอนาคตจะยิ่งทวีบทบาทความสำคัญขึ้น

ทั้งนี้ การพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยส่วนตัวของผู้เรียนและครอบครัว อาทิ กลยุทธ์ในการเรียนรู้ พื้นฐานครอบครัว ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ อาทิ ครู สถานศึกษา กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผล ตลอดจนทัศนคติของสังคม เป็นต้น ในการศึกษาทบทวนส่วนนี้จะขอล่าถึงปัจจัยสำคัญที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างมากต่อการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่

ครู

ครูมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ในหลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับการคัดเลือกคนเก่ง มีความสามารถเป็นเลิศ เข้ามาเรียน บ่มเพาะฝึกฝนอย่างเข้มข้นและบรรจุเป็นครูคุณภาพเลิศ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ช่วยอำนวยความสะดวกจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้ค้นพบศักยภาพที่แท้จริง

วิจารณ์ พานิช ได้ชี้ถึงบทบาทครูว่า “การเรียนในศตวรรษที่ 21 ‘ครู’ จะมีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าเดิมแต่ไม่ใช่ในฐานะผู้สอน แต่ในฐานะผู้ฝึกให้เด็กได้เกิดทักษะที่จำเป็น ซึ่งครูต้องเปลี่ยนความคิดต้องละทิ้งความยึดมั่นถือมั่นในเนื้อหาวิชาว่าถูกที่สุด แล้วปรับตัวมาสู่การเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ เพราะการลงมือทำจะช่วยสนับสนุนให้เด็กได้เกิดทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของโครงการ เพื่อให้เด็กสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตตนเอง และครูต้องไม่ตอบ คำถามของเด็กในทันที ไม่ดูต่ำกว่ากล่าวหากำตอบนั้นไม่ถูกต้อง เพราะจะเป็นการทำร้ายเด็กในภายหลัง แต่ควรใช้วิธีการตั้งคำถามไปเรื่อย ๆ เพื่อนำไปสู่การลงมือค้นหาจนได้คำตอบที่ออกมาจากความคิดภายในตัวของเด็กเอง” (School in Focus , 2555)

ขณะที่ ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ ระบุว่า ในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยให้เด็กวิ่งออกไปหาคำตอบ ไม่ใช่การบอกคำตอบ และมานั่งท่องจำเหมือนที่ผ่านมา โดยครูอาจจะต้องมีตัวช่วย นั่นคือคู่มือการสอน “คู่มือครูในศตวรรษที่ 21 ควรจะเป็นคู่มือที่ช่วยแนะนำแนวทางการสอนที่เหมาะสม เช่น ในคู่มืออาจจะช่วยบอกครูได้ว่าแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดมีอะไรบ้าง เพื่อที่ครูจะได้คิดวิธีที่จะบอกให้เด็กออกไปหาคำตอบ ซึ่งเด็ก 10 คน ก็จะได้มา 10 คำตอบ ครูสามารถให้เด็กทุกคนมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อสรุปมาเป็นคำตอบที่เห็นร่วมกัน และเป็นคำตอบของเขาเอง” วิธีการสอนในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ทักษะการเรียนรู้ ยังทำให้เด็กมีประสบการณ์เกิดเป็นทักษะชีวิต (Life skill) ซึ่งการมีทักษะชีวิตที่ดียังช่วยให้เด็กรู้จักที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้

ตัน อุน เซง (2013) คณบดีคณะครุศาสตร์ สถาบันการศึกษาแห่งชาติสิงคโปร์ (NIE) ซึ่งแนวทางที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับนานาชาติ ภายใต้การปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ "การศึกษาข้ามพรมแดนของภูมิภาคอาเซียน: โอกาสและความท้าทายของประชาคมอาเซียน" ในงานเวปไซต์ไคเต็คเอเชีย 2013 ว่า "ก่อนอื่นต้องยอมรับว่าการศึกษาเป็นเสมือนการลงทุนทางความรู้ในระยะยาว ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อศักยภาพของประชากรในการเชื่อมโยงไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศของตนเอง ฉะนั้นในฐานะครูผู้มีความสำคัญทางการศึกษา จะต้องให้ความสำคัญต่อการมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ภายใต้บริบทที่หลากหลายในภูมิภาคอาเซียน" โดยโจทย์ของครูอาเซียนในวันนี้คือ จะทำอย่างไรให้ผู้เรียนมุ่งสู่คุณภาพแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างมีมาตรฐาน ซึ่ง ตัน อุน เซง (2013) เสนอ 3 แนวทาง ประกอบด้วย

- 1) การบูรณาการระหว่างครูในอาเซียน โดยผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปพัฒนาและต่อยอดให้กับประเทศของตนเองอย่างมีมาตรฐานในระดับอาเซียน ซึ่งการร่วมมือที่เกิดขึ้นจะช่วยขจัดปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ไม่มีมาตรฐาน ให้พร้อมสู่การปฏิรูปการศึกษาใหม่อย่างมีคุณภาพเทียบเท่าในระดับสากล เช่นเดียวกับการเตรียมครูให้มีคุณภาพ ซึ่งครูที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความสามารถในการเตรียมหลักสูตรที่ผสมผสานให้กับผู้เรียนในอาเซียนอย่างเหมาะสม เพราะแน่นอนว่าอีกไม่กี่ปีข้างหน้า เมื่อเรามีประชากรทางการศึกษาที่หลากหลายทั้งวัฒนธรรม เชื้อชาติ และภาษา ฉะนั้นสิ่งนี้คือส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในอาเซียน
- 2) การลงทุนเพื่อการศึกษาในระดับประเทศ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งครู นักวิจัย สถาบันการศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ จะต้องจับมือร่วมกันสร้างแนวคิดในการกำหนดนโยบายและรูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีและความต่างทางเชื้อชาติในสังคมให้ได้ผลสัมฤทธิ์จนเกิดเป็นรูปธรรมให้มากที่สุด ตรงนี้คือปัจจัยสำคัญเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันต่อไป
- 3) ครูจะต้องสวมบทบาทสำคัญในสถาบัน โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ที่เน้นสมรรถนะและทักษะเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานทางการศึกษา ขณะเดียวกันครูจะต้องเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการปรับเปลี่ยนหลักสูตรหรือบทเรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ ของผู้เรียนตลอดเวลา ทั้งหมดนี้คือการสร้างอัตลักษณ์เชิงบวกให้กับครูอย่างแท้จริง

เมื่อทั้ง 3 แนวทางประกอบเข้าด้วยกันแล้ว จะทำให้เห็นภาพใหม่ของ "ครู" ที่สามารถออกแบบการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของผู้เรียนอย่างแท้จริง จนทำให้ผู้เรียนมีกรอบแนวความคิดที่แตกต่างและกว้างขึ้น ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานทางความคิดเพื่อนำไปต่อยอดสู่การปฏิบัติ และสิ่งที่จะทำให้วิธีการนี้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เราจะต้อง

กำหนดตัวชี้วัดในการประเมินผลของผู้เรียนและครูไปพร้อม ๆ กัน เพื่อนำไปปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นต่อไป

สถานศึกษา

จากการศึกษาของ OECD (2013) ยังชี้ว่า โรงเรียนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาความรู้ของนักเรียนและช่วยสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน โรงเรียนต่าง ๆ อาจเผชิญความแตกต่างในการทำงาน ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศ ครอบครัวยุคใหม่ได้เปรียบด้วยเพราะอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า ซึ่งแตกต่างจากครอบครัวที่ด้อยโอกาส ดังนั้นเด็กจึงมีความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

การประเมินการเรียนรู้ (Assessment for Learning - Formative Assessment)

ในเรื่องของการประเมินนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรจะต้องเป็นการประเมินอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป

จากการศึกษาของ OECD (2005) แสดงให้เห็นว่าในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมการประเมินเพื่อพัฒนาหรือการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) ให้เป็นวิถีในการปฏิรูปการศึกษา โดย OECD ได้ศึกษาการใช้ Formative Assessment ในระบบการศึกษาของ 8 แห่ง ได้แก่ ออสเตรเลีย (ควีนส์แลนด์) แคนาดา เดนมาร์ก อังกฤษ ฟินแลนด์ อิตาลี นิวซีแลนด์ และสกอตแลนด์

OECD (2005) ชี้ว่า Formative Assessment ได้แสดงถึงประสิทธิภาพในระดับความสำเร็จของนักเรียนที่สูงขึ้นอย่างมาก เพิ่มความเท่าเทียมของผลลัพธ์ของนักเรียนมากขึ้น และพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน

โรงเรียนที่ใช้การประเมินแบบเน้นพัฒนาการ หรือ Formative Assessment แสดงให้เห็นว่าไม่เพียงแต่จะเกิดประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นในเรื่องการประสบความสำเร็จทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างมากสำหรับนักเรียนที่เคยเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่าเป้าหมาย (Underachieving Students) ทั้งการพัฒนาในเรื่องการเข้าร่วมเรียนรู้ การรักษาพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนคุณภาพของงานที่นักเรียนได้ทำอีกด้วย

Formative Assessment ได้สร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) โดยการเน้นที่กระบวนการของการสอนและการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของนักเรียนในฐานะหุ้นส่วน (Partners) ในกระบวนการ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างทักษะการประเมินแบบระดับเดียวกัน และการประเมินตนเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขาเหล่านั้นได้พัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการใช้ Formative Assessment

- ครูที่ใช้การประเมินเพื่อพัฒนาจะต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในห้องเรียน เน้นให้ความช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกกล้าที่จะเสี่ยงและไม่กลัวการความผิดพลาด ทั้งนี้ ครูจะต้องช่วยพัฒนาความมั่นใจของนักเรียนในชั้นเรียนอีกด้วย
- ครูต้องช่วยในกระบวนการเรียนรู้อย่างโปร่งใส โดยกำหนดและสื่อสารเป้าหมายการเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และในบางกรณีอาจปรับเป้าหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนบ้าง ครูสามารถเปรียบเทียบการประเมินของตนกับครูท่านอื่นๆ เพื่อความมั่นใจว่าครูได้ดูแลนักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน
- ครูจะต้องใช้วิธีการเรียนการสอนแตกต่างกันไป บทเรียนอาจเกิดจากวิธีการที่หลากหลาย เพื่ออธิบายแนวคิดใหม่ จัดหาทางเลือกสำหรับการทำงานเดี่ยวของชั้นเรียน และให้กำลังใจนักเรียน
- ครูต้องใช้วิธีการที่ผสมผสานกันในการประเมินความเข้าใจของนักเรียน
- ครูต้องให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) ทางวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรในงานของนักเรียน

พื้นฐานครอบครัว

จากการศึกษาข้อค้นพบของ PISA แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีพื้นฐานได้เปรียบทางเศรษฐกิจสังคม มักจะเลือกที่จะส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนของรัฐบนพื้นฐานของมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้มีความสามารถและสอนกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้นักเรียนในความรู้ดูแล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พ่อแม่ผู้ปกครองกลุ่มเหล่านี้ไม่มีข้อจำกัด ซึ่งต่างจากกลุ่มครอบครัวที่ด้อยโอกาส ทั้งด้านค่าใช้จ่าย และสถานที่ตั้งของโรงเรียน

ในประเทศส่วนใหญ่ที่มีผลคะแนนสอบด้านการอ่านที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักเรียนที่ด้อยโอกาสและกลุ่มนักเรียนได้เปรียบทางเศรษฐกิจสังคม ส่วนหนึ่งสามารถอธิบายได้ว่า นักเรียนได้เรียนรู้มากน้อยแค่ไหนเมื่อมีอายุได้ 15 ปี นอกจากนี้ ผู้ปกครองและครูเป็นผู้ที่สามารถช่วยปิดช่องว่าง (Performance Gap) เหล่านี้ได้ด้วย

กลยุทธ์ในการเรียนรู้

ข้อค้นพบของ OECD (2013) พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน คือ การที่ผู้เรียนมีกลยุทธ์ในการเรียนรู้ หรือกล่าวได้ว่า นักเรียนที่เรียนรู้วิธีการสรุปข้อมูลหรือสรุปใจความสำคัญได้ดี มีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการอ่านได้ดีขึ้น

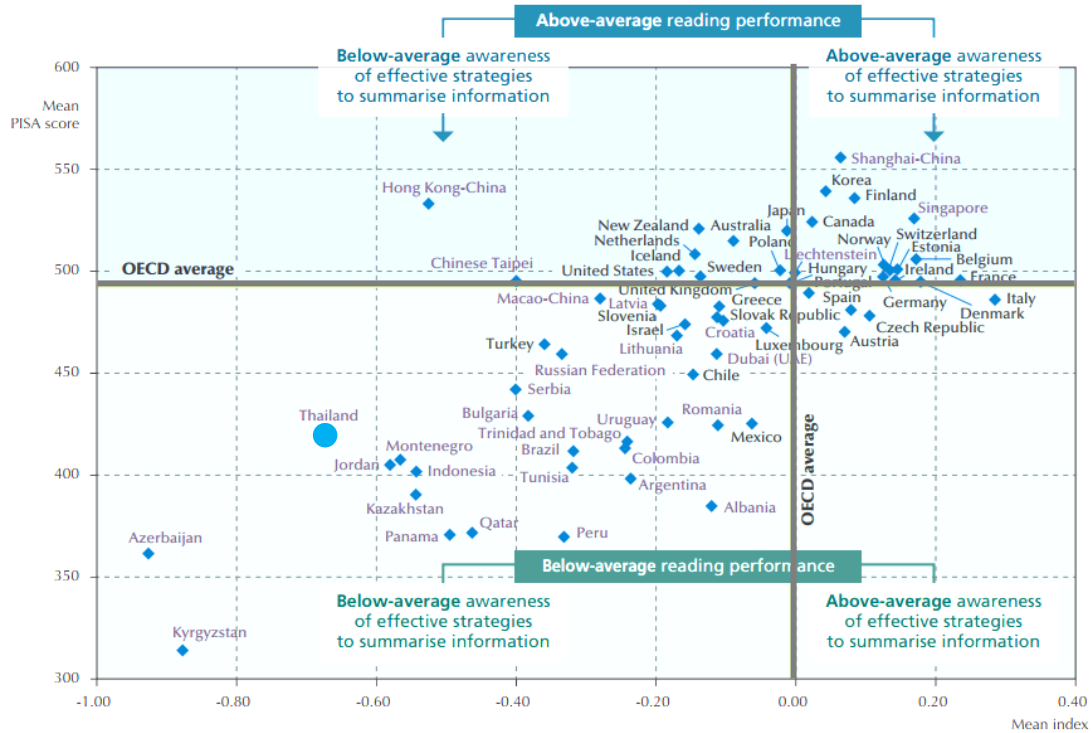
โดยทั่วไป ผลการเรียนของนักเรียนจะมีความแตกต่างกันหากมีพื้นฐาน (Background) ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม จากข้อค้นพบของ OECD (2013) พบว่า หากนักเรียนที่มีภูมิหลังด้อยโอกาสจำนวนมากขึ้นนั้นสามารถใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ในระดับเดียวกับนักเรียนที่มาจากพื้นฐานที่ได้เปรียบ จะทำให้ช่องว่างระหว่างประสิทธิภาพทั้งสองกลุ่มลดเกือบร้อยละ 20

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนน PISA กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า นักเรียนที่มีผลคะแนนที่ดี (The Best-performing Students) เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีทักษะการสรุปข้อมูลที่ได้รับผ่านการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

นอกจากนี้ ผลลัพธ์ที่ได้จากการทดสอบ PISA ยังแสดงให้เห็นว่าประเทศที่นักเรียนมีประสิทธิภาพในการอ่านเฉลี่ยที่แข็งแกร่งเป็นประเทศที่นักเรียนโดยทั่วไปทราบถึงวิธีมีทักษะการสรุปข้อมูล ทั้งนี้การรับรู้ของกลยุทธ์การสรุปที่มีประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลคะแนนการอ่านเป็นที่เห็นได้ชัด หรืออาจกล่าวได้ว่า ถ้านักเรียนมีทักษะในการอ่านจับใจความ หรือสรุปประเด็นได้ดี ก็จะส่งผลให้มีคะแนนสอบด้านการอ่านดีด้วย ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มประเทศ OECD ที่มีความแตกต่างในผลคะแนนการอ่านระหว่างนักเรียนผู้ที่มีทักษะการสรุปความสูงที่สุดและนักเรียนผู้ที่มีทักษะการสรุปความสำคัญน้อยที่สุด มีคะแนนต่างกันถึง 107 คะแนน หรือเทียบได้เป็นความแตกต่างถึง 2 ปีของการศึกษา

ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันในขอบเขตที่กลุ่มเฉพาะของนักเรียนที่มีกลยุทธ์การทำงานที่ดีที่สุดในการสรุปความ ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมที่ได้เปรียบ ภายในกลุ่มประเทศ OECD หากได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิผลของการเรียนรู้ จะทำให้มีกลยุทธ์ที่ดีกว่านักเรียนจากโรงเรียนที่มีพื้นฐานด้อยโอกาส

ภาพที่ 7: ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการอ่านและการรับรู้ของกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ที่มา: OECD (2013)

จากการศึกษามากกว่า 31 ประเทศ พบว่า หากนักเรียนที่ด้อยโอกาส (Most Disadvantaged Students) มีระดับกลยุทธ์การสรุปใจความสำคัญในการอ่าน เช่นเดียวกับนักเรียนกลุ่มที่มีพื้นฐานได้เปรียบที่สุด (Most Advantaged Students) ประเทศของพวกเขาแล้ว จะส่งผลให้ประสิทธิภาพการอ่านหรือคะแนนทดสอบด้านการอ่านของพวกเขาเพิ่มสูงขึ้นอย่างน้อย 15 คะแนน

นอกจากนั้น ผลจากคะแนน PISA ยังแสดงสัญญาณให้เห็นว่านักเรียนจากภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจที่ด้อยโอกาสสามารถทำคะแนนได้ดีใกล้เคียงกับบรรดากลุ่มนักเรียนที่มีพื้นฐานได้เปรียบได้ ถ้าหากพวกเขามีความรู้มากขึ้น ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

แม้ว่า PISA จะไม่สามารถสรุปเหตุและผลได้อย่างชัดเจนนัก แต่ผลเหล่านี้ ช่วยสะท้อนให้เห็นว่าความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Advantage) นำมาซึ่งความสามารถในการอ่านที่ดีขึ้น (Better Proficiency in Reading) ดังนั้นการสร้างโอกาสให้นักเรียนในการพัฒนาความเข้าใจด้วยการมีกลยุทธ์การเรียนรู้จึงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2.4.3 การพัฒนาการบริหารการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาและพัฒนาทุนมนุษย์

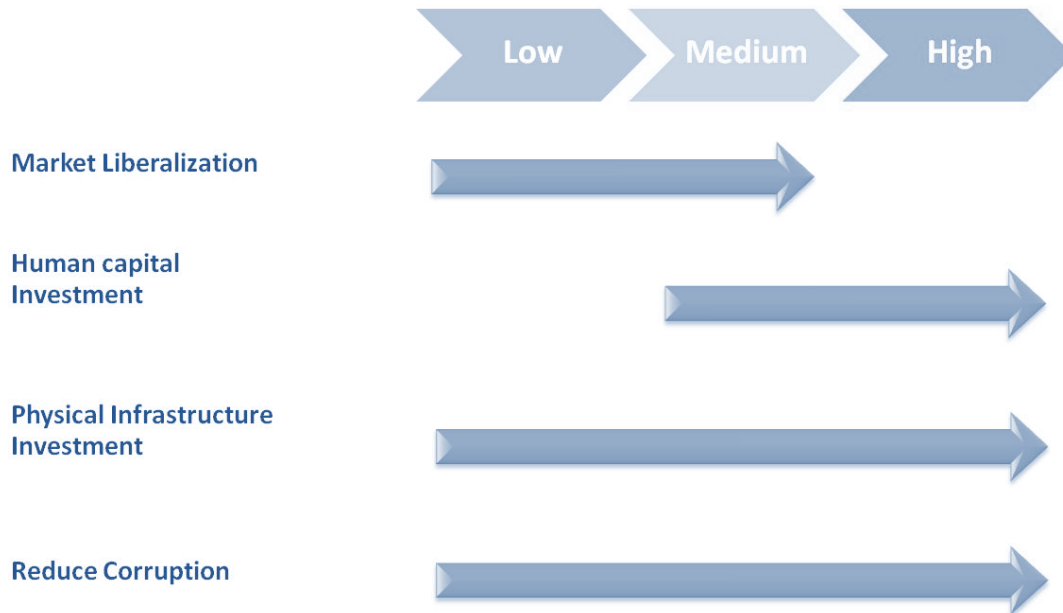
การลงทุนในทุนมนุษย์ควรถูกจัดให้เป็นหัวใจของยุทธศาสตร์การพัฒนาในทุก ๆ ประเทศ เนื่องจากทุนมนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของชาติ สามารถส่งผลกระทบต่อวางรากฐานเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความมั่นคงและมั่งมีของประเทศในอนาคตนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักสำคัญว่าคนของประเทศนั้น ๆ มีความรู้ ทักษะ และศักยภาพที่พร้อมมากน้อยเพียงใด ซึ่งในบางกรณีนับว่ามีความสำคัญมากกว่าการพัฒนาทุนด้านอื่น ๆ ของประเทศเสียอีก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของหลากหลายประเทศ เช่น ฮองกง สิงคโปร์ ใต้หวัน เกาหลีใต้ ที่แม้ประสบปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือทุนทางกายภาพซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดแต่สามารถประสบความสำเร็จในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและยั่งยืน เนื่องจากทุกภาคส่วนของประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านระบบการศึกษา เพื่อส่งเสริมศักยภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศ

หากกล่าวถึงประสบการณ์ของประเทศไทย งานศึกษาของ Peter Warr (2012) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจไทยในศตวรรษที่ผ่านมา (Source of Aggregate Growth) ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการเจริญเติบโตของประเทศนั้นถูกขับเคลื่อนโดยทุนทางกายภาพเป็นหลัก กล่าวคือ ระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1960 – 1990 นั้นประเทศไทยได้ก้าวข้ามจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่ประเทศอุตสาหกรรมที่มีรายได้ปานกลาง ขับเคลื่อนผ่านการเปิดตลาดเสรีต่อประชาคมโลกและเน้นนโยบายส่งออก โดยใช้ข้อได้เปรียบจากความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการด้วยแรงงานราคาถูก อยู่บนพื้นฐานของการขยายตัวของทุนทางกายภาพ คือ การลงทุนจากภาคเอกชน (Private Investment) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งรูปแบบการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นกับหลาย ๆ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีผลลัพธ์คือค่าเฉลี่ยรายได้ของประชากรสูงขึ้น อัตราส่วนของแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง และอัตราความยากจนลดต่ำลง

ปัจจุบันประเทศไทยจึงยังติดอยู่กับการเป็นประเทศรายได้ปานกลาง โดยไม่สามารถก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงได้ เนื่องจากไม่สามารถสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยี เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มมูลค่าของสินค้า

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจะไม่สามารถพัฒนาประเทศโดยอาศัยประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานต้นทุนต่ำได้อีกต่อไป ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องการปฏิรูปทิศทางการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยหลักสำคัญคือการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์อย่างจริงจังผ่านการพัฒนาระบบการศึกษาและยกระดับคุณภาพกำลังคนให้เต็มไปด้วยศักยภาพ ความรู้ ทักษะ และขีดความสามารถเพื่อจะเป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ และยกระดับความสามารถในการผลิตของประเทศได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 8: นโยบายการพัฒนาและการเปลี่ยนผ่านของประเทศ

ที่มา: Peter Warr (2012)

จะเห็นได้ว่าทุนมนุษย์ถือเป็นกุญแจสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการไขประตูไปสู่ความรุ่งโรจน์ในอนาคตและช่วยให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่โลกที่หนึ่งได้อย่างเต็มภาคภูมิ ทั้งนี้ เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าการพัฒนาคนมักมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระบบการศึกษาของประเทศโดยมีการงานวิจัยจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นถึงผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน (Return to Investment) จากการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ทั้งในระดับมหภาค (Macro Level) ที่เป็นผลกระทบต่อผลิตภาพหรืออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และในระดับจุลภาค (Micro Level) คือผลประโยชน์ที่ได้ในส่วนบุคคล โดยสรุปได้ดังตารางที่ 3 ซึ่งจากการทบทวนเอกสารผลงานวิจัย และหลักฐานเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ รวมทั้งพบว่า การสนับสนุนการศึกษานั้นจะส่งผลกระทบในเชิงบวกทั้งในระดับบุคคล ไปจนถึงการเพิ่มผลิตภาพส่งเสริมการเจริญเติบโตและความมั่งคั่ง การอยู่ดีมีสุขให้กับประเทศ

ตารางที่ 3 : ผลตอบแทนจากการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา

ระดับผลกระทบ	หลักฐานเชิงประจักษ์
<p>ระดับมหภาค (Macro Level)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หลักฐานงานวิจัยนานาชาติของ Grilliches (1977) Barro (1991) และ Bassanini and Scarpetta (2001) ซึ่งให้เห็นว่าการลงทุนในการศึกษา ทำให้ประเทศมีอัตราการเจริญเติบโตและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นได้ ยกตัวอย่างเช่นหากค่าเฉลี่ยของระดับการศึกษาของประชากรเพิ่มขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานของประเทศสูงขึ้นในอัตราประมาณร้อยละ 3 ถึง 6 - มิงงานวิจัยของ Griffith, Redding and Van Reenen (2000) แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทุนมนุษย์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการเผยแพร่ทางนวัตกรรม (Technological Change and Diffusion) - การศึกษาโดย Spiegel (1994) บ่งชี้ว่าทุนมนุษย์ส่งผลต่ออัตราการเจริญเติบโตผ่านผลกระทบเชิงบวกที่มีต่อทุนทางกายภาพ - การพัฒนาทุนมนุษย์ยังถูกยกให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้เนื่องจากการพัฒนาทุนมนุษย์ในคนกลุ่มหนึ่งจะทำให้อุปทานของแรงงานมีทักษะเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่จะลดอุปทานแรงงานด้อยทักษะลงซึ่งจะส่งผลให้ค่าจ้างของแรงงานมีทักษะในสังคมปรับตัวลดลง ในขณะที่ค่าจ้างแรงงานด้อยทักษะปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น (Silva Martins and Pereira 2001) กล่าวคือค่าจ้างแรงงานของผู้คนในสังคมมีการปรับตัวเข้าใกล้กันมากขึ้น - งานวิจัยของ Behrman and Stacey (1997) Blundell (1999) และ OECD (2006) ที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทุนมนุษย์และการลงทุนในระบบการศึกษายังมีผลประโยชน์ในเชิงสังคม อาทิ การขยายโอกาสทางการศึกษานั้นมีความสัมพันธ์กับสถานะทางสุขภาพที่ดีขึ้น ความเสี่ยงต่อการว่างงานลดลง และการปรับปรุงที่ดีขึ้นของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสมานฉันท์ในสังคม (Social Cohesion) เช่นอัตราการก่ออาชญากรรมลดลง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพิ่มขึ้น
<p>ระดับจุลภาค (Micro Level)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การเพิ่มทุนมนุษย์ช่วยแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนโดยมีการศึกษาของ Harmon et al (2003) แสดงให้เห็นถึงสหสัมพันธ์เชิงบวก (Correlation) ของระดับการศึกษาและรายได้ (Education & Earning) กล่าวคือประชากรที่มีระดับการศึกษาหรือได้รับพัฒนาทักษะฝีมือมาก ก็จะมีรายได้มากขึ้นตามไปด้วย - เมื่อพิจารณาผลประโยชน์ที่ตกกับผู้เรียน มิงงานวิจัยของ Denny and Harmon (2001) บ่งชี้ว่าอัตราผลตอบแทนของการศึกษานั้น ไม่ได้มีลักษณะเป็นเส้นตรง (Non-liner) การศึกษาจึงเป็นการลงทุนที่มีความคุ้มค่ามากที่สุดสำหรับผู้ที่มีการศึกษาสูง โดยเฉพาะผู้ที่จบจากระดับอุดมศึกษา

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยรวบรวมจาก Harmon et al (2003) Denny and Harmon (2001) Grilliches (1977) Barro (1991) Bassanini and Scarpetta (2001) Griffith, Redding and Van Reenen (2000) Spiegel (1994) Silva Martins and Pereira (2001) Behrman and Stacey (1997) Blundell (1999) และ OECD (2006)

ผลตอบแทนภายนอกของการศึกษา

การศึกษาเป็นทั้งการบริโภคและการลงทุน เพราะการศึกษาก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ทั้งในขณะที่ศึกษาอยู่และในอนาคต ทั้งนี้ การศึกษามีลักษณะของสินค้ากึ่งส่วนบุคคลและสินค้ากึ่งมหาชน เนื่องจากการศึกษาให้ประโยชน์แก่ผู้ศึกษาและผู้อื่นในสังคมด้วย ด้วยเหตุนี้ รัฐก็มีเหตุผลเพียงพอที่จะใช้ทรัพยากรที่ได้จากภาษีอากรไปเพื่อการส่งเสริมบริการ การศึกษา แต่ก็ต้องให้ความระมัดระวัง ให้ผลตอบแทนต่อสังคม และต้นทุนของสังคมอยู่ในระดับที่สมดุลกัน ทั้งนี้ ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้กำลังคนมีการศึกษาอย่างมีคุณภาพในระดับที่ให้ประโยชน์แก่สังคม จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคน

ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ นอกจากการศึกษาจะให้ผลตอบแทนส่วนบุคคล (Private Returns) ซึ่งเป็นผลตอบแทนโดยตรงต่อผู้ได้รับการศึกษาในรูปของการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพ (Productivity) และค่าตอบแทน การศึกษาของบุคคลหนึ่งยังให้ผลตอบแทนต่อบุคคลอื่น ๆ ในสังคม หรือที่เรียกกันว่า “ผลตอบแทนภายนอก” (External Returns หรือ Externalities) ในรูปของการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพและค่าตอบแทนของบุคคลอื่น ๆ ผลตอบแทนภายนอกดังกล่าวเป็นผลมาจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะและความรู้ต่าง ๆ ระหว่างบุคคลในสังคม (ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ จิระวัฒน์ ปันเปียมรัชฎ์, 2556)

ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ จิระวัฒน์ ปันเปียมรัชฎ์ (2556) ได้ศึกษาผลตอบแทนภายนอกของการศึกษา และนำตอนนโยบายการอุดหนุนด้านการศึกษาของประเทศไทย การศึกษานี้ประมาณขนาดของผลตอบแทนภายนอกของการศึกษาทั้งโดยรวมและแยกย่อยการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยวิธีวิเคราะห์แบบสัดส่วนแรงงานคงที่ (Constant-composition Approach) ซึ่งสามารถจัดความเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นจากการใช้ Mincerian Approach ได้ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้ใช้เป็นข้อมูล ในการกำหนดนโยบายการอุดหนุนด้านการศึกษาในอนาคต

ผลการศึกษาผลตอบแทนภายนอกของการศึกษาของ ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ จิระวัฒน์ ปันเปียมรัชฎ์ (2556) ในภาพรวมพบว่า พ.ศ. 2529/2530 ถึง 2539/2540 การศึกษาโดยรวมให้ผลตอบแทนภายนอก ประมาณร้อยละ 3.8-4.4 แต่ไม่พบหลักฐานว่า การศึกษาโดยรวมให้ผลตอบแทนภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ ในช่วงพ.ศ. 2542/2543 ถึง 2552/2553 นอกจากนี้ยังพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2529/2530 ถึง 2539/2540 การศึกษาระดับมัธยมเป็นการศึกษาระดับเดียวที่มีผลตอบแทนภายนอก (ประมาณร้อยละ 3.7-4.8) แต่ในช่วง พ.ศ. 2542/2543 ถึง 2552/2553 กลับไม่พบว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ผลตอบแทนภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่การศึกษาระดับอุดมศึกษาสายสามัญกลายเป็นการศึกษาระดับเดียวที่มีผลตอบแทนภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีขนาดประมาณร้อยละ 1-1.5

อย่างไรก็ตาม ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ จิระวัฒน์ ปิ่นเปี่ยมรัชฎ์ (2556) สรุปไว้ตอนท้ายว่า แม้งานวิจัยจะสนับสนุนให้รัฐอุดหนุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่นัยต่อความเหมาะสมของจำนวนเงินอุดหนุนของรัฐนั้นยังไม่มีคำตอบชัดเจนนัก หากคำนวณผลตอบแทนภายนอกของการศึกษาระดับอุดมศึกษาสายสามัญออกมาเป็นจำนวนเงินคร่าว ๆ ประมาณ 3,600 ล้านบาทต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเงินอุดหนุนในระดับอุดมศึกษาในช่วงปีงบประมาณ 2549-2553 ประมาณ 6.25 เท่า อย่างไรก็ตาม ผลตอบแทนภายนอกที่คำนวณดังกล่าวเป็นผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในรูปของการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างโดยเฉลี่ยเท่านั้น แต่ไม่ได้รวมถึงการเพิ่มขึ้นของผลตอบแทนในรูปแบบอื่น ๆ ที่แรงงานได้รับจากนายจ้าง เช่นสวัสดิการต่างๆ อาหาร และที่อยู่อาศัย และผลตอบแทนภายนอกอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแต่ไม่สามารถวัดเป็นเงินได้ เช่น ความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม

การปฏิรูปการศึกษาด้วยการปฏิรูประบบความรับผิดชอบ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ได้เสนอว่า หัวใจสำคัญของการยกเครื่องการศึกษาไทยให้มีคุณภาพต้องเริ่มจากการสร้างความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดย “ความรับผิดชอบ” (Accountability) ในที่นี้ หมายถึง พันธะผูกพันในหน้าที่การงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งต่อ เป้าหมายที่ได้รับมอบหมายจากบุคคลหรือองค์กรอื่น ๆ โดยมีระบบตรวจสอบที่ฝ่ายผู้มอบหมายเข้าตรวจสอบประเมินผลงานเพื่อให้รางวัล และบทลงโทษแก่ฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ซึ่งประเด็นในกรณีการจัดการศึกษาว่า รัฐมักมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดการศึกษาเองผ่านโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนรัฐบาลจึงต้องรับผิดชอบต่อรัฐบาลและต้องกำกับดูแลครูของตนให้สอนนักเรียนอย่างมีคุณภาพ ในเวลาเดียวกัน รัฐบาลจะรับผิดชอบต่อผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองในฐานะพลเมืองจะทำการเลือกตั้งและการเรียกร้องทางการเมืองเป็น กลไกกำกับควบคุมรัฐบาลเพื่อดำเนินนโยบายการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ทั้งหมดนี้ทำให้เกิด “สายความรับผิดชอบ” (Accountability Chain) จากพ่อแม่ผู้ปกครองไปยังรัฐบาล ต่อเนื่องไปจนถึงโรงเรียนและครู อย่างไรก็ตาม ปัญหาก็คือ สายความรับผิดชอบต่อ “ผู้ปกครอง-รัฐบาล-โรงเรียน-ครู” ดังกล่าว หรืออาจเรียกว่า “ความรับผิดชอบสายยาว” (Long-route of Accountability) มีความเสี่ยงที่จะขาดในช่วงใดช่วงหนึ่งได้ง่าย ประชาชนยังไม่สามารถกำกับกำกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลได้อย่างใกล้ชิด นักการเมืองเองก็ไม่สามารถกำกับให้กระทรวงศึกษาธิการทำตามนโยบายของตนที่หาเสียงกับประชาชนได้ทุกเรื่อง ส่วนกระทรวงศึกษาธิการเองก็ยังมีปัญหากำกับดูแลการบริหารงานของโรงเรียนให้มีคุณภาพได้และโรงเรียนก็มักจะไม่สามารถกำกับการสอนของครูแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ให้ความเห็นว่าการสร้างความผิตชอบในระบบการศึกษาอาจทำได้โดยการปฏิรูปสถาบันทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบรัฐได้ง่ายขึ้น แต่การปฏิรูปดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ยาก แนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาคือ การทำให้โรงเรียนและครูต้องรับผิดชอบต่อผู้ปกครองโดยตรง ซึ่งน่าจะมีประสิทธิผลมากกว่า เพราะวิธีนี้มีสายความรับผิดชอบเพียง “ผู้ปกครอง-โรงเรียน-ครู” ซึ่งเป็น “ความรับผิดชอบสายสั้น” (Short-route of Accountability) ทำให้มีโอกาสสายขาดน้อยกว่า ครูและโรงเรียนต้องรับผิดชอบต่อผู้ปกครองมากขึ้น

ทั้งนี้ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2555) ได้เสนอยุทธศาสตร์การสร้างความรับผิดชอบต่อระบบการศึกษา ด้วยการอาศัยยุทธศาสตร์การสร้างความรับผิดชอบต่อสายสั้นไว้ดังนี้

- การปรับปรุงระบบสอบมาตรฐานและการประเมินคุณภาพสถานศึกษา เพื่อให้สะท้อนคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง
- การเปิดเผยข้อมูลผลการสอบมาตรฐานและผลประเมินคุณภาพของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียนตามคุณภาพและติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนได้
- การกระจายอำนาจการบริหารให้กับโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนแต่ละแห่งปรับปรุงการจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัวและเหมาะสมกับปัญหาของแต่ละโรงเรียน
- การปฏิรูประบบผลตอบแทนของครูให้เชื่อมโยงกับผลสอบของนักเรียน
- การจัดสรรงบประมาณในรูปแบบเงินอุดหนุนรายบุคคล เพื่อให้เงินอุดหนุนที่โรงเรียนได้รับเป็นไปตามจำนวนนักเรียนที่เลือกเข้าเรียน

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2555) ชี้ว่าภายใต้มาตรการข้างต้น ผู้ปกครองจะใช้ผลการสอบและผลประเมินเป็นข้อมูลในการเลือกโรงเรียน โรงเรียนก็ต้องพัฒนาคุณภาพการสอนเพื่อดึงดูดนักเรียนและได้รับเงินอุดหนุน ขณะเดียวกันครูก็ย่อมจะเอาใจใส่นักเรียนและปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อได้รับผลตอบแทนที่ดีขึ้น ส่วนโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินจะได้รับการช่วยเหลือให้สามารถปรับปรุงการจัดการการศึกษาได้ นอกจากนี้ ระบบการศึกษายังจำเป็นต้องมีแนวทางช่วยเหลือนักเรียนที่มีผลคะแนนต่ำ เพื่อมิให้นักเรียนกลุ่มอ่อนถูกละเลย และมีมาตรการช่วยเหลือโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินอย่างเป็นระบบ เพราะในทางปฏิบัติ โรงเรียนหลายแห่งอาจไม่มีศักยภาพเพียงพอจะปรับปรุงการจัดการศึกษาได้เอง ในทางตรงกันข้าม ก็ต้องดำเนินมาตรการรับผิดชอบลงโทษกับโรงเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือแต่ยังไม่ผ่านการประเมินอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาวิจัยของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2555) ให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่อง ลำดับขั้นในการดำเนินนโยบาย โดยในการวิจัยระบุว่า การดำเนินนโยบายสร้างความรับผิดชอบสายสั้นต้องเรียงลำดับก่อนหลังอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพราะบางนโยบายจะไม่ช่วยเพิ่มคุณภาพการศึกษา หากไม่ดำเนินนโยบายอื่นก่อน เช่น แม้การปรับผลตอบแทนของครูให้เชื่อมโยงกับผลสอบของนักเรียน จะจูงใจครูให้เอาใจใส่นักเรียนมากขึ้น แต่หากไม่ปรับปรุงคุณภาพข้อสอบมาตรฐานให้ทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์แทนการจำ ครูก็ยังเน้นสอนให้นักเรียนท่องจำ หรือการจัดสรรงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนรายบุคคลมากขึ้น แต่ยังไม่มีการเปิดเผยข้อมูลผลการสอบมาตรฐาน โรงเรียนก็ไม่จำเป็นต้องปรับคุณภาพเพื่อดึงดูดนักเรียน เพราะผู้ปกครองและนักเรียนมีข้อมูลอย่างจำกัดในการเลือกเข้าโรงเรียน

นอกจากนี้ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2555) เสนอว่าการดำเนินนโยบายอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ควรปรับปรุงและปฏิรูปดังนี้

- ลำดับแรกควรจะต้องเริ่มจาก ปรับปรุงคุณภาพข้อสอบมาตรฐานและการประเมินสถานศึกษาภายนอกและเปิดเผยผลสอบ มาตรฐานและผลประเมินสถานศึกษา เพราะนโยบายอื่นจะสำเร็จก็ต่อเมื่อมีข้อมูลคุณภาพที่ดี
- ลำดับต่อมา กระจายอำนาจให้โรงเรียนได้ปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา แล้วจึงใช้ผลประเมินและผลสอบมาตรฐานดำเนินนโยบายอื่นที่เกิดผลดีและผลเสีย กับโรงเรียนและครู โดยเริ่มจากมาตรการช่วยเหลือและลงโทษโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินและการจ่ายผลตอบแทนครูตามผลการสอบของนักเรียนก่อน เพราะมาตรการทั้ง 2 นี้จะช่วยเหลือโรงเรียนที่มีศักยภาพต่ำให้พัฒนาคุณภาพการสอนเพิ่มขึ้นได้และ จูงใจครูให้เอาใจใส่นักเรียนและพัฒนาทักษะการสอนให้ดีขึ้น
- ลำดับสุดท้าย คือการจัดสรรงบประมาณในรูปแบบเงินอุดหนุนรายบุคคล เพราะมาตรการนี้จะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อในระบบการศึกษา มีโรงเรียนที่มีคุณภาพดีทัดเทียมกันและแข่งขันพัฒนาคุณภาพกันได้

2.4.4 การพัฒนาการศึกษาและกำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศ

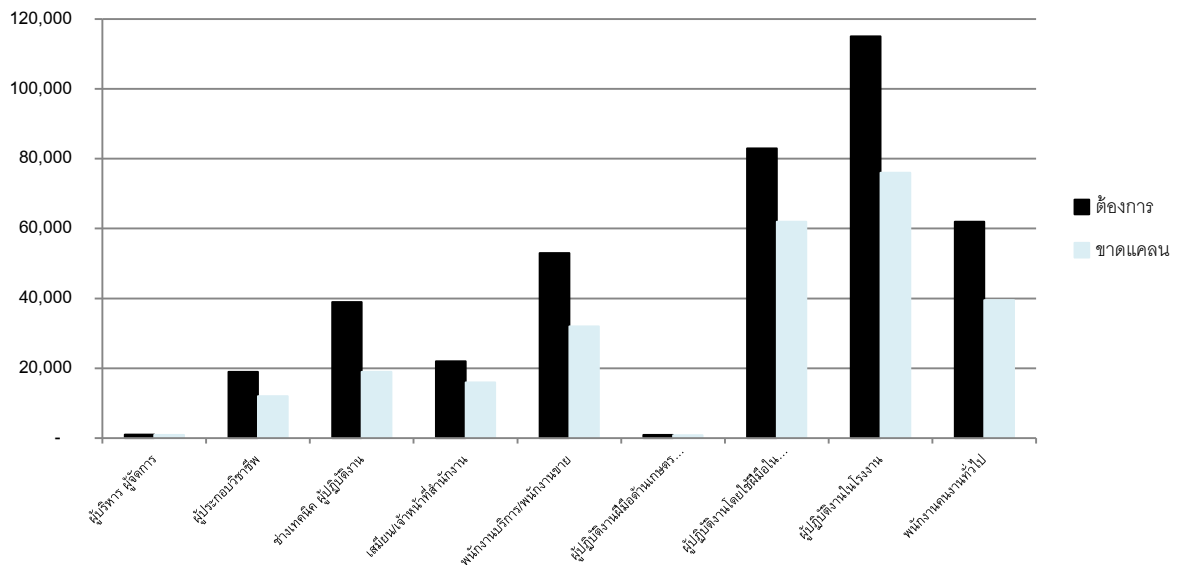
คุณภาพของกำลังคน หมายถึง ผลผลิตภาพ (Productivity) หรือประสิทธิภาพในการผลิตของกำลังคน การยกระดับคุณภาพของกำลังคนนั้นมีบทบาทในการสร้างผลผลิตและรายได้ ทั้งนี้ การศึกษาเป็นการลงทุนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มค่าของทุนมนุษย์และยกระดับคุณภาพกำลังคน เนื่องจากการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รายได้สูงขึ้น เกิดการพัฒนาทั้งทางตรงต่อตัวผู้เรียน และยังก่อให้เกิดประโยชน์ทางอ้อมต่อการพัฒนาประเทศและสังคมอีกด้วย

หากพิจารณาในภาพรวมของประเทศแล้ว จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนากำลังคนเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะกำลังคนมีบทบาทต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตามจากผลสำรวจของ World Bank (2012) พบว่า ภาวะขาดแคลนทักษะของแรงงานกำลังเป็นอุปสรรคสำคัญอันดับหนึ่งสำหรับการทำธุรกิจในประเทศไทย โดยปัจจุบันนี้วิกฤตการขาดแคลนแรงงานด้านปริมาณและคุณภาพเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ การขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีนัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาวเนื่องจากประเทศไทยไม่สามารถใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานและพัฒนาคุณภาพแรงงานอย่างต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากประเทศไทยต้องการจะรักษาศักยภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไปอย่างเหมาะสม รวมทั้งก้าวไปสู่ประเทศโลกที่หนึ่งที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยความรู้และนวัตกรรม (Innovation-driven Economy) ได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554) แสดงให้เห็นว่า แรงงานที่มีความขาดแคลนสูง ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ฝีมือในธุรกิจด้านเทคนิค ผู้ปฏิบัติงานในโรงงาน และพนักงานคนงานทั่วไป

ภาพที่ 9: แรงงานที่ต้องการและขาดแคลนจำแนกตามประเภทและอาชีพ

จำนวน (คน)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554)

ปัญหาโครงสร้างของกำลังคนในประเทศไทย

การที่โครงสร้างของกำลังคนไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันและอนาคตได้ส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน (Skill Mismatch) ทั้งนี้จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปสภาพปัญหาสำคัญได้เป็น 2 ประเด็นหลักคือ (1) ความไม่สอดคล้องเชิงปริมาณ และ (2) ความไม่สอดคล้องเชิงคุณภาพ โดยรายละเอียดของสถานการณ์ สรุปได้ดังนี้

1) ความไม่สอดคล้องเชิงปริมาณ

จากผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) พบว่าในหลายจังหวัดมีการขาดแคลนแรงงานในกลุ่มแรงงานระดับมัธยมลงมา แต่ที่ผลิตเกินคือ แรงงานสายช่าง ปวช. ปวส. และอุดมศึกษาขึ้นไป ซึ่งมีการใช้น้อยในระดับกลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาต่ำมีเพียงบางจังหวัดเท่านั้นที่มีสาขาที่มีอุปทานมากกว่าอุปสงค์

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วพบว่าเกิดการขาดแคลนแรงงานในทุกกลุ่มโดยมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันอยู่ที่ร้อยละ 60 ของความต้องการของผู้ประกอบการ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2556) โดยเฉพาะในภาคการผลิตและภาคก่อสร้างที่ยังคงพึ่งพาแรงงานพื้นฐานที่มีการศึกษาในระดับ

มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าและระดับการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. และปวส.) ที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ในตลาดแรงงานประเภทที่มีทักษะ (High-skilled Labor) มีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่น่าสนใจเรียกว่า “ความขัดแย้งของอุปทานแรงงาน” (Supply Paradox) กล่าวคือมีการขาดแคลนแรงงานในสาขาที่แรงงานประสบปัญหาการว่างงานในเวลาเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่นบัณฑิตสายวิศวกรรมมีอัตราว่างงานสูงกว่าสายวิชาอื่น (ยกเว้นสายวิทยาศาสตร์วิชาการที่ตลาดแรงงานยังมีจำนวนจำกัด) ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมปัจจุบันมีอุปสงค์ต่อวิศวกรสูงซึ่งข้อสันนิษฐานเบื้องต้นน่าจะมีสาเหตุมาจากการผลิตวิศวกรมากเกินไปหรือวิศวกรขาดทักษะความรู้ที่ตลาดต้องการ

2) ความไม่สอดคล้องเชิงคุณภาพ

ความไม่สอดคล้องเชิงคุณภาพของแรงงาน กิดขึ้นทั้งด้านสมรรถนะพื้นฐาน (Core Competencies) และระดับวิชาชีพ (Functional Competencies) จากผลสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ พบว่า แรงงานทุกกลุ่มยังมีช่องว่างระหว่างระดับสมรรถนะที่มีอยู่จริงด้านต่าง ๆ กับระดับสมรรถนะที่ความคาดหวังของสถานประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ ทักษะในการวิเคราะห์แก้ไขปัญหา และความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยสาเหตุหลักเนื่องมาจากการที่สถาบันการศึกษามุ่งจัดการเรียนการสอนที่เน้นปริมาณมากกว่าการสร้างขีดความสามารถ หลักสูตรยังอยู่ในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการสอนให้คิดแก้ปัญหาในระดับการปฏิบัติงานจริงทำให้นักเรียนเมื่อจบการศึกษาแล้วยังคงขาดทักษะที่จำเป็นต่อโลกของการทำงาน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า วิฤตด้านกำลังคนของประเทศไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุจากปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร (Demographic Change) (2) ผลิตภาพแรงงานของไทยยังอยู่ในระดับต่ำ และระบบค่าตอบแทนที่ยังไม่สอดคล้องกับผลิตภาพของแรงงาน (Labor Productivity) และ (3) ระบบการศึกษาผลิตแรงงานที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร (Demographic Change)

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปนับเป็นร้อยละ 10.5 ต่อประชากรทั้งหมด¹ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลให้ทำให้โครงสร้างประชากรไทยมีความไม่สมดุล สัดส่วนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานอายุ 15-60 ปีมีจำนวนลดลง

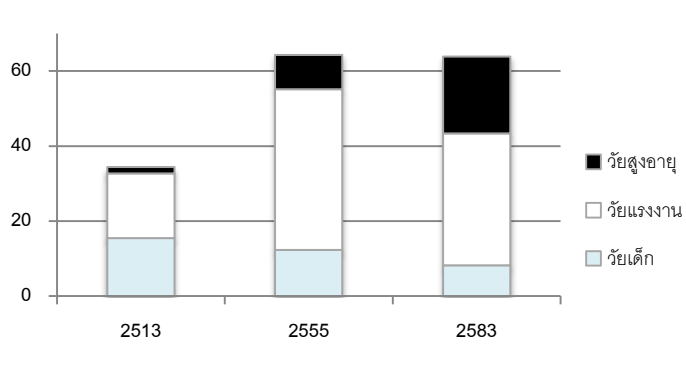
¹ ตามนิยามองค์กรสหประชาชาติ ประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) คือ ประเทศที่มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงกว่าร้อยละ 10 หรือมีสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปสูงกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ส่วนประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) คือ ประเทศที่มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีมากกว่าร้อยละ 20 และประชากรที่มีอายุ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ

ในขณะที่สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมีเพิ่มสูงขึ้น จากประมาณร้อยละ 14.2 ของประชากรทั้งหมดในปัจจุบัน เพิ่มเป็นร้อยละ 33 ในอีก 30 ปีข้างหน้า และจากสัดส่วนประชากรที่ไม่สมดุลนี้ ทำให้อัตราส่วนการค้ำจุนผู้สูงอายุของไทย (จำนวนประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ 1 คน) จะลดลงมาโดยตลอดในระดับที่รวดเร็ว จากระดับวัยแรงงาน 6.4 คนในปี 2550 เหลือเพียงวัยแรงงาน 2.4 คนต่อผู้สูงอายุ 1 คน ในปี พ.ศ. 2578 โครงสร้างประชากรดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในอัตราต่ำไม่สามารถสร้างกำลังแรงงานใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงานได้เพียงพอต่อการทดแทนแรงงานที่จะเกษียณได้ทัน โดยเฉพาะในภาคการผลิต เนื่องจากมีความต้องการกลุ่มแรงงานอายุน้อยในช่วง 20-30 ปี ส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องของอุปสงค์และอุปทานของแรงงานด้านอายุในระยะยาว (ภาพที่ 10)

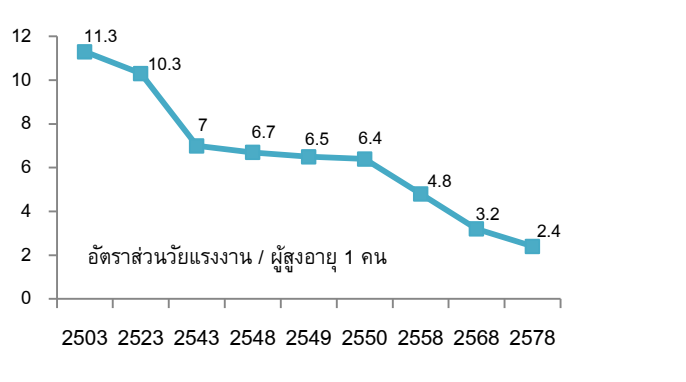
ภาพที่ 10: โครงสร้างประชากรประเทศไทยและการค้ำจุนผู้สูงอายุในระยะ 30 ปีข้างหน้า

โครงสร้างประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2513-2583

จำนวน (ล้านคน)

อัตราส่วนค้ำจุนผู้สูงอายุของประเทศไทย พ.ศ. 2503-2578 (Potential Support Ratio: PSR)

ที่มา: โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2555), สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

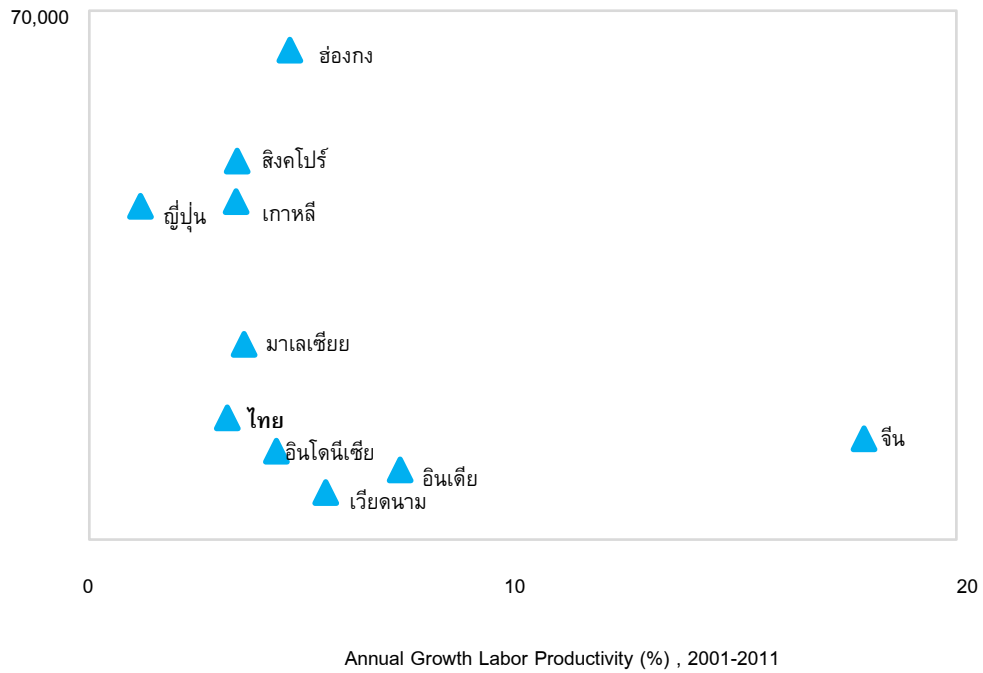
2) *ผลิตภาพแรงงานของไทยยังอยู่ในระดับต่ำ และระบบค่าตอบแทนที่ยังไม่สอดคล้องกับผลิตภาพของแรงงาน (Labor Productivity)*

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆแล้ว ผลิตภาพแรงงานของไทยยังถือว่าอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งยังเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.4 ต่อปี โดยส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการที่โครงสร้างการผลิตของไทยไม่ได้เอื้อต่อการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน ซึ่งจะเห็นได้จากกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญของประเทศยังเน้นผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำและอาศัยความได้เปรียบในการแข่งขันจากการใช้แรงงานค่าแรงต่ำเป็นหลัก นอกจากนี้หากพิจารณาในด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ โดยเปรียบเทียบผลิตภาพแรงงานกับค่าจ้างที่แท้จริง จะพบว่าอัตราการเพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริงเพิ่มขึ้นต่ำกว่าผลิตภาพแรงงาน โดยช่วงปีพ.ศ. 2544-2553 ค่าจ้างขั้นต่ำเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.2 น้อยกว่าผลิตภาพแรงงานที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.9 นอกจากนี้เมื่อเทียบกับผลกำไรของธุรกิจพบว่าอัตราการขยายตัวของกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในช่วงปี 2544-2553 เพิ่มขึ้นร้อยละ 37.1 ต่อปี สูงกว่าอัตราการขยายตัวของค่าจ้างขั้นต่ำ และค่าจ้างเฉลี่ย ซึ่งการที่แรงงานได้ค่าจ้างไม่คุ้มค่าต่อผลิตภาพแรงงาน รวมทั้งความเหลื่อมล้ำระหว่างผลตอบแทนแรงงานและทุน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แรงงานบางส่วนย้ายออกมาประกอบอาชีพอิสระในภาคเศรษฐกิจแบบไม่เป็นทางการหรือนอกระบบ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนถึงร้อยละ 33.4 ของผู้มีงานทำทั้งหมด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2555)

ภาพที่ 11: เปรียบเทียบผลิตภาพแรงงานไทยกับต่างประเทศ (Comparative Labor Productivity Performance)

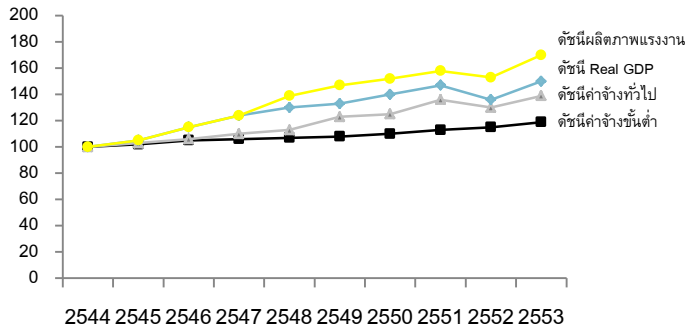
Labor Productivity (\$) (GDP per person employed) ,2011

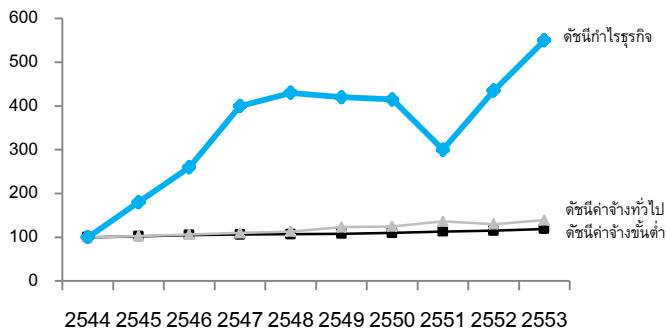
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจากธนาคารโลก

ภาพที่ 12: ผลผลิตแรงงานไทยกับค่าจ้างที่แท้จริง

ค่าจ้างขั้นต่ำ ค่าจ้างทั่วไปเฉลี่ย เทียบกับผลผลิตแรงงาน และ GDP

ค่าจ้างขั้นต่ำ ค่าจ้างทั่วไปเฉลี่ย เทียบกับผลผลิตแรงงาน และ GDP

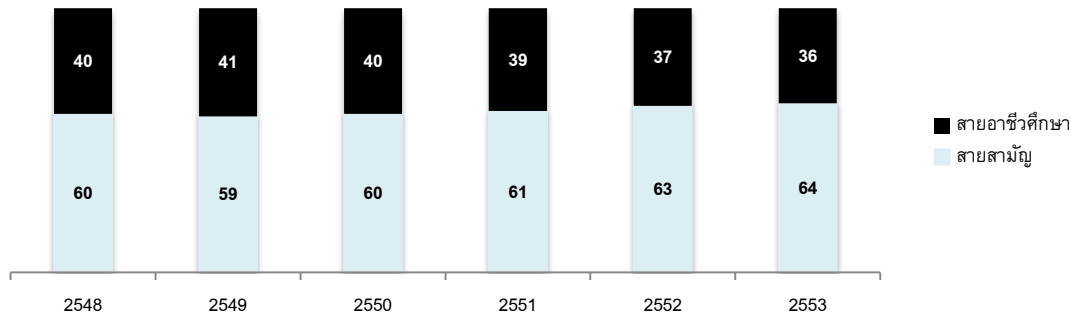

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2555)

3) ระบบการศึกษาผลิตแรงงานที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด

หากมองในประเด็นของการศึกษาแล้วจะพบว่าคนไทยมีแนวโน้มของความต้องการในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมากขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายโอกาสทางการศึกษารวมทั้งนโยบายอุดหนุนการศึกษา ที่มีส่วนทำให้ส่วนต่างตอบแทน ระหว่างคนจบมหาวิทยาลัยกับมัธยมปลายมีแนวโน้มสูงขึ้นมาก (Wage Premium) นอกจากนี้การกำหนดค่าจ้างและการเลื่อนขั้นการทำงานมักจะถูกกำหนดตามวุฒิการศึกษาที่สำเร็จมากกว่าความสามารถและประสบการณ์ของแรงงาน (Degree-based Promotion) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้นักเรียนนิยมเรียนต่อในระดับอุดมศึกษามากกว่าปริมาณความต้องการของงานที่จะสามารถรองรับได้ในขณะที่ความต้องการแรงงานในสายอาชีพหรืออาชีวศึกษามีความต้องการที่สูงมากแต่จำนวนนักเรียนที่เข้ามาศึกษาในระดับอาชีวศึกษา (ปวช. และ ปวส.) นั้นมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆในแต่ละปี สำหรับในระดับอุดมศึกษาจากสถิติของ UNESCO พบว่ามีจำนวนผู้ศึกษาต่อสายวิทยาศาสตร์และวิศวกรรม (Science and Engineering) อยู่เพียงร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับประเทศสิงคโปร์ เกาหลีใต้ และมาเลเซียซึ่งอยู่ที่ประมาณร้อยละ 40 ในขณะที่จำนวนผู้ศึกษาต่อสายสังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจและกฎหมายของประเทศไทยสูงถึงร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 20-30 เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า การขาดแคลนแรงงานยังเกิดจากการที่คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นที่ต้องการของนายจ้างมีอยู่อย่างจำกัด กล่าวคือบัณฑิตส่วนใหญ่ขาดทักษะในการปฏิบัติงานที่จำเป็น เช่นขาดความเชี่ยวชาญในภาษาต่างประเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ หรือความรู้ความสามารถในเชิงเทคนิคซึ่งทำให้ถูกปฏิเสธจากตลาดแรงงานซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่สถาบันการศึกษายังเน้นการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้ผลิต (Supply-driven) ไม่ได้จัดตามความต้องการของผู้ใช้ (Demand-driven)

ภาพที่ 13: สัดส่วนผู้เรียนระดับมัธยมปลายสายสามัญต่ออาชีวศึกษา

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2555)

ตารางที่ 4: ช่องว่างของความต้องการแรงงานเชิงคุณภาพกับผลผลิตจากสถาบันการศึกษา

ภาคธุรกิจ	สถาบันการศึกษา	ช่องว่าง (Gap)
ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและเฉพาะทาง ต้องการความรู้เชิงสห-วิทยาการมากขึ้น (Interdisciplinary)	ใช้เทคโนโลยีที่คร่ำครึ ความรู้ยังแบ่งแยกตามภาควิชาอย่างชัดเจน (Departmentalized)	ขาดความรู้และข้อมูลทางเทคโนโลยี การเรียนรู้ไม่ได้เน้นการปฏิบัติหรือเอามาใช้ในชีวิตการทำงานจริง
มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรค่อนข้างน้อย	จัดทำหลักสูตรตามความสามารถของผู้สอน/สิ่งที่ผู้สอนคิดว่าเหมาะสม	ขาดกลไกในการบูรณาการหลักสูตรในโรงเรียนและความต้องการของตลาดแรงงาน
ให้ความสำคัญกับทักษะการวิเคราะห์ (Analytical Skills) และการแก้ปัญหา (Problem-Solving)	ให้ความสำคัญกับการเรียนทฤษฎี และการสอบวัดผลมากกว่าการเรียนรู้ (Self-learning)	ขาดวิธีการในการส่งเสริมให้คนเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-learner)
ต้องการบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการทำงาน เช่นความรู้ด้านสถิติขั้นพื้นฐานและการบริหารจัดการคุณภาพ (QM)	วิชาสถิติและการบริหารจัดการคุณภาพเป็นเพียงวิชาเลือก นักเรียนเลือกเรียนค่อนข้างน้อย	ความรู้หรือทักษะที่มีความจำเป็นในโลกการทำงานไม่ได้ถูกนำมาสอนหรือไม่ใช้วิชาบังคับ
ต้องการทักษะความรู้ เช่น การสื่อสารภาษาอังกฤษ การใช้คอมพิวเตอร์ในกระบวนการบริหารจัดการการทำงาน	แม้วิชาภาษาอังกฤษจะเป็นวิชาบังคับ แต่นักเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญ การเรียนคอมพิวเตอร์ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน	ขาดทักษะที่จำเป็นต่อกระแสโลกาภิวัตน์ คือการสื่อสารภาษาต่างประเทศและการใช้งานคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ปัจจัยความสำเร็จระบบการจัดการศึกษาแบบอิงกับการทำงาน (Work-based Learning)

จากงานศึกษาของนิพนธ์ พัวพงศกร ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ (2555) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ระบบการจัดการศึกษาแบบอิงกับการทำงาน (Work-based Learning) ของสถาบันการศึกษาที่จัดตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน 5 แห่ง ผลการศึกษาพบว่าความสำเร็จของสถาบันทุกแห่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วมกันที่สำคัญ ได้แก่

- นวัตกรรมการสร้างหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคธุรกิจ
- นักศึกษาที่จบการศึกษาได้งานทำทั้งหมด
- ระบบบริหารเอกชนมีความคล่องตัว ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ

นอกจากนี้เบื้องหลังความสำเร็จทุกโครงการมีบุคคลสำคัญที่วงการธุรกิจให้ความเชื่อถือเป็นผู้ให้แนวคิด ผลักดัน และประสานงานในช่วงจังหวะระยะเวลาที่ภาครัฐมีนโยบายและกฎหมายเอื้ออำนวยให้ภาคเอกชนเข้ามาจัดการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่ควรต้องมีการคำนึงถึงในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่ตั้งไว้ควรประกอบไปด้วยการตั้งเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาที่มีความสมดุลในทุกด้านและมีความชัดเจน การพัฒนาระดับบุคคลเพื่อให้มีองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน รวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายในด้านการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ได้นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาของรายงานวิจัยในบทต่อไป

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาถือเป็นตัวชี้วัดหลักตัวหนึ่งในการพิจารณาขีดความสามารถการแข่งขันในระยะยาว (Long Term Competitiveness) ของทุกประเทศ เนื่องจากเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาประชากรและสังคมให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่แต่ละประเทศกำหนดไว้ ดังนั้น ประสิทธิภาพของการศึกษาจึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม หลายประเทศจึงยกให้การศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ โดยการวางแผนระบบการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบองค์รวมได้นั้น ย่อมต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งในองค์ประกอบอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งต้องสร้างความชัดเจนในการกำหนดบริบทของระบบการศึกษา รวมทั้งวิสัยทัศน์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศอีกด้วย

นอกจากการศึกษาจะนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การศึกษาและการเรียนรู้ยังเป็นกลไกหนึ่งในการนำไปสู่การพัฒนาสังคม วัฒนธรรม ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน ตลอดจนสร้างรากฐานทางการเมือง การปกครองของประเทศที่แข็งแกร่ง รวมทั้งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้คนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความอยู่ดีมีสุข (Well-being)

บริบทที่สำคัญในการพิจารณาการศึกษาเพื่อนำพาประเทศเข้าสู่ยุคถัดไปก็คือ การก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่กำลังเกิดขึ้น ทั้งนี้ประเทศในประชาคมโลกได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องภายใต้พลวัตโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง เช่น การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงและสร้างข้อมูลของสาธารณชน ความขัดแย้งที่รุนแรงและภัยก่อการร้าย ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนภูมิทัศน์เศรษฐกิจจากการก้าวขึ้นมาของเอเชีย การถดถอยของเศรษฐกิจอเมริกาและยุโรป การเชื่อมโยงไทยกับภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคอื่นๆ และการเชื่อมโยงประเทศไทยเข้ากับเวทีโลก เป็นต้น ดังนั้น ประเทศที่จะสามารถยืนหยัดอยู่ได้จึงจำเป็นต้องมีศักยภาพในการตอบสนองและใช้ประโยชน์จากกระแสดังกล่าว ดังนั้นการเตรียมคนไทยให้พร้อมกับการตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ควรเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาไทย และเป็น

ความท้าทายกับภาคการศึกษาที่มีบทบาทในการผลิตบุคลากร สามารถสร้างคนให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำมาสู่ประเด็นคำถามต่อเนื้อหาที่สำคัญสามประการ คือ
ประการแรก คนไทยในศตวรรษที่ 21 ควรจะเป็นเช่นไร

ประการที่สอง คนไทยในปัจจุบันและคนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์ยังมีช่องว่าง (Gap) ด้านใดอยู่

ประการที่สาม การศึกษาและการเรียนรู้จะสร้างคนเหล่านั้นขึ้นมาได้อย่างไร

บริบทความเปลี่ยนแปลง และประเด็นคำถามดังกล่าวข้างต้น นำมาซึ่งการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า โดยกรอบแนวคิดในการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทย และองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

กรอบแนวคิดแรกนั้นได้นำไปสู่ข้อสรุปสำหรับวัตถุประสงค์ข้อแรกของการวิจัย นั่นคือ เพื่อศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย ในขณะที่กรอบแนวคิดที่สองได้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่สองและสามของงานวิจัย นั่นคือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลักภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งกลไกขับเคลื่อนของระบบการศึกษาที่จะสามารถผลักดันแนวทางการพัฒนาจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติ ตามลำดับ

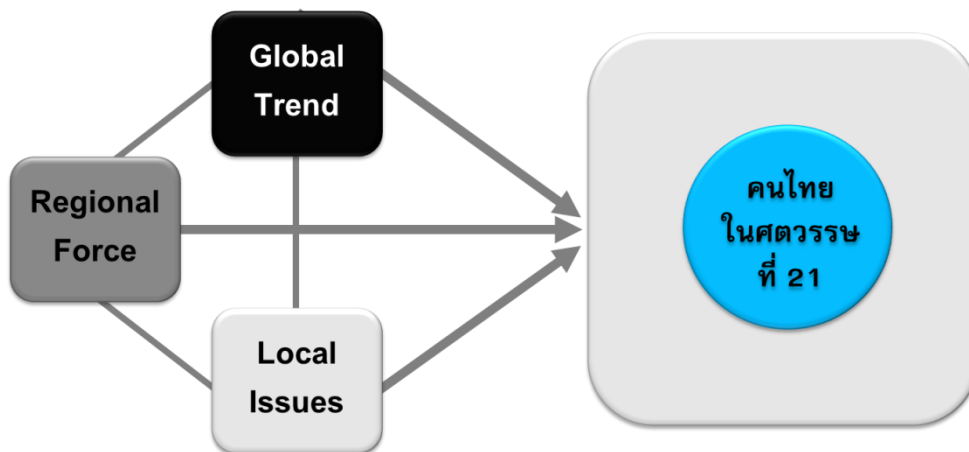
3.1.1 บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยมีแรงขับเคลื่อนและแนวโน้มสำคัญ (Forces and Trend) ที่กระทบต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21 ทั้งในระดับมหภาค (Macro Level) และระดับจุลภาค (Micro Level) แรงขับเคลื่อนและแนวโน้มที่สำคัญเหล่านี้ ได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค อาทิ การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) สำหรับระดับจุลภาคหรือในระดับประเทศไทยเองก็มีประเด็นท้องถิ่น (Local Issues) หลายประการที่สำคัญ เช่น การติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยังไม่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือแม้กระทั่งวิกฤตความมั่นคง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน เป็นต้น

แรงขับเคลื่อนและแนวโน้มจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภาพเป้าประสงค์คนไทยในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกและภูมิภาค การแสวงหาประโยชน์และโอกาสจากการที่โลกไร้พรมแดน โอกาสจากการเข้าถึงองค์ความรู้ระดับโลก (Global Knowledge) อย่างมหาศาลในยุคดิจิทัล โอกาสจากการรวมกลุ่มความร่วมมือเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งการเตรียมความพร้อมภายในประเทศไทย เตรียมความพร้อมของคนไทย ทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษา นอกระบบการศึกษา หรือแม้กระทั่งคนไทยทุกคนที่อยู่ในสังคมนี้ ให้พร้อมปรับตัวเข้ากับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างดี เพื่อให้คนไทยสามารถเป็นคนที่มีความรู้ มีศักยภาพ เป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าในการนำพาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มีความอยู่ดีมีสุขและนำไปสู่การสร้างรากฐานทางสังคมที่มั่นคง 4 มิติ ได้แก่

- ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจสังคม (Socio-Economic Security)
- การให้โอกาสแก่คนทุกกลุ่มในด้านต่างๆ (Social Inclusion)
- การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment)
- ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Social Cohension)

ภาพที่ 14: บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยและภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

จากภาพที่ 14 แสดงให้เห็นถึงประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถูกกระทบโดยบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย โดยสามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 ระดับได้แก่

1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend)

- พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยสิ่งทีโลกจะเปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ 3 กระแส ได้แก่ กระแสการเปลี่ยนแปลงจาก American Century สู่ Asian Century กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่ง สู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้งธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และกระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชน สู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาภิบาล
- **แนวโน้มใหญ่ที่สำคัญของโลก (Mega Trend)** ซึ่งเป็นบริบทใหม่ของโลกที่มีความสำคัญ อาทิ การเพิ่มขึ้นของประชากรโลก การเข้าสู่สังคมสูงอายุ ความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น การปฏิวัติทางเทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ เป็นต้น

2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆของโลกมากขึ้นโดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยมาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชียตะวันออกเฉียง (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP)

3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues)

ในการศึกษาคั้งนี้นอกจากจะให้ความสำคัญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงระดับโลกและระดับภูมิภาคแล้ว ยังให้น้ำหนักความสำคัญอย่างมากกับประเด็นภายในประเทศไทยเอง และจะพิจารณากับความเชื่อมโยงเรื่องการศึกษาของไทย กับการพัฒนาคนไทยไปกับยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ที่ได้กำหนดไว้ 4 ยุทธศาสตร์หลักอีกด้วย

- **ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทย (Local Issues)** อาทิ ความเหลื่อมล้ำกับดักประเทศรายได้ปานกลางวิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น
- **ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)** ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

จากการวิเคราะห์บริบทดังกล่าว จะสามารถเข้าใจได้ถึงสิ่งที่ระบบการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองได้ ทั้งในระดับมหภาคเชิงระบบที่ถูกวิเคราะห์ผ่านการวางแผนกำลังคน และระดับปัจเจก ซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่สามารถตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ได้

คำถามที่สำคัญในเรื่องการพัฒนาการศึกษาและคนไทยยังมีอีกหลายคำถาม เช่น หากการศึกษาเป็นกลจักรหนึ่งในการพัฒนาประเทศมิติต่าง ๆ แล้ว ภายใต้สถานการณ์บริบทการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ การศึกษาของประเทศไทยตอบโจทย์หรือไม่ การศึกษาของประเทศไทยจะผลิตคนไทยที่พร้อมและเหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร บทบาทของภาครัฐ การกำหนดนโยบายหรือบทบาทภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมควรเป็นเช่นไร รวมไปถึงประเด็นเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษา ประเด็นความเหลื่อมล้ำกับการศึกษา ประเด็นการเข้าถึงการศึกษาและการกระจายโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนโอกาสหรือความเป็นไปได้ในการอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศและช่วยแก้ไขประเด็นปัญหาภายในประเทศด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ฉะนั้น ทำอย่างไรให้เด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา ครอบครัว หรือคนไทยทั้งหมดพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ก้าวเดินต่อไปร่วมกันทั้งสังคม

การศึกษาจึงมิใช่เป็นเพียงการผลิตคนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเท่านั้น หากแต่อาศัยการศึกษาเป็นเครื่องหล่อหลอมคนไทยให้มีการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจิตใจ หล่อหลอมให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) หนึ่ง จากพลังในการขับเคลื่อนโลกในศตวรรษที่ 21 และการขับเคลื่อนสังคมไทยในยุคใหม่นี้ ทำให้ประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญกับความรู้และคุณธรรมมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจะต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมยุคใหม่ที่ยั่งยืน กล่าวคือ สังคมที่สามารถสังคมนำโอกาส สังคมที่เป็นธรรม และสังคมที่มีคุณธรรม โดยการพัฒนาการศึกษาอย่างพหุมิติ โดยเน้นการพัฒนาการศึกษาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตใจ (Head, Hand, Heart)

3.1.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยและองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

กรอบแนวคิดเรื่องระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยแบ่งเป็นประเด็นความเชื่อมโยงที่สำคัญ 2 มิติ (ภาพที่ 15) กล่าวคือ

มิติแรก ความเชื่อมโยงของระบบการศึกษาตั้งแต่การปัจจัยเข้า (Input) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์และกระทบทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-Economic Outcome and Impact)

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาของประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างแยกส่วนออกจากวิถีชีวิตแยกส่วนจากบริบทของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในชนบทที่มีวิถีการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากในบทเรียน บ่อยครั้งจึงถูกตั้งคำถามจากครอบครัวว่า เรียนไปแล้วได้อะไร และมีจำนวนไม่น้อยที่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนต้องลาออกไปกลางคัน เนื่องจากครอบครัวไม่เห็นประโยชน์

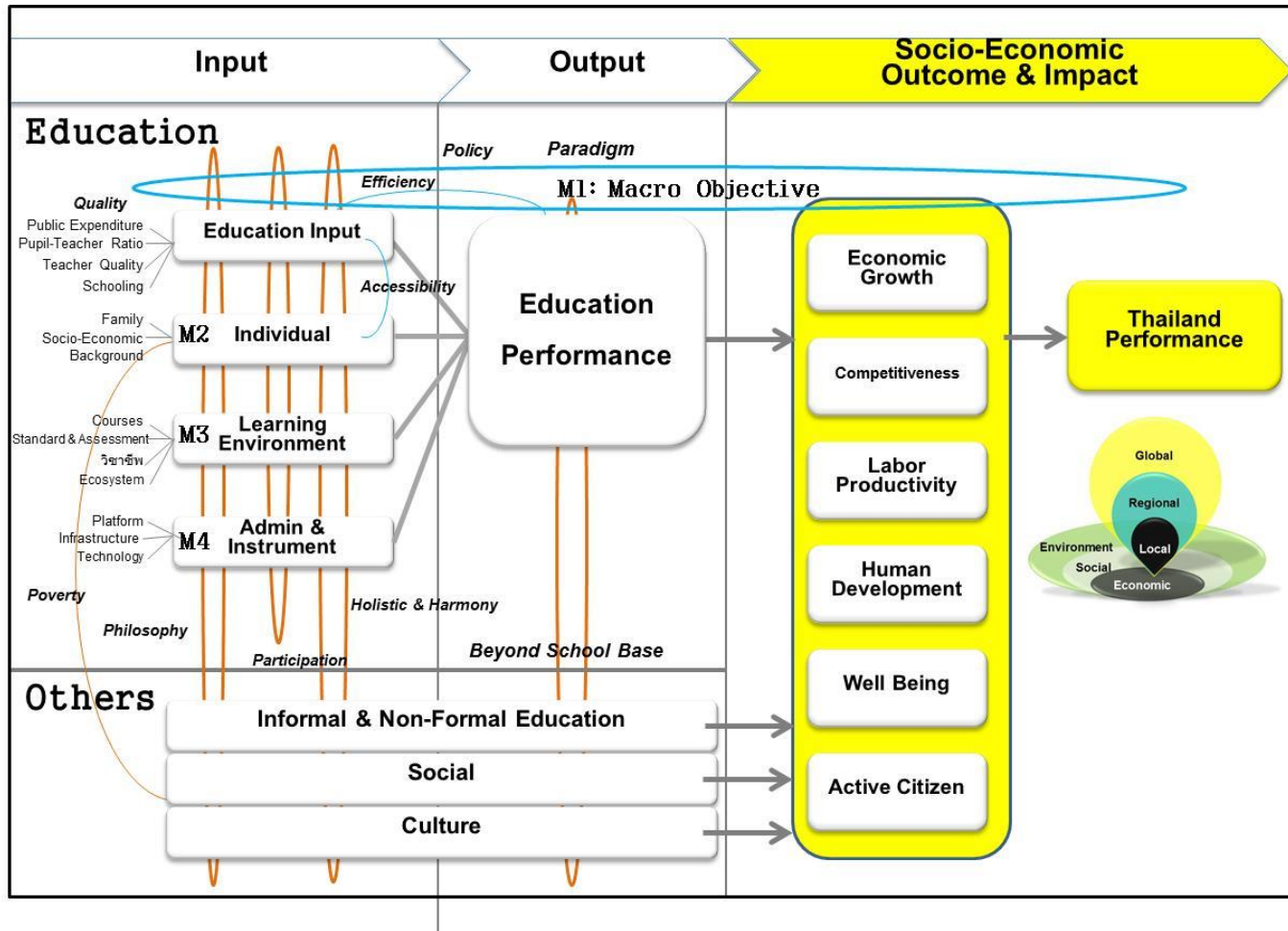
จากการเรียน ทำให้ผู้เรียนสูญเสียโอกาสจากการเรียนหรือโอกาสที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคตเมื่อจบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือปัญหาอีกประการที่พบบ่อย คือ ผู้สำเร็จการศึกษามักไม่สามารถทำงานได้ทันที ต้องมีการฝึกฝนความรู้ ทักษะเพิ่มเติม

ตลอดเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศไทยได้ทุ่มเททรัพยากร และงบประมาณให้กับภาคการศึกษาอย่างมากมาอย่างต่อเนื่อง ในระดับที่ไม่น้อยไปกว่าประเทศอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น การจัดสรรงบประมาณการศึกษาสูงถึงประมาณร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดิน หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของ GDP แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของประเทศไทยกลับไม่น่าพึงพอใจนัก หรือผลผลิตทางการศึกษา (Education Output) อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทั่วโลกที่ใส่ปัจจัยเข้า (input) ในระดับใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นคำถามที่สำคัญว่า เกิดจากเหตุผลใด เกิดจากประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือไม่อย่างไร เกิดจากปรัชญาทางการศึกษา หรือพื้นฐานทางการศึกษา หรือเนื่องมาจากนโยบายที่เกี่ยวข้อง หรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมการเรียนรู้ของประเทศไทย หรือแม้แต่ปัจจัยส่วนบุคคลและพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวผู้เรียนเอง

ในการศึกษาส่วนนี้ยังจะพิจารณาถึงความเชื่อมโยงของการศึกษาไปยังผลลัพธ์และผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-Economic Outcome and Impact) ในระดับประเทศอีกด้วย ในอดีตที่ผ่านมา แม้ภาคการศึกษาจะยังไม่สามารถผลิตกำลังคนได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมากนัก แต่เศรษฐกิจของประเทศไทยก็ยังเติบโตและขยายตัวได้ นั่นสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตบนพื้นฐานของการพึ่งพาทุนด้านอื่นมากกว่าจะเป็นการอาศัยทุนมนุษย์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างเต็มที่ ฉะนั้นในอนาคตข้างหน้า หากประเทศไทยสามารถผลิตกำลังคนจากภาคการศึกษา หรือแม้กระทั่งยกระดับศักยภาพกำลังคนที่อยู่นอกภาคการศึกษาทั้งสังคมให้สามารถเป็นทุนมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยศักยภาพ มีความรู้ และคุณธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ดีอย่างมากต่อภาพรวมของประเทศ ทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ชีดความสามารถในการแข่งขัน ผลิตภาพแรงงาน การพัฒนามนุษย์ คุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข รวมทั้งการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น เป็นพลังสำคัญของการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

มิติที่สอง การศึกษาระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทยทั้งภายในระบบการศึกษา (Education Sector) และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ ประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และภาคส่วนอื่น ๆ อันมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาริเริ่มตลอดชีวิตของประชาชนคนไทย ซึ่งบริบทเหล่านี้มีความเชื่อมโยง มีอิทธิพล ส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษา การผลิตกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นทรัพยากรมนุษย์อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ภาพที่ 15: กรอบแนวคิดระบบการศึกษาเรียนรู้ภายใต้บริบทประเทศไทย

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ในการวิเคราะห์ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยในการศึกษาระดับนี้ประกอบด้วย การศึกษา 4 โมดูล ได้แก่

โมดูล 1: เป้าประสงค์หลักระดับมหภาค (Macro Objective)

การศึกษาส่วนนี้จะพิจารณาทั้งเป้าประสงค์หลักของประเทศไทย และเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย โดยจะวิเคราะห์ภาพสถานการณ์ในปัจจุบัน ว่ามีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยและเป้าประสงค์หลักของการศึกษาคงเหลือสอดคล้องไปด้วยกันหรือไม่อย่างไร และในปัจจุบัน การศึกษาไทยเป็นกลจักรในการพัฒนาประเทศไทยให้บรรลุตามเป้าประสงค์หลักของประเทศไทย (Thailand Objective Performance) ได้มากน้อยเพียงใด

เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยเป็นภาพที่สะท้อนองค์ประกอบต่างๆที่สำคัญของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม การศึกษา

โดยในการศึกษาและกำหนดเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยจะศึกษาทบทวนภาพรวมเป้าประสงค์หลัก ผลการดำเนินงานหรือการจัดอันดับของประเทศไทยในมิติต่างๆ ที่สำคัญ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิติด้านการศึกษา การพัฒนาคน รวมทั้งศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของนโยบายการศึกษา (Education Policy) นโยบายแรงงาน (Labor Policy) การวางแผนกำลังคน (Manpower Planning) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Development)

เป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย

เป้าประสงค์หลักการศึกษา คือ เป้าหมายปลายทางสุดท้ายว่าประเทศไทยจะจัดการศึกษาไปเพื่อสิ่งใด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการพิจารณา “ผลลัพธ์ของระบบการศึกษา” (Education Output) ของประเทศไทยผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มเหตุการณ์ในอนาคตเทียบกับปัจจุบันว่าประชาชนไทยจะต้องเผชิญกับสภาพการณ์รูปแบบใดบ้าง มีความร้ายแรงเพียงใด และประชาชนไทยจำเป็นต้องมีคุณลักษณะและความสามารถใดบ้าง จึงจะสามารถอยู่รอดและตั้งรับกับชุดของโอกาส ความเสี่ยง และความท้าทายที่จะตามมาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่อนาคตได้อย่างเต็มภาคภูมิ

จากเป้าประสงค์หลักที่ตั้งไว้จะนำไปสู่การวิเคราะห์หาประเด็นท้าทายที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาไทย โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง (Gap Analysis) และแบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา

การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

การศึกษาในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์ช่องว่างจากเป้าประสงค์หลักการศึกษา (Should Be) กับสภาพการณ์ของไทย (As Is) โดยศึกษาภาพในระดับมหภาค เพื่อประเมินช่องว่างที่สำคัญระหว่างผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบัน (As Is Education Output) และผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในอนาคตที่ต้องการ (Should Be Education Output)

แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

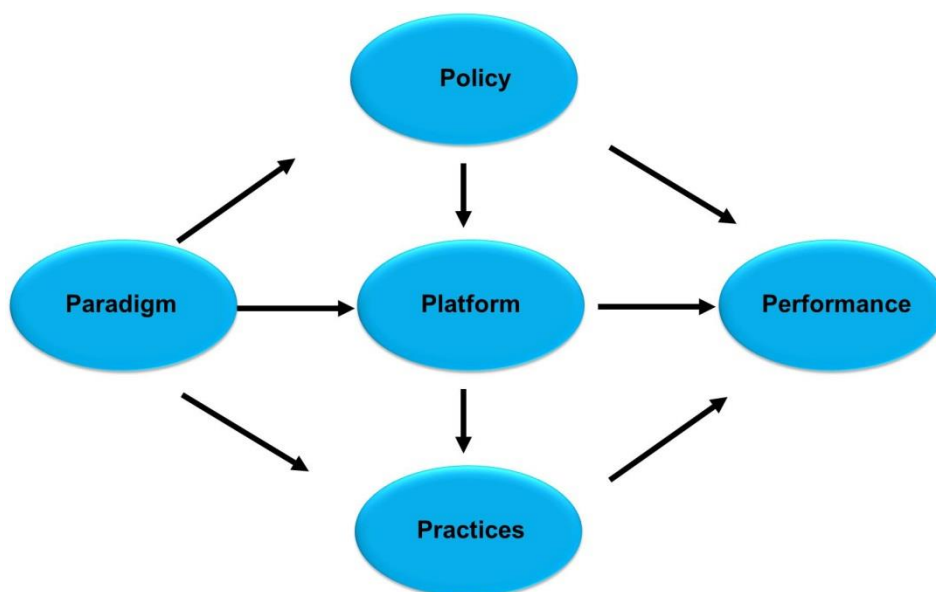
การศึกษาในส่วนนี้จะประเมินระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบัน (As Is Education Output) เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในระดับมหภาค อาทิ ปัจจัยเข้า (Input) ด้านการศึกษา ปัจจัยพื้นฐานส่วนตัวของผู้เรียน พื้นฐานของผู้เรียน สภาพแวดล้อม เป็นต้น

การกำหนดเป้าประสงค์การศึกษาไทยจะเป็นการถอดเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยลงสู่เป้าประสงค์การศึกษาไทย รวมทั้งการกำหนดกลไกการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติการของการศึกษาไทย จึงเป็นข้อต่อสำคัญที่สุดในการนำพาประเทศสู่การยืนหยัดในศตวรรษที่ 21 อย่างมั่นคง

องค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาไปถึงเป้าประสงค์การศึกษาไทย หรือ Performance ที่พึงประสงค์นี้ ทางคณะวิจัยได้วิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบระบบการศึกษาไทยที่จะส่งผลต่อการพัฒนาระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย ในการศึกษาครั้งนี้ โดยอาศัย “แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps” ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

ภาพที่ 16: แบบจำลององค์ประกอบการศึกษา 5Ps

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556)

- 1) **Paradigm** หมายถึง ปรัชญาพื้นฐาน หรือรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทย กล่าวคือ การจะตั้งเป้าหมายในการพัฒนาหรือปฏิรูปกระบวนการใดๆ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากฐานทางแนวคิด และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตของกระบวนการนั้นทั้งระบบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการออกแบบกรอบแนวคิด (Conceptual Design) การวิเคราะห์จะทำความเข้าใจถึงสภาพที่เป็นอยู่ของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน จากการมองผ่านอดีต เพื่อให้เห็นถึง องค์ประกอบ ขั้นตอน หรือวิธีการใดที่จำเป็นกับการเปลี่ยนผ่านของประเทศไทย ส่วนใดที่ไม่เหมาะสมอีกต่อไปและควรยกเลิกทิ้งเสีย และส่วนใดที่ยังสามารถใช้ได้อยู่แต่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสมัยขึ้น เพื่อสังเคราะห์ปรัชญาพื้นฐานของการศึกษาที่สามารถนำพาประเทศในการเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) **Policy** หมายถึง นโยบายการศึกษาของชาติ รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ และแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่กำหนดแนวคิด รูปแบบ และวิธีการดำเนินการของระบบการศึกษาทั้งประเทศ โดยหลักการแล้ว การออกแบบเนื้อหาทั้งหมดภายใต้ต้ององค์ประกอบส่วนนี้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องเหมาะสมของเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ได้จากองค์ประกอบก่อนหน้านี้ทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันว่าแนวนโยบายทั้งหลายที่ผู้บริหารประเทศกำหนดขึ้นมา จะมีความสอดคล้องกับความเป็นตัวตนของประเทศ ควบคู่ไปกับความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- 3) **Platform** หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยในการยกระดับและพัฒนา นั่นคือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มพลังให้กับผู้คนในสังคม โดยในที่นี้จะหมายถึงการพัฒนาให้เกิดสังคมที่พึงประสงค์ โดย Platform จะสามารถก้าวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจในสถานะที่จะต้องดำเนินการอยู่ และเพื่อให้สามารถคิดหาทางปรับเปลี่ยนเพื่อรับมือและใช้ประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
- 4) **Practices** หมายถึง การนำนโยบายการศึกษาของชาติ รวมไปถึงแผนงานอื่นๆ ไปปฏิบัติ ให้บังเกิดผล ซึ่งผู้ปฏิบัติและผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัตินั้น ย่อมเกี่ยวข้องได้ หลากหลายระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวง หน่วยงาน โรงเรียน ไปจนถึงระดับบุคคล ซึ่งหมายรวมทั้งบุคลากรครูและตัวผู้เรียน ซึ่งในส่วนนี้เองที่จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการ ออกแบบระบบกลไกการศึกษา (Mechanism Design) ที่ได้กล่าวถึงในส่วนแรก ซึ่งสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบัน ยังพบว่ามีช่องว่าง (Gap) เช่นกันระหว่าง Policy - Practices ดังนั้นการปฏิบัติจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อมโยงของนโยบายกับเป้าประสงค์ หลักการศึกษา ความเชื่อมโยงของนโยบายสู่กลยุทธ์และการปฏิบัติ การสร้างความเข้าใจแก่ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และการมีเครื่องมือในการสนับสนุนทั้งในเชิงเทคนิค และเชิงจัดการสำหรับผู้ปฏิบัติ
- 5) **Performance** หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เมื่อทุกข้อต่อตั้งแต่ Paradigm, Policy, Platform และ Practice มีความเชื่อมโยงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกันดีแล้ว หมายความว่าการศึกษาไทยจะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการทำคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ มี Head, Hand, Heart เป็นคนที่มีคุณภาพ ศักยภาพและสุขภาวะที่ทัดเทียม ประชากรในประเทศโลกที่หนึ่ง (First World Citizen) และในขณะเดียวกันก็จะสามารถ ตอบสนองเป้าหมายในระดับมหภาคคือขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศในโลกรที่หนึ่ง (First World Nation) ที่ประกอบไปด้วย Hope, Happiness, และ Harmony ได้อย่างเต็ม ภาควิมิ

โมดูล 2: การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบ 2 ส่วนหลัก คือ

- ด้านการพึ่งตนเอง เป็นอิสระจากผู้อื่น (Independent)
- ด้านการพึ่งพาอาศัยกัน (Inter-dependent)

นอกจากนี้ยังทำการศึกษาในส่วนของคุณลักษณะ จิตใจ ทักษะ หรือองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

- กลุ่มของจิต (Mindset)
- ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

โมดูล 3: สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

ในโมดูลนี้เป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ที่สามารถเอื้อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในระดับปัจเจก พร้อมทั้งศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายการศึกษาเบื้องต้นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

การศึกษาส่วนนี้จะศึกษาความสัมพันธ์ของหน่วยย่อยต่าง ๆ โดยระบุกลุ่มผู้ปฏิบัติ และภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) เทียบเคียงปัญหา ความท้าทาย ระบุชี้ชัดถึงส่วนประกอบแต่ละภาคส่วน (บุคคลกลุ่มบุคคล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน สื่อ กฏระเบียบ) บทบาทหน้าที่ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง หรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่สามารถส่งผลกระทบต่อผู้เรียนได้ โดยมีองค์ประกอบของหน่วยย่อยต่าง ๆ ได้แก่

- ครอบครัว
- สถาบันการศึกษา (โรงเรียน กศน. ศูนย์การเรียนรู้) ครู (เช่น ครูผู้สอนประจำวิชา ครูแนะแนว)
- ชุมชน (เช่น ชุมชนที่อยู่อาศัยองค์กรศาสนา กลุ่มปราชญ์ หรือนักวิชาการอิสระในชุมชนองค์กรสิทธิ เป็นต้น)
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ทางการศึกษา

นอกจากนี้ การศึกษาในส่วนนี้ยังเป็นการวิเคราะห์ระบบการเชื่อมต่อของกลไกการบูรณาการในระดับปฏิบัติและกลไกการตอบสนองนโยบายของหน่วยงาน เพื่อทำความเข้าใจ ระบุข้อได้เปรียบ ข้อจำกัดและความท้าทายที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลหลักในการออกแบบปรับแต่งกลไกระดับปฏิบัติและระบุประเด็นสำคัญของกระบวนการการตอบสนองนโยบายของภาคปฏิบัติ

โมดูล 4: ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ศึกษาถึงระบบบริหารจัดการ แนวนโยบาย และยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา โดยศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศ และประเด็นปัญหาของประเทศไทยที่ยังคงต้องการการแก้ไข ทั้งนี้ ได้พิจารณาในส่วนหลักๆ ดังนี้

- ระบบการบริหารจัดการ (Management System)
- กลไกการดำเนินการ (Mechanism)
- เครื่องมือเชิงนโยบาย (Policy Instrument)

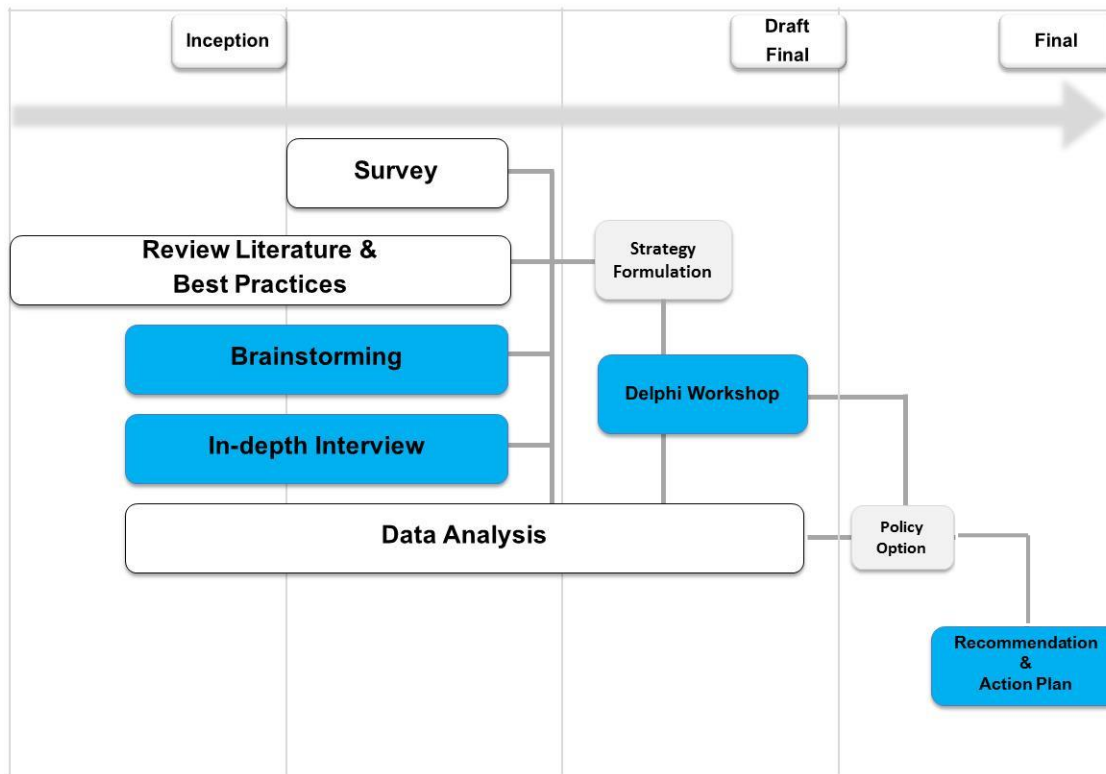
จากการศึกษาทั้งหมดจะช่วยให้สามารถวาดภาพการดำเนินการด้านการศึกษาได้อย่างครบถ้วนเพียงพอ ทั้งภาพการเชื่อมต่อแนวราบในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ รวมถึงการเชื่อมต่อแนวตั้งของแต่ละกลุ่มองค์กร ซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้จะใช้อธิบายและระบุแนวปฏิบัติในการบูรณาการ ที่มุ่งทุกกิจกรรมสู่การบรรลุเป้าประสงค์หลักการศึกษาเพื่อให้การศึกษามีความครบถ้วนสมบูรณ์และครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ซึ่งประกอบไปด้วย

- การออกแบบกรอบแนวคิดใหม่สำหรับระบบการศึกษาไทย (Conceptual Design) คือการทำความเข้าใจกับบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้สามารถส่งเสริมการพัฒนาพลเมืองและสังคมให้สามารถดำเนินต่อไปได้ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคือผลการวิจัยในส่วนการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทย และการวิเคราะห์ระบบนิเวศการศึกษา
- การออกแบบระบบกลไก (Mechanism Design) ในการนำกรอบแนวคิดใหม่ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งคือผลการวิจัยในส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการวิเคราะห์การจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย

3.2 แนวทางการศึกษาและวิธีการศึกษา

แนวทางการดำเนินงานและวิธีการศึกษาสรุปได้ในภาพที่ 17 โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ คือการรวบรวมข้อมูลการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming) การจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Delphi Workshop) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและศึกษาดูงาน การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) สองระดับ ทั้งการวิเคราะห์ระดับมหภาค (Macro Analysis) และการวิเคราะห์ระดับจุลภาค (Micro Analysis) โดยครอบคลุมทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ภาพที่ 17: แนวทางการดำเนินงาน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

แนวทางและวิธีการดำเนินงานในการศึกษาค้นคว้าประกอบไปด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 การรวบรวมข้อมูล

1.1) การทบทวนการศึกษาและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง (Review Literature)

โดยทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ

- เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทและทิศทางของชุดของโอกาส ภัยคุกคาม ความเสี่ยงและความท้าทาย ทั้งปัจจัยที่เกิดขึ้นในระดับโลก ระดับภูมิภาคและปัจจัยภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการนำพาประเทศก้าวสู่ศตวรรษที่ 21
- เอกสารแผนงานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไทย ทั้งที่จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ (ร่าง) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2556-2559 (ร่าง) ยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ แผนปฏิบัติงานของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2555-2558 หรือจัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 แผนบริหารราชการแผ่นดินของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
- งานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษาของนักวิชาการในภาครัฐ สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และองค์กรระหว่างประเทศ ตลอดจนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของภาคเอกชนหรือหน่วยงานภาคประชาชน เช่น สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) องค์กรการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) องค์กรศึกษาวิจัยการพัฒนาศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น ATCS21 เป็นต้น
- เอกสารและรายงานของหน่วยงานด้านศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เช่น กรณีศึกษาของประเทศที่ได้การยอมรับ อาทิ ฟินแลนด์ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เยอรมนี และเพื่อกรณีศึกษาของแนวปฏิบัติที่ดีที่มีอยู่ในประเทศไทย ข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อทบทวนทิศทาง นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติด้านการศึกษาสำหรับประเทศไทย
- เอกสารงานวิจัย และวารสารระดับนานาชาติ เช่น
  - Journal of Educational and Behavioral Statistics,
  - Journal of Economic Education,
  - Economics of Education Review,
  - Journal of Education Policy,
  - Journal of Human Resources เป็นต้น

1.2) การประชุม

เพื่อให้การดำเนินโครงการสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ทางคณะที่ปรึกษาฯ ได้จัดให้มีการประชุมเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นจากผู้บริหารผู้ทรงคุณวุฒิและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งการระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างคณะวิจัยกับผู้แทนของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนศึกษามวลชนด้านการศึกษาและภาคประชาชน เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ร่วมกัน โดยการจัดประชุมดังกล่าวประกอบด้วย

- ก) การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming)
- ข) การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา (Delphi Workshop)

ก) การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming)

การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming) โดยจะเชิญภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วยภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มสถาบันการศึกษา
- 2) กลุ่มสถานประกอบการ
- 3) กลุ่มครู ผู้ปกครอง และนักเรียน นักศึกษา
- 4) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย วางแผนการศึกษาและการพัฒนาด้านแรงงาน

คณะที่ปรึกษาได้กำหนดหัวข้อการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming) ไว้ 3 หัวข้อ ได้แก่

- การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นครั้งที่ 1 ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย”
- การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นครั้งที่ 2 ภายใต้หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”
- การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นครั้งที่ 3 ภายใต้หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”

(รายละเอียดการจัดประชุมระดมความคิดเห็นได้สรุปไว้ในภาคผนวกที่ 2)

ข) การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา (Delphi Workshop)

การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา (Delphi Workshop) 1 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดเห็นร่วมกันและรับฟังความเห็นของผู้บริหารและผู้ที่ทรงคุณวุฒิซึ่งมีผู้เข้าร่วมประมาณ 120 ท่าน (รวมคณะที่ปรึกษา ๙ และผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ)

การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

กระบวนการเดลฟาย เป็นวิธีการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อระบุปัจจัยผลักดันระบบที่สำคัญและศึกษาปัจจัยความไม่แน่นอนที่สำคัญต่าง ๆ ในอนาคต โดยทั่วไปกระบวนการจัดทำผ่านการทำแบบสอบถามทางอิเล็กทรอนิกส์ และหรือทางจดหมาย ซึ่งข้อดีของวิธีการเดลฟาย คือการได้ข้อสรุปหรือข้อยุติโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องเผชิญหน้ากันสามารถโต้ตอบคำตอบ ไม่ถูกเบี่ยงเบนด้วยคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงหรือผู้ที่มีวุฒิสูงกว่า

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 นี้ ได้ประยุกต์ใช้กระบวนการเดลฟาย โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ และแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระจากกัน ด้วยการใช้อุปกรณ์ My Choice Clicker ซึ่งเป็นนวัตกรรมของระบบสอบถามความคิดเห็นทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่จะช่วยสำรวจความคิดเห็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้

วิธีการเดลฟายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมองภาพอนาคตโดยหนุนเสริมกับการจัดประชุมระดมความคิดเห็นและการจัดทำภาพอนาคต เพื่อพิจารณาคัดกรองปัจจัยต่าง ๆ และการร่วมกันจัดทำภาพอนาคตการศึกษา (Education Scenarios) ในศตวรรษที่ 21

โดยทั่วไปเครื่องมือหรือวิธีการที่นิยมใช้จนอาจเรียกได้ว่า เป็นมาตรฐานคือ การศึกษาแนวโน้ม (Trends) และการคาดคะเน (Forecast) อย่างไรก็ตาม การศึกษาทั้งสองนี้เหมาะสมกับอนาคตที่มีความชัดเจนในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถที่จะทำให้เห็นครอบคลุมถึงลักษณะของอนาคตที่ชัดเจนในระดับรายละเอียดและระบุถึงความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ด้วยเหตุนี้ การวางแผนโดยอาศัยภาพอนาคต (Scenario Planning) จึงเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อประกอบการกำหนดนโยบายระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศ อังกฤษ แอฟริกาใต้ ญี่ปุ่น จีน ฯลฯ

การวางแผนด้วยภาพอนาคตเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการมองภาพอนาคตที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ (Possible) และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่อยู่ในความสนใจ (Relevant) ให้เกิดความชัดเจนขึ้น โดยอาศัยการสร้างภาพอนาคตที่หลากหลายและครอบคลุมเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวโน้มของ

ปัจจัยขับเคลื่อน (Driving Trends) ความไม่แน่นอน (Uncertainties) และเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด (Surprises) ซึ่งภาพอนาคตเหล่านี้สามารถนำมาศึกษาต่อเพื่อให้เห็นความชัดเจนยิ่งขึ้น

การวางแผนด้วยภาพอนาคตสามารถนำมาช่วยในการวิเคราะห์และวางแผนระยะยาวในหลายๆ ขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นในส่วนการศึกษาเพื่อเตรียมการวางแผนนโยบาย หรือการกำหนดหัวข้อนโยบายหรือ ยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวัดและประเมินผลนโยบาย

การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ และระดมความคิดร่วมกัน ตลอดจนรับฟังความเห็นของผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของการศึกษา

1.3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง และ/หรือ Key Informants ของหน่วยงานในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินนโยบาย การศึกษาของประเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาและกำหนด ยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4) การลงพื้นที่ศึกษาดูงาน

คณะวิจัยจะลงพื้นที่สำรวจข้อมูลโรงเรียนจัดทำเป็นกรณีศึกษา โดยในการศึกษครั้งนี้มุ่งเน้น ศึกษาในกรณีการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญและเป็น รากฐานการศึกษาของประเทศ

(รายละเอียดการสัมภาษณ์เชิงลึกและการลงพื้นที่ศึกษาดูงานสรุปในภาคผนวกที่ 3 และตาราง กิจกรรมในโครงการครั้งนี้สรุปดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5: กิจกรรมโครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

	วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	ศุกร์ที่ 9 ส.ค. 2556	8.00 - 16.00	ดูงานโรงเรียนไกลกังวล สัมภาษณ์ นายวรวิทย์ กุลจิรกาญจน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล
2	ศุกร์ที่ 16 ส.ค. 2556	13.00 - 16.00	การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Workshop) ในหัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศไทย”
3	จันทร์ที่ 19 ส.ค. 2556	13.00 - 16.00	การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Workshop) ในหัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัด การศึกษาไทย”
4	อังคารที่ 20 ส.ค. 2556	13.00 - 16.00	การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (Workshop) ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”
5	ศุกร์ที่ 23 ส.ค. 2556	9.00 - 16.00	การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา (Delphi Workshop)
6	พฤหัสบดีที่ 29 ส.ค. 2556	8.00 - 12.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนสัตยาไส และติดตามการดำเนินกิจกรรม ของโรงเรียนสัตยาไส จ.ลพบุรี โดย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นผู้นำดำเนิน ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา และผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และนักเรียน
7	พฤหัสบดีที่ 29 ส.ค. 2556	13.00 - 16.00	สัมภาษณ์ นางกชนันท์ ศาลางาม รองผู้อำนวยการโรงเรียนชัยบาดาล
8	อังคารที่ 3 ก.ย. 2556	13.00 -15.00	การศึกษาดูงานโรงเรียนสาธิตพัฒนา
9	อังคารที่ 3 ก.ย. 2556	15.00 -18.00	สัมภาษณ์ รศ.ลัดดา ภูเกียรติ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา
10	พุธที่ 4 ก.ย. พ.ศ. 2556	9.00 – 10.00	สัมภาษณ์ ดร.พรพรรณ ไวกายากร ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี (สสวท.)
11	จันทร์ที่ 9 ก.ย. 2556	9.00 - 12.00	สัมภาษณ์อาจารย์พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา ผู้อำนวยการใหญ่โรงเรียนดรุณสิกขาลัย
12	พฤหัสบดีที่ 12 ก.ย. 2556	9.00 - 10.00	ดูงานโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
13	พฤหัสบดีที่ 12 ก.ย. 2556	10.00 - 12.00	สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ นวลจันทร์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์

ตารางที่ 5: กิจกรรมโครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 (ต่อ)

	วันที่	เวลา	กิจกรรม
14	พฤหัสบดีที่ 12 ก.ย. 2556	9.00 - 12.00	สัมภาษณ์ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ผู้อำนวยการวิจัยการพัฒนาแรงงาน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
15	จันทร์ที่ 16 ก.ย. 2556	13.00 – 15.00	ดูงานโรงเรียนเพลินพัฒนา
16	จันทร์ที่ 16 ก.ย. 2556	15.00 – 18.00	สัมภาษณ์ นายทอง โชติสรยุทธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเพลินพัฒนา
17	อังคารที่ 17 ก.ย. 2556	9.00 – 12.00	สัมภาษณ์ อาจารย์มีชัย วีระไวทยะ ประธานมูลนิธิมีชัยพัฒนา
18	อังคารที่ 17 ก.ย. 2556	9.00 – 11.00	ดูงานสถาบันปัญญาภิวัฒน์
19	อังคารที่ 17 ก.ย. 2556	11.00 – 12.00	สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ อธิการบดีสถาบันปัญญาภิวัฒน์
20	พุธที่ 18 ก.ย. 2556	11.00 – 13.00	สัมภาษณ์คุณอิสเตอร์ เรโอต์ หัวหน้าโครงการอบรมครู โรงเรียนมีชัยพัฒนา ถึงการ ดำเนินงานของโรงเรียนมีชัยพัฒนาและสมาคมพัฒนา ประชากรและชุมชน
21	พุธที่ 18 ก.ย. 2556	13.00 – 14.00	ศึกษาดูงานกิจกรรมสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน โรงเรียนบ้านหนองทองลิ้ม School-BIRD (School-based Integrated Rural Development) ดำเนินการโดยมูลนิธิมีชัยวี ระไวทยะ.
22	พุธที่ 18 ก.ย. 2556	14.00 – 15.00	ศึกษาดูงานสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด
23	พุธที่ 18 ก.ย. 2556	15.00 – 17.00	ศึกษาดูงานชุมชนหมู่บ้านหนองตาเข้ม Community-based Integrate Rural Development
24	พฤหัสบดีที่ 19 ก.ย. 2556	9.00 – 17.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนมีชัยพัฒนา สังเกตการณ์การเรียนการ สอนโรงเรียนมีชัยพัฒนาในห้องเรียน
25	พฤหัสบดีที่ 19 ก.ย. 2556		สัมภาษณ์อาจารย์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และหัวหน้า โครงการอบรมครู โรงเรียนมีชัยพัฒนา
26	พฤหัสบดีที่ 26 ก.ย. 2556	9.00-12.00	รับฟังสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริม พัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ด้วยปัญญาสู่สถานการศึกษา
27	พุธที่ 9 ต.ค. 2556	9.00 – 12.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนตรุณสิกขาลัย
28	ศุกร์ที่ 11 ต.ค. 2556	9.00 – 12.00	ร่วมสัมมนางาน Asia Education Leader Forum

ตารางที่ 5: กิจกรรมโครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 (ต่อ)

	วันที่	เวลา	กิจกรรม
29	ศุกร์ที่ 18 ต.ค. 2556	9.00 – 11.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนรุ่งอรุณ
30	ศุกร์ที่ 18 ต.ค. 2556	11.00 – 12.00	สัมภาษณ์นางสุนิสา ชื่นเจริญสุข ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณ
31	จันทร์ที่ 21 ต.ค. 2556	14.00 - 16.00	สัมภาษณ์ ศ. ศรีราชา เจริญพานิช ผู้ตรวจการแผ่นดิน
32	อังคารที่ 26 พ.ย. 2556	8.30 – 10.30	สัมภาษณ์ ศ. นพ. วิจารณ์ พานิช
33	ธ.ค. 2556		สัมภาษณ์ ดร. กมล รอดคล้าย รองเลขาธิการ คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็นสองระดับ ได้แก่

- **การวิเคราะห์ระดับมหภาค (Macro Analysis)**

ครอบคลุมทั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับต่างประเทศ (Cross Country) และการวิเคราะห์ของประเทศไทยในลักษณะข้อมูลระหว่างเวลา (Time Series)

เชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบจากปัจจัยนำเข้า ผลผลิตและผลกระทบ (Input-Output-Impact Analysis)

เชิงคุณภาพ วิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เพื่อศึกษาช่องว่างในด้านต่างๆ ครอบคลุมถึง ช่องว่าง (Gap) ที่มีอยู่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนการศึกษาให้เหมาะสม และวางแนวทาง วิธีการที่สถาบันการศึกษาต้องดำเนินการเพื่อปิดช่องว่าง (Gap) ที่จะเกิดขึ้น และศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อค้นหาประสบการณ์ที่ดี (Best Practices)

- **การวิเคราะห์ระดับจุลภาค (Micro Analysis)**

ครอบคลุมทั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับต่างประเทศ (Cross Country) และการวิเคราะห์ของประเทศไทยในลักษณะข้อมูลระหว่างเวลา (Time Series)

เชิงปริมาณ อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ และเศรษฐมิติ

เชิงคุณภาพ อาศัยข้อมูลจากการทบทวนประสบการณ์ต่างประเทศ สํารวจข้อมูลพื้นที่จากโรงเรียน

ภาพที่ 18: กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

MACRO ANALYSIS	Data		Analysis	
			Quantitative	Qualitative
	Cross Country	Cross section	Input-Output - Impact Analysis	<ul style="list-style-type: none"> Gap Analysis Delphi Technique Foresight
	Thailand	Time series	Statistics & Econometrics	
MICRO ANALYSIS	Data		Analysis	
			Quantitative	Qualitative
	Cross Country	Cross section	Statistics & Econometrics	<ul style="list-style-type: none"> Best Practices & Case Study Bright Spot
	Thailand	Time series		

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

2.1) การวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลทุติยภูมิ

โดยมีข้อมูลสำคัญที่ใช้วิเคราะห์ ดังนี้

- ข้อมูลภาพรวมการศึกษาของไทย เช่น ข้อมูลในเชิงการเข้าถึงการศึกษา เช่น อัตราการเข้าเรียน ข้อมูลในเชิงคุณภาพการศึกษา เช่น ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ
- ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) การประเมินผลสัมฤทธิ์วิชาคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ (Trends in International Mathematics and Science Study: TIMSS) ผลการจัดอันดับสถาบันการศึกษานานาชาติ ข้อมูลประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เช่น งบประมาณและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของประเทศ โดยใช้ข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) สถาบันสถิติทางการศึกษาขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UIS) เป็นต้น
- ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยใช้ข้อมูลด้านประชากร ตลอดจนข้อมูลด้านคุณภาพชีวิต เช่น ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Survey) ข้อมูลการสำรวจภาวะแรงงาน (Labor Force Survey) เป็นต้น โดยใช้ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการศึกษานี้จะอาศัยการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) โดยระบุชี้ชัดถึงระดับคุณลักษณะที่คาดหวัง และระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึง ช่องว่าง (Gap) ที่มีอยู่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนการศึกษาให้เหมาะสม และวางแนวทางวิธีการที่สถาบันการศึกษาต้องดำเนินการเพื่อปิดช่องว่าง (Gap) ที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะทางด้านองค์ความรู้และทักษะ ตัวอย่างเช่นสิ่งที่ต้องหล่อหลอมให้เด็กคือ กลุ่มทักษะ (Skill Set) ที่ผู้บริหารการศึกษาและครมามีหน้าที่ในการสร้างหลักสูตรและกิจกรรมที่ตอบโจทย์ สิ่งเหล่านี้คือ (1) Learn to Live เรียนเพื่อจะรู้จักใช้ชีวิตอยู่บนโลก (2) Learn to Love สอนให้เด็กรู้จักโลก รักคนอื่น รักตนเอง (3) Learn to Learn สอนให้เด็กรู้ว่าทำไมเราจึงต้องเรียน เรียนที่ไหน เรียนอย่างไร เรียนเมื่อไหร่ เรียนกับใคร และเรียนแล้วจะไปใช้ทำอะไร และ (4) Love to Learn เด็กรักที่จะเรียนรู้ไปตลอดชีวิตในขณะที่ภาคส่วนอื่นๆ จะต้องมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ให้กับเด็กด้วย เพราะการเรียนรู้นั้นมีใช้เพียงการเรียนรู้หรือศึกษาเฉพาะในห้องเรียนหรือในสถาบันการศึกษาเท่านั้น นอกจากนี้ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันแก้ไขรากเหง้าของปัญหาที่ปัจจัยพื้นฐาน อาทิ เรื่อง ครอบครัว เรื่องสังคม ค่านิยม ทัศนคติ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในบทนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ 1 สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย (ดังรายละเอียดหัวข้อ 4.1)

ส่วนที่ 2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทย และองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย (ดังรายละเอียดหัวข้อ 4.2) โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาใน 4 โมดูล ได้แก่

- 1) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยและการศึกษาไทย: ซึ่งจะศึกษาทั้งในเป้าประสงค์หลักของประเทศไทย และเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย นำเสนอผลวิเคราะห์สภาวะการณ์ปัจจุบัน
- 2) การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development): โดยศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ภาพคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมกลุ่มของจิต (Mindset) กลุ่มของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st century skills) กลุ่มขององค์ความรู้แกนสำคัญ และผลการประเมินช่องว่างคนไทยในปัจจุบันและคนไทยที่พึงประสงค์
- 3) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment): โดยการศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาวะแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment): กรณีศึกษาเชิงลึกจากประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น และสภาวะแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment) ของประเทศไทย และการเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
- 4) ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)

4.1 สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย

4.1.1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend)

4.1.1.1 พลวัตโลก (Global Dynamics) จากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21

สิ่งที่โลกจะเปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 กระแส ได้แก่ (1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษแห่งอเมริกา (American Century) สู่ศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) (2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่ง สู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้งธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และ (3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชน สู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาภิบาล

1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจาก ศตวรรษแห่งอเมริกา (American Century) สู่ศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century)

เศรษฐกิจโลกกำลังค่อยๆปรับเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ จาก American Century สู่ Asian Century การกลับมาทะยานอีกครั้งหนึ่งของเอเชียจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงในอารยธรรมโลก รอยปริของความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน อันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่แตกต่างและไม่ลงตัวจะมีมากขึ้น และมีแนวโน้มที่หนักหน่วงมากขึ้น เรากำลังอยู่ในศตวรรษแห่งเอเชีย พลังขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ เอเชียตะวันออกนำโดยจีน เอเชียใต้โดยอินเดีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยอาเซียน สิ่งที่ตามมาคือ พลังของชนชั้นกลางในเอเชียที่มีการขยายตัวอย่างสูง

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ประเทศไทย และ "ทุนไทย" ต้องเตรียมความพร้อมรับมือ หากเศรษฐกิจเติบโตยั่งยืนระยะยาว ก็จะมีเงินทุนน้ำดีไหลเข้ามาอยู่กับไทยนอกจากนี้ โครงสร้างอุตสาหกรรมภายในก็ต้องพร้อม มีมาตรฐานคัดกรองเฉพาะเงินลงทุนระยะยาว เน้นไปการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ขยับจากระบบ “เศรษฐกิจเพิ่มมูลค่า” (Value Added) เป็น “เศรษฐกิจสร้างมูลค่า” (Value Creation) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่ง (Age of Prosperity) สู่ยุคแห่งความสุดโต่ง (Age of Extremity) ทั้ง ธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ

ในศตวรรษที่ 20 เป็นยุคแห่งความมั่งคั่ง (Age of Prosperity) แต่โลกทศวรรษจากนี้ไปเป็นยุคแห่งความสุดโต่ง (Age of Extremity) ครอบคลุมในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น ความสุดโต่งของธรรมชาติ (Nature Extremes) อาทิ น้ำท่วม ภัยแล้ง และผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ซึ่งนับวันจะมีมากขึ้นและในระดับความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้น ความสุดโต่งทางเศรษฐกิจ (Economic Extremes) อาทิ การเกิดวิกฤตหนี้ในสหภาพยุโรปที่อาจนำไปสู่การแตกของ Eurozone หรือปรากฏการณ์ Occupy Wall Street หรือความสุดโต่งทางการเมือง (Political Extreme) อาทิ ปรากฏการณ์ Arab Spring หรือการอุบัติขึ้นของ WikiLeaks ตลอดจนจนถึง ความสุดโต่งทางสังคม (Social Extreme) อาทิ ความเหลื่อมล้ำระหว่างพวก Extreme Riches กับประชาชนที่เหลือ ในเกือบทุกภาคส่วนของโลก หรือการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างประชาชนต่างพื้นที่อันเนื่องมาจากความสุดโต่งของธรรมชาติ

ในยุคแห่งความสุดโต่ง ประเทศไทยอยู่ในจุดที่เปราะบางอย่างที่สุด (Extremely Vulnerable Position) หากย้อนกลับไปเพียงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจึงเป็นประเทศที่ต้องเผชิญกับภาวะ “วิกฤตซ้ำซาก” โดยประสบกับวิกฤตถึง 3 ครั้ง เริ่มต้นจากวิกฤตต้มยำกุ้ง เมื่อปี 2540 ตามมาด้วยวิกฤตทางการเมือง ในช่วงปี 2551-2554 และล่าสุดก็ต้องเผชิญกับมหาอุทกภัย ในช่วงปลายปี 2554 จะเห็นได้ว่า ระดับความรุนแรงและความเสียหายเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มหาอุทกภัยครั้งล่าสุดทำให้ความเสี่ยงของประเทศได้ยกระดับขึ้นสู่ความเสี่ยงทั้งระบบแล้ว ความอ่อนไหวในการเผชิญกับวิกฤตครั้งแล้วครั้งเล่าจะต้องประสบกับภาวะวิกฤตซ้ำซาก สะท้อนประเด็นปัญหาทางด้าน “เสถียรภาพ” การเป็นประเทศที่มีความเปราะบางอย่างที่สุด สะท้อนประเด็นปัญหาทางด้าน “ความยั่งยืน” พร้อม ๆ กันนั้น การเผชิญกับความเสี่ยงทั้งระบบ สะท้อนประเด็นปัญหาทางด้าน “ความมั่นคงปลอดภัย” ในทรัพย์สินและชีวิตของผู้คน อย่างไรก็ดี ภาวะวิกฤตซ้ำซากที่เกิดขึ้นเป็นเพียงอาการของปัญหาที่ปรากฏอยู่ที่ส่วนยอดของภูเขาน้ำแข็ง รากเหง้าปัญหาของประเทศที่ซ่อนอยู่ใต้ภูเขาน้ำแข็งนั้นยังมีอีกมากมาย พอสรุปได้เป็น “3 ก้นดัก” สำคัญ ประกอบไปด้วย “ก้นดักความน่าเชื่อถือ” (Credibility Trap) ในภาครัฐ “ก้นดักความเหลื่อมล้ำ” (Inequality Trap) ในภาคประชาชน และ “ก้นดักการสร้างมูลค่า” (Value Creation) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2554)

3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชน สู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาภิบาล

อำนาจของการปกครองเปลี่ยนแปลงจากภาครัฐไปสู่ภาคประชาชนมากขึ้น กระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศได้ปลดล๊อคอำนาจ เริ่มมีการถ่ายโอนอำนาจไปสู่ภาคประชาชนหรือประชาภิบาลมากขึ้น ดังจะเห็นตัวอย่างการเรียกร้องพลังของประชาชนที่มีมากขึ้นในทุกที่ ในบริบทของการศึกษาจะต้องตระหนักถึงการที่โลกมีการเชื่อมต่อ

เชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดกระแสประชาธิปไตย (Democratization) เกิดความเป็นปัจเจก (Individualization) และเกิดการเป็นพหุพลเมือง (Pluralization) ต้องสร้างเด็กไทยให้อยู่ในบริบทเหล่านี้ให้ได้ทั้งวัฒนธรรมโลก วัฒนธรรมอาเซียน วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงวัฒนธรรมสากล ภายใต้โลกเสมือนจริง และวัฒนธรรมของตัวเอง (Self-defined Culture) ด้วย ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่ต้องขบคิดว่า ต่อไปนี้จะเตรียมพร้อมเด็กไทยอย่างไรให้มีภูมิคุ้มกันเชิงวัฒนธรรมอยู่ ผสมผสานวัฒนธรรมเหล่านี้เพื่อให้เห็นตัวตนของเด็กไทย พร้อม ๆ กับมีความเป็นคน ให้อยู่ในโลกยุคใหม่นี้ได้ อย่างปกติสุขด้วย

ความเคลื่อนไหวของวิกฤติรอบด้านที่เป็นทั้งภัยคุกคาม และโอกาสที่โลกยุคใหม่ต้องเผชิญ เป็นพลวัตโลก (Global Dynamic) ที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นโลกใหม่ที่แตกต่างจากศตวรรษที่ 20 อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ โมเดลแห่งการพัฒนาพร้อมรับมือกับโจทย์ภัยคุกคามรอบด้าน สู่ความเป็นชาติมั่งคั่งในศตวรรษที่ 21 ตั้งแต่บทบาทการพัฒนาที่ไม่พึงพึ่งประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เน้นการรวมกลุ่มในหลายเขตเศรษฐกิจที่มาเชื่อมโยงกับไทย (Collaboration) ใช้จุดยุทธศาสตร์ตรงกึ่งกลาง การเชื่อมโยงเป็นแต้มต่อให้กับประเทศ ในขณะที่เดียวกัน ภาครัฐไม่สามารถดำเนินนโยบายแบบ "สั่งการ" เพียงคนเดียวได้เองอีกต่อไป ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งองค์กรภาคธุรกิจ และภาคสังคม จึงจะเป็นรัฐที่สำเร็จในเชิงนโยบาย ขึ้นอยู่กับว่ารัฐจะกล้าเปลี่ยนแปลงบทบาทตัวเองจากผู้นำสั่งการเป็น "ร่วมกันคิด" ได้กับภาคประชาสังคมได้หรือไม่ ส่วนโมเดลการปรับเปลี่ยนกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ขนานใหญ่ 3 ส่วน ประกอบด้วย ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรมการผลิต และภาคบริการ รวมไปถึงยกระดับทรัพยากรบุคคล หรือ "ทุนมนุษย์" เป็นพื้นที่สำคัญสร้างคุณภาพคน เทคโนโลยี และการบริหารจัดการ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

นอกจากนี้ กระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระเทือนมายังด้านการศึกษาและการเรียนรู้ด้วย ทำให้ต้องทบทวนว่าการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ภายใต้กระบวนการที่เปลี่ยนแปลง นอกเหนือการศึกษาและการเรียนรู้ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงาน ตลอดจนการปรับจิตสำนึกของคนไทยอีกด้วย

ประเด็นคำถามสำคัญที่จะต้องขบคิดและตอบโจทย์ คือ

- อะไรคือวัฒนธรรมใหม่ของการอยู่ร่วมกัน (What is the New Culture of Living?)
- อะไรคือวัฒนธรรมใหม่ของการเรียนรู้ (What is the New Culture of Learning?)
- อะไรคือวัฒนธรรมใหม่ของการทำงาน (What is the New Culture of Working?)

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำมาสู่เนื้อหาของการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลงไป

- ชุดของโอกาสและชุดของภัยคุกคามใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป (New Set of Opportunities and Threats)
- ชุดของวัฒนธรรมและกลยุทธ์ทางธุรกิจใหม่ (New Set of Corporate Culture and Business Strategy)
- ชุดของสมรรถนะหลักและเครือข่ายความร่วมมือ (New Set of Core Competencies and Collaborative Networks)

4.1.1.2 แนวโน้มที่สำคัญของโลก (Mega Trend)

นอกเหนือจากพลวัตโลกของการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 กระแสดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีแนวโน้มที่สำคัญของโลก (Mega Trend) ซึ่งจะเป็นบริบทใหม่ของโลกที่มีความสำคัญและถือเป็นประเด็นความท้าทายสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 เช่นกัน โดยแนวโน้มที่สำคัญของโลก ได้แก่

1) ด้านเศรษฐกิจ

- การเปลี่ยนโลกจากโลกที่มีขั้วอำนาจขั้วเดียว (Unipolar World) ไปสู่โลกที่มีหลายขั้วอำนาจ (Multipolar World) โดยเฉพาะการเพิ่มอำนาจของภูมิภาคเอเชีย (Asian Century)
- เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy) ความรู้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การใช้ความรู้มาสร้างผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา (R&D)
- การจัดการห่วงโซ่มูลค่าระดับโลก (Global Value Chain) ที่เป็นกระบวนการผลิตที่ละชิ้นส่วน เน้นความชำนาญเฉพาะมากขึ้น (Specialization)

2) ด้านสังคมและประชากร

- การเพิ่มขึ้นของสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)
- ภาวะความเป็นเมือง (Urbanization) มากขึ้น ส่งผลต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัว เกิดการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก มีการย้ายเข้าถิ่นสู่เมืองใหญ่ สังคมไทยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจก

- การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานแรงงาน (Migration and Mobility) ภายในภูมิภาคและระหว่างประเทศ
- ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม (Rising Inequality) นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม (Social Conflict) เช่น Occupy Wall street, Arab Spring และการเพิ่มขึ้นของนโยบายประชานิยมที่ไม่ช่วยสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน (Populist Policy)
- ปัญหาเสพติด และอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนในเรื่องเพศ สิ่งเสพติด อายุมข

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

- การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)
- การเพิ่มขึ้นของปริมาณมลพิษทางสิ่งแวดล้อม
- การลดลงของสต็อกทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความกดดันทางด้านทรัพยากร โดยเฉพาะทางด้านพลังงานและอาหาร (Resource Constraints) นำไปสู่สงครามการแย่งชิงทรัพยากรในระดับโลก (Resource War)
- แนวโน้มเศรษฐกิจสีเขียวและการผลิตและบริโภคที่มีลักษณะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Economy, Green Production and Consumption)

4) ด้านเทคโนโลยี

- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะนาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Nanotechnologies, Biotechnologies and Life Sciences, Information and Communication Technologies)
- เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน การเชื่อมโยงของอินเทอร์เน็ตทั่วโลกทำให้การสื่อสารสามารถทำได้รวดเร็วและสะดวกสบายในทุกสถานที่ การเกิดขึ้นของสื่อและเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media & Social Network)
- ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีและสารสนเทศ (Digital and Technological Divide)

รายละเอียดของปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงประการที่สำคัญในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนโลกจากโลกที่มีขั้วอำนาจขั้วเดียว (Unipolar World) ไปสู่โลกที่มีหลายขั้วอำนาจ (Multipolar World) โดยเฉพาะการเพิ่มอำนาจของภูมิภาคเอเชีย (Asian Century)

จากการประมาณการอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของโลกและภูมิภาคชี้ว่า สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก (World GDP) มาจากเศรษฐกิจตลาดเกิดใหม่และภูมิภาคที่กำลังพัฒนา กล่าวคือ สัดส่วน GDP ของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปจะลดลง ขณะที่สัดส่วน GDP ของจีน อินเดีย และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเพิ่มขึ้น การขยายตัวเร็วของประเทศเหล่านี้เกิดผลได้ในเชิงเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น กลุ่มคนชั้นกลางเพิ่มขึ้น มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สินค้าบริโภควัฏจักรสั้นลง สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ต่อ GDP โลกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะมี FDI เข้าประเทศจีนและอินเดียสูงมาก

ขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มการกระจายจากการเป็นขั้วอำนาจขั้วเดียวคือ สหรัฐอเมริกาสู่การเป็นพลังหลายขั้วอำนาจ เมื่อประเทศกลุ่ม BRIC อันประกอบไปด้วยบราซิล รัสเซีย อินเดียและจีน และกลุ่มเศรษฐกิจเกิดใหม่ (เช่น เวียดนาม แอฟริกาใต้ อื่น ๆ) มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ

เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy) ความรู้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การใช้ความรู้มาสร้างผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา (R&D)

ในศตวรรษที่ 21 ประเทศต่าง ๆ ได้ก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า เศรษฐกิจฐานความรู้ หรือ Knowledge-based Economy (OECD, 2002) ซึ่งหมายถึง เศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญในด้านการผลิต การแพร่กระจายสินค้า และการบริการโดยอาศัยความรู้ เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก เพื่อสร้างความเติบโต ความมั่งคั่งและสร้างงานในทุกภาคเศรษฐกิจ (OECD, 1996, 2002)

ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการนำประเทศไปสู่ความเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้นั้นต้องให้ความสำคัญต่อการใช้องค์ความรู้ การถ่ายโอนเผยแพร่โดยมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) ผู้ที่จะขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ จึงทวีความสำคัญมากขึ้น และจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการพัฒนาประชากรให้มีการศึกษา และพัฒนาแรงงานให้มีความรู้ เป็นแรงงานที่มีฝีมือ อันจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ (Knowledge Creation) เกิดการใช้องค์ความรู้ (Knowledge Utilization) และเกิดการกระจายความรู้ (Knowledge Diffusion) พัฒนาศักยภาพมนุษย์ระดับคุณภาพโดยอาศัยโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ

นอกจากนี้ การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา มากกว่าการใช้เงินทุนและแรงงาน ความได้เปรียบจากปัจจัยการผลิตทรัพยากรหรือแรงงานดังเช่นในยุคอดีตเพียงลำพังจึงไม่เพียงพออีกต่อไป หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับการนำความรู้มาสู่การสร้างผลผลิตที่มีมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) สังคมแห่งการเรียนรู้เอง จึงมีบทบาทอย่างมากในศตวรรษที่ 21

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือว่าเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอันนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ทุกประเทศทั่วโลก

ความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้อย่างมากเพื่อใช้ประโยชน์และสร้างความรู้ใหม่ไม่ว่าจะด้วยเครือข่ายบุคคลหรือด้วยการเชื่อมความรู้ในสื่อต่าง ๆ นี้จะเป็นอาวุธที่ทรงพลังที่สุดในโลกยุคฐานเครือข่ายซึ่งจะเกิดขึ้นตามหลังยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ (ผศ.ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร)

ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์

“โลกหลังสังคมฐานความรู้: ความมั่งคั่งในนิยามใหม่”

โลกยุคต่อไปว่าจะเป็นสังคมแห่งกัลยาณมิตรมีการอนุวัตจากการแข่งขันเพื่อสร้างรายได้เปรียบ และเอาชนะกันทางธุรกิจไปสู่การ“ร่วมกันสร้างสรรค์”คนในสังคมจะคิดถึงส่วนรวมมากขึ้น มีจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mindedness) มากกว่าจิตสำนึกที่เอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง มีการสื่อสารแบบเปิด (Open Communication) ทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลอย่างกว้างขวาง

2) ด้านสังคมและประชากร

ในด้านสังคมและประชากรมีปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ อันเนื่องมาจากโครงสร้างประชากร และการพัฒนาเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ภาวะความเป็นเมือง (Urbanization) มากขึ้น ส่งผลต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัว เกิดการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก มีการย้ายเข้าถิ่นสู่เมืองใหญ่ สังคมไทยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจก นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานแรงงาน (Migration and Mobility) ภายในภูมิภาค และระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดปัญหา ทั้งจากการที่ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทที่อ่อนแอลงในการอบรมบ่มนิสัยและให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ตลอดจนมีปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น เกิดการเสื่อมถอยทางจริยธรรม โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ

การศึกษาเรียนรู้จึงต้องเร่งพัฒนาคนให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม สร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บ่มเพาะคนไทยให้เป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลกได้ เข้าใจสถานการณ์ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วม ส่งเสริมในเรื่องของจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าการเห็นประโยชน์ส่วนตัว รวมทั้งสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตและการทำงาน

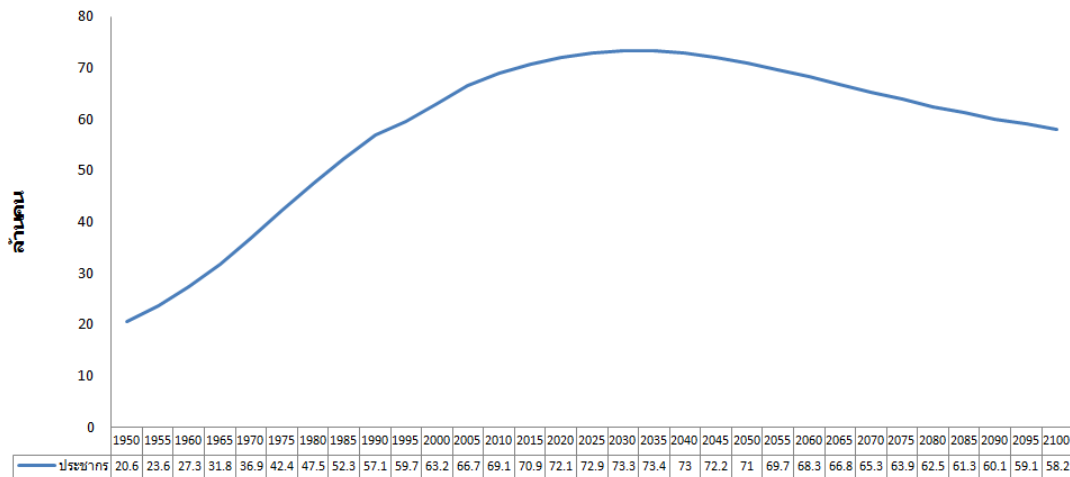
ประชากรและการพัฒนาเศรษฐกิจ

ปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงประชากรที่สำคัญคือประชากรและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยประชากรของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นประมาณ 3 เท่าตัวจากปี ค.ศ. 1950 จาก 20.6 ล้านคน เป็น 65.9-69.1 ล้านคนในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010)² ทั้งนี้ จากการคาดการณ์ของสหประชาชาติในรายงาน World Population Prospects: The 2010 Revision พบว่าประเทศไทยจะมีประชากรเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน โดยจะมีจำนวนสูงสุดที่ประมาณ 73.4 ล้านคนในปี ค.ศ. 2035 หลังจากนั้นจำนวนประชากรจะลดลงเรื่อยๆ จนเท่ากับ 58.2 ล้านคนเมื่อสิ้นศตวรรษที่ 21 นี้ (ค.ศ. 2100) ดังนั้น การบริหารจัดการด้านต่างๆ จะต้องเตรียมรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นประมาณ 4 ล้านคน (หากยึดตามตัวเลขของรายงาน World Population Prospects: The 2010 Revision)

---

² สถิติสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานว่ามี 65.9 ล้านคน ส่วน World Population Prospects: The 2010 Revision รายงานว่ามี 69.1 ล้านคน

ภาพที่ 19: จำนวนประชากรของไทยและแนวโน้มในอนาคต (หน่วย: ล้านคน)

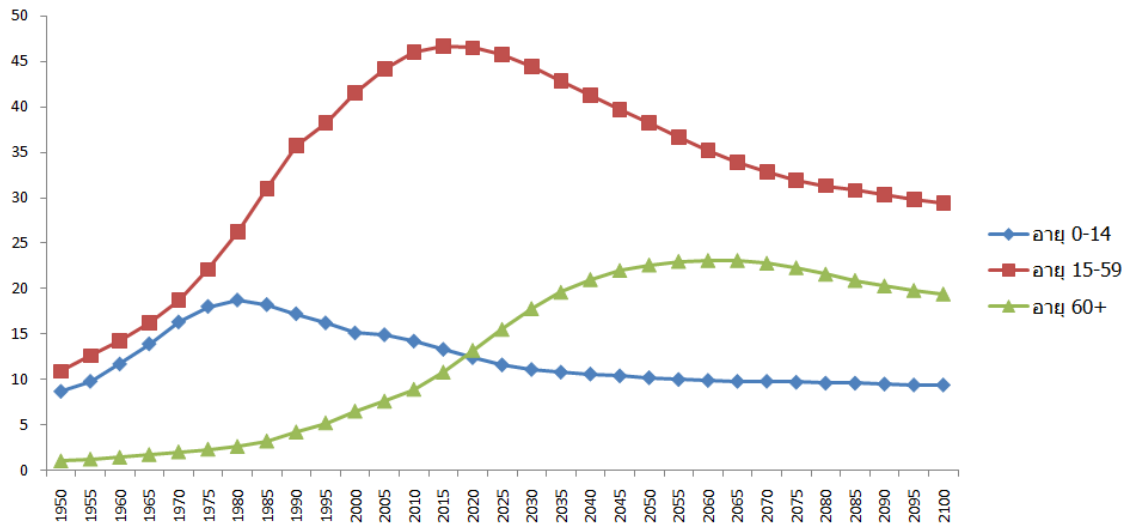

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก World Population Prospects: The 2010 Revision, United Nation

รูปแบบการบริโภคและตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลง

นอกจากจำนวนประชากรแล้ว โครงสร้างประชากรก็มีผลต่อรูปแบบการบริโภค (Consumption Pattern) รวมทั้งมีผลต่อตลาดแรงงานและความสามารถในการผลิตของประเทศ โดยในแง่โครงสร้างประชากรของไทยนั้น ประชากรวัยเด็ก (0-14 ปี) ได้เพิ่มขึ้นจนถึงจุดสูงสุดตั้งแต่ในช่วงปีค.ศ. 1980 มีจำนวน 18.7 ล้านคนแล้วเริ่มลดลง โดยประชากรวัยเด็กจะเริ่มมีจำนวนคงที่นับตั้งแต่ปีค.ศ. 2030 เป็นต้นไปโดยมีประชากรวัยเด็กประมาณ 9-10 ล้านคน ในขณะที่วัยทำงาน (15-59 ปี) จะเพิ่มขึ้นสูงสุดถึงปีค.ศ. 2015 มีจำนวน 46.7 ล้านคนและทยอยลดลง ในขณะที่ประชากรวัยสูงอายุ (มากกว่า 60 ปี) ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปี ค.ศ. 2010-2040 โดยมีจำนวนประชากรวัยสูงอายุสูงสุด 23.1 คนในปี 2060 การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 20: การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยตามระดับอายุ (หน่วย: ล้านคน)

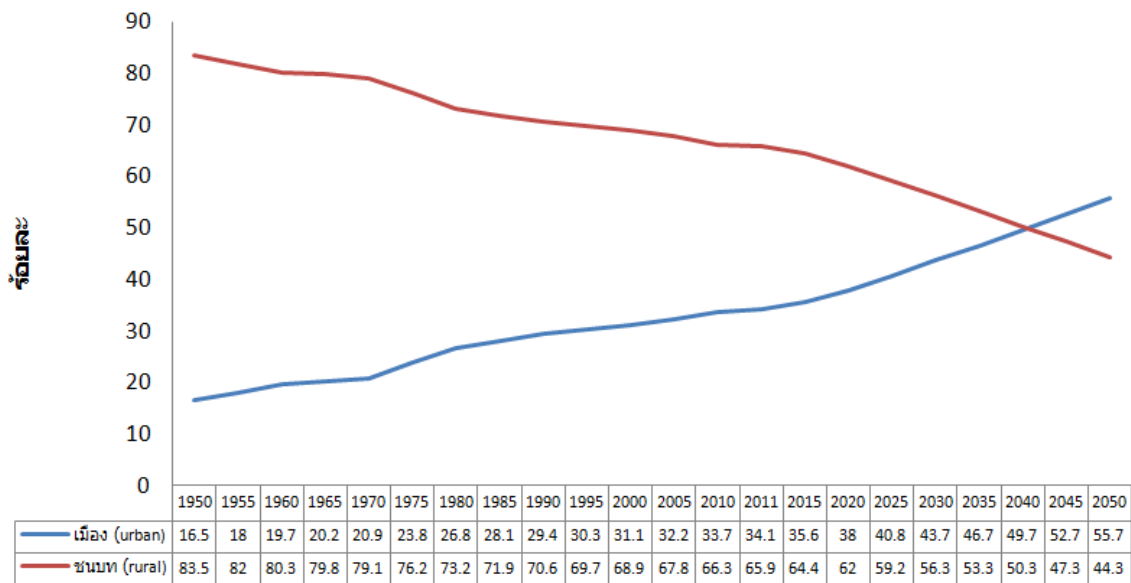
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก World Population Prospects: The 2010 Revision, United Nation

ความเป็นเมือง

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชนบทของประเทศไทยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด โดยประชากรที่อาศัยในเขตเมืองได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นในทั่วโลก โดยรายงาน World Urbanization Prospects 2011 คาดว่าสัดส่วนของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในประเทศไทยจะสูงกว่าประชากรที่อยู่ในชนบทในปีค.ศ. 2045 การที่ประชากรอพยพมาอยู่ในเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อทั้งการใช้ทรัพยากรและคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนในอนาคต

บริบทและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ความแตกต่างของเมืองและภูมิภาคย่อมส่งผลต่อประเด็นการศึกษาเรียนรู้ที่อาจมีความแตกต่างกัน เนื้อหาสาระของการเรียนการสอนจึงควรมีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจสาระความรู้ที่บูรณาการเชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่

ภาพที่ 21: การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่อยู่ในเมืองและชนบท

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยข้อมูลจาก World Urbanization Prospects, United Nation (2011)

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันเริ่มมีปัจจัยขับเคลื่อนทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อด้านต่าง อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) การเพิ่มขึ้นของปริมาณมลพิษทางสิ่งแวดล้อม การลดลงของสต็อกทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความกดดันทางด้านทรัพยากรโดยเฉพาะทางด้านพลังงานและอาหาร (Resource Constraints) นำไปสู่สงครามการแย่งชิงทรัพยากรในระดับโลก (Resource War) ตลอดจนแนวโน้มเศรษฐกิจสีเขียวและการผลิตและบริโภคที่มีลักษณะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Economy, Green Production and Consumption)

การศึกษา เรียนรู้ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในมิติทางด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของมิติการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว ตลอดจนการศึกษาต่อยอดเพื่อคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจน อาศัยการศึกษาเป็นสิ่งที่ถ่ายทอด และปลูกจิตสำนึกให้กับคนในสังคมรักสิ่งแวดล้อม และมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4) ด้านเทคโนโลยี

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะนาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Nanotechnologies, Biotechnologies and Life Sciences, Information and Communication Technologies)

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน การเชื่อมโยงของอินเทอร์เน็ตทั่วโลกทำให้การสื่อสารสามารถทำได้รวดเร็วและสะดวกสบายในทุกสถานที่ การเกิดขึ้นของสื่อและเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media & Social Network) การพัฒนาอย่างมากของทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูล องค์กรความรู้ และทำให้เกิดคลังความรู้มหาศาล

พลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เศรษฐกิจฐานความรู้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมาก การกลั่นกรองข้อมูลที่มีความถูกต้องและสามารถสรุปสังเคราะห์องค์ความรู้ได้จึงมีความสำคัญ ซึ่งทั้งผู้เรียนที่อยู่ในระบบ หรือผู้สนใจใฝ่หาความรู้ จะมีโอกาสศึกษาเรียนรู้ได้จากการแสวงหาประโยชน์จากองค์ความรู้มหาศาล โดยเฉพาะองค์ความรู้ระดับนานาชาติ หากมีทักษะในการสรุป วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลความรู้เหล่านั้น โดยมีพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีและทักษะภาษาอังกฤษที่ช่วยเปิดกว้างองค์ความรู้

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีและสารสนเทศ

แม้ว่าจะมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว แต่ข้อจำกัดหนึ่งก็คือ ยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีและสารสนเทศ (Digital and Technological Divide) ซึ่งส่งผลให้ประชากรในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการเข้าถึงองค์ความรู้มหาศาลผ่าน Platform เทคโนโลยีสารสนเทศอีกด้วย อย่างไรก็ตามในส่วนนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐจะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้เนื่องจากในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศจะมีความสำคัญอย่างมากในการเป็นกลไกและ Platform การเข้าถึงการศึกษาเรียนรู้ ขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังพื้นที่ห่างไกล และสามารถทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้

4.1.2 แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆของโลกมากขึ้นโดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยมาก คือการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)

การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก อันได้แก่ (1) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) (2) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-security Community: APSC) และ (3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-cultural Community: ASCC)

- (1) **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)** เน้นการเป็นตลาด/ฐานการผลิตเดียว ภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีการพัฒนาที่เท่าเทียม และ บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก
- (2) **ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-security Community: APSC)** เน้นพัฒนาการเมือง คู่ครองสิทธิมนุษยชน ร่วมมือป้องกันทางทหารและความมั่นคงอาเซียน เพื่อความสงบสุข เป็นเอกภาพ และแข็งแกร่ง
- (3) **ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-cultural Community: ASCC)** เน้นการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคม ลดความยากจน ส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส สร้างอัตลักษณ์อาเซียน พัฒนาสังคมผ่านกรอบอนุภูมิภาค แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 6: ผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบจากการเป็นประชาคมอาเซียน

ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
<ul style="list-style-type: none"> - ไทยสามารถส่งออกสินค้าได้มากขึ้น เนื่องจากตลาดมีขนาดใหญ่และหลากหลาย สามารถรองรับผลผลิตที่มีคุณภาพแตกต่างกัน รวมทั้งมีแหล่งวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีราคาถูกถูกลงจากภาษีเป็นศูนย์ ทำให้ลดต้นทุนการผลิต (สินค้าส่งออกสำคัญ เช่น ข้าว น้ำตาล นมและผลิตภัณฑ์ ไข่แปรรูป อาหารแปรรูป ยางพารา และผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น) - เสริมสร้างโอกาสในการลงทุน เช่น ขยายกิจการย้ายฐานการผลิตไปประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ได้ปัจจัยการผลิตและแรงงานราคาถูก - การพัฒนาและเพิ่มคุณภาพบุคลากร/แรงงานลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพิ่มอำนาจการซื้อ - เกิดการพัฒนาและสร้างนวัตกรรม จากการวิจัยและพัฒนาาร่วมกันในภูมิภาคอาเซียน - เกิดความร่วมมือระดับภูมิภาค ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ โดยเฉพาะสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ รวมทั้งการสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณ - ไทยมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางอาเซียน อาทิ ศูนย์กลางโลจิสติกส์ และศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรบางสาขาอาจได้รับผลกระทบ ด้านราคาสินค้าตกต่ำ เมื่อมีการนำเข้าสินค้าราคาถูกจากประเทศสมาชิกอาเซียน - ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำอาจแข่งขันไม่ได้ - นักลงทุนอาเซียนเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น เกิดการแย่งชิงทรัพยากรและแรงงานฝีมือ และผู้ประกอบการต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้น - แรงงานฝีมือของไทยอาจเคลื่อนย้ายออกไปตลาดต่างประเทศ ที่มีค่าตอบแทนสูงกว่า - ภาระของการขยายตัวของเมืองและการจัดระบบสาธารณูปโภคให้เพียงพอจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น - ปัญหาความมั่นคงและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ปัญหายาเสพติดข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ เป็นต้น

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ดังนั้น การศึกษาเรียนรู้จึงต้องสนับสนุนให้เกิดการยกระดับคุณภาพการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอังกฤษอย่างเข้มข้นและจริงจัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเหล่านั้นในการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ แสวงหาความรู้เพื่อการประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราววัฒนธรรมประเพณีของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และมีทัศนคติในเชิงสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกัน

4.1.3 ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues)

ในการศึกษาคั้งนี้นอกจากจะให้ความสำคัญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงระดับโลกและระดับภูมิภาคแล้ว ยังให้น้ำหนักความสำคัญอย่างมากกับประเด็นภายในประเทศไทยเอง และจะพิจารณากับความเชื่อมโยงเรื่องการศึกษาของไทย กับการพัฒนาคนไทยไปกับยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) ที่ได้กำหนดไว้ 4 ยุทธศาสตร์หลักอีกด้วย

- **ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทย (Local Problems)** อาทิ ความเหลื่อมล้ำกับดักประเทศรายได้ปานกลางวิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น
- **ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)** ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม(Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

จากการวิเคราะห์บริบทดังกล่าว จะสามารถเข้าใจได้ถึงสิ่งที่ระบบการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองให้ได้ ทั้งในระดับมหภาคเชิงระบบที่ถูกวิเคราะห์ผ่านการวางแผนกำลังคน และระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่สามารถตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ได้

ผลการศึกษาทบทวนและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทย และ ยุทธศาสตร์ของประเทศ สรุปได้ดังนี้

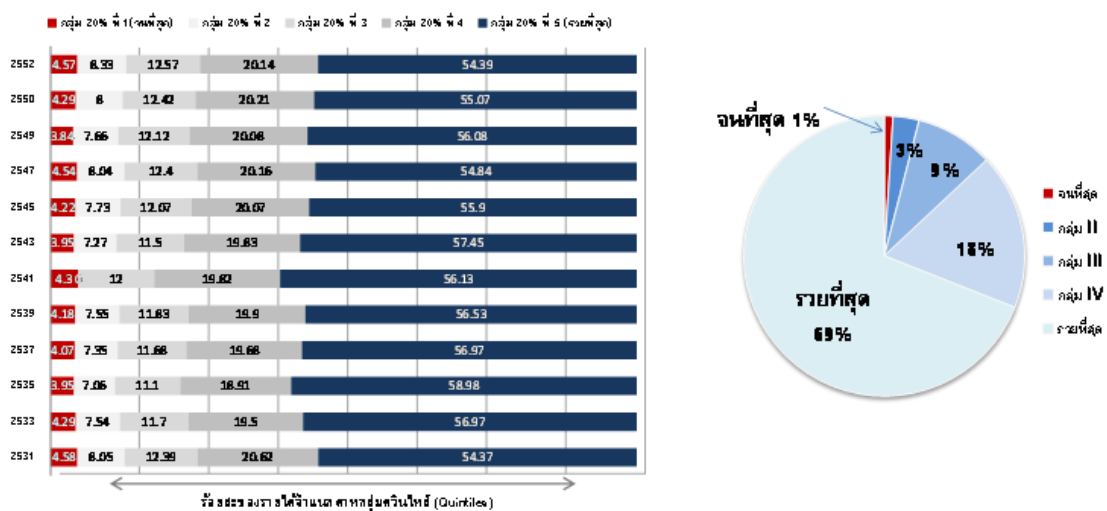
4.1.3.1 ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทย (Local Problems)

ประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำกับดักประเทศรายได้ปานกลางวิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น ในรายงานการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ คณะวิจัยได้ศึกษาทบทวนประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญไว้โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ผลการสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2549 พบว่าครอบครัวที่รวยที่สุดร้อยละ 20 ของประเทศ มีทรัพย์สินรวมกันคิดเป็นร้อยละ 69 ของทั้งประเทศ ขณะที่ ครอบครัวจนสุดมีทรัพย์สินรวมกันคิดเป็นร้อยละ 1 นั่นคือกลุ่มประชาชนที่รวยที่สุดมีทรัพย์สินเกือบ 70 เท่าของกลุ่มที่จนสุด ข้อมูลสถิติข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าความมั่งคั่งในสังคมไทยกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 20 ของประเทศเท่านั้น

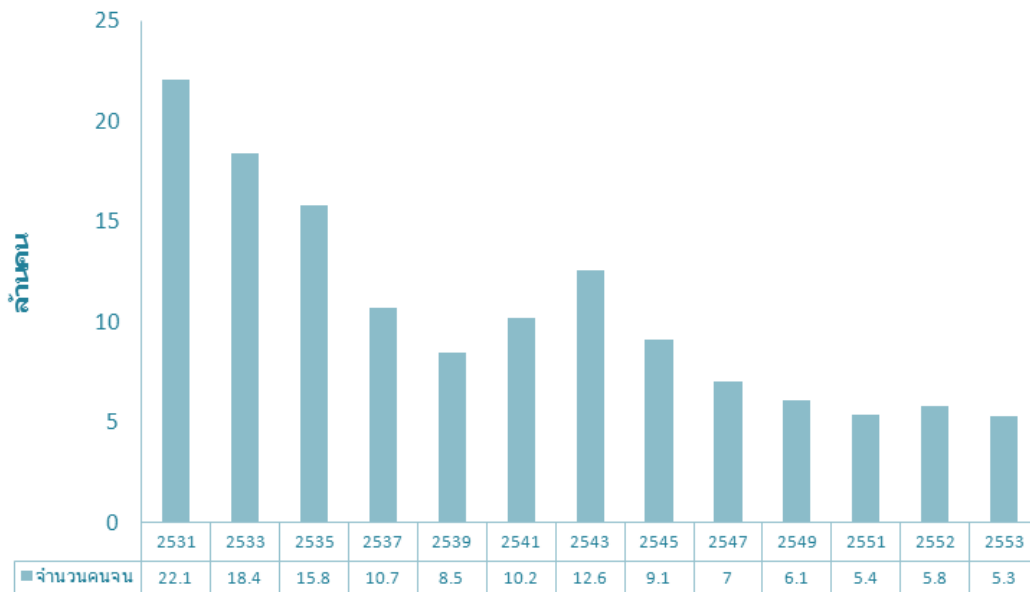
ภาพที่ 22: ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และการถือครองทรัพย์สินของไทย

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมาส่งผลให้จำนวนคนยากจนลดลง คุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้นและคนไทยมีรายได้สูงขึ้น โดยจำนวนคนจนเมื่อวัดจากเส้นความยากจนของประเทศไทยได้ลดลงจาก 22.1 ล้านคนในปีพ.ศ. 2531 เหลือ 5.1 ล้านคนใน พ.ศ.2553

ภาพที่ 23: จำนวนคนจนในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2531 – 2553

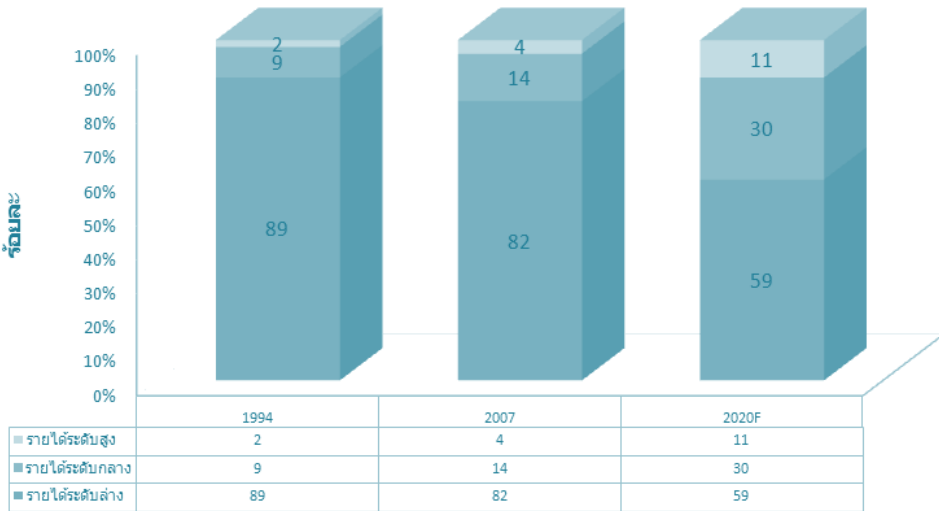
ที่มา: ประมวลโดย สคช. โดยอาศัยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ: คนจนในที่นี้วัดจำนวนคนที่มีรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจนที่เป็นทางการ

การศึกษาของ ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB Economic Intelligence Center: SCB EIC, 2010) คาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2020 ประชากรที่มีรายได้ระดับกลางและสูงจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ เป็นประมาณร้อยละ 40 ของประชากรโดยรวม และประชากรที่มีรายได้ต่ำจะลดลง โดยเมื่อวัดจากดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Indicator)³ ของ UNDP จะพบว่าประเทศไทยมีค่าดัชนีสูงขึ้นจาก 0.486 ในปี ค.ศ. 1980 เป็น 0.682 ในปี ค.ศ. 2011 ซึ่งหมายถึงคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวมสูงขึ้นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา

³ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) หมายถึง ดัชนีการวัดพัฒนามนุษย์ในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการรู้หนังสือ การศึกษา รายได้ ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกและจัดอันดับระดับความอยู่ดีกินดีของประเทศต่าง ๆ

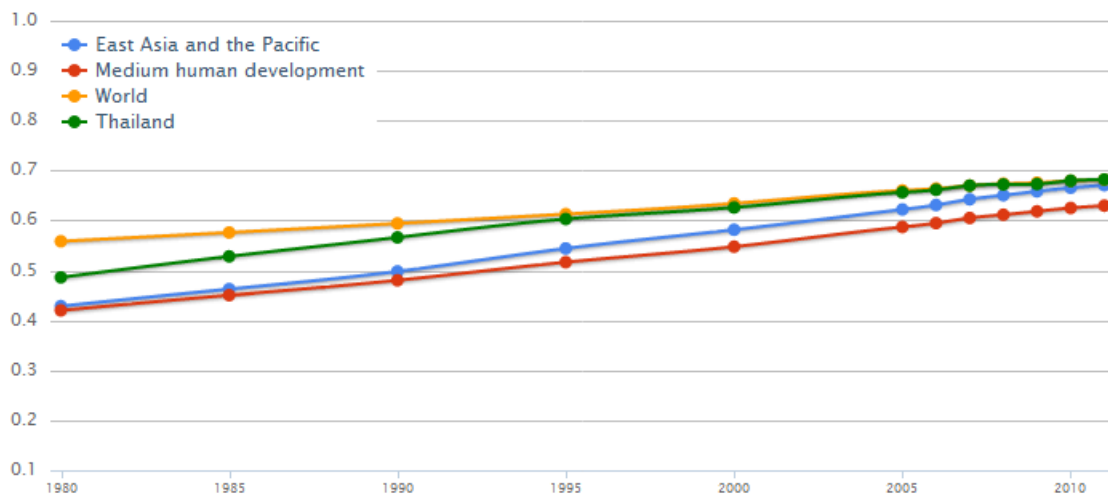
ภาพที่ 24: การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรจำแนกตามระดับรายได้

ที่มา: SCB EIC (2010) โดยอาศัยข้อมูลจากศสช.

หมายเหตุ: ระดับรายได้แบ่งเป็นระดับล่าง กลางและสูง คือ รายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 15,000 บาท ระหว่าง 15,000 แต่ไม่เกิน 35,000 บาท และมากกว่า 35,000 บาท ตามลำดับ โดยเป็นราคาปีฐาน 2007

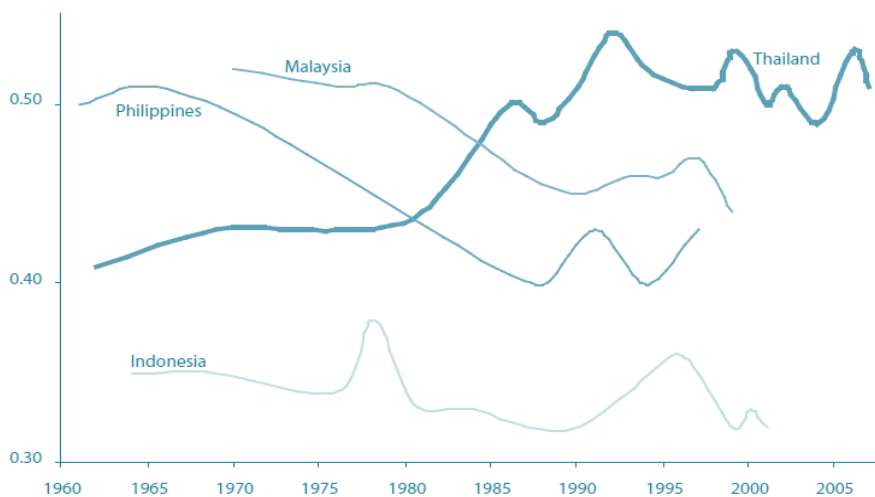
ภาพที่ 25: ดัชนีคุณภาพมนุษย์ของประเทศไทย (Human Development Indicator) ปี ค.ศ. 1980-2011

ที่มา: UNDP

อย่างไรก็ตาม แม้การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะประสบความสำเร็จสามารถลดจำนวนคนจน เพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมของประเทศ แต่ประเทศไทยยังล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพิจารณาจากแนวโน้มค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient)⁴ ซึ่งใช้วัดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในประเทศจะพบว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอด โดยในปัจจุบันนี้สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด (ค่าสัมประสิทธิ์จีนิอยู่ที่ประมาณ 0.51) ขณะที่ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียมีแนวโน้มลดลง และหากเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ที่พัฒนาแล้ว เช่น เดนมาร์ก สวีเดน ญี่ปุ่นและ สหรัฐอเมริกา พบว่าประเทศไทยมีช่องว่างความแตกต่างของรายได้สูงกว่าประเทศอื่น ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาของการพัฒนาประเทศตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา

ภาพที่ 26: ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา: Thailand Human Development Report (2552)

⁴ สัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) เป็นวิธีวัดการกระจายของข้อมูลทางสถิติอย่างหนึ่งที่นิยมใช้เป็นตัวบ่งชี้ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้หรือการกระจายความร่ำรวย โดยนักสถิติชาวอิตาลีชื่อ คอรัอาโด จินี ค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าระหว่าง 0 และ 1 โดยที่สัมประสิทธิ์จีนิที่ต่ำจะแสดงถึงความเท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ หากค่านี้สูงขึ้นจะบ่งชี้ถึงการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมากขึ้น

- ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนในประเทศกำลังขยายใหญ่ขึ้น ถือเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความขัดแย้งทางการเมือง และความไม่พึงพอใจรัฐบาลในหลายประเทศ⁵ ในขณะที่รัฐบาลในหลายประเทศได้พยายามลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมผ่านการดำเนินนโยบายประชานิยมที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Populist Policy) ซึ่งมักจะกระตุ้นการใช้จ่ายและเศรษฐกิจแคร่ระยะสั้น แต่นโยบายประชานิยมไม่ได้ช่วยสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาประเทศในระยะยาว
- การที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวข้ามกับดักความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ ต้องอาศัยการเปลี่ยนกรอบวิธีคิดและนโยบายการพัฒนาประเทศ จากที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายสำคัญ มาเป็นการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและมีการกำหนดเป้าหมายกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาให้ครอบคลุมกันไป ซึ่งแนวคิดการเติบโตรูปแบบใหม่ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (Inclusive Growth) นี้ได้ถูกนำไปใช้ในการวางเป้าหมายและปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในหลายประเทศ เช่น สหภาพยุโรป หรือแม้แต่ประเทศกำลังพัฒนาอย่างมาเลเซียและจีน ที่กำลังเผชิญกับความแตกต่างในการกระจายรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน

สำหรับในประเด็นนี้ หากพิจารณาความเชื่อมโยงกับภาคการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาให้มีการเติบโตแบบมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (Inclusive Growth) คือ การกระจายโอกาสทางการศึกษา การยกระดับคุณภาพการศึกษา และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

---

⁵ ตัวอย่างเช่น ปรากฏการณ์ยึดครองวอลล์สตรีท (Occupy Wall Street) หรือการปฏิวัติประชาธิปไตยในอาหรับ (Arab Spring) ที่ประชาชนรวมตัวกันออกไปประท้วงโดยชูประเด็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมและเรียกร้องความเป็นธรรมและความเท่าเทียม

2) กับดักประเทศรายได้ระดับปานกลาง

ประเทศไทยได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ ปานกลางระดับบน (Upper Middle Income) ที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยในช่วง 3,976 - 12,275 ดอลลาร์สหรัฐ โดยประเทศไทยมีรายได้ ประชาชาติต่อหัวเท่ากับ 4,210 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ ประมาณ 125,756 บาทต่อคนตามนิยามการจัด กลุ่มประเทศตามรายได้ประชาชาติต่อหัว (Gross National Income per Capita) ของธนาคารโลก ประจำปี พ.ศ. 2554⁶

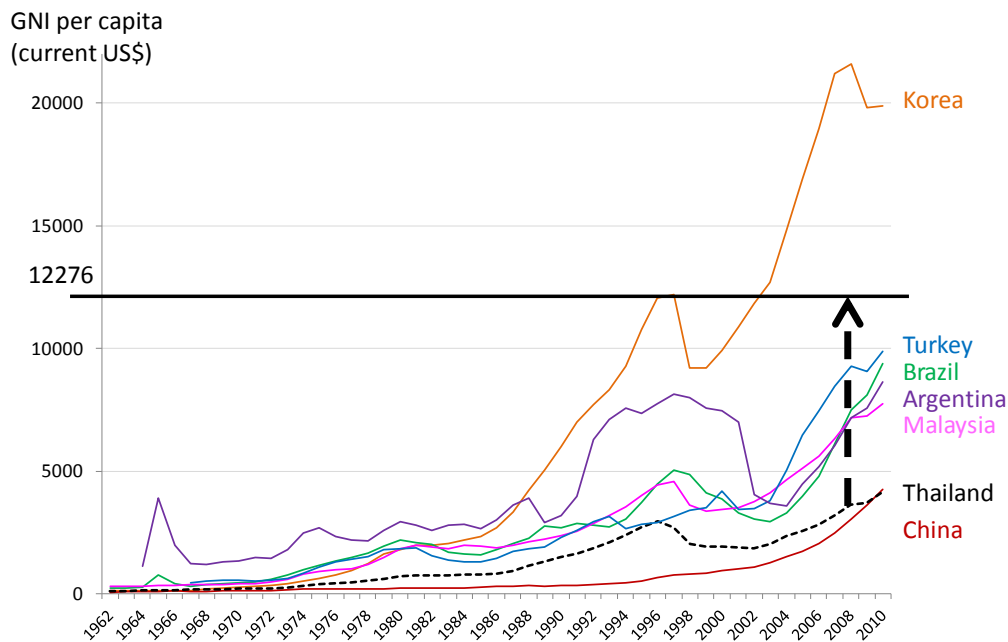
แม้ว่าประเทศไทยสามารถเลื่อนระดับรายได้สูงขึ้นมาได้เกือบ 2 เท่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา นั้นอย่างไรก็ตาม รายได้เฉลี่ยต่อหัวของไทยยังคงห่างไกลจากประเทศรายได้สูง (High Income Country) ที่ธนาคารโลกตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 12,276 ดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังไม่สามารถ ยกระดับรายได้ให้ทันกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียที่เคยมีระดับรายได้หรือระดับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน ทำให้ในปัจจุบันรายได้ประชาชาติต่อหัวของประเทศไทยในปัจจุบันยังต่ำ กว่ามาเลเซีย 2 เท่า และต่ำกว่าเกาหลีใต้ถึงเกือบ 4 เท่า

ในปัจจุบันจึงถือว่าประเทศไทยกำลังติดอยู่ในกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) หรือการเป็นประเทศรายได้ระดับปานกลางเป็นระยะเวลานานโดยไม่สามารถที่จะ เลื่อนระดับรายได้ของประเทศหรือเปลี่ยนผ่านการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปสู่ระดับที่สูงกว่าได้

---

⁶ ธนาคารโลกได้จัดกลุ่มประเทศแบ่งตามรายได้ประชาชาติต่อหัว ณ ปี 2554 (2010GNI per Capita) ได้แก่ (1) กลุ่มประเทศรายได้ต่ำ (Low Income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัวน้อยกว่า 1,005 ดอลลาร์สหรัฐ (2) กลุ่มประเทศ รายได้ปานกลางระดับล่าง (Lower Middle Income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัวระหว่าง 1,006-3,975 ดอลลาร์ สหรัฐ (3) กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (Upper Middle Income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัวระหว่าง 3,976-12,275 ดอลลาร์สหรัฐ (4) กลุ่มประเทศรายได้สูง (High Income) มีรายได้ประชาชาติต่อหัวมากกว่า 12,276 ดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 27: รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัวประชากร

ที่มา : คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยฐานข้อมูล CEIC

สาเหตุการติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันลดต่ำลงโดยเปรียบเทียบกับประเทศในเอเชียที่เคยมีระดับรายได้หรือระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน และเป็นสาเหตุของการติดกับดักประเทศรายได้ปานกลางสรุปได้ดังนี้⁷

- ปัจจัยจากโครงสร้างเศรษฐกิจและภาคการผลิตของไทยที่อ่อนแอ อีกทั้งอ่อนไหวต่อปัจจัยภายนอกสูง
- โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพถึงขีดจำกัด/มีปริมาณไม่พอและมีปัญหาคุณภาพการให้บริการ โดยโครงสร้างพื้นฐานเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของเศรษฐกิจไทย ดังสะท้อนจากขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยทางด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีแนวโน้มแย่ลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านระบบขนส่งโดยเฉพาะระบบราง ด้านเทคโนโลยี ด้าน

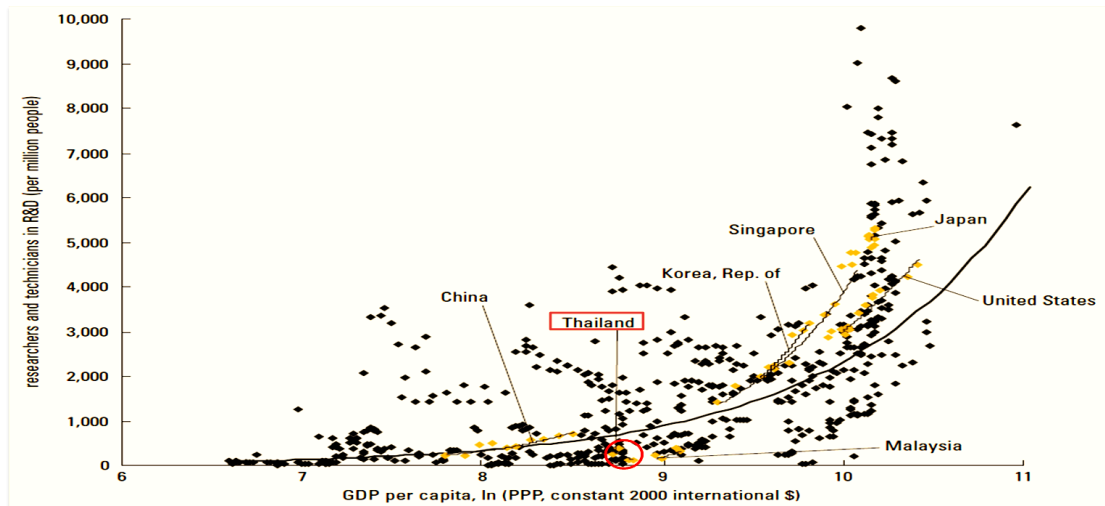
⁷ สรุปจากรายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ (Final Report) โครงการบริหารการเปลี่ยนแปลงกระทรวงการคลัง เสนอต่อกระทรวงการคลังจัดทำโดย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

วิทยาศาสตร์ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และ การศึกษา)

- **ขาดการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา** ทั้งในส่วนการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อการ คิดค้นเทคโนโลยีการผลิต และขาดนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์
- **ประเด็นด้านการศึกษาและแรงงาน** เนื่องจากปัจจุบันไม่สามารถผลิตแรงงาน คุณภาพที่ตรงกับความต้องการตลาด ผลิตภาพการผลิตต่ำ นอกจากนี้ยังเผชิญความ เสี่ยงจากขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการพึ่งพิงแรงงานต่างด้าว

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ประเด็นด้านการศึกษาและแรงงาน ยังเป็นจุดอ่อนอีกประการที่สำคัญของประเทศไทยซึ่ง เป็นวาระสำคัญที่ประเทศไทยควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการสะสมทุนมนุษย์เป็น ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับประเทศไปสู่ประเทศรายได้สูง (Ohno, 2011) โดยประเด็นด้าน การศึกษาและแรงงาน ที่ยังมีข้อจำกัด และควรเร่งส่งเสริมพัฒนา อาทิ ประเด็นเรื่องโอกาสการ เข้าถึงการศึกษา คุณภาพการศึกษาระดับการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ ยังคงอยู่ในระดับต่ำมาก รวมทั้งทางด้านการใช้จ่ายเพื่อการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมถึง การพัฒนาบุคลากรนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ มีความไม่สอดคล้องระหว่างอุปสงค์และอุปทานใน ตลาดแรงงาน ผลิตภาพการผลิตต่ำ ขาดการคิดค้นต่อยอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการเพิ่ม และสร้างมูลค่าสินค้าและบริการ (Value Added and Value Creation)

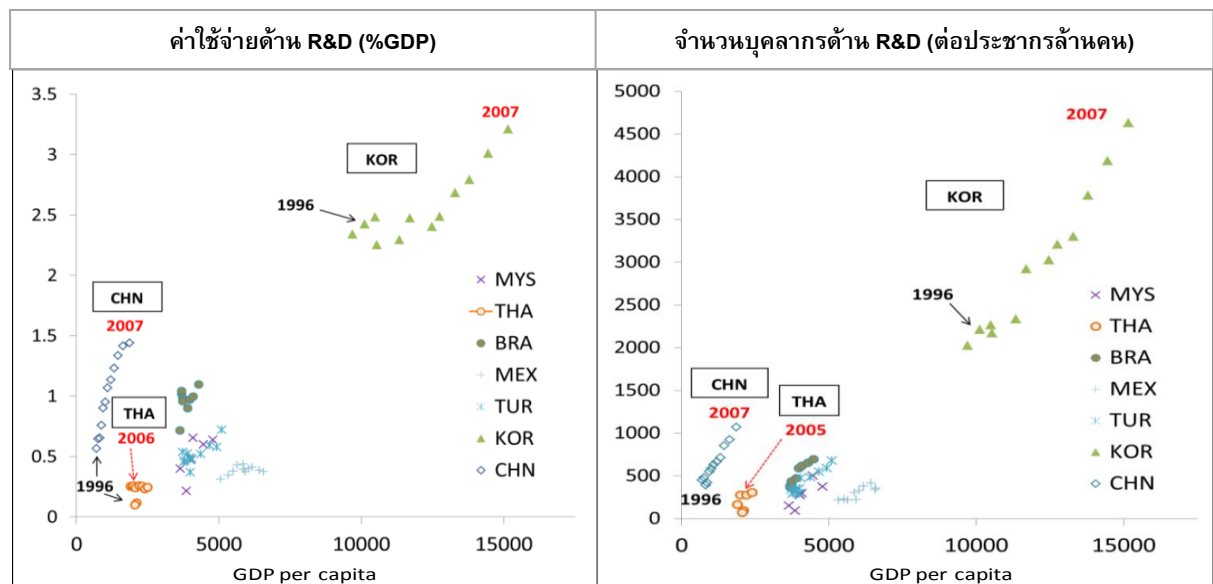
ภาพที่ 28: จำนวนนักวิจัยและนักเทคนิคด้านการวิจัยและพัฒนา

ที่มา: ธนาคารโลก (2007; พ.ศ. 2550)

หมายเหตุ: ข้อมูลระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1980s ถึงกลางค.ศ. 2000s (พ.ศ. 2520 – 2548)

ภาพที่ 29: พัฒนาการของการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทย จีนและเกาหลีใต้ในช่วงปี ค.ศ. 1996 - 2007

ที่มา : ศุภโชคและคณะ (2554)

3) วิกฤตด้านความมั่นคง: กรณีปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้⁸

จากการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์อาจทำให้เห็นแง่มุมของการสู้รบระหว่างรัฐไทยกับรัฐปัตตานีในอดีตที่อาจทำให้เข้าใจได้ว่าความขัดแย้งในปัจจุบันนั้นมีเบื้องหลังอยู่ที่อุดมการณ์แบ่งแยกดินแดน ซึ่งจากการศึกษามีความจริงเพียงส่วนหนึ่ง แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มต่าง ๆ จะเห็นภาพว่าแท้จริงแล้วยังมีผู้เล่นอีกหลายรายที่พอใจกับสถานการณ์ของความรุนแรงที่ยังมีอยู่ เช่น กลุ่มอิทธิพลผิดกฎหมาย กลุ่มที่แสวงหาผลประโยชน์จากงบประมาณรัฐ หรือธุรกิจผิดกฎหมายต่างๆ อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิด Structure, Conduct, Culture: SCC จะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าสาเหตุมูลฐานส่วนใหญ่มีมาจากทางด้านพฤติกรรมและวัฒนธรรม

มิติทางพฤติกรรมนั้นเป็นมิติที่สามารถเห็นได้ชัดเจน เป็นการกระทำเชิงประจักษ์ แต่การกระทำภายนอกที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหล่านี้ มีรากฐานมาจากทัศนคติภายในซึ่งเป็นมิติทางวัฒนธรรม อันเป็นชั้นที่อยู่ลึกที่สุดใใจตใจมนุษย์ มิติทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ที่จะเป็นการมองความเป็นไทยเพียงด้านเดียว ความไม่เข้าใจกันอย่างแท้จริงของคนไทยพุทธและมุสลิม และการไม่ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่ออย่างสนิทใจนั้น เป็นที่มาของโครงสร้างการบริหารปกครองและองค์กรที่รับผิดชอบในการแก้ไขและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในความรู้สึกของคนมุสลิมซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ทัศนคติข้างต้นนี้ได้สร้างความชอบธรรมให้แก่การดำรงอยู่ของโครงสร้างและพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรมเหล่านั้น กล่าวคือ ทำให้โครงสร้างการบริหารของรัฐไทยมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ไม่สอดคล้องกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์และไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวนี้ใช้อำนาจรัฐนอกกรอบของกฎหมายและเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ทั้งหมดนี้เป็นสาเหตุรากเหง้าที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ครั้งประวัติศาสตร์จนกระทั่งถึงปัจจุบัน และหากไม่ได้รับการแก้ไขด้วยทัศนคติและวิธีการที่เหมาะสม ก็คงยังเป็นเงื่อนไขหล่อเลี้ยงความรุนแรงในพื้นที่ต่อไปในอนาคต

สาเหตุมูลฐานที่ลึกที่สุดของปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้นั้นอยู่บนความไม่เข้าใจในอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งก่อให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ประกอบกับจินตภาพไทยในมิติเดียวซึ่งหยั่งรากมาตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่พยายามกลืนชาวมลายูปัตตานีให้กลายเป็นไทยในมิติเดียว ซึ่งเป็นกรกดทับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ ประกอบกับพฤติกรรมละเมิดสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อชาวมุสลิมในพื้นที่ ผนวกเข้ากับโครงสร้างการบริหารปกครองประเทศที่การกระจายอำนาจอย่าง

⁸ สรุปรจากประเด็นการวิจัยที่ 5: สัญญาประชาคมรูปแบบใหม่ โครงการจัดเตรียมการสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำโดย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

แท้จริงยังไม่เกิดขึ้น การบริหารปกครองพื้นที่ 3 จังหวัดไม่มีความแตกต่างกับอีก 73 จังหวัดที่เหลือ ทั้งที่บริบทของพื้นที่และประชาชนนั้นแตกต่างกันอย่างมาก กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่มีอยู่ต่ำ ประชาชนไม่รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและเป็นคนไทย ทั้งหมดเป็นเชื้อไฟที่พร้อมจะจุดติดเมื่อกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย แต่มีเป้าหมายเดียวกันคือการสร้างความไม่สงบให้เกิดขึ้นและดำเนินต่อไปในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนไทย

4) ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง

กรณีศึกษาปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองพบข้อสรุปที่สำคัญ ดังนี้

- เกิดความขัดแย้งแย่งชิงในเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ตลอดช่วงเวลาของไทยปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านมากกว่า 78 ปี
- การผลิตเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนของกลุ่มอำนาจต่าง ๆ นั้นมีพัฒนาการที่น่าสนใจคือกลุ่มคนที่เข้ามาในเวทีการเมืองไทยนั้นมีการขยายฐานกว้างมากขึ้นเป็นลำดับ จากกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มเล็ก ๆ ของสังคมในช่วงต้นของการพัฒนาประชาธิปไตย จนถึงการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมนำโดยนักศึกษาและประชาชนเพื่อต่อสู้กับเผด็จการในช่วงปี 2516-2519 ไปสู่การลุกขึ้นมาต่อสู้ทางการเมืองของชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ หรือ “มือบมือถือ” ในวิกฤตการณ์ในปี 2535 เรื่อยมาถึงความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันที่การเมืองที่กลุ่มคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ และหัวเมือง และชนชั้นรากหญ้าในต่างจังหวัด ต่างเข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมืองในปัจจุบัน
- สาเหตุสำคัญที่เป็นรากของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองออกเป็นปัจจัยทางด้านโครงสร้าง พฤติกรรม และด้านวัฒนธรรม ซึ่งสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในหลายมิติ ดังเช่น นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาหลังจากไทยก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกและรับเอาระบบทุนนิยมเข้ามาไว้เป็นแกนหลักในการพัฒนาประเทศที่ทำให้เกิดการมุ่งเน้นพัฒนาในบางภาคเศรษฐกิจและในบางพื้นที่ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ตามมา แนวทางการพัฒนาที่ไม่สมดุลดังกล่าวได้ทำให้เมืองและชนบทมีความแตกต่างกันมากขึ้นทุกที ช่องว่างทางรายได้ของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมก็ฉีกตัวห่างออกจากกันเรื่อยมา
- แนวคิดธรรมาภิบาลได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยระยะหลังมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ในภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะภาครัฐ ที่เป็นผู้ใช้อำนาจธิปไตยกลับยังมีปัญหา

⁹ สรุปจากประเด็นการวิจัยที่ 5: สัญญาประชาคมรูปแบบใหม่ โครงการจัดเตรียมการสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำโดย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การใช้อำนาจที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม การบังคับใช้กฎหมายแบบสองมาตรฐานรวมถึงกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สามารถให้ความเป็นธรรม ทำให้เป็นหนึ่งในเหตุผลที่ฝ่ายต่าง ๆ ระบุว่า เป็นต้นเหตุสำคัญของความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน การทุจริต และการผูกขาดทางเศรษฐกิจอันมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมพวกพ้องก่อให้เกิดความไม่พอใจของคนอีกส่วนหนึ่งของสังคม

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันนั้นยังรากลึกลงไปในเชิงของโครงสร้างและพฤติกรรมเป็นสำคัญ โดยมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ไม่สมดุล ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาการคอร์รัปชัน การผูกขาดทางเศรษฐกิจ การใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม และพฤติกรรมสองมาตรฐานที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจของผู้เสียประโยชน์เป็นสาเหตุมูลฐานที่สำคัญ ในขณะที่คำถามในเชิงอุดมการณ์ที่ว่าประชาธิปไตยของไทยที่อยู่บนฐานคุณค่าบางอย่างของสังคมไทย เช่น วัฒนธรรมอุปถัมภ์ และวัฒนธรรมพวกพ้อง นั้นจะต้องปรับตัวอย่างไรในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา

4.1.3.2 ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

จากประเด็นปัญหาภายในประเทศในด้านต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงในส่วนที่ผ่านมา พบว่าภาครัฐได้มีความพยายามในการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy) เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ โดยประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) และ (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่ง 4 ยุทธศาสตร์ ดังกล่าวประกอบไปด้วย 30 ประเด็นหลัก 79 แนวทางการดำเนินการ

ภาพที่ 30: ยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy)

ที่มา: สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) เพื่อหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง ประกอบด้วย 9 ประเด็นหลัก 33 แนวทางการดำเนินการ
- (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ประกอบด้วย 8 ประเด็นหลัก 20 แนวทางการดำเนินการ
- (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก 11 แนวทางการดำเนินการ
- (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประกอบด้วย 8 ประเด็นหลัก 15 แนวทางการดำเนินการ

ยุทธศาสตร์ประเทศในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

(1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ(Growth & Competitiveness) เพื่อหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง ประกอบด้วย 9 ประเด็นหลัก 33 แนวทางการดำเนินการ

ประเด็นหลัก	แนวทางการดำเนินการ
1. ด้านเกษตร	1.1 แผนที่การใช้ที่ดิน (Zoning) เพื่อผลิตสินค้าเกษตร 1.2 การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ
2. ด้านอุตสาหกรรม	2.1 แผนที่การใช้ที่ดิน (Zoning) เพื่ออุตสาหกรรม 2.2 กำหนดและส่งเสริมอุตสาหกรรมในอนาคต (Bio-plastic, etc.) 2.3 การเพิ่มขีดความสามารถให้ SME และ OTOP สู่อสากล 2.4 การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยมาเพิ่มมูลค่า
3. การท่องเที่ยวและบริการ	3.1 แผนที่การจัดการกลุ่มเมืองท่องเที่ยว 3.2 เพิ่มขีดความสามารถทางการท่องเที่ยวเข้าสู่รายได้ 2 ล้านล้านบาทต่อปี 3.3 ไทยเป็นศูนย์กลาง Medical Tourism ของภูมิภาค
4. โครงสร้างพื้นฐาน	4.1 การพัฒนาระบบโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐาน 4.2 การลงทุนการให้บริการและใช้ประโยชน์ ICT 4.3 การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมเชื่อมโยงในภูมิภาคอาเซียน
5. พลังงาน	5.1 นโยบายการปรับโครงสร้างการใช้และราคาพลังงานที่เหมาะสม 5.2 การลงทุนเพื่อความมั่นคงของพลังงานและพลังงานทดแทน 5.3 การเชื่อมโยงแหล่งพลังงานและผลิตพลังงานทางเลือกในอาเซียน
6. การเชื่อมโยงเศรษฐกิจในภูมิภาค	6.1 การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้า บริการ และการลงทุนเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน 6.2 แก้ไข กฎหมาย กฎระเบียบ รองรับประชาคมอาเซียน 6.3 ขับเคลื่อนการเชื่อมโยงนิคมอุตสาหกรรมทวาย และ Eastern Seaboard 6.4 เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน
7. การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน	7.1 การปรับปรุงขีดความสามารถในการแข่งขัน (100 ดัชนีชี้วัด) 7.2 การพัฒนาการสร้าง Brand ประเทศไทยเป็น Modern Thailand
8. การวิจัยและพัฒนา	8.1 ขับเคลื่อนค่าใช้จ่ายด้าน R&D เป็นร้อยละ 1 ของ GDP 8.2 Talent Mobility การใช้ประโยชน์จากกำลังคนด้าน S&T 8.3 การใช้ประโยชน์ Regional Science Parks 8.4 การขับเคลื่อนข้อริเริ่มกระบี่ตามกรอบความร่วมมืออาเซียน

ประเด็นหลัก	แนวทางการดำเนินการ
9. การพัฒนาพื้นที่และเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน	9.1 การพัฒนาเมืองหลวง 9.2 การพัฒนาเมืองเกษตร 9.3 การพัฒนาเมืองอุตสาหกรรม 9.4 การพัฒนาเมืองท่องเที่ยว 9.5 การพัฒนาเมืองบริการสุขภาพ 9.6 การพัฒนาเมืองบริการศึกษานานาชาติ 9.7 การพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อการค้าการลงทุน 9.8 ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพ

ที่มา: สศช.

(2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) ประกอบด้วย 8 ประเด็นหลัก 20 แนวทางการดำเนินการ

ประเด็นหลัก	แนวทางการดำเนินการ
10.การพัฒนาคุณภาพการศึกษา	10.1 ปฏิรูปการศึกษา (ครู หลักสูตร เทคโนโลยีการดูแลเด็กก่อนวัยเรียนและการใช้ ICT ในระบบการศึกษา เช่น แท็บเล็ตและอินเทอร์เน็ตไร้สาย เป็นต้น) 10.2 พัฒนาภาคการศึกษารองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
11.การยกระดับคุณภาพชีวิตและมาตรฐานบริการสาธารณสุข	11.1 การจัดระบบบริการ กำลังพล และงบประมาณ 11.2 การพัฒนาระบบคุ้มครองผู้บริโภคพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 11.3 สร้างและพัฒนาความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
12.การจัดสวัสดิการสังคมและการดูแลผู้สูงอายุ เด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาส	12.1 การพัฒนาระบบสวัสดิการ และเพิ่มศักยภาพและโอกาส ความเท่าเทียมคุณภาพชีวิต 12.2 กองทุนสตรี
13.การสร้างโอกาสและรายได้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และเศรษฐกิจชุมชน	13.1 กองทุนตั้งตัวได้ 13.2 กองทุนหมู่บ้าน 13.3 โครงการ SML 13.4 โครงการรับจํานำสินค้าเกษตร
14.แรงงาน	14.1 การพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มคุณภาพแรงงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ 14.2 การจัดการแรงงานต่างด้าว 14.3 การพัฒนาระบบการคุ้มครองแรงงานในระบบและนอกระบบตามกฎหมายอย่างทั่วถึงพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
15.ระบบยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ	15.1 การเข้าถึงระบบยุติธรรมของประชาชน

ประเด็นหลัก	แนวทางการดำเนินการ
16. การต่อต้านการคอร์รัปชัน สร้างธรรมาภิบาลและความ โปร่งใส	16.1 การรณรงค์และสร้างแนวร่วมในสังคม 16.2 การเสริมสร้างธรรมาภิบาลรองรับประชาคมอาเซียน
17. การสร้างองค์ความรู้เรื่อง อาเซียน	17.1 ภาคประชาชน 17.2 ภาคแรงงานและผู้ประกอบการ 17.3 บุคลากรภาครัฐ

ที่มา: สศช.

(3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก 11 แนวทางการดำเนินการ

ประเด็นหลัก	แนวทางการดำเนินการ
18. การพัฒนาเมือง อุตสาหกรรมเชิงนิเวศเพื่อ ความยั่งยืน	18.1 พัฒนาตัวอย่างเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ 10 แห่ง เพื่อความยั่งยืน
19. ลดการปล่อยก๊าซเรือน กระจก (GHG)	19.1 การประหยัดพลังงาน 19.2 การปรับกฎระเบียบ (เช่น Green Building Code) 19.3 ส่งเสริมการดำเนินงาน CSR เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
20. นโยบายการคลังเพื่อ สิ่งแวดล้อม	20.1 ระบบภาษีสิ่งแวดล้อม 20.2 การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวในภาครัฐ
21. การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและการ บริหารจัดการน้ำ	21.1 การปลูกป่า 21.2 การลงทุนด้านการบริหารจัดการน้ำ 21.3 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอาเซียน
22. การเปลี่ยนแปลงสภาวะ ภูมิอากาศ	22.1 การป้องกันผลกระทบและปรับตัว (Mitigation and Adaptation) 22.2 การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติธรรมชาติ

ที่มา: สศช.

(4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประกอบด้วย 8 ประเด็นหลัก 15 แนวทางการดำเนินการ

ประเด็นหลัก	แนวทางการดำเนินการ
23. กรอบแนวทางและการปฏิรูปกฎหมาย	23.1 ปรับกรอบแนวทางระบบกฎหมายของประเทศ 23.2 เพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรและองค์กรด้านยุติธรรม
24. การปรับโครงสร้างระบบราชการ	24.1 เพิ่มประสิทธิภาพองค์กรภาครัฐและพัฒนารูปแบบการทำงานของภาครัฐด้วยการสร้างความพร้อมในการบริหารจัดการแบบบูรณาการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง 24.2 ป้องกันและปราบปรามทุจริตคอร์ปชั่น 24.3 เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนด้วยระบบ E-Service
25. การพัฒนากำลังคน	25.1 บริหารกำลังคนให้สอดคล้องกับบทบาทภารกิจที่มีในปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต 25.2 พัฒนาทักษะและศักยภาพของกำลังคนภาครัฐ และเตรียมความพร้อมบุคลากรภาครัฐสู่ประชาคมอาเซียน
26. การปรับโครงสร้างภาษี	26.1 ปรับโครงสร้างภาษีทั้งระบบให้สนับสนุนการกระจายรายได้ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
27. การจัดสรรงบประมาณ	27.1 พัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณให้สามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล
28. การพัฒนาสินทรัพย์ราชการที่ไม่ได้ใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุด	28.1 สำรวจสินทรัพย์ราชการที่ไม่ได้ใช้งาน 28.2 บริหารจัดการสินทรัพย์ราชการที่ไม่ได้ใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุด
29. การแก้ไขปัญหาความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเสริมสร้างความมั่นคงในอาเซียน	29.1 ประสานบูรณาการงานรักษาความสงบและส่งเสริมการพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้กรอบนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ 2555-2559 29.2 การเสริมสร้างความมั่นคงของประชาคมอาเซียน
30. การปฏิรูปการเมือง	30.1 กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ที่มา: สศช.

การพัฒนาการศึกษาเป็น หนึ่งในแนวทางสำคัญที่เร่งผลักดัน (Priority List) ที่ต้องดำเนินการเพื่อสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศ

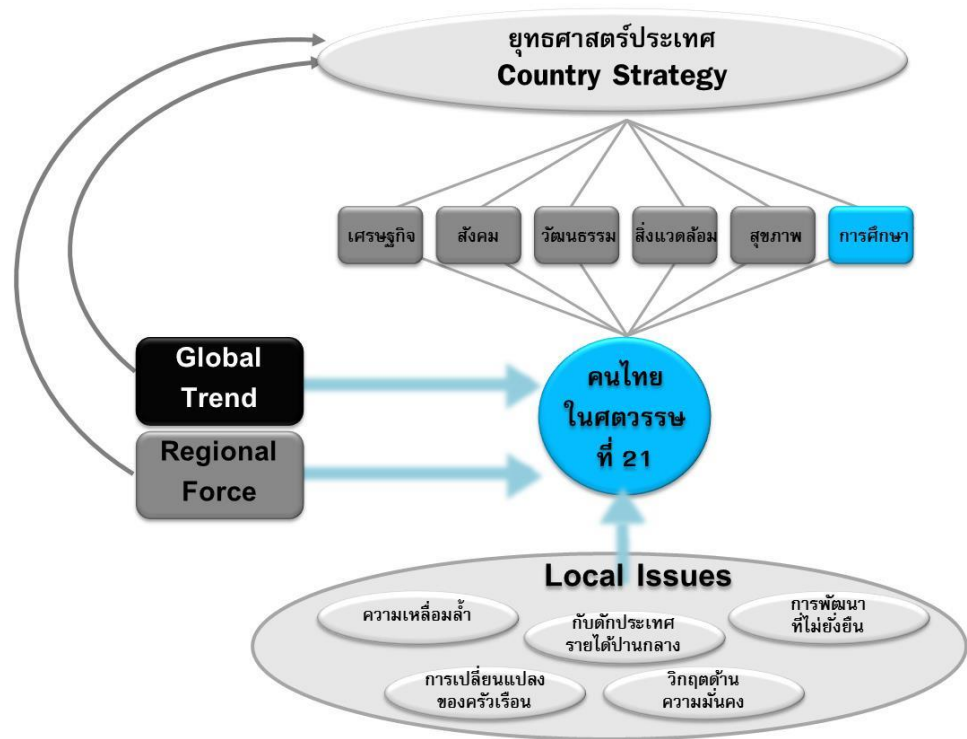
Priority List ที่ต้องดำเนินการเพื่อสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศ มี 10 ประการได้แก่

- 1) จัด Zoning ประเทศ และพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพ: จัด Zoning พื้นที่เกษตรอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว / พัฒนาเมืองหลักที่มีศักยภาพ
- 2) ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมอนาคตและรักษาฐานอุตสาหกรรมเดิม
- 3) ส่งเสริม SMEs และ OTOP พัฒนาผลิตภาพผู้ประกอบการ SMEs / ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการ SMEs และ OTOP
- 4) จัดทำ Software เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ภาคบริการของไทย เช่น Talking Dictionary/Software สำหรับแท็บเล็ต
- 5) พัฒนาด้านชายแดน เช่น ด้านบ้านพุน้ำร้อน ด้านเชียงของ ด้านนครพนม
- 6) พัฒนาโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงประตูการค้า รถไฟทางคู่ / รถไฟความเร็วสูง / ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ / ท่าเรือแหลมฉบัง
- 7) ส่งเสริมการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากการเปิดประชาคมอาเซียน
- 8) พัฒนากฎหมายเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการค้าการลงทุนและตามพันธกรณี
- 9) พัฒนาการศึกษ พัฒนาหลักสูตรรองรับอาเซียน / พัฒนาค้นให้สอดคล้องความต้องการตลาด/เลื่อนเวลาเปิดปิดภาคเรียนให้ตรงกับอาเซียน
- 10) ปรับโครงสร้างระบบราชการ ลดขั้นตอนการให้บริการด้วย e-Service / ปรับโครงสร้างบุคลากรภาครัฐ / พัฒนาภาษาอังกฤษให้บุคลากรภาครัฐรองรับอาเซียน

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ของประเทศยังให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558 โดยประเด็นด้านการศึกษจะต้องให้ความสำคัญของกรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

โดยสรุป กล่าวได้ว่าประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 จะถูกกระทบโดยบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ อิทธิพลเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับเรื่องทิศทางการยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ 4 ยุทธศาสตร์หลักคือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม(Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยให้น้ำหนักความสำคัญเรื่องการพัฒนาการศึกษาเป็นหนึ่งในรายละเอียดยุทธศาสตร์ และสามารถแสดงความเชื่อมโยงของประเด็นต่าง ๆ ได้ดังภาพที่ 31

ภาพที่ 31: ความเชื่อมโยงของแรงขับเคลื่อนและแนวโน้ม (Forces and Trend) ที่สำคัญกับยุทธศาสตร์ประเทศ และบริบทการพัฒนาของประเทศไทยที่จะส่งผลกระทบต่อภาพคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

4.1.4 ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มและผลกระทบต่อคนไทยดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการศึกษาไทย ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงและเท่าเทียม ประสิทธิภาพ และปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นประเทศไทยต้องก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสม และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงขับเคลื่อนในระดับต่างๆ นำมาซึ่งประเด็นท้าทายของระบบการศึกษาที่จำเป็นต้องสามารถตอบสนองกับความท้าทายเหล่านี้ให้ได้ ทั้งในระดับมหภาคด้านการวางแผนกำลังคน และระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทย ได้แก่

ระดับมหภาค

- การยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหนุนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมของประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness) นำประเทศก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-Income Trap) ขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล คนไทยและสังคมไทยอยู่อย่างมีความสุข และมีการกินดีอยู่ดี (Well-being Nation)
- การสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ปฏิรูปสังคม ขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและบ่มเพาะให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์

ระดับปัจเจก

- การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตที่พร้อม มีความแข็งแกร่งในสมรรถนะหลัก สอดรับศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน มิใช่การมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการสอบเพื่อคะแนนอย่างเดียวอีกต่อไป

4.2 ระบบการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยและองค์ประกอบของระบบการศึกษาไทย

จากการศึกษาในส่วนก่อนหน้าถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงในระดับโลก แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค ไปจนถึงประเด็นความท้าทายภายในประเทศ ทำให้ได้ทราบถึงแนวโน้มสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อภาพอนาคตของประเทศและคนไทย ซึ่งเป็นความท้าทายในการเตรียมความพร้อมตอบสนองต่อสิ่งที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นนี้ให้ได้

ในการเตรียมพร้อมการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยนั้นจะต้องมีการวางแผนที่เชื่อมโยงกันใน 4 ส่วนหลัก ทั้งในกรอบการพัฒนาระดับมหภาค ซึ่งก็คือการกำหนดเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยและเป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทย เชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาระดับปัจเจกหรือการพัฒนาส่วนบุคคล ตลอดจนการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ที่เหมาะสม โดยมีระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายที่สนับสนุน ภายใต้บริบทของประเทศไทย

การศึกษาส่วนนี้จึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ 4 ส่วนดังนี้

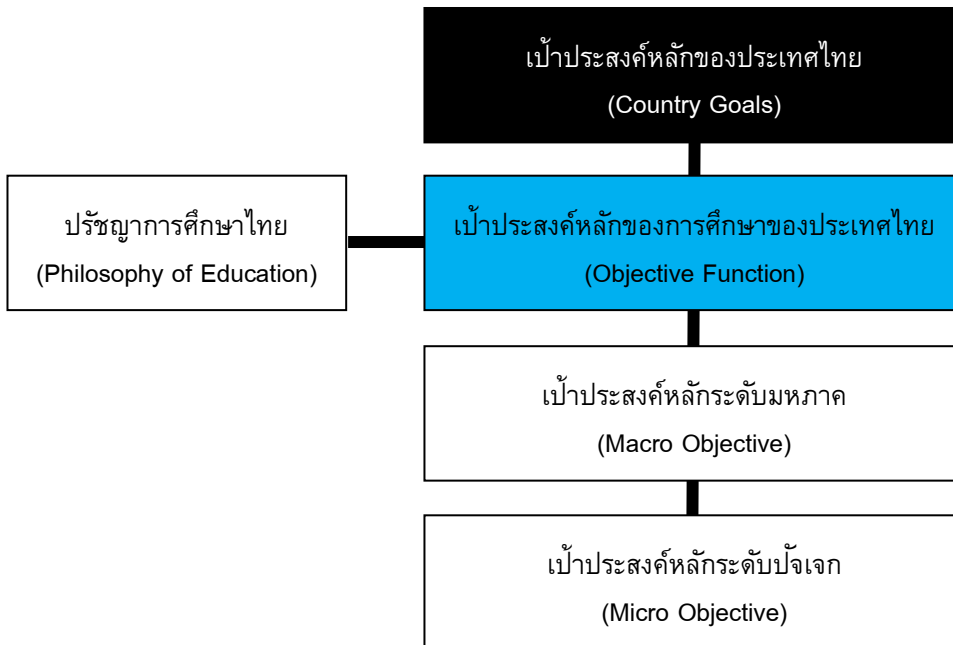
- 1) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยและการศึกษาไทย
- 2) การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development)
- 3) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)
- 4) ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)

ผลการศึกษาในส่วนนี้จะนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้าใจถึงปรัชญาในการจัดการศึกษา (Philosophy of Education) เข้าใจเป้าประสงค์หลัก (Objective Function) ของการศึกษาของประเทศไทย ทั้งในระดับมหภาค (Macro Objective) และในระดับปัจเจก (Micro Objective) ซึ่งก็คือการพัฒนาระดับบุคคล และนำไปสู่การขับเคลื่อนในทางปฏิบัติเพื่อให้มีการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ สามารถตอบโจทย์ความต้องการของประเทศและคนไทยที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

4.2.1 โมดูล 1: เป้าประสงค์หลักระดับมหภาค (Macro Objective)

ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาวนั้นต้องควบคู่ไปกับการกำหนดเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยที่พึงปรารถนาอย่างชัดเจน กล่าวคือ ต้องมีภาพอนาคตของประเทศไทยที่พึงประสงค์ เพื่อที่จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อไปสู่ภาพที่พึงประสงค์นั้น ดังนั้นในการศึกษาส่วนนี้จึงเป็นการฉายภาพเป้าประสงค์หลักของประเทศ (Country Goals) หรือภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 เชื่อมโยงกับเป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทยทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค โดยศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และประเมินช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่างสภาพปัจจุบันกับเป้าประสงค์ที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่แนวทางการปิดช่องว่างดังกล่าว และสามารถพัฒนาการศึกษาไทย ตลอดจนยกระดับการพัฒนากำลังคนให้มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ 21 นี้

ภาพที่ 32 : กรอบการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาไทย

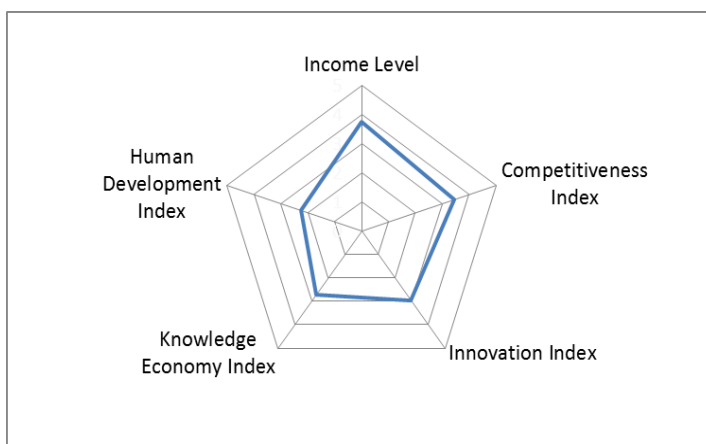
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

4.2.1.1 เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย

1) สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As Is)

เมื่อพิจารณาระดับการพัฒนาประเทศไทยในมิติต่างๆ ในปัจจุบัน พบว่า ถึงแม้ประเทศไทยจะมีระดับความสามารถในการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง สามารถยกระดับสถานะของประเทศจากประเทศที่มีระดับรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ (Lower Middle Income) ไปสู่ประเทศที่มีระดับรายได้ปานกลางค่อนข้างสูง (Higher Middle Income) แต่ระดับการพัฒนามนุษย์ ระดับการเป็นสังคมฐานความรู้ และระดับนวัตกรรมกลับยังคงอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ สะท้อนให้เห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมายังคงอาศัยเพียงปัจจัยการผลิตดั้งเดิมอันได้แก่ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูกที่มีผลิตภาพการผลิตต่ำ ขณะที่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อสร้างรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการสร้าง สะสม แลกเปลี่ยน และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อยกระดับทุนของประเทศ ทั้งทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลพวงของการเติบโตในแนวทางที่ผ่านมาจึงส่งผลให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ในกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) โดยไม่สามารถเปลี่ยนผ่านการพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงกว่าได้

ภาพที่ 33: ระดับการพัฒนาของประเทศไทยในมิติต่าง ๆ

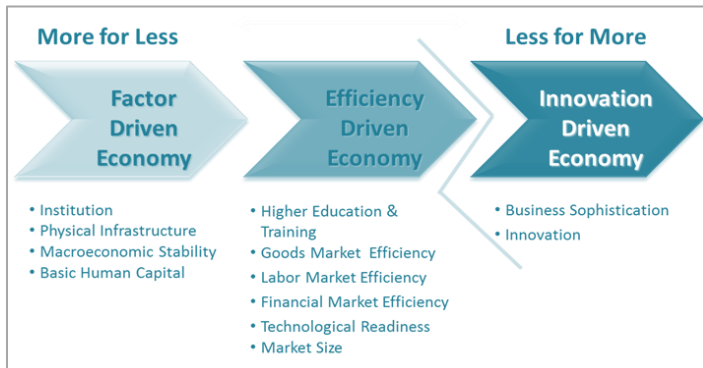

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก World Bank, UNDP, WEF, INSEAD และ WIPO

การพัฒนาต่อจากนี้ไปจึงจำเป็นต้องผลักดันประเทศให้เปลี่ยนผ่านจากการเป็นประเทศที่เติบโตโดยพึ่งพาประสิทธิภาพการผลิต (Efficiency Driven Economy) ไปเป็นการใช้นวัตกรรม (Innovation Driven Economy) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2555) ซึ่งต้องอาศัยการยกระดับทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ โดยเป้าหมายของการพัฒนาในแนวทางดังกล่าวนั้นก็คือการใช้ความคิดสร้างสรรค์

(Creativity) การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพ รวมถึงสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ ตลอดจนเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างสังคมฐานความรู้ต่อไปได้

ภาพที่ 34: ประเทศไทยในกับดักประเทศประเทศรายได้ปานกลาง

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2555)

1) การใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

ชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) จะเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ซึ่งเป็นยุคสมัยภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Post-industrial Age) ระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนผ่านจากระบบการผลิตแบบดั้งเดิมที่อาศัยเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำไปสู่การใช้องค์ความรู้ในระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น (Richard Florida, 2002) โดยสามารถแบ่งชนชั้นสร้างสรรค์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- **กลุ่มสร้างสรรค์แกนหลัก (Super-Creative Core)** : ประกอบไปด้วยผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ อาทิเช่น นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ตลอดจนศิลปิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสรรค์อย่างเต็มรูปแบบผ่านการใช้ความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม สามารถคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการค้นพบปัญหาใหม่ ๆ ที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไป
- **กลุ่มสร้างสรรค์มืออาชีพ (Creative Professionals)**: ประกอบไปด้วยผู้ทำงานที่อาศัยวิชาความรู้ขั้นสูง (Knowledge-based Worker) เพื่อประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์ปัญหาในด้านต่าง ๆ อาทิ ผู้ที่ทำงานในด้านการศึกษา การสาธารณสุข กฎหมาย ธุรกิจและการเงิน

ชนชั้นสร้างสรรค์จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศจากการสร้างสรรค์องค์ความรู้และนวัตกรรม ทั้งทางด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค (Regional Development) รวมทั้งช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและการเมืองอย่างยั่งยืนผ่านการกระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพของภาครัฐในการบริหารประเทศ (Government Effectiveness) การใช้หลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย (Rule of Law) และความมีเสรีภาพของประชาชน (Liberty) (Rinderman, Sailer and Thompson, 2009) ทั้งนี้หากพิจารณาการพัฒนาของโลกที่ผ่านมาล้วนต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้เป็นกุญแจสำคัญ อาทิเช่น การคิดค้นการทำเกษตรกรรมซึ่งสามารถช่วยเพิ่มศักยภาพการใช้งานที่ดิน และการคิดค้นรูปแบบการผลิตเพื่อสร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ ๆ

ตัวอย่างแนวทางการส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์

ด้านการจัดการศึกษา

- ลดการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและการบังคับใช้กฎระเบียบของโรงเรียนในลักษณะการสั่งการและควบคุม (Command and Control) แต่สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ช่วยให้ได้รู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์และมีแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เด็กรู้สึกว่าจะสามารถเป็นผู้สร้างความแตกต่างที่ดีกว่าให้เกิดขึ้นได้ (Make the Difference) เช่น ให้โจทย์ที่มีความท้าทาย โดยไม่มีการลงโทษหากผู้เรียนพยายามทำแล้วไม่สำเร็จ แต่สอนให้ผู้เรียนมองความผิดพลาดเป็นบทเรียนเพื่อใช้พัฒนาตนเอง และรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน
- ปลุกฝังค่านิยมที่เชื่อความสำเร็จด้วยตนเองโดยไม่ใช้สิทธิพิเศษหรือเส้นสาย (Meritocracy) การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย (Diversity) และความเป็นปัจเจก (Individuality) รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ด้านการสร้างพื้นที่สาธารณะ

- สนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ จัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ หอสมุด ศูนย์สนับสนุนการเรียน¹⁰ กระจายอยู่ตามภูมิภาคและชุมชนต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง
- Creative Spaces ของเมือง Denver โดยเน้นการสร้างพื้นที่การทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน (Co-working Space) ในส่วนต่างๆ ของเมือง ให้ประกอบไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องทำงานแบบรวมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

¹⁰ เป็นการจัดสถานที่และสื่อการเรียนรู้กลางในท้องถิ่นชุมชน/สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีทรัพยากรเพียงพอในการจัดหาด้วยตนเองเพียงลำพัง ให้สามารถมาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ตัวอย่างเช่น ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ห้องศิลปะ และห้องดนตรี

และห้องทำงานแบบเดี่ยวเพื่อให้สามารถใช้สมาธิในการทำงาน ห้องนั่งเล่นเพื่อผ่อนคลายอิริยาบถ และห้องคอมพิวเตอร์

2) การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (วทน.)

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม หรือ วทน. ยังไม่สามารถเข้าถึงบุคคลทั่วไปได้มากนัก ทำให้สาธารณชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของ วทน. ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีศักยภาพในการแข่งขันในระดับสูงส่วนใหญ่ล้วนต้องอาศัย วทน. เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา เมื่อพิจารณาจากดัชนี Global Competitiveness Index (GCI) ของ World Economic Forum (WEF) พบว่า ประเทศที่มีระดับความสามารถในการแข่งขันอยู่ในอันดับต้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น สิงคโปร์ ฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกา หรืออังกฤษ ต่างก็มีดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวกับ วทน. อยู่ในอันดับต้น ๆ เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นผลที่สอดคล้องกับดัชนี Knowledge Economy Index ของ World Bank และ ดัชนี Global Innovation Index ที่ INSEAD และ WIPO ทำการพัฒนาร่วมกัน ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องอาศัยการศึกษา ชุมชนและสื่อมวลชนในการช่วยเผยแพร่และเพิ่มความนิยม (Popularize) ในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับประชาชน

ภาพที่ 35: ดัชนีสะท้อนระดับนวัตกรรมและการพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศ

Knowledge Economy Index (2012)				Global Innovation Index (2012)			
Country/Economy	2012 Rank	KEI 2012	Change from 2000 Rank	Country/Economy	Score (0-100)	Rank	Change in ranking between (G2011 and 2012 (G))
Sweden	1	9.43	1	0			
Finland	2	9.33	8	6			
Denmark	3	9.16	3	0			
Netherlands	4	9.11	2	-2			
Norway	5	9.11	7	2			
New Zealand	6	8.97	9	3			
Canada	7	8.92	10	3			
Germany	8	8.9	15	7			
Australia	9	8.88	6	-3			
Switzerland	10	8.87	5	-5			
Ireland	11	8.86	11	0			
United States	12	8.77	4	-8			
Taiwan, China	13	8.77	16	3			
United Kingdom	14	8.76	12	-2			
Belgium	15	8.71	14	-1			
Iceland	16	8.62	19	3			
Austria	17	8.61	13	-4			
Hong Kong, China	18	8.52	25	7			
Estonia	19	8.4	26	7			
Luxembourg	20	8.37	22	2			
Spain	21	8.35	23	2			
Japan	22	8.28	17	-5			
Singapore	23	8.26	20	-3			
France	24	8.21	21	-3			
Israel	25	8.14	18	-7			
Czech Republic	26	8.14	33	7			
Hungary	27	8.02	29	2			
Slovenia	28	8.01	28	0			
Korea, Rep.	29	7.97	24	-5			
Italy	30	7.89	27	-3			
Malaysia	48	6.1	45	-3			
Thailand	66	5.21	60	-6			
China	84	4.37	91	7			

ที่มา : World Bank (2012), INSEAD and WIPO (2012)

ตัวอย่างแนวทางการส่งเสริมการใช้ วน.

ด้านการจัดการศึกษา

- การพัฒนาการศึกษาตามระดับชั้น ได้แก่
  - เด็กปฐมวัย: เน้นกระตุ้นการสร้างจิตสำนึกวิทยาศาสตร์และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ อาทิเช่น ขยายผลโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีต้นแบบจากประเทศเยอรมนี โดยได้มีการดำเนินการให้กับศูนย์เรียนรู้ในโรงเรียนทั่วประเทศแล้วประมาณ 12,000 แห่ง ประกอบไปด้วย 60 กิจกรรม และมีแนวการดำเนินการคือ (1) แจกจ่ายคู่มือ (2) อบรม Core Trainer ในศูนย์หลัก (3) Core Trainer ลงพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ เพื่อสร้างแนวร่วม Local Trainer และสร้างเครือข่ายกับชุมชนในท้องถิ่น (4) Local Trainer เป็นผู้ไปอบรมครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
  - การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี: มุ่งสร้างเสริมแนวความคิดที่ตั้งอยู่บนการใช้เหตุและผล สามารถคิดวิเคราะห์ได้ มีจิตวิญญาณวิทยาศาสตร์ (Scientific Mind) และวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking/Methodology) เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปในทุกสาขาวิชา
  - การศึกษาระดับอาชีวศึกษา: ส่งเสริมการศึกษาระดับอาชีวศึกษาระดับวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้นและให้มีคุณภาพ หรือสร้างหลักสูตรปริญาตรีด้านเทคโนโลยีให้มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการเรียนทฤษฎี ตลอดจนการเชื่อมโยงโดยตรงกับภาคเอกชน เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ตลาดได้อย่างเท่าทันและพัฒนาเส้นทางสายอาชีพให้กับนักศึกษา
  - การศึกษาระดับอุดมศึกษา: ลงทุนเพื่อสร้างอาจารย์ พร้อมทั้งสร้างระบบสนับสนุนสื่อการสอนต่างๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาในระบบการศึกษาเพื่อให้การถ่ายทอดความรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทันที
- การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในด้านที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์: ตัวอย่างเช่น นโยบายปรับปรุงหลักสูตร Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) ของสหรัฐอเมริกา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนการสอนอย่างบูรณาการใน 4 สาขาวิชาหลัก และโครงการ Mathematics and Science Partnership (MSP) เพื่อพัฒนาคุณภาพอาจารย์ผู้สอนในวิชาคณิตศาสตร์และ

วิทยาศาสตร์ ในทำนองเดียวกัน ประเทศจีนก็มีโครงการตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร (National Curriculum Bureau) ในด้าน วทน. สำหรับแต่ละระดับชั้น ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากสาขาต่าง ๆ และมีระบบการควบคุมเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน โดยมีสำนักพิมพ์อุดมศึกษาแห่งประเทศจีน Higher Education Press (HEP) เป็นผู้รับผิดชอบหลัก

- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคส่วนต่าง ๆ: ประเทศฟินแลนด์เป็นตัวแทนของประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ซึ่งจัดเป็นประเทศ รัฐสวัสดิการที่มีระดับการพัฒนาสูง จุดเด่นของประเทศฟินแลนด์คือการสร้างเครือข่ายระหว่างภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชนอย่างเข้มแข็งในลักษณะที่เรียกว่า Triple Helix ภาครัฐจะเป็นผู้กำหนดทิศทางสำหรับการพัฒนา ในขณะที่ภาคเอกชนและภาควิชาการจะร่วมมือกันเพื่อขับเคลื่อนให้มีการวิจัยและพัฒนา ผ่านกระบวนการทำงานที่มีความเป็นเอกภาพและมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิด ตัวอย่างเช่น คลัสเตอร์ Oulu ซึ่งเป็นเมืองท่าทางตะวันตกของประเทศ มีการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น บริษัท Nokia และมหาวิทยาลัย Oulu เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม ICT และนวัตกรรม ซึ่งได้กลายมาเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ
- การส่งเสริมโครงการศูนย์บ่มเพาะธุรกิจในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยถึงแม้ว่าจะยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมหาวิทยาลัยเองก็มีภาระมากอยู่แล้วในการจัดการเรียนการสอน และขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาดำเนินการ ทางออกหนึ่งคือการตั้งหน่วยงานแยกออกมาเพื่อรับผิดชอบโดยตรง เพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถทำงานในด้านที่ตนเองมีความถนัด เช่น ในประเทศอังกฤษ มหาวิทยาลัย Oxford และ Imperial มีการตั้งบริษัทเพื่อนำการวิจัยและพัฒนาไปใช้ในเชิงพาณิชย์ พร้อมทั้งอีกด้านหนึ่งก็หาผู้ลงทุนมาสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัย MIT ก็มีโครงการ “MIT Industrial Liaison Program” เพื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงและการสื่อสารระหว่างนักวิจัยและภาคธุรกิจให้ราบรื่นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในกรณีของประเทศไทย ควรมีการเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์ วทน. ไปยังในระดับชุมชนโดยเน้นการวิจัยและพัฒนาซึ่งตอบโจทย์ของชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ อาทิเช่น ประยุกต์ใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตสินค้า OTOP

ด้านการสร้างความตระหนักในการใช้ประโยชน์ วทน.

- สื่อ (Media) โดยเฉพาะโทรทัศน์ ในการสร้างความเข้าใจว่า วทน. เป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมได้ โดยต้องเน้นวิธีการนำเสนอแบบสาระบันเทิง (Edutainment) เพื่อไม่ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณยัดเยียดความรู้

จากการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันข้างต้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพและโอกาสในการปรับตัวและได้รับประโยชน์จากพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลก อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นสำคัญหลายประการที่สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่สมดุล ไม่มีเสถียรภาพ ไม่ยั่งยืน และมีความเปราะบางต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอกซึ่งจะยิ่งทวีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ถึงเวลาที่ประเทศไทยต้องหันมาทบทวนและกำหนดอนาคตประเทศไทยภายใต้ภูมิทัศน์ใหม่ของโลกร่วมกัน ในการปรับกระบวนทัศน์การพัฒนา ประเทศไทยจะต้องสามารถตอบโจทย์ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ 3 ประการได้แก่ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

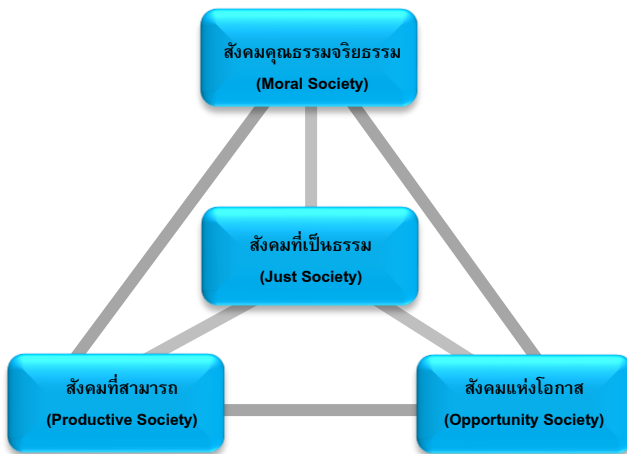
- ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness): ประเทศไทยจะต้องพัฒนาขีดความสามารถเพื่อสร้างความมั่งคั่งและความมั่นคงให้กับประเทศ จะต้องพยายามยกระดับให้หลุดพ้นจากปานกลางขึ้นไปเป็นผู้ที่มีรายได้สูงโดยการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว
- การมีส่วนร่วมและครอบคลุมทั่วถึง (Inclusiveness): ประเทศไทยต้องสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะการยกระดับกลุ่มที่ยังด้อยโอกาสให้มีโอกาสเพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง
- การตอบสนองต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลง (Responsiveness): ประเทศไทยต้องสามารถรับมือกับ “โลกแห่งความสุดโต่ง” (The Age of Extremity) ที่มีชุดของโอกาสข้อจำกัด ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่แตกต่างไปจากโลกใบเดิมอย่างสิ้นเชิง

การพิจารณาภาพพลวัตโลกและแนวโน้มที่สำคัญร่วมกับการวิเคราะห์สถานะและเป้าหมายการพัฒนาของไทย นำมาสู่การสังเคราะห์ภาพอนาคตสังคมไทยที่พึงปรารถนาในศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยจะมุ่งไปสู่ประเทศ “โลกที่หนึ่ง” ของประชาคมโลก

2) ภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ของประเทศไทย (Should Be)

จากการวิเคราะห์ของคณะวิจัยสามารถสรุปได้ว่าเป้าประสงค์หลักของการพัฒนาสังคมไทย ประกอบด้วย 4 ด้านคือ สังคมที่สามารถ (Productive Society) สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society) และสังคมที่เป็นธรรม (Just Society) โดยรายละเอียด มีดังนี้

ภาพที่ 36: สังคมที่พึงประสงค์

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

- **สังคมที่สามารถ (Productive Society)**

เป็นการก้าวข้ามกับดักของรายได้ประเทศปานกลางไปสู่ประเทศที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับสินค้าและบริการของประเทศ (Value Creation) โดยมีการสร้างความสามารถในการแข่งขันผ่านการสร้างนวัตกรรม เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยยกระดับการผลิตและการค้าสินค้าในห่วงโซ่ให้มีมูลค่าสูงขึ้น รวมไปถึงการยกระดับผลิตภาพการผลิต (Productivity) ผ่านการพัฒนาเทคโนโลยี การใช้เครื่องจักร และการยกระดับทักษะแรงงาน เป็นต้น พร้อมๆกันนั้นจะมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานความรู้ (Knowledge Economy) เนื่องจากความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มผลิตภาพในการทำงานและพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนในอนาคต โดยลักษณะที่สำคัญของสังคมที่มีความรู้เป็นฐาน อาทิเช่น สังคมที่ทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เท่าเทียมกัน สังคมที่คนในประเทศมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และที่สำคัญคือเป็นสังคมที่คนมีค่านิยมรักการเรียนรู้ รักการค้นคว้ารักความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง อยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้สังคมที่สามารถยังมีความหมายครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนไปสู่ **สังคมสีเขียว (Green Society)** ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกรอบความคิดจากการ “เอาชนะธรรมชาติ” มาเป็นการ “อยู่ร่วมกับธรรมชาติ” เพื่อปรับเข้าสู่ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ บนการพัฒนาที่สมดุล มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยง โดยอาศัยการพัฒนาเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ทำให้ประเทศกลับมามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

- **สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society)**

เป็นสังคมที่สร้างโอกาสโดยไม่กีดกันแบ่งแยก (**Social Inclusion**) กล่าวคือ ประชาชนในสังคมสามารถเข้าถึงหรือสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างไม่มีการกีดกันและขัดขวาง ไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เพศหรืออื่นๆ ผ่านการสร้างกลไกในการเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียม และปลดล็อกการถูกกีดกันสิทธิทางสังคมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ตัวอย่างเช่น โอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มคนชายขอบหรือคนที่ด้อยโอกาสทางสังคม หรือสิทธิในการได้รับโอกาสในการจ้างงานของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย ไปจนถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรของท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังเป็นสังคมที่มีเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อโอกาสให้คนในกลุ่มที่ต่ำกว่าสามารถ **เลื่อนชนชั้นทางสังคมที่สูงขึ้น (Social Mobility)** จาก “ผู้ด้อยโอกาส” ไปเป็น “ผู้ได้โอกาส” โดยทุกคนสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้ตามความเพียรพยายามและสามารถทำได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่จำเป็นต้องใช้อภิสิทธิ์หรือเส้นสายใด ๆ

- **สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society)**

การพัฒนาสู่การเป็นสังคมที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนรากฐานกระบวนความคิดและค่านิยมของคนในสังคมให้ถูกต้อง โดยมีการวางรากฐานทางคุณธรรมจริยธรรมในตัวตนอย่างสมบูรณ์ มีการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมของสังคมทั้งระบบ รวมทั้งการที่คนในสังคมรู้จักใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและพฤติกรรมอยู่ใน **คุณธรรมและจริยธรรม (Ethical Conscience and Conduct)** สามารถไตร่ตรองได้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ เป็นผู้มีปัญญา มีความยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม (Integrity) เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุขในสังคมไทย ประชาชนมีความรัก ความสามัคคี เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (**Social**

Cohesion) มีความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันลดลง สร้างค่านิยมใหม่ที่ยกย่องคนดีมากกว่าคนเก่ง

- **สังคมที่เป็นธรรม (Just Society)**

เป็นสังคมประชาธิปไตย (**Democratic Society**) โดยเป็นสังคมที่มีความยุติธรรม มีการจัดระเบียบของสังคมที่ดี กฎหมายเป็นเสาหลักการปกครองของประเทศอย่างแท้จริง โดยที่พลเมืองในสังคมรู้จักและใช้สิทธิและหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องและเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยประชาชนมีความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วม (**Civic Society**) กับประเทศ และสังคมเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในระดับต่าง ๆ มีช่องทางหรือเวทีสาธารณะแพร่หลายที่เปิดให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังเป็นสังคมที่มีความเป็นธรรมในด้านโอกาสการเข้าถึงบริการภาครัฐ โครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากร มีการกระจายรายได้และการถือครองทรัพย์สินอย่างเป็นธรรม (**Fair Wealth Distribution**) เป็นสังคมที่คนมีความไว้วางใจกัน (Trust) ทั้งในระดับทั่วไป ซึ่งหมายถึงความไว้วางใจกันของปัจเจกและความไว้วางใจในสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ที่มีค่านิยมหรือจารีตร่วมกัน สามารถชักจูงให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่แน่นแฟ้น

การกำหนดภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์นี้ จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพที่พึงประสงค์ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอยู่ดีมีสุข (**Well-being Nation**) ทั้งในระดับบุคคล สังคมและระดับประเทศ ในระดับบุคคลประชาชนมีสุขภาวะที่ดีทั้งมิติทางกาย จิต สังคมและปัญญา มีศีลธรรมอันดีงาม ในระดับสังคมมีบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ชุมชนพึ่งตนเองได้ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งมั่นคง และในระดับประเทศเราจะก้าวไปสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาลสามารถอยู่ร่วมกับนานาชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ

3) การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

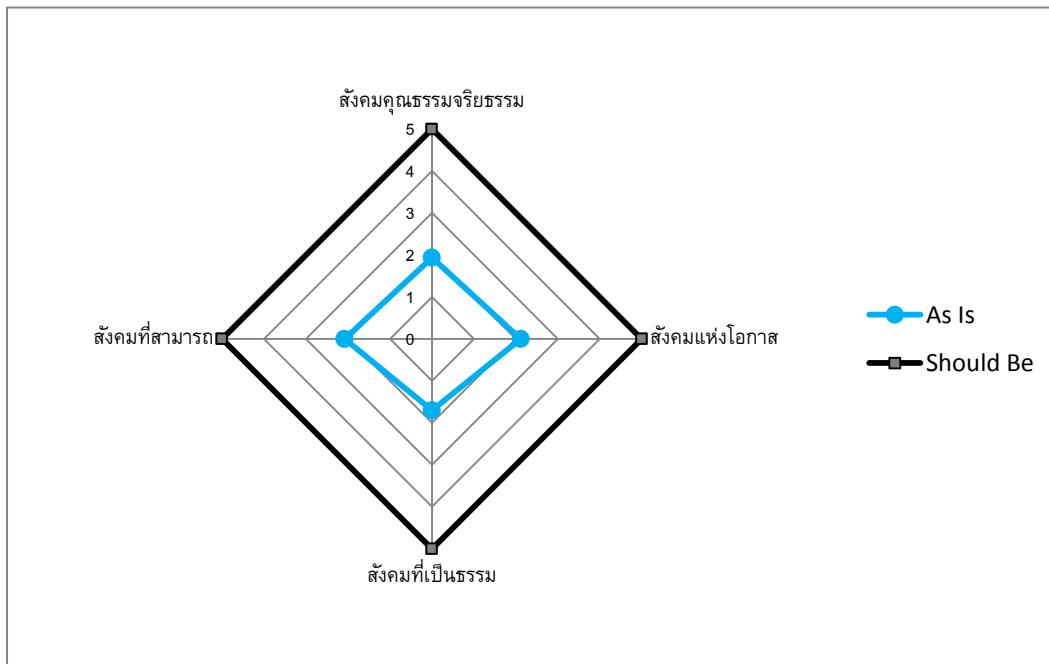
ผลจากการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่าง สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As-Is) และเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยที่พึงประสงค์ (Should Be) จากการประเมินช่องว่างระหว่างภาพอนาคตที่พึงประสงค์และสภาพความเป็นจริงของประเทศไทยด้วยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

- ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันยังมีช่องว่าง (Gap) ห่างไกลจากภาพสังคมที่พึงประสงค์ของสังคมไทยทั้ง 4 ด้านค่อนข้างมากถึงสูงมากที่สุด (ภาพที่ 37)
- ด้านสังคมที่เป็นธรรม (Just Society) เป็นด้านที่สถานะปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมากที่สุด ขณะที่สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society) เป็นด้านที่สถานะปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมากเช่นกัน โดยมีช่องว่างหรือ Gap สูงมากรองลงมาเป็นอันดับสอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นจุดวิกฤตที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน สำหรับด้านสังคมที่สามารถ (Productive Society) และสังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก

จากการวิเคราะห์เป้าประสงค์หลักของประเทศรวมถึงการสังเคราะห์ภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์และผลสรุปความคิดเห็นจากกระบวนการตั้งที่ได้กล่าวมาในข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาของประเทศที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ แต่ไม่ได้ตอบโจทย์การพัฒนาเชิงโครงสร้างและการสร้างขีดความสามารถของประเทศในระยะยาว อีกทั้งยังละเลยประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม ซึ่งถือเป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน จนทำให้เกิดปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน

ทั้งนี้ หากประเทศไทยต้องการจะก้าวข้ามวิกฤตนี้เพื่อมุ่งไปสู่ภาพสังคมอันพึงประสงค์ของสังคมไทยให้ได้นั้นจะต้องอาศัยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาจากการเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างแท้จริง โดยจำเป็นต้องมีการพัฒนามนุษย์ให้มีทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะ ที่จะป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในการดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญของระบบการศึกษาที่จะต้องตอบสนองความต้องการนี้ให้ได้ทั้งในระดับภาคผ่านการพัฒนากำลังคน และในระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่สมบูรณ์

ภาพที่ 37: ช่องว่างระหว่างสังคมปัจจุบันและสังคมที่พึงประสงค์

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน 2556

- หมายเหตุ:
- 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
  - 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
  - 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
  - 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
  - 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

ตารางที่ 7: การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป้าประสงค์หลักของประเทศไทย (Country Goals)

เป้าประสงค์หลัก ของประเทศไทย (Country Goals)	สถานะภาพปัจจุบัน ของประเทศไทย (As-Is)	เป้าประสงค์หลัก ที่พึงประสงค์ ของประเทศไทย (Should Be)	ช่องว่าง (Gap)
สังคมที่สามารถ (Productive Society)	2.08	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมาย ค่อนข้างมาก
สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society)	2.118	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมาย ค่อนข้างมาก
สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society)	1.937	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมาย สูงมาก
สังคมที่เป็นธรรม (Just Society)	1.699	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมาย สูงมาก

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน 2556

- หมายเหตุ:
- 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก
  - 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
  - 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
  - 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
  - 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

จากการวิเคราะห์เป้าประสงค์หลักของประเทศไทยรวมถึงการสังเคราะห์ภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์และผลสรุปความคิดเห็นจากกระบวนการตั้งที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ แต่ไม่ได้ตอบโจทย์การพัฒนาเชิงโครงสร้างและการสร้างขีดความสามารถของประเทศไทยในระยะยาว อีกทั้งยังละเลยประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วนจนทำให้เกิดปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน

หากประเทศไทยต้องการก้าวข้ามวิกฤตนี้เพื่อมุ่งไปสู่ภาพสังคมอันพึงประสงค์ ต้องอาศัยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาจากการเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยต้องพัฒนามนุษย์ให้มีทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะ ที่จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในการดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญของระบบการศึกษาที่จะต้องตอบสนองความต้องการนี้ให้ได้ทั้งในระดับมหภาคผ่านการพัฒนากำลังคน และในระดับบุคคลซึ่งเป็นเรื่องของคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์

4.2.1.2 เป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ของประเทศไทย

1) สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As Is)

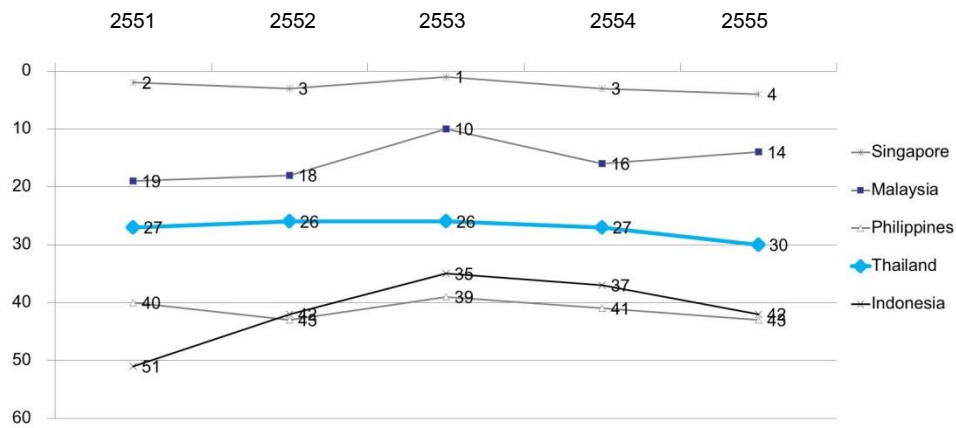
คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ ในปัจจุบันการศึกษาไทยนั้นสามารถทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประเทศดังกล่าวได้ดีมากน้อยเพียงไร เนื้อหาในส่วนนี้ได้ประเมินระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน โดยในหัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ระดับมหภาคหรือภาพรวมของประเทศ เริ่มจากความสำคัญของการศึกษาในฐานะกลไกการเปลี่ยนแปลง การประเมินสภาพการณ์ของการศึกษาไทยในปัจจุบันโดยมีการเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และการประเมินช่องว่างระหว่างระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในปัจจุบันกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง (สำหรับการวิเคราะห์ในระดับจุลภาคหรือการพัฒนาระดับบุคคลจะกล่าวถึงในหัวข้อ 4.2.2 ต่อไป)

จากการประเมินภาพรวมในระดับประเทศด้วยผลการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของ IMD พบว่าในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านอย่างสิงคโปร์ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 1-4 ตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา หรือประเทศอินโดนีเซียที่ขยับขึ้นจากลำดับที่ 51 ในปี 2551 มาเป็นลำดับที่ 43 ในปี 2555 ขีดความสามารถของประเทศไทยกลับมีแนวโน้มตกลงจากอันดับที่ 27 ในปี พ.ศ. 2551 มาอยู่อันดับ 33 ในปี 2555

อย่างไรก็ตามการประเมินผ่านตัวชี้วัดของ IMD ถือเป็นเพียงการสะท้อน “ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะสั้น” ในขณะที่ “ขีดความสามารถในระยะยาวนั้น” สะท้อนผ่าน “คุณภาพของทุนมนุษย์” และ “โครงสร้างกำลังคน” ของประเทศ ซึ่งเมื่อประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาเชิงซ้อน ทั้งความท้าทายในเชิงปริมาณ คือการที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และในเชิงคุณภาพ คือการลงทุนในทุนมนุษย์ (Human Capital Investment) ของประเทศไทยอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในโลก

ภาพที่ 38: อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวมของประเทศไทยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2008-2012 (พ.ศ. 2551-2555)

ที่มา: IMD Competitiveness Yearbook (2012)

ภาพที่ 39: โครงสร้างกำลังคนและคุณภาพของทุนมนุษย์ของประเทศไทยเทียบกับประเทศอื่น ๆ

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556)

หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปประเทศไทยคงยังอยู่ในสถานะเป็น Second-tier Nation ในศตวรรษที่ 21 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องเร่งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาวเพื่อก้าวไปสู่การเป็นประเทศโลกที่หนึ่งผ่านการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งก็คงหนีไม่พ้นการยกระดับการศึกษา ต้องมองการศึกษาเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยมองยุทธศาสตร์การศึกษา เชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติผ่านองค์ประกอบสำคัญของระบบการศึกษาไทยอย่างครบวงจร คือ Paradigm, Policy, Platform, Practice และ Performance

1) Paradigm

ในศตวรรษที่ 21 นี้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ อาทิ

- เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการกระจุกตัวอำนาจทางเศรษฐกิจมาเป็นการกระจายสู่ประเทศคลื่นลูกใหม่ที่เรียกว่า The New USA (United States of Asia) ความเจริญรุ่งเรืองเปลี่ยนผ่านจากประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกมาสู่กลุ่มประเทศในเอเชียที่มีการขยายตัวของประชากรโดยเฉพาะชนชั้นกลาง (Middle Class) เป็นตัวขับเคลื่อน
- ยุคแห่งความมั่งคั่งสู่ยุคแห่งความสุดโต่ง (Age of Prosperity to Age of Extremity) แม้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่จะก็มีปัญหาตามมาในเรื่องความไม่สมดุลระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ ภัยพิบัติรุนแรงทางธรรมชาติ ความสุดโต่งการเมืองและเหลื่อมล้ำของอำนาจและโอกาส ความมั่งคั่งที่กระจุกตัว
- Corporate Centricity to Citizen Centricity: เกิดการเปลี่ยนแปลงการกุมอำนาจจากภาครัฐ มาเป็นเอกชน และทุกวันนี้ไปอำนาจไปสู่ประชาชนมากขึ้น ผ่านการเชื่อมโยงของเทคโนโลยีและระบบเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ความเป็นรัฐหรือการผูกขาดจะน้อยลงไป มีผู้เล่นรายใหม่คือภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกเหล่านี้ถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยหลัก 2 ประการคือ (1) Democratization คือเกิดกระแสประชาธิปไตยในทุกสิ่ง ยกตัวอย่างเช่น ประชาธิปไตยในการบริโภค ซึ่งทำให้กลุ่ม Bottom of the Pyramid มีสิทธิในการเข้าถึงมากขึ้นหรือในด้านนวัตกรรม ซึ่งที่ผ่านมาเอื้อเกิดได้ผ่านทรัพย์สินทางปัญญา แต่ต่อไปนวัตกรรมจะเกิดจากปัญญาของฝูงชน (Wisdom of the Crowd) ซึ่งช่วยกันต่อยอดทางความคิด (2) Individualization คือ คนเราจะมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น แต่ละคนจะสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของตัวเอง ทุกคนสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใด ๆ ก็ได้

การเตรียมพร้อมรับมือกับชุดของโอกาสในความท้าทายในภูมิทัศน์ใหม่ (New Reality) ในศตวรรษที่ 21 คนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน คือต้องประกอบไปด้วย (1) ทักษะคิดใหม่ (New Mindset) (2) ทักษะชุดใหม่ (New Skillset) ที่ครอบคลุมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ทั้งในด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2) Policy

นโยบายการศึกษาจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่เตรียมพัฒนาคุณภาพคนไทยและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ (Education as engine for National Transformation) ซึ่งหน้าที่ของการศึกษาคือการสร้าง “คนไทยที่สมบูรณ์” ที่มี Head, Hand, Heart เพื่อตอบโจทย์ความเจริญรุ่งเรืองของชาติที่ประกอบไปด้วย Hope, Happiness และ Harmony

3) Platform

ในการยกระดับและพัฒนาจำเป็นจะต้องมีปัจจัยพื้นฐานสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มพลังให้กับผู้คนในสังคม (Conducive Platform for Empowering People) ในที่นี้หมายถึงจะต้องพัฒนาให้เกิดสังคมพึงประสงค์ใน 4 ด้านคือ สังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) สังคมที่สามารถ (Productive Society) สังคมที่เป็นธรรม (Just Society) และสังคมคุณธรรม (Moral Society)

4) Practices

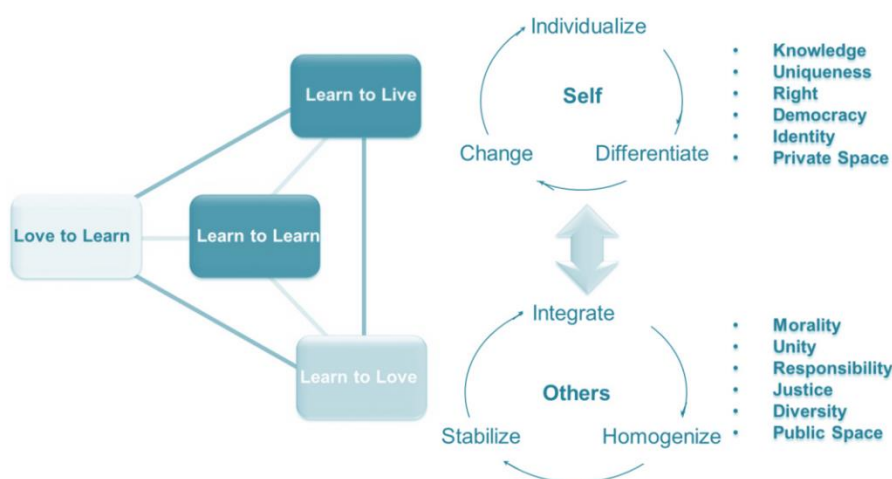
ในการเชื่อมโยง Paradigm – Policy – Platform นำลงสู่ระดับการปฏิบัติ ต้องอาศัยการสร้างโมเดลการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้อง รวมไปถึงกลไกใหม่ๆ ในการจัดการการศึกษา โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อย่างบูรณาการ (Integrated Learning Environment) ที่ทำให้คนในสังคมทุกเพศทุกวัยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียน

ทั้งนี้เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือสำคัญ (Technology as Enabler) ที่จะช่วยขยายอัตราการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา นอกจากนี้จะต้องสร้างวงจรการเรียนรู้ใหม่ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

- Exploring เป็นการฝึกนิสัยให้เด็กรักการสำรวจสืบค้น
- Experimenting ให้เด็กเกิดความคิดและค้นหาทางเลือกใหม่ๆ ผ่านการทดลองปฏิบัติ
- Experiencing คือการสร้างเสริมประสบการณ์ฝึกให้สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง
- Exchanging คือการแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารกับผู้อื่น

นอกจากนี้อีกประเด็นที่สำคัญของการจัดการศึกษาในโลกศตวรรษที่ 21 นี้ คือต้องเปลี่ยนจาก “การศึกษา” ให้เป็น “การเรียนรู้” แต่การเรียนรู้ (Learning) อย่างเดียวก็น่าจะไม่พอในการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในโลกที่เป็นอิสระแต่ยังต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ดังนั้นจึงต้องมี “Living” และ “Loving” ด้วย การเตรียมพร้อมให้เด็กเป็นคนที่สมบูรณ์จึงอยู่ที่การออกแบบโมเดลการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งสามประการได้อย่างลงตัว โดยเริ่มจากการรักที่จะเรียนรู้ (Love to Learn) ต่อด้วยการรู้ที่จะเรียน (Learn to Learn) จากนั้นเป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่จะรอด (Learn to Live) ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ที่จะรัก (Learn to Love)

ภาพที่ 40: โมเดลการเรียนรู้ใหม่

ที่มา: สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556)

5) Performance

เมื่อทุกข้อต่อตั้งแต่ Paradigm, Policy, Platform และ Practice มีความเชื่อมโยงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกันดีแล้ว หมายความว่าการศึกษาไทยจะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการทำคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มี Head, Hand, Heart เป็นคนที่มีคุณภาพ ศักยภาพและสุขภาวะที่ทัดเทียมประชากรในประเทศโลกที่หนึ่ง (First World Citizen) และในขณะเดียวกันก็จะสามารถตอบสนองเป้าหมายในระดับมหภาคคือขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง (First World Nation) ที่ประกอบไปด้วย Hope, Happiness, และ Harmony ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

อย่างไรก็ตาม สถานะปัจจุบันขององค์ประกอบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น Paradigm, Policy, Platform, Practice และ Performance ยังมีข้อจำกัด และยังมีช่องว่างระหว่างสถานะปัจจุบันกับสิ่งที่พึงประสงค์ต้องการการเติมเต็มอยู่ (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8: องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์ สถานะปัจจุบัน และช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม

องค์ประกอบการศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษาที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม
1) Paradigm	การเตรียมพร้อมรับมือกับชุดของโอกาสในความท้าทายในภูมิทัศน์ใหม่ (New Reality) ในศตวรรษที่ 21 คนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน คือต้องประกอบไปด้วย 1) ทักษะคิดใหม่ (New Mindset) 2) ทักษะชุดใหม่ (New Skillset) ที่ครอบคลุมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ทั้งในดำเนินงาน การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น	การดำเนินการด้านการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่สามารถสร้างทัศนคติใหม่ (New Mindset) และทักษะชุดใหม่ (New Skillset) ที่ครอบคลุมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเตรียมพร้อมรับมือกับชุดของโอกาสในความท้าทายในภูมิทัศน์ใหม่ (New Reality) ในศตวรรษที่ 21	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องสร้างทัศนคติใหม่ (New Mindset) - ต้องทักษะชุดใหม่ (New Skillset) หรือทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) - ต้องสร้างวัฒนธรรมใหม่ทั้งในด้านการงาน การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ให้กับผู้เรียนได้อย่างเต็มที่
2) Policy	นโยบายด้านการศึกษาและนโยบายที่เกี่ยวข้องจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่เตรียมพัฒนาคุณภาพคนไทยและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ ซึ่งหน้าที่ของการศึกษาคือ การสร้าง “คนไทยที่สมบูรณ์”	ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน แทบทุกรัฐบาลจะได้ประกาศว่าจะให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา และมีการวางนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายคือปัญหาสำคัญของการพัฒนาการศึกษาไทยวาระการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนผ่านหลายยุคหลายสมัยในหลายรัฐบาล โดยตลอดช่วงเวลาเพียงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา นับจากประกาศใช้ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมาแล้วถึง 20 ท่าน นับว่ามีวาระการดำรง	<ul style="list-style-type: none"> - ยังขาดความต่อเนื่องของนโยบายการศึกษา - ยังขาดนโยบายการส่งเสริมการศึกษาทางเลือก การศึกษาที่ไม่เป็นทางการ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง - ต้องการการบูรณาการนโยบายการศึกษาเรียนรู้ กับนโยบายด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง อาทิ นโยบายด้านแรงงาน กำลังคน เป็นต้น

องค์ประกอบ การศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษา ที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม
		ตำแหน่งโดยเฉลี่ยเพียงท่านละ ประมาณ 1 ปี การเปลี่ยนผู้นำ ด้านนโยบายเช่นนี้ย่อมทำให้ งานการศึกษาของชาติขาด ความต่อเนื่องและขาดทิศทางที่ ชัดเจน ส่งผลถึงการ เปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติหลาย ประการ	
3) Platform	จะต้องมี Platform ที่ก้าว ตามให้ทันความเปลี่ยนแปลง ในการยกระดับและ พัฒนาจำเป็นจะต้องมี ปัจจัยพื้นฐานสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เพิ่มพลังให้กับผู้คนในสังคม (Conducive Platform for Empowering People) ใน ที่นี้หมายถึงจะต้องพัฒนา ให้เกิดสังคมพึงประสงค์	ความสำเร็จที่สำคัญประการ หนึ่งของการศึกษาไทย ก็คือ การที่สามารถผลักดันสาระที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษามา บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้ สำเร็จเป็นครั้งแรก และเป็น ก้าวสำคัญของการปฏิรูป การศึกษา ซึ่งสามารถสร้าง หลักประกันด้านเจตจำนงของ รัฐต่อการศึกษาได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม	ประเทศไทยยังขาด Platform สำคัญในส่วนของ การเชื่อมต่อกับนโยบาย ไปสู่การกำหนดกลยุทธ์และ การปฏิบัติ การสร้างความ เข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และ การมีเครื่องมือในการ สนับสนุนทั้งในเชิงเทคนิค และเชิงจัดการสำหรับผู้ ปฏิบัติ
4) Practices	การสร้างสภาพแวดล้อม การเรียนรู้อย่างบูรณาการ (Integrated Learning Environment) ที่ทำให้คน ในสังคมทุกเพศ ทุกวัย สามารถเรียนรู้ได้ ตลอดเวลา และไม่จำกัดอยู่ แต่ในเฉพาะห้องเรียน ทั้งนี้ เทคโนโลยีจะเป็น เครื่องมือสำคัญ (Technology as Enabler) ที่จะช่วยขยายอัตราการ เข้าถึงการศึกษาที่มี คุณภาพ อีกทั้งยังช่วยลด	เมื่อ Policy ยังคงมีความไม่ ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลง บ่อยครั้ง พร้อมๆ กับ Paradigm ทางด้านการศึกษา ที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้การเชื่อมโยง Paradigm – Policy – Platform นำลงสู่ ระดับการปฏิบัติยังขาด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากไม่สามารถพัฒนา กระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่ สร้างการเรียนรู้ที่สมดุลทั้ง ทางด้าน “เนื้อหาวิชา” และ “การใช้ชีวิต”	- ยังมีช่องว่างด้าน กระบวนการเรียนรู้อย่าง บูรณาการ - ต้องพัฒนากระบวนการ สร้างการเรียนรู้ที่สร้างการ เรียนรู้ที่สมดุลทั้งทางด้าน “เนื้อหาวิชา” และ “การใช้ ชีวิต” เพื่อพัฒนาความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ - ต้องการกลไกใหม่ๆ ใน การจัดการการศึกษา ตลอดจนการสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ อย่างบูรณาการ

องค์ประกอบ การศึกษา 5Ps	องค์ประกอบการศึกษา ที่พึงประสงค์	สถานะปัจจุบัน	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการเติมเต็ม
	<p>ต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา นอกจากนี้จะต้องสร้างวงจรการเรียนรู้ใหม่</p>		<p>(Integrated Learning Environment) ที่ทำให้คนในสังคมทุกเพศ ทุกวัย สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการขยายการศึกษาที่มีคุณภาพตลอดจนเป็นเครื่องมือหรือสื่อในการพัฒนาครูให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นในระยะเวลาที่รวดเร็ว
5) Performance	<p>เมื่อทุกข้อต่อตั้งแต่ Paradigm, Policy, Platform และ Practice มีความเชื่อมโยงและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกันดีแล้ว หมายความว่า การศึกษาไทยจะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการทำให้คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนที่มีคุณภาพ ศักยภาพและสุขภาวะที่ดีเทียบประชากรในประเทศโลกที่หนึ่ง (First World Citizen) และในขณะเดียวกันก็จะสามารถตอบสนองเป้าหมายในระดับมหภาคคือขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศในโลกรที่หนึ่ง (First World Nation)</p>	<p>Performance ของการศึกษาไทยยังคงอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจดังเช่นในปัจจุบัน ในขณะที่ภาพรวมของประเทศพบว่า ประเทศไทยติดกับประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-Income Trap) เนื่องจากการศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาทุนมนุษย์ยังมีความจำกัด อีกทั้งยังขาดการลงทุนวิจัยพัฒนา และขาดการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมอย่างจริงจัง</p>	<p>ยังมีช่องว่างระหว่าง Performance ปัจจุบันและ Performance ที่พึงประสงค์ จำเป็นต้องพัฒนาทั้งในระดับมหภาคและระดับปัจเจก</p>

โดยสรุป คือ ที่ผ่านมามาประเทศไทยยังไม่สามารถปรับเปลี่ยน Paradigm ของแนวคิด การศึกษาไปสู่การมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมุ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างสมดุลรอบด้านได้อย่าง แท้จริง นั่นคือ แม้ว่าจะมีความตระหนักถึงพลวัตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจน มีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้สามารถรับมือและตอบสนองกับสถานการณ์ได้อย่าง ทันทีทันใดแต่การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยมักไม่สามารถเปลี่ยนผ่าน Paradigm ได้ในทาง ปฏิบัติ การปรับเปลี่ยนส่วนใหญ่จึงมักเกิดขึ้นที่ระดับ Policy เพียงอย่างเดียว โดยมีการออกนโยบาย ที่พยายามผลักดันการศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม จากการที่ระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถก้าวข้าม Paradigm แบบเดิมๆ ได้ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลง Policy ที่เกิดขึ้น บ่อยครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ Practice ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ Performance ของการศึกษาไทยยังคงอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจดังเช่นในปัจจุบัน

2) ภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ของการศึกษาไทย (Should Be)

การศึกษาจะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่จะทำให้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศ (Education as Engine for National Transformation) ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการศึกษา คือ การ สร้าง “คนไทยที่สมบูรณ์” ที่มี Hope, Happiness และ Harmony และเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าวหน้าที่ ของการศึกษาคือการสร้างให้คนไทยมี Head, Hand, Heart ประกอบไปด้วย Knowledge set, Mindset, และ Skillset ที่สอดคล้องต่อการดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

จากการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการซึ่งได้รับเกียรติจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ร่วมกันวาดภาพอนาคตของการศึกษาไทย (Scenario Building) ผู้เข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ ของการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 คือ

“การศึกษาไทยช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกล่าให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วย นำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน พร้อม กับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)”

ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

ปรัชญาพื้นฐานที่เป็นรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทยที่อยู่เบื้องหลังเป้าประสงค์หลักของระบบของการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนไป ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) คนไทย: จากเดิมแต่ละคนมีสถานะเป็นแค่เพียงพลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai) นั่นคือ ความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก เครือข่ายของประชาคมโลก รวมถึงการปลูกจิตสำนึกต่อโลก
2. การปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation): จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ (People for Growth) เพื่อตอบโจทย์สังคมอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโตเพื่อรองรับการสร้างและปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้
3. การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm): จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature) พัฒนาอย่างยั่งยืน
4. การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม: จากการเป็นสังคมที่คนมุ่งมั่นแข่งขันฟาดฟันต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-Driven) มาเป็นการทำงานร่วมกับคนอื่นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative-Culture) คนเก่งช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่าเรียกหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองและส่วนรวมไปพร้อม ๆ กันผู้คนมีความเมตตาดำเนินชีวิตในความเป็นมิตรไมตรีจิตต่อกันและกัน
5. การขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation): จากที่มองแต่การมุ่งไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Country) ซึ่งให้ความสำคัญแต่มิติเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาเป็นการคำนึงถึงประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างเกียรติภูมิในความเป็นชาติ (Dignity of Nation) ให้คนไทยมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติไทย มีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของความเป็นไทย ก่อเกิดเป็นความรักความภูมิใจ ห่มเทก้าลังกายใจเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติ

ภาพที่ 41: ปรัชญาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

3) การวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างภาพในอนาคตที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริง

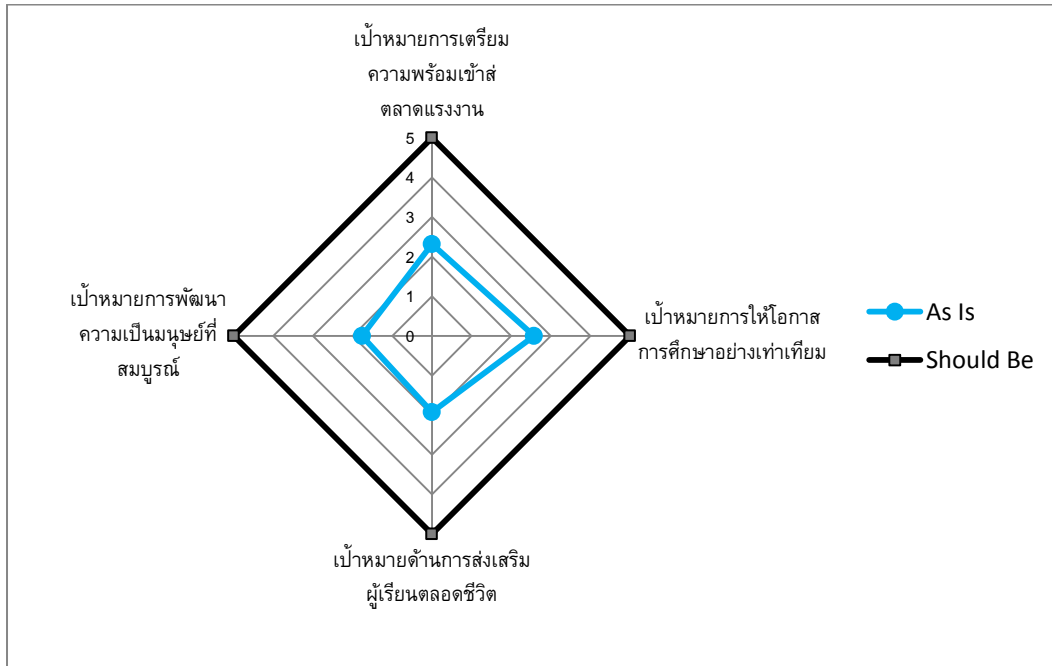
จากการประชุมระดมความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ได้มีการร่วมประเมินระดับสถานะปัจจุบันว่า สามารถบรรลุเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (Should Be) ในด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด 4 ด้านต่อไปนี้ คือ

- การเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน
- การให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- การส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา
- การมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ

ผลจากการประเมินวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) พบว่า

- โดยภาพรวมยังมีช่องว่าง (Gap) ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is) กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be) มีช่องว่างอยู่ในระดับสูงมาก
- ช่องว่างด้านที่สูงที่สุด คือ “การมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ” หรืออาจกล่าวได้ว่า บทบาทของการศึกษาในการบ่มเพาะ พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ ในปัจจุบันยังอยู่ในระดับที่ห่างไกลจากความคาดหวังสูงมาก (High Gap)
- ขณะที่ เป้าหมายด้านการส่งเสริมผู้เรียนตลอดชีวิต มีช่องว่างสูงมากเช่นเดียวกัน โดยเป็นด้านที่มีช่องว่างในระดับที่ห่างไกลจากความคาดหวังสูงมาก (High Gap) เช่นเดียวกัน
- สำหรับบทบาทของภาคการศึกษาในการเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
- ส่วนประเด็นเรื่อง การให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม ถือว่าปัจจุบันทำได้ในระดับที่นับว่าดีกว่าด้านอื่น ๆ และมีช่องว่างอยู่ในระดับปานกลาง

ภาพที่ 42: ช่องว่างระหว่างสถานะปัจจุบันและเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์

ที่มาคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2556

- หมายเหตุ:
- 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
  - 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
  - 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
  - 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
  - 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

ตารางที่ 9: การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) สถานะปัจจุบันกับเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์

เป้าหมายของการศึกษา	สถานะภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As-Is)	เป้าประสงค์หลักที่พึงประสงค์ของประเทศไทย (Should Be)	ช่องว่าง (Gap)
เป้าหมายการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน	2.317	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
เป้าหมายการให้โอกาสการศึกษาอย่างเท่าเทียม	2.579	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายปานกลาง-ค่อนข้างมาก
เป้าหมายด้านการส่งเสริมผู้เรียนตลอดชีวิต	1.920	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก
เป้าหมายการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	1.763	5	ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยประมวลผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2556

- หมายเหตุ:
- 1 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมาก
  - 2 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
  - 3 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
  - 4 หมายถึง ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
  - 5 หมายถึง ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

4.2.1.3 กรอบเป้าประสงค์หลักของการศึกษาของประเทศไทย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์บริบทเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมถึงประเด็นท้าทายของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน ตลอดจนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับผลลัพธ์ของระบบการศึกษาไทย ภาพในอนาคตที่พึงประสงค์ของการศึกษาไทย (Should Be) คือ “การศึกษาไทยช่วยพัฒนาคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)” นำมาสู่การกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาของประเทศไทยในระดับมหภาคที่เป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์หลักเหล่านี้ได้ถูกประมวลรวมมาจากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ผ่านมาในอดีต รวมทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552 - 2559 ซึ่งเป็นแผนระยะยาวที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542¹¹ ประกอบกับการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังได้สะท้อนจากความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายการศึกษาของประเทศ การกำหนดแนวนโยบาย กลไกการขับเคลื่อนและการดำเนินการของแต่ละเป้าประสงค์นั้นควรมีความสอดคล้องกันและเป็นที่เข้าใจตรงกันของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง อันจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาไทย

¹¹ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บท ที่เป็นเสมือนธรรมนูญการศึกษาของประเทศ โดยได้วางเป้าหมายในการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ (หมายถึงสุขกายสุขใจ) สติปัญญาความรู้ (หมายถึงเป็นคนเก่ง) และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมายถึงเป็นคนดีของคนรอบข้างและสังคม)” และในมาตรา 7 ที่ว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”

กรอบของเป้าประสงค์หลักของการศึกษาของประเทศไทยในระดับมหภาค (Macro Objective) ซึ่งก็คือ “ผลลัพธ์ของระบบการศึกษา” (Education Outcome) ประกอบไปด้วย 5 เป้าประสงค์หลัก คือ

- 1) การเข้าถึง (Access)
- 2) ความเท่าเทียม (Equity)
- 3) คุณภาพ (Quality)
- 4) ประสิทธิภาพ (Efficiency)
- 5) ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

ภาพที่ 43: กรอบเป้าประสงค์ระดับมหภาคของการศึกษาไทย

ที่มา: คณะผู้วิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

1. การเข้าถึง (Access)

เด็กไทยทุกคนจะต้องเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อที่จะสามารถบรรลุศักยภาพที่แท้จริงของตนได้ ตามนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Millennium Development Goals: MDGs) ของสหประชาชาติ

ระบบการศึกษาไทยจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาเข้าได้อย่างถ้วนหน้า (Universal Access) ตั้งแต่เตรียมอนุบาลไปจนถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ไม่ว่าจะผ่านทางสายสามัญหรือสายอาชีพ โดยจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กที่ปัจจุบันหลุดออกจากระบบการศึกษาในโรงเรียน รวมถึงการที่มาตรฐานทางวิชาการของผู้เรียนสำหรับวิชาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

นอกจากนี้การจัดการศึกษาจะต้องสามารถปรับเข้าสู่โลกของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กล่าวคือระบบการศึกษาจะต้องมีความครอบคลุมและสอดคล้องเหมาะสมกับประชาชนทุกเพศทุกวัย และที่สำคัญกว่านั้นคือจะต้องทลายกำแพงที่กั้นระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Learning) ให้เป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการและความสนใจ บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของโลกได้อย่างต่อเนื่อง

2. ความเท่าเทียม (Equity)

ความเสมอภาคนั้นถือเป็นหลักพื้นฐานประการหนึ่งที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่นเดียวกับกับการที่ประชากรทุกคนย่อมมีสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติใดๆ ไม่ว่าจะเป็น เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ หรือถิ่นกำเนิด ดังนั้นระบบการศึกษาไทยจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงมุ่งสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ที่ผ่านมากการประเทศไทยได้บรรลุเป้าหมายความเท่าเทียมกันทางเพศ (Gender Parity) ด้านการศึกษาแล้ว แต่ประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาค (Urban-rural Gap) และระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Status) ยังคงมีอยู่ ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการตั้งเป้าหมายเพื่อลดช่องว่างผลสัมฤทธิ์ (Achievement Gap) ที่มีอยู่ระหว่างกลุ่มเด็กเหล่านี้

การศึกษาไทยควรมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) ซึ่งมีส่วนช่วยหยุดยั้งการส่งต่อความเหลื่อมล้ำระหว่างรุ่นประชากร โดยระบบการศึกษาจะต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กที่ขาดโอกาส (Disadvantaged) เพื่อไม่ให้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม ทั้งนี้การศึกษาไทยจะต้องมีการจัดทางเลือกทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เช่นการยกระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลายของเด็กแต่ละคน สะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษาไทยจำเป็นจะต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) มากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ระบบการศึกษาไทยจะต้องจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่าง ๆ (Special Needs) ตั้งแต่เด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือเด็กปัญญาเลิศ (Gifted Student) ไปจนถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือทางสติปัญญา ทำอย่างไรที่จะจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้เพื่อให้พวกเขามีโอกาสในการบรรลุศักยภาพของตนเองได้อย่างเท่าเทียมกับคนอื่นๆในสังคม

3. คุณภาพ (Quality)

การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของการศึกษานับว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง หากประเทศไทยต้องการจะก้าวไปสู่การเป็นสังคมที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันและประชาชนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ เพื่อที่จะบรรลุศักยภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชน และก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติได้ ดังนั้น ผู้เรียนทุกคนจึงควรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นเลิศซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาของระบบการศึกษาไปสู่การเป็นระบบการศึกษาที่มีศักยภาพสูง (High-Performing Education System) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นเป็นมาตรฐานระดับนานาชาติ ผู้เรียนไทยจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้นและทัดเทียมนานาชาติ ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา คือ การที่สถาบันการศึกษามีคุณภาพดี เป็นแหล่งเรียนรู้ที่รอบด้าน สิ่งเหล่านี้จะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐาน อีกทั้งมีคนเก่งคนดีมีใจรักในวิชาชีพครูต่างอยากเข้ามาเป็นครู โดยปัจจัยสนับสนุนสำคัญคือการจัดสรรทรัพยากรที่จะต้องทุ่มเทมาให้วาระการพัฒนาการสอนและกระบวนการการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญ

4. ประสิทธิภาพ (Efficiency)

ที่ผ่านมาประเทศไทยถูกจัดอันดับเป็นหนึ่งในประเทศที่ทุ่มเททรัพยากรให้กับเรื่องการศึกษา ทั้งสัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรืองบประมาณด้านการศึกษาต่องบประมาณแผ่นดินถือว่าอยู่ในอัตราที่สูงและเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการศึกษา ซึ่งที่ผ่านมาก็ช่วยส่งผลทำให้เด็กสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทั้งในทุกช่วงชั้นระดับ

อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะในมิติของคุณภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาจำเป็นจะต้องมีการบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพเพื่อให้งบประมาณที่จัดสรรไปนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด

5. *ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)*

เป้าประสงค์หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบบการศึกษาไทย คือจะต้องเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทำให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ดีต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นการวางแผนระบบการศึกษานอกจากจะต้องตอบโจทย์บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้วจะต้องมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือโลกของการศึกษาจะต้องมีความเชื่อมต่อกับโลกการทำงานมากขึ้น เป็นการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา ทั้ง สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

นอกจากนี้ระบบการศึกษาไทยต้องเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างนวัตกรรมซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ประเทศปานกลางได้ แต่แน่นอนการศึกษาคงไม่ใช่เป็นเพียงการผลิตคนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเท่านั้น แต่จะต้องเป็นเครื่องหล่อหลอมคนไทยให้เป็นคนที่มีสมรรถนะและเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ดังนั้นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ระบบการศึกษาไทยจะต้องเปิดกว้างต่อพลวัตความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความร่วมมือกับนานาชาติในด้านการศึกษาร่วมกัน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับประชาชนที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ในสังคมที่มีความเป็นโลกาภิวัตน์และมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น

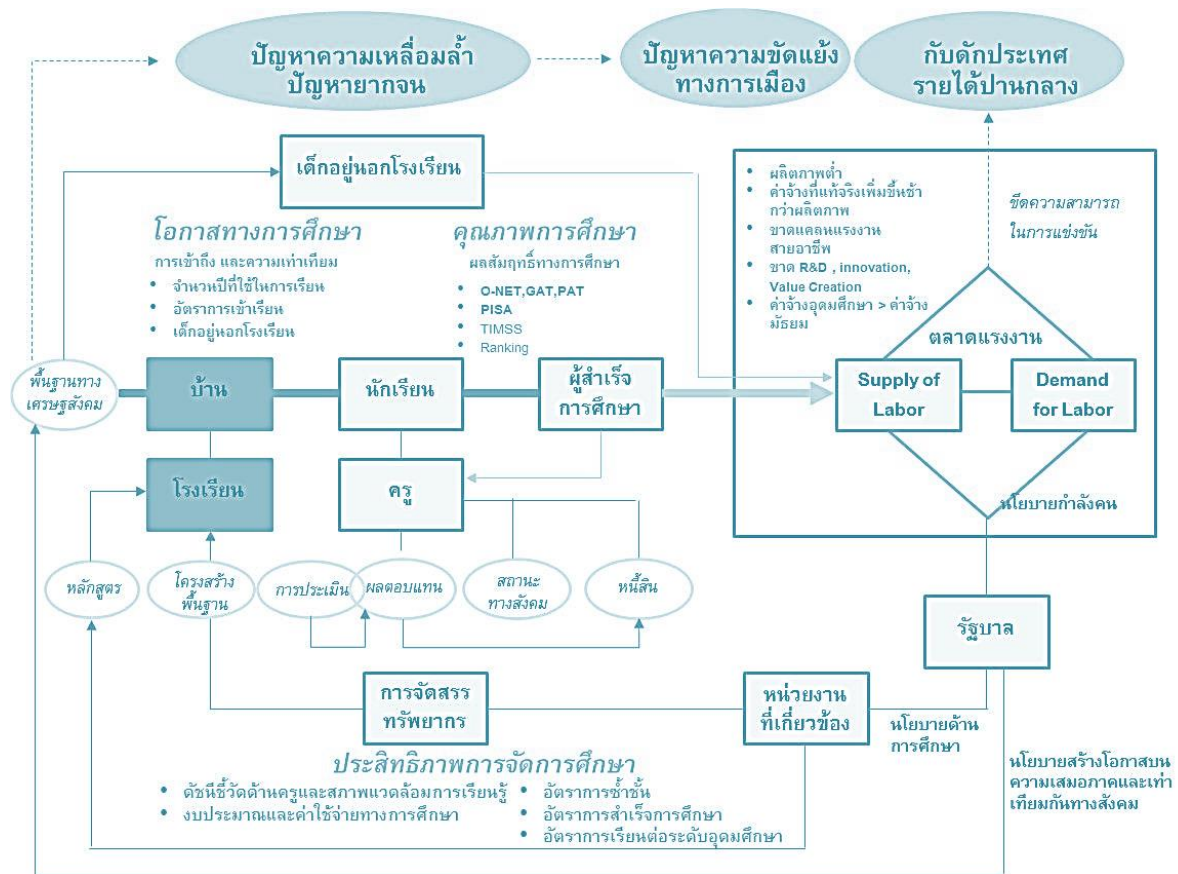
4.2.1.4 *สมภาวะการณ์ของการศึกษาไทยในปัจจุบันและประเด็นความท้าทาย*

การประเมินสมภาวะการณ์ของการศึกษาไทยในปัจจุบันและเปรียบเทียบกับต่างประเทศในส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อให้เห็นภาพรวมของขีดความสามารถและความท้าทายของระบบการศึกษาไทย โดยสังเคราะห์ข้อมูลตั้งตัวชี้วัดที่สำคัญจากแหล่งต่าง ๆ เช่น UNESCO OECD งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เป็นต้น

สาระสำคัญของสมภาวะการณ์ของการศึกษาไทยในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (ภาพที่ 44)

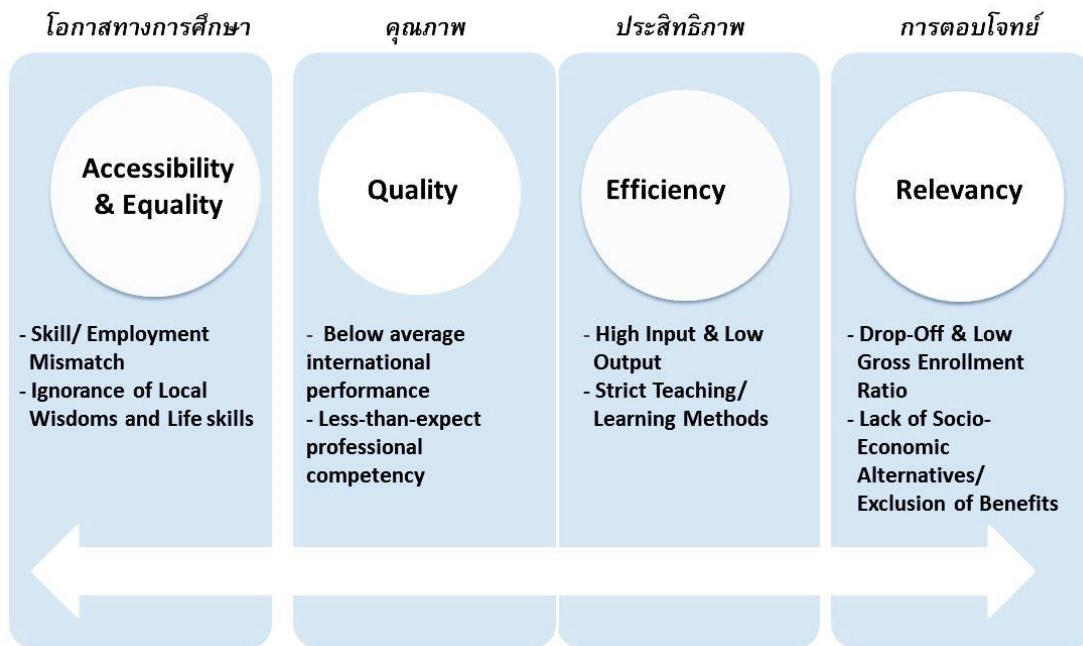
- 1) **ประเด็นด้านโอกาสทางการศึกษา** ซึ่งครอบคลุมเรื่องการเข้าถึง (Access) และความเท่าเทียม (Equity) โดยดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่
  - จำนวนปีที่ใช้ในการเรียน
  - อัตราการเข้าเรียน
  - เด็กอยู่นอกโรงเรียน
- 2) **ประเด็นด้านคุณภาพ** โดยดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่
  - O-NET, GAT, PAT
  - PISA
  - TIMSS
  - ผลการจัดอันดับ (Ranking)
- 3) **ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา** โดยดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่
  - ดัชนีชี้วัดด้านครูและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ อาทิ อัตราส่วนนักเรียนต่อครู จำนวนชั่วโมงเรียนของนักเรียนต่อปี อัตราเงินเดือนครู เป็นต้น
  - งบประมาณและค่าใช้จ่ายทางการศึกษา
  - อัตราการซ้ำชั้น
  - อัตราการสำเร็จการศึกษา
  - อัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา

ภาพที่ 44: สภาวะการณ์ของการศึกษาไทยกับการเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาของประเทศไทยในปัจจุบัน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 45: ความท้าทายของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน

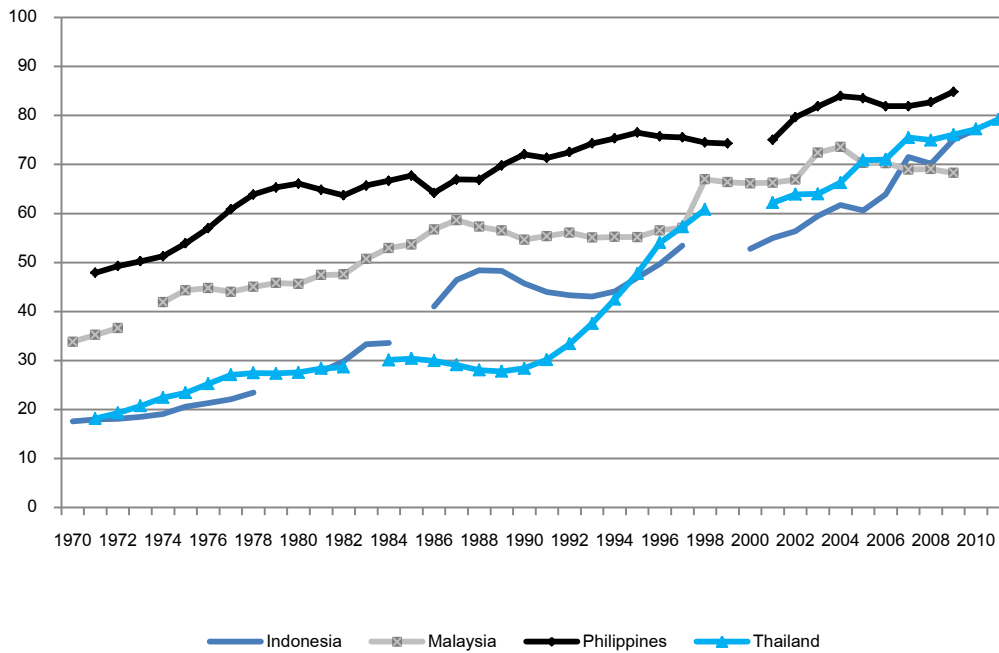
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

1) ประเด็นด้านโอกาสทางการศึกษา

ประเด็นด้านโอกาสทางการศึกษา ครอบคลุมเรื่องการเข้าถึง (Access) และความเท่าเทียม (Equity)

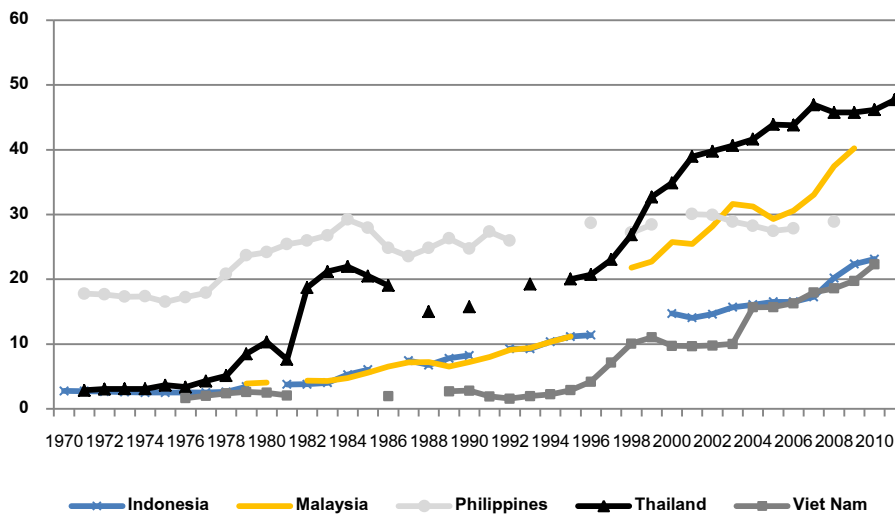
ประเทศไทยถือว่าประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเรื่องของโอกาสในการเข้าเรียน โดยปัจจุบันมีอัตราการเข้าเรียนมีแนวโน้มดีขึ้นในทุกระดับการศึกษา สะท้อนได้จากสถิติอัตราการเข้าเรียนของไทยในระดับมัธยมศึกษาช่วง 4 ทศวรรษ จากประมาณร้อยละ 18 ในปี ค.ศ. 1970 เพิ่มขึ้นร้อยละ 80 ในปี ค.ศ. 2010 นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียนแล้วถือว่าโอกาสในการเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคนไทยอยู่ในระดับที่ดีที่สุด

ภาพที่ 46: อัตราการเข้าเรียนของไทยเมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนอัตราการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษา

ที่มา: UNESCO Education Statistics

ภาพที่ 47: อัตราเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา

ที่มา: UNESCO Education Statistics

หากพิจารณาในเรื่อง โอกาสทางการศึกษาจากสถิติของจำนวนนักเรียนที่ต้องออกจากระบบ การศึกษากลางคันจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พบว่า แนวโน้มของนักเรียนออกกลางคันลดลงมาตลอดจากจำนวนนักเรียนที่ต้องออกกลางคันประมาณ แสนคนต่อปี ในช่วงปี พ.ศ. 2548-2549 หรือร้อยละ 1.31 ในปี พ.ศ. 2548 จำนวนนักเรียนที่ออก กลางคันลดลงอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี 2554 มีนักเรียนที่ต้องลาออกกลางคันเพียงจำนวน 28,833 คน จากจำนวนนักเรียน 6,417,136 คน หรือร้อยละ 0.44 (ตารางที่ 10)

สาเหตุของการออกกลางคันแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มสาเหตุใหญ่ ๆ คือ

- สาเหตุจากปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ ปัญหาครอบครัว อพยพตามผู้ปกครอง และประเด็นเรื่องทุนทรัพย์ ทั้งกรณีฐานะยากจนและต้องหาเลี้ยงครอบครัว
- สาเหตุมาจากตัวนักเรียนเองและสาเหตุมาจากโรงเรียน ได้แก่ กรณีผู้เรียนมีปัญหา ในการปรับตัว สมรสแล้ว จากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เจ็บป่วย / อุบัติเหตุ ต้องคดีถูกจับ

จากสถิติข้อมูลทางการศึกษาปีการศึกษา 2555 ที่ได้จัดเก็บข้อมูลถึงวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2555 โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาพบว่า นักเรียนที่ออก กลางคันจำนวน 28,333 คน หรือ ร้อยละ 0.44 จากนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัด สพฐ.จำนวน 6,417,136 คน สาเหตุที่ออกกลางคัน ได้แก่ ฐานะ ยากจน 1,543 คน มีปัญหาครอบครัว 3,127 คน สมรสแล้ว 1,827 คน มีปัญหาในการปรับตัว 4,210 คน ต้องคดีถูกจับ 52 คน เจ็บป่วย/อุบัติเหตุ 564 คน อพยพตามผู้ปกครอง 5,163 คน หาเลี้ยง ครอบครัว 1,979 คน และกรณีอื่น ๆ 10,323 คน

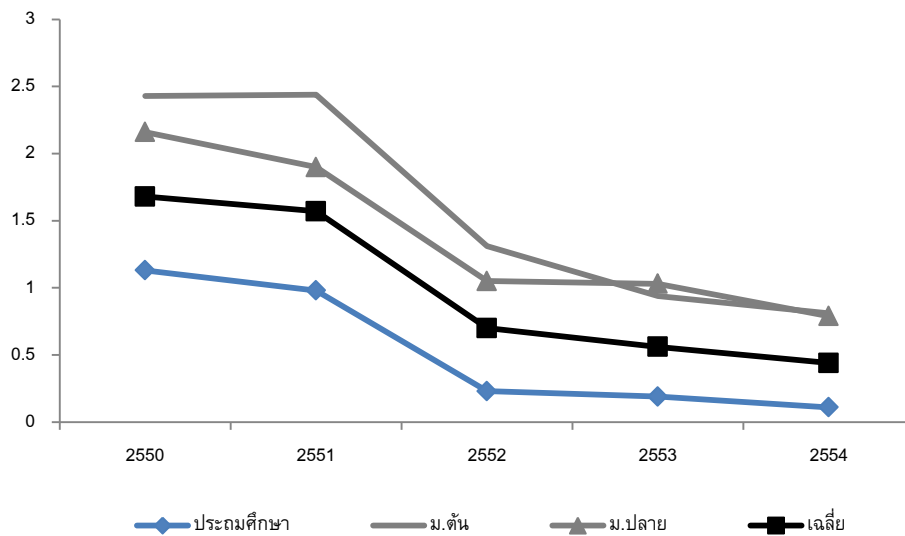
ตารางที่ 10: จำนวนร้อยละของนักเรียนออกกลางคันระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

ปีการศึกษา 2548 – 2552

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียนต้นปี (คน)	จำนวนนักเรียนออกกลางคัน (คน)	ร้อยละ
2554	6,417,136	28,833	0.44
2552	6,850,181	47,809	0.7
2551	6,982,189	109,422	1.57
2550	7,272,532	122,130	1.68
2549	7,421,684	110,881	1.49
2548	7,560,896	99,255	1.31

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

ภาพที่ 48: ร้อยละของนักเรียนออกกลางคันระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

เด็กที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษากลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ กลุ่มเด็กที่อยู่นอกโรงเรียน จากสถิติที่ทางสถาบันสถิติแห่งยูเนสโกหรือ UIS ที่ได้ประมาณการเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนระดับประถมศึกษาของไทยมีจำนวนมากถึง 586,000 คน หรืออัตราเด็กที่อยู่นอกโรงเรียน (Out-of-School Children) มีค่าร้อยละ 10 (เท่ากับค่าเฉลี่ยของโลก) สำหรับในระดับมัธยมศึกษาประมาณการว่าประเทศไทยมีเด็กนอกโรงเรียนมีจำนวน 280,000 คน หรือประมาณร้อยละ 9 ขณะที่ค่าเฉลี่ยทั่วโลกเท่ากับร้อยละ 17

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาสังคมที่มีความสำคัญมากปัญหาหนึ่งของประเทศไทย โดยในด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 2 มิติ

ประการแรก ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทย

ประการที่สอง ความเหลื่อมล้ำด้านค่าจ้างที่แท้จริง

● ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทย

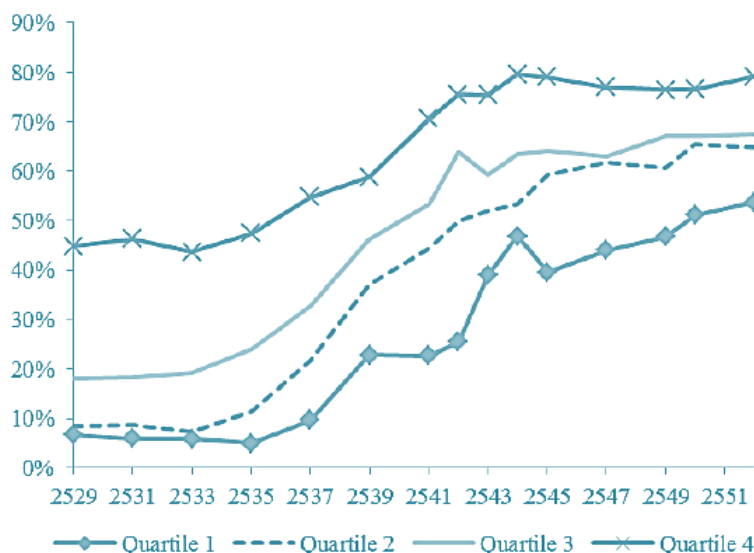
การศึกษาของ Dilaka Lathapipat (2012) ได้ชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยในระดับอุดมศึกษามากขึ้น ขณะที่ความเหลื่อมล้ำในเรื่องโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมปลายมีลดลง

- **ระดับมัธยมปลาย:** อัตราการเรียนต่อหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับมีแนวโน้มสูงขึ้นมาก นักเรียนที่มาจากกลุ่มครอบครัวยากจนที่สุด (Quartile 1) ที่สามารถเข้าเรียนมัธยมปลายมีเพียงร้อยละ 6.7 ในปี 2529 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 53.7 ในปี 2552 ส่วนนักเรียนที่มาจากกลุ่มครอบครัวร่ำรวย (Quartile 4) มีสัดส่วนการเข้าเรียนต่อเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 44.8 เป็นร้อยละ 79.2 ส่งผลให้ช่องว่างในการเรียนต่อในระดับมัธยมปลายระหว่างเด็กสองกลุ่มนี้จึงลดลงจากร้อยละ 38.1 เหลือร้อยละ 25.5 ซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง
- **ระดับอุดมศึกษา:** ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น ดังสะท้อนได้จากข้อมูลการศึกษาของ Lathapipat (2012) ซึ่งให้เห็นช่องว่างการเรียนต่อระหว่างเด็กที่มาจากกลุ่มครอบครัวที่รวยที่สุด กับกลุ่มครอบครัวที่จนที่สุด เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 18.5 ในปี 2529 เป็นร้อยละ 42.5 ในปี 2552 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่าหนึ่งเท่าตัว

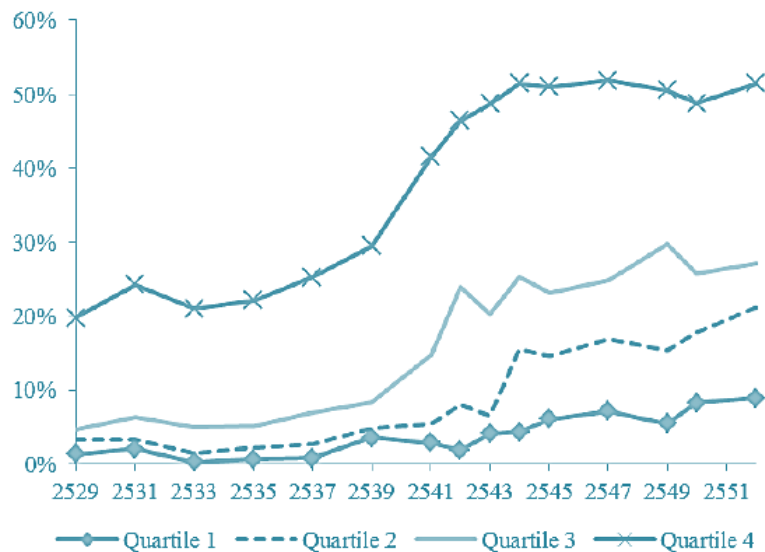
Dilaka Lathapipat (2012) ซึ่งให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เกิดขึ้นหลังจากปี พ.ศ. 2539 หรือหลังจากที่มีการจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เพื่อการศึกษาต่อตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมปลาย จนถึงระดับปริญญาตรีในประเทศขึ้นมาแล้วแม้ว่าที่ผ่านมามาภาครัฐจะมีนโยบายเรียนฟรีและเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาแต่หลักฐานที่ผ่านมากลับชี้ชัดว่ามีเด็กยากจนจำนวนมากที่สามารถก้าวผ่านเข้าไปเรียนในระดับอุดมศึกษาได้ ดังนั้นการอุดหนุนค่าเล่าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและการอุดหนุนอื่น ๆ จึงให้ประโยชน์กับเด็กจากครอบครัวที่มีรายได้ดีมากกว่าเด็กที่ด้อยโอกาสอย่างปฏิเสธไม่ได้

ภาพที่ 49: สัดส่วนการเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมปลายของเยาวชน อายุ 16-19 ปีแบ่งตามกลุ่มรายได้ครัวเรือน

ที่มา: Dilaka Lathapipat (2012)

ภาพที่ 50: สัดส่วนการเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาของเยาวชนอายุ 19-24 ปีแบ่งตามกลุ่มรายได้ครัวเรือน

ที่มา: Dilaka Lathapipat (2012)

● **ความเหลื่อมล้ำด้านค่าจ้างที่แท้จริง**

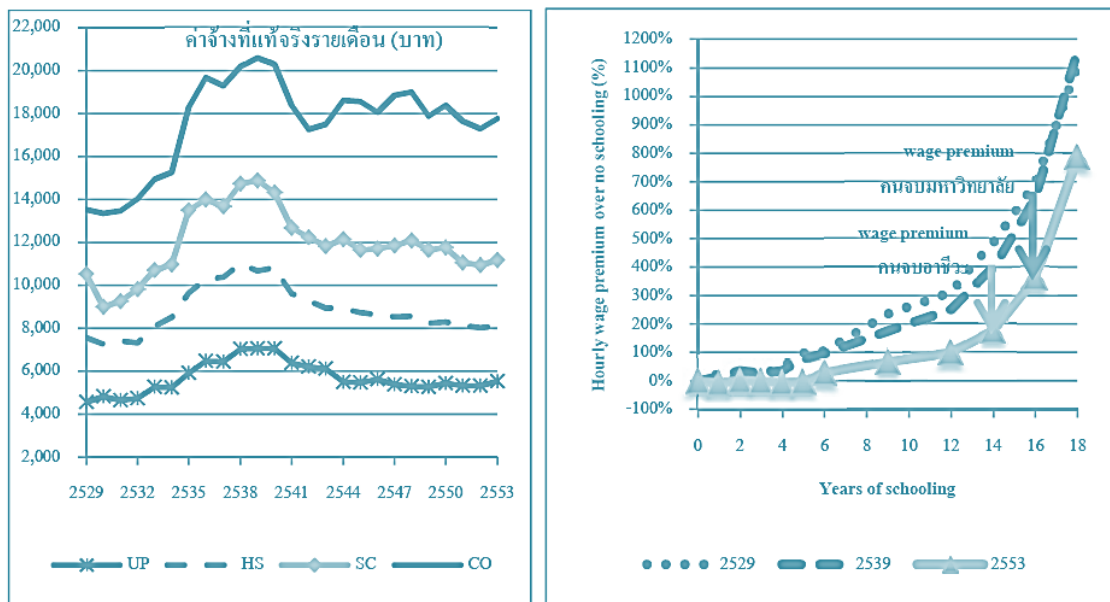
นอกเหนือจากความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาแล้ว ในประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำด้านค่าจ้างที่แท้จริงอีกด้วย ดังสะท้อนจากผลการศึกษาของการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ที่ชี้ว่าส่วนต่างค่าจ้าง (Wage Premium) ระหว่างคนจบมหาวิทยาลัยกับมัธยมปลายมีแนวโน้มสูงขึ้นมากโดยสาเหตุเนื่องมาจากผลของการขยายตัวของอุปสงค์ต่อแรงงานที่จบมหาวิทยาลัยในช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตสูง เมื่อการเรียนมหาวิทยาลัยให้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำงานหลังจบมัธยมปลายหรือการเรียนอาชีวศึกษาผู้เรียนส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะมุ่งศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

นอกจากนี้ การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลตอบแทนจากค่าจ้างต่อชั่วโมง (ซึ่งรวมโบนัส เงินล่วงเวลา และผลประโยชน์อื่น ๆ) ของลูกจ้างที่มีการศึกษาระดับต่าง ๆ เทียบกับค่าจ้างต่อชั่วโมงของผู้ไม่มีการศึกษา ในช่วงเวลา 3 ปี คือ พ.ศ. 2529 พ.ศ. 2539 และพ.ศ. 2553 ผลการศึกษามีข้อค้นพบสำคัญ คือ

- (1) ผู้จบการศึกษามหาวิทยาลัย (เรียนมากกว่า 16 ปี) จะมีอัตราผลตอบแทนสูงกว่าผู้จบประถม และมัธยม เพราะ Wage Premium สำหรับผู้จบมหาวิทยาลัย (มากกว่า 16 ปี) ในปี พ.ศ. 2529 และ 2539 เฉลี่ยร้อยละ 700 ของค่าจ้างของผู้ไม่ได้เรียน ส่วนค่าจ้างของผู้จบ ปวช. สูงเกือบร้อยละ 500 ของค่าจ้างไม่ได้เรียน

- (2) อัตราผลตอบแทนจากการเรียนมัธยม และมหาวิทยาลัยลดลงมาก ระหว่างปี พ.ศ. 2529 และ 2553 โดยเส้น Wage Premium ในปี พ.ศ. 2553 ต่ำกว่าปี 2529 และ ในปี พ.ศ. 2539 คนจบมหาวิทยาลัยมีค่าจ้างสูงกว่าคนไม่ได้เรียน เพียงร้อยละ 370 เทียบกับร้อยละ 700 ในปี พ.ศ. 2529 Wage Premium ของคนจบ ปวช. และมัธยมปลาย ในปี พ.ศ. 2553 ก็ต่ำกว่าปี พ.ศ. 2529 และ 2539 เช่นกัน Wage Premium ของ การศึกษาที่ลดลงนี้เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการขยายโอกาส การศึกษา

ภาพที่ 51: ค่าจ้างแรงงานที่มีการศึกษาระดับต่าง ๆ เทียบกับผู้ที่ไม่ได้เรียน (Wage Premium)

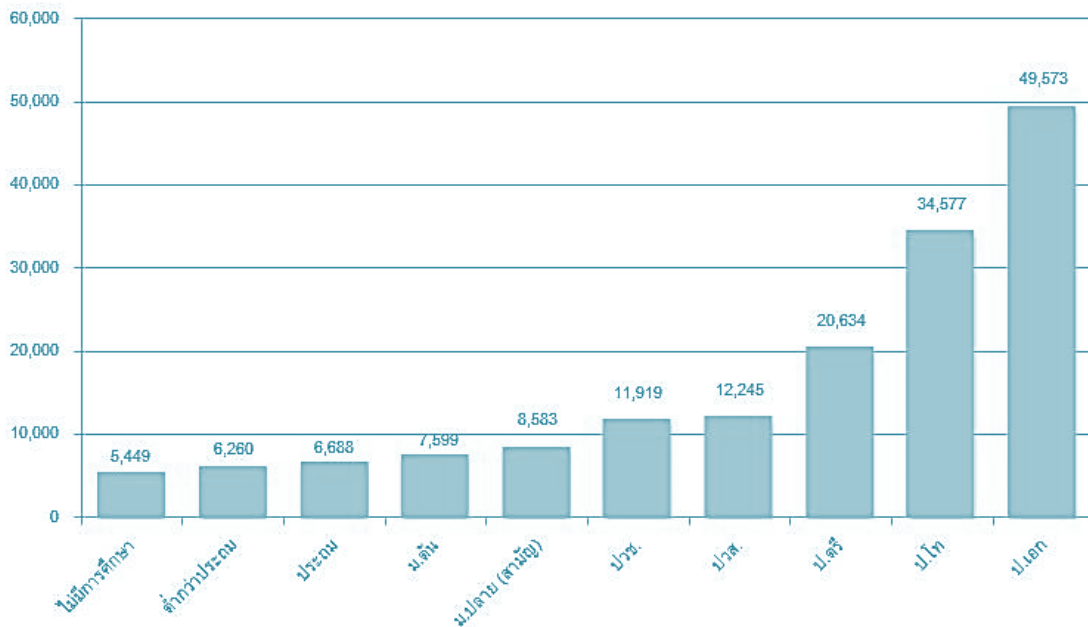

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554)

คณะวิจัยได้รวบรวมข้อมูลค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยปี พ.ศ. 2555 จำแนกตามการศึกษา พบว่า กรณีที่แรงงานไม่มีการศึกษามีค่าจ้างแรงงานเฉลี่ย 5,449 บาทต่อเดือน ขณะที่ค่าจ้างแรงงานที่จบต่ำกว่าระดับประถม ประถมศึกษา และมัธยมต้นอยู่ที่ช่วง 6,260 ถึง 7,599 บาทต่อเดือนตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าจ้างแรงงานของผู้จบการศึกษาระดับมัธยมปลายสายสามัญนั้นมีค่าจ้างเฉลี่ยเพียง 8,583 บาทต่อเดือนซึ่งต่ำกว่าแรงงานที่จบ ปวช. หรือ ปวส. ที่ได้ค่าจ้างเฉลี่ยในหลักหมื่น คือปวช.มีค่าจ้างเฉลี่ย 11,919 บาทต่อเดือนและ ปวส. มีค่าจ้างเฉลี่ย 12,245 บาทต่อเดือน

สำหรับแรงงานที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นปัจจัยดึงดูดให้นักเรียนเลือกศึกษาต่อจนจบระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

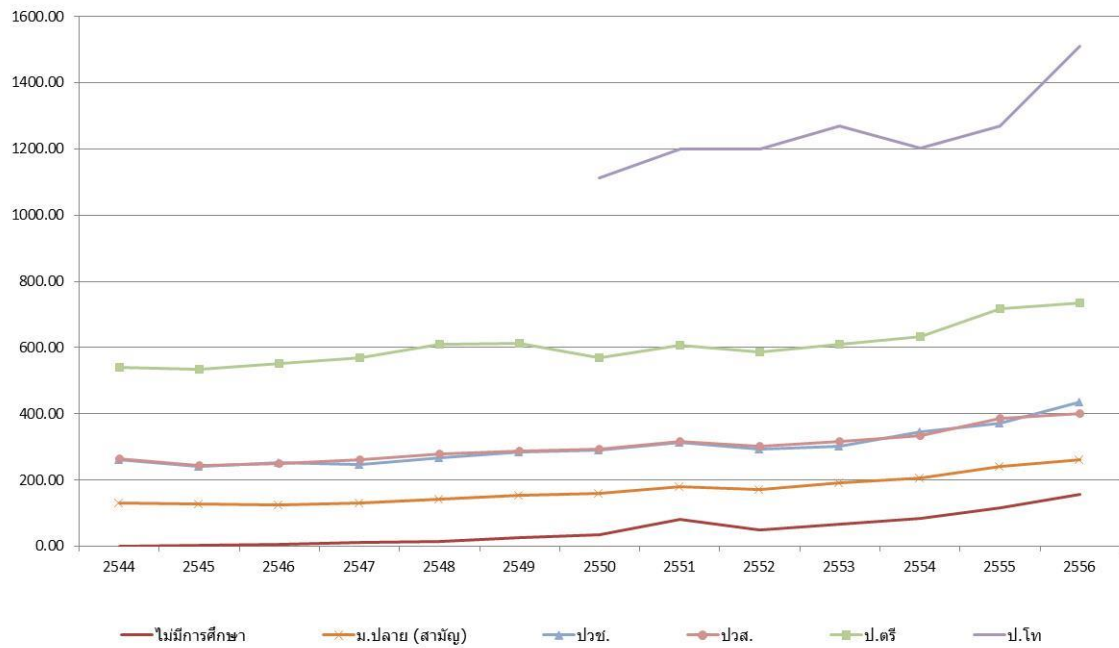
ภาพที่ 52: ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยปี พ.ศ. 2555 จำแนกตามการศึกษา

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ คณะวิจัยได้คำนวณอัตราค่าจ้างจำแนกปีการศึกษา โดยให้กรณีไม่มีการศึกษาปี 2544 เป็นปีฐาน ซึ่งผลการคำนวณชี้ให้เห็นว่า ค่าจ้างแรงงานของแรงงานที่ไม่มีการศึกษาในปี 2556 เพิ่มสูงขึ้นจากปี 2544 ประมาณร้อยละ 160 สำหรับค่าจ้างแรงงานของผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานของกลุ่มผู้จบ ปวช. ปวส. และในช่วงประมาณสิบปีมานี้ ค่าจ้างแรงงานของผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญเพิ่มขึ้นอย่างมาก และสังเกตได้ว่าอัตราค่าจ้างของกลุ่มผู้ไม่มีการศึกษาขยับเพิ่มขึ้นมาใกล้มาก ส่วนค่าจ้างแรงงานของผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีอัตราค่าจ้างสูงกว่าผู้ไม่จบการศึกษาเกือบร้อยละ 80 ขณะที่ค่าจ้างแรงงานผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโทสูงกว่าผู้ไม่จบการศึกษาเกือบร้อยละ 1,500

ภาพที่ 53: อัตราค่าจ้างจำแนกปีการศึกษา โดยให้กรณีไม่มีการศึกษาปี 2544 เป็นปีฐาน

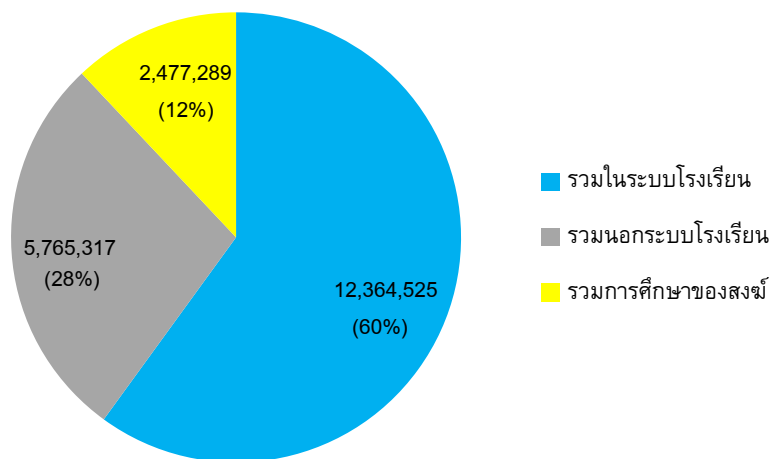

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

ภาพรวมของจำนวนผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่ามีจำนวน 20,607,131 คน แบ่งเป็นผู้ที่ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน 12,364,525 คน ศึกษานอกระบบโรงเรียน 5,765,317 คน และอยู่ในการศึกษาของสงฆ์ (รวมคฤหัสถ์) 2,477,289 คน

จำนวนนิสิต นักศึกษา จำแนกตามประเภทการศึกษา ปีการศึกษา 2555

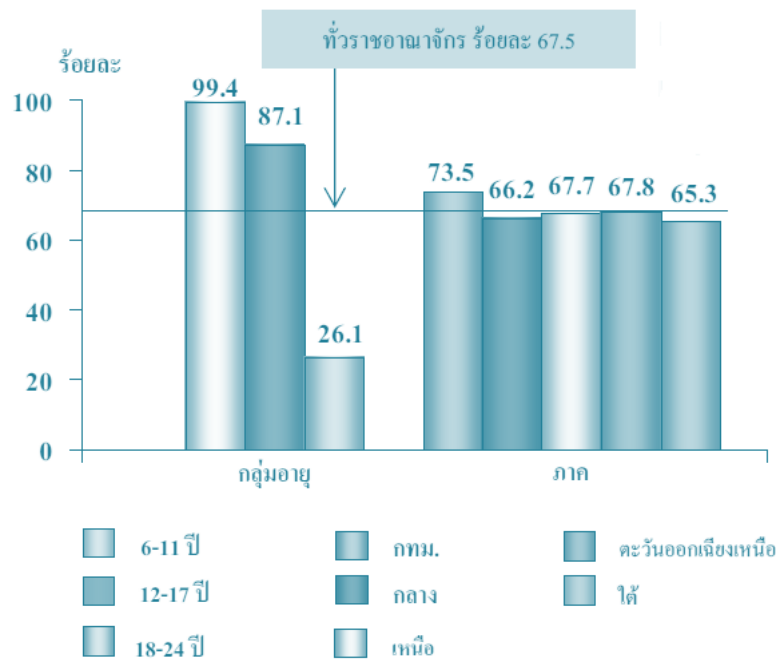

ที่มา: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2556)

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ายังมีจำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาอยู่อีกเป็นจำนวนมาก โดยในปี 2555 มีจำนวนถึง 4,323,142 คน ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหาดังกล่าวมาจากความยากจน

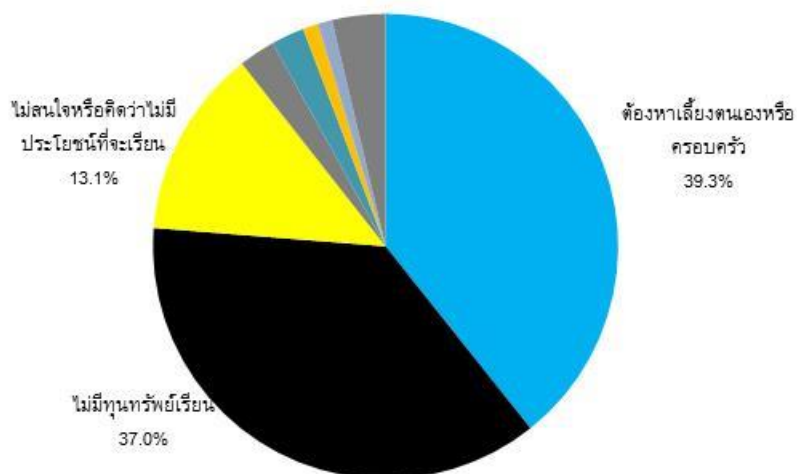
สอดคล้องกับการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า อัตราการเข้าเรียนของนักเรียนไทยในระดับมัธยมขึ้นไป (อายุ 12 ปีขึ้นไป) ยังอยู่ในระดับต่ำ (ภาพที่ 54) และหากพิจารณาถึงสาเหตุที่ประชากรไม่เข้าเรียน จะพบว่า ในปี 2550 ประชากรที่มีอายุระหว่าง 5-30 ปีที่ไม่เข้าเรียน โดยไม่รวมกลุ่มที่ตอบว่า “จบการศึกษาแล้ว” (มีจำนวนทั้งสิ้น 4,956,902 คน) ส่วนใหญ่มีสาเหตุเนื่องมาจาก 1) ไม่มีทุนทรัพย์เรียน หรือ 2) ต้องหาเลี้ยงตนเองหรือครอบครัว ทั้ง 2 กลุ่มนี้คิดเป็นถึงสัดส่วนถึงร้อยละ 76 ของผู้ไม่เข้าเรียนทั้งหมด (ไม่นับผู้จบการศึกษาแล้ว) (ภาพที่ 55) ทั้ง 2 สาเหตุนี้มีปัจจัยพื้นฐานเดียวกันคือการขาดทุนทรัพย์ของครอบครัว โดยสาเหตุแรกอาจตีความได้ว่าเป็นการขาดปัจจัยทุนทรัพย์ที่ใช้ในการเรียนโดยตรง ส่วนสาเหตุที่สองคือปัจจัยจากค่าเสียโอกาสจากการต้องสูญเสียรายได้เมื่อเข้าเรียน คำถามที่น่าสนใจคือเหตุใดการขาดทุนทรัพย์ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญของการไม่เข้าเรียน ทั้งๆ ที่ในปัจจุบันผู้เรียนสามารถเรียนได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (ผ่านโครงการเรียนฟรี) หรือสามารถกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา (ผ่านโครงการกู้ยืมเพื่อการศึกษา) แล้วก็ตาม

ภาพที่ 54: อัตราการเข้าเรียนของเด็กและเยาวชนอายุ 6-24 ปี ปี 2551

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพที่ 55: สาเหตุของการไม่เข้าเรียนของประชากรอายุ 5-30 ปี ปี 2550

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

การศึกษาในส่วนนี้จะวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาดังกล่าว รวมทั้งวิเคราะห์สภาพความรุนแรงของปัญหา และทางเลือกนโยบายในการแก้ปัญหา โดยคณะผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมมาอธิบาย โดยได้ตั้งข้อสมมติว่ามนุษย์มีพฤติกรรมในการแสวงหารายได้ตลอดชีพสูงสุด (Lifetime Income Maximization) **บทพื้นฐานนี้จากการวิเคราะห์จะพบว่าคนส่วนใหญ่มีแนวโน้มเลือกที่จะศึกษาต่อมากกว่าที่จะไม่ศึกษาต่อ เนื่องจากเป็นทางเลือกที่ให้รายได้ตลอดชีพสูงกว่า** ทั้งนี้การวิเคราะห์สมมติให้การตัดสินใจของแต่ละบุคคลไม่ส่งผลในการเปลี่ยนแปลงอัตราค่าจ้างแรงงานในภาพรวม (ในความเป็นจริงหากมีคนเรียนต่อจำนวนมาก จะส่งผลในการเพิ่มอุปทานของผู้จบการศึกษาในระดับสูง จนทำให้อัตราค่าจ้างลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเรียนต่ออีกทอดหนึ่ง)

เราสามารถอธิบายพฤติกรรมแสวงหารายได้ตลอดชีพสูงสุดได้ดังต่อไปนี้ จากภาพที่ 56 ซึ่งเปรียบเทียบรายได้จากการประกอบอาชีพและรายจ่ายทางการศึกษา ระหว่างกรณีที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับสูง (แสดงด้วยเส้นหนา) และกรณีที่มีการศึกษาต่อ (แสดงด้วยเส้นบาง) เมื่อพิจารณาจากรูปในช่วงแรกจะเห็นว่านาย ก ตัดสินใจเข้าเรียนจะทำให้ นาย ก ขาดรายได้ในช่วงเวลาดังกล่าว (Schooling Years) รวมทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนในช่วงเวลาเดียวกัน ต่อมาเมื่อนาย ก เรียนจบจึงเข้าสู่อาชีพและเริ่มมีรายได้ไปจนตลอดชีวิต รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการศึกษาก็จะหมดไป แต่หากนาย ก ตัดสินใจที่จะเรียนต่อในระดับสูงต่อไป ช่วงเวลาของการขาดรายได้และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนของนาย ก ก็จะยาวนานขึ้น อย่างไรก็ตามหลังสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น นาย ก ย่อมจะได้รับอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้นตามไปด้วย (รายได้ตามเส้นบางสูงกว่าเส้นหนา)

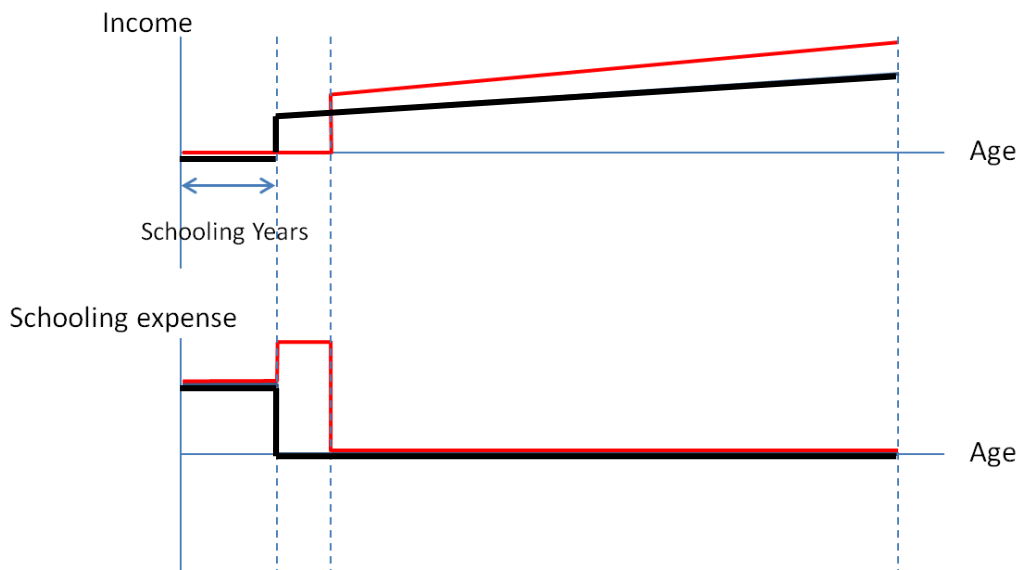
เมื่อนำรายได้ตลอดชีพของนาย ก มารวมกันโดยมีการคิดอัตราลดของรายได้ตามช่วงเวลาต่าง ๆ แล้วหักด้วยค่าใช้จ่ายในการเรียนจะได้เป็นรายได้สุทธิตลอดชีพของนาย ก รายได้สุทธิดังกล่าวจะเป็นตัวแปรสำคัญที่บ่งชี้ว่านาย ก จะตัดสินใจเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้นมากน้อยเพียงไร ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ตลอดชีพสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) อัตราค่าจ้างหลังจบการศึกษาของแต่ละระดับการศึกษา รวมทั้งอัตราการเพิ่มของอัตราค่าจ้างในช่วงการทำงานด้วย อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของอาชีพ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันระหว่างระดับการศึกษาต่าง ๆ
- 2) ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปของการศึกษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อช่วงเวลาของการขาดรายได้ และทรัพยากรการเงินที่ต้องสูญเสียไป
- 3) อัตราดอกเบี้ย ซึ่งใช้เป็นอัตราคิดลด (Discount Rate)¹² ที่ส่งผลต่อมูลค่าของรายได้ตลอดชีพ

¹² อัตราคิดลด คือ อัตราที่ใช้คำนวณในการนำมูลค่าอนาคตย้อนกลับมาเป็นมูลค่า ยิ่งอัตราคิดลดยิ่งสูง มูลค่าปัจจุบันก็จะยิ่งน้อย

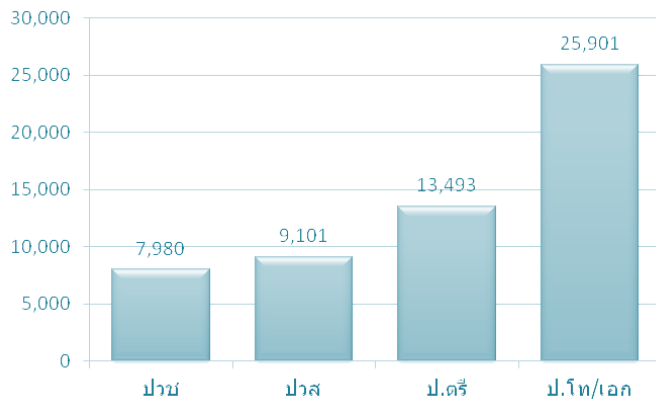

ภาพที่ 56: อธิบายพฤติกรรมกระแสหารายได้ตลอดชีพสูงสุด

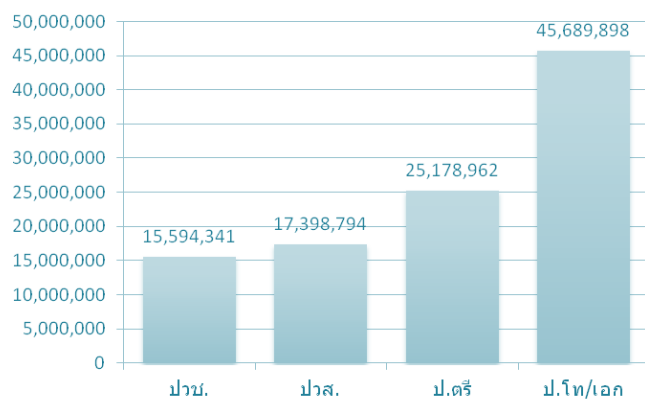
จากข้อมูลอัตราค่าจ้างแรงงานของผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ จะสามารถคำนวณหา รายได้ตลอดชีพของผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยในการคำนวณดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีได้นำ ค่าใช้จ่ายในการเรียนมาหักออก เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเรียนมีค่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับ กระแสรายได้ทั้งหมด จึงไม่ส่งผลต่อรายได้ตลอดชีพ จะเห็นได้ว่า การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจะ สร้างรายได้ตลอดชีพที่สูงกว่า คำถามสำคัญที่ตามมาคือ หากข้อสมมติของพฤติกรรมกระแสหา รายได้ตลอดชีพสูงสุดเป็นจริง เหตุใดจึงมีคนจำนวนมากตัดสินใจที่จะไม่เรียนต่อ ผลการสำรวจ ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการขาดทุนทรัพย์เป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งการวิเคราะห์ข้างต้นได้พิจารณาถึงต้นทุน ในการเรียนต่อไว้แล้วแต่ผลยังปรากฏว่าการเรียนต่อสร้างรายได้ตลอดชีพที่สูงกว่า

ภาพที่ 57: ค่าตอบแทนพนักงานใหม่ภาคเอกชนปี 2553 (บาท/เดือน)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพที่ 58: รายได้ตลอดชีพจำแนกตามระดับการศึกษา (บาท)

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

หมายเหตุ: สมมติให้อัตราการเพิ่มของเงินเดือนเท่ากันหมดในทุกระดับการศึกษา โดยมีค่าเท่ากับร้อยละ 5.3 ต่อปี¹³ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.5¹⁴ อายุเกษียณเท่ากับ 60 ปี ระยะเวลาในการศึกษาของปริญญาโท/เอกเฉลี่ย 4 ปี

ในที่นี้หน่วยในการวิเคราะห์จะเปลี่ยนจากปัจเจกมาเป็นครอบครัว เนื่องจากทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนมักจะมาจากรอบครัว รวมทั้งประเด็นการต้องหาเลี้ยงชีพเป็นปัจจัยที่รวมปัจจัยด้านครอบครัวเอาไว้ด้วย จากภาพที่ 59 จะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลาของการเรียน การออมของครัวเรือนจะลดลงเรื่อย ๆ จนอาจถึงระดับที่ต้องก่อหนี้เนื่องจากการขาดรายได้จากการไม่ได้ประกอบอาชีพและภาระค่าใช้จ่ายในการเรียน จนเมื่อหยุดเรียนครัวเรือนจึงเริ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นพร้อมกับค่าใช้จ่ายใน

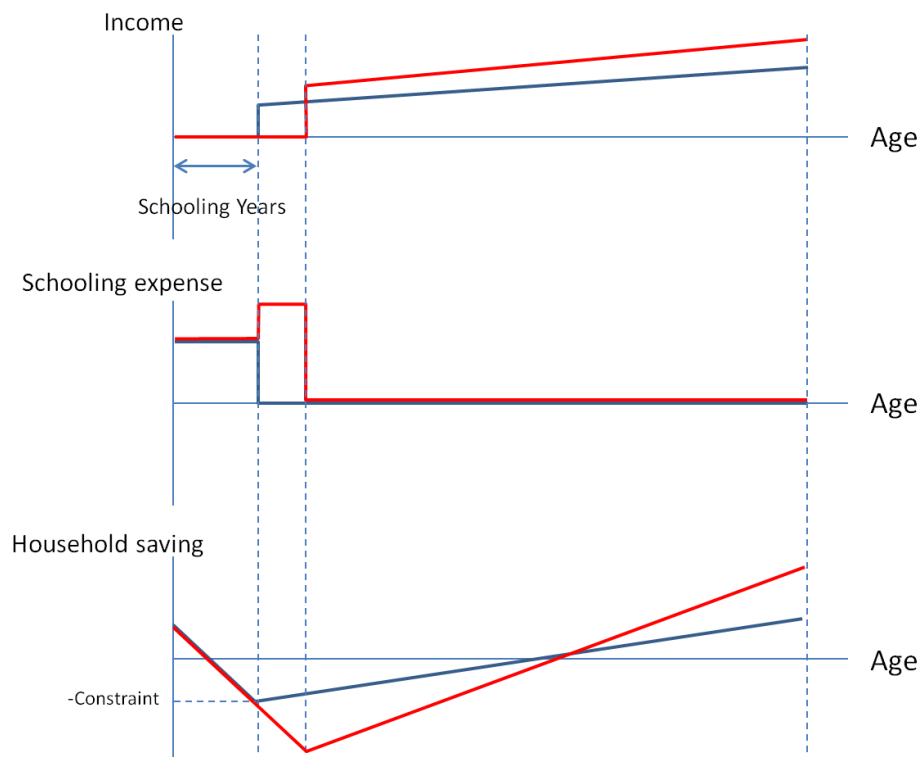
¹³ เท่ากับค่าเฉลี่ยของอัตราการเพิ่มของค่าจ้างแรงงานในช่วงปี 2546-2555

¹⁴ เท่ากับค่าเฉลี่ยของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในช่วงปี 2546-2555

การเรียนหมดลง การออมของครัวเรือนจึงกลับเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริง ครัวเรือนไม่สามารถก่อกำหนดได้อย่างไม่จำกัด แต่จะสามารถก่อกำหนดได้ในระดับเพดานหนึ่ง (ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเงินของประเทศ) ดังนั้นในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ ครัวเรือนอาจก่อกำหนดถึงระดับเพดานดังกล่าวจนไม่สามารถก่อกำหนดเพิ่มขึ้นได้ จึงทำให้ต้องยุติการเรียนลง (อาจเป็นกรณีออกกลางคันหรือไม่เข้าเรียนต่อ) จึงจะเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนต่อมิได้เป็นเพียงปัจจัยด้านผลตอบแทนจากการเรียน แต่ยังมีปัจจัยด้านข้อจำกัดด้านสภาพคล่องของครัวเรือนด้วย

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถศึกษาต่อหรือไม่สามารถลงทุนเพื่อเข้าถึงการศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง (Liquidity Constraint) ซึ่งเกิดจากการไม่สามารถก่อกำหนดได้เกินกว่าระดับเพดานหนึ่ง ข้อสรุปนี้มีนัยเชิงนโยบายว่า การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาจำเป็นจะต้องเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเงินทุน ไม่เพียงแต่เรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียนหรือค่าครองชีพของผู้เรียนในขณะที่เรียนเท่านั้น แต่ควรขยายการเข้าถึงเงินทุนให้ครอบคลุมค่าเสียโอกาสจากการต้องสูญเสียรายได้ในขณะที่เรียนของผู้เรียนและครอบครัวด้วย โดยผู้เรียนจะมีความสามารถในการใช้คืนเงินดังกล่าวได้ในอนาคต เนื่องจากมีอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น ดังนั้นหากมีการพัฒนาเครื่องมือทางการเงินที่ดีพอ จะทำให้มีผู้เรียนต่อเพิ่มขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินในการอุดหนุน แต่เป็นการใช้เงินเพื่อเสริมสภาพคล่องเท่านั้น

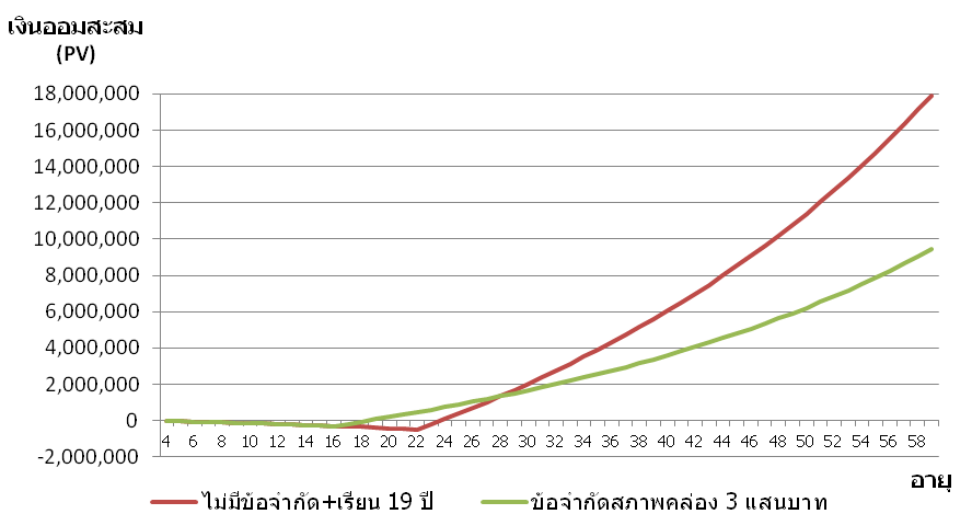
ภาพที่ 59: อธิบายพฤติกรรมการแสวงหารายได้ตลอดชีพสูงสุดเมื่อมีข้อจำกัดสภาพคล่อง

คณะผู้วิจัยได้ทดลองจำลองสถานการณ์ โดยสมมติให้ครัวเรือนตัวแทน (Representative Household) มีรายได้ 15,600 บาทต่อเดือน (เท่ากับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ โดยมีผู้ทำงานในครัวเรือน 2 คน) และกำหนดรายจ่ายต่อเดือนของครัวเรือน โดยทดลองปรับเปลี่ยนรายจ่ายต่อเดือนของครัวเรือนเพื่อให้ครัวเรือนมีหนี้ ณ ช่วงเวลาที่บุตรหลานหรือผู้เรียนในครอบครัวถึงวัยที่เริ่มจะสามารถสร้างรายได้ เท่ากับหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่มีหนี้ในปัจจุบันซึ่งเท่ากับ 241,760 บาท (ในปี 2554) ซึ่งจะทำให้ได้ว่าครัวเรือนมีรายจ่าย 17,220 บาทต่อเดือน ผลการจำลองสถานการณ์พบว่า หากต้องการผ่อนคลายข้อจำกัดด้านสภาพคล่องเพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนสามารถเรียนต่อได้จนจบปริญญาตรี (ระยะเวลาเรียน 19 ปี) จะต้องทำให้ครัวเรือนสามารถก่อกหนี้ได้มากกว่า 5.1 แสนบาท หรือครัวเรือนสามารถกู้เพิ่มได้ 2.6 แสนบาท โดยครัวเรือนจะมีความสามารถในการหารายได้คืนได้ภายในระยะเวลาเพียง 2 ปีหลังจบการศึกษา และเงินออมสุดท้ายของครัวเรือนอยู่ที่ 17.9 ล้านบาท (คิดในรูปมูลค่าปัจจุบัน) ดังภาพที่ 60

หากเปรียบเทียบกับกรณีที่สมมติให้ครัวเรือนมีเพดานก่อกหนี้ได้เพียง 3 แสนบาท หรือครัวเรือนสามารถกู้เพิ่มได้ประมาณ 6 หมื่นบาท ระยะเวลาการเรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้จะลดลงเหลือ 13 ปี (จบ ม.4 หรือ ปวช.1) ระยะเวลาที่ครัวเรือนสามารถหารายได้เท่ากับต้นทุนที่เสียไปภายในเวลาเท่ากับ 3 ปีหลังจบการศึกษา และเงินออมสุดท้ายของครัวเรือนเพียง 9.4 ล้านบาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าความมั่งคั่งของครัวเรือนในกรณีนี้น้อยกว่ากรณีที่แล้วถึงร้อยละ 47 ในขณะที่ระยะเวลาการหารายได้เท่ากับต้นทุนทางการศึกษาในกรณีหลังกลับนานกว่ากรณีแรกเล็กน้อย

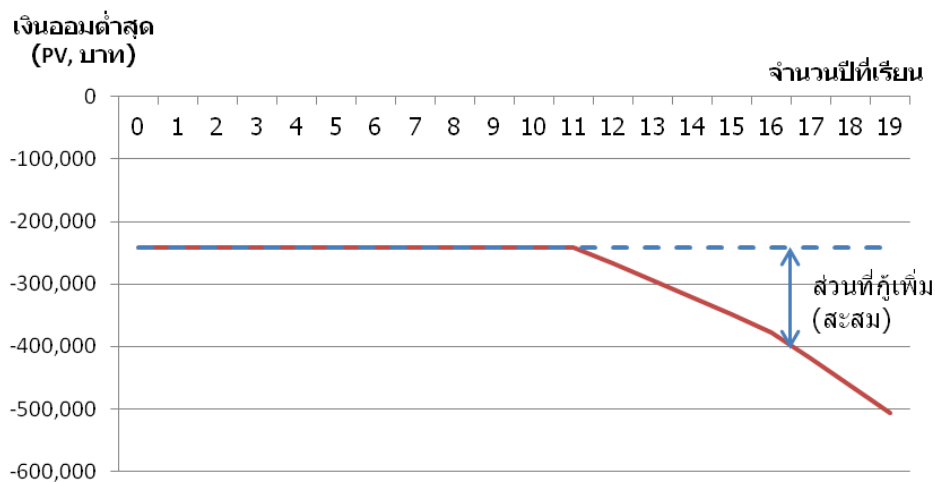
ภาพที่ 60: เปรียบเทียบเงินออมสะสมกรณีไม่มีข้อจำกัดกรณี และข้อจำกัดสภาพคล่อง 3 แสนบาท (บาท, มูลค่าปัจจุบัน)

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

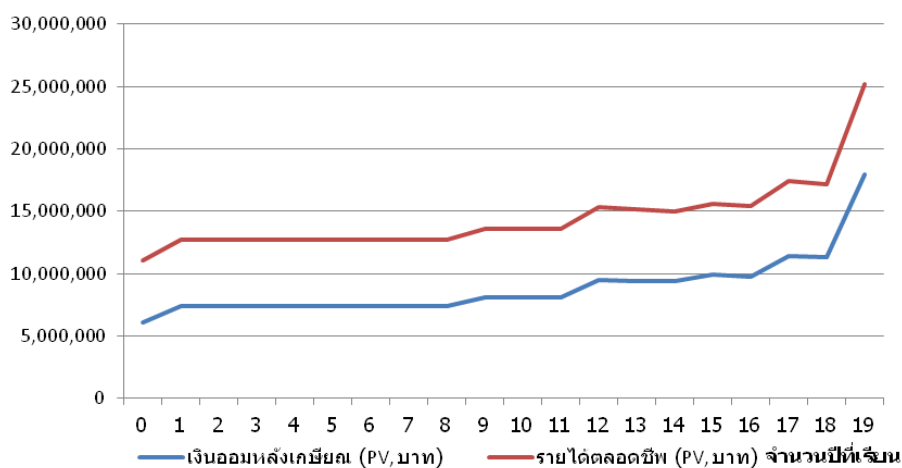
คณะผู้วิจัยได้ทดลองจำลองสถานการณ์เพื่อพิจารณาว่าจะต้องขยายข้อจำกัดสภาพคล่องของครัวเรือนเป็นเท่าไร ในกรณีที่ต้องการให้ผู้เรียนสามารถเรียนต่อในจำนวนปีต่าง ๆ ผลการจำลองสถานการณ์แสดงดังภาพที่ 61 ถึง 62 จะเห็นได้ว่า หากต้องการให้ผู้เรียนสามารถเรียนต่อจนถึง ม.3 (เรียน 12 ปี) จะต้องขยายเพดานสภาพคล่องเป็น 2.7 แสนบาทหรือทำให้ครัวเรือนสามารถกู้ยืมได้ 2.6 หมื่นบาท หากต้องการให้ผู้เรียนสามารถเรียนต่อจนถึง ม.6 (เรียน 15 ปี) จะต้องขยายเพดานสภาพคล่องเป็น 3.5 แสนบาทหรือทำให้ครัวเรือนสามารถกู้ยืมได้ 1.1 แสนบาท โดยผู้เรียนจะมีเงินออมหลังเกษียณ 9.5 ล้านบาทและ 9.9 ล้านบาท ตามลำดับ และมีรายได้ตลอดชีพ 15.3 ล้านบาทและ 15.6 บาท ตามลำดับ

ภาพที่ 61: เงินออมต่ำสุดกรณีจำนวนปีที่เรียนต่าง ๆ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 62: เงินออมหลังเกษียณและรายได้ตลอดชีพกรณีจำนวนปีที่เรียนต่าง ๆ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดทางการเงิน ซึ่งประเด็นสำคัญไม่ใช่เรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียน หากแต่เป็นค่าเสียโอกาสของการสูญเสียรายได้ในการทำงานในขณะที่เรียน ซึ่งหากครัวเรือนเผชิญกับข้อจำกัดของสภาพคล่องจะทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนต่อได้ แม้ว่าการเรียนต่อจะสามารถสร้างรายได้และทำให้ครัวเรือนสะสมความมั่งคั่งได้มากกว่าในท้ายสุดก็ตาม ตารางที่ 11 แสดงค่าเสียโอกาสจากการเข้าเรียนในกรณีจำนวนปีที่เรียนต่างๆ ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ามีขนาดใหญ่กว่าค่าใช้จ่ายในการเรียนในปัจจุบันมาก ดังนั้นนโยบายการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาจึงควรมุ่งไปที่การลดค่าเสียโอกาสดังกล่าว

ตารางที่ 11: ค่าเสียโอกาสของการสูญเสียรายได้ในขณะที่เรียน

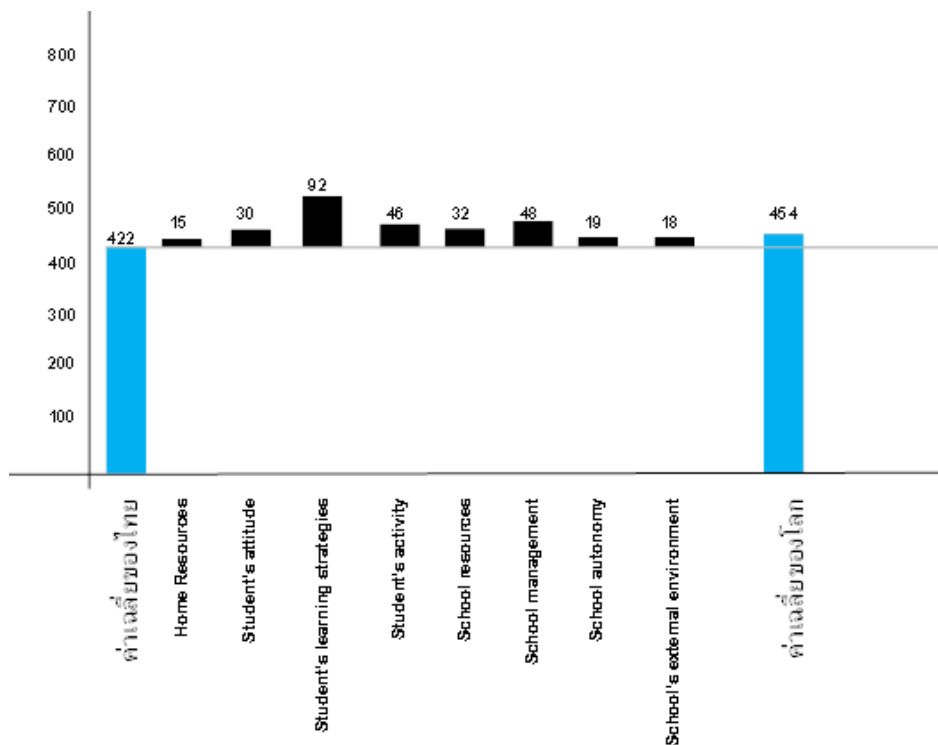
ปีที่เรียน	รายได้ที่สูญเสียไปในปีที่เรียน (บาท, มูลค่าปัจจุบัน)	รายได้ที่สูญเสียไปสะสม (บาท, มูลค่าปัจจุบัน)	ปีที่เรียน	รายได้ที่สูญเสียไปในขณะเรียน (บาท, มูลค่าปัจจุบัน)	รายได้ที่สูญเสียสะสม (บาท, มูลค่าปัจจุบัน)
0	0	0	10	0	0
1	0	0	11	0	0
2	0	0	12	120,245	120,245
3	0	0	13	141,729	261,974
4	0	0	14	147,035	409,009
5	0	0	15	152,540	561,549
6	0	0	16	166,195	727,744
7	0	0	17	172,418	900,162
8	0	0	18	204,000	1,104,162
9	0	0	19	211,637	1,315,799

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

หมายเหตุ: ช่วงปีที่เรียน 0-10 ปีคือช่วงอายุ 4-14 ปีซึ่งยังไม่ช่วยแรงงาน จึงไม่มีค่าเสียโอกาสจากการทำงาน

คณะวิจัยได้ประมาณการผลคะแนน PISA จากแบบจำลอง ในกรณีที่มีการดำเนินการใช้นโยบายเพื่อการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน กลุ่มนโยบาย (Policy Package) ที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือทำให้ระดับคะแนน PISA ของไทยมีโอกาสเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจากฐานคะแนน PISA นักเรียนไทยที่ 422 คะแนน การดำเนินนโยบายเหล่านี้จะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์คะแนนได้ เช่น 1) การสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จะทำให้คะแนน PISA ของนักเรียนไทยมีโอกาสเพิ่มขึ้นอีก 92 คะแนน 2) ทรัพยากรของโรงเรียน จะทำให้คะแนน PISA ของนักเรียนไทยมีโอกาสเพิ่มขึ้นอีก 32 คะแนน 3) การปรับบริหารจัดการของโรงเรียน จะทำให้คะแนน PISA ของนักเรียนไทยมีโอกาสเพิ่มขึ้นอีก 48 คะแนน และ 4) ความมีอิสระของโรงเรียน จะทำให้คะแนน PISA ของนักเรียนไทยมีโอกาสเพิ่มขึ้นอีก 19 คะแนน เป็นต้น

ภาพที่ 63: กลุ่มนโยบาย (Policy Package) ที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ที่มา: Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

2) ประเด็นด้านคุณภาพ

การศึกษาที่มีคุณภาพนั้นมีผลกระทบต่อผลลัพธ์ (Performance) ของเด็กทั้งในโรงเรียนและเมื่อพวกเขาก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานดังสะท้อนได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และผลิตภาพแรงงานตามลำดับ ทั้งนี้ มีผลงานวิจัยของ Hanusek (2011) ที่ชี้ให้เห็นว่าทักษะทางด้านกระบวนการคิดและปัญญา (Cognitive Skills) จะเป็นมีผลต่อระดับรายได้ของบุคคล การกระจายรายได้รวมถึงอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทักษะพื้นฐาน (Basic Skills) และทักษะขั้นสูง (Advanced Skills) ต่างก็มีความสำคัญต่อประเทศที่กำลังพัฒนา การเสริมสร้างให้กำลังคนมีทักษะขั้นสูงมากขึ้นนั้นจะช่วยให้ประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักรายได้ประเทศปานกลางได้

ดังนั้น เรื่องของคุณภาพการศึกษา จึงนับเป็นประเด็นที่ทำนายที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน

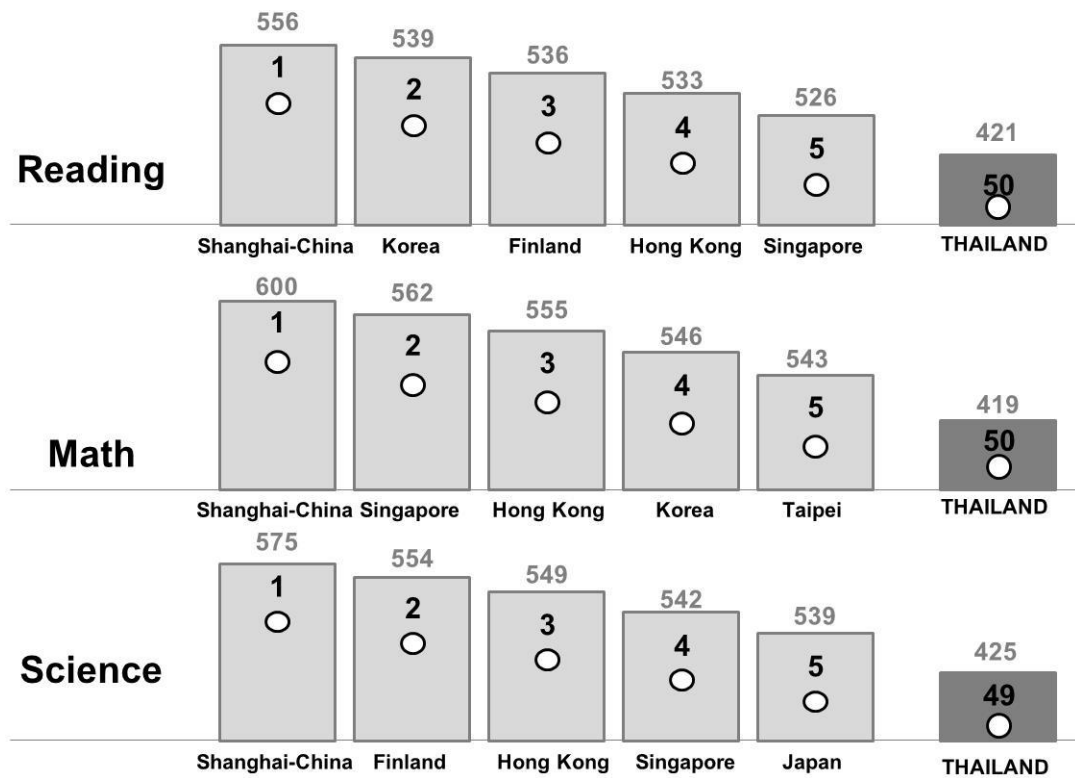
สำหรับดัชนีชี้วัดที่สำคัญด้านคุณภาพการศึกษา ได้แก่

- ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติของไทย ได้แก่ ผลการทดสอบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test หรือ O-NET) ของนักเรียนชั้นศึกษาปีที่ 6 การทดสอบความถนัดทั่วไป (General Test: GAT) และความถนัดทางวิชาการและวิชาชีพ (Professional and Academic Aptitude Test: PAT)
- ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA)
- แนวโน้มการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (Trends in International Mathematics and Science Study: TIMSS)
- ผลการจัดอันดับ (Ranking) ด้านการศึกษา

ตัวอย่างคุณภาพการศึกษาของไทยเมื่อเทียบกับต่างประเทศเห็นได้จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) ซึ่งเป็นการประเมินที่เน้นความรู้และทักษะที่ต้องใช้ในชีวิตจริง โดยวัดความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ด้าน คือ ด้านการอ่าน (Reading) ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematics) และด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific) ผลการจัดอันดับคะแนน PISA ปี 2009 ของนักเรียนไทยด้านการอ่านและคณิตศาสตร์อยู่ที่อันดับ 50 และด้านวิทยาศาสตร์อยู่ที่อันดับ 49 (ภาพที่ 63)

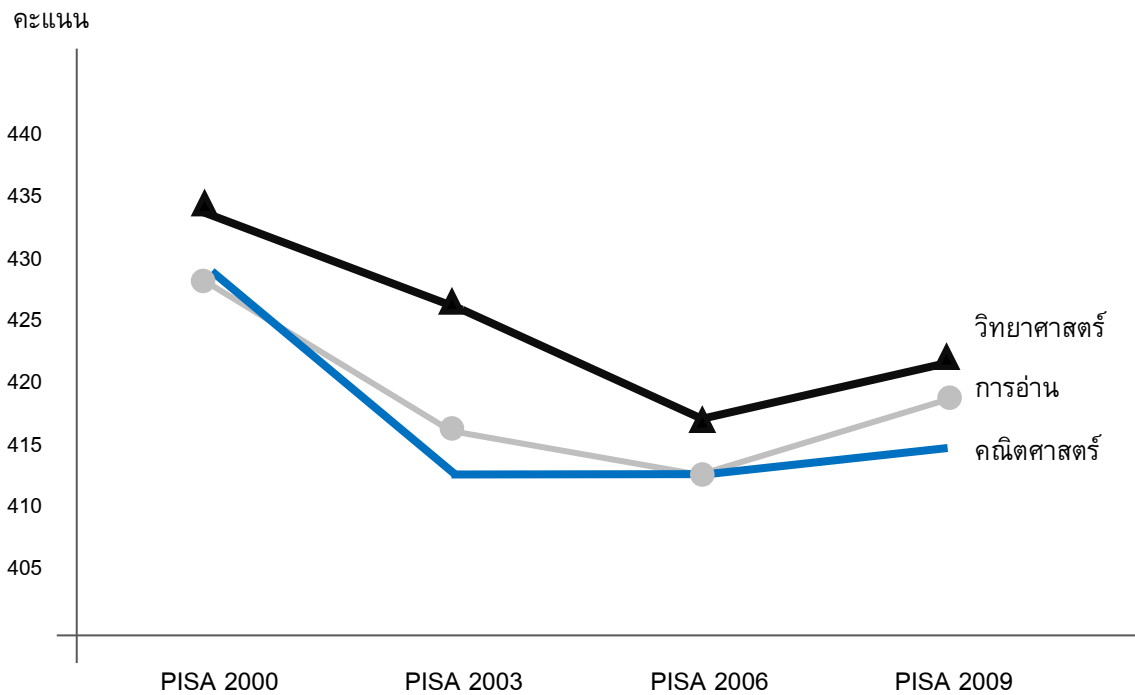
ภาพที่ 64: คะแนนและอันดับ PISA ปี 2009 ของนักเรียนไทยเทียบกับประเทศ 5 อันดับแรก

ที่มา : คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก PISA ปี 2009

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากดัชนีชี้วัดที่สำคัญด้านคุณภาพการศึกษาดังกล่าวข้างต้นเมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาที่แตกต่างกันของประเทศไทยเอง ก็สะท้อนให้เห็นว่า คุณภาพการศึกษาของเด็กไทยมีแนวโน้มตกต่ำลง ดังจะเห็นได้จากผลคะแนนสอบของนักเรียนไทยไม่ว่าจะวัดจากข้อสอบมาตรฐานในประเทศคือ O-NET หรือข้อสอบมาตรฐานระหว่างประเทศเช่น Programme for International Student Assessment (PISA) และ Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) ต่างก็มีแนวโน้มลดลง (ภาพที่ 64) นอกจากนี้หากพิจารณาการจัดอันดับการศึกษาในระดับสากล จะพบว่าระดับ Cognitive Skill ของเด็กไทย ซึ่งวัดจากคะแนนสอบ PISA TIMSS และ PIRLS ยังมีระดับต่ำกว่านานาประเทศอยู่มาก

ภาพที่ 65 : ผลการทดสอบ PISA ของประเทศไทยในปี 2000 – 2009

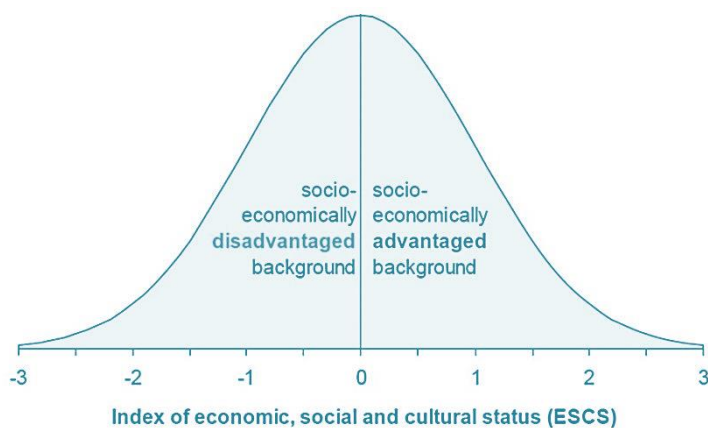

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก PISA ปี 2000 – 2009

แม้ว่าประเทศไทยได้เข้าร่วมทดสอบกับ PISA หลายครั้ง อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบยังไม่เป็นที่น่าพอใจนักยกเว้นเพียงบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ผลทดสอบของนักเรียนอยู่ในระดับมาตรฐานของโลก

สาเหตุส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้คะแนนสอบของเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากบางคนมีพื้นฐานที่ดี ในขณะที่เด็กบางคนมีพื้นฐานที่ไม่ดีนัก และไม่เอื้อประโยชน์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา OECD ได้แบ่งปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Status: ESCS) ออกเป็นดัชนีชี้วัดระดับต่าง ๆ (ภาพที่ 65) ทั้งนี้จากเอกสารการวิเคราะห์ของ OECD ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หรือ ESCS มีผลต่อคะแนนสอบ PISA ดังตัวอย่างผลคะแนนด้านการอ่านที่แตกต่างอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมตามตารางที่ 12

ภาพที่ 66: ปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Status: ESCS)

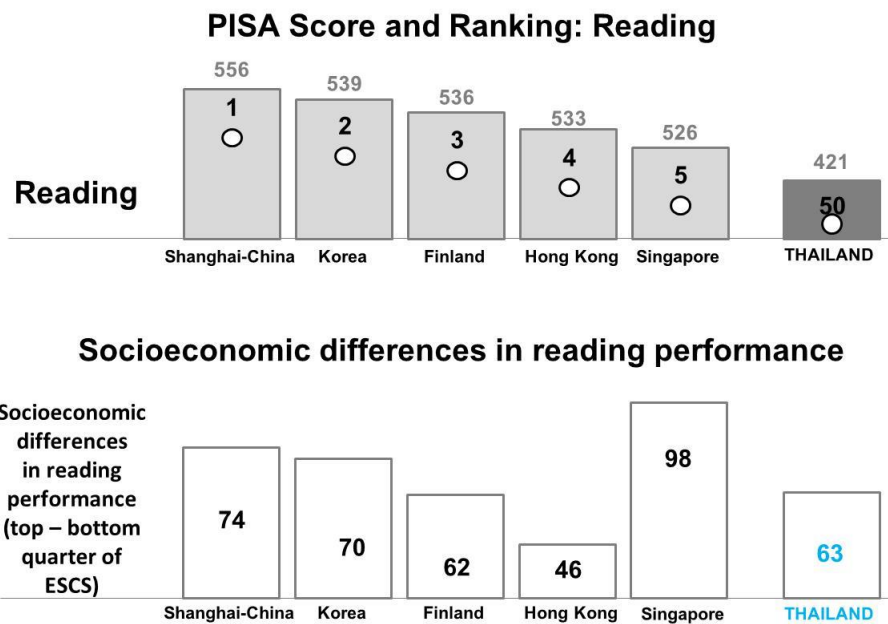
ที่มา : OECD

ตารางที่ 12: ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อคะแนนสอบ PISA ด้านการอ่าน

ประเทศ	ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อคะแนนสอบด้านการอ่าน (top – bottom quarter of ESCS)
สิงคโปร์	98
ค่าเฉลี่ยประเทศ OECD	89
เชียงใหม่	74
เกาหลี	70
ไทย	63
ฟินแลนด์	62
ฮ่องกง	46

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก OECD

ภาพที่ 67: ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อคะแนนสอบ PISA ด้านการอ่าน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก OECD

ประเด็นคำถามที่น่าสนใจคือ นักเรียนกลุ่มที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมยากจนสามารถได้ผลคะแนนสอบที่ดีได้หรือไม่

นักเรียนที่มีพื้นฐานฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเสียเปรียบจากกลุ่มอื่นๆ จำนวนร้อยละ 31 ในกลุ่มประเทศ OECD สามารถสอบได้คะแนนได้ดีมากเมื่อเทียบกับนักเรียนที่มีพื้นฐานฐานะเสียเปรียบเช่นเดียวกันทั่วโลก กลุ่มนักเรียนเหล่านี้ว่ากลุ่ม “Resilient” หรือ “กลุ่มนักเรียนที่แม้ฐานะไม่ดีแต่ก็ได้ส่งผลให้คะแนนทดสอบต่ำ”

สำหรับประเทศไทยพบว่ามียุทธศาสตร์นักเรียน Resilient ประมาณร้อยละ 26-27 คำถามที่น่าสนใจ คือ กลุ่มนักเรียนร้อยละ 26-27 ในประเทศไทยเหล่านี้แม้จะมีพื้นฐานทางครอบครัวและฐานะไม่ดี แต่สามารถมีผลคะแนนดีได้อย่างไร ถือเป็น “จุดสว่าง” (Bright Spot) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าภายใต้สถานการณ์ที่ดูมืดมนนั้นอาจจะมีตัวอย่างที่ดีที่เปรียบเสมือนจุดสว่างอยู่ หากเราหาตัวอย่างที่ดีนั้นให้พบแล้วถอดบทเรียนออกมาและมีการขยายผลในวงกว้างได้ ก็ย่อมจะเป็นหนึ่งในแนวทางการแก้ไขปัญหาการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

ตารางที่ 13: สัดส่วนของ กลุ่มนักเรียน Resilient เมื่อเทียบกับนักเรียนทั้งหมดและสัดส่วนของ กลุ่มนักเรียน Resilient เมื่อเทียบกับนักเรียนที่พื้นฐานไม่ดี

ประเทศ	สัดส่วนของ กลุ่มนักเรียน Resilient เมื่อเทียบกับนักเรียนทั้งหมด (% resilient students among all students)	สัดส่วนของ กลุ่มนักเรียน Resilient เมื่อเทียบกับนักเรียนที่พื้นฐานไม่ดี (% of resilient students among disadvantaged students)
เชียงใหม่	18.90	75.60
ฮ่องกง	18.08	72.32
เกาหลี	14.04	56.16
สิงคโปร์	11.92	47.68
ฟินแลนด์	11.41	45.64
ค่าเฉลี่ย OECD	7.66	30.65
ไทย	6.67	20.68

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจาก OECD

ทั้งนี้ความแตกต่างระหว่างผลการสอบของกลุ่มนักเรียนที่เรียกว่ากลุ่ม Resilient และกลุ่มที่ไม่ใช่คือนักเรียนในกลุ่ม Resilient เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอและใช้เวลาในห้องเรียนมากกว่านอกจากนี้ นักเรียนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confident) และมีแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นในการเรียนมากกว่าจะอยู่ในกลุ่ม Resilient มากกว่า

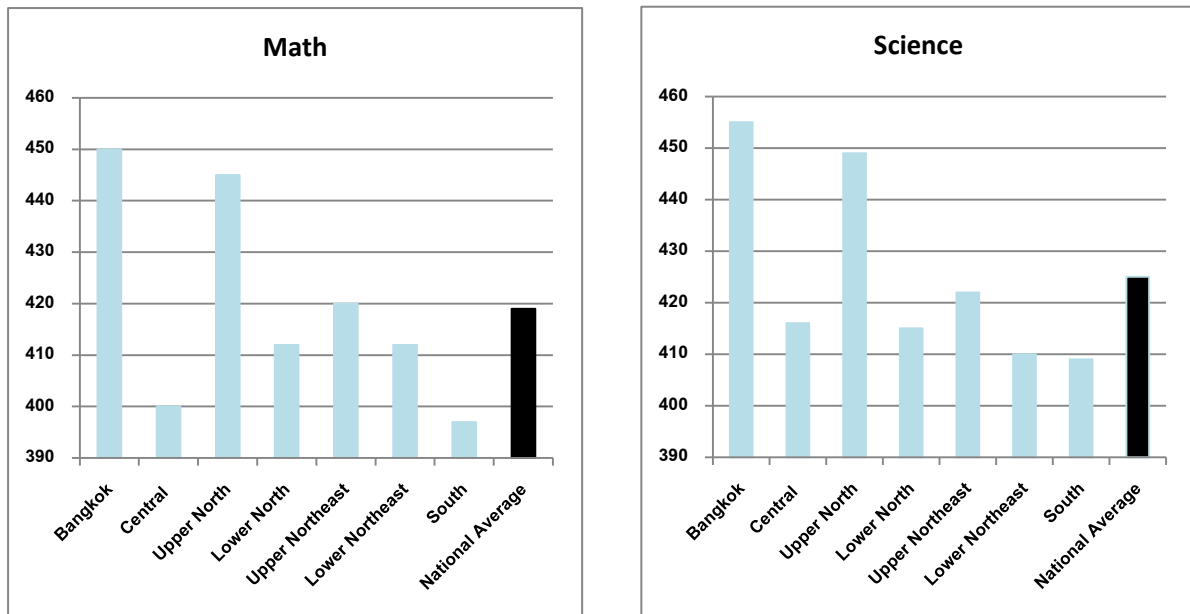
ดังนั้น กลุ่มนักเรียนที่มีฐานะทางบ้านไม่ดีก็สามารถเรียนให้ประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกันโดยผ่านการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน การใช้เวลาในห้องเรียนให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ และการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองและแรงกระตุ้นภายในที่จะใช้ศักยภาพของตนให้เต็มที่ พื้นฐานหรือฐานะทางบ้านก็จะเป็นอุปสรรคอีกต่อไป

ในขณะเดียวกัน การประเมินผลลัพธ์ทางการศึกษาโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีโรงเรียนประมาณ 3,243 โรงเรียน จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 15,515 ทั่วประเทศที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพขั้นต่ำ¹⁵ โดยโรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำเหล่านี้ล้วนอยู่ในเขตชนบทเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ และชี้ว่าการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนไทยที่ผ่านมาเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงข้อ

¹⁵ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2552)

สันนิษฐานดังกล่าวยังได้รับการยืนยันจากข้อเท็จจริงจากคะแนน PISA ของแต่ละภูมิภาค กล่าวคือ นักเรียนที่มาจากโรงเรียนที่มีขนาดเล็กหรืออยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลมีคะแนนต่ำกว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในเมืองอย่างชัดเจน (ภาพที่ 67)

ภาพที่ 68: คะแนนสอบมาตรฐาน PISA ของนักเรียนไทยระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ

ที่มา: The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST)

ในส่วนต่อไปของรายงานวิจัยจะเป็นการนำเสนอตัวอย่างแนวทางการขับเคลื่อนที่สามารถนำมาใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (2) กรณีศึกษาการพัฒนาาระบบอาชีวศึกษา และ (3) กรณีศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ ในส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 นับเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาในระบบ ในขณะที่ส่วนที่ 3 จะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ก. แบบจำลองศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการสร้างแบบจำลองทางสถิติเพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนไทยในเชิงประจักษ์ ปัจจัยดังกล่าวครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยด้านครอบครัว นักเรียน และโรงเรียน และปัจจัยเชิงนโยบาย ส่วนผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในที่นี้ใช้คะแนนทดสอบ PISA เป็นตัวชี้วัด ผลการวิเคราะห์มีนัยต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยในมิติต่าง ๆ

1) แบบจำลอง

แบบจำลองที่ใช้เป็นแบบจำลองสมการถดถอยแบบสมการเดียว (Single Equation Regression) โดยมีตัวแปรตาม ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบ PISA ในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน สำหรับตัวแปรต้นได้แก่ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โดยในที่นี้ได้แบ่งปัจจัยออกเป็น 8 หมวด ได้แก่ (1) ทรัพยากรของครอบครัว (2) ทักษะคตินักเรียน (3) ยุทธศาสตร์ในการเรียนของนักเรียน (4) กิจกรรมของนักเรียน (5) ทรัพยากรของโรงเรียน (6) การบริหารจัดการของโรงเรียน (7) ความเป็นอิสระของโรงเรียน และ (8) สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน รูปแบบของสมการถดถอยแสดงได้ดังต่อไปนี้

$$Y_{ij} = \beta_0 + X1_{ij}'\beta_1 + X2_{ij}'\beta_2 + X3_{ij}'\beta_3 + X4_{ij}'\beta_4 + X5_j'\beta_5 + X6_j'\beta_6 + X7_j'\beta_7 + X8_j'\beta_8$$

Y_{ij} คือ คะแนนทดสอบ PISA ของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X1_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของทรัพยากรของครอบครัวของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X2_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของทักษะคตินักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X3_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของยุทธศาสตร์ในการเรียนของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X4_{ij}$ คือ เวกเตอร์ของกิจกรรมของนักเรียนคนที่ i ของโรงเรียนที่ j

$X5_j$ คือ เวกเตอร์ของทรัพยากรของโรงเรียนที่ j

$X6_j$ คือ เวกเตอร์ของการบริหารจัดการของโรงเรียนที่ j

$X7_j$ คือ เวกเตอร์ของความเป็นอิสระของโรงเรียนที่ j

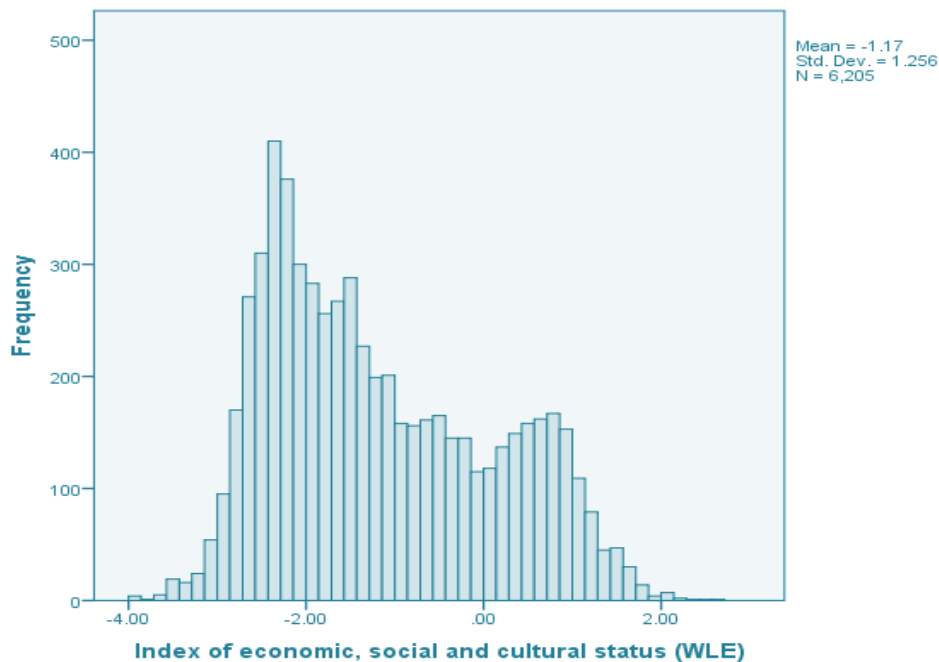
$X8_j$ คือ เวกเตอร์ของสภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนที่ j

β_0 คือค่าสัมประสิทธิ์ และ β_1 ถึง β_8 คือเวกเตอร์ของค่าสัมประสิทธิ์

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ประมาณค่าแบบจำลองโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม เพื่อประเมินว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ มีความแตกต่างกันหรือไม่ คณะผู้วิจัยใช้ตัวแปร ESCS หรือปัจจัยพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Status: ESCS) ซึ่งเป็นดัชนีที่พัฒนาขึ้นโดย PISA ในการจำแนกนักเรียนตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม องค์ประกอบของตัวแปร ESCS ได้แก่ อาชีพของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครอง และสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากฐานข้อมูล PISA ปี 2009 หรือ พ.ศ. 2552 เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนไทยจะสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 68 จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเบ้ขวา และมีค่าอยู่ระหว่าง -4 ถึง 2 คณะผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มระดับล่าง กลุ่มระดับกลาง และกลุ่มระดับบน โดยแต่ละกลุ่มมีสัดส่วนของจำนวนนักเรียนเท่า ๆ กันคือร้อยละ 33.3 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

ภาพที่ 69: รูปแบบการกระจายของนักเรียนจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

ที่มา: คณะผู้วิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) โดยอาศัยข้อมูลจากฐานข้อมูล PISA (2009)

2) ข้อมูลที่ใช้

ฐานข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาแบบจำลองได้มาจากคะแนนการทดสอบ PISA ปี ค.ศ. 2009 หรือ พ.ศ. 2552 ของนักเรียนไทย ซึ่งเป็นคะแนนการทดสอบนักเรียนที่มีอายุในช่วง 15-16 ปี โดยแบ่งออกเป็นคะแนนคณิตศาสตร์ คะแนนวิทยาศาสตร์ และคะแนนการอ่าน เนื่องจากฐานข้อมูล PISA แสดงคะแนนทั้งสามในรูปของ Plausible Value (ดูรายละเอียดใน OECD, 2009¹⁶, p.93-101) คณะผู้วิจัยจึงเลือกใช้คะแนนในรูปดังกล่าว โดยเลือกใช้ตัวแปร PV1MATH, PV1SCIE และ PV1READ สำหรับคะแนนคณิตศาสตร์ คะแนนวิทยาศาสตร์ และคะแนนการอ่าน ตามลำดับ

$$TOTSCORE_{ij} = \frac{PV1MATH_{ij} + PV1SCIE_{ij} + PV1READ_{ij}}{3}$$

โดยที่ $TOTSCORE_{ij}$ คือ คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบทั้ง 3 วิชา

$PV1MATH_{ij}$ คือ Plausible value ของคะแนนทดสอบวิชาคณิตศาสตร์

$PV1SCIE_{ij}$ คือ Plausible value ของคะแนนทดสอบวิชาวิทยาศาสตร์

$PV1READ_{ij}$ คือ Plausible value ของคะแนนทดสอบวิชาการอ่าน

ฐานข้อมูลที่ใช้ได้มาจากการรวม (Merge) ฐานข้อมูลแบบสอบถามสำหรับนักเรียนและฐานข้อมูลแบบสอบถามสำหรับโรงเรียนเข้าด้วยกัน¹⁷ มีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 6,225 ตัวอย่าง ความหมายของชื่อตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองพร้อมทั้งรายละเอียดที่มาของตัวแปร สามารถดูได้จากแบบสอบถามของการทดสอบ PISA¹⁸ นอกจากนี้ยังมีตัวแปรต้นบางตัวที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใหม่ โดยสร้างจากตัวแปรที่มีอยู่แล้วในฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถสะท้อนลักษณะที่ต้องการตามสมมติฐานของคณะผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความมีอิสระในการจัดสรรงบประมาณภายในโรงเรียน

ได้แก่ตัวแปร SC24Qf ซึ่งคำนวณจากตัวแปร SC24Qf1 ถึง SC24Qf5 ในฐานข้อมูลคะแนน PISA โดยมีข้อคำถามดังแสดงในหน้าถัดไป ตัวแปร SC24Qf จะมีค่าเท่ากับ 1 ในกรณีที่การจัดสรรงบประมาณภายในโรงเรียนมิได้ถูกกำหนดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจในท้องถิ่น (regional education authority) หรือหน่วยงานที่มีอำนาจในระดับชาติ (national education authority) มิฉะนั้นจะมีค่าเป็น 0

¹⁶ OECD (2009), PISA Data Analysis Manual: SPSS®. SECOND EDITION.

¹⁷ อันที่จริง PISA ได้จัดให้มีแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองด้วย แต่สำหรับประเทศไทยไม่มีการเก็บข้อมูลแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง จึงไม่สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองโดยตรง

¹⁸ เข้าถึงได้จาก <http://pisa2009.acer.edu.au/downloads.php>

Q24 Regarding your school, who has a considerable responsibility for the following tasks?

	<i>Principals</i>	<i>Teachers</i>	<i><School governing board></i>	<i><Regional or local education authority></i>	<i>National education authority</i>
f) Deciding on budget allocations within the school	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁

ความมีอิสระในการบริหารบุคลากร การกำหนดเนื้อหาการสอน และการประเมินผล

ความมีอิสระในการบริหารบุคลากร กำหนดเนื้อหาการสอน และการประเมินผล แทนได้ด้วย ตัวแปร STAF_AT, CONT_AT และ ASS_AT ตามลำดับ ตัวแปรทั้งสามคำนวณจากตัวแปร SC25Qa จนถึง SC25Qa ในแบบสอบถามสำหรับโรงเรียน โดยทั้งตัวแปรทั้งสามแต่ละตัวจะมีค่าเป็น 1 ในกรณีที่โรงเรียนมีอิสระในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้นๆ มิฉะนั้นจะมีค่าเป็น 0 ทั้งนี้ตัวแปรจะมีค่าเป็น 1 เมื่อหน่วยงานที่มีอำนาจในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ และคณะกรรมการตรวจสอบจากภายนอก ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจในประเด็นนั้นๆ

Q25 Regarding your school, which of the following bodies exert a direct influence on decision making about staffing, budgeting, instructional content and assessment practices?

(Please tick as many boxes as apply)

	<i>Area of influence</i>			
	<i>Staffing</i>	<i>Budgeting</i>	<i>Instructional content</i>	<i>Assessment practices</i>
a) Regional or national education authorities (e.g. inspectorates)	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
b) The school's <governing board>	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
c) Parent groups	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
d) Teacher groups (e.g. Staff Association, curriculum committees, trade union)	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
e) Student groups (e.g. Student Association, youth organisation)	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁
f) External examination boards	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁

ความมีอิสระในการกำหนดเงินเดือนครู

ได้แก่ตัวแปร TCSAL_SBRA ซึ่งคำนวณมาจากตัวแปร SC24Qd1 ถึง SC24Qd5 ในฐานข้อมูลคะแนน PISA ตัวแปร TCSAL_SBRA จะมีค่าเท่ากับ 1 ในกรณีที่เงินเดือนครูถูกกำหนดโดยคณะกรรมการของโรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีอำนาจในท้องถิ่นเท่านั้น มิฉะนั้นจะมีค่าเป็น 0 ข้อคำถามในแบบสอบถามสำหรับตัวแปร SC24Qd1 ถึง SC24Qd5 มีดังต่อไปนี้

Q24 Regarding your school, who has a considerable responsibility for the following tasks?

	<i>Principals</i>	<i>Teachers</i>	<i><School governing board></i>	<i><Regional or local education authority></i>	<i>National education authority</i>
d) Determining teachers' salaries increases	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁	☐ ₁

3) การประมาณค่าแบบจำลอง

การประมาณค่าแบบจำลองใช้วิธี Weighted Least Square (WLS) โดยมีตัวแปร W_FSTUWT เป็นตัวแปรถ่วงน้ำหนัก ตัวแปร W_FSTUWT เป็นตัวแปรในฐานข้อมูล PISA ซึ่งคำนวณมาจากลักษณะการสุ่มตัวอย่างของการสำรวจ เพื่อใช้เป็นตัวถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวอย่างในการประมาณค่าประชากร

การพิจารณาว่าตัวแปรอิสระตัวใดจะคงอยู่ในแบบจำลอง พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรว่ามีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ และมีเครื่องหมาย (บวกหรือลบ) ในทิศทางที่สามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผลหรือไม่ นอกจากนี้ยังพิจารณาค่า Variance Inflation Factors (VIF) ซึ่งเป็นค่าสถิติที่ใช้พิจารณาปัญหา Multicollinearity ซึ่งเกิดจากการที่ตัวแปรอิสระบางตัวมีค่าสหสัมพันธ์ (correlation) ต่อกันในระดับสูง เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาโดยทั่วไปคือหาก VIF มีค่ามากกว่า 10 แสดงว่าเกิดปัญหา Multicollinearity

4) ผลการประมาณค่าแบบจำลอง

คณะผู้วิจัยได้ทดลองใส่ตัวแปรต่าง ๆ เข้าไปในแบบจำลอง บนสมมติฐานของปัจจัยที่น่าจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และทำการปรับแก้แบบจำลองจนแบบจำลองผ่านเกณฑ์ที่จำเป็น และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แม้ฐานข้อมูลจะมีจำนวนตัวอย่าง 6,225 ตัวอย่าง แต่ตัวแปรบางตัวที่ปรากฏในแบบจำลองมีค่า Missing ปรากฏอยู่ และเนื่องจากในที่นี้ใช้วิธี Listwise Deletion ในการจัดการกับข้อมูล Missing จึงทำให้เหลือจำนวนตัวอย่าง 5,308 ตัวอย่าง

ค่า R^2 และ Adjusted R^2 ของแบบจำลองมีค่าเท่ากับ 0.679 และ 0.456 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าที่ค่อนข้างสูง มีความหมายว่า แบบจำลองสามารถอธิบายความผันแปรของคะแนน PISA ได้ถึงร้อยละ 68 ค่าสถิติ F มีค่าเท่ากับ 78.95 โดยมีนัยสำคัญที่ระดับ $p < 0.001$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ ภายในแบบจำลองสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของคะแนน PISA ได้ในภาพรวม

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.679	.462	.456	554.16940

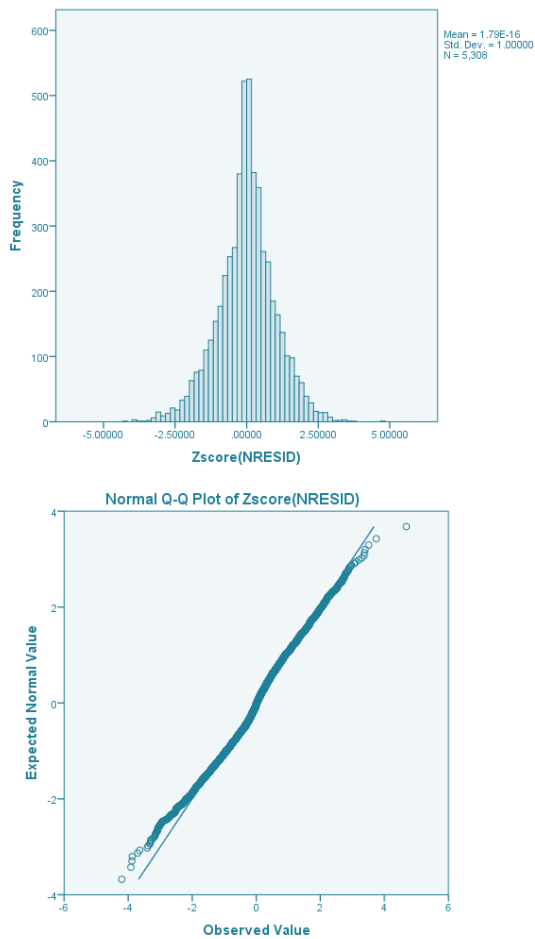
ANOVA^{b,c}

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1.382E9	57	24245942.101	78.950	.000
	Residual	1.612E9	5250	307103.721		
	Total	2.994E9	5307			

ผลการประมาณค่าแบบจำลองพบว่า ค่า VIF ของตัวแปรต่างๆ มีค่าไม่เกิน 10 ซึ่งแสดงว่าไม่เกิดปัญหา Multicollinearity ยกเว้นกรณีของตัวแปรสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อจำนวนครู และตัวแปรสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อจำนวนครูยกกำลังสอง อย่างไรก็ตาม ค่า VIF ที่มากกว่า 10 ดังกล่าวเกิดจากคู่ตัวแปรซึ่งมาจากตัวแปรตัวเดียวกัน โดยตัวแปรกำลังสองที่ใส่เข้าไปมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์แบบไม่เป็นเชิงเส้น ดังนั้นจึงยังสามารถคงไว้ในแบบจำลองโดยไม่สร้างปัญหาให้แก่แบบจำลองในส่วนอื่นๆ

ผลการวิเคราะห์ค่าคงเหลือ (Residuals) แสดงให้เห็นว่าค่าคงเหลือมีการกระจายแบบปกติ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 ซึ่งเป็นไปตามข้อสมมติของการประมาณค่าสมการถดถอย ภาพที่ 70 แสดงกราฟของค่าคงเหลือซึ่งปรับให้อยู่ในรูปของค่ามาตรฐาน

ภาพที่ 70: ลักษณะการกระจายของค่าคงเหลือ

ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรภายในแบบจำลองแสดงดังตารางที่ 14 จะเห็นว่าค่าสัมประสิทธิ์ของทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ โดยค่าสัมประสิทธิ์ส่วนใหญ่มีนัยสำคัญที่ $p < 0.001$

ตารางที่ 14: ค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าแบบจำลอง

Variable	Description	Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	Sig.	VIF
(Constant)	Intercept	352.764	17.694		.000	
Home resources						
ESCS	Index of economic, social and cultural status (WLE)	5.211	.883	.087	.000	2.139
ST20Q05	Possessions software	-7.920	1.969	-.051	.000	1.560
ST20Q12	Possessions dictionary	-9.253	2.125	-.047	.000	1.156
ST20Q14	Possessions <DVD>	8.301	2.294	.038	.000	1.070
Student's attitude						
ST23Q01	Reading Enjoyment Time	3.093	.779	.044	.000	1.218
ST24Q07	Read Attitude - Enjoy library	3.802	1.121	.038	.001	1.194
ST24Q09	Read Attitude - Cannot sit still	-7.333	.948	-.084	.000	1.139
ST25Q04	Like Read - Non-fiction books	2.880	.702	.045	.000	1.187
IC10Q02	Attitudes - Really Fun	4.584	1.221	.045	.000	1.410
IC10Q04	Attitudes - Lose track of time	3.097	1.021	.036	.002	1.368
Student's learning strategies						
ST27Q01	Study - Memorize Everything	7.009	1.289	.070	.000	1.608
ST27Q03	Study - Memorize Details	7.845	1.214	.084	.000	1.655
ST27Q04	Study - Relate New Information	4.409	1.172	.046	.000	1.466
ST27Q05	Study - Read Many Times	-3.418	1.080	-.036	.002	1.255
ST27Q08	Study - Useful Outside School	-3.904	1.154	-.039	.001	1.325
ST27Q09	Study - Haven't Understood	5.541	1.201	.056	.000	1.426
ST41Q01	Text - Easy to Understand	1.538	.610	.028	.012	1.227
ST41Q05	Text - Summarise	2.806	.667	.054	.000	1.593
ST41Q06	Text - Read aloud	-4.540	.561	-.092	.000	1.265
ST42Q02	Summary - Copy accurately	-5.013	.623	-.093	.000	1.308
ST42Q04	Summary - Check important facts	2.752	.763	.050	.000	1.852
ST42Q05	Summary - Write own words	2.991	.703	.059	.000	1.858
IC08Q04	How well - Presentation	-5.520	.868	-.071	.000	1.206
Student's activities						
ST31Q03	<Enrich> in <science>	-7.039	1.613	-.047	.000	1.142
ST39Q02	Library - Borrow for work	-2.820	.663	-.049	.000	1.303
ST39Q07	Library - Use internet	-1.644	.572	-.032	.004	1.201
IC04Q02	At Home - Collaborative Games	-4.743	1.022	-.067	.000	2.039
IC05Q01	At Home - Internet for School	5.437	1.107	.081	.000	2.644
IC06Q06	At School - Simulations	-7.780	.988	-.097	.000	1.471
IC06Q07	At School - Practice and Drilling	-2.896	.964	-.037	.003	1.502
IC06Q08	At School - Homework	-4.334	.924	-.057	.000	1.447

ตารางที่ 14: ค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าแบบจำลอง (ต่อ)

Variable	Description	Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	Sig.	VIF
School resources						
STRATIO	Student-Teacher ratio	1.729	.488	.181	.000	25.377
STRATIO_SQ	Squared Student-Teacher ratio	-.037	.009	-.212	.000	25.125
SCMATEDU	Quality of the schools educational resources	1.902	.942	.026	.044	1.657
PROPCERT	Proportion of certified teachers	15.414	7.287	.026	.034	1.472
IRATCOMP	Ratio of computers and school size	11.724	3.336	.038	.000	1.150
IC02Q01	At School - Desktop Computer	-8.071	2.217	-.045	.000	1.488
IC02Q03	At School - Internet connection	-9.011	2.221	-.052	.000	1.586
SC02Q01	Public or private	-13.407	2.405	-.071	.000	1.575
SC03Q03	Funding Benefactors	.368	.071	.058	.000	1.239
SC11Q02	Shortage of Math Teachers	-1.859	.749	-.028	.013	1.269
School management						
SC12Q02	Streaming by content	-3.828	1.169	-.036	.001	1.176
SC15Q03	Teacher judgments	4.620	.745	.067	.000	1.128
SC16Q06	Assessments - Teachers	10.920	3.507	.035	.002	1.244
SC16Q08	Assessments - Other Schools	6.277	2.192	.034	.004	1.393
SC17Q02	Student absenteeism	-6.940	1.254	-.061	.000	1.195
SC21Q02	Relative to benchmarks	-10.934	1.633	-.076	.000	1.267
SC26Q09	Educational Goals - Classroom	6.744	1.355	.055	.000	1.202
SELSCH	Index of academic school selectivity	4.390	1.192	.040	.000	1.124
School autonomy						
SC24Qf	School autonomy on budget allocations within the school	10.616	2.957	.041	.000	1.280
STAF_AT	School autonomy on staffing	6.615	1.904	.040	.001	1.264
CONT_AT	School autonomy on instructional content	7.760	1.945	.048	.000	1.421
ASS_AT	School autonomy on assessment practices	-13.130	3.142	-.048	.000	1.260
TCSAL_SBRA	Establishing teachers' starting salaries by <school governing board> or <regional or local education authority>	7.837	2.032	.042	.000	1.137
School's external environment						
SC04Q01	School Community	5.285	.814	.086	.000	1.700
SC05Q01	Available Schooling	3.647	1.205	.035	.002	1.299

ที่มา: จากการวิเคราะห์ประมวลผลโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

หมายเหตุ : Dependent Variable: TOTSCORE

Using Weighted Least Squares Regression - Weighted by W_FSTUWT

Number of observations 5,308

5) สรุปผลจากแบบจำลอง

เนื่องจากตัวแปรแต่ละตัวมีหน่วยที่แตกต่างกัน ดังนั้นในที่นี้ การเปรียบเทียบขนาดผลกระทบของตัวแปรที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน จึงจะพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Standardized Coefficients) ซึ่งแสดงถึงขนาดการเปลี่ยนแปลงของคะแนน PISA ในรูปสัดส่วนของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อตัวแปรต้นเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น หากค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของตัวแปร X มีค่าเท่ากับ 0.087 จะมีความหมายว่า หากตัวแปร X เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จะทำให้คะแนน PISA เพิ่มขึ้น 0.087 หน่วยของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน PISA เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ปัจจัย 5 ปัจจัยแรกที่ส่งผลเชิงบวกมากที่สุดต่อระดับคะแนน PISA ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (Index of Economic, Social and Cultural Status, WLS) ที่ตั้งของโรงเรียนในย่านชุมชนหนาแน่น (School Community) ยุทธศาสตร์การเรียนในการพยายามจดจำรายละเอียดให้มากที่สุด (Study - Memorize Details) การใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้านเพื่อทำงานของที่โรงเรียน (At Home - Internet for School) และการให้ข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครอง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานระดับชาติหรือระดับพื้นที่ (Relative to Benchmarks)

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบมากที่สุดต่อคะแนน PISA ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์เล่น Simulation ที่โรงเรียน (At School - Simulations) การพยายามคัดลอกประโยคให้มากที่สุดเพื่อสรุปเนื้อหา (Summary - Copy accurately) การอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อเข้าใจและจดจำหนังสือ (Text - Read aloud) ทักษะคิดต่อการอ่านที่ไม่สามารถอ่านได้ยาวนาน (Read Attitude - Cannot Sit Still) และความเป็นโรงเรียนเอกชน (Public or Private)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนน PISA แต่อาจยังไม่สามารถสรุปความเป็นเหตุเป็นผลได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ยังไม่เห็นความเชื่อมโยงอย่างชัดเจน หรืออาจมีปัจจัยร่วม (Common Factor) ที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทั้งปัจจัยดังกล่าวกับคะแนน PISA เช่น การอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อให้เข้าใจและจดจำหนังสือ อาจเกิดจากความสามารถในการเรียนที่ต่ำ ซึ่งเป็นเหตุผลักดันให้คะแนน PISA ต่ำด้วย แต่การอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อให้เข้าใจและจดจำหนังสือ ไม่ได้เป็นสาเหตุของคะแนน PISA ต่ำ การสรุปความเป็นเหตุเป็นผลจำเป็นของปัจจัยจำเป็นจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

จากผลการประมาณค่าแบบจำลองทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดังต่อไปนี้

สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียนผ่านหลายช่องทาง อาทิ ทำให้นักเรียนมีทรัพยากรเพียงพอในการเรียน ตัวอย่างเช่น สามารถเข้าถึงสื่อการศึกษาต่างๆ

ไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือดิคชันนารี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีการเข้าถึงสื่อก็อาจส่งผลเสียต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เช่น ในกรณีนี้พบว่ามีการมีเครื่องเล่น DVD ที่บ้าน (Possessions DVD) อาจทำให้เสียเวลาในการอ่านหนังสือ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแย่ง นอกจากนี้สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมยังอาจทำให้ผู้ปกครองมีทัศนคติให้ความสำคัญต่อการเรียนจึงส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลาน ทำให้ผู้ปกครองสามารถให้ความช่วยเหลือบุตรหลานโดยตรงผ่านการสอนการบ้าน การติวเนื้อหาวิชา เป็นต้น

ทัศนคติและกิจกรรมของผู้เรียน

ทัศนคติของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติต่อการอ่าน ซึ่งสะท้อนผ่านกิจกรรม เช่น ปริมาณเวลาที่ใช้ในการอ่าน การชอบไปร้านหนังสือหรือห้องสมุด อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์จากแบบจำลองแสดงให้เห็นว่า ชนิดของหนังสือที่อ่านก็เป็นปัจจัยสำคัญ โดยพบว่า การอ่านหนังสือประเภทให้ความรู้เท่านั้น จึงจะส่งบวกผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

กิจกรรมของผู้เรียนที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การใช้เวลาในห้องเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน เช่น การศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์นอกห้องเรียน (Enrich in Science) การเข้าห้องสมุดเพื่อยืมหนังสือสำหรับทำการบ้าน (Library - Borrow for Work) หรือการใช้อินเทอร์เน็ตที่ห้องสมุด (Library - Use Internet) การใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้านเพื่อทำการบ้าน (At Home - Internet for School) ส่วนกิจกรรมของนักเรียนที่พบว่าส่งผลเสียต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การเล่นเกมคอมพิวเตอร์หรือเกมออนไลน์ทั้งที่บ้านหรือที่โรงเรียน (At Home - Collaborative Games และ At School - Simulations) นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้คอมพิวเตอร์ที่โรงเรียนในการฝึกฝนเรียนรู้ (At School - Practice and Drilling) และการทำการบ้าน (At School - Homework) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งจำเป็นจะต้องค้นหาสาเหตุที่แท้จริงต่อไป

ยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การพยายามจดจำเนื้อหาต่างๆ ในการเรียน รวมทั้งรายละเอียดของเนื้อหา การเชื่อมโยงข้อมูลใหม่ที่ได้รับกับความรู้ที่มีอยู่ การค้นหามีแนวคิดใดที่ยังไม่เข้าใจอย่างแท้จริง (Text - Easy to Understand) การสรุปเนื้อหาในภาษาของตนเอง (Text - Summarise) การตรวจสอบว่าข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สุดได้ออยู่ในบทสรุป (Summary - Check Important Facts) การขีดเส้นใต้ประโยคสำคัญและการเขียนสรุปในภาษาของตนเอง (Summary - Write Own Words) และการรู้วิธีการทำ Presentation บนคอมพิวเตอร์ (How Well - Presentation)

ส่วนการอ่านหนังสือแบบออกเสียงแก่บุคคลอื่นเพื่อเข้าใจและจดจำหนังสือ (Text - Read Aloud) การสรุปโดยพยายามคัดลอกทุกประโยค (Summary - Copy Accurately) การอ่านหนังสือหลาย ๆ รอบ (Study - Read Many Times) และการค้นหาว່งจะใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์นอกห้องเรียนได้อย่างไร (Study - Useful Outside School) กลับพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

ทรัพยากรของโรงเรียน

ได้แก่ ปริมาณครู อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์จากแบบจำลองแสดงให้เห็นว่าการมีทรัพยากรครูมากเกินไปทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนลดลง โดยสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูที่เหมาะสมคือ 23.6 คน (Quality of The Schools Educational Resources) ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ สัดส่วนครูที่ผ่านการรับรอง (Proportion of Certified Teachers) สัดส่วนจำนวนคอมพิวเตอร์ต่อจำนวนนักเรียน (Ratio of Computers and School Size) การมีเครื่องคอมพิวเตอร์ (At School - Desktop Computer) การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (At School - Internet Connection) ความเป็นโรงเรียนรัฐ (Public or Private) ทั้งนี้อาจเนื่องจากในบริบทของประเทศไทย โรงเรียนรัฐได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนเอกชน แม้ว่าผู้สามารถเรียนในโรงเรียนเอกชนอาจมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีถึงระดับหนึ่ง การได้รับเงินสนับสนุนอื่นๆ เช่น การบริจาค การระดมทุนของผู้ปกครอง (Funding Benefactors) และการมีครูคณิตศาสตร์ที่เพียงพอ (Shortage of Math Teachers)

การบริหารจัดการของโรงเรียน

จากผลที่ได้จากแบบจำลอง ปัจจัยที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ การจัดชั้นเรียนตามความสามารถของนักเรียน (Streaming by Content) ความถี่ในการวัดผลนักเรียนด้วยดุลพินิจของครู (Teacher Judgements) การใช้การวัดผลของนักเรียนในการตัดสินประสิทธิผลของครู (Assessments - Teachers) การใช้การวัดผลของนักเรียนเพื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น (Assessments - Other Schools) การให้ข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานระดับชาติหรือระดับพื้นที่ (Relative to Benchmarks) การควบคุมกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา (Educational Goals - Classroom) และการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าเรียน (Index of Academic School Selectivity) ส่วนปัจจัยที่ส่งผลเสียต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ได้แก่ จำนวนนักเรียนที่ขาดเรียน (Student Absenteeism) ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาของตัวนักเรียนหรือการบริหารจัดการของโรงเรียน

ความเป็นอิสระของโรงเรียน

จากการศึกษาพบว่าความมีอิสระของโรงเรียนในการจัดการศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่ที่เป็นบวกและลบ ความมีอิสระของโรงเรียนในด้านที่มีผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน (School Autonomy on Budget Allocations within The School) ได้แก่ ความมีอิสระในการบริหารบุคลากร (School Autonomy on Staffing) ความมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน (School Autonomy on Instructional Content)

อย่างไรก็ตาม พบว่า ความมีอิสระในการกำหนดเงินเดือนของครูในบางกรณีอาจทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแย่ลง เช่น ถูกกำหนดด้วยครูใหญ่หรือครู แต่หากเงินเดือนครูควรกำหนดด้วยบอร์ดของโรงเรียน (School Governing Board) หรือหน่วยงานที่มีอำนาจในระดับท้องถิ่น

(Regional Authority) จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลัก Principal Agent Problem แต่ทั้งนี้หากเงินเดือนครูถูกกำหนดด้วยหน่วยงานที่มีอำนาจในระดับชาติ (National Authority) จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนลดลง นอกจากนี้ยังพบว่า ความมีอิสระของโรงเรียนในการประเมินผล (School Autonomy on Assessment Practices) ส่งผลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งเป็นไปตามหลัก Principal Agent Problem เช่นเดียวกัน

สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน

ผลจากแบบจำลองแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่าจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นมากกว่าทำให้เข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาต่าง ๆ ได้ง่ายกว่า รวมทั้งก่อให้เกิดการประหยัดเชิงขนาดในการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนมากกว่า ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพแวดล้อมการแข่งขันระหว่างโรงเรียน (Available Schooling) ยังส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งน่าจะมาจากสาเหตุที่โรงเรียนต้องปรับตัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อจะสามารถแข่งขันกับโรงเรียนอื่นได้

6) หัยเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาข้างต้นมีนัยต่อการกำหนดนโยบายดังนี้ ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และการใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเองเพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยมีการเปรียบเทียบกับมาตรฐานในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับพื้นที่หรือระดับชาติ และส่งเสริมบรรยากาศแห่งการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ภาครัฐยังควรส่งเสริมความมีอิสระของโรงเรียนในการจัดสรรทรัพยากรภายในโรงเรียน การบริหารบุคลากร และการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน ในขณะเดียวกันควรป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนการประเมินผลงานของโรงเรียนหรือนักเรียน และการกำหนดเงินเดือนของครู

ในส่วนของโรงเรียน ควรมีการจัดชั้นเรียนตามความสามารถของนักเรียน มีประเมินประสิทธิผลของครูโดยใช้การวัดผลของนักเรียน มีการควบคุมกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ส่งเสริมยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่ถูกต้อง และมีการจัดการที่ดีกับปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน

ข. กรณีศึกษาการพัฒนาาระบบอาชีวศึกษา

การศึกษาในส่วนนี้ได้ศึกษากรณีศึกษาเชิงลึกประสบการณ์ต่างประเทศ คือ การยกระดับอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศของ 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ไต้หวัน ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศสิงคโปร์ และศึกษากรณีของประเทศไทย

1) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศไทย

ในกรณีของไต้หวันนั้น อาชีวศึกษามีความสอดคล้องอย่างมากกับการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ รัฐบาลไต้หวันริเริ่มผลักดันแผนพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1950 หรือกลางศตวรรษที่ 20 เริ่มด้วยการปรับเปลี่ยนเชิงลึกในด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเชิงเกษตรกรรมและในขณะเดียวกันก็เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าเน้นแรงงานด้วยเช่นกัน อาชีวศึกษาหรือที่เรียกว่า Technology and Vocational Education (TVE) ในไต้หวันมุ่งเน้นความเป็นการศึกษาและธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อการสร้างเสริมเศรษฐกิจที่ประกอบไปด้วยแรงงานที่เปรียบพร้อม ความเป็นไปของ TVE นั้นถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลไต้หวันตลอดมา

ตารางที่15: สรุปพัฒนาการระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน

ปี	จุดสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ	การพัฒนาของ TVE	สัดส่วนนักเรียน (TVE:สามัญ)
1950s	<ul style="list-style-type: none"> - ความสำเร็จในการปฏิรูปการใช้ - เพิ่มประสิทธิผลเกษตรกรรม - พัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าเน้นแรงงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาในเชิงเกษตรและการค้า - มุ่งเน้นความสนใจระดับ ปวส. 	40:60
1960s	<ul style="list-style-type: none"> - ขยายธุรกิจการนำเข้าและส่งออก 	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาอาชีวศึกษาในด้านอุตสาหกรรมและการค้า - ริเริ่มการศึกษาภาคบังคับทั้งปี - ขยายการศึกษาระบบอาชีวศึกษาและเพิ่มจำนวนนักเรียนและโรงเรียน - ริเริ่ม Junior Collage ระบบ 2 ปี และ 5 ปี 	40:60
1970s	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่ม Ten Major Construction - ขยายตัวสู่การเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นทุนและเทคโนโลยี 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงอาชีวศึกษาทางด้านอุตสาหกรรมและ Junior collage ให้ดีขึ้น - ก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยี 	60:40
1980s	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาอุตสาหกรรมไฮเทค - พัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมี 	<ul style="list-style-type: none"> - ยกระดับคุณภาพและปริมาณในอาชีวศึกษาเชิงอุตสาหกรรมโดยองค์รวม 	70:30

ตารางที่15: สรุปพัฒนาการระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน (ต่อ)

ปี	จุดสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ	การพัฒนาของ TVE	สัดส่วนนักเรียน (TVE:สามัญ)
1990s	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy) - วางแผนศูนย์รวมปฏิบัติการภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Regional Operations Center) 	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อตั้งโรงเรียนมัธยมปลายแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive High School)¹⁹ - เพิ่มจำนวนวิทยาลัยเทคโนโลยี - ยกกระดับอนุวิทยาลัยที่สั่งสมผลงานดีเด่นให้กลายเป็นวิทยาลัยเต็มตัว - ยกกระดับอนุวิทยาลัยเทคโนโลยีสู่มหาวิทยาลัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 	50:50
2000s	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาอุตสาหกรรม Two Trillion & Twin Star 	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มกำลังของ TVE - ขยายความเป็นนานาชาติของ TVE 	50:50
2010s	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาอุตสาหกรรมเกิดใหม่ทั้ง 6 ประเภท²⁰ - พัฒนาอุตสาหกรรมชาญฉลาดทั้ง 4 ประเภท²¹ - พัฒนาอุตสาหกรรมบริการทั้ง 10 ประเภท²² 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งเน้นในเรื่องความเชื่อมต่อระหว่างความต้องการแรงงานและความถนัดของนักเรียน 	55:45

ที่มา: Ministry of Education, Taiwan ROC

¹⁹ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแบบเบ็ดเสร็จหรือผสมผสาน (Comprehensive High School) เป็นโรงเรียนในลักษณะที่หลักสูตรเอื้อให้นักเรียนสามารถเรียนวิชาการสายสามัญไปพร้อม ๆ กับการเรียนวิชาชีพในลักษณะของวิชาเลือกควบคู่ไปด้วยกัน ยึดหลักการเก็บหน่วยกิตให้ครบเพื่อจบการศึกษา เป็นลักษณะสถาบันการเรียนรู้อันเปิดทางเลือกในองค์ความรู้ให้มีความเป็นอิสระมากขึ้น

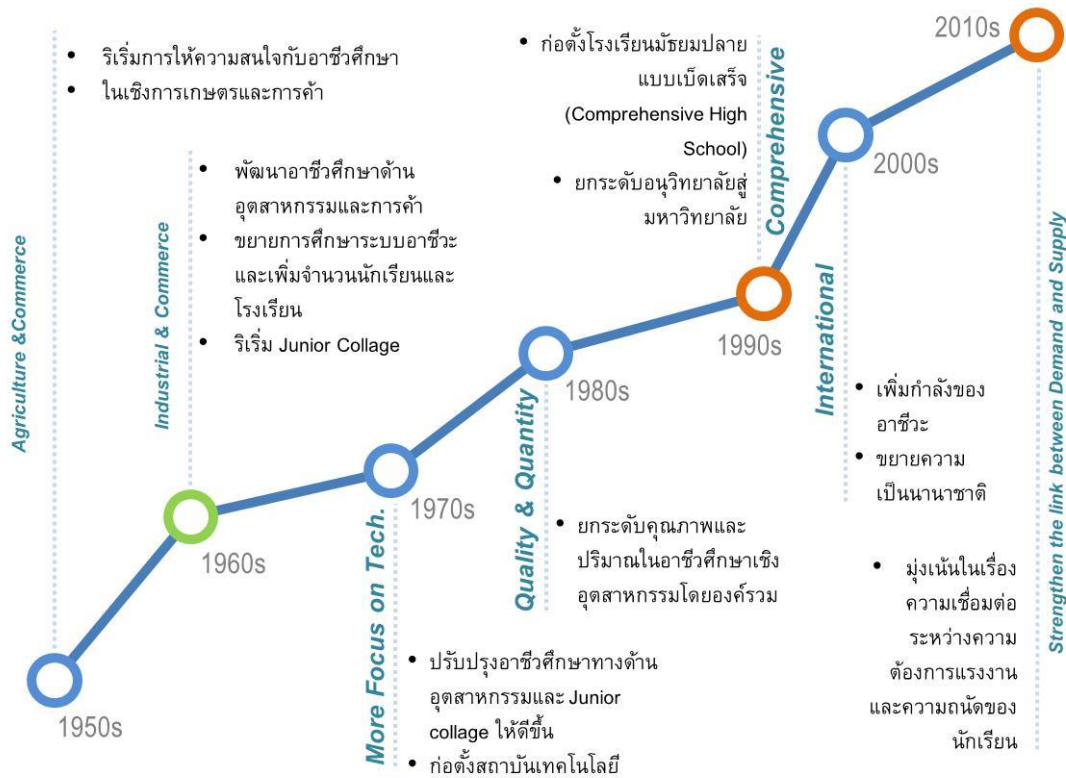
²⁰ อุตสาหกรรมเกิดใหม่ (Emerging Industries) ทั้ง 6 คือ Healthcare, Bio-technology, Sophisticated Agriculture, Leisure and Tourism, Cultural Innovation, Green Energy

²¹ อุตสาหกรรมชาญฉลาด (Smart Industries) ทั้ง 4 คือ Cloud Computing, Intelligent Electric Cars, Intelligent Green Buildings, Inventions and Patents

²² อุตสาหกรรมบริการ (Service Industries) ทั้ง 10 คือ Cuisine Internationalization, Healthcare Internationalization, Pop Music and Digital Contents, Convention Industry, International Logistics, Innovation and Venture Capital, Urban Renewal, WIMAX, Chinese Electronic Business, Higher Education Export

เมื่อเริ่มศตวรรษที่ 21 การพัฒนาระบบอาชีวศึกษาให้ความสำคัญในเรื่องการเพิ่มกำลังของ TVE การขยายความเป็นนานาชาติ และการเชื่อมต่อนักศึกษาระหว่างงาน โดยในปี ค.ศ. 2010 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของนักเรียนสายอาชีวศึกษาและสายสามัญนั้นมีความใกล้เคียงกันมาก สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการแรงงานของตลาดได้ใกล้ชิดขึ้น ซึ่งสื่อถึงการศึกษามีคุณภาพและในขณะเดียวกันก็มีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรจะตอบสนองความต้องการแรงงานได้อย่างแม่นยำ เนื่องจากแรงงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเหล่านั้นให้เติบโตขึ้นไปได้ในเวทีโลก

ภาพที่ 71: พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของไทย

นโยบายหรือความคิดริเริ่มของอาชีวศึกษาในไต้หวัน (Policy and Initiatives)

ตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้นถึงเรื่องความสอดคล้องของอาชีวศึกษาในประเทศไต้หวันไปในช่วงที่แล้ว จะเห็นได้ว่าจุดเปลี่ยนที่ชัดเจนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจของไต้หวันคือในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 หรือทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ที่ได้มีการริเริ่มก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบในการพัฒนาระบบ TVE ของประเทศ (Taiwan Institute of Technology) โดยที่หน่วยงานนี้เป็นตัวนำร่องในเรื่องหลักสูตรความเป็นเบ็ดเสร็จของ TVE ซึ่งเป็นส่วนผสมของ ปวช. อนุวิทยาลัย (Junior College) วิทยาลัย (College) และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี (University of Technology) ทั้งนี้ก็เพื่อตอบโจทย์แผนพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางอุตสาหกรรมทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนเป้าหมายจากภาคเกษตรกรรมดั้งเดิม

หลังจากนั้นเป็นต้นมา รัฐบาลไต้หวันจึงมีการส่งเสริม TVE ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ มีการพัฒนาสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายการปฏิรูปโครงสร้างอย่างจริงจังโดยเริ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 90 ทั้งนี้ การปฏิรูปของการศึกษาในไต้หวันตั้งอยู่บนพื้นฐาน 2 ประการ คือ หนึ่ง ความเป็นเสรีภาพทางการศึกษา (The Liberalization of Education) สอง ความหลากหลายทางการศึกษา (The Diversification of Education) โดยที่ความเป็นเสรีภาพคือรูปแบบ ในขณะที่ความหลากหลายคือตัวเนื้อใน

สำหรับนโยบายการส่งเสริมระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน สรุปได้เป็น 3 กลุ่มนโยบายหลัก (ดูตารางที่ 16) ได้แก่

- 1) การพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงคุณภาพ
- 2) การยกระดับสถาบันจากอนุวิทยาลัย สู่วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เพื่อขยายเส้นทางอาชีพ และความต่อเนื่องในการอาชีวศึกษา
- 3) เพิ่มความยืดหยุ่นของหลักสูตรการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการศึกษามากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 16: สรุปนโยบายการส่งเสริมระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน

ประเด็นสำคัญ	นโยบายการส่งเสริม
<p>คุณภาพของการเรียนการสอน (การพัฒนาเชิงคุณภาพ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างโปรแกรมสำหรับ Adaptive Learning ในอาชีวศึกษาชั้นสูง รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรการศึกษาอย่างทั่วถึงในระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสถานศึกษา และกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน - สร้างโปรแกรมการพัฒนาคุณภาพ (Quality Improvement) สำหรับอาชีวศึกษาชั้นสูง (2007) โดยสถาบันการศึกษาทุกแห่งมีสิทธิส่งข้อเสนอ (Competitive Proposal) เพื่อให้ได้รับการพิจารณาในการเข้ารับการชี้แนะและความช่วยเหลือโดยตรงจากหน่วยงานรัฐ - ยกระดับคุณภาพการสอนในอนุวิทยาลัย (Junior College) (2004) กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนทางการเงินทุนให้แก่สถาบันทางอาชีวศึกษา TVE เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการสอนของสถาบันโดยแต่ละสถาบันต้องส่ง Proposal กล่าวถึง จุดแข็ง ทรัพยากรที่มี วิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาที่ต้องการ เพื่อให้ได้รับการพิจารณา - ริเริ่มการใช้โครงการ Teaching Excellence เพื่อมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยเทคโนโลยี (2006) เพื่อเพิ่มคุณภาพการสอนในการศึกษาระดับสูงเพื่อการพัฒนาประสบการณ์ที่ดี (Best Practice) สำหรับประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา <ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาคุณภาพของครู 2. สร้างหลักสูตรที่ดี 3. เพิ่มพูนความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของเด็ก พร้อม ๆ ไปด้วยกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ 4. สร้างระบบการประเมิน 5. สร้างและปรับปรุงโครงสร้างการสอนในแต่ละสถาบัน - ส่งเสริมให้มีการมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญ (Specialize) ในสาขาวิชาใดสาขาหนึ่ง (Focus Direction)
<p>การยกระดับสถาบันจากอนุวิทยาลัย สู่วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย (ขยายเส้นทางอาชีพ และความต่อเนื่องในการอาชีวศึกษา)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้มีการยกระดับสถาบันอาชีวศึกษา (1980) เนื่องจากมีอุปสงค์แรงงานอาชีวศึกษาชั้นสูงนั้นเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยมีการพิจารณาจากประวัติผลงาน และศักยภาพของสถาบัน อนุวิทยาลัยสามารถยกระดับตนเองไปสู่มหาวิทยาลัยทางเทคโนโลยีได้ กล่าวคือสถาบันเหล่านี้สามารถขยายการเรียนการสอน รวมไปถึงการรับรองวุฒิการศึกษาสายอาชีวศึกษาให้ไปไกลยิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสสู่ความก้าวหน้าในสายงานมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 16: สรุปนโยบายการส่งเสริมระบบอาชีวศึกษาของไต้หวัน (ต่อ)

ประเด็นสำคัญ	นโยบายการส่งเสริม
<p>เพิ่มความยืดหยุ่นของหลักสูตรการศึกษา (เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการศึกษามากยิ่งขึ้น)</p>	<p>- มีการจัดตั้ง Comprehensive High School (1996) ที่มีการสร้างหลักสูตรอย่างครอบคลุมทั้งสายสามัญและสายอาชีวศึกษา เปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกในการเลือกเรียนวิชาที่ตนเองสนใจ โรงเรียนเปิดโอกาสให้เรียนทั้งในสายวิชาการ หรือสายอาชีพ โดยเมื่อจบออกไป นักเรียนจะสามารถเลือกได้ทั้งการสอบเข้ามหาวิทยาลัยตามปกติ หรือเลือกสอบแบบ TVE เพื่อเข้าสู่ Junior College, College of Technology หรือ University of Technology</p>

ปัจจัยความสำเร็จของอาชีวศึกษาในไต้หวัน

สำหรับปัจจัยความสำเร็จของอาชีวศึกษาในไต้หวัน เกิดจากการให้ความสำคัญในองค์ประกอบต่างๆ ทั้งด้านการเรียนการสอน และ ระบบ (Programs and System) ให้มีความหลากหลาย เบ็ดเสร็จ และรอบด้าน เน้นการเชื่อมต่อกับสถาบันเอกชน (Private Institution) เน้นการปฏิบัติในเชิงรุก และเน้นเป็นเลิศ ขณะที่ด้านหลักสูตรการสอน (Program) มีความหลากหลายครอบคลุม และเน้นการประยุกต์ใช้จริง นอกจากนี้ ยังเน้นที่ประสิทธิภาพ (Performance) ความเป็นเลิศในการร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรมเชิงวิชาการ เน้นการสร้างผลงาน (Outcome and Achievement) คุณวุฒิที่แสดงถึงทักษะอย่างแท้จริง อีกทั้งเน้นการแข่งขัน (Competition) ระหว่างผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทักษะและสร้างสภาพแวดล้อมที่ใฝ่การเรียนรู้ชิงแข่งขัน

ตารางที่ 17: องค์ประกอบการศึกษาและปัจจัยความสำเร็จของอาชีวศึกษาในไต้หวัน

องค์ประกอบการศึกษา	ปัจจัยความสำเร็จ
<p>การเรียนการสอน และ ระบบ (Programs and System)</p> <p>-มีความหลากหลาย เบ็ดเสร็จ และรอบด้าน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หยิบยื่นความต่อเนื่องในสายอาชีพ และความยืดหยุ่นในการย้ายหรือสับเปลี่ยนลักษณะการศึกษา (Vertical Continuity and Horizontal Flexibility) - สิ่งนี้เป็นจุดเด่นและปัจจัยหลักของอาชีวศึกษาไต้หวันที่โดดเด่นขึ้นมาจากประเทศอื่น
<p>สถาบันเอกชน (Private Institution)</p> <p>-ปฏิบัติในเชิงรุก และเน้นเป็นเลิศ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันเอกชนนั้นมีเครือข่ายเชื่อมต่อกับภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจ ดังนั้นแล้วการให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการทางด้านการศึกษาจะทำให้ความสอดคล้องของ TVE และตลาดแรงงานมีมากขึ้น - กว่าร้อยละ 63.58 ของนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงนั้นอยู่ในสถาบันเอกชน - ในระดับอนุปริญญา ประมาณร้อยละ 80 ของนักเรียนนั้นอยู่ในสถาบันเอกชน
<p>หลักสูตรการสอน (Program)</p> <p>-มีความหลากหลาย ครอบคลุม และเน้นการประยุกต์ใช้จริง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - TVE พยายามที่จะนำเสนอหลักสูตรที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของนักเรียน - แต่ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งเน้นการตอบโจทย์ด้านการจ้างงาน - สิ่งที่น่าสนใจอย่างคือ ทักษะที่ใช้ได้จริง ความสามารถในการทำงานร่วมกัน และการศึกษาที่เน้นประสบการณ์เห็นจริง
<p>ประสิทธิภาพ (Performance)</p> <p>-เป็นเลิศในการร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรมเชิงวิชาการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ไต้หวันมุ่งเน้นการพัฒนาในเรื่องของ Industrial-academic Co-operation คือการหยิบยื่นโอกาสในการเข้าทำงานที่ตรงกับความสามารถของตนทันที - สนับสนุน R&D เพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต
<p>ผลงาน (Outcome and Achievement)</p> <p>-คุณวุฒิที่แสดงถึงทักษะอย่างแท้จริง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการฝึกฝน ทั้งนักเรียนและครู เพื่อที่จะให้ได้รับประสบการณ์ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ - มีการใช้ประกาศนียบัตรในเฉพาะด้านเพื่อใช้ในการการันตีความสามารถหรือความถนัดนอกเหนือจากการใช้วุฒิการศึกษาทั่วไป
<p>การแข่งขัน (Competition)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการแข่งขันในหมู่ของนักเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ และสร้างสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่สามารถเป็นประโยชน์ให้แก่ตัวนักเรียนเองได้

2) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศเกาหลีใต้

ในปี ค.ศ.1962 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้นำเอาชุดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีออกมาใช้ เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบ่งแยกออกได้เป็นช่วง ๆ และเมื่อนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับนโยบายทางอาชีวศึกษาแล้ว สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18: พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้

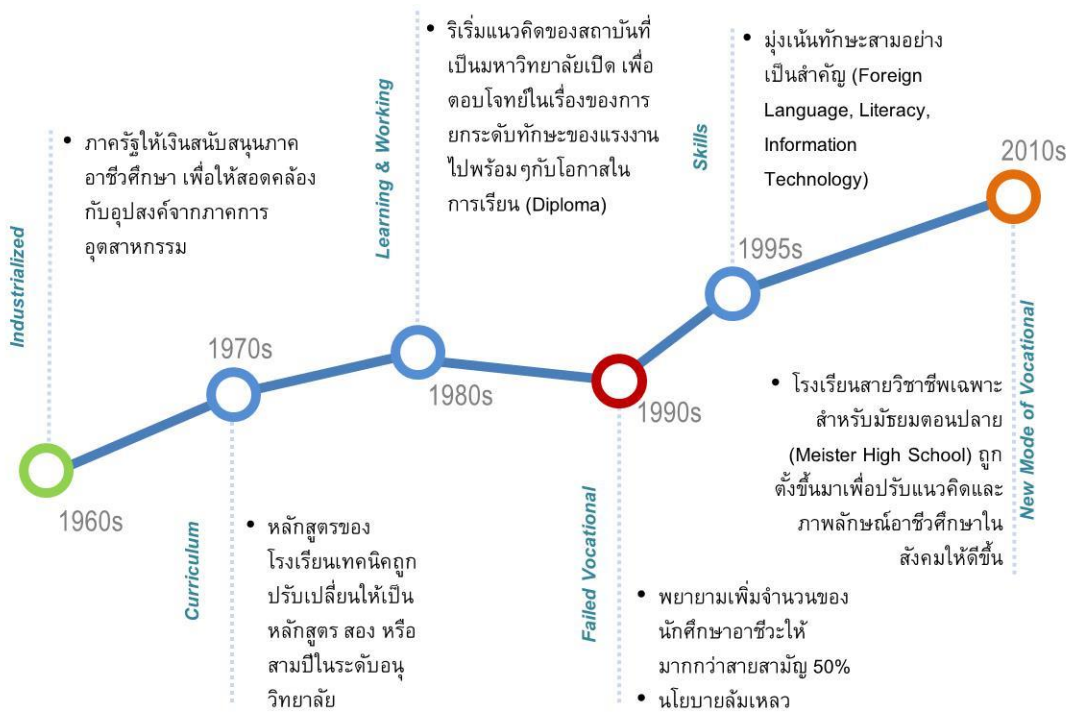
ช่วงปีของแผนการศึกษา	เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ	แนวทางการพัฒนาการศึกษาในประเทศ	ยุทธศาสตร์ หรือนโยบาย สำคัญ
1962-1971 (The First Two Periods)	- ให้ความสำคัญของของเจริญเติบโตในภาคการผลิตที่เน้นแรงงาน เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ หรือ เสื้อผ้า	- เป้าหมายหลักคือการศึกษาที่นำไปใช้ได้จริง ต่อต้านความเป็นคอมมิวนิสต์ และการพัฒนาอย่างมีจริยธรรม - เริ่มให้ความสำคัญกับการวางแผนกำลังคนเพื่อการพัฒนาของเศรษฐกิจ - ขยายโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเยาวชนทุกคน	- ขยายและยกระดับการศึกษาในระดับ Primary และ Secondary - ให้ความสำคัญกับ TVET (Technology and Vocational Education and Training) ในช่วงปลายทศวรรษที่ 60
1972-1976 (The Third Periods)	- ให้ความสำคัญมากขึ้นกับอุตสาหกรรมหนักอย่างเช่น อุตสาหกรรมเคมี และ อุตสาหกรรมการต่อเรือ	- ให้ความสำคัญกับอาชีวศึกษามากขึ้น โดยเริ่มปูทางมาตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 60 เพื่อให้สามารถสร้างความแข็งแกร่งยิ่งขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 70 - หลักสูตรเน้นเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นเช่นการแยกวิชาเทคโนโลยีออกมาสอนต่างหาก - Discovery and Enquiry ถูกผลักดันให้เป็นเครื่องมือการสอนที่สำคัญ	- นำแนวคิดทางด้าน การวางแผนกำลังคนเข้ามาใช้ (Manpower Planning)

ตารางที่ 18: พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้ (ต่อ)

ช่วงปีของแผนการศึกษา	เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ	แนวทางการพัฒนาการศึกษาในประเทศ	ยุทธศาสตร์หรือนโยบายสำคัญ
1977-1981 (The Forth Periods)	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษา สาธารณสุข และการอยู่อาศัย ให้อยู่ในวาระแห่งชาติ (National Agenda) 		<ul style="list-style-type: none"> - ขยายและยกระดับการศึกษาใน Upper Secondary - ขยายการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย - สร้างเสริมความแข็งแกร่งของระบบการศึกษา TVET
1982-1986 (The Fifth Periods)	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการพัฒนาอย่างสอดคล้องประสานกันระหว่างเศรษฐกิจและสังคม - ปัจจัยทางสังคมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปภาพลักษณ์ที่ย่ำแย่ของการสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่มีในสังคม (การแข่งขันที่กดดันมากเกินไป) เช่นการลดความต้องการของนักเรียนที่ต้องเรียนกวดวิชา ซึ่งเป็นการก่อภาระทางการเงินให้แก่ผู้ปกครอง - ให้ความสำคัญกับการวางหลักสูตรมากขึ้น (เน้นการบูรณาการ ของสาระวิชา) 	
1990 ถึงปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - สังคมมีความหลากหลายและพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เร็วมากยิ่งขึ้น ทำให้การวางแผนกำลังคนทำได้ยากมากขึ้น - สังคมมีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น มีพลเรือนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย - ดังนั้นแล้วการใช้กลไกตลาดเข้ามาช่วยจึงน่าจะเป็นทางออกที่ดีกว่าการวางแผนโดยตรงจากฝ่ายรัฐ - รัฐยกเลิกการวางแผนระดับมหภาค - มุ่งเน้นการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนเป้าหมายจากการเน้นเชิงปริมาณและการขยายตัวไปเป็นการเน้นในการวางแผนอุปทานกำลังคน (Manpower Supply) และการเน้นคุณภาพ ความสอดคล้อง และความเป็นเลิศในการศึกษา - วางหลักสูตรโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับการเป็นปัจเจก 	<ul style="list-style-type: none"> - Quality Enhancement for K-12 - การลงทุนสาธารณะสำหรับการศึกษาระดับสูง - การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ที่มา: วิเคราะห์และรวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 72: พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้

**นโยบายหรือความคิดริเริ่มของอาชีวศึกษา / ระบบศึกษาโดยทั่วไปของเกาหลีใต้
(Initiatives)**

อาชีวศึกษาในประเทศเกาหลีใต้ได้พัฒนามาจากการศึกษาสายอาชีพในระดับมัธยมปลาย บวกกับหลักสูตรสอง หรือห้าปีของโรงเรียนเทคนิค โดยโรงเรียนเทคนิคนั้นเป็นส่วนผสมของมัธยมศึกษาตอนปลายรวมเข้ากับแนวคิดของอนุวิทยาลัย (Junior College) หรือความเป็นอนุวิทยาลัยต่างหากก็เช่นเดียวกัน

ตารางที่ 19: นโยบายทางการศึกษาระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้

ช่วงเวลาที่เริ่มใช้นโยบาย	นโยบายทางการศึกษา
1960s (ภาคการผลิตเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และรัฐขยายอุตสาหกรรมเคมี)	- รัฐบาลใช้เงินในการลงทุนเปิดโรงเรียนอาชีวศึกษาเป็นจำนวนมาก เพื่อให้สอดคล้องกับความหลากหลายของอุปสงค์แรงงานจากฝ่ายอุตสาหกรรม
1970s	- หลักสูตรของโรงเรียนเทคนิคถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นหลักสูตร สอง หรือสามปีในระดับอนุวิทยาลัย
1980s (มีความต้องการแรงงานอาชีวศึกษามากขึ้นจากการผลิต สาเหตุจากการขาดแคลนนั้มาจากค่านิยมการเรียนต่อมหาวิทยาลัยของนักเรียนที่จบโรงเรียนอาชีวศึกษาหรือเทคนิคในระดับมัธยมปลาย และแรงงานจบมัธยมปลายส่วนใหญ่ถูกดึงไปอยู่ที่ภาคบริการ)	- ริเริ่มแนวคิดของสถาบันการศึกษาที่เป็นมหาวิทยาลัยเปิด เพื่อตอบโจทย์ในเรื่องของการยกระดับทักษะของแรงงานไปพร้อมๆ กับโอกาสในการเรียน (Diploma)
1990s	- สืบเนื่องจากปัญหาในปลายทศวรรษที่ 80 รัฐจึงพยายามเพิ่มจำนวนของนักศึกษาอาชีวศึกษาให้มากกว่าสายสามัญร้อยละ 50 ภายในปี 1998 แต่ก็ล้มเหลวเนื่องเพราะสัดส่วนของการเข้าเรียนยังคงเป็นเท่าเดิมเพราะค่านิยมยังคงไม่เปลี่ยนแปลง และโรงงานส่วนใหญ่เริ่มหันมาใช้เครื่องจักรกลในการผลิตเพื่อเป็นการประหยัดแรงงานส่งผลให้นโยบายไม่ประสบความสำเร็จ
1995s (Education Reform Proposal)	- ให้ทางเลือกในการศึกษามากขึ้น ในแง่ของสาขาวิชา และตัดส่วนที่เกินความจำเป็นออกเสีย - มุ่งเน้นทักษะสามอย่างเป็นสำคัญ (Foreign Language, Literacy, Information Technology)

ตารางที่ 19: นโยบายทางการศึกษาระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้ (ต่อ)

ช่วงเวลาที่เริ่มใช้นโยบาย	นโยบายทางการศึกษา
<p>2010s (Solving Over-education with Value Adjustment)</p>	<p>- โรงเรียนสายวิชาชีพเฉพาะสำหรับมัธยมตอนปลาย (Meister High School) ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อปรับแนวคิดและภาพลักษณ์อาชีวศึกษาในสังคมให้ดีขึ้น โดยเป็นโรงเรียนที่คัดเลือกที่มีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะ นำมาต่อยอดในทั้งด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เพื่อให้แรงงานนี้มีทักษะที่เหมาะสมและสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องพึ่งการเรียนหรือวุฒิในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการยกระดับคุณภาพของอาชีวศึกษา สถานศึกษาลักษณะนี้ที่มีความเชื่อมโยงกับภาคเอกชนโดยตรง ทำให้ Meister High เป็นสถาบันที่สามารถรองรับการจ้างงานทำของนักเรียนได้</p>

ที่มา: วิเคราะห์และรวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ปัจจัยความสำเร็จของอาชีวศึกษาในเกาหลีใต้

แม้ว่าเกาหลีใต้ยังไม่สามารถทำให้อาชีวศึกษาประสบความสำเร็จได้เทียบเท่าไต้หวัน แต่ก็ได้มีการริเริ่มแนวความคิดใหม่ๆ ที่จะนำมาปรับปรุงระบบอาชีวศึกษา ทั้งในด้านของคุณภาพ ปริมาณ และสังคม เช่นที่ได้กล่าวไปถึง Meister High School ที่มีการเริ่มปฏิบัติอย่างจริงจังตามแนวคิดในปี ค.ศ. 2010 โดยมีจุดเริ่มต้นมาจาก โรงเรียนอาชีวศึกษาโดยทั่วไปที่ผันตัวมาให้การเรียนการสอนในสาขาวิชาเฉพาะด้านที่ทางสถาบันและกระทรวงศึกษาธิการเล็งเห็นตรงกันว่า มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากรและทรัพยากร เป็นการทำให้ตัวเองให้เป็นเลิศทางด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ครอบคลุมไปถึงเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อภาคการศึกษาสายอาชีพ และภาคผู้ประกอบการในขณะเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของแนวคิดนี้ยังคงคอยจับตามองกันต่อไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ตารางที่ 20: ปัจจัยความสำเร็จของระบบอาชีวศึกษาของเกาหลีใต้

ประเด็นหลัก	ความหมายโดยนัย
<p>ระบบแผนเพื่อการเรียนรู้ขณะทำงาน (Plans for Establishing a Learn while Working System) และ</p> <p>การวางแผนขั้นพื้นฐานเพื่อนวัตกรรมทางอาชีวศึกษา (Basic Plan for Innovating Secondary Vocational Education)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จุดประสงค์คือการส่งเสริมความสามารถของภาคอาชีวศึกษา ประสิทธิภาพ และเพิ่มอัตราการจ้างงานหยิบยื่นโอกาสการทำงานให้แก่คนในตลาดแรงงาน - จัดกระบวนการทัศน์ของระบบใหม่ และทำให้สถาบันมีความเฉพาะในสาขาวิชามากขึ้น - กุญแจสำคัญในเรื่องนี้คือ Meister High School (โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่เน้นสายอาชีพ คัดนักเรียนหัวกะทิโดยเฉพาะ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง)
<p>การส่งเสริมสมรรถภาพและทักษะในการศึกษาเพื่อตอบสนองอุปสงค์เป็นหลัก (Competency-based Approaches for a Demand-oriented Vocational Education)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความเป็นมาตรฐานในการศึกษา โดย The National Competency Standard (NCS) ที่ตั้งมาตรฐานในเรื่องของความรู้ ทักษะ และคุณภาพภาคอุตสาหกรรมในหลากหลายอาชีพที่จะเป็นกลไกการขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจ ปัจจุบันใช้ในระดับ Meister High School และอนุวิทยาลัย สถาบันนี้ถูกตั้งความหวังไว้ว่าจะเป็นกลไกการสะท้อนอุปสงค์จากทางฝ่ายอุตสาหกรรม และภาคผู้ประกอบการอื่นๆ ได้ดีที่สุดในที่สุด
<p>การเอื้ออำนวยความสะดวกในกระบวนการการปฏิรูปโดยการร่วมมือกันระหว่างภาคเศรษฐกิจ (Facilitating the Process of Reform through Collaboration)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การขาดความเชื่อมต่อระหว่างภาคการศึกษาและภาคแรงงานทำให้เกิดความต้อยประสิทธิภาพของทั้งสองฝ่าย ดังนั้นแล้วการวางแผนวางนโยบายจึงต้องมีความสอดคล้องกัน - การร่วมมือกันระหว่างภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมกับภาคการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วน เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญทั้งในลักษณะของการศึกษาและความมีประสิทธิภาพของแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญของเศรษฐกิจ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

3) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์

อาชีวศึกษานั้นถือว่าเป็นหนึ่งในปัญหาสากลสำหรับการจัดการศึกษา และทักษะทางด้านอาชีวศึกษาเองที่มีช่องว่างในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากที่สุด

สิ่งที่เป็นความท้าทายที่สำคัญของการศึกษาสายนี้คือการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์นั่นเอง รัฐบาลของประเทศสิงคโปร์นั้นมีความเชื่อในการพัฒนาระบบการศึกษาและมีการลงทุนทั้งการสนับสนุนมหาวิทยาลัย โพลีเทคนิค แต่จะเน้นไปทางของอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษา ภายใต้สถาบันการศึกษาทางด้านเทคนิค (Institute of Technical Education หรือ ITE) ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่การประกาศอิสรภาพของประเทศในปี ค.ศ.1965

ตารางที่ 21: เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และการปฏิบัติการหลักของระบบอาชีวศึกษาของสิงคโปร์

ช่วงเวลา	เป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ	แนวทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ	การปฏิบัติการ
<p>1960s – 1970s</p> <p>Labor Intensive Economy</p> <p>Transition to Industrialized Economy</p>	<p>เนื่องจากการค้าขายระหว่างประเทศและกิจการในลักษณะสินค้าบริการไม่สามารถที่จะรองรับแรงงานในประเทศได้ จึงต้องมีการกระจายความเสี่ยง กระตุ้นเศรษฐกิจผ่านภาคส่วนอุตสาหกรรม และสร้างอาชีพจากการริเริ่มอุตสาหกรรมรูปแบบใหม่</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีการขยายตัวทางการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งการศึกษาในระดับประถม มัธยม และอาชีวศึกษา - วางรากฐานที่จำเป็นสำหรับการศึกษาทักษะพื้นฐานของอาชีวศึกษา - การศึกษาแนวทางหลักยังคงเป็นในลักษณะของสายวิชาการ - ตั้ง Industrial Train Board ขึ้นมาเพื่อ บริหาร จัดการ และเพิ่มความเข้มข้น ให้แก่การฝึกทักษะการอุตสาหกรรม* 	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งสถาบันอาชีวศึกษาแห่งสิงคโปร์ขึ้นมา ในปี 1964 (Singapore Vocational Institute) - ตั้งหน่วยงานการศึกษาสายช่างเทคนิคขึ้นมา (Technical Education Department หรือ TED) เพื่อพัฒนาการศึกษาสายอาชีพ การฝึกทักษะเพื่อการอุตสาหกรรมและบุคลากรครู - จัดตั้ง National Trade Certificate (NTC) เพื่อเป็นหน่วยงานในการประกันคุณภาพทักษะในภาพรวม - จัดตั้ง Economic Development Board (EDB) เพื่อดำเนินการในเรื่องของการดึงดูดการลงทุนโดยตรง หรือ FDI (Foreign Direct Investment) เข้าสู่ประเทศ - ร่วมมือกับประเทศอื่นๆเพื่อจัดตั้ง MNCs (Multi-national Company) ในลักษณะของศูนย์ฝึกอบรมร่วมระหว่างรัฐบาล (Joint Govt. Training Centers) ที่มุ่งหมายร่วมมือในเรื่องการจัดสรรกำลังคนสายเทคนิค

ตารางที่ 21: เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และการปฏิบัติการหลักของระบบอาชีวศึกษาของสิงคโปร์ (ต่อ)

ช่วงเวลา	เป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ	แนวทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ	การปฏิบัติการ
<p>1980s</p> <p>Capital-Intensive Economy</p>	<p>มีเป้าหมายในการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ไปโอเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ ไปพร้อม ๆ กับการผลิตการด้านบริการ ตรวจสอบ การเงิน การผลิต และการจัดซื้อจัดจ้าง ทั้งนี้แล้ว ในการพัฒนามีสามเสาที่เป็นตัวชูโรงของการพัฒนาทางเศรษฐกิจคือ Mechanization Automation และ Computerization</p> <p>ในช่วงปี 90 ทิศทางในการพัฒนาของสิงคโปร์เป็นไปในลักษณะของการส่งเสริมภาคการผลิตและภาคบริการให้ขึ้นมาเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ควบคู่กับภาคอุตสาหกรรม สนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีความหลากหลาย ยกระดับและพัฒนาไปสู่การเป็นบริษัทส่งออก รวมไปถึงส่งเสริมการลงทุนในต่างแดนด้วยเช่นกัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เสริมสร้างคุณภาพของการศึกษาในทุกๆระดับสถาบัน - หลังจากตั้งเป้าประสงค์ในช่วงปี 90 เริ่มเห็นได้ชัดเจนว่า เวทีที่สิงคโปร์ต้องให้ความสำคัญ คือ ส่วนของการศึกษาหลังการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปี รวมไปถึงระดับมหาวิทยาลัย โพลีเทคนิค และ VITB เพื่อการรับประกันคุณภาพและจำนวนของกำลังคนด้านเทคโนโลยีขั้นสูง ความรู้ และบริการ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้ง Vocational and Industrial Training Board (VITB) ขึ้นมาแทนที่ ITB ด้วยภารกิจที่กว้างขึ้น มุ่งเน้นการแผ่ขยายการพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมหลักของประเทศ - มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นมืออาชีพ สร้างบุคลากรครูที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาระบบฐานข้อมูล - สร้างระบบ Continuing Education and Training (CET) เพื่อการสานต่อ ยกระดับ และฝึกทักษะให้แก่แรงงาน โดยมุ่งเป้าหมายไปที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส - สร้างแผนงานการฝึกฝนสามรูปแบบคือ Basic Education for Skills Training (BEST) Work Improvement Through Secondary (WISE) และ Modular Skills Training (MOST) - ริเริ่มนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 ปี อย่างจริงจังเพื่อการรับประกันคุณภาพทักษะของกำลังคน - ก่อตั้ง Institute of Technical Education (ITE) สำหรับการดูแลจัดการการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมต้นในปี 1992 ซึ่งเข้ามาแทนที่ VITB เพื่อการนำไปสู่ระดับโลก

ตารางที่ 21: เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และการปฏิบัติการหลักของระบบอาชีวศึกษาของสิงคโปร์ (ต่อ)

ช่วงเวลา	เป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ	แนวทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ	การปฏิบัติการ
2000s <i>Knowledge-Intensive Economy</i>	เร่งการพัฒนาเพื่อเศรษฐกิจที่มีความเป็นโลกาภิวัตน์ พร้อมไปด้วยการริเริ่มการประกอบการ และความสามารถกระจายความเสี่ยงได้อย่างดีและในขณะเดียวกันก็พยายามที่จะเสริมสร้างการผลิตระดับ High-end ด้วยเพราะเห็นความสำคัญของภาคการบริการในฐานะกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นความสำคัญของวิทยาศาสตร์ด้าน Biomedical Info-communication Integrated Resorts วิศวกรรมที่มีมูลค่าสูง และเทคโนโลยีสร้างสรรค์ - สร้างความเป็นศูนย์กลางความรู้ (Knowledge Hub) 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนต่างชาติเพิ่มมากขึ้น - สร้างเครือข่ายกับสถาบันที่มีชื่อเสียงนอกประเทศ

ที่มา: วิเคราะห์และรวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

จากการศึกษาตามประวัติที่ผ่านมา อาชีวศึกษาในสิงคโปร์มีแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยยึดเอาความมีอยู่ของทรัพยากรของตนเองเป็นที่ตั้ง และมีการเร่งพัฒนาให้เกิดความสมดุลของ อุปสงค์และอุปทานของแรงงาน เกิดความสอดคล้อง และมีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง ความเอาใจใส่และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในบริบทระดับประเทศนี้เองที่ทำให้สิงคโปร์ สามารถดึงศักยภาพของการเรียนการสอนภาคอาชีวศึกษาออกมาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ความชัดเจนของประเทศในการตัดสินใจว่าอุตสาหกรรมการผลิตในรูปแบบใดที่ประเทศต้องการให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

ภาพที่ 73: พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของสิงคโปร์

นโยบายหรือความคิดริเริ่มของอาชีวศึกษาในสิงคโปร์ (Policy and Initiatives)

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ประเด็นทางด้านนโยบายอาชีวศึกษาหรือการฝึกฝนทักษะแรงงานในประเทศสิงคโปร์เพื่อศึกษากลไกทางพัฒนาทางด้านแรงงานในภาพรวม

ตารางที่ 22: นโยบายหรือความคิดริเริ่มของอาชีวศึกษาในสิงคโปร์

ประเด็นสำคัญ	นโยบายสำคัญ
<p>การฝึกฝนทักษะเพื่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Basic Education for Skills Training (BEST) เป็นโปรแกรมสำหรับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นให้แก่แรงงานระดับผู้ใหญ่ เช่น ความคล่องในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการต่อยอดในการศึกษา และการส่งเสริมทักษะในอนาคต - Worker Improvement Through Secondary Education (WISE) คือ โปรแกรมสำหรับแรงงานผู้ใหญ่ที่จบโปรแกรม BEST เพื่อการสอบ General Certificate of Education (GCE) ระดับ N-Level - Modular Skills Training Initiative (MOST) คือโปรแกรมขนาดใหญ่สำหรับผู้ที่ต้องการทักษะใหม่ หรือยกระดับทักษะตนเองที่มีอยู่แล้วด้วยโปรแกรมลักษณะของ Part-time ที่มีเวลาให้เลือกแล้วแต่ความสะดวกของบุคคลนั้น ๆ - Adult Cooperative Training Scheme (ACTS) คือโปรแกรมที่มุ่งเน้นพัฒนากลุ่มแรงงานอายุ 20-40 ปี ที่มีทักษะต่ำ - Training Initiative for Mature Employees (TIME) พัฒนาทักษะแรงงานอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไปเพื่อการสอบใบประกอบอาชีพ National ITE Certification (NITEC) โดยมีการเรียนการสอนเป็นระยะเวลา 6 เดือน ในหลากหลายภาษาแล้วแต่ความต้องการ เช่น อังกฤษ จีน มาเลย์ หรือ ทามิล - Reskilling for New Economy Workforce (ReNEW) ส่งเสริมในเรื่องของการมีอาชีพตลอดชีวิต (Lifelong Employability) ผ่านการให้การศึกษาและการฝึกฝนทักษะประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ <ol style="list-style-type: none"> 1. Fast Track Program ทำให้แรงงานสูงวัยได้รับการประกันฝีมือในระยะเวลาที่สั้นกว่า ด้วยคอร์สรวบรัด โดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่จบจาก ITE หรือเท่าเทียม 2. Post-Nitec Program จะเน้นผู้ที่จบการศึกษาจาก ITE ด้วยเช่นกันเน้นการเพิ่มทักษะใหม่ ที่เป็นความเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ 3. Top-Up Certification Scheme เป็นโปรแกรมที่ทำให้ผู้ที่จบจาก ITE ได้รับใบรับรองอื่น ๆ เพิ่มเติมจากที่มีอยู่

ตารางที่ 22: นโยบายหรือความคิดริเริ่มของอาชีวศึกษาในสิงคโปร์(ต่อ)

ประเด็นสำคัญ	นโยบายสำคัญ
<p>การสร้างมาตรฐานที่ดีเพื่อการประกันคุณภาพอาชีวศึกษา</p> <p>ด้วยการสร้างหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบที่ชัดเจน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดตั้งสถาบันเพื่ออาชีวศึกษาอย่างชัดเจน ซึ่งก็คือ Institute of Technical Education (ITE) <ul style="list-style-type: none"> - โดยมีหน้าที่สำคัญในการจัดสรรหาโปรแกรมการฝึกฝนและการฝึกงาน รวมไปถึงการจัดการการศึกษาสายอาชีพอย่างต่อเนื่อง - สร้างหลักสูตรที่มีความเป็น Broad-based ที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ - สร้างหลักสูตร Multi-disciplinary ที่ให้โอกาสการเรียนรู้ในรายวิชาอย่างกว้างขวาง - มีการสร้างเครือข่ายร่วมกันกับบริษัทเอกชนเพื่อสร้างเสริมฐานของทักษะและความรู้ และเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง
<p>สร้างเครือข่ายเพื่อการต่อยอดอาชีวศึกษา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้ง Singapore Institute of Technology (SIT) สร้างเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยต่างชาติที่มีชื่อเสียง เพื่อสร้างหนทางการขยายการศึกษาสายอาชีพขั้นสูง และจัดให้นักเรียนโพลีเทคนิคสามารถเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยภายในประเทศที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของรัฐ โดยเครือข่ายปัจจุบันประกอบไปด้วย <ul style="list-style-type: none"> ▪ Culinary Institute of America ▪ Digipen Institute of Technology ▪ Glasgow School of Art ▪ Newcastle University ▪ Technical University of Munich ▪ University of Glasgow ▪ University of Manchester ▪ University of Nevada ▪ Las Vegas and Wheelock College ▪ และอื่น ๆ ที่จะตามมาอีกจำนวนมาก

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ปัจจัยความสำเร็จของการอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์

หลังจากการจัดตั้งสถาบันการศึกษาอย่างมั่นคงในปี ค.ศ.1992 ITE ในประเทศสิงคโปร์นั้น ได้พัฒนาการศึกษาสายอาชีพและเทคนิคสู่รูปแบบเพื่อความเป็นเลิศอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ความสำเร็จของการอาชีวศึกษาของประเทศสิงคโปร์ขึ้นอยู่กับหลากหลายปัจจัย อาทิ การวางนโยบายที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ การปรับทัศนคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อมั่นในศักยภาพและการเปลี่ยนแปลงของฝ่ายรัฐบาลที่มีต่อประเทศ ซึ่งเป็นฝ่ายที่ริเริ่มการลงทุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการพัฒนาทักษะแรงงานและอาชีวศึกษา ทั้งหมดนี้เพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง

ตารางที่ 23: ปัจจัยความสำเร็จของการอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์

ประเด็นหลัก	ขยายความโดยย่อ
การวางนโยบายทางอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายพัฒนาของประเทศ	<p>อาชีวศึกษามีความสำคัญอย่างมากสำหรับประเทศที่ต้องการผันตนเข้าสู่เศรษฐกิจที่เน้นความเป็นอุตสาหกรรม ดังนั้น เมื่อได้มีการกำหนดทิศทางของประเทศอย่างชัดเจนว่าต้องการมุ่งเน้นความเป็นอุตสาหกรรมที่แน่นอนแล้ว การวางแผนกำลังคนและการสร้างทักษะแรงงานเทคนิคจึงกลายเป็นเครื่องมือของการขับเคลื่อนประเทศ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการชักจูงการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ (FDI) อีกด้วย</p> <p>จุดเปลี่ยนที่ชัดเจนของอาชีวศึกษาในสิงคโปร์คือการจัดตั้ง Institute of Technical Education ด้วยจุดประสงค์เพื่อยกระดับอาชีวศึกษาเป็นหนึ่งในเสาหลักของการศึกษา และเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นสากล</p>
การปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนที่มีต่ออาชีวศึกษา	<p>ก่อนที่จะมีการจัดตั้ง ITE ขึ้น และช่วงต้นของการริเริ่มความเป็นอุตสาหกรรม ค่านิยมของส่วนร่วมที่มีต่อการศึกษานั้นเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการพัฒนาอาชีวศึกษา เพราะผู้ปกครองในสังคมล้วนคาดหวังให้ลูกหลานเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย เพื่อคุณวุฒิที่เป็นที่ยอมรับของสังคม</p> <p>รัฐบาลได้พยายามเป็นอย่างมากในการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของอาชีวศึกษาสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการรณรงค์ในเรื่องความสำคัญของแรงงานสายอาชีพ การแทรกวิชาทักษะลงในหลักสูตรการเรียนการสอนภาคบังคับ หรือแม้แต่การโฆษณาทางสื่อเข้าช่วย อย่างไรก็ตาม โครงการดังกล่าวไม่สามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยภาพรวมได้จนกระทั่งการเกิดของ ITE ซึ่งมีการทำงานในลักษณะของความผสมผสานของการสื่อสาร การตลาด และการสร้างแบรนด์ (Branding) ในการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของอาชีวศึกษา โดยมีปัจจัยสำคัญอยู่ที่วิทยาลัยร่วมสมัยที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ที่เป็นสถาบันที่ถือว่าเป็นกุญแจความสำเร็จของการพัฒนา ITE ของสิงคโปร์</p>

ตารางที่ 23: ปัจจัยความสำเร็จของการอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์(ต่อ)

ประเด็นหลัก	ขยายความโดยหัย
<p>การเรียนรู้และร่วมมือกับภาคเอกชน</p>	<p>อาชีวศึกษาในสิงคโปร์มีพื้นฐานอยู่บนการบ่มเพาะทักษะก่อนการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องกับภาคเอกชนสูง ทั้งในเรื่องของโปรแกรมสร้างเสริมประสบการณ์ ทักษะ และความสามารถทางเทคโนโลยี ในช่วงเริ่มแรกของอาชีวศึกษาในสิงคโปร์จะมีเครือข่ายกับบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาจากต่างประเทศ (Foreign Multinational National Corporation) ซึ่งเป็นภาคส่วนที่เข้ามาส่งเสริมทักษะเฉพาะทางซึ่งในประเทศสิงคโปร์ไม่สามารถบ่มเพาะเองได้ โดยมีคำตอบแทนจากคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development Board) เป็นแพ็คเกจการลงทุน (Investment Package) และได้พัฒนาต่อมาจากกลายเป็นโครงการระหว่างรัฐบาลสำหรับสถาบันเทคนิคด้วยความร่วมมือระหว่าง สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เยอรมนี และฝรั่งเศส ในยุค 70 ซึ่งได้แทรกซึมเข้าสู่ลักษณะการบริหารจัดการของโพลีเทคนิค และ ITE ในปัจจุบัน</p> <p>ยิ่งไปกว่านั้นแล้ว การวางหลักสูตรอาชีวศึกษาปัจจุบันต้องมีความร่วมมือจากภาคส่วนสำคัญทางภาครัฐกิจและอุตสาหกรรม ทั้งในการร่างหลักสูตร การออกแบบ ทบทวน และพัฒนา อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีที่หลากหลาย ผู้เชี่ยวชาญ และทรัพยากรที่ใช้ในการฝึกฝนทักษะระหว่างภาคเอกชนและสถาบันฝึกฝนทักษะแรงงานที่เป็นเครือข่ายอีกด้วยเช่นกัน</p>
<p>การทำงานภายในองค์กรที่ดี</p>	<p>ITE ประสบความสำเร็จด้วยการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่อาชีวศึกษาสิงคโปร์ สำหรับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ต้องการเรียนในสายวิชาการให้หันมามีทัศนคติที่ดี มีภาพวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน ทั้งนี้เป็นไปได้มากด้วยมีเพราะผู้นำที่ดี คนในองค์กรที่มีความเป็นมืออาชีพและมีความสามารถ</p> <p>วัฒนธรรมในองค์กรซึ่งเรียกว่า “ITE Care” นั้นเป็นจุดเด่นของ ITE ที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความใส่ใจของบุคลากรที่มีต่อนักเรียนในระบบ ลักษณะการทำงานมีความเป็น Pro-active Approach ในเชิงของการแสวงหาหนทางเพื่อการพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศ เพิ่มพูนคุณค่า และสนองความต้องการของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรอบด้าน อีกทั้งยังมีการเปิดกว้างยอมรับซึ่งความคิดใหม่ๆ โดยแผนการพัฒนาในช่วงปี ค.ศ. 2010 – 2014 นั้นมีธีมอยู่ที่ “ITE Innovative” ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาของอาชีวศึกษาของสิงคโปร์ยังไม่หยุดแค่เพียงเท่านั้น</p>

4) ระบบอาชีวศึกษาในประเทศไทย

แท้จริงแล้ว อาชีวศึกษาในประเทศไทยนั้นเริ่มมีมาแต่ช้านาน ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1900 ตามที่ระบุไว้ในโครงการการศึกษา ค.ศ. 1898 ในลักษณะของโรงเรียนวิสามนัญ มุ่งเน้นการเรียนการสอนทักษะที่ใช้ในการประกอบอาชีพ โดยโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรกที่ถูกจัดตั้งขึ้น คือ โรงเรียนพาณิชยการ ณ วัดมหาพฤฒาราม และวัดราชบูรณะ ต่อมาจึงมีการเพิ่มเติมในสายการเพาะช่าง และกสิกรรม ในอาชีวศึกษาแห่งอื่น ๆ ตามมาภายหลัง

จากการเปรียบเทียบเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจกับแนวทางการพัฒนาทางอาชีวศึกษาของประเทศ จะสามารถเห็นได้ว่าความสอดคล้องของนโยบายทางการอาชีวศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศต่ำ อีกทั้งตัวเป้าประสงค์เองยังไม่มีทิศทางของการพัฒนาหรือบ่มเพาะศักยภาพภายในประเทศอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะแผนเศรษฐกิจ ที่ 1-6 นั้นชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาที่ไร้สมดุล กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกเช่นการลงทุนจากต่างชาติเป็นหลัก เน้นการดึงดูดการลงทุนจากภายนอก ซึ่งเกี่ยวพันกับปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้หลากหลายอย่าง ดังนั้นลักษณะของการเน้นอุตสาหกรรมส่งออกจึงไม่สามารถจะยังผลไปถึงการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนได้

นับจากปลายแผนเศรษฐกิจ ที่ 7 เป็นต้นไปได้มีการขยายการพัฒนาที่เป็นไปในรูปแบบครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีการเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการกำลังคนมากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ลักษณะของนโยบายส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยังคงมีความคลุมเครือ และไม่สอดคล้องกับหลักสูตรอาชีวศึกษาแม้ว่าภาคส่วนอาชีวศึกษานั้นเป็นภาคส่วนที่สำคัญในการบ่มเพาะทักษะแรงงานเพื่อการผลิตโดยตรง

ตารางที่ 24: การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษาของประเทศไทย

ช่วงปี	แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ	การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษา
1960s	<p><u>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 1-2</u></p> <p>มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและการลงทุนภาคเอกชนมากขึ้น รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานในการขนส่งและการชลประทานเป็นต้น อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้า โดยการตั้งโรงงานผลิตสินค้าสร้างสาธารณูปโภคและจัดตั้งสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ทำให้เกิดการพัฒนาย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจเติบโตเกินเป้า รายได้ต่อหัวมีค่าสูงขึ้น แต่ภายหลังมีการหดตัวลงเพราะเหตุการณ์สงครามเวียดนาม การลงทุนจากต่างประเทศลดลง และวิกฤตทางด้านการเงินและการค้า ทำให้ผลผลิตภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมนั้นไม่เป็นไปตามเป้า</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการช่วยเหลือจากองค์กร SEATO จากประเทศสหรัฐอเมริกาในการปรับปรุงหลักสูตรการช่างเช่น ช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ช่างเชื่อมโลหะ เป็นต้น - มีอัตรานักเรียนอาชีวศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรมในระดับมัธยมตอนปลายที่ 4 สูงขึ้น - รัฐบาลกู้ยืมเงินจากธนาคารโลกเพื่อการพัฒนาอาชีวศึกษา ประสานงานระหว่างโรงเรียนในโครงการประเภทช่างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมรวม 25 แห่ง - สถานอาชีวศึกษาหลายแห่งได้รับการพัฒนาและเปิดการเรียนการสอนจนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
1970s	<p><u>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 3-4</u></p> <p>เน้นส่งเสริมการส่งออก โดยในช่วงเวลานี้มีเงินลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาอย่างมาก โดยนักลงทุนต่างชาติมีความสนใจที่จะหาตลาดใหม่ภายในประเทศไทย ต้องงานแรงงานค่าจ้างต่ำ สิทธิพิเศษด้านภาษีและการคุ้มครองจากรัฐ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยรวมเอาวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยโทรคมนาคมและวิทยาลัยก่อสร้างภายใต้กรมอาชีวศึกษาไปรวมเป็นสถาบันเข้าด้วยกัน และทำการเปิดการเรียนการสอนถึงปริญญาตรี - จัดตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรีเพิ่มมากขึ้น - ยกฐานะโรงเรียนเกษตรกรรมทั้งหมด 12 แห่งเป็นวิทยาลัย - กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.)

ตารางที่ 24: การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษาของประเทศไทย (ต่อ)

ช่วงปี	แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ	การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษา
1980s	<p><u>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 5</u></p> <p>เน้นการพัฒนาเชิงรุก โดยการเร่งขยายพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นที่ตั้ง อุตสาหกรรมหนัก เบา อุตสาหกรรมส่งออก และอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องครบวงจรเร่งพัฒนาการเกษตรในเขตเกษตรก้าวหน้า ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม ใช้มาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจการผลิตเพื่อการส่งออกให้เพิ่มมากขึ้น</p>	<p><u>การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษา</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพ ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และแม่ฮ่องสอน โดยมีเป้าหมายที่จะจัดการศึกษาทุกประเภทวิชาชีพ และทุกหลักสูตร ที่ในและนอกระบบการศึกษา - ได้รับการช่วยเหลือจากเยอรมนีเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาทวิภาคี - ได้รับการช่วยเหลือจาก UNDP ในการจัดตั้งสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษา - รัฐบาลเดนมาร์กได้ให้ความช่วยเหลือกู้ยืมเงินเพื่อการพัฒนาการอาชีวศึกษาเกษตรตลอดจนประเทศอื่นๆในยุโรป เช่น เยอรมนี ออสเตรีย อังกฤษ และอิตาลี ในการช่วยเหลือสถานศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรม รวมไปถึง UNDP ILO UNESCO CIDA เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีวศึกษา - ประกาศหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.)
	<p><u>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 6</u></p> <p>เศรษฐกิจฟื้นตัว เริ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ มีการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นสูง เนื่องจากมีข้อดีในเรื่องของแรงงานฝีมือ ค่าแรงถูก และทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่เริ่มประสบปัญหาต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น</p>	

ตารางที่ 24: การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษาของประเทศไทย (ต่อ)

ช่วงปี	แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ	การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษา
1990s	<p>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 7-8</p> <p>นโยบายเร่งรัดส่งเสริมการส่งออกอย่างต่อเนื่อง มีการให้ความสำคัญกับเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์มากยิ่งขึ้น เป็นผลให้แนวคิดของการจัดทำแผนฯ 8 ในช่วงเริ่มแรกเน้นที่ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นหลัก</p> <p>แต่ต้องประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ “พองสบู่แตก” จึงมีการปรับแผนฯ 8 อีกครั้งเป็นนโยบายในเชิงเร่งปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีผู้สนใจเรียนอาชีวศึกษามาก จึงมีการจัดตั้งสถานศึกษาเพิ่มอีก 20 แห่ง และเพิ่มสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษา - จัดตั้งวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 93 แห่งโดยมีจุดประสงค์เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพสู่ระดับท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาชนบทผลิตกำลังคนด้านวิชาชีพในระดับช่างกึ่งฝีมือและช่างเทคนิค ให้ตรงกับความต้องการตลาด สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม - ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อพัฒนาการผลิตกำลังคนสาขาวิชาแมคคาทรอนิกส์ ที่วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน - มีโครงการเงินกู้กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจไต้หวันแห่งญี่ปุ่น (Oversea Economic Cooperation Fund, JAPAN) เพื่อพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์และบุคลากรในสถานศึกษา - พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมอาชีวศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทางไกล - ได้รับความช่วยเหลือจากเบลเยียม ในพัฒนาการผลิตกำลังคนสาขาวิชาเทคนิคการผลิตและพัฒนาสื่อการสอน - กำหนดให้กรมอาชีวศึกษามีหน้าที่จัดส่งเสริมการศึกษาระดับปริญญาตรี อนุปริญญา ประกาศนียบัตรหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรพิเศษ - กำหนดให้สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันมีอำนาจจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสถานศึกษาอื่น ๆ ที่เทียบเท่าให้สามารถเปิดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามเกณฑ์มหาวิทยาลัยกำหนด

ตารางที่ 24: การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษาของประเทศไทย (ต่อ)

ช่วงปี	แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ	การพัฒนาที่สำคัญของอาชีวศึกษา
1990s (ต่อ)		<ul style="list-style-type: none"> - มีโครงการกู้ยืมเงินจากรัฐบาลเดนมาร์กเพื่อการพัฒนาอาชีวศึกษาตามโครงการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างสถานศึกษาเกษตรโดยมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน
2000s	<p><u>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 9</u></p> <p>เน้นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน มุ่งเสริมฐานเศรษฐกิจให้แข็งแรงเพื่อการขยายตัวอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าประสงค์ให้มีการปรับเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับรากฐานไปจนถึงระดับมหภาค มีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก ในขณะที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเอง เพิ่มความเข้มแข็งทาง วทน.และการปรับใช้ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาได้มีการปรับปรุงโครงสร้างทำให้กรมอาชีวศึกษาเปลี่ยนสถานะเป็น “สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” ซึ่งกลายมาเป็นหนึ่งใน 5 หน่วยงานหลักภายใต้กระทรวงฯ - มีการปรับสัดส่วนการเรียนการสอน สายอาชีวศึกษาศึกษา กับสายสามัญ เป็น 51:49 จากในปัจจุบัน 34:66
	<p><u>แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ 10</u></p> <p>ใช้แนวคิดของการพัฒนาอย่างสมดุล ส่งเสริมยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ กล่าวคือ มีความครอบคลุมทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม</p>	

ที่มา: รายงานฉบับสุดท้าย: ความเชื่อมโยงของการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคกับระดับจุลภาค ภายใต้โครงการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, SIGA.

รายงานการวิจัย: การส่งเสริมการเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพตามเป้าหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 – 2559), สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงการศึกษาธิการ.

สำหรับการพัฒนาระบบอาชีวศึกษาของประเทศไทยได้มีความพยายามในการดำเนินการมาตลอดอย่างต่อเนื่องยาวนาน อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งในเรื่อง การพัฒนาเชื่อมต่อกับภาคแรงงาน ภาพลักษณ์ ทัศนคติของคนในสังคมที่ไม่นิยมสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนสายอาชีวศึกษา ซึ่งภาครัฐยังจำเป็นที่จะต้องลงทุนพัฒนาให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง เพื่อยกระดับอาชีวศึกษาประเทศไทยและเพื่อให้เป็นภาคการศึกษาที่สามารถผลิตกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีคุณภาพ

ภาพที่ 74: พัฒนาการของระบบอาชีวศึกษาของไทย

กลุ่มของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน

ในส่วนนี้จะเป็นการทบทวนนโยบายที่ผ่านมาในอดีตของอาชีวศึกษาในประเทศไทยเพื่อการมองในภาพรวมถึงแนวทางการส่งเสริมอาชีวศึกษาที่ภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 25: กลุ่มนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาของประเทศไทย

ประเด็นสำคัญ	นโยบายสำคัญ
ความต่อเนื่องของการต่อยอดทางอาชีวศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - มีการยกระดับโรงเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้มีการอาชีวศึกษาระดับสูง (ปวช. สู่ ปวส.) - ยกกระดับโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงให้เป็นวิทยาลัยเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้
การประกันคุณภาพการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ริเริ่มการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค หรือที่เรียกว่า ปวท. โดยมีการตั้งศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีวศึกษา - จัดตั้งหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) สำหรับบุคลากรที่จะเข้ามาเป็นคณาจารย์สายอาชีพเทคนิค
ขยายโอกาสทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดวิทยาลัยอาชีวศึกษาในระดับท้องถิ่นจำนวนมาก - ออกนโยบายเรียนฟรี 15 ปี
การวางหลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - ริเริ่มการใช้รูปแบบของการอาชีวศึกษาทวิภาคี (Dual Vocational Training) จากประเทศเยอรมนี โดยขอความร่วมมือจากรัฐบาลเยอรมนีในการสร้างหลักสูตร - กู้ยืมเงินจากรัฐบาลเดนมาร์กเพื่อการพัฒนาอาชีวศึกษาเชิงเกษตรในรอบด้าน
สร้างเครือข่ายความรู้เพื่อการพัฒนาทางด้าน	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างพันธมิตรเครือข่ายอาชีวศึกษาจำนวนมากกับต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนวิทยาการ อุปกรณ์ และบุคลากรทางการสอน - ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นในการพัฒนาการเรียนการสอนในสาขา Megatronics
สร้างสถาบันเฉพาะเพื่อการอาชีวศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งกรมอาชีวศึกษา ซึ่งต่อมาได้พัฒนากลายเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ในปัจจุบัน - จัดตั้งคณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษา (กนป.) โดยมี สอศ. เป็นกลไกการขับเคลื่อน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

5) หัยเชิงนโยบาย

ความเชื่อมโยงในบริบทของประเทศไทย

จากการศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ดีของประเทศใต้หวัน เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ สามารถสรุปประเด็นหลักในการพัฒนาศักยภาพของอาชีวศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

1. ความยืดหยุ่นในหลักสูตรการศึกษา (Flexibility) : โดยใต้หวันเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญในประเด็นนี้อย่างเห็นได้ชัด เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเลือกและจัดการหลักสูตรได้ด้วยตนเองดังเช่นในหลักการของโรงเรียนมัธยมตอนปลายแบบเบ็ดเสร็จหรือ Comprehensive High School ที่มีการผสมผสานระหว่างความเป็นสายสามัญเข้ากับความเป็นสายอาชีพรวม และนักเรียนที่จบออกมานั้นสามารถผันตัวเองไปได้ทั้งสายวิชาการสามัญหรือสายอาชีวศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยเทคนิคต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในประเด็นนี้ประเทศไทยยังคงไม่สามารถเปิดโอกาสได้เต็มที่ในการสับเปลี่ยนระหว่างภาคการศึกษาสองสายหลักนี้
2. การขยายเส้นทางการศึกษาและเส้นทางสายอาชีพ (Education Advancement and Career Path) : สองสิ่งนี้เป็นส่วนประกอบที่ต้องควบคู่ไปด้วยกัน เนื่องจากการศึกษาสายอาชีพในประเทศไทยนั้นไม่สามารถดึงดูดนักเรียนและบุคลากรได้เพียงพอเนื่องมาจากข้อจำกัดในการขยายความสำเร็จทั้งด้านสถาบันเองและผลผลิตในรูปแบบของนักเรียนก็ด้วยเช่นกัน ดังเช่นตัวอย่างของประเทศใต้หวันที่สถาบันสามารถยกระดับตนเองจากความเป็นอนุวิทยาลัย เป็นวิทยาลัย จนกระทั่งไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยทางเทคโนโลยีได้ กระบวนการนี้เป็นกลไกการขยายวุฒิการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้มีเส้นทางอาชีพที่กว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้อาชีวศึกษาในประเทศไทยยังคงไม่เข้มแข็งเพียงพอ ไม่สนับสนุนให้สถาบันการศึกษาแข่งขัน และพัฒนาตัวเองขึ้นมาว่าเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพในตลาดแรงงานเท่าที่ควร
3. การเน้นความเป็นปัจเจกและความเป็นเลิศในเฉพาะด้านของสถาบัน (Individuality and Specialization) : ทั้งใต้หวันและเกาหลีใต้ส่งเสริมความเป็นเฉพาะทางของสถาบันการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการศึกษาสายอาชีพ ที่เห็นได้ชัดเจนคือในโรงเรียนมัธยมตอนปลายแบบเฉพาะทางของเกาหลีใต้หรือที่เรียกว่า Meister High School ซึ่งเน้นความเป็นเลิศในวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นสถาบันอาชีวศึกษาที่คัดเลือกนักเรียนที่มีศักยภาพสูงเข้าสู่ระบบเพื่อหลอมหลอมทักษะให้กลายเป็นแรงงานเฉพาะทางที่สามารถเข้าสู่ตลาดได้อย่างทันที โดยที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแม้แต่หน่อย ประเทศไทยควรนำแนวปฏิบัตินี้มาใช้เพื่อกำหนดทิศทาง

การศึกษาให้มีเป้าหมายชัดเจนและในขณะเดียวกันก็เป็นแรงจูงใจให้แต่ละสถาบันการศึกษาค้นพบแนวทางของสถาบันไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาบุคลากรภายใต้การควบคุมของหน่วยงาน

4. การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง (Applicable Experience Learning) : เนื่องด้วยอาชีวศึกษา คือการเรียนเพื่อสร้างทักษะตรงในสาขาอาชีพนั้น ๆ ฉะนั้นวิธีการที่ส่งเสริมความสามารถได้ดีที่สุด คือ การได้ลงมือทำจริงมากกว่าการเรียนแต่เพียงในห้องเรียน Meister High School ของเกาหลีใต้ และ Vocational School ของไต้หวันนั้น พยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะมุ่งเน้นในเรื่องของประสบการณ์ เปิดโอกาสให้มีการฝึกงานเป็นเวลานานอย่างจริงจัง สลับกับการเรียนในโรงเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างศักยภาพที่แท้จริง ๆ ให้แก่แรงงานอาชีวศึกษา เป็นการลดความไม่สอดคล้องของภาคการศึกษาและภาคผู้ประกอบการได้ด้วยเช่นกัน (Skill Mismatch)
5. การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดการศึกษา (Collaboration Between Educational Institution and Private Sector) : กล่าวคือ การให้ภาคเอกชนซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียหลักจากตลาดแรงงานเข้ามาจัดการศึกษาด้วยการยกหน้าที่นั้นให้กับหน่วยงานของรัฐเสียทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่นในเรื่องของ Meister High School นั้นมีความเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจอย่างแน่นแฟ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการฝึกฝนบุคลากรผู้สอน โครงการการฝึกงาน หรือแม้กระทั่งการชี้แนะเรื่องงานหลังจบการศึกษา ล้วนอยู่ในมือของภาคเอกชนทั้งสิ้น ทั้งนี้ กว่าร้อยละ 90 ของนักเรียนใน Meister High School นั้นถูกจองตัวโดยภาคเอกชน เสนอตำแหน่งพร้อมเข้าทำงานก่อนจบการศึกษาจริง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การร่วมมือของภาคเอกชนจะเป็นการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการศึกษาพร้อมทั้งลดปัญหาความไม่สอดคล้องของแรงงานและความต้องการทักษะ (Skill Mismatch) ในประเด็นนี้ ทางประเทศไทยได้ริเริ่มสร้างโรงเรียนที่ผลิตแรงงานสายตรงเข้าสู่กระบวนการการผลิตมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว เช่น สถาบันปัญญาภิวัฒน์ อย่างไรก็ตาม สถาบันในลักษณะนี้ยังมีจำนวนน้อยมาก และก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ทั้งหมดของประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ทั้งหมด ดังนั้นในภาพรวมของประเทศจึงยังจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ระบบอาชีวศึกษานั้นพัฒนาได้ก้าวไกลและเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกำลังคนและอาชีวศึกษา

จากการศึกษาประสบการณ์ที่ดีจากต่างประเทศทั้งสามประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาเทียบกับการพัฒนาระบบอาชีวศึกษาของประเทศไทย ยังมีช่องว่างการพัฒนา และประเด็นที่ควรเร่งพัฒนาด้านกำลังคนและอาชีวศึกษา ดังนี้

1. พัฒนาคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา

- มีความรู้ ทักษะอาชีพที่เหมาะสม มีความสามารถและทักษะที่หลากหลาย (Multi-Skills) มีความสามารถในการสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่ม (Value-Creation) มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สามารถปฏิบัติงานกับเทคโนโลยีขั้นสูงได้ มีทักษะฝีมือในการปฏิบัติทางวิชาชีพแบบเจาะจงอาชีพที่ลึกซึ้ง
- มีทักษะในการใช้ชีวิต (Life Skills) เป็นคนรักการเรียนรู้ มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ มีทักษะในการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่นในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก และมีภาวะความเป็นผู้นำ
- มีเจตคติที่ดี มีจิตสำนึก มีทัศนคติและความรับผิดชอบต่องานที่การงาน มีความเป็นมืออาชีพ และมีความภักดีต่อองค์กร (Work Ethics)

2. สร้างการมีส่วนร่วม ความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

- การวางแผนและพัฒนากำลังคนร่วมกัน โดยการวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวของประเทศจะต้องมีความชัดเจนมากขึ้น และเชื่อมโยงมาถึงความต้องการกำลังคนทั้งในระยะสั้น-กลาง-ยาว และการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเป็นโจทย์ตั้งต้นให้การวางแผนการศึกษาว่าจะต้องผลิตกำลังคน ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
- ส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการจัดการศึกษามากขึ้นและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เนื่องจากปัจจุบันการผลิตกำลังคนจากระบบการศึกษายังมีช่องว่างห่างจากคุณลักษณะที่ตลาดแรงงานต้องการ แม้ปัจจุบันจะมีการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาคี แต่ยังเป็นเพียงการปรับทางด้านอุปทาน(Supply-side) เท่านั้นซึ่งยังไม่เพียงพอ การแก้ปัญหาเรื่องกำลังคนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการพัฒนาด้านอุปสงค์ของแรงงาน (Demand-side) ไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือจะต้องมีการปรับกลไกแก้ปัญหาเรื่องความก้าวหน้าในอาชีพ (Career path) ด้วย ทั้งนี้ ในระดับภาพรวมของประเทศมีความจำเป็นในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ (Restructuring Demand) ไปสู่การเพิ่มมูลค่ามากขึ้นตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ด้วย

การคิดค้นผลิตเทคโนโลยีด้วยตนเอง การทำ Branding, Marketing เพื่อให้ธุรกิจมีส่วนต่างของกำไรเพิ่มขึ้น สามารถจ้างงานที่เป็นทักษะสูงและยกระดับค่าจ้างให้แก่แรงงานได้

3. การจัดการเรียนการสอน

- การเรียนการสอนด้านวิชาชีพควรเริ่มก่อนระดับอาชีวศึกษา ควรมีการบรรจุหลักสูตรด้านวิชาชีพไว้ตั้งแต่ระดับมัธยมต้น เพื่อให้เด็กมีความรู้ทักษะพื้นฐานและสร้างความคุ้นเคยกับลักษณะวิชาที่เน้นการปฏิบัติ ซึ่งอาจมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนที่มีความสนใจการเรียนสายอาชีพ เลือกเรียนต่ออาชีวศึกษาได้ง่ายขึ้น ไม่รู้สึกแปลกแยกจนเกินไปที่จะเลือกเรียนสายอาชีวศึกษา เมื่อจบจากการศึกษาขั้นบังคับ
- ปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและต่อเนื่อง (Horizontal Flexibility & Vertical Continuity) มีระบบการศึกษาที่หลากหลาย มีเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงกันตลอดเส้นทาง รวมทั้งควรให้มีทางเลือกเข้าออกจากระบบไปสู่ตลาดแรงงานได้อย่างต่อเนื่อง หรือแรงงานที่จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาก็สามารถกลับเข้ามาเรียนต่อในระดับปริญญาได้
- เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (Work-based Learning) โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเช่นเดียวกับระบบทวิภาคีในประเทศเยอรมนี ที่ผู้เรียนสามารถทำงานจริงในสถานประกอบการ เน้นการปฏิบัติเรียนรู้จากครูฝึกที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และสามารถใช้อุปกรณ์ที่มีความทันสมัยที่ใช้ในที่ทำงานจริง ช่วยบ่มเพาะทักษะ และประสบการณ์ นอกจากนี้นักเรียนยังมีรายได้ในระหว่างเรียนและมีโอกาสที่จะได้รับการบรรจุเข้าทำงานในฐานะลูกจ้างของสถานประกอบการนั้นๆหลังสำเร็จการศึกษา
- เพิ่มวิชาสอนทักษะชีวิตและกล่อมเกลாதงความคิด ในหลักสูตรวิชาการควรมีการสอนเพิ่มหรือสอดแทรกให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต (Life skills) วิชาความรู้รอบตัวและทักษะในการเรียนรู้ ให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองก้าวทันเหตุการณ์ปัจจุบันและความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รวมถึงสอนวิธีการอยู่ร่วมกับครอบครัวและคนในสังคม ต้องมุ่งเน้นการสร้างจริยธรรมและทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน (Work Ethics) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการทำงาน มีความตระหนักว่าการทำงานคือสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไปด้วย

4. ครูผู้สอน

- **คุณภาพครู** ต้องมีความรู้ในสายอาชีพ (Industry Experience) มีทักษะและความรู้ในเชิงปฏิบัติ รู้ลักษณะงานและอาชีพในสาขาวิชาชีพที่สอนอย่างต่อเนื่อง รู้เท่าทันกับวิทยาการสมัยใหม่ สามารถแนะแนวซึ่งนำเด็กอย่างถูกต้อง และต้องปลูกฝังค่านิยมการทำงานแบบมืออาชีพให้แก่เด็กในขณะที่ครูต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี
- **จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมสถาบันอบรมครูวิชาชีพโดยเฉพาะ** สำหรับเพื่อฝึกอบรมครูอาจารย์อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจุบันมีแต่การผลิตครูสอนวิชาการสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน ครูสอนวิชาชีพในสถาบันอาชีวศึกษาขาดแคลน โดยสถานศึกษาควรกำหนดให้ครูได้เข้าไปทำงานในสถานประกอบการจริงอย่างต่อเนื่อง
- **สร้างแรงจูงใจให้ครูอาชีวศึกษา** ครูผู้ฝึกจำเป็นต้องสั่งสมความรู้ ฝีมือและประสบการณ์ในการปฏิบัติอาชีพ ก่อนที่จะมีคุณสมบัติเพียงพอมาสอนอาชีวศึกษาได้ ดังนั้นควรมีมาตรการจูงใจที่แตกต่างและพิเศษกว่าข้าราชการครูทั่วไป เช่น จัดให้ครูประจำสถาบันอาชีวศึกษามีความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path)

5. มาตรฐานอาชีวศึกษา

- **จัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพเพื่อกำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงาน** โดยการกำหนดมาตรฐานอาชีพ สมรรถนะความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานนั้น จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพแรงงานให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเพิ่มความเป็นธรรมให้กับคนที่เรียนอาชีวศึกษา เนื่องจากสามารถทำให้การจัดทำค่าตอบแทนเป็นระบบมากขึ้น ทำให้การปรับฐานค่าจ้างเป็นไปตามสมรรถนะ (Competency) หรือทักษะของแรงงานมากกว่าวุฒิการศึกษา (Degree) อย่างเป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งผู้ที่จบตามมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพดังกล่าวจะได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าผู้ที่จบปริญญาตรีทั่วไป

6. ภาพลักษณ์การเรียนอาชีวศึกษา

- **สื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดี** โดยจะต้องลบล้างภาพลักษณ์ความรุนแรง สื่อควรเลิกประชาสัมพันธ์อาชีวศึกษาในภาพลบ และมานำเสนอส่วนดีให้สังคมได้รับรู้มากขึ้น เช่น เด็กอาชีวศึกษาออกไปสร้างชื่อเสียงในการประกวดต่าง ๆ
- **ปรับเปลี่ยนแบรนด์อาชีวศึกษาใหม่ (Re-Positioning)** เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากเข้ามาเรียนอาชีวศึกษามากขึ้น ซึ่งจากกรณีศึกษาที่ดีจากต่างประเทศจะ

พบว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงภาพลักษณ์ของอาชีวศึกษา เช่น เปลี่ยนชื่ออาชีวศึกษา (Vocational Education) เป็นชื่อใหม่ ซึ่งช่วยลบล้างความคิด (Perception) เดิม ๆ ของคนในสังคมที่มักมองว่าอาชีวศึกษายังมีความด้อยกว่า เช่น ในประเทศเกาหลีใต้มีการจัดตั้ง Meister School

- การแนะแนวการศึกษาในระดับมัธยมควรให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเรียนสายอาชีพ จากปัจจุบันที่ให้ความสำคัญการเรียนต่อในสายสามัญเพียงอย่างเดียว ทำให้นักเรียนไม่เห็นทางเลือกที่หลากหลายเพียงพอ นอกจากนี้ยังต้องสร้างความมั่นใจว่าเรียนจบแล้วต้องมีงานทำหรือมีโอกาสในการทำงานมีรายได้ระหว่างเรียนและสร้างความมั่นใจว่าเรียนแล้วมีโอกาสก้าวหน้าในโลกการทำงาน มีรายได้ดี หรือสามารถเป็นเจ้าของกิจการได้

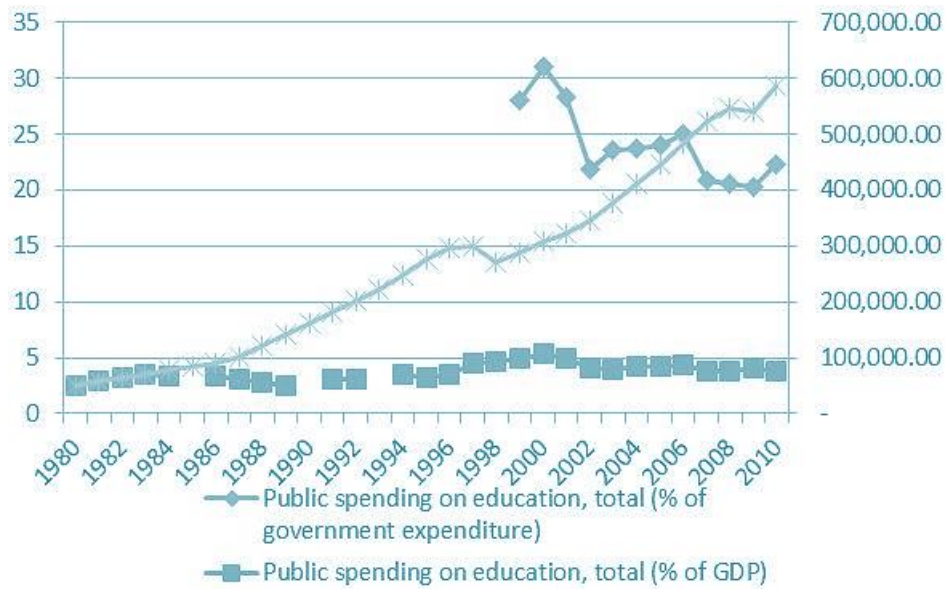
7. การสนับสนุนของรัฐบาล

- ให้ความสำคัญกับอาชีวศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดนโยบายที่แน่นอน ยกเรื่องอาชีวศึกษาขึ้นเป็นนโยบายชาติ ไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อเปลี่ยนรัฐมนตรีเมื่อประกาศเป้าหมายและนโยบายควรมีการวางแผนงานและโครงการที่รองรับที่ชัดเจน นอกจากนี้ควรพิจารณายกเลิกนโยบายที่ส่งผลกระทบต่ออันไม่พึงประสงค์ (Adverse Effects) ต่ออาชีวศึกษา เช่น นโยบายค่าใช้จ่ายรายหัวการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้โรงเรียนทั่วไปส่งเสริมให้เด็กเรียนต่อสายสามัญเพื่อให้ได้งบประมาณมากขึ้นหรือการปรับเกณฑ์รับเด็กสายสามัญของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่เปิดช่องให้เด็ก ม.3 เรียนต่อ ม.4 โรงเรียนเดิมได้ง่ายและมากขึ้น แทนที่จะปล่อยให้เด็กไปเรียนต่อสายอาชีพ หรือนโยบายประกันค่าจ้างที่ 15,000 บาท สำหรับผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีส่งผลให้เด็กหนีไปเรียนสายสามัญมากขึ้น

3) ประเด็นด้านประสิทธิภาพ

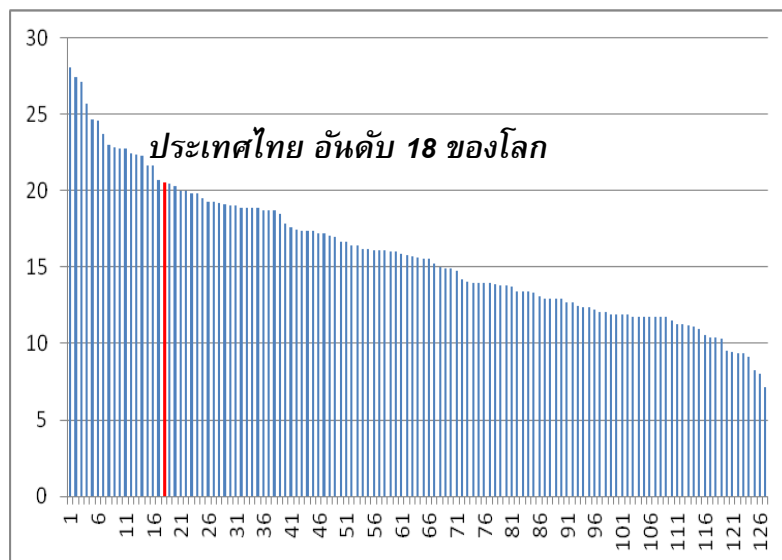
สาเหตุของคุณภาพของการศึกษาที่ต่ำลงของประเทศ ไม่ได้เกิดจากปัญหาการขาดทรัพยากรอีกต่อไป ดังที่ข้อมูลชี้ว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมางบประมาณกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่า และไม่น้อยกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชีย อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากสัดส่วนสัดส่วนของรายจ่ายด้านการศึกษาต่องบประมาณเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกพบว่า สัดส่วนของรายจ่ายด้านการศึกษาต่องบประมาณของรัฐบาลงบประมาณการศึกษาไทย สูงเป็นอันดับ 18 ของโลก ดังนั้นปัญหาของระบบการศึกษาไทยปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ใช้ทรัพยากรมากแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ

ภาพที่ 75: งบประมาณด้านการศึกษาเทียบกับงบประมาณแผ่นดินและ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 76: งบประมาณด้านการศึกษาไทยเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาประเทศไทยเทียบกับประเทศอื่น ๆ

เมื่อการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาประเทศไทยเทียบกับประเทศอื่น ๆ พบว่า ผลผลิตทางการศึกษา (Education Output) อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทั่วโลก ที่ใส่ปัจจัยเข้า (input) ในระดับใกล้เคียงกัน ดังตัวอย่างเช่น ระดับผลคะแนน PISA ในวิชาการอ่าน และ วิชาคณิตศาสตร์ เมื่อเทียบกับระดับผลคะแนนของนักเรียนประเทศอื่นที่มีค่าเฉลี่ยงบประมาณด้าน การศึกษาในระดับใกล้เคียงกันแล้ว กลับพบว่า ผลคะแนน PISA ในวิชาการอ่าน และวิชา คณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนของโลกที่มีระดับงบประมาณด้านการศึกษา ต่อ GNI ในระดับเดียวกัน

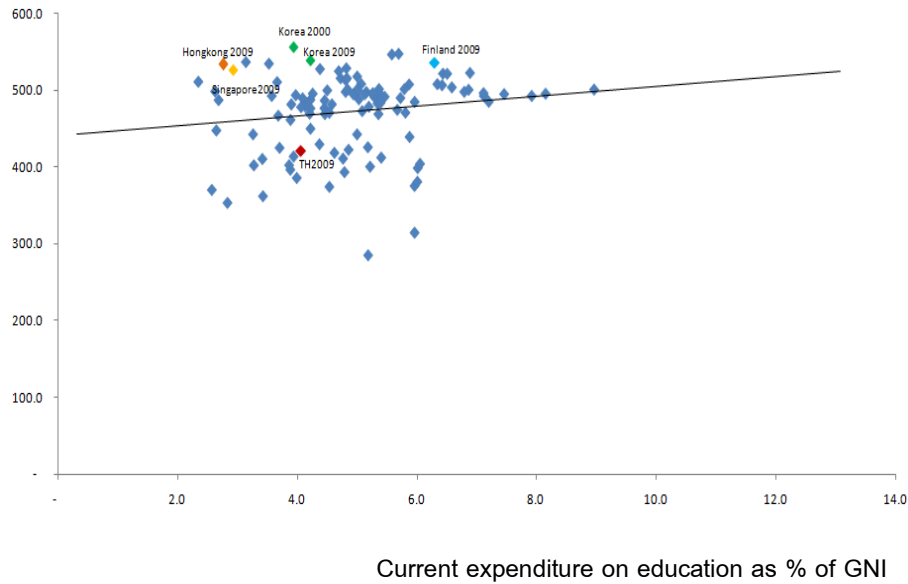
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาประเทศไทยในปัจจุบันและอดีต

นอกจากระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของไทยจะต่ำกว่าต่างประเทศที่ใช้งบประมาณ จัดสรรเพื่อการศึกษาในสัดส่วนใกล้เคียงกันแล้ว เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนเฉลี่ยของนักเรียน ทั้งประเทศ ทั้งกรณีระดับผล O-NET ม.6 ผลคะแนน TIMSS และผลคะแนน PISA ของนักเรียนไทย ในปัจจุบัน เทียบกับอดีตของประเทศไทยเอง ก็พบว่า มีแนวโน้มของผลคะแนนที่เป็นไปในทิศทางที่ คะแนนลดลง

ภาพที่ 77: ระดับผลคะแนน PISA ในวิชากรอ่าน และงบประมาณด้านการศึกษาไทย

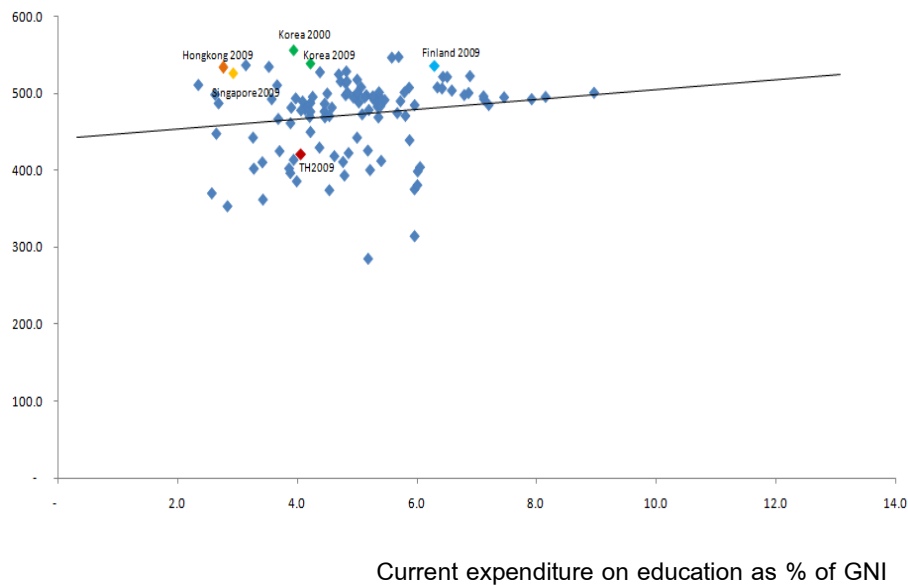
PISA: Mean performance on the reading scale

ที่มา : คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ประมวลจากข้อมูล PISA ปี 2009

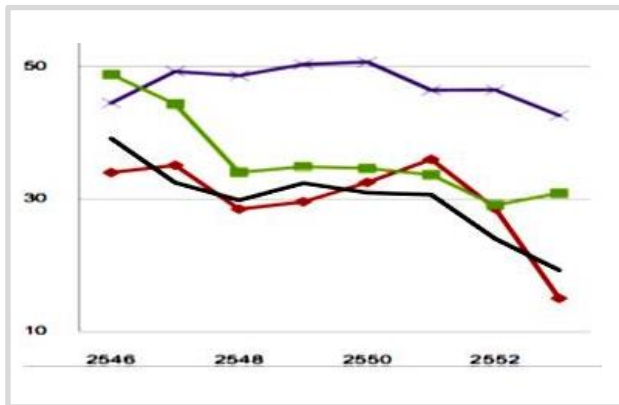
ภาพที่ 78: ระดับผลคะแนน PISA ในวิชาคณิตศาสตร์ และงบประมาณด้านการศึกษาไทย

PISA: Mean performance on the reading scale

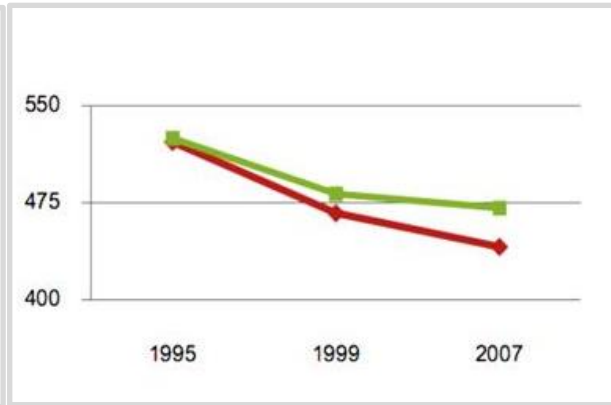

ที่มา : คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ประมวลจากข้อมูล PISA ปี 2009

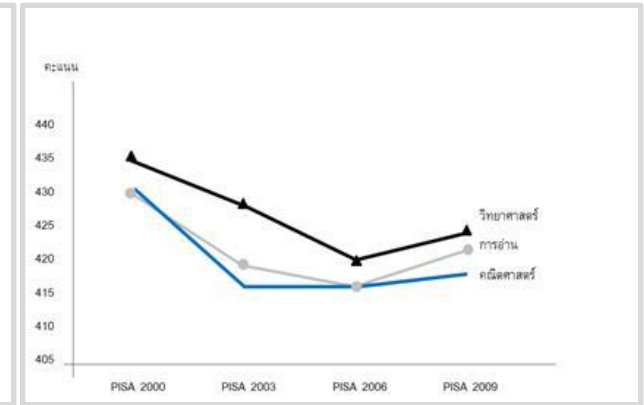
ภาพที่ 79: แนวโน้มระดับผล O-NET ม.6 ผลคะแนนTIMSS และผลคะแนน PISA ของนักเรียนไทย

แนวโน้มของผลคะแนน O-NET ม.6 ของนักเรียนไทย

แนวโน้มผลคะแนนTIMSS ของนักเรียนไทย

แนวโน้มผลคะแนน PISA ของนักเรียนไทย

เป็นที่น่าประหลาดใจว่าทำไมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยกลับต่ำลงเรื่อย ๆ ทั้งๆ ที่นักเรียนของเราใช้เวลาเรียนมากกว่าคนอื่น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบชั่วโมงเรียนของนักเรียนไทยกับประเทศอื่นพบว่า ประเทศไทยมีจำนวนชั่วโมงเรียนต่อปีสูงเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศในแถบแอฟริกา ซึ่งเรียนประมาณ 1,400 ชั่วโมงต่อปี ในขณะที่ประเทศที่มีผลสัมฤทธิ์สูง เช่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศญี่ปุ่น มีชั่วโมงเรียนต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมงต่อปี โดยเฉพาะประเทศฮ่องกง ซึ่งประสบความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาอย่างมาก กลับมีชั่วโมงเรียนต่อปีแค่ 790 ชั่วโมง ทั้งนี้ยูเนสโกกำหนดชั่วโมงเรียนของนักเรียนที่เหมาะสม 800 ชั่วโมงต่อปี²³

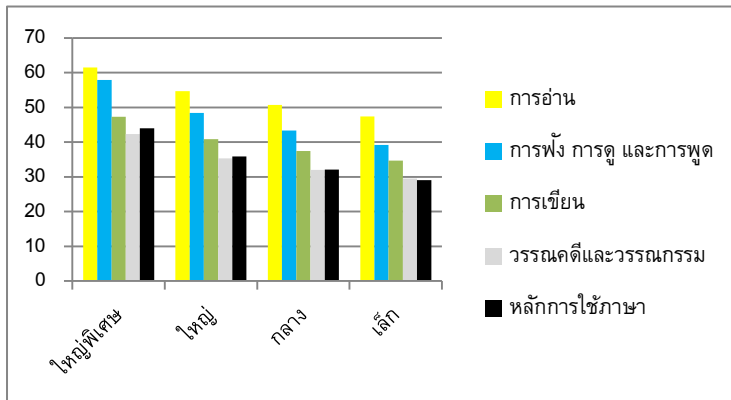
นอกจากนี้ในเรื่องของประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคุณภาพการศึกษา ประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนแต่ละขนาด นามาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาหรือระดับคะแนนที่แตกต่างกัน

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในประเทศไทยยังคงมีความแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือขนาดของโรงเรียน เนื่องจากจากข้อมูลคะแนนแบบทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้น ม.6 ของนักเรียนในสังกัด สพฐ. ทั้ง 5 วิชาหลัก (วิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาวิทยาศาสตร์) แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ใหญ่ กลาง และเล็ก มักลดหลั่นไปตามขนาดของโรงเรียน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2555)

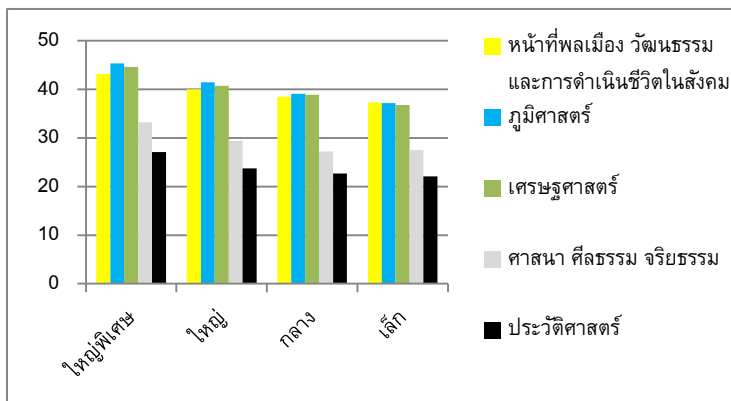
---

²³ UNESCO Institute for Statistics

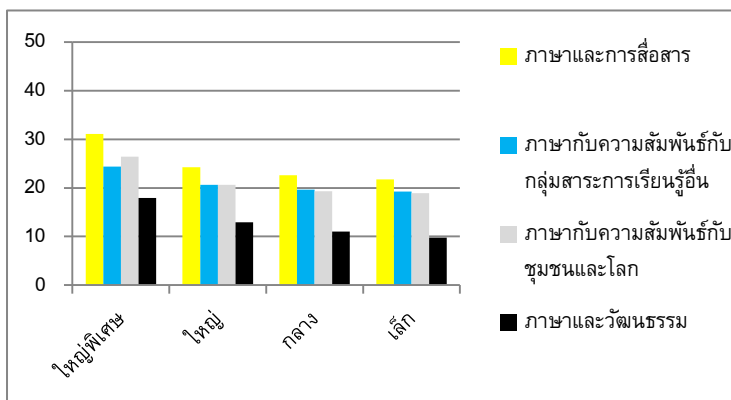
ภาพที่ 80: ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาภาษาไทย

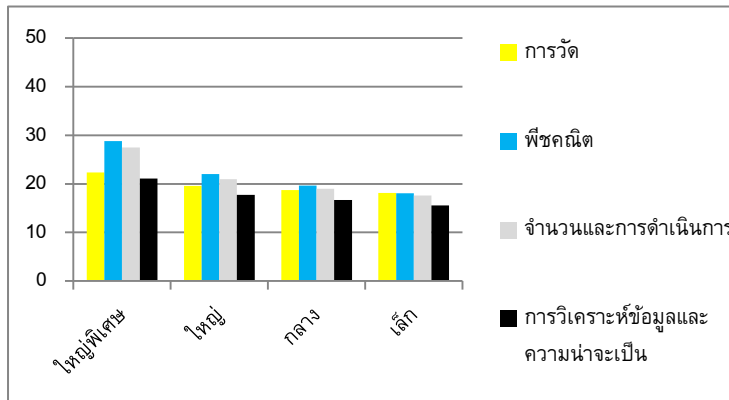
ภาพที่ 81: ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

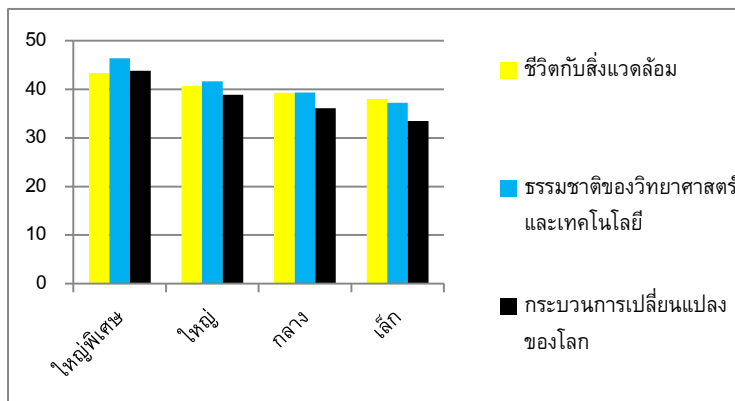
ภาพที่ 82: ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาภาษาอังกฤษ

ภาพที่ 83: ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาคณิตศาสตร์

ภาพที่ 84: ผลคะแนน O-NET ของนักเรียนระดับชั้น ม.6 ในวิชาวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขนาดเล็กยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยจำนวนโรงเรียนมีนักเรียนไม่เกิน 120 คนมีมากถึง 14,669 แห่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2555) ยิ่งไปกว่านั้น หากนับรวมโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 120 คน ก็จะพบว่ามีจำนวนถึง 31,508 แห่ง แบ่งเป็นระดับประถม 29,054 แห่ง ระดับมัธยม 2,361 แห่ง การศึกษาสงเคราะห์ 50 แห่ง และการศึกษาพิเศษ 43 แห่ง (วารกรณ์ สามโกเศศ, 2554) ดังนั้นการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นประเด็นสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการศึกษาโดยรวมของประเทศอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ตารางที่ 26: จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน

ปีการศึกษา	จำนวนโรงเรียน ขนาดเล็ก	ร้อยละ
2546	10,877	33.23
2547	11,599	35.88
2548	12,269	37.94
2549	12,828	39.73
2550	13,518	41.90
2551	13,915	43.73
2552	14,056	44.63
2553	14,397	45.82
2554	14,669	46.88

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2555)

ตารางที่ 27: จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กจำแนกตามจำนวนนักเรียน

จำนวนนักเรียน	จำนวนโรงเรียน	ร้อยละ
0 คน	146	1.00
1 – 20 คน	469	3.20
21 – 40 คน	2,001	13.64
41 – 60 คน	3,200	21.81
61 – 80 คน	3,424	23.34
81 – 100 คน	3,005	20.49
101 – 120 คน	2,424	16.52
รวม	14,669	100.00

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2555)

สถานศึกษาขนาดเล็กเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่

- **ปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับงบประมาณและปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ**

ในการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียน ตามแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2556 พบว่าเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณมักให้ความสำคัญกับจำนวนนักเรียนเป็นหลัก เห็นได้จากการที่รูปแบบการจัดสรรทั้งค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน รวมถึงค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจะเป็นการจัดสรรเป็นรายหัว จึงทำให้โรงเรียนขนาดเล็กได้รับงบประมาณ การจัดสรรบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการก่อสร้างและบำรุงรักษาอาคารสถานที่ยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้ โรงเรียนยังไม่สามารถระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองและชุมชนได้มากนัก และการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

- **ปัญหาด้านการเรียนการสอน**

ในด้านการเรียนการสอนนั้น พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูไม่ครบชั้น มีครูไม่ครบตามสาระการเรียนรู้ และมีนักเรียนจำนวนน้อยในแต่ละชั้น ถึงแม้ในภาพรวมของประเทศจะมีสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อจำนวนครูเป็น 25:1 ซึ่งอาจดูเหมือนเพียงพอ แต่โรงเรียนขนาดเล็กบางแห่งยังมีอัตราสัดส่วน 10:1 ส่งผลให้ครู 1 คนต้องทำหน้าที่สอนในหลายระดับชั้น และ/หรือ หลายวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) นอกจากนี้ บุคลากรที่มีจำนวนน้อยอยู่แล้วยังประสบกับข้อจำกัดจากการที่ครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการเรียนการสอน หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งในท้ายที่สุดก็ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำไปด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนขนาดเล็กมักมีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน จึงสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่อื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ นักเรียนในโรงเรียนลักษณะดังกล่าวต้องประสบปัญหาในการเดินทางไปเรียน

- **ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา**

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีตัวแทนของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่บทบาทของคณะกรรมการดังกล่าวยังมีไม่มากนัก และยังขาดการประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ยิ่งไปกว่านั้น ในบางพื้นที่ที่ชุมชนและผู้ปกครองมีฐานะยากจน ก็ย่อมไม่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนได้เท่าที่ควร

ประเด็นท้าทายอื่น ๆ

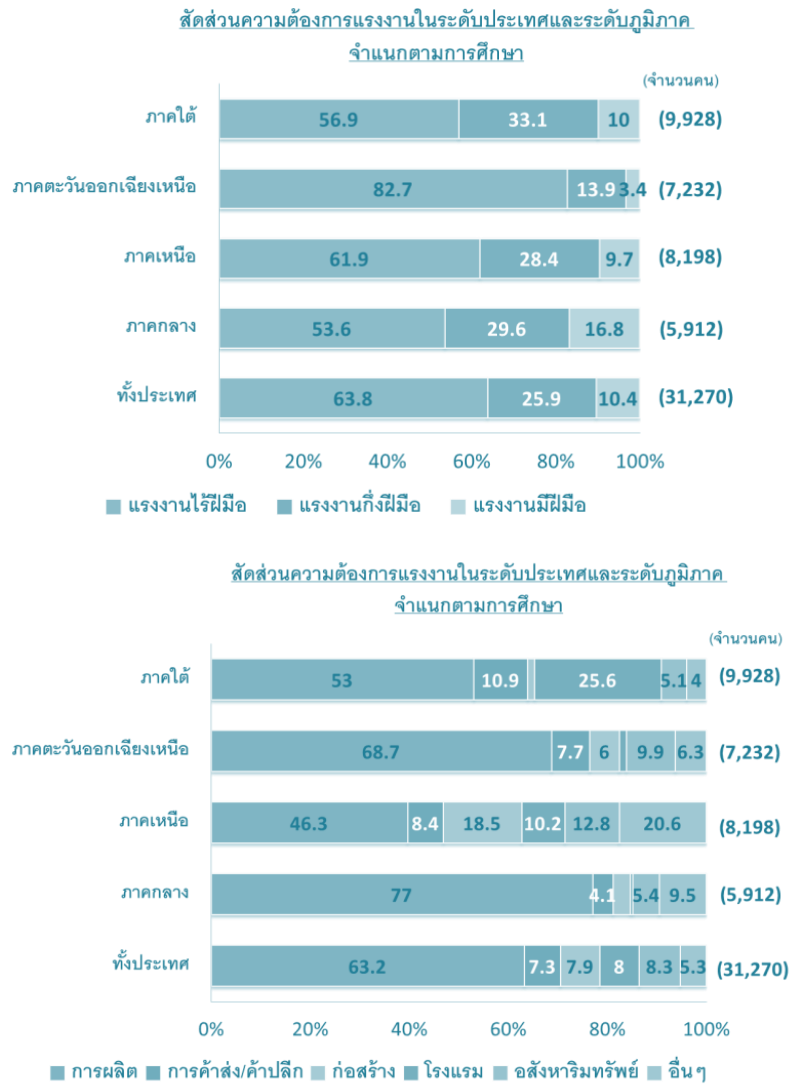
นอกเหนือจากความท้าทายด้านโอกาสทางการศึกษา คุณภาพการศึกษา และประสิทธิภาพการบริหารจัดการแล้ว อีกหนึ่งประเด็นท้าทายของการศึกษาไทย คือ ไม่สามารถผลิตคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีนัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย ที่จะส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาวเนื่องจากประเทศไม่สามารถใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพโดยในเชิงปริมาณพบว่าเกิดการขาดแคลนแรงงานในทุกกลุ่ม (Skill Shortage) ซึ่งมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันอยู่ที่ร้อยละ 60 ของความต้องการของผู้ประกอบการ²⁴ โดยเฉพาะในภาคการผลิตและภาคก่อสร้างที่ยังคงพึ่งพาแรงงานพื้นฐานที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่าและระดับการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. และปวส.) เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเกิดความไม่สอดคล้องเชิงคุณภาพ ของแรงงานทั้งด้านสมรรถนะพื้นฐาน (Core Competencies) และระดับวิชาชีพ (Functional Competencies) จากผลสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการพบว่าทุกกลุ่มแรงงานยังมีช่องว่างระหว่างสมรรถนะด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่จริงกับความคาดหวังของสถานประกอบการ (Skill Gap) อยู่มาก

---

²⁴ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2555)

ภาพที่ 85: การขาดแคลนแรงงานในประเทศไทย

ที่มา: ผลสำรวจ ธปท. (2554)

ค. กรณีศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาในส่วนนี้ได้พิจารณาถึงแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยวิเคราะห์จากรูปแบบการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันและการศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศของชาติที่มีความโดดเด่นในการจัดการศึกษาเพื่อผลักดันการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งก็คือประเทศญี่ปุ่น

1) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความหมายของการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็น “การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” จึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวม เน้นให้เกิดการประสานเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในทุกรูปแบบตลอดช่วงชีวิตของบุคคล เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้และฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและการดำเนินชีวิต ตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละบุคคล

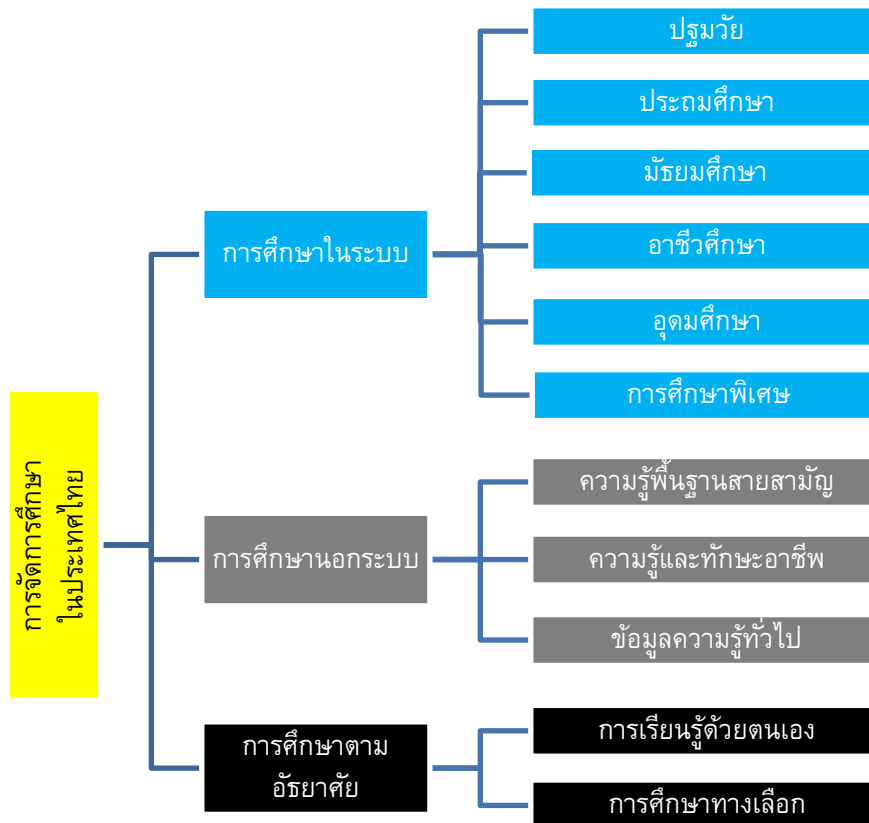
ทั้งนี้ รูปแบบของการจัดการศึกษาในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

- **การศึกษาในระบบ (Formal Education)** คือ การศึกษาที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่แน่นอน และเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ ความเข้าใจที่เหมาะสม รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลในทุกด้าน เพื่อให้มีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคม และสามารถตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศโดยรวมได้
- **การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)** คือ การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ จึงมีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล แต่ปัจจัยเหล่านี้ยังคงเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม สำหรับประเทศไทย การศึกษานอกระบบนับเป็นแนวทางสำคัญในการเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคโดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษานอกระบบจึงเป็นกลไกสำคัญในการช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศได้

- **การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)** คือ การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากประสบการณ์ การทำงาน บุคคล ครอบครัว ชุมชน สื่อ และแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ พัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงเพื่อความบันเทิง นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงการศึกษาทงเลือก (Alternative Education) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบทั่วไป จัดขึ้นตามปรัชญาความเชื่อที่หลากหลาย แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการเดียวกันว่าบุคคลมีความเป็นปัจเจกซึ่งแตกต่างกัน การศึกษาจึงควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญาและด้านจิตใจ

ภาพที่ 86: รูปแบบของการจัดการศึกษาในประเทศไทย

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งการศึกษาเรียนรู้ของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากพลวัตการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ความก้าวหน้าขององค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคม การศึกษาเรียนรู้จึงจำเป็นต้องขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบ ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันระบบการศึกษาของประเทศไทยยังคงขาดความสมดุลระหว่างการศึกษาระบบและการศึกษารูปแบบอื่น ๆ การพัฒนาการศึกษาของประเทศจึงยังคงเน้นหนักไปที่การศึกษาในระบบโรงเรียน โดยมองข้ามศักยภาพของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างประสบความสำเร็จและมีความสุข

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่

- ค่านิยมและทัศนคติของสังคมที่มักมองการศึกษานอกระบบเป็นทางเลือกสุดท้าย ไม่นิยมเรียน เนื่องจากยังคงมองว่าผลผลิตของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอาจไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐาน หรือเป็นกลุ่มคนที่มีความคิดแปลกแยกจากคนส่วนใหญ่ในสังคม
- การขาดความพร้อมทางด้านแหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการศึกษาเรียนรู้
- การขาดการผลักดันอย่างจริงจังในเชิงนโยบายและข้อจำกัดในการปฏิบัติการ แม้ว่าประเทศไทยจะมีการกำหนดสิทธิการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถาบันทางสังคมตามมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่ม ตรงตามธรรมชาติของการเรียนรู้ที่มุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ทั้งยังสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต อย่างไรก็ตาม การออกกฎกระทรวงและกลไกสนับสนุนอื่นๆ ยังอยู่ในรูปของแนวทางกว้าง ๆ และยังไม่ได้มีการเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

จากอุปสรรคต่าง ๆ ภายในประเทศเหล่านี้ ทำให้ในการวางแผนทางการศึกษาสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ใช้การพิจารณาจากหลักการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามกรอบแนวทางของ OECD และกรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ดังที่จะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องอาศัยรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ไม่ใช่เพียงแต่การเรียนการสอนตามหลักสูตรในห้องเรียนเท่านั้น โดยเป้าหมายของการจัดการศึกษาแต่ละประเภทนั้นเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยและสภาพแวดล้อมตลอดจนพื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ กรอบแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบองค์รวม (Comprehensive View) ควรประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ (OECD, 2004) ได้แก่

1. มีมุมมองอย่างเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และตามอรรถาศัย ให้เกิดเป็นระบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกัน ครอบคลุมทุกช่วงอายุ และสามารถสร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษาเรียนรู้ให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง
2. มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้เรียน
3. มีแรงจูงใจที่จะเรียน มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยปลูกฝังความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน
4. มีเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่หลากหลาย ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว โดยต้องให้ความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาอื่นๆ ที่ครบวงจรตลอดช่วงชีวิต

ภาพที่ 87: ช่วงอายุของบุคคลและประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับ

การศึกษาตลอดชีวิต				
นอกระบบ	ในระบบ		นอกระบบ	นอกระบบ
อรรถาศัย	นอกระบบ	ในระบบ	อรรถาศัย	อรรถาศัย
	อรรถาศัย			
		นอกระบบ	อรรถาศัย	
แรกเกิด	ปฐมวัย	วัยเรียน	วัยทำงาน	วัยเกษียณ

ที่มา: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาศัย (กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ

3) ตัวอย่างกรณีศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น

การมองภาพแบบองค์รวม

ประเทศญี่ปุ่นเป็นชาติหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพลเมืองอย่างเข้มข้นมาอย่างยาวนาน สามารถสอดแทรกการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน และสามารถปลูกฝังความรักที่จะเรียนรู้ให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สังคมญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การเรียนในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่มองการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการสั่งสมองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่สามารถทำได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศญี่ปุ่น เริ่มตั้งแต่ในช่วงทศวรรษที่ 1940s โดยเริ่มจากการพัฒนานโยบายด้านการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาชุมชน และนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต และมีการออกนโยบายการศึกษาต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้มีการปรับปรุงกฎหมายการศึกษาขั้นพื้นฐานและกฎหมายอื่นๆ ส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยยึดโครงสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการออกกฎหมายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งส่งผลให้ในปีค.ศ. 2001 มีการสำนักรับนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนสภาการเรียนรู้ตลอดชีวิตในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หน่วยงานทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับ โดยกำหนดบทบาทการดำเนินงาน ดังนี้

ส่วนกลาง

- กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) ทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานการศึกษา มีอำนาจพัฒนา กำหนดนโยบาย ดำเนินงานร่วมกับองค์กรท้องถิ่นในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตลอดชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด โดยกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะดำเนินโครงการต่าง ๆ ตามที่นโยบายกำหนดไว้ โดยร่วมกับกระทรวงต่าง ๆ เช่น

- ด้านแรงงาน ร่วมกับกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (Ministry of Economy, Trade and Industry) ดำเนินโครงการฝึกอบรมทักษะให้เจ้าของสถานประกอบการธุรกิจขนาดย่อย ระบบสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่ลูกจ้าง ให้มีโอกาสพัฒนาทักษะและศักยภาพการทำงานมากยิ่งขึ้น
  - ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดำเนินการจัดระบบเครือข่ายข่าวสารทางการศึกษาและการสื่อสาร (Educational Information and Communication Network System “ei-Net”) เพื่อขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดวิธีการที่ง่ายแก่ประชาชนให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาได้ทุกที่และทุกเวลา
- สำนักงานนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Policy Bureau) ทำหน้าที่เป็นผู้นำแนวทางของการศึกษา วางแผนและกำหนดนโยบาย โดยทำงานร่วมกับสถานศึกษา ครอบครั้ว ชุมชน รวมทั้งทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ วิทยาลัยอบรมเฉพาะทาง อำนวยความสะดวกด้านการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

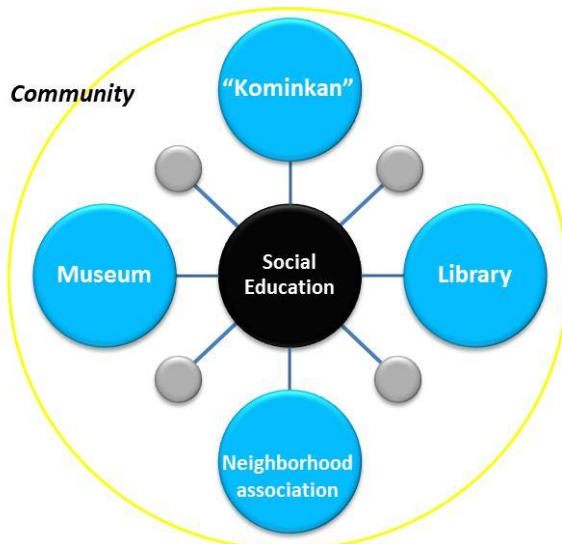
ส่วนท้องถิ่น

- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า “โคมินกัน” (Kominkan) ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่คนในชุมชนตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ มักมีลักษณะเป็นอาคารทันสมัย มีห้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อย่างหลากหลาย อาทิเช่น กิจกรรมการฝึกพื้นฐานอาชีพ/การอบรมเพื่อสร้างอาชีพเสริม กิจกรรมฝึกร้องเพลงของผู้สูงอายุ กิจกรรมฝึกเล่นไพโรราณของญี่ปุ่น กิจกรรมฝึกเล่นเกมสำหรับเด็กเล็ก กิจกรรมฝึกวาดภาพศิลปะ โดยมีการรับอาสาสมัครบุคคลากร/ผู้สูงอายุในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรร่วมด้วย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะขึ้นตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจะเป็นผู้กำกับดูแล ตรวจสอบ ติดตาม และให้คำแนะนำด้านวิชาการ
- แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น สนามกีฬา พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ซึ่งเป็นหน่วยงานเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เชื่อมโยงสอดคล้องกันและมีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ และประชาชนเองก็สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

การเรียนรู้เพื่อชุมชนโดยชุมชน

การจัดการเรียนรู้ในประเทศญี่ปุ่นเน้นการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นอย่างเข้มข้น ผ่านกลไก “การเรียนรู้ของชุมชน” (Social Education) ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรมทางการศึกษารวมทั้งกิจกรรมพลศึกษา และกิจกรรมนันทนาการ สำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่นอกโรงเรียน และกิจกรรมที่จัดขึ้นอันเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียน มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาประชาชนและชุมชนโดยใช้กระบวนการการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนร่วมกัน (Mutual Learning and Teaching) ดำเนินการโดยภาครัฐในส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน โดยมีรัฐบาลกลางเข้ามามีบทบาทในการสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนงบประมาณ กำหนดบทบาทชัดเจนของผู้เกี่ยวข้อง มาตรฐานการดำเนินงาน คุณสมบัติและคุณวุฒิของบุคลากร รวมถึงการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ภาพที่ 88: การเรียนรู้ของชุมชน (Social Education) ในประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) ประเทศญี่ปุ่น

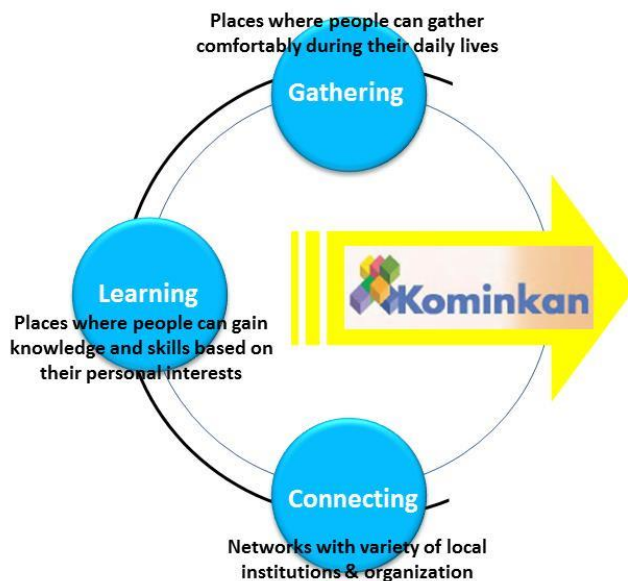
เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของการเรียนรู้ของชุมชนในประเทศญี่ปุ่นก็คือการมีโคมินกัน ซึ่งถูกตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อตอบสนองของประชาชนที่ต้องการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการยกระดับความเป็นอยู่จากภาวะยากจนขั้นแค้นจากการพ่ายแพ้สงคราม โคมินกันจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อค้นหาจุดมุ่งหมายใหม่ในการดำเนินชีวิต โดยรัฐบาลกลางได้ให้ความสำคัญ มีการกำหนดกรอบกฎหมายที่ทำให้การเรียนรู้ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ วางมาตรฐานในการดำเนินงาน

สร้างระบบการรับรองคุณภาพของบุคลากร ตลอดจนให้การสนับสนุนทางการเงิน และส่งเสริมการใช้
โคมิ๊งกั๊งในการทำกิจกรรมของชุมชน แนวทางนี้ได้ทำให้ชาวญี่ปุ่นเห็นความสำคัญว่าการเรียนรู้ของ
ชุมชน เป็นการให้สิทธิกับประชาชนในการจัดการศึกษาให้กับตนเองอย่างแท้จริง

ในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นมีโคมิ๊งกั๊งอยู่มากกว่า 17,000 แห่งทั่วประเทศ เป็นช่องทางส่งเสริม
คุณภาพชีวิตแก่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ โดยร่วมมือกับเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด
พิพิธภัณฑ์ โรงเรียน ศูนย์สุขภาพประชาชน สมาคม องค์กรพัฒนา เอกชน ชุมชน เป็นต้น ซึ่ง
ห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ ต่างก็มีพระราชบัญญัติของตนเอง ที่กำหนดบทบาทในการส่งเสริม
สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้สถานศึกษาในชุมชนจัดกิจกรรมหลังเรียนร่วมกับศูนย์การเรียนรู้
ชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ

ภาพที่ 89: โคมิ๊งกั๊งในประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) ประเทศญี่ปุ่น

4) หัยเชิงนโยบาย

บทบาทของภาครัฐสำหรับประเทศไทยในอนาคตนอกจากจะต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระบบแล้ว ยังต้องส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตควบคู่ไปด้วย โดยแนวนโยบายเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถดำเนินการได้ โดยอาจมีแนวทางดังนี้

มีเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่สมดุลและหลากหลาย

- มีนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจน โดยการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มากยิ่งขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรมต่อเนื่องเพื่อพัฒนาให้ประชาชนทุกวัยของประเทศมีความรู้ เป็นการเพิ่มศักยภาพของประชากร
- หลักสูตรควรมีขอบเขตเนื้อหาที่ยึดจากหลักสูตรแกนกลางและมีหลักสูตรท้องถิ่นในสัดส่วนที่เหมาะสม ควรมีหลายลักษณะทั้งหลักสูตรระยะสั้น ระยะยาว รวมทั้งมีความยืดหยุ่น เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งเน้นการตอบโจทยความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ควรจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชน สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและปัญหาของตนเองได้
- ประเภทของกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบควรจะครอบคลุมกิจกรรมหลัก ๆ ได้แก่ (1) กิจกรรมการศึกษาพื้นฐาน (2) กิจกรรมการให้ความรู้ทางด้านทักษะ และ (3) กิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไป เป็นการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตประจำวัน เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้
- มีการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน ทั้งนี้เพื่อให้ตรงกับจุดประสงค์ของการศึกษาเรียนรู้ การประเมินผลควรเป็นการประเมินการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นการประเมินแบบแข่งขันเพียงอย่างเดียว ควรใช้เทคนิควิธีการประเมินที่หลากหลายให้เหมาะสมกับลักษณะของวิชาหรือลักษณะของกิจกรรม และลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย และการประเมินผลควรรับฟังผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากผู้เรียนด้วย

สร้างการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

- จัดโครงสร้างองค์การบริหารการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น โดยร่วมมือกับกระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ความสำคัญกับส่วนท้องถิ่นในการยกระดับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะสมรรถนะของประชาชน โดยหน่วยงานในส่วนกลางเน้นการจัดทำยุทธศาสตร์ กำหนดนโยบาย มาตรฐานการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ตลอดชีวิต วิธีการวัดผลประเมินผล และการทำวิจัยเพื่อแสวงหานวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการศึกษา/การเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณในการดำเนิน ิงานของหน่วยงานการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนในระดับท้องถิ่นนั้น หน่วยงานระดับท้องถิ่นดำเนินงานในรูปของศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการศึกษา / การเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่าย และชุมชน ดำเนินกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ก่อนปฐมวัยจนถึงวัยเกษียณอายุ

พัฒนาแหล่งการเรียนรู้

- รัฐควรจัดพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนส่งเสริมภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ในการจัดพื้นที่เปิด (Open Spaces) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน
- จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจัดแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยุการ บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ใช้สื่อชนิดต่าง ๆ หลายชนิดผสมผสานกัน (Multi-Media) ใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย รวมทั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิทยุบริการที่สามารถช่วยแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้
- เน้นการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจะช่วยให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ ควรจะมีหลายรูปแบบ ไม่ควรยึดหลักว่าต้องสร้างใหม่เสมอ อาจจะใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น หรือทรัพยากรท้องถิ่น การดูแลบริหารควรทำในรูปของอาสาสมัครและผู้แทนชาวบ้าน ผลัดกันหมุนเวียนกัน ให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนดูแลมากขึ้น แหล่งการเรียนรู้ควรประสานและร่วมมือกัน อาจเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4.2.2 โมดูล 2: การพัฒนาระดับบุคคล (Individual Development)

การศึกษาในส่วนก่อนหน้านี้อาจได้สะท้อนภาพรวมการศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนเป้าประสงค์ในระดับมหภาค (Macro) ทั้งนี้ ในการศึกษาส่วนนี้จะเป็นการศึกษาไล่เรียงรายละเอียดลงมาในระดับจุลภาค (Micro) หรือกรอบการพัฒนาในระดับบุคคล สาเหตุที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับบุคคลนั้นก็เพราะว่าการพัฒนาประเทศหรือสังคมใด ๆ ย่อมต้องมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาบุคคลตั้งนั้นแล้ว หากเรากำลังจะยกระดับเป้าประสงค์ของประเทศและเป้าประสงค์ของการศึกษาเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่มุ่งหวังแล้ว จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับบุคคลโดยมีกรอบการพัฒนาที่สอดคล้องเชื่อมโยงกัน

สำหรับเนื้อหาการศึกษาวิเคราะห์ในส่วนนี้ประกอบด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่

- 1) ปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ด้านการพึ่งพาตนเอง และเป็นอิสระจากผู้อื่น (Independence) กับ ด้านการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Inter-dependence)
- 2) ภาพคนไทยในปัจจุบัน (As Is)
- 3) ภาพคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 (Should Be) ซึ่งครอบคลุมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน 3 กลุ่มด้วยกัน คือ (1) กลุ่มของจิต (Mindset) (2) กลุ่มของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) และ (3) กลุ่มขององค์ความรู้แกนสำคัญ
- 4) ช่องว่าง (Gap) ระหว่างคนไทยในปัจจุบันกับคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

4.2.2.1 ปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลของคนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการคิดและสังเคราะห์ที่ทุกคนพึงมีแบ่งออกได้เป็นสองทางคือ ความเป็นอิสระจากผู้อื่น (Independence) และการพึ่งพาผู้อื่น (Inter-dependence) เปรียบได้เสมือนการเปรียบเทียบระหว่างสองขั้วของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเข้มข้น (Sociotropy) และการเป็นเอกเทศ (Autonomy) (Sato and McCann, 1997) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการพึ่งพาตนเอง และเป็นอิสระจากผู้อื่น (Independence)

การพึ่งพาตนเองเป็นคุณสมบัติของการอยู่ได้ด้วยตนเอง ความเฉพาะตัว และความมีอัตลักษณ์ที่เด่นชัด (Sato and McCann, 1997) กล่าวคือ ความเป็นปัจเจกบุคคล ในยุคสมัยนี้มนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวจำนวนมาก แต่ในขณะเดียวกัน คนเรากลับไร้ความสามารถในการแยกแยะ หรือจำแนกความเป็นปัจเจกของแต่ละสิ่งออกจากกัน ส่งผลให้เกิดความโง่เขลา (Ignorance) ที่แผ่กระจายอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน การศึกษาจะเป็นตัวช่วยที่สำคัญในการบ่มเพาะความเป็นปัจเจกของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการรับรู้ความเป็นปัจเจกของคนอื่นได้ในขณะเดียวกัน

ทั้งนี้เพราะการศึกษานั้นทำให้คนมีความอยากรู้และชวนหาข้อเท็จจริงเพื่อการตัดสินใจ หาใช่ด้วยการสันนิษฐานหรืออนุมาน ทีกักเอาเอง (Williams, 1957) และด้วยความเป็นปัจเจกนี้เองที่จะเป็นตัวสร้างสังคม ทำให้เกิดความหลากหลายและอิสระทางความคิด แต่อย่างไรก็ตามโดยพื้นฐานของความเป็นปัจเจกแล้ว คำๆ นี้มีบริบทกลาง (Elvin, 1980) ซึ่งสามารถนำไปสู่ทั้งข้อดีและข้อเสียได้ในขณะเดียวกัน เหมือนดาบสองคมหากเกิดความสุดโต่งที่มากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นสองกรณีดังนี้

- **ความโดดเด่นด้วยความเป็นปัจเจกชน:** ความโดดเด่นของคุณสมบัติเฉพาะบุคคล มีความแตกต่างจากคนอื่นด้วยอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการบ่มเพาะความรู้ หรือประสบการณ์
- **ความไม่เข้ากันด้วยความเป็นปัจเจกชน:** ความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่ปรองดอง มักเกิดขึ้นเมื่อความเป็นปัจเจกชนนั้นสุดโต่งจนเกิดพอดี แต่แต่ละบุคคลยึดมั่นกับอัตลักษณ์ของตนเองมากจนไม่เกิดความเคารพหรือความประนีประนอมในสังคม

หากไม่มีความสมดุลระหว่างสองสิ่งนี้ คงเป็นไปได้ยากที่สังคมจะก้าวหน้าไปในทางที่ดี ดังนั้นแล้วพื้นฐานของบุคคลจะต้องถูกหล่อหลอมด้วยการอบรมและบ่มเพาะจากสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา สร้างพื้นฐานทางจิตที่ดีบวกเข้ากับองค์ความรู้และทักษะที่เหมาะสม จึงจะทำให้แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของแง่มุมทางสังคมหรือแง่มุมทางเศรษฐกิจ

2) ด้านการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Inter-dependence)

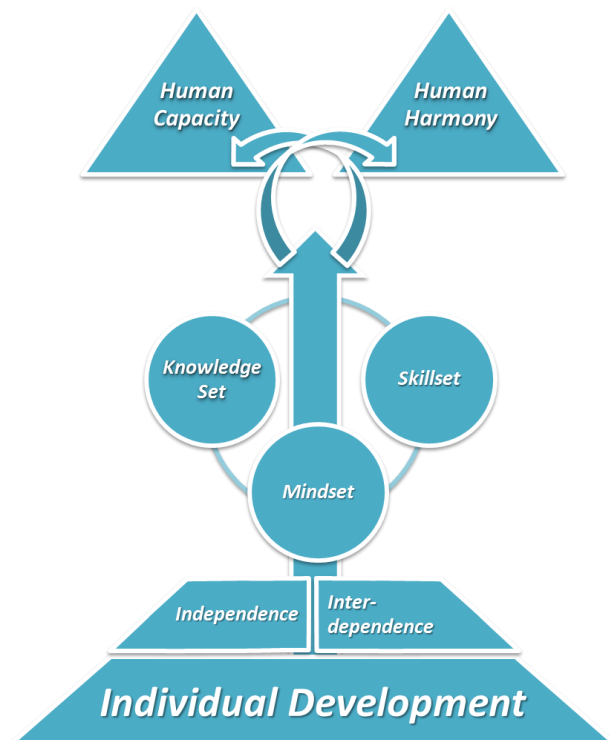
ส่วนด้านการพึ่งพาอาศัยกันและกันนั้นเป็นคุณสมบัติในเชิงการเข้าสังคม และการอยู่ด้วยกัน กล่าวคือ เป็นคุณสมบัติในการมีสัมพันธภาพ (Relatedness) การรับรู้และเข้าใจ (Attending to Others) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน (Harmony) (Sato and McCann, 1997) ดังนั้นนอกเหนือจากการเป็นปัจเจกชนแล้ว บุคคลหนึ่งๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม อันเนื่องมาจากการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อการเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในระดับบุคคลและองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่มีความเชื่อมโยงถึงกันและกัน หรือที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) การพึ่งพาอาศัยกันโดยเริ่มจากระดับบุคคลนี้สามารถขยายออกสู่ภาพที่ใหญ่ขึ้น (Scale Up) โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นในสามลักษณะใหญ่ (Somech, 2000) คือ

- **ทางเศรษฐกิจ (Economics Inter-dependence):** เนื่องจากทุกอย่างมีความเป็นสากลมากขึ้น ทั้งการประกอบกิจการ การแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างประเทศและในประเทศ การไหลของเม็ดเงินสามารถเป็นตัวชี้วัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดีว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์นั้นเป็นสิ่งจำเป็น

- ทางสิ่งแวดล้อม (Environment Inter-dependence): เป็นการพึ่งพาอาศัยกันและกันในระดับชุมชน การอยู่อาศัยการดำรงถึงกันและกัน สรรค์สร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของธรรมชาติ หรือสภาวะการณ์อยู่อาศัยโดยทั่วไปเช่น การจัดสรรพื้นที่ หรือแม้แต่บรรยากาศการอยู่ร่วมกัน
- ทางสังคม (Social Inter-dependence): เรื่องของการผสมรวมกันของวัฒนธรรมและความแตกต่างกันในสังคม เพื่อลดความตึงเครียดในการประกอบกิจกรรมอย่างเช่น การทำงาน การรับค่าจ้าง เงื่อนไขของการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมหากขาดซึ่งพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันแล้ว ย่อมไม่เกิดความสุข และปัญหาของช่องว่างในสังคมก็ยังคงจะมีต่อไป

ทั้งนี้สามารถกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ได้ตามโมเดลนี้ โดยยึดเอาความเป็นอิสระ (Independence) และ การพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Inter-dependence) เป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนาต่อยอด

ภาพที่ 90: โมเดลการกำหนดลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพนี้สื่อถึงแนวทางการพัฒนาบุคคล ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นปัจเจก (Independence) และการพึ่งพาอาศัย (Inter-dependence) วิธีทางการพัฒนานั้นประกอบไปด้วย การเสริมสร้าง กลุ่มจิต (Mindset) กลุ่มทักษะ (Skill Set) และ กลุ่มความรู้ (Knowledge Set) ทั้งนี้แล้วจะนำไปสู่สองเป้าหมายของการพัฒนาบุคคลซึ่งก็คือการเพิ่มศักยภาพของคน (Human Capacity) และการทำให้เกิดความสมานฉันท์ (Human Harmony) ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้เป็นเป้าหมายที่เราควรบรรลุในการพัฒนาบุคคลให้เหมาะสมกับยุคสมัยศตวรรษที่ 21 ในส่วนของ Human Capacity นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3H คือ Head Hand และ Heart กล่าวคือ การมีหัวคิด ริเริ่มกระทำ และการมีจิตสำนึกที่ดี ในขณะที่เดียวกัน Human Harmony นั้นก็สามารถแบ่งออกได้เป็นอีก 3H คือ Hope Happiness และ Harmony คือการมีความหวัง มีความสุข และการอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย การศึกษามีหน้าที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้น (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556)

4.2.2.2 คนไทยในปัจจุบัน

ลักษณะของคนไทยในปัจจุบันนั้นยังคงขาดแรงกระตุ้นเพื่อการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมโดยรวมที่ไม่เห็นความกระตือรือร้น ความรักสงบ และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหรือความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการมีอยู่แบบตามอัตภาพ

ศ. ดร. จุรี วิจิตรวาทการได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยคนไทยในปัจจุบัน (2554) โดยมีการกล่าวถึงการวิจัยของกลุ่ม Cornell Thailand Project นำโดยศาสตราจารย์เฮอเบิร์ทฟิลลิปส์ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมลักษณะของกลุ่มชาวบ้านชนบท หมู่บ้านบางชัน เขตมีนบุรี จังหวัดกรุงเทพฯ ผ่านการศึกษาในแบบสหวิทยาการเพื่อการวิจัยทางคุณภาพ คือการสังเกตและเก็บข้อมูล และการใช้เครื่องมือทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ ได้พบว่าคนไทยกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะ ชอบปฏิสัมพันธ์กัน ชอบความราบรื่นกลมกลืนทางสังคม หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าไม่แสดงความรู้สึกเชิงลึกต่อกัน ต่อหน้ามักยิ้มให้กันตลอด แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าคิดอะไร มีความอดทนสูง เก็บความรู้สึกเก่ง ทั้งยังมีความเป็นปัจเจกนิยมสูง แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความเกรงใจ รักสนุก ไม่ชอบผูกมัดในระยะยาว และสุดท้ายคือชอบกิจกรรมเฉพาะกิจ ซึ่งลักษณะของบุคคลที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นสามารถจัดสังคมไทยให้อยู่ในประเภทสังคมโครงสร้างหลวม (Loose Structure)

ต่อมาข้อมูลของลักษณะคุณสมบัติของคนไทยนี้ได้รับการให้ความสนใจจาก จอห์น เอฟ เอ็มเบรี นักวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา และสามารถสรุปรวมเป็นลักษณะสี่ประการใหญ่ ได้แก่

- ความเป็นปัจเจกชนนิยมสูง (Individualism) กล่าวคือ มีลักษณะการดำรงชีวิตแบบตัวใครตัวมัน ความเป็นอิสระชน ชาตวินัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากลักษณะการเลี้ยงดูแต่เยาว์วัย
- การไม่รู้จักราวางแผนในระยะยาว (Lack in Long-term Vision) หรือวางแผนการป้องกันปัญหาล่วงหน้า และไม่รู้จักรการทำงานอย่างเป็นกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพ
- คุณสมบัติของความยืดหยุ่นสูง (Flexibility) สามารถปรับตัวได้ง่าย ฉะนั้นแล้วจึงยังสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้แม้ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า คือมีทักษะในการปรับตัวที่ดี
- มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบและกฎกติกาทางสังคม รู้ชัดเจนถึงหน้าที่ แต่ไม่มีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามทั้งนี้เพราะสังคมไม่มีบทลงโทษที่แท้จริงให้แก่ผู้ละเมิด (Low Social Sanction) หรือมีบทลงโทษในระดับที่เบาบางและไม่จริงจัง ทำให้คนไม่มีความกระตือรือร้นที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม หากมองในอีกด้าน จากการศึกษพบว่าลักษณะทางสังคมโครงสร้างหลวม นั้น ก่อให้เกิดจุดแข็งที่ชัดเจนคือ

- การอยู่รอดได้ดี (Survival Value) คือรู้จักการเปลี่ยนท่าที เจรจาต่อรอง มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ไม่มีความตายตัว
- มีการบูรณาการทางสังคมสูง (High Social Integration) เนื่องด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และชนชั้น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยมีปัญหาหรือช่องว่างทางสังคมที่ค่อนข้างน้อย

จากการศึกษานี้เราสามารถเห็นภาพคร่าว ๆ ของลักษณะนิสัยของคนไทยทางด้านสังคมได้ในระดับหนึ่งแต่หากกล่าวถึงในเรื่องขององค์ความรู้หรือความสามารถ อาจต้องประเด็นที่ต้องหยิบยกขึ้นมาจากผลทางการศึกษา หรือการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในเบื้องต้น ถึงแม้จะไม่สามารถทำให้มองเห็นภาพที่แท้จริง แต่ก็ยังสามารถทำให้เห็นภาพรวมได้ในระดับหนึ่ง

ปัจจุบันมีวลีที่กล่าวกันว่าคนไทยนั้นมีความรู้แต่ปราศจากปัญญา กล่าวคือตัวขององค์ความรู้นั้นมีการอบรมบ่มเพาะแต่หากศักยภาพของคนไทยไม่สามารถนำสิ่งที่ได้รับมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวเองและสังคมโดยรวม ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าเรายังคงขาดกลุ่มจิตที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาซึ่งคือ “จิตสังเคราะห์และจิตสร้างสรรค์” หากมีองค์ความรู้แต่หากขาดการมีลักษณะจิตทั้งสองจิตนี้ไป ก็ย่อมไม่เกิดการพัฒนาหรือความก้าวหน้าที่แท้จริง

4.2.2.3 คนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

1) กลุ่มของจิต (Mindset)

ลักษณะของจิตที่คนในศตวรรษที่ 21 พึงมีตามแนวคิดของ เฮาเวิร์ด การ์ดเนอร์จากการรวบรวมของเบลล์นิกาและแบรนต์ในหนังสือ ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (2554) ได้แบ่งกลุ่มของจิตออกเป็น 5 กลุ่ม

- จิตเชี่ยวชาญ (Discipline) = ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความลึกขององค์ความรู้

เป็นกลุ่มจิตที่มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาและสั่งสมองค์ความรู้ในระดับบุคคลไม่ว่าจะเป็นในระบบการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ (Formal Education) หรือการเรียนการสอนนอกห้องเรียนหรืออย่างไม่เป็นทางการ (Informal Education) ซึ่งคำว่า Discipline นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสองความหมายคือ (1) ความรู้ความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาอย่างแท้จริง ในยุคที่โลกนั้นมีการก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง Mindset ของคนเราคือต้องมีการขวนขวายเพื่อความรู้อื่น ๆ อยู่ตลอดเวลาเพราะความรู้ในทุก ๆ ด้าน ต้องมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างทันทั่วถึง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับช่วงเวลานั้น ๆ ของยุคสมัยนั้น ๆ (2) Discipline ที่ว่าคือการมีวินัยในการเรียนรู้ เมื่อคนเรามีพื้นฐานที่ดีจากการศึกษาสั่งสมมาอย่างเพียงพอ สิ่งที่เราต้องการเพื่อให้สามารถสานต่อการพัฒนาของทักษะนั้น ๆ ได้คือการมีวินัยในการเรียนรู้ ศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เปิดความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยของศตวรรษที่ 21 นั้น คนเราไม่ควรเป็นผู้เชี่ยวชาญแต่เพียงองค์ความรู้เดี่ยวเท่านั้น หากแต่ควรมีความรู้ผสมผสานกันเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Adaptive) เปรียบเสมือนเป็นการหล่อหลอมองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ที่ดียิ่งขึ้น (Knowledge Integration) ซึ่งอาจจะเป็นการยากในสมัยเดิมนั้น แต่ในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Technology) ความสามารถในการแผ่ขยายองค์ความรู้ให้ออกไปเรื่อย ๆ นั้นมีมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ สิ่งที่จะมาช่วยเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะของการแผ่ขยายออกในวงกว้างก็คือจิตที่สองที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

- **จิตสังเคราะห์ (Synthesizing) = ความเปิดกว้างทางความคิด**

นับว่าเป็นจิตที่มีคุณค่ามากที่สุดก็ว่าได้ (Murray Gell-mann) จิตรู้สังเคราะห์ หมายถึงจิตที่มีการสำรวจแหล่งข้อมูลอันหลากหลายรู้ว่าอะไรควรค่าแก่ความสนใจของตนเอง และสุดท้ายต้องมีการนำข้อมูลเหล่านั้นมาผสมผสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่น จิตนี้ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นเนื่องด้วยการเกิดขึ้นของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นตัวสื่อกลางของการเรียนรู้ที่สำคัญ คนที่มีจิตรู้สังเคราะห์ที่ดีย่อมสามารถก้าวสู่การเป็นบุคลากรที่เป็นเลิศได้ คนที่มีจิตรู้สังเคราะห์ที่ดีในลักษณะของการสังเคราะห์เพื่อคนอื่น สามารถเข้าใจได้ง่าย ก็ย่อมสามารถเป็นบุคลากรทางการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ ทั้งนี้ อาจนับได้ว่าจิตรู้สังเคราะห์เป็นหนึ่งในกลไกของการแผ่กระจายความรู้ให้ทั่วถึงได้เช่นเดียวกัน

- **จิตสร้างสรรค์ (Creating) = การต่อยอด แผลขยายเพื่อสิ่งที่ดีกว่า**

จิตสร้างสรรค์ กล่าวคือจิตที่คิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของเชิงสังคม ศิลปะ หรือแม้กระทั่งวิทยาศาสตร์ เป็นจิตที่ช่วยส่งเสริมการหาหนทางใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมที่เป็นผลดีแก่สังคมได้เป็นอย่างดี คนในสังคมศตวรรษที่ 21 ควรเป็นคนที่เฝ้าค้นหาแนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่อย่างต่อเนื่อง

จิตทั้งสามลักษณะที่กล่าวไปในข้างต้น ทั้งจิตเชี่ยวชาญ จิตรู้สังเคราะห์ และจิตสร้างสรรค์ ล้วนต้องผนวกรวมอยู่ด้วยกันเพื่อให้เปิดองค์ความรู้ที่เป็นวิทยาการของยุคสมัย ไม่สามารถขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปได้ เพราะในศตวรรษที่ 21 นี้เราต้องมีความไม่คุ้นเคย มีวินัยของตนในการศึกษาหาความรู้ รับรู้ข้อมูลเหล่านั้นและนำมาวิเคราะห์ และประกอบเข้าด้วยกันด้วยการสังเคราะห์ และการสังเคราะห์นั้นคือการประมวลผลเพื่อกลับกรองข้อมูลหรือข้อพิเคราะห์นั้นให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นั้นสามารถนำมาสานต่อกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาในภาพรวมได้

อย่างไรก็ตาม จิตทั้งสามลักษณะที่กล่าวไปในข้างต้น จะไม่สามารถยังผลอย่างมีประสิทธิภาพได้เลยหากไม่มีการเชื่อมต่อกับภาคความเป็นสังคม สังคมจะไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างรอบด้านหากคนเราไม่คำนึงถึงความสำคัญของการปรองดองและการอยู่ร่วมกันอย่างสวัสดิภาพ ดังเช่นที่ได้กล่าวไว้ในปัจจัยพื้นฐานขั้นต้นระดับบุคคลว่า ย่อมต้องให้ความสำคัญกับพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นจิตอีก 2 ลักษณะหลักดังนี้

- **จิตเคารพ (Respectful) = การสมานฉันท์ เชื่อมโยงระหว่างบุคคล**

ผู้ที่มีจิตรู้เคารพจะสามารถเปิดใจต้อนรับบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวได้อย่างหลากหลาย ทำให้เกิดความเป็นสากล สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ ด้วยการให้เกียรติและความเคารพซึ่งกันและกัน เพราะในโลกที่มีการเชื่อมโยงนั้นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องของการเคารพกันและกันเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาอันยาวนานเพื่อปลูกฝังให้จิตนี้หยั่งรากลึกในสังคม

- **จิตจริยธรรม (Ethical) = การรู้ผิดชอบชั่วดี กรอบของความเป็นธรรมในสังคม**

จิตจริยธรรมเป็นเรื่องของการมีจุดยืนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของแนวคิดในเชิงนามธรรมถึงบริบทของตนเองในสังคม ว่าเราต้องการเป็นคนแบบไหน มีบทบาทอะไรต่อคนรอบข้างและสังคมทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้สึกผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทของตนเอง กล่าวคือมีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับเป้าหมายของตน โดยในขณะเดียวกันนั้นก็ต้องคำนึงว่าบุคคลหนึ่ง ๆ นั้นเป็นทั้งสมาชิกของครอบครัว ชุมชน ประเทศ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในโลก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ควรหรือไม่ควรก็เป็นที่ยาก เพราะเป็นแนวคิดในเชิงนามธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของจรรยาบรรณอาชีพ หรือการเป็นพลเมืองที่ดี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลหนึ่ง ๆ ควรถูกสั่งสมเรื่อยมาแต่เยาว์วัย ควบคู่ไปกับจิตเคารพที่กล่าวไปข้างต้น

2) กลุ่มของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

กระบวนทัศน์ในศตวรรษที่ 21 นั้น จะต้องมีการปรับเปลี่ยนในหลากหลายทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงจากการมุ่งเน้นที่ส่วนภาคการผลิต มาเป็นการมุ่งเน้นทางข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างครอบคลุม จากการระดมสมองและเรียบเรียงโดย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) กลุ่มทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ดังนี้

● ทักษะในเชิงของกระบวนกรคิดและสังเคราะห์ (Learning and Thinking)

เป็นทักษะที่เน้นในเรื่องของกระบวนกรการเรียนรู้ และการคิดสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ เพราะความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ดังนั้น ทักษะนี้จะเป็นสิ่งพื้นฐานเพื่อการต่อยอดที่ดีของความเป็นเลิศทางการเรียนรู้และคิดวิเคราะห์ข้อมูล

- กระบวนกรคิดและการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving): การใช้ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ต้องการ กระบวนกรคิดที่แตกต่างกัน รวมไปถึงการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อการผลิตองค์ความรู้และการตัดสินใจที่ดี ควบคู่ไปกับการรับมือและแก้ปัญหาที่ดี
- ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation): ต้องมีทักษะของการคิดริเริ่ม หรือนำเสนอแนวคิดใหม่ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการระดมสมอง ทั้งในระดับของบุคคลและการทำงานเป็นกลุ่ม ประเด็นสำคัญคือเรื่องความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่กรอบนอกในเชิงของความรู้และเชิงสังคม

● ทักษะในเชิงของเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์เชิงข้อมูล (Technology and Media for Information)

- ความรู้เชิงกรใช้ข้อมูล (Information Literacy): เน้นในเรื่องของความสามารถ และทักษะในการเข้าถึงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการประมวลผล ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรู้จักเอาข้อมูลที่ได้มานั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเพื่อการแก้ปัญหา หรือการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบจริยธรรมทางสังคม

- ความรู้เชิงการใช้สื่อ (Media Literacy): เป็นทักษะของการคิดวิเคราะห์และเข้าใจในสื่อที่มีอยู่ในสังคมทั้งตัวคุณค่าและบริบทของการใช้สื่อนั้น ๆ นอกจากนี้แล้วยังต้องรู้จักการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิผล
  - ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT Literacy): รู้จักการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ การจัดการ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จากคอมพิวเตอร์ ระบบ Global Positioning System (GPS) และอื่น ๆ เพื่อการการขับเคลื่อนที่ดีของเศรษฐกิจฐานความรู้ ภายใต้กรอบจริยธรรมในสังคม
- ทักษะในเชิงของการทำงานและก้าวหน้าในอาชีพ (Career Progressing)

เป็นทักษะของการจัดการและรับผิดชอบงานภายในสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง เฟื่องความสนใจไปที่การพัฒนาทักษะที่เพียงพอต่อการพัฒนาในสายงานอาชีพ และการใช้ชีวิตในการทำงาน

    - การสร้างประสิทธิผลและความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน (Productivity & Accountability): ทักษะในการตั้งเป้าหมาย และการก้าวข้ามอุปสรรคในสภาวะกดดัน การจัดลำดับความสำคัญของหน้าที่การงาน และการจัดการตนเองตลอดจนกระทั่งการผลิตผลงานที่มีคุณภาพอย่างเป็นมืออาชีพ ภายใต้กรอบความจริยธรรมหรือจรรยาบรรณอาชีพนั้น ๆ
    - ภาวะความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบต่อตนเอง (Leadership & Responsibility): ทักษะที่จะสามารถชี้แนะ หรือแนะแนวทางให้แก่คนอื่น ๆ ได้ ให้ความช่วยเหลือคนอื่นเมื่อจำเป็น และการรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก
    - ความคิดริเริ่มและการกำหนดทิศทางให้แก่ตนเอง (Initiative & Self-Direction): ต้องสามารถกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายให้แก่ตัวเองได้ หากความสมดุลในแง่ของการวางแผนระยะยาว และความต้องการในระยะสั้นและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จะต้องสามารถทำงาน จัดการ และบรรลุเป้าหมายด้วยตนเองได้ สามารถบังคับตนเองให้อยู่ในเส้นทางที่ถูกต้องเพื่อการบรรลุเป้าหมาย เรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตเพื่อให้เกิดเป็นบทเรียนของปัจจุบัน และอนาคต

- การสื่อสารและการร่วมมือ (Communication & Collaboration): ทักษะของ เรียบเรียงและสื่อความคิด ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำพูด การเขียน หรือการ แสดงออก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี โดยรับฟังประมวลผลสิ่งที่รับรู้ ทั้งนี้ จึงจะก่อให้เกิดความสามารถให้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- ทักษะในเชิงของการอยู่ร่วมกัน (Life and Socializing)
  - ความยืดหยุ่นและการปรับตัวในสังคม (Flexibility & Adaptability): ทักษะใน การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่นในเรื่องของความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ หรือตารางเวลา ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และทักษะในการรับรู้และปรับปรุงตามผลการตอบรับที่ได้จากผู้อื่น รวมถึงการ เข้าใจและต่อรองอย่างมีประสิทธิภาพ
  - การเข้าสังคมและการแลกเปลี่ยนข้ามวัฒนธรรม (Social & Cross-Cultural Skills): รู้ถึงการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เมื่อไหร่ควรพูดหรือควรรับฟัง เคารพในวัฒนธรรม ความคิดและค่านิยมที่แตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง ของการเปิดกว้างทางความคิด (Open-minded)

3) กลุ่มขององค์ความรู้แกนสำคัญ

องค์ความรู้ที่จะหล่อหลอมให้คนมีคุณภาพและมีความเหมาะสมต่อยุคสมัยนั้น สามารถแตกแขนงออกได้เป็นหลายแง่มุม แต่หากหน้าที่ของแต่ละคนที่มีต่อสังคมโดยรวมนั้นแตกต่างกัน และไม่มีมีความจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้ในทุกเรื่องของแขนงความรู้ อย่างไรก็ตาม เราควรจะเข้าใจถึงพื้นฐานความรู้ที่สำคัญของการดำรงชีวิตในเบื้องต้นอย่างรอบด้าน เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการใช้ชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองและมีคุณภาพ

สาระความรู้แกนที่จำเป็น (Core Subjects and Interdisciplinary Themes)

- 1) ภาษาอังกฤษ การอ่าน หรือศิลปะการใช้ภาษา (English, Reading or Language Arts)
- 2) ภาษาต่างประเทศที่สำคัญของโลก (Foreign Languages)
- 3) ศิลปะ (Arts)
- 4) คณิตศาสตร์ (Mathematics)
- 5) เศรษฐศาสตร์ (Economics)
- 6) วิทยาศาสตร์ (Science)
- 7) ภูมิศาสตร์ (Geography)
- 8) ประวัติศาสตร์ (History)
- 9) การปกครองและหน้าที่พลเมือง (Government and Civics)

นอกเหนือจากกลุ่มสาระแกนหลักดังกล่าวแล้ว แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้และจำเป็นต่อบุคคลในศตวรรษที่ 21 ออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

- การรับรู้ความเป็นไปของแนวโน้มของโลก (Global Awareness)

เป็นองค์ความรู้ในมุมกว้าง เพื่อความเข้าใจในความเป็นไปของโลก ในระดับนานาชาติเพื่อความรู้เท่าทันทางความคิด วัฒนธรรม แนวทางการปฏิบัติ และการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันออกไป

- **ความรู้ทางการเงิน เศรษฐศาสตร์ และความสามารถในการประกอบการ (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial literacy)**

เป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตอย่างประสบความสำเร็จ เพราะองค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถรู้และเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวของเรา สามารถใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และการตัดสินใจเพื่อนาคตที่ดี

- **ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology Literacy)**

ถือเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่สุด เป็นฐานของการต่อยอดในด้านอื่น ๆ ของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้นี้ในระบบ หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยพื้นฐานคือหลักของกระบวนการคิดและการแสวงหาความรู้ และยังเป็นตัวผลักดันและพัฒนาสังคมให้เกิดการยกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของประสิทธิภาพของคนในสังคม หรือความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ

- **ความรู้ทางด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Health and Environmental Literacy)**

เนื่องมาจากทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ทั้ง 2 ด้านนี้ ในเรื่องของสุขภาพนั้นคือการรู้ การเข้าใจในพื้นฐานของสุขภาพที่ดี ทั้งด้านกายและจิตใจ สามารถตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนรอบข้างได้ โดยใช้บริการของข้อมูลความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อบริหารและจัดการความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านของสิ่งแวดล้อมนั้นจะเป็นในเรื่องของความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่ตนเองดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของอาหาร อากาศ น้ำ หรือระบบนิเวศ รวมไปถึงการใช้ความรู้ในการสร้างจิตสำนึกในสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน

- **ความรู้ในเชิงการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม (Social and Civic Literacy)**

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไป แต่การอยู่ร่วมกันในสังคมจะยังคงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น องค์ความรู้ของการเป็นพลเมืองจะยังคงมีความจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนจึงควรมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในความเป็นไปของระบบทางสังคมและการเมือง

4.2.2.4 ช่องว่าง (Gap) ระหว่างคนไทยในปัจจุบันกับคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

การประเมินช่องว่าง (Gap) ระหว่างคนไทยในปัจจุบันกับคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ในหัวข้อนี้ เป็นการประเมินช่องว่างของกลุ่มจิตและกลุ่มทักษะของคนไทย เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันว่ายังมีช่องว่างระหว่างภาพของคนไทยในปัจจุบันกับคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 มากน้อยเพียงไร จิตด้านใด หรือทักษะใดที่คนไทย และผู้เรียนไทยยังมีข้ออ่อนด้อยมากที่สุด ควรเร่งปรับปรุงเพื่อเตรียมความพร้อมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ทั้งนี้ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21” ภายใต้โครงการวิจัยนี้ เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2556 สามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะที่ต้องการนั้นประกอบไปด้วย **กลุ่มจิต** ได้แก่ จิตเชี่ยวชาญ จิตสังเคราะห์ จิตสร้างสรรค์ จิตเคารพ จิตจริยธรรม จิตการแข่งขัน (เพื่อการพัฒนา ความเป็นเลิศ ใต้เต้าขึ้นไป) จิตของความเป็นผู้สร้าง (ในแง่ของการสร้างนวัตกรรม) จิตสาธารณะ (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ คิดช่วยเหลือผู้อื่น) จิตอดทน มีวินัยและจิตของความเป็นพลเมือง (Citizenship) และ**กลุ่มทักษะ** ประกอบไปด้วย ทักษะกระบวนการคิดและสังเคราะห์ ทักษะการใช้เทคโนโลยีในประโยชน์เชิงข้อมูลและการสื่อสาร ทักษะในการทำงาน บริหารตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ ทักษะการปฏิสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันในสังคม และทักษะการประยุกต์องค์ความรู้ใช้จริงเพื่อความอยู่รอด โดยผลจากการประเมินในแต่ละด้านมีดังนี้

กลุ่มจิต

ผลจากการประเมินช่องว่าง (Gap) ของกลุ่มจิต (Mindset) ที่เป็นจุดอ่อนที่สุดของคนไทยหรือยังคงขาดในปัจจุบันมากที่สุดสูงสุด 3 อันดับแรก คือ

- อันดับแรก **จิตจริยธรรม** การรู้ผิดชอบชั่วดี รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง (ร้อยละ 30.6)
- อันดับที่สอง **จิตสร้างสรรค์** การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนา (ร้อยละ 25.8)
- อันดับที่สาม **จิตสังเคราะห์** การประมวลความรู้ ไตร่ตรองความรู้ที่ได้มาเพื่อประโยชน์ที่ดี (ร้อยละ 22.6)

ในขณะที่จิตเชี่ยวชาญ มีวินัยในการศึกษา การใฝ่รู้เชิงลึก เพิ่มพูนความรู้ให้ตนเอง (ร้อยละ 16.1) และด้านจิตเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในสังคม เป็นด้านที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าช่องว่างน้อยที่สุด คือ เพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้น

ผลจากการประเมินกลุ่มจิต (Mindset) ของคนไทยที่เป็นจุดแข็งที่สุดของคนไทย หรือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 53.2 ให้ความเห็นว่า จิตเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในสังคม เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมากที่สุด

กลุ่มทักษะ

ผลจากการประเมินช่องว่าง (Gap) ของกลุ่มทักษะที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทยสามอันดับแรก ได้แก่

อันดับแรก **ทักษะกระบวนการคิดและสังเคราะห์ (ร้อยละ 62.3)**

อันดับที่สอง ทักษะการใช้เทคโนโลยีในประโยชน์เชิงข้อมูลและการสื่อสาร (ร้อยละ 14.8)

อันดับที่สาม ทักษะการปฏิสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันในสังคม (ร้อยละ 13.1)

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้อง**มีแนวทางในการปิดช่องว่างดังกล่าว** เพื่อให้สามารถพัฒนาคนไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งอาจทำได้โดยการสร้างสภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสม ช่วยหล่อหลอมลักษณะจิต ทักษะ และคุณลักษณะคนไทย เพื่อให้โดยในส่วนของ การออกแบบสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ได้มีการศึกษาเชิงลึกอยู่ในหัวข้อ 4.2.3 ที่ได้กล่าวถึงต่อไป

4.2.3 โมดูล 3: สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

ในการพัฒนาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 นี้ นอกจากจะต้องให้ความสำคัญกับการมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนในระดับมหภาค และให้ความสำคัญลงมาเชื่อมโยงจนถึงการพัฒนาระดับปัจเจกที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.2.1 และ หัวข้อ 4.2.2 แล้วนั้น ในการพัฒนาการศึกษาไทยให้เป็นการศึกษาเรียนรู้ที่นำไปสู่การเรียนรู้อย่างแท้จริง นำการเรียนรู้เหล่านั้นมาสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างดีเยี่ยมได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ หรือ Learning Environment ที่เหมาะสมด้วย

ในการศึกษาส่วนนี้จึงได้ศึกษาวิเคราะห์เชิงลึกใน 2 ส่วนใหญ่ คือ

ส่วนแรก เป็นการศึกษาประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาพแวดล้อมของการเรียน (Learning Environment) โดยจัดทำกรณีศึกษาเชิงลึกจาก 5 ประเทศที่มีความเป็นเลิศด้านการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ ฟินแลนด์ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮองกง และเกาหลีใต้ (รายละเอียดในหัวข้อ 4.2.3.1)

ส่วนที่สอง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ของประเทศไทย และการเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 และนำมาพิจารณาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน วิเคราะห์ประเด็นปัญหาในปัจจุบันระดับต่าง ๆ และการศึกษานี้ได้นำเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการช่วยสร้างเสริมและบ่มเพาะคุณลักษณะทั้งในกลุ่มจิต (Mind Set) และกลุ่มทักษะ (Skill Set) ที่ดีและจำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะ เป็นบทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน บทบาทของครอบครัวต่อผู้เรียน บทบาทของสถานศึกษาต่อผู้เรียน เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งนำเสนอกรณีศึกษาจุดสว่าง (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย (รายละเอียดในหัวข้อ 4.2.3.2)

4.2.3.1 ประสบการณ์ต่างประเทศเรื่องสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment): กรณีศึกษาเชิงลึกจากประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮังการี และเกาหลีใต้

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จากกรณีหลักปฏิบัติของต่างประเทศในเชิงลึก 5 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮังการี และเกาหลีใต้ โดยแต่ละประเทศมีความโดดเด่น จุดเน้น และประสบการณ์ตัวอย่างที่เป็นบทเรียนที่น่าสนใจในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

- ก. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศฟินแลนด์: การศึกษาที่เน้นศักยภาพเฉพาะตนเป็นที่ตั้ง
- ข. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศสิงคโปร์: การประเมินอย่างเข้มข้นเพื่อมาตรฐานอันเป็นเลิศ
- ค. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น: การสอนเพื่อความเข้าใจถึงแก่นแท้ในความรู้
- ง. สภาพแวดล้อมการศึกษาในเขตปกครองฮ่องกง: นวัตกรรมการศึกษาแห่งเงิน
- จ. สภาพแวดล้อมการศึกษาในประเทศเกาหลีใต้: การศึกษาที่ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว

ก. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในประเทศฟินแลนด์: การศึกษาที่เน้นศักยภาพเฉพาะตนเป็นที่ตั้ง

ประเทศฟินแลนด์ในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยมีจุดเด่นอยู่ที่การให้ความสำคัญของความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล กล่าวคือ เน้นการพัฒนาในระดับบุคคล (Individuality) ให้นักเรียนแต่ละคนสามารถดึงศักยภาพสูงสุดของตนเองออกมาได้ และถือคติที่ว่าทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม

1) การจัดการเรียนการสอน หรือกระบวนการการเรียนการสอน

จากการศึกษาข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมของประเทศฟินแลนด์ ได้พบว่าการจัดการเรียนการสอนของฟินแลนด์นั้นไม่มีความตายตัว เปิดโอกาสให้ครูเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมแก่กลุ่มนักเรียนในความรับผิดชอบของตนอย่างอิสระ สามารถเลือกใช้ตำราได้อย่างหลากหลาย กล่าวคือครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างแท้จริง สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้และการเจริญเติบโตที่ดีของนักเรียน ทั้งในแง่ของกาย จิต สังคม และสุขภาพ โดย

มุ่งหวังให้นักเรียนมีความอยากรู้อยากเห็น สร้างแรงบันดาลใจเพื่อการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้น มีทิศทางของตนเอง ประกอบทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ โดยการให้โจทย์ปัญหาที่ท้าทาย กระบวนการเรียนรู้หลักคือการนำทางให้นักเรียนตั้งเป้าหมายของตนเองได้ พร้อมทั้งยังสามารถประเมินตนเองได้ในขณะเดียวกัน นักเรียนจะต้องได้รับโอกาสเพื่อการร่วมปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของตนเอง

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

ครูในระบบการศึกษาของฟินแลนด์นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพที่เป็นเลิศ ไม่ว่าจะในแง่ของการดูแลจัดการ หรือในแง่ของวิชาการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการบ่มเพาะทักษะอาชีพครูที่มีประสิทธิภาพ ต้องได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองและสังคมอย่างแท้จริงโดยการแสดงความสามารถในการตัดสินใจอย่างเป็นมืออาชีพ และความสามารถในการดูแลจัดการชั้นเรียนตอบสนองนักเรียนในการช่วยให้แต่ละบุคคลเกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

คุณภาพของครูและการเรียนการสอนเป็นกุญแจสำคัญในความสำเร็จของระบบการศึกษาฟินแลนด์ ซึ่งเป็นผลผลิตมาจากความสอดคล้องของวัฒนธรรมและนโยบายในภาพรวม ครูเป็นอาชีพที่คนในประเทศฟินแลนด์ยกย่องเป็นอย่างมากในปัจจุบัน งานวิจัยการศึกษาของ OECD ได้กล่าวว่าการบ่มเพาะทักษะของครูในอดีตนั้นเริ่มตั้งแต่หลังจากที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเรียกว่า Seminarium หรือวิทยาลัยครู (Teacher College) โดยจะเป็นการศึกษาเป็นเวลา 2-3 ปี ในเรื่องของทักษะที่จะต้องใช้อ้างอิงแล้วจึงเข้าสู่การฝึกสอนในห้องเรียน ระบบการบ่มเพาะครูในลักษณะนี้มีพื้นฐานหรือความเชื่อที่ว่า トラบใดที่คนมีพื้นฐานองค์ความรู้ที่ดีมาจากระดับมัธยมศึกษาการบ่มเพาะต่อยอดในเชิงศึกษาศาสตร์ (Pedagogy) การพัฒนาของเด็ก และการจัดการห้องเรียนในเวลา 2-3 ปีย่อมไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำให้คน ๆ นั้นเป็นครูที่มีประสิทธิภาพ วิทยาลัยครูก็มีระบบการคัดเลือกคนโดยเน้นที่บุคลิกลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นครู

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเป็นวิทยาลัยครูให้เข้าไปอยู่ในระบบมหาวิทยาลัย แม้แต่การเป็นครูระดับประถมต้องจบการศึกษาระดับปริญญาโทเพื่อใช้ในการขอใบประกอบอาชีพครู (Teacher Qualification) อย่างถูกต้อง แนวปฏิบัตินี้ในตอนแรกได้ถูกคัดค้านจากผู้นำในมหาวิทยาลัยด้วยเหตุผลที่ว่า การรับครูซึ่งถูกเปรียบว่าเป็นเพียงกึ่งวิชาชีพ (Semi-profession) ในสมัยนั้นเข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยจะเป็นการลดคุณค่าของใบปริญญาลง อย่างไรก็ตาม หลังจากการออกแบบหลักสูตรของศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่าง แนวคิดดังกล่าวจึงถูกหักล้างไป โปรแกรมการฝึกสอนครูในมหาวิทยาลัยนั้นมีการแข่งขันในการคัดเลือกสูง ระบบกลไกของการคัดเลือกนั้นแบ่งได้เป็น 2 ชั้นด้วยกัน ชั้นแรกคือผลคะแนนจากการข้อสอบคัดเลือก ผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และความสำเร็จอื่น ๆ นอกเหนือจากภายในโรงเรียน คนที่ผ่าน

การคัดเลือกในขั้นที่ 1 จะต้องเข้ารับการทดสอบข้อเขียนอีกครั้ง ต้องถูกทดสอบจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่การสอน (Teacher-like Activities) ที่จะต้องมีการแสดงความสามารถในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร และสุดท้ายคือการเข้าสอบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการทดสอบในเรื่องของแรงบันดาลใจในการเป็นครูผู้สอนอย่างแท้จริง

หลักสูตรครูสำหรับครูในต่างระดับชั้นเรียนนั้นมีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย เช่นว่าคนที่ต้องการจบมาเพื่อเป็นครูในชั้นประถมศึกษาจะต้องมีเอกทางด้านศึกษาศาสตร์ และมีวิชาโทที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษาอย่างน้อย 2 วิชาด้วยกัน ส่วนในผู้ที่ต้องการจบการศึกษาเพื่อเป็นครูในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นไปจะต้องมีวิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่ตนจะสอนในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกันกับครูในระดับชั้นประถมศึกษา นักศึกษากลุ่มนี้จะต้องปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศึกษาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะโปรแกรมควบ 5 ปี หรือศึกษาต่างหากหลังจากจบการศึกษาในวิชาที่จะสอนของตนเองในปีที่ 5 นอกจากนั้นนักศึกษาที่เรียนอยู่ในระดับปริญญาโทยังสามารถเข้าศึกษาในวิชาศึกษาศาสตร์ภายใต้คณะครุศาสตร์เป็นเวลา 1 ปีเพื่อใช้ในการขอใบประกอบอาชีพครูอย่างเป็นทางการได้อีกด้วย โดยคุณสมบัติของโปรแกรมการศึกษาเพื่อความเป็นครูในฟินแลนด์ถูกตั้งเอาไว้ทั้งหมด 4 ข้อดังต่อไปนี้

- มีความสามารถในการวิจัยเป็นหลัก: การเป็นครูนั้นไม่ใช่เพียงแค่การเข้าใจในองค์ความรู้ของการศึกษาศาสตร์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เท่านั้น แต่ยังคงมีความรู้ความสามารถในการทำวิทยานิพนธ์โดยการวิจัย ซึ่งเป็นหนึ่งในสิ่งที่ต้องทำเพื่อสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท คนที่ต้องการจบมาเพื่อสอนนักเรียนในระดับชั้นที่สูงนั้นจะเลือกทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาเอกของตน ในขณะที่คนที่ต้องการจบมาเพื่อสอนนักเรียนในระดับชั้นแรกเริ่มนั้นจะเลือกทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศึกษาศาสตร์เป็นหลัก จุดประสงค์หลักของการทำวิทยานิพนธ์นี้คือเพื่อให้ครูได้นำเอาองค์ความรู้ที่ตนสังเคราะห์ออกมาได้นั้นไปใช้ในอาชีพการเรียนการสอนของตนเอง
- มีการมุ่งเน้นเรื่องของการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศึกษาศาสตร์อย่างเข้มข้น: แต่เดิมนั้นโปรแกรมการเตรียมความพร้อมเพื่อความเป็นครูมักจะมองเรื่องของศึกษาศาสตร์เป็นแค่เรื่องพื้นฐานที่ไม่สำคัญ อย่างเช่น การตั้งคำถาม ซึ่งถูกมองว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในทุกหมวดวิชาไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสอนอย่างเฉพาะเจาะจงในศึกษาศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามครุศาสตร์ในประเทศฟินแลนด์นั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนในความรับผิดชอบระหว่างคณะครุศาสตร์และคณะที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้วิชาการ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนการสอนในเรื่องศึกษาศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับองค์ความรู้สาขานั้น ๆ ทั้งในระดับการศึกษาแรกเริ่มและการศึกษาระดับที่สูงขึ้น

- มีการฝึกฝนที่ดีในเรื่องของการวิเคราะห์นักเรียนที่มีปัญหาในการเรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนลักษณะการสอนเพื่อให้เข้ากับนักเรียนในกรณีนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เพื่อการออกแบบสภาพแวดล้อมตามความต้องการและลักษณะเชิงบุคคลอย่างแท้จริง
- ประกอบไปด้วยการปฏิบัติจริง: การเตรียมความพร้อมเพื่อการเป็นครูนั้นประกอบไปด้วยการเรียนรู้ในเรื่องศาสตร์การสอนอย่างเข้มข้น และมีวิทยานิพนธ์ด้วยการวิจัยเป็นสำคัญ โดยจะต้องฝึกการสอนอย่างน้อยหนึ่งปีเต็ม เพื่อประสบการณ์ในโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัย ซึ่งโรงเรียนเหล่านั้นมีจุดประสงค์ของการจัดตั้งเพื่อการปฏิบัติเพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และเพื่อการวิจัยในเรื่องของการเรียนการสอนด้วยเช่นกัน ภายในโรงเรียนเหล่านี้เองที่นักศึกษาฝึกสอนจะได้เข้าร่วมในกิจกรรม Problem-solving ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมทั่วไปของโรงเรียนในฟินแลนด์ ประกอบไปด้วยการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การประเมิน กระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการสอนที่ดีแก่เหล่านักศึกษาฝึกสอนได้

3) หลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรได้ถูกวางไว้เป็นเพียงกรอบภายนอกเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระในการกำหนดวิธีการสอน หรือการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ กฎเกณฑ์สำคัญของหลักสูตรคือความสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์และตัวเนื้อหาสาระ หลักสูตรของฟินแลนด์นั้นแต่เดิมมีพื้นฐานมาจาก School of Thought ที่เรียกว่า Herbert Approach ซึ่งมุ่งเน้นใช้เนื้อหาวิชา (Content) เป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน ซึ่งนำมาสู่ Subject-based Curricula ในระบบการศึกษาในช่วงต้น ต่อมา มีการปรับเปลี่ยนผสมผสานกับรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Dewey Approach ซึ่งเปลี่ยนแกนกลางของการเรียนการสอนจากเนื้อหาสาระมาเป็นการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและมีเป้าหมายในลักษณะบูรณาการ การเรียนรู้จึงกลายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการการศึกษา ทำให้ออกจากการเรียนรู้เนื้อหาสาระจากครูแล้ว ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจึงเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายของการศึกษาด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่มาของ Integrated Curricula จนถึงปัจจุบันนี้หลักสูตรการสอนของฟินแลนด์นั้นมีพื้นฐานมาจาก Approach ทั้ง 2 ที่กล่าวไป เรียกว่าเป็นลักษณะ Dual Structure ซึ่งต้องมีความสมดุลที่ดีถึงจะสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้ (Vitikka et al, 2012) หลักสูตร ณ ปัจจุบันจึงเน้นความสามารถและทักษะเป็นเป้าประสงค์สูงสุดของหลักสูตรการศึกษา

แกนหลักสูตรกลางของการศึกษาในฟินแลนด์ ซึ่งกำหนดโดย Finnish National Board of Education มีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน มีส่วนที่กำหนดเป้าหมายและเนื้อหาแกนกลางที่ต้องสอนในทุก ๆ รายวิชา รวมไปถึงภารกิจ คุณค่า และโครงสร้างของการศึกษา มีส่วนที่กำหนดแนวคิดสำหรับการเรียนและเป้าหมายสำหรับการพัฒนาระบบนิเวศของการเรียนรู้ วัฒนธรรมภายในโรงเรียน และวิถี

การปฏิบัติงาน ดังนั้น หลักสูตรแกนกลางจึงมีบทบาทสองด้านด้วยกัน หนึ่งคือเป็นเครื่องมือในการ
กุมบังเหียนด้านการเรียนการสอน สองคือเครื่องมือของครูในการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้
ในลักษณะของตนเองโดยหลักสูตรดังกล่าวจะมีการทบทวนจะปรับปรุงทุก 10 ปีโดยประมาณ

เนื่องจากผู้จัดการเรียนการสอนหรือครูสามารถสร้างรูปแบบของหลักสูตรในรูปแบบของ
ตนเองได้จากกรอบแกนหลักสูตรที่ได้ถูกกำหนดไว้ให้ จึงมีช่องว่างในการพัฒนารูปแบบเฉพาะให้
เหมาะสมในระดับพื้นที่หรือชุมชน อย่างไรก็ตาม หลักสูตรเหล่านั้นจะต้องยังคงคุณค่า หลักการ และ
เป้าประสงค์พื้นฐานของการเรียนการสอนเอาไว้ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการและ
วัฒนธรรมได้กำหนดเอาไว้

4) การประเมิน

การประเมินนั้นเป็นส่วนหนึ่งการกิจกรรมในโรงเรียนในทุกวัน การประเมินหลักของ
ฟินแลนด์คือการประเมินระหว่างการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องและการประเมินเมื่อสิ้นสุดการ
เรียนวิชานั้น ๆ การประเมินอย่างต่อเนื่องจะเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางและ
กระบวนการการเรียนรู้ของนักเรียน โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับรายงานส่วนบุคคลอย่างน้อยหนึ่ง
ครั้งในทุกปีการศึกษา

ข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมกล่าวไว้ว่าฟินแลนด์ไม่มีระบบการ
ประเมินด้วยการใช้ข้อสอบกลาง หรือ National Test สำหรับการวัดผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic
Education) แต่ครูคือผู้ที่ต้องรับผิดชอบการประเมินในแต่ละรายวิชาตามเป้าประสงค์ของการเรียนรู้
ที่ได้กำหนดเอาไว้ในหลักสูตร สำหรับผลการเรียนหรือเกรดของการศึกษาระดับพื้นฐานจะมีการระบุ
เอาไว้ในประกาศนียบัตรจบการศึกษาที่จะได้รับในชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 หรือ Grade 9 โดยมีครูเป็นผู้
มอบให้แก่นักเรียน และผลการศึกษาที่ได้รับนั้นจะเป็นตัวกำหนดการศึกษาในขั้นสูงต่อไปในอนาคต
ดังนั้นหลักสูตรแกนกลางของชาติจึงประกอบไปด้วยการชี้แนะแนวทางการประเมินสำหรับรายวิชา
ทั้งหมด หนึ่งในหน้าที่ของการศึกษาระดับพื้นฐานก็คือการพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนในการ
ประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างทักษะของการเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเองและ
ทักษะการศึกษา ช่วยให้แต่ละบุคคลรับรู้ถึงกระบวนการการเรียนรู้ของตนเอง

5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

กิจกรรมของการพัฒนา Information and Communication Technology (ICT) เพื่อ
การศึกษาของฟินแลนด์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 อย่างคือ ความรู้ แก่นสาระ และการบริหาร
สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ (Atjonen and Siu, 2006) ทั้งนี้เพื่อเป้าประสงค์ในภาพใหญ่
ดังต่อไปนี้

- พัฒนาองค์ความรู้ประชาชนทุกคนเพื่อการเข้าสู่สังคมของความรู้และทักษะ
- ทำให้สถาบันการศึกษาใช้ประโยชน์จาก ICT ในการประกอบกิจกรรมอย่างหลากหลาย
- จัดตั้งการเรียนรู้แบบ ICT-based ในภาคการศึกษา การฝึกฝนทักษะ และการวิจัย
- ส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมผ่านการใช้ ICT

ICT เป็นปัจจัยส่งเสริมในการเรียนรู้แบบ Student-centered Approach การริเริ่มเพื่อ ICT ในการศึกษาประกอบไปด้วยเป้าหมายศาสตร์หลักทั้งหมด 7 ประการ (Atjonen and Siu, 2006) ได้แก่

- เพิ่มอำนาจ (Empowering) ให้แก่ผู้เรียนด้วย ICT
- เพิ่มอำนาจ (Empowering) ให้แก่ครูผู้สอนด้วย ICT
- ส่งเสริมความเป็นผู้นำในโรงเรียนในยุคสมัยของความรู้
- สร้างความเข้มข้นให้แก่ทรัพยากรดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้
- ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของ ICT และบ่มเพาะการศึกษาศาสตร์ผ่าน ICT
- เพื่อจัดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) อย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริมและสร้างความเป็นสังคมที่ดี

จากข้อมูลของการเรียนรู้และนวัตกรรมด้วย ICT ในรั้วโรงเรียนของยุโรป (Key Data on Learning and Innovation through ICT at school in Europe) ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนั้นครอบคลุมไปถึงมาตรการของโปรแกรมการฝึกฝนทักษะ (Training Measure) การวิจัยด้วย ICT ในโรงเรียน e-Learning e-inclusion Digital / Media Literacy และการพัฒนา e-Skill โดยมีการกำหนดแนวทางและเป้าประสงค์ของการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนในรูปแบบลายลักษณ์อักษรทั้งในระดับประถม และมัธยมศึกษาสำหรับการใช้คอมพิวเตอร์ การใช้แอปพลิเคชันเพื่อการทำงาน การสืบค้นข้อมูล และรวมไปถึงการใช้มัลติมีเดีย ในระดับประถมและมัธยมศึกษา ICT นั้นถูกสอนและใช้เป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้รายวิชาอื่น ๆ หรือไม่ก็เป็นเครื่องมือสำหรับการทำกิจกรรมพิเศษเฉพาะเรื่อง โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาที่มีการตั้งเป้าหมายเอาไว้ว่าจะต้องมีการนำเอา ICT เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในทุกรายวิชารวมไปถึงกิจกรรมนอกห้องเรียนด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการร่วมมือกันระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐเพื่อส่งเสริม ICT ในรั้วโรงเรียนและใช้เงินทุนจากภาคเอกชนเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์

ข. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศสิงคโปร์: การประเมินอย่างเข้มข้นเพื่อมาตรฐานอันเป็นเลิศ

ประเทศสิงคโปร์เป็นหนึ่งในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สามารถเติบโตขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำทางด้านการศึกษาของเอเชียในเวลาอันรวดเร็ว แม้ว่าประเทศจะมีอุปสรรคทางด้านทรัพยากรที่จำกัด แต่ก็สามารถเป็นหนึ่งในปัจจัยความสำเร็จด้วยเช่นกัน ด้วยเพราะการมีข้อจำกัดทางทรัพยากรธรรมชาติและบุคคลต่าง ๆ ทำให้การออกแบบนโยบายและบริหารนั้นไปด้วยความมีประสิทธิภาพในลักษณะกึ่งบังคับ

1) การจัดการเรียนการสอน

เป้าหมายหลักของการเรียนการสอนตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการประเทศสิงคโปร์คือการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถค้นพบความสามารถของตนที่มีอยู่ ศักยภาพภายในตนเอง รวมไปถึงแรงใจ (Passion) ในการพัฒนาและเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการศึกษาจะเป็นในลักษณะที่กว้างขวางและความเป็นองค์รวมของระบบการเรียนรู้ (Broad-Based and Holistic Learning) มีหนทางการศึกษาที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้แก่นักเรียนในการเลือกสิ่งที่จะเรียนรองรับความถนัด ความสนใจ และแนวทางการเรียนรู้ในแบบเฉพาะตัว

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนเป็นแกนสำคัญในการศึกษาของสิงคโปร์ ครูต้องได้รับการบ่มเพาะทักษะและมีแรงบันดาลใจเพื่อการรังสรรค์สิ่งที่ดีที่สุด โดยมีความสนใจหรือความถนัดเฉพาะตนเป็นพื้นฐาน ครูทั้งหลายจะต้องได้รับการอบรมจาก Comprehensive Pre-service Training หรือหลักสูตรการฝึกฝนทักษะในภาพรวมก่อนการปฏิบัติงานจริงโดยสถาบันการศึกษาแห่งชาติ หรือ National Institute of Education (NIE) สายอาชีพครูถูกสร้างมีเส้นทางเพื่อการบ่มเพาะและสั่งสมทักษะการสอนที่เป็นเลิศ การบ่มเพาะความสามารถของครูในประเทศสิงคโปร์นั้นเกิดขึ้นจากความร่วมมือของวิทยาลัยครู และสถาบันสอนภาษา ที่จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างเสริมความสามารถให้แก่ครูที่พึงประสงค์เหล่านั้นได้

3) หลักสูตรการสอนและการประเมินผล

สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และภาษาแม่ ถือเป็น 3 หัวใจสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสิงคโปร์ เพราะวิชาเหล่านั้นนั่นเองที่จะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาและการสร้างเสริมทักษะขั้นสูงต่อไป ทักษะที่ว่านี้คือพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดเส้นทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล

นักเรียนจะได้รับการบ่มเพาะในเรื่องของศิลปะ พลเมือง จริยธรรมอันดีงาม ดนตรี สังคมศาสตร์ และกายศาสตร์ ในส่วนของวิทยาศาสตร์นั้นจะเริ่มมีการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นไป การนำเสนอวิชาที่หลากหลายให้แก่เด็กนักเรียนตั้งแต่ช่วงเยาว์วัยนั้นก็เพื่อการเปิดโอกาสการเรียนรู้ การค้นหาความสนใจส่วนตัว เตรียมพร้อมนักเรียนด้วยความรู้ที่เพียงพอ หลังจากชั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษาปีที่ 1-4) ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ภาษาแม่ และวิทยาศาสตร์ ที่อยู่ในหลักสูตรจะมีทั้งชั้นพื้นฐาน (Foundation) และขั้นมาตรฐาน (Standard) ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีในวิชาภาษานั้นจะมีการศึกษาภาษานั้นๆ ในระดับที่สูงขึ้นไปรองรับด้วยเช่นกัน ซึ่งหมายความว่าครูจะต้องดูพัฒนาการของนักเรียนเป็นหลักในการออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินตามแต่ศักยภาพของรายบุคคล

ในช่วงการศึกษาในชั้นประถมนี้เองที่มีการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบองค์รวมมากที่สุด เปิดโอกาสการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาในระดับต่อไป ทั้งในด้านวิชาการดังที่กล่าวไป และทักษะทางด้านการศึกษา กิจกรรมนอกห้องเรียน และศิลปะ ผ่าน Program for Active Learning (PAL) เมื่อสิ้นสุดประถมศึกษาแล้ว นักเรียนจะต้องมีความสามารถเชิงวิชาการ ได้รับการทดสอบประเมินผลตาม Primary School Leaving Examination (PSLE) และจะถูกระบบคัดและส่งต่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาที่มีความเหมาะสมต่อศักยภาพการเรียนรู้ และความสามารถนอกเหนือจากระบบ PSLE แล้ว นักเรียนสามารถใช้ประวัติหรือผลงานทางด้านวิชาการหรือความสามารถส่วนตัวในการเข้ารับการศึกษาเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาผ่านการรับตรง (Direct School Admission)

เมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรในระดับนี้จะเป็นการสร้างเสริมความแข็งแกร่งในเชิงทักษะของนักเรียนให้สูงยิ่งขึ้นไป สามารถต่อยอดได้ทั้งเชิงวิชาการศึกษาในระดับชั้นสูงหรือธรรมดา (Express หรือ Normal) และเชิงสายอาชีพระดับธรรมดา (Normal) ตามแต่ศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งนักเรียนสามารถที่จะสับเปลี่ยนวิชาการเรียนได้แล้วแต่ความสนใจ กล่าวคือ มีความยืดหยุ่นในการเลือกสายการเรียนรู้ เมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนในชั้น Express จะได้รับสอบรายวิชาตามที่ Singapore-Cambridge General Certificate of Education กำหนด ในระดับ O-Level (Ordinary Level) 6-8 รายวิชา หรือในนักเรียนที่มีศักยภาพสูง อาจได้ถึง 9 รายวิชา สำหรับนักเรียนเชิงวิชาการในระดับ Normal ก็จะได้รับการเรียนการสอนเช่นเดียวกับสายอาชีพซึ่งการสอบจะเน้นเชิงปฏิบัติ ทั้งสองสายที่กล่าวมาจะต้องเข้าสอบ N-Level (Normal Level) เมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเมื่อผลสอบของสาย Normal เชิงวิชาการนั้นถึงเกณฑ์ นักเรียนดังกล่าวสามารถเข้าสอบ O-Level หลังสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้ด้วยเช่นกัน หรือสามารถเข้าสู่สายโพลีเทคนิคได้โดยผ่าน Polytechnic Foundation Program หรือ Institutes of Technical Education (ITE) ด้วย Direct Entry Scheme ส่วนนักเรียนสายอาชีพที่ผ่านการทดสอบ N-Level ในชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4 นั้นก็สามารถย้ายเข้ามาสู่สายวิชาการในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ หรือเข้าสู่ ITE เพื่อการเรียนการสอนแบบ Nitec ก่อนที่จะผ่านเข้าสู่โพลีเทคนิค

สำหรับนักเรียนที่มีความสนใจหรือมีความสามารถทางด้านศิลปะ ดนตรี หรือภาษา สามารถเลือกเรียนวิชาเลือกภายในโปรแกรมของมัธยมศึกษาที่มีอยู่ ซึ่งในแต่ละวิชาเลือกนั้นมีการต่อยอดในขั้นสูงต่อไปอีก เช่น ด้าน IT ธุรกิจวิศวกรรม เป็นต้น บางโรงเรียนก็เปิดโปรแกรมบูรณาการ 6 ปี (6 years Integrated Program) เพื่อให้นักเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านวิชาการที่ต้องการลักษณะการเรียนการสอนที่เป็นอิสระและมีความยืดหยุ่นมากกว่าระบบธรรมดา ซึ่งนักเรียนในกลุ่มนี้สามารถที่จะเข้าสู่การเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัยได้โดยไม่ต้องเข้ารับการทดสอบ GCE

โดยสรุป หลักสูตรการเรียนการสอนของสิงคโปร์จะเน้นศักยภาพและความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียนเป็นหลัก ทั้งด้านวิชาการและด้านที่นอกเหนือจากวิชาการ มีโรงเรียนเฉพาะทางต่างหากที่สอนในเรื่องของศิลปะ กีฬา คณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ด้วยเช่นกัน และเกณฑ์การรับตรงของ Junior College และโพลีเทคนิคนั้นมีความเปิดกว้างไม่ใช่แค่ใช้ผลการสอบเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ความสามารถเฉพาะตัวนั้นไม่สามารถวัดได้ด้วยการสอบได้เข้าสู่การเรียนรู้อื่นแบบที่ต้องการ

ส่วนในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระดับมหาวิทยาลัยนั้น จะเป็นการสอบในลักษณะ A-Level (Advance Examination) โดยนักเรียนสามารถเลือกสาขาวิชาการที่สนใจได้ เช่น มนุษยศาสตร์และศิลปะ ภาษาศาสตร์ หรือ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อประกันความสามารถและทักษะที่หลากหลาย มีความสนับสนุนให้นักเรียนเลือกวิชาที่มาจากสาขาที่ตรงข้ามกันเช่นหนึ่งจากมนุษยศาสตร์และศิลปะ และอีกหนึ่งจากคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยจะมีระดับของวิชาให้เลือกทั้งหมด 3 ระดับด้วยกันคือ วิชาการระดับ Higher 1 (H1) ระดับ Higher 2 (H2) และระดับ Higher 3 (H3) โดย H3 จะเป็นระดับที่ปูพื้นฐานเพื่อการศึกษาขั้นสูงเพื่อการศึกษาต่อเฉพาะทาง ส่วน H1 และ H2 จะเป็นความรู้และทักษะพื้นฐาน นักเรียนโดยทั่วไปจะเลือกเรียน 3 วิชาจากกลุ่ม H2 1 วิชาจากกลุ่ม H1 โดยมีวิชาบังคับคือภาษาที่หนึ่ง หรือภาษาแม่ เรียงความทั่วไป และงานโครงการ ส่วนนักเรียนที่มีความสามารถสูงสามารถเลือกเรียนมากกว่านี้ หรือจะเลือกเรียนวิชาในระดับ H3 เพื่อการศึกษาเชิงลึกในสาขาที่สนใจ อย่างไรก็ตาม วิชาอื่น ๆ อย่างเช่น ศิลปะ ดนตรี การละคร ภาษาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ก็ยังคงอยู่ในวิชาเลือกตามความสนใจด้วยเช่นกัน

เมื่อสรุปรวมองค์ความรู้ที่โรงเรียนเป็นผู้สร้างให้แก่เด็กนักเรียนในระดับของการเตรียมความพร้อมสู่ระบบการศึกษาขั้นสูงหรือการเข้ามหาวิทยาลัยโดยรวมแล้ว สิงคโปร์ให้ความสำคัญกับทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Socio-emotional Competency) และทักษะชีวิต (Life Skills) นอกเหนือจากองค์ความรู้โดยทั่วไปด้วยเช่นกัน รวมไปถึงทักษะทางด้านนวัตกรรม ความคิดริเริ่ม ความรับผิดชอบต่อสังคม และอัตลักษณ์

4) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนการสอนของสิงคโปร์มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ICT เข้ามาเสริมความเข้มข้นและพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 และเพื่อความเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้อย่างแท้จริง ตัว ICT คือสิ่งที่จะที่เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสอนในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มโรงเรียน Future School ที่เป็นเครือข่ายกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรม มีโปรแกรมนำร่องที่เรียกว่า State-of-the-art Technology สำหรับการสอนและการเรียนรู้รูปแบบใหม่

ค. สภาพแวดล้อมของการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น: การสอนเพื่อความเข้าใจถึงแก่นแท้ในความรู้

การศึกษาของประเทศญี่ปุ่นนั้นประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและมีความสม่ำเสมอตลอดมา โดยการศึกษาของญี่ปุ่นนั้นมีรากฐานที่สำคัญมากจากแนวคิดของความยึดมั่นของครูที่มีต่อนักเรียนซึ่งมีความชัดเจนและน่ายกย่อง ทั้งเรื่องครู ความร่วมมือจากผู้ปกครอง การบริหารทรัพยากร หรือการชักจูงให้นักเรียนเกิดแรงผลักดันในการศึกษา ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาทางการศึกษาของญี่ปุ่นจนถึงทุกวันนี้

1) การจัดการเรียนการสอน หรือกระบวนการการเรียนรู้

กุญแจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนของญี่ปุ่นจากงานวิจัยของ OECD คือการชักจูงนักเรียนที่ดี (Student Engagement) ส่วนใหญ่แล้วจำนวนของนักเรียนในชั้นเรียนจะอยู่ที่ประมาณ 35 ถึง 45 คนซึ่งเป็นไปอย่างใกล้เคียงกับลักษณะห้องเรียนทางประเทศตะวันตก และลักษณะของการเรียนการสอนคือการเรียนไปพร้อมๆ กันของห้องเรียนจะไม่มีคำสั่งแนะแนวนักเรียนที่มากเกินไป การจัดห้องเรียนเป็นไปในลักษณะของการลดความสามารถ ไม่มีการแยกเด็กศักยภาพสูงออกจากเด็กที่ศักยภาพต่อยกว่า ไม่มีชั้นเรียน “เด็กกัปตัน” หรือมีเด็กที่ถูกผลักดันเป็นพิเศษเนื่องด้วยการมีผลการเรียนที่ดี และในขณะที่เดียวกันเด็กนักเรียนจะไม่ถูก “ทิ้งไว้ข้างหลัง” หากนักเรียนคนนั้นประสบปัญหาในการเรียน นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเหล่านั้นสามารถที่จะเข้าร่วมในชั้นเรียนปกติอย่างไม่มีกีดกัน งานของครูคือการทำให้นักเรียนทั้งหลายสามารถบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างทั่วถึง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณาจารย์หากพบปัญหาหรือเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษและจัดสรรความช่วยเหลือในลักษณะตัวต่อตัวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในขณะที่อยู่ที่โรงเรียน หรือแม้แต่หลังเวลาเลิกเรียน

การชักจูงหรือจูงใจนักเรียน (Student Engagement) เป็นความสำคัญอันดับหนึ่งของระบบการศึกษารูปแบบนี้ วิธีการของครูในการชักจูงนักเรียนทั้งชั้นให้ทำกิจกรรมร่วมกันนั้นมาจากการวางแผนการสอนของครูแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่ ครูในระบบการศึกษาญี่ปุ่นใช้

เวลาเพียงเล็กน้อยในการสอนตัวเนื้อหาสาระและการฝึกฝนทักษะ ซึ่งกิจกรรมทั้งสองอย่างนั้นจะเกิดขึ้นที่บ้านหรือสถานกวดวิชา แต่จะเน้นไปที่การทำปัญหาที่ใช้ทักษะจริงร่วมกัน (Practical Problem) ถามคำถามเพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้น กระตุ้นกระบวนการคิด ไม่ใช่การถามเพื่อต้องการคำตอบที่ถูกต้อง ไม่ใช่การทดสอบแต่เป็นการถามเพื่อสร้างความเข้าใจที่แท้จริง อีกปัจจัยสำคัญของลักษณะการสอนของการเรียนการสอนที่เริ่มจาก “ความผิดพลาด” (Mistakes) ในขณะที่นักเรียนพยายามแก้ปัญหาที่ครูได้ให้ไป ครูจะทำการสังเกตวิธีการทำของนักเรียนแต่ละคน และใช้วิธีของเด็ก 2-3 คนเป็นตัวอย่างหน้าชั้นเรียนซึ่งจะมีทั้งวิธีที่ถูกและผิดคละกันไป หลังจากแต่ละวิธีได้ถูกนำเสนอหน้าชั้น นักเรียนคนอื่นสามารถแสดงความคิดเห็นและบอกเหตุผลประกอบ ข้อผิดพลาดที่ชั้นเรียนพบจะสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อไปได้และด้วยกระบวนการนี้เองที่ทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจในตัวของตัวเองอย่างแท้จริง

การเรียนการสอนนอกเหนือเวลาโรงเรียนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งระหว่างวันหยุด หรือการปิดเทอมหน้าร้อน สถานศึกษาเอกชน (Private School) ในญี่ปุ่น หรืออาจเรียกว่าสถานกวดวิชาในบริบทของประเทศไทย นั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยเช่นกัน สถานศึกษาในลักษณะนั้นจะหยิบยื่นโอกาสในการเรียนรู้นอกเหนือจากเวลาเรียนในลักษณะตัวต่อตัว (Private) ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ต้องการเป็นพิเศษหรือไม่สามารถตามชั้นเรียนได้ทัน หรืออาจจะมีแม้กระทั่งการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการการเรียนรู้ขั้นสูงยิ่งกว่าในห้องเรียนของโรงเรียนรัฐโดยทั่วไป การผสมผสานที่สมดุลของการเรียนในห้องและนอกห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญของผลสัมฤทธิ์ของเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

อาชีพครูถือว่าเป็นอาชีพที่คนปรารถนาที่จะเป็นในสังคมญี่ปุ่น และเป็นอาชีพที่คนให้ความนับถือเป็นอันดับต้น ๆ ในการที่จะเป็นครูได้นั้น นักศึกษาจะต้องผ่านเข้าสู่ระบบศึกษาศาสตร์ (Teacher Training) ที่ได้รับการรองรับโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในมหาวิทยาลัยหรืออนุวิทยาลัย (Junior college) ญี่ปุ่นมีมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นทางด้านการศึกษาศาสตร์โดยเฉพาะซึ่งมหาวิทยาลัยเหล่านั้นจะมีโรงเรียนในเครือข่ายสำหรับนักศึกษาฝึกสอน ซึ่งการฝึกสอนนี้เองที่เป็นกุญแจสำคัญในการบ่มเพาะความสามารถของครูและมีอยู่ในทุก ๆ หลักสูตรการเตรียมความพร้อมเพื่อการเป็นครู

หลังจากที่นักศึกษาจบการศึกษาแล้ว ครูจบใหม่จะถูกทดลองงานเป็นเวลาหนึ่งปีก่อนการประกอบอาชีพครูเต็มเวลา โดยมีครูพี่เลี้ยงคอยดูแล บ่มเพาะทักษะโดยตรงให้แก่ครูจบใหม่ โดยที่ครูพี่เลี้ยงนั้นสามารถลาพักงานจากการสอนได้เป็นเวลาหนึ่งปีเต็มเพื่อทุ่มเทให้กับการฝึกฝนครูจบใหม่ที่อยู่ในความดูแลของตนและจากที่ครูฝึกสอนพ้นช่วงทดลองงานและประกอบวิชาชีพครูเป็นเวลา 10 ปีแล้ว จะต้องเข้าสู่โปรแกรมการฝึกฝนทักษะอีกครั้งหนึ่งตามกฎหมาย อนึ่ง ครูทุกคนสามารถลาพัก

จากการสอนในโรงเรียนเพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาโทโดยที่ยังรับเงินเดือนไปด้วยในขณะเดียวกันได้ กระทรวงศึกษาธิการจะมีการจัดโครงการฝึกฝนทักษะครูอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ เขตชุมชน

มุมมองที่น่าสนใจที่สุดของการเป็นครูนั้นจะถูกพัฒนาต่อไปเมื่อได้เริ่มทำงาน นอกเหนือจากความสำคัญของการออกแบบการเรียนการสอนแล้ว การศึกษาตัวแก่นสาระ หรือ Lesson Study ก็เป็นอีกส่วนสำคัญของการประกอบอาชีพด้วยเช่นกัน ครูทุกคนจะต้องตั้งเป้าหมายในการสร้างวิธีการสอนที่สมบูรณ์แบบผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างครูด้วยกันเอง ครูที่แก่อย่างงานกว่าต้องมีความรับผิดชอบในการแนะแนวทางให้แก่ครูรุ่นใหม่ตลอดเวลา และครูใหญ่จะต้องเป็นตัวกลางของการเชื่อมความสัมพันธ์ของครูทุกคนโดยการจัดการประชุมเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สนับสนุนการร่วมมือกันของครูภายในโรงเรียนโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มเพื่อการศึกษา แต่ละวิธีจะถูกทดลองด้วยการใช้จริง โดยมีครูท่านอื่นๆเป็นผู้สังเกตการณ์และให้คำแนะนำผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการ ทั้งนี้ยังมีการเรียนเชิญครูจากโรงเรียนอื่นเข้ามาเป็นผู้ร่วมในการประเมินเพื่อการหากลุ่มที่น่าเสนอกระบวนการสอนที่ดีที่สุดด้วยเช่นกัน กระบวนการที่กล่าวมานี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับลักษณะการทำงานของบริษัทเอกชน มีการดึงเอากระบวนการจัดการเรียนการสอนออกมาให้เห็นและประเมินอย่างเปิดเผย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการมีความรับผิดชอบ (Accountability) ของครูไปในตัว เพื่อให้เกิดแรงผลักดันในการทำงานอย่างเต็มที่เพื่อไม่ทำให้เพื่อนร่วมงานผิดหวัง มีความคิดมีความสร้างสรรค์ตลอดเวลา และยังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางปฏิบัติเมื่อจำเป็นได้อีกด้วย

3) หลักสูตรการสอน

ญี่ปุ่นมีการกำหนดมาตรฐานของสาระการเรียนรู้ที่จะต้องเรียนในทุกระดับชั้นและทุกรายวิชา โดยจะมีการทบทวนทุก ๆ 10 ปีโดยประมาณ ครูทุกคนในประเทศจะใช้หลักสูตรที่กำหนดเป็นแกนกลางโดยทั่วกัน หลักสูตรดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) พร้อมด้วยความร่วมมือจากสภาการศึกษากลาง (Central Council for Education) บุคลากรที่มีความสำคัญต่อการวางหลักสูตรคือคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยและบุคลากรภายในกระทรวงนั่นเอง หลักสูตรที่ถูกวางไว้โดย MEXT นั้นเป็นเพียงกรอบชี้แนะสำหรับการสอน มีการผลิตคู่มือการสอนในแต่ละรายวิชาตามแต่ละระดับชั้นเรียนออกใช้อย่างทั่วถึง

ก่อนหน้านี้ ความยืดหยุ่นของหลักสูตรการเรียนการสอนนั้นมีน้อยมากชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาร้อยละ 70 ของเวลาเรียน หมดไปกับการสอน 5 รายวิชาหลัก ซึ่งคือ ภาษาญี่ปุ่น สังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างชาติ (โดยส่วนใหญ่คือภาษาอังกฤษ) และเวลาที่เหลือคือการทำกิจกรรมในโรงยิม ดนตรี ศิลปะ คาบอบรม และวิชาเลือกอื่น ๆ แม้กระทั่งในปัจจุบัน หลักสูตรของญี่ปุ่นยังคงจำกัดทางเลือกกิจกรรมของนักเรียนอยู่

พอสมควรเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศฝั่งตะวันตก แต่ในขณะที่เดียวกันการที่นักเรียนใช้เวลาส่วนมากในการเรียนนั้นหมายความว่านักเรียนแต่ละคนมีเวลาที่จะศึกษาแต่ละรายวิชาในเชิงลึกได้มากขึ้น โดยเฉพาะวิชาหลักทั้ง 5 โดยไม่มีการไขว่ไขว่ไปกับวิชาข้อย่อยอื่น ๆ

กระนั้นแล้ว หลักสูตรของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความเข้มข้นเป็นอย่างมาก และยังมีความสอดคล้องต่อเนื่องสูงในแง่ที่ว่าหลักสูตรของชั้นเรียนแต่ละปีมีความเกี่ยวโยงเพื่อการต่อยอดในแต่ละปีที่ชัดเจน เป็นพื้นฐานของกันและกันเป็นลำดับชัดเจนและในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จะมีการมุ่งเน้นที่แนวคิดหลักที่อยู่ภายใต้เนื้อหาสาระเป็นสำคัญ กล่าวคือหลักสูตรการเรียนการสอนมีความแคบ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความลึก เช่น คณิตศาสตร์ที่สอนในระดับมัธยมของญี่ปุ่นนั้นมีความรู้หน้ามากกว่าประเทศอื่น ๆ อยู่มาก เป็นต้น ลักษณะของหลักสูตรนั้นต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ถึงข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงเช่น การทำความเข้าใจเรื่องของสถานที่ตั้งของเหมืองถ่านหิน หรือแม่น้ำของอีกซีกโลกหนึ่ง หรือแม้กระทั่งวันเดือนปีของเหตุการณ์สำคัญของโลกที่เกิดขึ้นในอดีต เป็นต้น

การที่หลักสูตรกลางถูกประยุกต์ใช้ทุกที่อย่างเข้มข้น ทำให้ระบบการศึกษาสามารถการันตีผลสัมฤทธิ์ได้เป็นอย่างดี นักเรียนทุกคนถูกคาดหวังว่าจะต้องสามารถบรรลุการเรียนรู้จากหลักสูตรที่ทำทลายเหล่านี้ด้วยอัตราที่เท่ากัน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้การรับรองผลสัมฤทธิ์มีความน่าเชื่อถือขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

ตำราเรียนในประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความหนาเพียงเล็กน้อย หากแต่อัดแน่นไปด้วยสาระและเนื้อหาที่เข้มข้น และที่สำคัญคือมีราคาที่ไม่แพง แต่ละเล่มจะถูกใช้ในภาคเรียนที่แตกต่างกัน ความหนาไม่เกิน 100 หน้า จุดประสงค์เพื่อการมุ่งเน้นสู่แนวคิดสำคัญ (Concept) เป็นหลัก ครูจะไม่เลือกสอนเพียงแค่ส่วนหนึ่งส่วนใด แต่จะถูกคาดหวังให้สามารถสอนทั้งเล่มได้เสร็จสมบูรณ์ในทุก ๆ ภาคเรียนเพื่อการสร้างมาตรฐานที่ดีของการศึกษา

4) การประเมิน

ในอดีต ญี่ปุ่นไม่มีการจัดสอบระดับชาติ แต่หลังจากที่ค้ำประกันถึงความเป็นไปได้ที่การศึกษาในประเทศจะถูกเกาหลีใต้และจีนนำหน้าไป จึงได้มีการจัดสอบระดับชาติขึ้นมาสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างไรก็ตาม การจัดสอบนี้เป็นเพียงการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบมาตรฐานของระบบการศึกษาเท่านั้นการสอบระดับชาติเพียงอย่างเดียวที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันคือการสอบเข้ามัธยมศึกษาตอนปลายและมหาวิทยาลัย หรือที่เรียกว่าเอนทรานซ์ (Entrance Exam) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของสถาบันการศึกษา เพราะผลที่ออกมาจะถูกตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ให้ทราบโดยทั่วกัน อันดับของโรงเรียนจะถูกตีแผ่ในวงกว้างโดยวัดจากผลการสอบติดโรงเรียนในมัธยมศึกษาตอนปลายหรือมหาวิทยาลัย ภาวะของความสำเร็จของ

โรงเรียนนั้นไม่ได้อยู่แค่ที่นักเรียน แต่รวมไปถึงคุณครูและผู้ปกครอง และครู เพราะผลสัมฤทธิ์ของครูในหมู่ของครูด้วยกันนั้นวัดกันที่ความสำเร็จของนักเรียน

หากเอ่ยถึงการวัดผลภายในห้องเรียน คาบอบรมหรือการโฮมรูมนั้นเป็นเครื่องมือหลักของครูที่จะสังเกตการณ์การพัฒนาของเด็ก เกรดเป็นดัชนีสำคัญในการติดตามความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคน และครูญี่ปุ่นโดยส่วนมากมักจะมีส่วนร่วมในชีวิตของเด็กนอกเหนือจากรั้วโรงเรียน มีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เปรียบเสมือนเป็นความรับผิดชอบพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอน กล่าวคือ ครูต้องมีความรับผิดชอบต่ออย่างมหาศาลต่อการพัฒนาและความเป็นอยู่ของเด็กนักเรียนในความดูแล

โดยทั่วไปแล้ว นักเรียนญี่ปุ่นมีแรงกดดันทางสังคมสูงมาก จากการคาดหวังจากผู้ปกครองหรือการต้องการการยอมรับจากเพื่อนหรือบุคคลรอบข้าง จะต้องเข้าศึกษาในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหรือทำงานในอาชีพการงานที่ดี ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการเล่าเรียนทั้งสิ้น จึงเกิดเป็นความกดดันที่รู้จักกันดีในช่วงสอบ เรียกได้ว่าเป็นช่วงเวลา “Exam Hell” ส่งผลให้อัตราการฆ่าตัวตายของเยาวชนในประเทศสูง อย่างไรก็ตาม อัตราการฆ่าตัวตายในเยาวชนของญี่ปุ่นที่จริงแล้วต่ำกว่าสหรัฐอเมริกาพอสมควร และจากผลสำรวจประเทศกลุ่ม OECD แสดงให้เห็นว่านักเรียนญี่ปุ่นส่วนใหญ่มีความสุขกับโรงเรียนมากกว่าประเทศใด ๆ ใน OECD เป็นหลักฐานว่ามุมมองของชาวต่างชาติที่มีต่อระบบการศึกษาญี่ปุ่นนั้นต่างจากมุมมองที่ชาวญี่ปุ่นมองระบบการศึกษาของตนเอง กรณีนี้จึงเป็นตัวอย่างที่บ่งชี้ว่า การกระตุ้นนักเรียนให้มีแรงผลักดันในการศึกษาสูงโดยไม่สูญเสียความสุขภายในรั้วโรงเรียนนั้นไม่ใช่จะเป็นไปไม่ได้

5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

UNESCO ได้กล่าวถึงการใช้ ICT ในการศึกษาญี่ปุ่นไว้ว่า มีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงการสื่อสารในระบบการเรียนการสอน โดยทางกระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นได้นำเสนอ Information Education สู่หลักสูตรการสอนในปี ค.ศ. 1985 ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อใช้ทักษะนั้นในการพัฒนาความสามารถในการใช้ข้อมูลหรือที่เรียกว่า “Information Utilized Abilities” เพื่อจุดประสงค์ในการพัฒนาทั้งหมด 3 ด้านคือ

1. กิจกรรม (Activities) – การฝึกฝนเพื่อการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลเช่น การจัดเก็บ การตัดสินใจ การแสดงออก การประมวลผล การสร้างสรรค์ และการติดต่อสื่อสาร
2. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นข้อมูล (Information Technology) – เพื่อการเรียนรู้ทักษะซึ่งนำมาสู่ข้อมูลที่ต้องการผ่าน ระบบคอมพิวเตอร์และการสร้างโปรแกรม เป็นต้น

3. ทักษะ (Attitude) – การมีความรับผิดชอบในเรื่องของข้อมูลที่มีผลกระทบต่อสังคมในแง่ของจริยธรรม ความรับผิดชอบชีวิต

ICT ถูกนำมาใช้ในรูปแบบของการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรือ Integrate Study ซึ่งเป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากข้อมูลให้ได้สูงที่สุด รวมไปถึงการแก้ปัญหา (Problem Solving) ด้วยเช่นกัน ซึ่งเกิดขึ้นในทุกระดับชั้นเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาตลอดจนกระทั่งระดับมหาวิทยาลัย เริ่มต้นตั้งแต่การใช้ ICT เพื่อการสื่อสารและตอบโต้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนกระทั่งการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเองขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบซอฟต์แวร์ หรือ เครื่องข่ายบนอินเทอร์เน็ต และเพื่อโอกาสการเรียนรู้ทางไกลโดยใช้สื่อเป็นตัวกลาง

การใช้ ICT นั้นเกิดขึ้นทั้งในหมู่นักเรียนและหมู่คณาจารย์ กล่าวคือ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเรียนการสอน โดยมีการฝึกฝนทักษะของครูในการออกแบบ การพัฒนา ใช้สอย และการประเมินผล ICT และอุปกรณ์มัลติมีเดียที่ถูกใช้เพื่อเป็นสื่อการสอน

ง. สภาพแวดล้อมการศึกษาในเขตปกครองฮ่องกง: วัตกรรมการศึกษาแห่งจีน

การศึกษาของ OECD ได้ระบุไว้ว่าประเทศจีนเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการปฏิรูปในหลากหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษา หนึ่งในตัวอย่างของความสำเร็จภายในประเทศจีน คือการศึกษาภายในเกาะฮ่องกง ซึ่งมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดหลังจากการปฏิรูป ได้มีการริเริ่มหลักสูตรที่ครอบคลุม ปรับปรุงระบบเงินเดือนครู เร่งปรับปรุงมาตรฐานการเรียนการสอน และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือการสร้างการศึกษาให้กลายเป็นการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงแก่นของความรู้อย่างแท้จริง

1) การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาของฮ่องกงนั้น คือ การยึดหลักการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เป็นสำคัญ (Student-centered) โดยตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา เป้าหมายของรูปแบบการศึกษานั้นถูกปรับเปลี่ยนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น นำมาซึ่งการปฏิรูปอย่างครอบคลุม (Comprehensive Education Reform) ในปี ค.ศ. 1999 กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาให้อยู่ในรูปแบบใหม่ (New Framework) ซึ่งมีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่ระบบการศึกษาของฮ่องกงนั้นได้ยึดเหนี่ยวเป็นแก่นสำคัญมากที่สุดอีกเรื่องหนึ่งคือการเปลี่ยนจาก “การสอน” (Teaching) เป็น “การเรียนรู้” (Learning) และการมุ่งเน้นกระบวนการในการทำความเข้าใจในองค์ความรู้ มากกว่าการท่องจำอย่างที่เคยเป็น สร้างประสบการณ์ให้นักเรียนเพื่อเป็นการทดลองนำเอาองค์ความรู้มาใช้จริงและใช้ผลที่ได้เป็นจุดสำคัญในการเรียนการสอน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการบูรณาการองค์ความรู้และทักษะการวิเคราะห์ด้วยเช่นกัน

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

รัฐบาลนั้นมีความพยายามที่จะคัดสรรและสร้างบุคลากรอาชีพครูที่มีคุณภาพ ยึดมั่นในหน้าที่ของความเป็นครูและพร้อมด้วยคุณภาพ ดังนั้นจึงมีการตั้งมาตรฐานของครูในทุกระดับชั้นของการศึกษา โดยครูทุกคนจะต้องขึ้นทะเบียนกับ The Education Ordinance ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือ (1) ครูที่ได้รับการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ (Registered Teacher) ซึ่งในประเภทนี้จะต้องใช้ใบประกาศนียบัตรครู (Teacher Qualification) เป็นหลักฐานในการขึ้นทะเบียนครูในประเภทนี้จะได้รับสิทธิประกอบอาชีพครูอย่างเป็นทางการในทุกสถานศึกษา (2) ครูที่ได้รับใบอนุญาต (Permitted Teacher) ในประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องมีใบประกาศนียบัตรครู หากแต่ต้องมีใบประกาศนียบัตรทางวิชาการเป็นหลักฐาน (Academic Qualification) โดยจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้แค่บางโรงเรียนที่กำหนดเอาไว้เท่านั้น และเพื่อเสริมสร้างสถานะความเป็นอาชีพครูให้สมบูรณ์ ภาครัฐจึงจัดให้มีการศึกษาและเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องในแง่ของการพัฒนาความสามารถของบุคลากรครู และกรอบการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อนำมาเป็นประโยชน์แก่ทิศทางการพัฒนาระบบครูและการศึกษาโดยทั่วกัน

นอกจากนี้ ยังมีการให้ความสำคัญด้านความสามารถในเรื่องของการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาจีนแมนดาริน โดยมีการใช้มาตรฐาน Language Proficiency Requirement (LPR) ในการวัดความสามารถของครูสอนภาษา ทั้งนี้แล้ว เพราะการใช้ภาษานั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้นักเรียนสามารถก้าวหน้าต่อไปในทั้งในการเรียนขั้นสูงและอาชีพการงาน ดังนั้นนักเรียนจึงควรถูกบ่มเพาะทักษะภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาจีนกวางตุ้ง (Cantonese) ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายเป็นพื้นฐาน

อีกหนึ่งสถาบันการศึกษาแห่งฮ่องกง (The Hong Kong Institute of Education, HKIEd) คือสถาบันที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาศาสตร์ให้หม้ออาชีพครูที่สำคัญที่สุด ณ ปัจจุบัน มุ่งเน้นเสริมสร้างทั้งในเรื่องขององค์ความรู้ที่จำเป็น ทักษะการถ่ายทอด รวมไปถึงจรรยาบรรณความเป็นครู โดยสถาบันดังกล่าวนี้หยิบยื่นโอกาสสำหรับวิชาชีพครูทั้งในรูปแบบของอนุปริญญา ปริญญาตรี และการศึกษาขั้นสูงอื่น ๆ ซึ่งนักศึกษาภายใต้หลักสูตรศึกษาศาสตร์ของสถาบันนั้นสามารถเรียนในลักษณะก่อนการประกอบอาชีพ (Pre-service) หรือว่าจะเป็นการเรียนขณะประกอบอาชีพครูก็ได้เช่นกัน (In-service) ทั้งนี้ ด้วยนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ผู้ที่ประกอบอาชีพครูทุกคนต้องมีวุฒิรับรอง บ่งบอกว่าได้ผ่านกระบวนการการบ่มเพาะวิชาชีพมาอย่างครบถ้วน

3) หลักสูตร

หลักสูตรของฮ่องกงไม่มีความขึ้นตรงต่อหลักสูตรที่ใช้ในจีนแผ่นดินใหญ่แต่อย่างใด หากแต่ขึ้นตรงกับความควบคุมดูแลของรัฐบาลของฮ่องกงเอง มีความผสมผสานที่ลงตัวระหว่างความเป็นตะวันตก (ซึ่งผลมาจากการเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ) และความเป็นจีนดั้งเดิม ในเนื้อหาของหลักสูตรโดย The Education Bureau (EDB) มีการระบุในทุกรายละเอียด เป็นการชี้แนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้แก่ครูโดยทั่วกัน โดยยึดเอาวิชาหลัก 8 วิชาเป็นสำคัญได้แก่ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กีฬาและศิลปะ ทักษะการเรียนรู้อย่างประยุกต์ และประสบการณ์การเรียนรู้จากการทำกิจกรรม

ในส่วนของนักเรียนที่มีเป้าหมายในการเข้าสู่ระดับมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีผลสัมฤทธิ์ใน 4 รายวิชา คือ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และการศึกษาเสรี (Liberal Studies) ซึ่งเป็นการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความสนใจประกอบไปด้วย ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ พลเมืองศึกษา โดยในแต่ละอย่างจะแบ่งแก่นของความเป็นศตวรรษที่ 21 ประกอบไปในตัว

เป้าหมายสูงสุดสำหรับการศึกษาคือการบ่มเพาะนักเรียนให้รู้และเข้าใจในหน้าที่และบทบาทของความเป็นพลเมือง มีความสามารถในการคิดไตร่ตรอง มีทักษะเพื่อการเรียนรู้ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างถูกสุขลักษณะ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน สร้างแผนการเรียนการสอนที่จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุดโดยมีเป้าหมายดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญ

4) การประเมิน

การประเมินผลสัมฤทธิ์โดยรวมนั้นอยู่ในความดูแลขององค์การทดสอบและประเมินผลแห่งฮ่องกง (The Hong Kong Examinations and Assessment Authority, HKEAA) ก่อนหน้าปีการศึกษา 2011 / 2012 นั้น ระดับมัธยมศึกษามีการจัดการทดสอบ 2 ครั้งด้วยกัน คือ หลังจากจบการศึกษาในชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลาย ได้แก่ The Hong Kong Certificate of Education (HKCEE) และ The Hong Kong Advanced Level Examination (HKALE) ตามลำดับ ซึ่งการทดสอบทั้งสองดังกล่าวนี้เปรียบเทียบกับระบบ O-level และ A-level ของประเทศอังกฤษนั่นเอง แต่ภายใต้ระบบใหม่การทดสอบถูกยุบให้เหลือเพียง The Hong Kong Diploma of Secondary Education (HKDSE) เมื่อสำเร็จการศึกษาทั้ง 6 ปีของมัธยมศึกษาแล้วเท่านั้น เป็นการสอบวิชาหลักทั้ง 4 วิชาคือ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และการศึกษาเสรี รวมไปถึงวิชาเลือกอีก 2-3 รายวิชา ผลการทดสอบนั้นจะถูกจัดตามระดับทั้งหมด 5 ระดับผลสัมฤทธิ์ และถูกใช้เป็นหลักเกณฑ์เพื่อการตัดสินใจสำหรับการศึกษาขั้นสูงต่อไป ในขณะเดียวกัน ผลการทดสอบที่ประเมินโดยโรงเรียน (School-based Formative Assessments) ก็จะถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของผลการทดสอบระดับชาติ (Public Examination Results) ด้วยเช่นกัน

อนึ่ง องค์การทดสอบและประเมินผลแห่งฮ่องกงนั้นมีหน้าที่อำนวยความสะดวกที่ประเมิน โดยโรงเรียน (School-based Formative Assessments) ซึ่งมีลักษณะที่เหมือนกันในทุก ๆ โรงเรียน (Standardized) แต่ผู้ตรวจข้อสอบคือครูผู้สอนแทนการใช้องค์การภายนอกอย่างเช่นการทดสอบ HKDSE วิธีการนี้เป็นประโยชน์ต่อการประเมินพัฒนาการของนักเรียนโดยครูผู้สอนที่ใกล้ชิด เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปปรับเข้ากับการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็กนักเรียนได้

5) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

รัฐบาลนำเอายุทธศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในฮ่องกงครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1998 และต่อมาในปี ค.ศ. 2004 และ 2008 คือ แผนที่ 2 และ 3 ตามลำดับ สำหรับ 2 สองแผนแรกของ ยุทธศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นได้ให้ความสำคัญกับการวางโครงสร้างพื้นฐานและการกระตุ้น การเรียนรู้และการสอนด้วย IT ต่อมาในระยะที่ 3 ได้มุ่งเน้นในเรื่องของการใช้ IT อย่างถูกประเภท ถูกเวลา และถูกเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการเรียนการสอน “Right Technology at the Right Time for the Right Task” กำหนดและแนะแนวทางให้แก่ครูให้สามารถใช้ IT ได้อย่าง เต็มประสิทธิภาพ แบ่งเบาภาระในการพยายามนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้เป็นสื่อการสอน อีกทั้งยังมี กระบวนการส่งเสริมทักษะการสอนที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Teachers’ IT Pedagogy) เข้ามา เป็นประโยชน์ให้แก่ครูทุกคน บ่มเพาะความ “รู้ใช้ข่าวสารข้อมูล” (Information Literacy) ให้แก่ทั้ง นักเรียนและผู้ปกครอง ทั้งนี้ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ดีไม่ว่าจะเป็นที่โรงเรียนหรือที่ บ้านก็ตาม

ต่อมารัฐบาลมีการพัฒนา e-learning อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการเรียน การสอน ในปี ค.ศ. 2011 ได้มีโปรแกรมนำร่อง IT พร้อมทั้งการเผยแพร่ความตระหนักในเรื่องของ สุขภาพและสิทธิที่เกี่ยวกับทรัพยากรและอุปกรณ์ดิจิทัล ต่อมาในปีการศึกษา ค.ศ. 2011/2012 รัฐบาลได้ตั้ง The EDB One-stop Portal for Learning and Teaching Resources เพื่อ ใช้เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมสื่อการสอนทุก ๆ วิชาไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการพัฒนา e-Textbook Market Development Scheme หรือ EMADS ในเดือน มิถุนายนปี ค.ศ. 2012 มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และพัฒนา e-Textbook ตามหลักสูตรที่มี พร้อมด้วยการพัฒนากลไกการันตีคุณภาพของการผลิตโดยการนำเอา ตัวอย่างไปทดลองใช้กับโรงเรียนภายในเครือข่าย ซึ่ง EMADS คาดว่าจะสามารถปล่อยออกสู่ตลาด ได้ภายในปีการศึกษา ค.ศ. 2014/15 นี้

จ. สภาพแวดล้อมการศึกษาในประเทศเกาหลีใต้: การศึกษาที่ก้าวกระโดด

ประเทศเกาหลีใต้เป็นหนึ่งในประเทศที่สามารถก้าวกระโดดขึ้นมาเป็นหนึ่งในผู้นำทางด้านการศึกษาได้ในเวลาอันรวดเร็ว มีคะแนนผลสัมฤทธิ์การทดสอบนานาชาติ PISA ที่สูงและนำหน้าคะแนนเฉลี่ยของประเทศกลุ่ม OECD มีความสามารถในการผลิตแรงงานทักษะที่มีคุณภาพมากมาย ทั้งนี้ ด้วยความพยายามและความมุ่งมั่นในการพัฒนาระบบการศึกษาของรัฐบาล

1) การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนของประเทศเกาหลีใต้นั้นเป็นไปอย่างมีความเข้มข้นสูง จากการวิจัยนั้นพบว่านักเรียนในประเทศให้เวลาเรียนเฉลี่ยต่อปีมากกว่านักเรียนในประเทศแถบ OECD คือ 1,020 ชั่วโมงต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนที่ยังไม่รวมถึงการเรียนนอกห้องเรียนอีกประมาณ 3 ชั่วโมงต่อวัน

ในระดับประถมศึกษาเป็นการกลุ่มการเรียนการสอนตามอายุของนักเรียน แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการใช้การจัดกลุ่มตามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน (Ability-based Grouping) ลักษณะการเรียนนั้นเป็นไปอย่างเปิด (Open Classroom) กล่าวคือ เป็นการลดทอนการสอนเนื้อหาโดยตรงแก่นักเรียน แต่มุ่งเน้นการทำโครงการบูรณาการความรู้ทั้งในลักษณะเดี่ยวและกลุ่ม โดยกระบวนการการสอนในลักษณะกำลังเป็นที่แพร่หลายในโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป และยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอีกด้วย ในขณะที่เดียวกัน การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา นั้นยังคงความเป็นรูปแบบการสอนโดยมุ่งเน้นการเตรียมพร้อมเข้าสู่เข้ามหาวิทยาลัย มีแนวทางการสอนที่เน้นการเข้าร่วม (Active Participation) เป็นสำคัญ รวมไปถึงการทำกิจกรรมทดลองทางวิทยาศาสตร์ อภิปรายกลุ่ม และการสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม ทั้งนี้ ยังมีการให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ภายในห้องเรียนอีกด้วย

ในช่วงหลังนี้กระทรวงศึกษาธิการได้มีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่งเสริมให้ครูใช้การสอนในลักษณะการค้นคว้า (Inquiry-based Learning) และการแก้ปัญหา (Problem Solving) เพิ่มบทบาทของการใช้เทคโนโลยีให้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังคงให้ความสำคัญกับการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และตัวนักเรียนเองยังต้องแสวงหาการเรียนเสริมนอกจากเวลาเรียน เช่น การกวดวิชารายบุคคล หรือแม้แต่กับการเรียนการสอนออนไลน์ก็เป็นที่ยอมรับเช่นกัน

2) ครูผู้จัดการเรียนการสอน

ครูเป็นอาชีพที่ได้รับความเคารพอย่างสูงในสังคมเกาหลีใต้ อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมเนื่องจากรายรับที่สูงกว่าอาชีพทั่วไป มีความมั่นคง และสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น จะต้องผ่านขั้นตอนการบ่มเพาะและคัดเลือกที่เข้มข้น ไม่ว่าเป็นการผ่านกระบวนการจาก

มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยครูโดยเฉพาะก็เช่นกัน ในทุก ๆ วันนี้ กระทรวงศึกษาธิการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งเกาหลี (Ministry of Education, Science and Technology) ได้พัฒนานโยบายที่มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาศาสตร์และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการรับรองวิชาชีพครูและการวางแผนเพิ่มเติมหน่วยฝึกฝนทักษะในมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ปัจจุบันแบบแผนการเรียนการสอนวิชาชีพครูในเกาหลีใต้นั้นมีทั้งหมด 4 ปีด้วยกันโดยเป็นการผสมผสานระหว่างวิชาที่บ่มเพาะองค์ความรู้ของครูและวิชาที่บ่มเพาะทักษะการสอนและถ่ายทอด ร้อยละ 30 ของหลักสูตรนั้นเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป อีกร้อยละ 60 เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับมานุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ธรรมชาติศาสตร์ และกายภาพศึกษา ส่วนอีกร้อยละ 35 ที่เหลือนั้นเป็นวิชาเลือก โดยมีอิสระให้เลือกระหว่าง วิชาที่เกี่ยวข้องกับ มานุษยศาสตร์ วรรณกรรมและภาษา สังคมศาสตร์ ธรรมชาติศาสตร์ และศิลปะ และเมื่อนำมารวมกัน จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเอกของตนอยู่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของเนื้อหาทั้งหมด เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาทั้ง 4 ปีดังกล่าวและได้รับวุฒิปริญญาตรีแล้วจึงจะมีสิทธิยื่นขอใบอนุญาตวิชาชีพครู (Teacher Certificate) ในขั้นต้นนั้นจะได้รับใบอนุญาตชั้นสอง ซึ่งจะสามารถยกระดับเป็นชั้นหนึ่งได้หลังจากมีประสบการณ์การทำงานถึง 3 ปีและได้รับ 15 หน่วยกิตจากการฝึกอบรมทักษะภายใน หนึ่ง รัฐบาลมีนโยบายว่าครูทุกคน โดยเฉพาะครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้นจะต้องจบปริญญาตรี

สถาบันการศึกษาจะไม่มีช่วงทดสอบงาน (Probation) สำหรับครูใหม่ แต่จะมีโปรแกรมการบ่มเพาะทักษะก่อนเริ่มงานซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีระยะ 2 สัปดาห์ด้วยกัน ประกอบด้วย กรณีศึกษา การปฏิบัติจริง และการเรียนทฤษฎี รวมถึงการบ่มเพาะทักษะของการชี้แนะนักเรียนและการบริหารห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีการบ่มเพาะทักษะหลังจากเข้าทำงานอีกด้วย ซึ่งจะมุ่งเน้นในเรื่องของการประเมินและชี้แนะชั้นเรียนเป็นหลัก สำหรับโรงเรียนรัฐบาลจะต้องมีการทำแบบทดสอบที่จัดทำขึ้นโดย The Metropolitan and Provincial Office of Education ซึ่งเป็นฝ่ายกำหนดจำนวนครูที่ต้องการ และทำการคัดเลือกโดยเรียงลำดับก่อนหลังจากคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบ ในทางกลับกันโรงเรียนเอกชนสามารถคัดเลือกบุคลากรของตนเองโดยอิสระ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเอกชนหลายแห่งยังคงเสาะหาคำแนะนำในเรื่องของการคัดเลือกครูจากหน่วยงานภาครัฐ

3) หลักสูตร

หลักสูตรการเรียนการสอนของเกาหลีใต้นั้นได้ถูกกำหนดจากส่วนกลางซึ่งก็คือ กระทรวงศึกษาธิการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Science and Technology: MEST) โดยจะมีการทบทวนใหม่ทุก 5 หรือ 10 ปีตามแต่เห็นสมควร ตัวของหลักสูตรนั้นนอกเหนือจากการระบุในเรื่องของเนื้อหารายวิชาแล้วยังมีการระบุระยะเวลาในการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ อีกด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม แต่ละโรงเรียนก็ยังมีอิสระที่จะเพิ่มเติมรายวิชาที่เห็นสมควรตามแต่บริบทของโรงเรียนนั้น ๆ เช่นเดียวกัน

ในชั้นประถมศึกษาชั้นนั้น มีการกำหนดรายวิชาพื้นฐานหลัก ๆ ได้แก่ จริยธรรม ภาษาเกาหลี คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ พละศึกษา และดนตรีและศิลปะ นอกเหนือจากนี้ ครูผู้สอน ควรที่จะปลูกฝังทักษะการคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) จิตสำนึกการเคารพวัฒนธรรมและ ประเพณี ความรักในเพื่อนบ้านและชาติ รวมไปถึงจนถึงการใช้ชีวิต สำหรับในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้น นั้น มีหลักสูตรที่แตกต่างออกไป มีการใช้ลักษณะของการจัดกลุ่มนักเรียนตามความสามารถในบาง รายวิชาเช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาเกาหลี สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในส่วนของ วิชาแกนที่ทุกคนจะต้องเรียนเหมือนกันคือ จริยธรรมศึกษา พละศึกษา ดนตรี และศิลปะ โดยในชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นนั้นจะมีการทำกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนและวิชาเลือก เพิ่มเติมตามแต่ความสนใจ ยกตัวอย่างเช่น เพศศึกษา เศรษฐศาสตร์ คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี สารสนเทศ และสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นต้น ในส่วนของมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นไม่มีวิชาแกนไม่ แตกต่างกับมัธยมศึกษาตอนต้น หากแต่มีการเพิ่มเติมในส่วนของการเรียนการสอนเจาะลึกในบาง องค์ความรู้เพื่อเป็นการต่อยอดให้มีความรู้เพิ่มเติมตามความถนัด ได้แก่ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ธรณี ศึกษา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง เศรษฐศาสตร์ และวัฒนธรรมศึกษา

4) การประเมิน

เกาหลีใต้มีระบบการประเมินระบบการศึกษาของประเทศที่เรียกว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาแห่งชาติ (National Assessment of Educational Achievement, NAEA) โดยจะจัด ขึ้นทุกปีสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ทั้งนี้จะเป็นการ ทดสอบทั้งหมด 2 รายวิชาเพื่อเป็นการเก็บข้อมูลการศึกษาในภาพรวม

หากกล่าวถึงการประเมินภายในห้องเรียน ครูคือผู้ที่มีหน้าที่ประเมินผลสัมฤทธิ์ทาง การศึกษาของนักเรียนในความดูแลออกมารูปแบบของเอกสารบันทึกกิจกรรมวิชาการ (Student School Records/Student Activity Record) ซึ่งจะลงรายละเอียดถึงผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการ การ เข้าร่วมชั้นเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตร จริยธรรม สุขภาพร่างกาย ตลอดจนถึงประวัติและผลงาน ต่างๆ ที่ได้รับตลอดการศึกษาในชั้นปีนั้น ๆ โดยบันทึกเหล่านี้เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญของการศึกษา ต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและมหาวิทยาลัย และเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพื่อลดความ กัดดันของการสอบแข่งขันที่เพื่อการศึกษาต่อ สำหรับการเข้ารับการศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายนั้น นักเรียนบางส่วนที่อยู่ในพื้นที่จะได้รับสิทธิการจับฉลาก กล่าวคือ ไม่ต้องผ่านกระบวนการ คัดเลือกที่เข้มข้น บางส่วนจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกตามระบบ อย่างไรก็ตาม มีการพิจารณาถึง ประวัติการศึกษาที่ผ่านมาเพื่อลดน้ำหนักความสำคัญของการสอบอีกด้วยเช่นเดียวกัน

อีกหนึ่งการประเมินที่มีความสำคัญคือ College Scholastic Ability Test (CSAT) ซึ่งถือได้ ว่าเป็นการประเมินที่จะเป็นตัวตัดสินอนาคตของการศึกษาในระดับสูงต่อไปก็ว่าได้ นักเรียนโดยส่วน ใหญ่จะเตรียมตัวสำหรับการทดสอบนี้ทั้งภายในโรงเรียน โรงเรียนกวดวิชา หรือแม้แต่การกวดวิชา

ตัวต่อตัว เป็นที่มาของวัฒนธรรม “การสอบนรก” ภายในประเทศเกาหลีใต้ ด้วยเหตุที่ว่า การทดสอบนี้สร้างความกดดันให้แก่เยาวชนในสังคมอย่างเห็นได้ชัด

5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

หนึ่งในการทำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในระบบการศึกษาที่โดดเด่นที่สุดของเกาหลีใต้คือ โครงการ SMART Education – Digital Textbook Initiative กล่าวคือ เป็นการแปลงหนังสือเรียนให้อยู่ในรูปแบบของดิจิทัล โดยโครงการนี้เป็นหนึ่งในโครงการทางการศึกษาเพื่อการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ของประเทศ คำว่า SMART นั้นย่อมาจาก Self-directed, Motivated, Adaptive, Resource, Technology Embedded

ภาพที่ 91: SMART Education

ที่มา: SMART Education in Korea by UNECSO, 2012

นอกจากการใช้หนังสือเรียนในรูปแบบดิจิทัล โครงการนี้ยังมุ่งเน้นในเรื่องของการส่งเสริมการเรียนและการประเมินออนไลน์อีกด้วย เร่งการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในเรื่องของเทคโนโลยีอย่างเข้มข้น ยกตัวอย่างเช่นการวางพื้นฐานระบบคลาวด์ (Cloud Computing System) ซึ่งได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ว่าจะต้องสำเร็จภายในปี ค.ศ. 2015 ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายของการทำให้นักเรียนสามารถจัดการการเรียนรู้อของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือของครูตลอดเวลา สามารถเข้าถึงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างครบวงจร อีกทั้งยังเร่งปมเพาะทักษะการใช้เทคโนโลยีแก่ครูผู้สอนเพื่อให้สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเต็มที่

ตารางที่ 28: สรุปเปรียบเทียบระบบนิเวศการศึกษา

สภาพแวดล้อม	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
การจัดการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจรและเท่าเทียม ไม่แบ่งห้องเรียนตามผลการเรียน - มีครูพิเศษช่วยเหลือนักเรียนที่ตามเพื่อนไม่ทัน - เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ สามารถเลือกใช้ตำราได้หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดการเรียนรู้แบบเฉพาะตัว (Finer customization of learning) - สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน 	<ul style="list-style-type: none"> - การชักจูงใจนักเรียนที่ดี - ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล - เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ครู	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นครูคุณภาพเป็นเลิศ - การคัดเลือกครูเข้มข้น แข่งขันสูง ผู้ที่มีความสามารถสูงจึงจะเป็นครูได้ (คัดเลือกผู้ที่จะประกอบอาชีพครูจากนักเรียนที่มีคะแนนสูงร้อยละ 15 แรกของประเทศ) - บ่มเพาะทักษะอาชีพครูได้รับการฝึกสอนในโรงเรียนเครือข่าย 1 ปีเต็ม ออกแบบการเรียนการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกย่องมาตรฐานเส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า - คัดเลือกผู้ที่จะประกอบอาชีพครูจากนักเรียนที่มีคะแนนสูงร้อยละ 30 แรกของประเทศ - ครูทุกคนได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาแห่งชาติ (National Institute of Education) บ่มเพาะทักษะการสอนที่เป็นเลิศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นอาชีพที่คนปรารถนาและเป็นที่นับถือ - ระบบศึกษาศาสตร์ได้บ่มเพาะความสามารถครูในการสอน ผ่านการฝึกสอน - มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาตนเองของครู แลกเปลี่ยนประสบการณ์
หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดหลักสูตรเน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) 	<ul style="list-style-type: none"> - ญี่ปุ่นกำหนดมาตรฐานของสาระการเรียนรู้ ใช้หลักสูตรแกนกลาง เป็นกรอบหลักสูตรมีความเข้มข้น

ตารางที่ 28: สรุปเปรียบเทียบระบบนิเวศการศึกษา (ต่อ)

สภาพแวดล้อม	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
การประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบประเมินด้วยข้อสอบกลาง (National Test) - สอบวัดผลมาตรฐานครั้งเดียวเมื่อจบ ม.ปลาย - ประเมินเพื่อพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เป้าหมายการประเมินเพื่อพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education) และนำไปสู่การตั้งผลสัมฤทธิ์ของพัฒนาการด้านการศึกษาสำหรับระดับชั้นต่างๆ - ยุทธศาสตร์ ตั้ง หย่อน ตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - อดีไม่มีระบบประเมินด้วยการจัดสอบระดับชาติ - ปัจจุบัน มีการสอบระดับชาติระดับ ป.6 ม.3 เพื่อสู่มตัวอย่าง ตรวจสอบมาตรฐานระบบการศึกษา - การสอบเข้ามหาวิทยาลัยตีแผ่กว้าง - การประเมินในห้องเรียนเพื่อสังเกตพัฒนาการ และสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ
เทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> - ICT เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง 	<ul style="list-style-type: none"> - ICT ถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ICT ถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ

ที่มา: วิเคราะห์และรวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

จากกรณีศึกษาที่นำมาจากประเทศต่างๆ สามารถสรุปแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้ดังนี้ คือ **(1) การจัดการเรียนการสอน** ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง มีวิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการปลูกฝังและฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียน ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต **(2) ครู** เน้นการสร้างครูที่มีคุณภาพเป็นเลิศ มีระบบการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและครบวงจร ทั้งในด้านค่าตอบแทน เส้นทางอาชีพ และระบบสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน **(3) หลักสูตร** มีโครงสร้างหลักสูตรเป็นกรอบแนวทาง มีความยืดหยุ่นและให้อิสระกับครูในการออกแบบการจัดการเรียนการสอน **(4) การประเมิน** ไม่มุ่งเน้นที่ผลคะแนนจากการสอบมากเกินไป แต่ให้ความสำคัญกับการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน **(5) การใช้เทคโนโลยี** มีการนำระบบ ICT มาช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอย่างบูรณาการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหาวิชาและสื่อการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐาน อย่างไรก็ตาม การจะนำหลักการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้นั้น ย่อมต้องประกอบกับการศึกษาบริบทของประเทศไทย ซึ่งจะมีการกล่าวถึงในส่วนต่อไป เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับประเทศไทยอย่างแท้จริง

4.2.3.2 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ของประเทศไทย และ การเตรียมพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ในหัวข้อ 4.2.3.3 นี้จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทย โดยรายละเอียดแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อยได้แก่

ก. องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่ดีเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21

ข. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน โดยศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเด็นปัญหาในปัจจุบัน ทั้งประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างหน่วยย่อย กับผู้เรียน ประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกลางกับหน่วยย่อย ข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน

ค. การเตรียมความพร้อมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21 โดยจะกล่าวถึงการเตรียมพร้อมในประเด็นต่าง ๆ ที่จำเป็นเร่งด่วน อาทิ บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน บทบาทของครอบครัวต่อผู้เรียน บทบาทของสถานศึกษาต่อผู้เรียน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษา เปิดกว้างการเรียนรู้ตลอดจนนำเสนอกรณีศึกษาจุดสว่าง (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยที่มีความโดดเด่น และมีศักยภาพในการเป็นต้นแบบของการขยายผล เช่น นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา การส่งเสริม ความรู้คู่คุณธรรมของกรณีศึกษาโรงเรียนสัตยาไส เรื่องเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนวังไกลกังวล และการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนาและการขยายผลในท้องถิ่นทำให้เกิดการบูรณาการการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา ท้องถิ่น และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ก. องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) หมายถึง ความสัมพันธ์ของหน่วยย่อยต่าง ๆ ของระบบการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ตัวแสดงของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Actors) และ 2) เครื่องมือของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Tools) ดังนี้

1) ตัวแสดงของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Actors)

- ผู้เรียนและเพื่อน (Student and Peers) ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันทั้งกลุ่มอายุ กลุ่มความแตกต่างทางความสามารถ สติปัญญา เป็นต้น
- ครอบครัว (Family) ได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง เป็นต้น
- ครู (Teacher) ได้แก่ ครูผู้สอนประจำวิชา ครูแนะแนว ครูทักษะชีวิต เป็นต้น
- สถาบันการศึกษา (School) ได้แก่ โรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ศูนย์การเรียนรู้ นอกห้องเรียน เป็นต้น
- ชุมชน (Community) ได้แก่ ชุมชนที่อยู่อาศัย องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน หรือนักวิชาการอิสระในชุมชน เป็นต้น
- หน่วยงานกลาง (MOE Actors) ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ทางการศึกษา โดยความสัมพันธ์ของแต่ละหน่วยย่อยจะมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวโยงกัน ได้แก่
  - หน่วยงานหลักด้านนโยบายและแผนด้านการศึกษาของชาติ ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานปลัดกระทรวง (สป.) เป็นต้น
  - หน่วยงานหลักด้านการจัดการศึกษาตามช่วงวัยและการจัดการศึกษาเฉพาะทาง โดยรับผิดชอบด้านหลักสูตร บุคลากร งบประมาณ ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวง (สป.) ดูแลภาพรวมและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดูแลการศึกษาในระดับของประถมและมัธยมสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) ดูแลการศึกษาระดับอาชีวศึกษาทั้งหมดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ดูแลพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เป็นต้น
  - หน่วยงานหลักด้านการประเมิน ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ดูแลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น
  - หน่วยงานหลักด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ครุสภา สถาบันผลิตครูในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

ตารางที่ 29: หน่วยงานหลักด้านการศึกษา

ด้าน	หน่วยงานหลัก
ด้านนโยบายและแผนด้านการศึกษาของชาติ	- สำนักงานปลัดกระทรวง (สป.) - สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.)
ด้านการจัดการศึกษา - หลักสูตร - บุคลากร - งบประมาณ	- สำนักงานปลัดกระทรวง ดูแลภาพรวมและ กศน. - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดูแลการศึกษาในระดับของประถมและมัธยม - สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) ดูแลการศึกษาระดับอาชีวศึกษาทั้งหมด - สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ดูแลและพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นไป - สำนักงานงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) - สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)
ด้านการประเมิน	- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ดูแลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา
ด้านพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา - ครู ผู้บริหาร	- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) พัฒนาครูด้านสวัสดิการ และพัฒนาคุณภาพชีวิตครู - สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ดูแลและพัฒนาครูเพื่อสอบใบประกอบวิชาชีพ - สถาบันผลิตครูในระดับอุดมศึกษา

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

- หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน (Non-MOE Actors) ได้แก่ ภาคเอกชน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

2) เครื่องมือของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Tools)

เนื่องจากระบบนิเวศของการศึกษานั้นไม่ได้มีเฉพาะในส่วนของตัวแสดง แต่ยังมีส่วนของเครื่องมือในการส่งเสริมให้ระบบทำงานได้ดีตามบทบาทของหน้าที่ที่ควรจะเป็น

- หลักสูตร
- รูปแบบการเรียน การสอน
- เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เช่น ระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์ ระบบ Cyber Home
- พื้นที่สาธารณะ (Public Space) และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

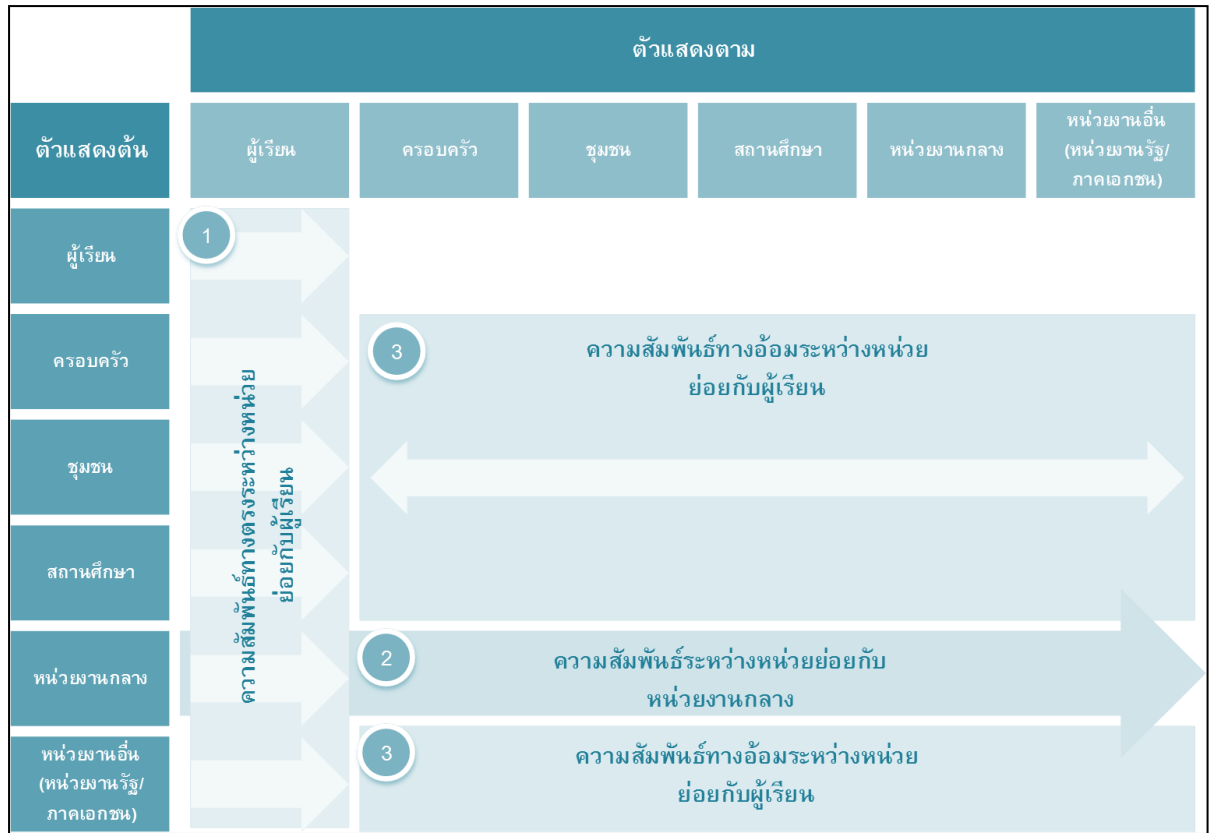
แต่ละตัวแสดงและเครื่องมือของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไม่ได้ต่างคนต่างอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่มีความสัมพันธ์กัน

รูปแบบความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

ทุกระบบย่อย ๆ ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แต่ละระบบไม่ได้อยู่อย่างต่างคนต่างอยู่ แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้งกันซึ่งเมื่อแบ่งความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ จากกระบวนการทัศน์ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Learner-centered) ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สามารถแบ่งมิติความสัมพันธ์ได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

- ความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างหน่วยย่อยกับผู้เรียน คือ หน้าที่ของหน่วยย่อย ซึ่งได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ครู สถานศึกษา หน่วยงานกลาง และหน่วยงานอื่น ที่มีผลเชิงบวกและเชิงลบโดยตรงต่อผู้เรียน
- ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยกับหน่วยงานกลาง คือ หน้าที่ของหน่วยงานกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีผลเชิงบวกและเชิงลบต่อของหน่วยย่อย ซึ่งได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ครู สถานศึกษา หน่วยงานกลาง และหน่วยงานอื่น ซึ่งท้ายที่สุดจะมีผลเชิงบวกและเชิงลบต่อผู้เรียน
- ความสัมพันธ์ทางอ้อมระหว่างหน่วยย่อยกับผู้เรียน คือ หน้าที่ของหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันที่มีผลเชิงบวกและเชิงลบโดยอ้อมต่อผู้เรียน

ภาพที่ 92: รูปแบบความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21

กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยการเปลี่ยนผ่าน พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ฉะนั้น การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ของคนไทยในสังคม ตลอดชีวิตจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น ในการศึกษาส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของประเทศไทยในปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการเตรียมความพร้อมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21

ข. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน

ประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างหน่วยย่อยกับผู้เรียน

ผู้เรียน – ผู้เรียน

- ปัญหาความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน
- ปัญหาขาดความกระตือรือร้นและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนคนหนึ่ง/ กลุ่มหนึ่ง อาจเป็น Exclusion Force ผลักเด็กบางคนหรือบางกลุ่มออกไปจากความสนใจในการเรียนรู้ และเกิดความรู้สึกไร้อำนาจ (Helplessness), การเห็นคุณค่าของตนเองต่ำ (Low Self-worth), การไร้ความสามารถ (Incompetence) จึงจำเป็นต้องได้ผู้สอนที่มีความสามารถประสานผู้เรียนสองกลุ่มให้ช่วยกันพัฒนาการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ของตน ผ่านการรวมกลุ่ม
- ความมีอิทธิพลเหนือความคิด หรือแทรกแซงทัศนคติ ค่านิยมระหว่างผู้เรียน ที่สามารถถูกชักจูง รวมกลุ่มเพื่อออกจากความสนใจในการเรียนการศึกษา
- ขาดความตระหนักต่อความรับผิดชอบต่อสังคม
- ความมุ่งมั่นและการทำงานให้มีคุณภาพสูงที่จะแข่งขันในอนาคต

ครอบครัว – ผู้เรียน

- สภาพการเลี้ยงดู ที่ขัดขวางกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ เช่น การทะนุถนอมเหมือนไข่ในหิน การห้ามกระทำในสิ่งที่ครอบครัวเห็นว่าไม่สมควร การละเลยคำถามหรือความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน
- การขาดประสบการณ์ในระบบการศึกษาของครอบครัวหรือมีประสบการณ์คนละยุค อาจทำให้ครอบครัวไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา (ทั้งในและนอกระบบ) จึงไม่ได้สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้หรือแรงบันดาลใจในการศึกษาให้แก่ผู้เรียน
- การขาดความสามารถในการสนับสนุนเงินการศึกษา (อาจควบคู่ไปกับการขาดความรู้เรื่องการลงทุนหาแหล่งทุนการศึกษาคืออื่น ภาวะจึงตกอยู่กับผู้เรียน ซึ่งหากยุ่งยากสามารถส่งผลให้ผู้เรียนตัดสินใจออกจากระบบการศึกษา)
- การตระหนักถึงเพียงความสำคัญของการศึกษาในระบบ (ภายในสถานศึกษา) โดยขาดการกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียนหรือส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้จากช่องทางอื่น เช่น สื่อ สิ่งพิมพ์
- การมองข้ามการปลูกฝังเรื่องความรู้แบบโลกวิถีส (Secular Knowledge) เพื่อความอยู่รอดในสังคมนอกครอบครัวหรือสถานศึกษา

- สภาพแวดล้อมภายในครอบครัวอื่นๆที่บั่นทอนความอดทน พยายามและขวนขวาย การศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน นอกเหนือจากปัญหาการเงิน เช่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การหย่าร้างระหว่างพ่อแม่ ปัญหาครอบครัวแหวกกลางมากขึ้น

ชุมชน – ผู้เรียน

- ปัญหาค่านิยม บรรทัดฐานหรือวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ที่ไม่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ (เช่นหลักการทางวิทยาศาสตร์) ที่ท้าทายความเชื่อความศรัทธาหรือธรรมเนียมปฏิบัติเดิม
- สภาพสังคมเมืองที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับชุมชนลดลง ทำให้ขาดการรับรู้ปัญหา การเข้าใจและการร่วมแก้ไขปัญหาการศึกษากับผู้เรียน
- การขาดความภูมิใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มหรือชุมชน เกิดความละเลยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือส่งเสริมความรู้ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้และการเลี้ยงชีพของผู้เรียน
- Dilemma ในการนำทรัพยากรด้านต่างๆ มาใช้เพื่อส่งเสริมการศึกษาภายในชุมชน หากแต่ผู้จัดสรรและจัดการทรัพยากรจะสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อตัวเอง หรือผู้เรียนมากกว่ากัน
- ความพร้อมของทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม
- ความแตกต่างของแต่ละชุมชน ได้แก่ ประเด็นเรื่องสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองมากขึ้น และสังคมรวมกลุ่มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น

ครู-ผู้เรียน

ปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมีประเด็นสำคัญ 2 กลุ่มหลัก คือ (1) ปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐาน (Conduct) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องปัญหาความสามารถในการสอน และถ่ายทอดความรู้แบบทักษะการเรียนรู้ และ (2) ปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture) ทั้งในส่วนของปัญหาทัศนคติส่วนตัวของครูต่อตนเองและผู้เรียน และปัญหาทัศนคติของสังคมที่คาดหวังต่อการทำหน้าที่ของครู

ตารางที่ 30: ปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ประเด็นปัญหา	ปัญหาย่อย
1) ปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐาน (Conduct)	
<p>- ปัญหาความสามารถในการสอนและถ่ายทอดความรู้แบบทักษะการเรียนรู้</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาการสอนที่มีลักษณะแบบถ่ายทอดความรู้แบบสอนวิชา เช่น ปัญหาวิธีการสอนหน้าชั้นโดยบอกสาระวิชาให้นักเรียนจด การสอนแบบบรรยายหน้าชั้น (Lecture) ในระดับมหาวิทยาลัย ถือเป็นวิธีการเรียนแบบนักเรียนเป็นผู้รับถ่ายทอดสาระหรือเนื้อความรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2556) ไม่ได้เน้นสอน “ทักษะการเรียนรู้” - ปัญหาขาดความยืดหยุ่นในการปรับลักษณะการสอนให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความแตกต่างในหลายด้านระหว่างผู้เรียน รวมทั้งความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ระหว่างภายในและภายนอกประเทศ - ปัญหาการจัดการเรียนการสอนขาดการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก มีความท้าทาย ความอยากรู้อยากเรียน - ปัญหาการสอบแบบตัวเลือก (Multiple Choices) ควรเปลี่ยนเป็นสอบที่เน้นความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ ควรมีการจัดการเรียนรู้แบบ Problem-based learning หรือ Project-based Learning เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียน - ปัญหาผู้สอนที่ไม่กระตุ้นตัวเองให้เป็น Active Learner อาจส่งผลให้แรงกระตุ้นในการสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการเป็น Active Learner ในตัวผู้เรียนไม่เพียงพอ
2) ปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture)	
<p>- ปัญหาทัศนคติส่วนตัวของครูต่อตนเองและนักเรียน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาขาดการปรับทัศนคติส่วนตัว และทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ทั้งทาง สถิติปัญญา การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ฐานะทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และศาสนา (กล่าวคือ ทัศนคติของครูส่งผลต่อความคาดหวังต่อตัวเด็กที่ต่ำหรือสูงเกินพอดี) - ปัญหาระบบความคิดของตัวครู (การตัดสินผู้อื่น ความเข้าใจในตนเอง ความเข้าใจในสังคม) - ปัญหาทัศนคติต่ออาชีพของตนเอง (ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา/ผู้สั่งสอนให้เด็กมีความรู้/คนสอนหนังสือ) - ปัญหาการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การปรับบทบาทของครูอาจมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่การยอมรับการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นไปได้ยาก เพราะระบบการสอนครูบอกเนื้อหาวิชาให้ผู้เรียนจดจำที่ทำต่อๆ กันนานนับร้อย ๆ ปี

ตารางที่ 30: ปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (ต่อ)

ประเด็นปัญหา	ปัญหาย่อย
- ปัญหาทัศนคติของสังคมที่คาดหวังต่อการทำหน้าที่ของครู	- ระดับความคาดหวังของสังคมต่อการทำหน้าที่ของครูในเรื่องการศึกษามากเกินไป ทั้งที่เป็นภาระที่หนักมาก สังคมควรมีมุมมองที่ร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา เมื่อครูที่ถูกถ่ายทอดความคิดที่ไม่ถูกต้องอาจทำให้มีผลต่อมุมมองของนักเรียน
- ปัญหาของวัฒนธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างการเรียนรู้	- ปัญหาของระบบอาวุโส ทำให้ห้ามแย้ง ห้ามโต้เถียง ทำให้ผู้เรียนไม่ได้ตั้งคำถามกับสิ่งยาก็รู้ เป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเกิดการเรียนรู้ - ปัญหาค่านิยมที่ไม่ชอบทำงานเป็นกลุ่มหรือทำงานเป็นทีม

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

สถานศึกษา – ผู้เรียน

- การขาดความยืดหยุ่นของกรอบ กฎระเบียบ และบรรทัดฐานค่านิยมภายในสถานศึกษาที่เป็นอุปสรรคต่อการกล้าแสดงออก และความคิดสร้างสรรค์
- ปัญหาการจัดสรรของตัวผู้บริหารการศึกษา ว่าจำนวนหรือปริมาณทรัพยากรที่รับมา ถูกใช้และแบ่งปันสู่ผู้เรียนมากน้อยแค่ไหน เหลือมลักันหรือไม่ (ปัญหาการยกยอก, กักตุน)
- ความไม่มั่นคงของฝ่ายบริหาร เช่น การเปลี่ยนผู้อำนวยการการศึกษาถี่เกินไป ประกอบกับการสร้างนโยบายการศึกษาที่เกิดกว่าระยะเวลาประจำการของผู้บริหาร ทำให้นโยบายการศึกษาอาจไม่ถูกสานต่อ หรือขาดช่วงดำเนินการต่อเป็นระยะๆ
- ความมุ่งมั่นและความสม่ำเสมอในการจัดการศึกษาของตัวสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องทั้งกับหน่วยงานการศึกษาและความสนใจของผู้เรียน
- การให้พื้นที่ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนการสอนของตัวเองให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน

หน่วยงานกลาง – ผู้เรียน

- การขาดความยืดหยุ่นของนโยบายการศึกษาและหลักสูตร โดยขาดการตระหนักถึงความแตกต่างในการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน
- เนื้อหาหลักสูตรที่ล้าหลัง คงไว้ซึ่งข้อมูลเก่าไม่ทันต่อกระแสความรู้ หรือข้อมูลชุดใหม่ๆ เต็มไปด้วยข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้เรียนท่องจำ แต่ขาดเนื้อหาในเชิงวิเคราะห์ เป็นอุปสรรคต่อความคิด ‘ริเริ่ม’ สร้างสรรค์ของผู้เรียน

- ธรรมชาติขององค์กรที่ลำดับการทำงานแบบลำดับขั้น (Hierarchy) ซึ่งยากต่อการเข้าถึงของผู้เรียน (ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ โดยผู้ออกกฎอยู่ในจุดที่ไม่สามารถรับรู้ปัญหาของผู้เรียนโดยตรง ขณะที่ผู้เรียนเองก็ขาดอำนาจ) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การดำเนินนโยบายการศึกษาผ่านโครงสร้างองค์กรแนวตั้ง ไม่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาระบบการศึกษาได้ทันกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนระดับบุคคล สังคมและโลกได้ ในขณะที่การรับรู้ข้อมูลและความเป็นไปได้เปลี่ยนแปลงของระดับปัจเจกเป็นไปอย่างรวดเร็ว
- ขณะที่การเพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้ภาคส่วนล่าง และตัวปัจเจก ทั้งผู้เรียนและผู้สอน อาจช่วยให้สามารถพัฒนาการศึกษาได้เร็ว และกระจายโอกาสการศึกษาได้ง่ายกว่า (นั่นจะทำมาซึ่งความท้าทายต่อการกระจายอำนาจ (ความยอมวางอำนาจบางส่วน) ความสามารถในการการจัดสรรทรัพยากรของภาคส่วนย่อย ความเชื่อใจ)

ประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกลางกับหน่วยย่อย

ประเด็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกลางกับหน่วยย่อยสามารถสรุปได้ดังนี้

หน่วยงานกลาง-หน่วยงานอื่น

- ปัญหาหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน
- ปัญหาหลักสูตรยังไม่ค่อยมีการจัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการ

หน่วยงานกลาง-สถานศึกษา

- ปัญหาการประเมินสถานศึกษาที่มีความแตกต่างแต่ละพื้นที่แต่ใช้เกณฑ์ประเมินเดียวกัน (ควรประเมินเฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่)
- ปัญหาด้านการเงิน คือ งบประมาณส่วนใหญ่จ่ายไปยังฝั่งอุปทาน (สถานศึกษา) มากกว่า ด้านอุปสงค์ (งบประมาณการอุดหนุนรายหัว) ไม่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนเขตร่ำรวยและยากจนเท่าที่ควร

หน่วยงานกลาง-ผู้เรียน

- ปัญหาหลักสูตรไม่สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน
- ปัญหาหลักสูตรขาดการส่งเสริมจริยธรรมและความเป็นพลเมือง
- ระบบประเมินผลการเรียนไม่ได้เน้นความรู้ความเข้าใจทักษะ

หน่วยงานกลาง-ครอบครัว

- ปัญหาการเข้าจัดการศึกษาของครอบครัวที่ฐานะไม่ค่อยดี

หน่วยงานกลาง-ชุมชน

- ปัญหาหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของชุมชน
- ระบบการประเมินผลของหน่วยงานกลางด้วยคะแนนสอบ จะจำกัดบทบาทของชุมชนหรือไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ที่มีลักษณะเชิงวิชาการ
- ความเป็นเอกเทศของผู้นำท้องถิ่นในการใช้อำนาจปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนที่ได้จากหน่วยงานกลางมากน้อยแค่ไหน

หน่วยงานกลาง-ครู

สำหรับหน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการที่ดำเนินการพัฒนาครู ประกอบด้วย (1) หน่วยงานที่ดูแลและพัฒนาครูเพื่อการสอบใบประกอบวิชาชีพ (2) หน่วยงานที่ดูแลและพัฒนาครูเพื่อพัฒนาความรู้ที่ใช้ในการเรียนการสอน และ (3) หน่วยงานที่ดูแลและพัฒนาครูเพื่อการเลื่อนระดับวิทยฐานะ รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 31: หน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการที่ดำเนินการพัฒนาครู

ประเภท	หน่วยงานภายในกระทรวง
หน่วยงานที่ดูแลและพัฒนาครูเพื่อการสอบใบประกอบวิชาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากร (ก.ค.ศ.) หน้าที่ในการพัฒนาครูเพื่อเตรียมเข้าสู่ตำแหน่ง การพัฒนาครูบรรจุใหม่ - สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สคปศ.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา - สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา หน้าที่พัฒนาครูในการควบคุม กำกับ ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ - สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) พัฒนาครูสวัสดิการครู
หน่วยงานที่ดูแลและพัฒนาครูเพื่อพัฒนาความรู้ที่ใช้ในการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานต้นสังกัด ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
หน่วยงานที่ดูแลและพัฒนาครูเพื่อการเลื่อนระดับวิทยฐานะ	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ที่มา: “นโยบายด้านครู” ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” วันที่ 23-24 มิถุนายน 2556

ปัญหาของครูที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานกลางของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวนโยบายมา ซึ่งครูในฐานะผู้ปฏิบัติงานตรงสนองแนวนโยบายมาอีกทางหนึ่ง โดยมีประเด็นปัญหาสำคัญ ได้แก่ ปัญหากระบวนการผลิตครู ปัญหาระบบสวัสดิการครู ปัญหาระบบใช้งานครู ปัญหากระบวนการประเมินครู ปัญหาหลักสูตรแกนกลาง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 32: ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู

ประเด็นปัญหา	ปัญหาย่อย
- ปัญหากระบวนการผลิตครู	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาจำนวนครูที่ต้องการไม่เพียงพอในบางสาขา เช่น สายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และสายอาชีวศึกษา - ปัญหาคณาจารย์ที่อยู่ในระบบการผลิตบัณฑิตยังขาดความหลากหลาย ขาดมุมมองใหม่ และนานาชาติ - ปัญหาการผลิตครูแบบรูปแบบเดิม เน้นครูสอนท่องจำ ไม่ได้สร้างครูนักประเมิน นักถ่ายทอด นักสร้างแรงบันดาลใจ - ปัญหาขาดแคลนครูที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ - ปัญหาการขาดแคลนครูในสาระวิชาหลักและสาระวิชาใหม่ๆ เช่น ภาษาอาเซียน เป็นต้น ดังนั้นเวลาพูดถึงเรื่องการขาดแคลนครู ควรแบ่งตามกลุ่มสาระวิชาให้ชัดเจน (Teacher Education Cluster) เพราะแต่ละกลุ่มมีปัญหาที่ต่างกัน <ul style="list-style-type: none"> ● ครูสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (S&T) ที่จบ ป.ตรีคณะครุศาสตร์ อาจไม่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางพอ ควรจะหาบุคลากรที่จบตรีมาทาง S&T มาโดยตรงและให้เรียนต่อโทด้านการศึกษา (โครงการของ สสวท.) ● ควรมีการคาดการณ์ว่าต้องการครูในสาขาใด โดยเฉพาะในกลุ่มสาระที่ขาดแคลน เพื่อเป็นการส่งสัญญาณ ให้กับมหาวิทยาลัย ทำให้นโยบายการผลิตครูเป็นเอกภาพมากขึ้นผ่านการเชื่อมโยงระหว่างอุปทาน (Supply) และอุปสงค์ (Demand) - ปัญหาการผลิตครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ เช่น พลศึกษา สุขศึกษา ปฐมวัย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ทั่วไป เป็นต้น ปัญหามาจากสถานการณ์ศึกษามักจะผลิตครูจากความพร้อม มากกว่าความต้องการของสาขาหรือทิศทางของประเทศ
- ปัญหาระบบสวัสดิการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาระบบค่าตอบแทนครู ค่าตอบแทนครูเริ่มต้นน้อย ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ - ปัญหาหนี้สินครู โดยแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของครูทั่วประเทศ ได้แก่ สหกรณ์ ออมทรัพย์ สินเชื่อโครงการพัฒนาชีวิตครูฯ ผ่านธนาคารออมสิน สินเชื่อโครงการกองทุนและเงินกู้มาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษา และแหล่งที่สามารถสร้างหนี้ได้ง่ายที่สุดอย่างบัตรเครดิต และกูยืมหนี้นอกระบบ เป็นต้น (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2554)

ตารางที่ 32: ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู (ต่อ)

ประเด็นปัญหา	ปัญหาย่อย
- ปัญหาระบบใช้งานครู	- ปัญหาภาระงานของครูในโรงเรียนทั้งในส่วนของงานสอนและงานอื่นจำนวนมาก ซึ่งเป็นภาระงานที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของครู ได้แก่ งานธุรการ พัสดุ การเงิน ทะเบียนนักเรียน งานอนามัย โภชนาการ อาคารสถานที่ งานแผน งานประกันคุณภาพ ฯลฯ
- ปัญหาระบบการประเมินครู	- ปัญหาของระบบการประเมินที่ขาดการอ้างอิงหลักเกณฑ์การประเมินที่อิงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน แต่เน้นการประเมินวิทยฐานะเชิงประจักษ์เน้นแต่ผลงานทางวิชาการเป็นหลัก (งานเอกสาร) ปัญหาการประเมินครูเพื่อเลื่อนขั้น (ไม่ได้ประเมินผลการเรียน) และเลื่อนอันดับ (น้ำหนักแค่ร้อยละ 3.3) เน้นแต่ผลงานทางวิชาการเป็นหลัก (งานเอกสาร) มีส่วนของการประเมินที่อ้างอิงหลักเกณฑ์ที่อิงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนมีน้ำหนักเพียงเล็กน้อย ไม่ได้เน้นประเมินวิธีการสอน - ปัญหาการประเมินความก้าวหน้าของครูยังไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงตามบริบทของโรงเรียน และภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - ปัญหาการประเมินความก้าวหน้าของครูยังไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงตามบริบทของโรงเรียน และภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- ปัญหาหลักสูตรแกนกลางที่กระทบต่อการจัดการสอนของครู	- ปัญหาหลักสูตรแบบ “ครูเป็นศูนย์กลาง” ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเชื่อมโยงกับ “การสอนเป็นศูนย์กลาง” ไม่ใช่การเรียนเป็นศูนย์กลาง - ปัญหาขาดการส่งเสริมวิชาชีพอื่น ๆ ผ่านรูปแบบการเรียนการสอนที่ต่างกันไปตามแต่ละวิชาและสถานการณ์ เพื่อให้เกิดความสามารถในการดำรงชีวิตและเลี้ยงชีพได้ นอกเหนือจากการมีความรู้เชิงวิชาการ (ไม่ว่าผู้สอนจะสามารถหยั่งถึงความเป็นไปได้ในการศึกษาต่อในอนาคตของผู้เรียนได้หรือไม่ก็ตาม)

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

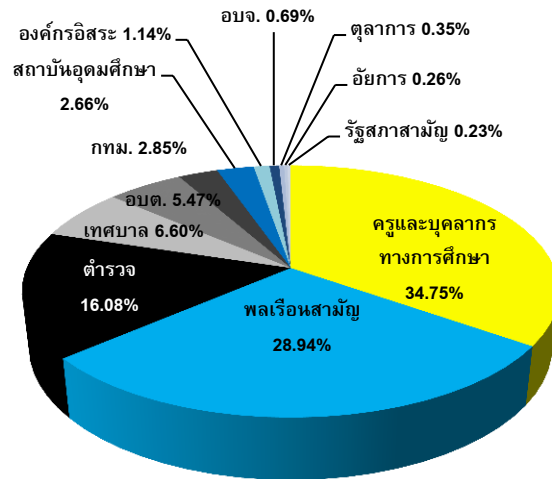
จากการทบทวนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งหมด พบว่า ครู มีบทบาทสูงมากต่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ในการพัฒนาการศึกษาของไทยจึงต้องให้ความสำคัญการสร้างเสริมศักยภาพครูเป็นอันดับแรก ๆ ทั้งนี้ หากกล่าวถึงบทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 แล้วนับว่ายังมีบทบาทสูงขึ้นมากทีเดียว เนื่องจากบทบาทครูที่เปลี่ยนไปจากเดิม

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวข้องกับเรื่องครูในปัจจุบัน นอกจากจะมีประเด็นปัญหาในเชิงความสัมพันธ์ ทั้งระหว่างครู-ผู้เรียน และระหว่างหน่วยงานกลาง-ครูแล้ว ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครูยังมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ได้แก่ เรื่องการเกษียณอายุครู และเรื่องระบบการผลิตครู

การเกษียณอายุครู

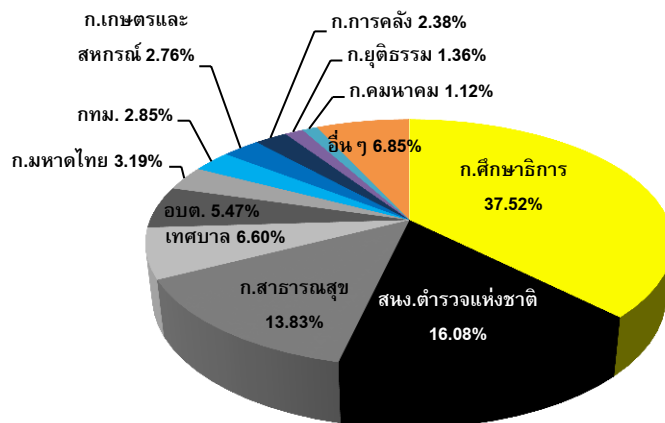
ในปัจจุบันประเทศไทยมีกำลังคนภาครัฐในฝ่ายพลเรือนจำนวนประมาณ 2.22 ล้านคน โดยเป็นข้าราชการประจำ 1.25 ล้านคน จากจำนวนดังกล่าวนี้ เกือบครึ่งหนึ่งปฏิบัติงานในด้านการศึกษา (515,730 คน) โดยร้อยละ 34.75 (435,329 คน) เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2555) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของข้าราชการในฝ่ายพลเรือนของประเทศไทย ไม่ว่าจะจำแนกตามประเภทข้าราชการหรือตามส่วนราชการ จะพบว่าบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานั้นมีสัดส่วนมากกว่าบุคลากรด้านอื่น ๆ

ภาพที่ 93: สัดส่วนข้าราชการในฝ่ายพลเรือนของประเทศไทย จำแนกตามประเภทข้าราชการ

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2555)

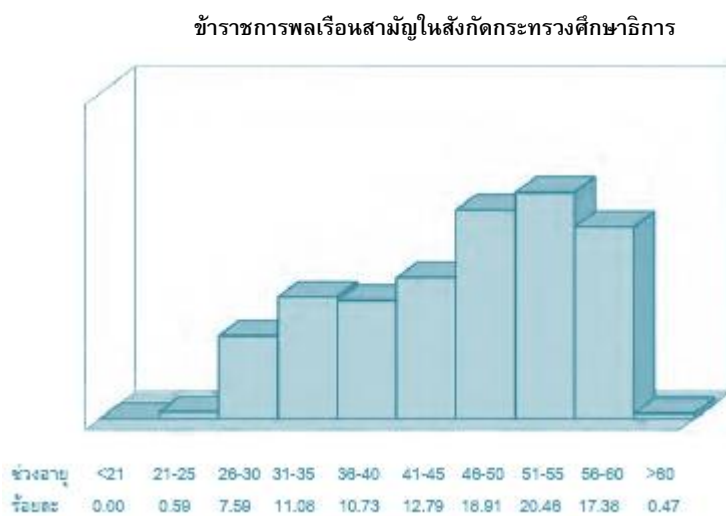
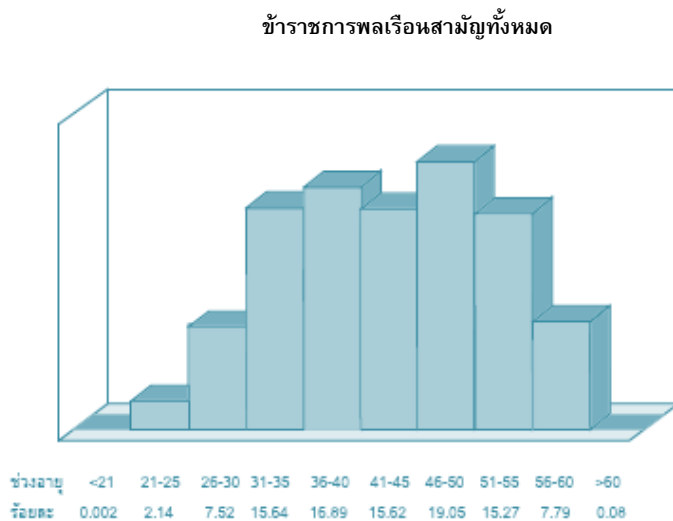
ภาพที่ 94: สัดส่วนข้าราชการในฝ่ายพลเรือนของประเทศไทย จำแนกตามส่วนราชการ

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2555)

จากจำนวนและสัดส่วนที่สูงเช่นนี้ การบริหารจัดการครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งมีสัญญาณของการเกิดรอยต่อครั้งสำคัญในความต่อเนื่องของการปฏิบัติงาน นั่นคือ เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างอายุข้าราชการครู พบว่ามีสัดส่วนอยู่ในช่วงอายุ 50-60 ปี สูงถึงประมาณร้อยละ 40 ซึ่งมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ในประเทศไทย (วารสารณิสามโกเศศ, 2556 และ ปัญญาสมาพันธ์เพื่อการวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2556) เป็นตัวชี้วัดว่าในอีก 5-10 ปีข้างหน้า จะมีครูเกษียณอายุราชการเป็นจำนวนมาก และอาจส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรครูได้

ภาพที่ 95: ช่วงอายุของข้าราชการพลเรือนสามัญทั้งหมดและข้าราชการพลเรือนสามัญในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

จากการคาดการณ์ พบว่าจำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเกษียณอายุราชการในปีงบประมาณ 2556-2560 มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 97,254 คน แบ่งออกเป็น ปี 2556 จำนวน 10,932 คน ปี 2557 จำนวน 15,541 คน ปี 2558 จำนวน 20,661 คน ปี 2559 จำนวน 24,689 คน และปี 2560 จำนวน 25,431 คน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2555) นอกจากนี้ ตามมติคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) ได้กำหนดให้มีการคืนอัตราเกษียณอายุราชการให้กระทรวงศึกษาธิการเพิ่มจำนวนร้อยละ 100 จนถึงปี 2556 เท่านั้น และหลังจากนั้นจะเหลืออัตราคืนให้เพียงร้อยละ 20 ของอัตราเกษียณในแต่ละปี โดยเมื่อพิจารณาตั้งแต่ปี 2557-2560 แล้ว จะได้อัตราเกษียณคืนมาประมาณ 20,000 อัตราเท่านั้น

ระบบการผลิตครู

สำหรับในด้านการผลิตบุคลากรทางการศึกษา จากการสำรวจจำนวนผู้เรียนในสถาบันผลิตครู จากมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยเปิด มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันการพลศึกษา และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พบว่า มีผู้เรียนที่จะสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2556-2560 ดังนี้ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 29,844 คน ปีการศึกษา 2557 จำนวน 40,437 คน ปีการศึกษา 2558 จำนวน 56,382 คน ปีการศึกษา 2559 จำนวน 71,530 คน และปีการศึกษา 2560 จำนวน 61,329 คน รวมทั้งสิ้นจนถึงปีการศึกษา 2560 หรือในอีก 5 ปี จะมีผู้สำเร็จการศึกษารวมทั้งสิ้น 259,522 คน (สภาคณบดีคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2556)

ตารางที่ 33: จำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเกษียณอายุราชการ และจำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันผลิตครู

ปี	จำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเกษียณอายุราชการ	จำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันผลิตครู
2556	10,932	29,844
2557	15,541	40,437
2558	20,661	56,382
2559	24,689	71,530
2560	25,431	61,329
รวม	97,254	259,522

สถานการณ์ดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงปัญหาความไม่สอดคล้องของการวางแผนกำลังคนทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ทั้ง ๆ ที่สถาบันฝ่ายผลิตครูก็มีการผลิตบัณฑิตออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งควรศึกษาเชิงลึกการวางแผนการเปลี่ยนผ่าน นอกจากนี้ สิ่งที่ต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนควบคู่กันไปกับการวางแผนกำลังคนทางการศึกษาก็คือการเสริมสร้างคุณภาพครู ตลอดจนการผลักดันการผลิตและกระจายคู่มือครูที่ได้มาตรฐานให้ทั่วถึง

ข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบัน

ข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบันสามารถแบ่งกลุ่มของปัญหาโดยเกณฑ์ของรากเหง้าของปัญหา ได้ 3 กลุ่มปัญหา คือ ปัญหาเชิงโครงสร้าง (Structure) ปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐานของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Conduct) และปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture)

1) **ปัญหาเชิงโครงสร้าง (Structure)** ประกอบด้วย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ระบบ โครงสร้างต่าง ๆ ที่มีผลต่อการทำงานของระบบนิเวศน์ เช่น ระบบประเมิน ระบบการจัดสรรทรัพยากร ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เป็นต้น ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

- **ระบบการประเมิน:** มีข้อจำกัดเนื่องจาก การประเมินครูและโรงเรียนไม่ได้เชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ การประเมินไม่สอดคล้องกับความแตกต่างและความต้องการของนักเรียน โรงเรียนและพื้นที่
- **ระบบการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของภาคส่วนอื่น:** หลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งในและต่างประเทศ หลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนไม่ตอบสนองกับความต้องการและความต้องการของตลาด ผู้เรียน สถานศึกษาและชุมชน นอกจากนี้หน่วยงานกลางขาดกลไกที่ชัดเจนในการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของระบบการศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร แนวทางการสอน รวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากร (ความพร้อมของภาคส่วนต่าง ๆ ความเข้าใจในการบริหารและการมีส่วนร่วมยังไม่ชัดเจน
- **การจัดสรรทรัพยากรไม่ตรงตามความต้องการและไม่มีประสิทธิภาพ:** โดยประเด็นปัญหาที่พบในส่วนนี้ได้แก่ ปัญหากลไกการจัดสรรงบประมาณ (เช่น การจัดสรรงบประมาณแบบอุดหนุนรายหัว) ปัญหาปริมาณและคุณภาพของ

ทรัพยากรที่จัดสรรให้ปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ได้รับการจัดสรรมาให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน (ครู สถานศึกษา) เป็นต้น

- 2) ปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐานของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Conduct) ประกอบด้วย แนวทางการปฏิบัติงานของครู ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะของครู ความแตกต่างของผู้เรียน เป็นต้น
- 3) ปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture) ประกอบด้วย ความเชื่อ (Belief) อุดมการณ์ของตัวแสดงในระบบนิเวศน์ (Ideology) ระบบค่านิยม (Value System) และบรรทัดฐานของสังคม (Social Norm) เช่น วัฒนธรรมขององค์กรทางการศึกษา วัฒนธรรมของแต่ละครอบครัว วัฒนธรรมของสังคมที่ขัดต่อการเรียนรู้ เป็นต้น โดยปัญหาเชิงวัฒนธรรมที่กระทบต่อเรื่องการศึกษา เช่น
  - ค่านิยมของครอบครัวที่ขัดขวางการเรียนรู้ของผู้เรียน (การเลี้ยงดูแบบไขว่ในหิน การเลี้ยงดูแบบตัดหางปล่อยวัด)
  - ทศนคติของครูบางส่วนที่ขัดขวางต่อการเรียนรู้ของเด็ก (การวัดความเป็นนักเรียนดีหรือไม่ดี ความไม่เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนใจไม่เปิดรับความคิดเห็น)
  - แนวคิดบริหารงานแบบรวมศูนย์ของหน่วยงานกลาง
  - แนวความคิดเรื่องตัววัดเกี่ยวกับการประเมินที่อาจละเลยความแตกต่างหลากหลายของพื้นที่ และผู้เรียน
  - ศักยภาพและความสามารถของครูต่อการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการและค่านิยม

กลุ่มของปัญหาทั้ง 3 มิติ ซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในแต่ละมิติจะส่งผลกระทบต่อกันและกัน

ค. การเตรียมความพร้อมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21

เครื่องมือในการเตรียมความพร้อมคนไทย คือ การศึกษา แต่จะเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมคนไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการแบบเดิมที่เน้นเฉพาะวิชาความรู้ไม่ได้ เพราะนอกจากการมีความรู้ในวิชาหลัก (Core Subjects) แล้ว จะต้องเรียนรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และต้องมีความรู้รอบตัวอื่นๆ ด้วย เช่น ทั้งความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Awareness) การให้ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน การประกอบธุรกิจ หน้าทีพลเมืองโลก ตลอดจนความรู้ด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การรู้วิชาเพียงอย่างเดียวในศตวรรษที่ 21 จะไม่เพียงพอ นอกจากนี้หากมองถึงการใช้ชีวิตแล้ว ชีวิตคนเราไม่ได้มีเพียงมิติเดียว ดังนั้นนอกจากการศึกษาควรจะต้องเป็นกลไกในการสร้างเสริมองค์ความรู้แล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการสร้างเสริมทักษะชีวิต และทักษะอาชีพด้วย (Life and Career Skills) เช่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี การควบคุมอารมณ์ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีภาวะผู้นำ รู้จักการให้ ทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน

นอกจากนี้การเรียนรู้ ต้องเรียนกันตลอดชีวิต ดังนั้น คนไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้ ทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) มั่นฝึกฝน พัฒนาตัวเอง เรียนให้เกิดทักษะ เรียนโดยการปฏิบัติ (Learning by Doing) การคิดวิเคราะห์ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสื่อสาร และทักษะแห่งความร่วมมือ หรือเรียกว่า 4C คือ Communication, Collaboration, Creativity และ Critical Thinking และที่ขาดไม่ได้คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills)

เมื่อโลกเปลี่ยน ระบบการศึกษา แนวทางการเรียนรู้เปลี่ยนในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ดังนั้นระบบการศึกษาเรียนรู้จึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ ปรับกระบวนการเรียนการสอน โดย

- การขยายความร่วมมือจัดการศึกษา คือ จากเดิม “การจัดการศึกษาเป็นภาระความรับผิดชอบของครู สถานศึกษา หน่วยงานกลางของการศึกษา” ไปสู่ “การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมทุกหน่วยย่อย” ด้วยเหตุที่ว่า การเรียนรู้ขยายขอบเขตการเรียนรู้ ได้ก้าวข้ามสาระวิชา ไปสู่การเรียนรู้ ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เกิดการเรียนรู้ นอกห้องเรียนมากยิ่งขึ้น
- การเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ต่อผู้เรียน คือ จากเดิม “ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง” ไปสู่ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้”

ดังนั้น เมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของตัวแสดงในระบบนิเวศจึงต้องเปลี่ยนไปด้วย ตัวอย่างเช่น

1) บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน

ตัวแสดงหลักอย่าง“ครู” เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องต่อการเตรียมคนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทดังนี้

- บทบาทของครูต่อการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเปลี่ยนจาก “ครูสอน” (Teacher) เป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ครูผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Learning Facilitator) หรือ “ครูประเมิน” (Evaluator) กล่าวคือ จากครูที่เคยเป็นศูนย์กลางในการสอน ทำหน้าที่ในการป้อนข้อมูล อาจกลายเป็นการปิดกั้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอน ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้รู้” เป็นบทบาท ดังนี้
  - ครูผู้ฝึก (Coach) กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของครูต่อการฝึกให้ผู้เรียนคิด ตั้งคำถาม และแก้ปัญหา รวมทั้งส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการแบ่งปันความคิดความรู้และการแสดงออกระหว่างผู้เรียน ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอน
  - ครูผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของครูต่อการสร้างสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ในผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่หาความรู้นอกห้องเรียน รวมทั้งการถ่ายทอดทัศนคติต่อการเรียนการศึกษาของผู้สอนสู่ผู้เรียนโดยช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาให้กับผู้เรียน
  - ครูผู้ประเมิน (Evaluator) กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ของครู ประเมินผลการศึกษาของผู้เรียน ผ่านแบบฝึกหัด ตั้งแต่การทำ SWOT Analysis ของกลุ่มนักเรียนในชั้นของตน เพื่อให้ครูทราบพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวอาจจะเป็นการฝืนใจครูอยู่บ้าง อาจเกิดความไม่คุ้นเคยกับการรับหน้าที่ใหม่นี้ หากไม่ระวังจะกลายเป็นการลดบทบาทหรือให้ความสำคัญครูน้อยลงไป โดยแท้จริงแล้ว หากเป็นการทำทนายมากขึ้น โดยทำหน้าที่กลายเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” ของนักเรียน

- บทบาทของครูต่อสภาพแวดล้อมของระบบการศึกษา เปลี่ยนจาก “ครูจากห้องสี่เหลี่ยม” เป็น “ครูจากสภาพแวดล้อม” กล่าวคือ เนื่องจากขอบเขตการเรียนในศตวรรษสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ เวลา และบุคคล ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน (สร้างเสริมและถ่ายทอด

ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น รวมทั้งความรู้นอกห้องเรียนอื่น ๆ (ผู้เรียน) นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

- **บทบาทของครูต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู** เปลี่ยนจาก “ครูคนเดียว” เป็น “การรวมตัวกันของครูประจำการ” (*Professional Learning Communities: PLC*) กล่าวคือ การทำหน้าที่ครูแบบตัวใครตัวมันไม่รวมตัวกันออกแบบการเรียนรู้ของศิษย์ เรียนรู้จากการทำโครงการเป็นทีมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานที่ครู เช่น มูลนิธิสตรี-สตรีวิงส์ (มสส.) กำลังจะจัด การรวมตัวกันของครูประจำการ (*Professional Learning Communities: PLC*) ไทย เรียกว่าโครงการสร้างชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (ชร.คศ.) หรือในภาษาการจัดการองค์ความรู้ (*Knowledge management หรือ KM*) เรียกว่าชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้ (*Community of Practice: CoP*)
- **บทบาทของครูต่อวิธีการจัดการเรียน การสอน** จาก “ครูเน้นสอนแบบท่องจำ” หรือ “ครูถ่ายทอดสาระหรือเนื้อหาความรู้” เป็น “ครูเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ” (*Learning by Doing*) กล่าวคือ จากครูที่เคยอ่านหน้าชั้นเรียน อ่านตามตำรา เอกสารประกอบรายวิชา ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง
- **การเรียนรู้แบบโครงงาน (*Project-Based Learning: PBL*)** ซึ่งเป็นการเน้นเรียนรู้จากสัมผัสตรงของตนเอง ไม่ใช่รับการถ่ายทอดความรู้มือสองมาจากครู โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การเรียนรู้แบบที่เกิดการพัฒนาและสั่งสมทักษะขึ้นในภายในตัวของผู้เรียน ไม่ใช่ความรู้เพียงท่องจำ

ตารางที่ 34: บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ต่อผู้เรียน

บทบาทของครู	
ครูในศตวรรษที่ 20	ครูในศตวรรษที่ 21
1. บทบาทของครูต่อการจัดการศึกษาให้ผู้เรียน	
- ครูสอน (Teacher)	- ครูฝึก (Coach) เพื่อให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ฝึกสร้างแรงบันดาลใจ - ครูผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) เพื่อสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ - ครูประเมิน(Evaluator) เพื่อประเมินพัฒนาการและความก้าวหน้าของผู้เรียน
2. บทบาทของครูต่อสภาพแวดล้อมของระบบการศึกษา	
- ครูจากห้องสี่เหลี่ยม (ครูและตำราหนังสือ)	- ครูจากสภาพแวดล้อมระบบการศึกษา(ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ เทคโนโลยี เป็นต้น)
3. บทบาทของครูต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู	
- ครูคนเดียว	- การรวมตัวกันของครูประจำการ (Professional Learning Communities: PLC)
4. บทบาทของครูต่อวิถีจัดการเรียน การสอน	
- ครูเน้นสอนแบบท่องจำ - ครูถ่ายทอดสาระหรือเนื้อหาความรู้	- ครูเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing)

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

2) บทบาทของครอบครัวต่อผู้เรียน

- แหล่งกระตุ้นและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
- หล่อหลอมค่านิยมทางการเรียนการศึกษาลำดับแรก (ให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน)
- แหล่งสนับสนุนด้านเงินทุนการศึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ
- เป็นตัวกลางประสานและถ่ายทอดความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับตัวแสดงอื่น ๆ
- สอดส่องดูแลพฤติกรรม
- ส่งเสริมแรงบันดาลใจในการศึกษาต่อในระดับสูง

3) บทบาทของสถานศึกษาต่อผู้เรียน

- สร้างและรักษากรอบค่านิยมทางสังคมต่อระบบการศึกษาเพื่อถ่ายทอดสู่ผู้เรียน
- จัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรที่ได้จากหน่วยงานกลางทั้งด้านการเงิน เครื่องมือและอุปกรณ์ในการเรียน รวมทั้งเทคโนโลยีที่สำคัญ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมและการเรียนการสอนที่สร้างการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในหลายมิติ
- นำหลักสูตรการศึกษามาปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เฉพาะตัว เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

4) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ความสำคัญและแนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของไทย

โลกได้ก้าวข้ามสู่ศตวรรษที่ 21 ที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงหลากหลายในทุก ๆ ด้านของการดำรงชีวิต กระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้บริบทของการสร้างคนของแต่ละประเทศเปลี่ยนไป กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ สำหรับประเทศไทยเอง การก้าวข้ามสู่ศตวรรษที่ 21 ได้นำมาทั้งโอกาส และความเสี่ยงในมิติต่างๆที่เกิดจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเฉพาะ เช่น การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน การมีบทบาทในเศรษฐกิจโลกที่มากขึ้นของเอเชียการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม ความเป็นปัจเจกชนที่สูงขึ้นของคนไทย สภาวะสังคมที่อุดมไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ผลกระทบที่ชัดเจนขึ้นของภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง และความล้าหน้าของเทคโนโลยีที่อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ได้ (Disruptive Technology) เหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายที่คนในศตวรรษที่ 20 ไม่เคยพบ ดังนั้นการจัดการศึกษาแบบเดิม จำเป็นต้องถูกปรับเปลี่ยนให้สามารถตอบสนองกับความท้าทายใหม่เหล่านี้ให้ได้

ในสถานการณ์ปัจจุบันเทคโนโลยีเพื่อศึกษามีความก้าวหน้าสูง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสามารถสังเกตได้ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยเอง เรื่องราวความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถพบได้ทั้งในประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูง เช่น สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ และประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น อินเดีย และบราซิล แต่การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นความท้าทายของผู้อาวุโสมายไทยคือการทำให้เทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลกับจุดวิกฤติต่าง ๆ ของระบบการศึกษาไทย

ที่ผ่านมาการศึกษาไทยยังมีข้อจำกัดในการตอบสนองโจทย์ของศตวรรษที่ 21 ดังที่ได้เห็นจากประสิทธิผลของผู้เรียน เช่น การที่คะแนน PISA ของนักเรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่ามาตรฐาน

การสอบ PISA เป็นการวัดผลเชิงความเข้าใจในหัวข้อคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่านของเยาวชนอายุ 15 ปีซึ่งจัดโดย OECD นอกจากนี้คะแนนของไทยยังต่ำเฉลี่ยประเทศ OECD ในทุก ๆ สาขาวิชา (OECD, 2009) และคะแนนเฉลี่ยของประเทศไทยยังมีแนวโน้มต่ำลงจากผลการทดสอบครั้งก่อน (OECD, 2000) เมื่อเทียบกับหลายประเทศรอบข้างกลับมีคะแนนที่ดีขึ้น

ค่าชี้วัดอื่นๆหลายตัวที่แสดงถึงองค์ประกอบของการศึกษาก็อยู่ในสถานะที่น่าเป็นห่วง เช่น การที่อัตราการเข้าเรียนประถมของเยาวชนไทยมีแนวโน้มที่ต่ำลง (2006: ร้อยละ 93.6, 2007: ร้อยละ 92.2, 2008: ร้อยละ 90.7, 2009: ร้อยละ 89.7, The World Bank) ในขณะที่ประเทศเทียบเคียงอย่างเวียดนามกลับมีอัตราที่ดีขึ้น (2006: ร้อยละ 93.4, 2008: ร้อยละ 98.8, 2009: ร้อยละ 98.5, 2010: ร้อยละ 98.0, 2011: ร้อยละ 99.3, The World Bank) เยาวชนเหล่านี้เป็นผู้ที่ไม่มีแม้โอกาสที่จะได้เป็นสถิติของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของประเทศ จากแนวโน้มโดยรวมระบบการศึกษาไทยอาจอยู่ในจุดวิกฤติ และจะกลายเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศ และการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนและภาคภูมิของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21

ดังนั้นทุกภาคฝ่ายจึงมุ่งมั่นในการสร้างแนวทางการเปลี่ยนแปลง การปฏิรูปการศึกษา กลายเป็นประเด็นที่ถกเถียงในวงกว้าง แต่สิ่งที่ทุกฝ่ายประจักษ์ในการปฏิรูปการศึกษา คือ กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงยกเครื่องระบบการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการดำเนินการ ถึงแม้ว่าแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยจะถูกกำหนดอย่างชัดเจน และทุกฝ่ายมีความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ประเทศไทยก็ยังมีโอกาสมีการศึกษาที่ดีก้าวหน้าได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่หากเมื่อพิจารณาถึงสภาวะการณ์ของการศึกษาไทยโดยละเอียดจะพบว่าถึงแม้ภาพรวมของระบบจะมีความสามารถในการสร้างคนสำหรับศตวรรษที่ 21 น้อยกว่าความต้องการของประเทศ แต่ก็ยังมีหลายจุดของการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์สูง เช่น การที่คะแนน PISA ของเยาวชนในกรุงเทพฯ และโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD เป็นต้น สถานศึกษาเหล่านี้สามารถตอบโจทย์ของศตวรรษที่ 21 ได้มากกว่าส่วนอื่นของประเทศ เนื่องจากสถานศึกษาเหล่านี้มีความพร้อมเนื่องจากมีทรัพยากรเพียงพอ ดังนั้นจึงเป็นเหมือนจุดสว่าง (Bright Spots) ของประเทศ ความท้าทายของไทยในส่วนนี้คือ การทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถเข้าถึงจุดสว่างเหล่านี้ให้ได้ ประกอบกับในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทยมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของคนไทยได้

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มของสถานศึกษาและผู้เรียนที่มีศักยภาพก็สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายความสามารถของตัวเองให้ทัดเทียมกับประเทศชั้นนำได้เช่นกัน เทคโนโลยีที่มุ่งเน้นการใช้วิธีการเรียนการสอนที่เข้ากับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สามารถและเริ่มมีการประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาในประเทศไทยที่มีความพร้อมเพียงพอ หรืออาจใช้เป็นปัจจัยแห่งการเปลี่ยนผ่าน

(Transformative Factor) ของสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดที่จะเป็นรูปแบบของการผสมผสานการเพิ่ม การเข้าถึง และการปรับการเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21 อย่างควบคู่กันไปก็ได้

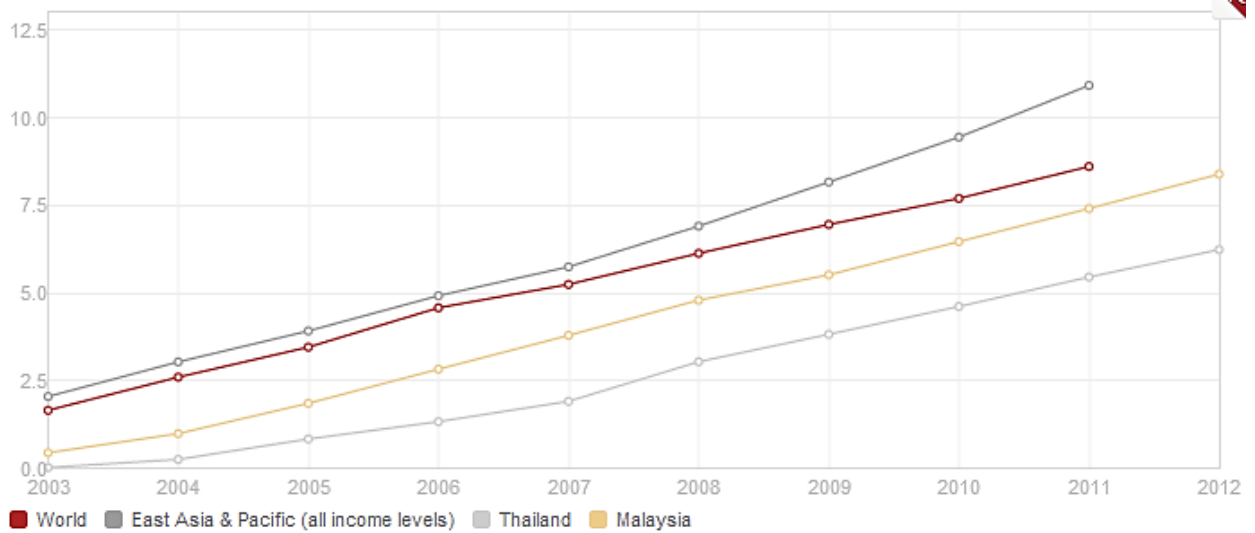
สำหรับหน่วยการศึกษาระดับนโยบาย การใช้เทคโนโลยีจะมีวัตถุประสงค์ที่ต่างออกไป กล่าวคือ เทคโนโลยีควรถูกใช้ในการช่วยบริหารจัดการ ผ่านการส่งเก็บข้อมูลและเครือข่ายเชื่อมต่อ เพื่อให้หน่วยงานระดับนโยบายมีข้อมูลในการบริหารจัดการ ซึ่งในปัจจุบันกระบวนการ และการเก็บข้อมูลยังคงใช้แบบมือ (Manual) เป็นหลักซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ กระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ เช่น การประเมินคุณภาพโรงเรียนอาศัยผู้ประเมินจากส่วนกลาง ซึ่งมีข้อจำกัดในเวลา และความเข้าใจท้องถิ่น ผู้ประเมินจึงจำเป็นต้องใช้หลักการจากส่วนกลางเป็น หลัก ซึ่งบางครั้งอาจไม่สะท้อนคุณภาพของสถานศึกษาอย่างครบมิติ ในทางตรงกันข้าม หากมีการ กระจายการประเมินสู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยใช้ผู้ประเมินส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการ ประเมิน การประเมินจะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและยังสะท้อนถึงประสิทธิผล ทั้ง ในมุมมองของหน่วยงานกลางและความต้องการของท้องถิ่น กระบวนการเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความ ไว้วางใจ การกระจายอำนาจ และเครื่องมือทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลัก

สถานการณ์ด้านการศึกษาไทยและด้านโทรคมนาคมและเทคโนโลยีของไทยใน ปัจจุบัน

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทยมีความก้าวหน้ากว่าก่อนเป็น อย่างมาก แต่ระดับการพัฒนายังอยู่ในลำดับที่ห่างจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศใกล้เคียง (Peers) หลายประเทศ ดังที่จะสามารถเห็นได้จากการจัดอันดับในดัชนีชี้วัดนานาชาติ เช่น ในปี 2012 สถาบัน IMD จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันไทยอยู่ที่อันดับ 30 จากที่วัดทั้งหมด 59 ประเทศ ในขณะที่สิงคโปร์อยู่ที่อันดับ 4 และมาเลเซียอยู่ที่อันดับ 14 โดยสาเหตุหลักในการจัด อันดับเนื่องจากระดับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี (อันดับ 50) และโครงสร้างพื้นฐาน ด้านวิทยาศาสตร์ (อันดับ 40) ของไทยต่ำมาก

เมื่อมองถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยตรง การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ของประชาชนไทยอยู่ที่ร้อยละ 6.23 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก และค่าเฉลี่ยของประเทศในเอเชีย ในขณะที่มาเลเซียมีอัตราการเข้าถึงที่ร้อยละ 8.39 โดยการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงของไทย ยังอยู่ในวงจำกัด และอยู่ในบริเวณเมืองเป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 96: อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (ต่อประชากร 100 คน)

ที่มา: World Bank

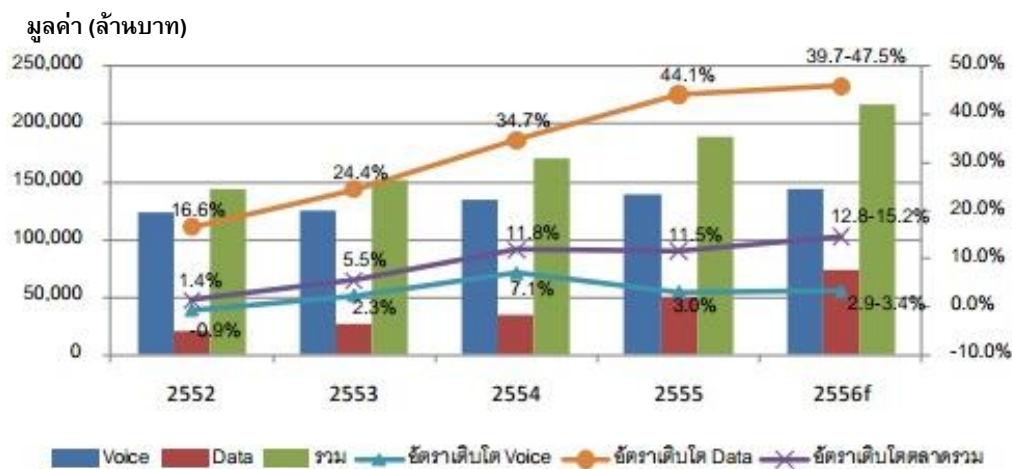
โครงสร้างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในของการมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา แนวทางการพัฒนาของประเทศไทยในปัจจุบันภาครัฐมีความพยายามในการขยายการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประชาชนโดยรวม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้มีการจัดทำกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระยะ พ.ศ. 2554 - 2563 ของประเทศไทย หรือเรียกโดยย่อว่ากรอบนโยบาย ICT2020 โดยอาจแบ่งเนื้อหาสาระการพัฒนาเป็นสองส่วน คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศ และการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในภาคส่วนที่สำคัญ โดยแนวทางการพัฒนาดังกล่าวจะดำเนินการเพื่อตอบสนองกับความท้าทาย 7 ประการที่ระบุไว้ในกรอบนโยบาย ซึ่งหนึ่งในความท้าทายคือประเด็นที่จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษา

แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตามกรอบนโยบาย ICT2020 มีเป้าหมายที่จะเพิ่มอัตราการเข้าถึงของอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ถึงร้อยละ 80 ในปี พ.ศ. 2558 และร้อยละ 95 ในปี พ.ศ. 2563 การดำเนินนโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน ICT ของไทยเป็นไปด้วยความล่าช้าจากเหตุผลทางภาครัฐ และกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่อาจปรับตามไม่ทันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ถึงอย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายที่สำคัญเรื่องอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบไร้สายผ่านระบบเครือข่าย 3G ได้รับการดำเนินการแล้ว และโครงการโทรทัศน์ดิจิทัล ซึ่งจะเป็นจุดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้เกิดการเข้าถึงสื่อ

อินเทอร์เน็ต และสื่อโทรทัศน์ความละเอียดสูงของไทย สื่อทั้งสองเป็นสื่อสำคัญที่ใช้ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาประชากรไทยในวงกว้าง

เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ 3G เป็นเทคโนโลยีที่จะช่วยลดช่องว่างของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงของประเทศไทยได้ ในขณะนี้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่หลักทุกรายของประเทศไทยได้กำลังขยายเครือข่ายออกสู่ออกสู่บริเวณนอกเมืองมากขึ้น โดยการเปิดให้บริการ 3G ที่ความถี่ 2.1GHz ส่งผลให้ตลาดบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เติบโตร้อยละ 11.5 โดยรวมในช่วงครึ่งแรกของปี พ.ศ. 2555 (กสทช.) มากกว่าปี พ.ศ. 2554 (กสทช.) ที่มีการเติบโตเพียงร้อยละ 9.8 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตนี้มีการขยายของการใช้ข้อมูลสูงถึงร้อยละ 42.8 (กสทช.) เทียบกับที่ขยายตัวร้อยละ 30 (กสทช.) ในช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2554 ในขณะที่การใช้บริการแบบเสียง (โทรศัพท์) กลับมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 5.8 (กสทช.) ในปี พ.ศ. 2554 เป็นร้อยละ 3.9 (กสทช.) ในปี พ.ศ. 2555 ดังนั้นพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่าย 3G จะก้าวมาสู่ชีวิตประจำวันของประชาชนไทย

ภาพที่ 97: มูลค่าแยกตามประเภทบริการเสียงและข้อมูล

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย

ภาพที่ 98: อัตราการใช้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ต่อประชากร 100 คน)

ที่มา: World Bank

ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไทยจำเป็นต้องเข้าใจระดับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ลักษณะเฉพาะของโครงสร้างในประเทศ และแนวโน้มการใช้งานของประชาชน เทคโนโลยีที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาจะต้องอยู่บนบริบทที่เหมาะสม ซึ่งทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและแนวโน้มกำลังมุ่งสู่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงไร้สายบนเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ (Mobile Technology) เป็นหลัก

นโยบายด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ประเทศไทยมีแนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอยู่หลายโครงการ โดยโครงการที่มีความเด่นชัดในยุคปัจจุบันคือ โครงการแท็บเล็ตพีซีเพื่อการศึกษาไทย (One Tablet Per Child: OTPC) ซึ่งดำเนินการร่วมกันระหว่างกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการนำร่องในการจัดคอมพิวเตอร์แบบพกพาให้นักเรียนชั้นปีที่ 1 ไป 800,400 เครื่องในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศแรก ๆ ที่มีการใช้เครื่องมือชนิดนี้ในวงกว้าง การใช้งานคอมพิวเตอร์แบบพกพาในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดเนื้อหาที่เหมาะสมและสามารถใช้ความสามารถของเครื่องได้เต็มที่ การขาดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในบางพื้นที่ ความพร้อมของผู้สอนและหลักสูตรในการประยุกต์ใช้สื่อในการเรียนการสอน การขาดเครื่องมือสนับสนุนการประยุกต์ใช้ของผู้สอน และทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ยังไม่แน่ใจในประสิทธิผลของการใช้คอมพิวเตอร์แบบพกพาในการเรียนการสอน เป็นต้น

เทคโนโลยีที่มีบทบาทในการเรียนการสอนของประเทศไทยอีกชนิดหนึ่ง คือ การใช้สื่อโทรทัศน์ในการให้การศึกษาอย่างกว้างขวาง ซึ่งการเรียนทางไกลแบบโทรทัศน์มีข้อดีคือผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่าย และสื่อโทรทัศน์มีความสามารถในการกระจายสูง แต่สื่อโทรทัศน์มีข้อจำกัดคือเป็นสื่อที่มีลักษณะทางเดียว และการโต้ตอบระหว่างผู้เรียนและผู้สอนนั้นจำกัดซึ่งไม่เอื้อให้การเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21 ถึงอย่างไรก็ตามการใช้สื่อโทรทัศน์สามารถใช้ร่วมกับสื่ออื่น ๆ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เพื่อเพิ่มการโต้ตอบระหว่างผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนและผู้สอนได้ โครงการที่ดำเนินผ่านมาของการเรียนทางไกลผ่านสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทยมีการให้การศึกษาทั้งระดับพื้นฐาน และระดับอาชีพ/อุดมศึกษา เช่น โครงการสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (Distance Learning Television: DLTV) ซึ่งดำเนินการออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในระบบ (Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยการถ่ายทอดสดจากโรงเรียนต้นทางโรงเรียนไกลกังวล สื่อทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีแนวนโยบายอีกหลายอย่างในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา หลายโครงการกำลังอยู่ในช่วงพัฒนาซึ่งน่าจะส่งผลกระทบในทางบวกกับการแก้ปัญหาด้านคุณภาพ และการเข้าถึง เช่น โครงการ Brain Clouding ตามแผนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการฉบับปัจจุบัน โครงการพัฒนาสื่อการเรียนดิจิทัลพร้อมคู่มือครูและแบบฝึกทักษะผู้เรียน เป็นต้น

ช่องว่าง ข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินนโยบายด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การดำเนินนโยบายที่ผ่านมามีข้อจำกัดที่คล้ายกันของแต่ละโครงการ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวจะรวมถึงปัญหาโดยภาพรวมของการพัฒนา และข้อท้าทายเฉพาะหน่วยงานนโยบายด้านการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) โดยประเด็นข้อท้าทายสามารถสรุปได้ดังนี้

- ความล่าช้าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยรวมของประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ช้ากว่าหลายประเทศที่อยู่ระดับเดียวกัน โดยปัจจุบันประเทศไทยมีระดับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ต่างกันมากระหว่างเมืองและชนบท ซึ่งปัจจัยนี้เป็นอุปสรรคต่อการต่อยอดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา

ถึงอย่างไรก็ตาม ระดับการพัฒนาของประเทศไทยเรื่องการเข้าถึงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสามารถเกิดขึ้นได้อย่างก้าวกระโดดหากภาครัฐสามารถดำเนินการส่งเสริม และลงทุนด้านโครงข่ายพื้นฐานตามกรอบนโยบาย ICT2020 ได้นอกจากนี้สถานการณ์การเข้าถึงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงของประชากรไทยกำลังมีแนวโน้มที่ดีขึ้นจากการพัฒนาเครือข่าย 3G จากผู้ประกอบการเอกชน ดังนั้นประเด็นท้าทายนี้เป็นประเด็นท้าทายที่ได้ถูกดำเนินการแก้ไขอยู่ ซึ่งการตอบสนองความท้าทายในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นเรื่องการเตรียมความพร้อมของภาคส่วนในระบบการศึกษา

- การมองแยกส่วนของการดำเนินนโยบาย

แนวทางการกำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษายังขาดการกำหนดเป้าประสงค์รวม โดยหลายโครงการและแนวนโยบายที่ถูกดำเนินออกไปมุ่งเน้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์หลายด้าน แต่ความหลากหลายของนโยบายทำให้ผู้ปฏิบัติมีโอกาสใช้ทรัพยากรในแต่ละแนวทางได้อย่างเต็มที่ และส่งผลให้การปฏิบัติไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร การแนวทางของนโยบายโดยรวมมีความหลากหลายสูง ทำให้ขาดจุดมุ่งเน้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Critical Mass) ซึ่งการดำเนินนโยบายที่ผ่านมาหลายส่วนจะก่อให้เกิดความสำเร็จได้เฉพาะจุดที่ผู้ปฏิบัติมีความพร้อมเพียงพอเท่านั้น

- การมองแยกส่วนระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและส่วนอื่นของการศึกษา

แต่ประเด็นสำคัญของการดำเนินนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา คือ การที่หลายภาคส่วนยังมองการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบแยกส่วนโดยขาดความเป็นเนื้อเดียวกันกับการเรียนการสอนโดยรวม และหลักสูตรและข้อจำกัดของกฎระเบียบที่จำกัดการใช้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

- ทักษะคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศไทยยังอยู่ในมุมจำกัด เช่น ด้านสื่อที่มีประโยชน์ หรือการใช้เพื่อการบริหารจัดการอย่างเต็มรูปแบบ ในทางตรงกันข้ามการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อความบันเทิงกลับมีอย่างกว้างขวางและขาดความเข้าใจของสังคม เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิง การเล่นเกมที่เน้นความบันเทิง เป็นต้น การขาดความเข้าใจด้านเทคโนโลยีของประชากรในสังคมเป็นเรื่องปกติที่สังคมต้องเรียนรู้ แต่การดำเนินนโยบายส่งเสริมความรู้ของสังคมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

ถึงอย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากการขาดความรู้ความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีของสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ปกครองของผู้เรียนยังขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี หรือเกรงว่าจะเป็นการ “เล่น” มากกว่าการ “เรียน” ผู้สอนก็ยังไม่เชื่อมั่นว่าเทคโนโลยีจะสามารถเสริมการเรียนการสอนสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ดีกว่าจริง ทัศนคติเหล่านี้ประกอบกับความไม่พร้อมของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาเองส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นไปได้ยาก

แนวทางการดำเนินนโยบายด้านนี้ควรส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Literacy) ในทุกภาคส่วน โดยแนวทางและขอบเขตได้ถูกกำหนดไว้ในหลายแผนงาน เช่น แผนนโยบาย ICT2020 ที่กำหนดให้มีการสร้าง ICT Literacy ในวงกว้าง รวมทั้งผู้ที่อยู่ในระบบการศึกษาด้วย (มีการกำหนดให้อยู่ในหลักสูตรระดับประถมและมัธยม) แต่ความท้าทายจะอยู่ที่การแปลงสู่ภาคปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยเวลา ความเชื่อ และความจริงจังในการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยรวม

- ความพร้อมของผู้จัดการศึกษาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
นอกจากทัศนคติในเชิงลบ บุคลากรทางการศึกษาที่พร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเสริมในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยังมีอยู่จำกัด เครื่องมือที่ใช้พัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนยังมีอยู่ในวงแคบ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดของสถานศึกษาเอง เช่น ผลสำรวจการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงของสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานมีจำกัดอยู่เพียงร้อยละ 39 เท่านั้น (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) ทำให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่สามารถส่งให้เกิดประสิทธิผลในวงกว้าง
- เนื้อหาของสื่อ
การพัฒนาเนื้อหา (Content) ของสื่อที่ใช้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของไทยยังมีข้อจำกัดโดยยังไม่สามารถใช้ความสามารถของเทคโนโลยีได้เต็มที่ เช่น เนื้อหาในคอมพิวเตอร์แบบพกพาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีสื่อลักษณะโต้ตอบอยู่น้อย มีสื่อที่แปลงจากกระดาษสู่ดิจิทัลอยู่มากแต่ยังไม่ได้ใช้ความสามารถของเทคโนโลยี อาทิ การใช้สื่อการเรียนเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) นอกจากนี้ เนื้อหาของสื่อและหลักสูตรยังไม่เอื้อให้การจัดการผู้เรียนและห้องเรียนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไร้รอยต่อ

ภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีที่พึงประสงค์

แนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของไทยไม่ควรมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ แต่ควรมุ่งเน้นการบรรลุเป้าประสงค์หลักการศึกษาของไทย ซึ่งการบรรลุเป้าประสงค์เหล่านี้จะจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาเพียงบางปัญหา แต่อาจจำเป็นต้องมีการดำเนินนโยบายใหม่ๆ เพื่อเอื้อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อบรรลุเป้าประสงค์หลักการศึกษาแต่ละประเด็นมีดังต่อไปนี้

1. การเข้าถึง (Access)

การเข้าถึงการศึกษาเป็นปัจจัยแรกที่เป็นประตูแห่งโอกาสให้ประชาชนไทย ความสำคัญของการเข้าถึงการศึกษาจึงถูกมองว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ตามเป้าหมายการพัฒนา สหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) โดยภาพรวมประชากรวัยเรียนของไทยมีสถิติการเข้าถึงที่ดี แต่ประเทศไทยยังมีประชากรบางส่วนที่มีปัญหาเรื่องการเข้าถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กที่อยู่นอกโรงเรียน ซึ่งการสำรวจของสถาบัน UIS พบเด็กวัยประถมและมัธยมที่ไม่ได้อยู่

ในโรงเรียนถึงเกือบร้อยละ 10 ของเด็กทั้งหมด ซึ่งประชากรกลุ่มนี้จะขาดโอกาสในชีวิต และอาจเป็นกลุ่มต้นของประชากรชายขอบในอนาคตและรุ่นถัดไป

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีประโยชน์หลักในการเชื่อมต่อ ระยะเวลาทางและเวลาดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงสามารถใช้เป็นกลไกหลักในการเพิ่มอัตราการเข้าถึงการศึกษาของประชากรกลุ่มนี้ได้ ซึ่งอาจขยายผลไปสู่ประชากรกลุ่มอื่นที่ไม่เข้าถึงด้วย เช่น ประชากรวัยทำงานที่ไม่ได้รับการศึกษาเป็นต้น

การดำเนินนโยบายจำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม และต้องออกแบบยุทธศาสตร์ให้สามารถดำเนินการได้เหมาะสมกับแนวทางการดำเนินชีวิต (Lifestyle) ของประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถเข้าถึงได้จริง

2. ความเท่าเทียม (Equity)

ความเท่าเทียมเป็นประเด็นที่มีความสืบเนื่องกับการเข้าถึง กล่าวคือถึงแม้ว่าไทยจะมีอัตราการเข้าถึงที่สูง แต่ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากคุณภาพที่แตกต่าง ทางเลือกของการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสายอาชีพ ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มผู้มีความต้องการพิเศษ ล้วนเป็นความท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนในระยะยาว ซึ่งแนวทางการปฏิบัติตามเป้าประสงค์หลักการศึกษาที่มีแนวทางเพิ่มความยืดหยุ่นและการมีแต้มต่อที่จะส่งเสริมให้ผู้ที่ขาดโอกาสสามารถมีความสามารถในการแข่งขันได้

คุณลักษณะของความท้าทายในแต่ละกลุ่มที่มีความเหลื่อมล้ำมีความแตกต่างกันสูง ดังนั้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มเด็กที่มีอาการไม่สามารถเรียนได้ (Learning Disorder) อาทิ กลุ่มเด็ก Autistic มีการนำเทคโนโลยีมีส่วนเข้ามาช่วยพัฒนาในจุดที่พัฒนาช้ากว่าเด็กปกติ ซึ่งหลายเครื่องมืออยู่ในรูปแบบแอปพลิเคชันในเครื่องคอมพิวเตอร์พกพา (Tablet) เพื่อเสริมสร้างทักษะพื้นฐาน (เด็กปกติไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือพิเศษ) เป็นต้น แต่การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ยังมีการกระจายอยู่หลายหน่วยงานทั้งกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีความท้าทายในการบูรณาการ ซึ่งในส่วนนี้ควรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาบริหารจัดการแบบองค์รวมมากขึ้น

ในทางตรงกันข้าม ความเหลื่อมล้ำที่ไม่ได้เกิดจากลักษณะพิเศษทางกายภาพของผู้เรียน เช่น ข้อจำกัดการเลือกเรียนต่อ หรือความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความแตกต่างของการพัฒนาเมืองและชนบท ความไม่เท่าเทียมนี้ควรมุ่งเน้นด้วยการลดข้อจำกัดด้านการเข้าถึง และเพิ่มการใช้เครื่องมือทางการเงินเพื่อลดข้อเสียเปรียบทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-Economic) ให้ผู้ที่ขาดโอกาส

3. คุณภาพ (Quality)

ประเด็นหลักของการศึกษาปัจจุบันคือเรื่องคุณภาพ ซึ่งสภาวการณ์ของคุณภาพการศึกษาไทยถูกสะท้อนออกมาในตัวชี้วัดต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ซึ่งเด็กไทยมีคะแนน PISA ที่ต่ำ และเป็นแนวโน้มขาลง แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะการกระจายของคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยกลับพบถึงความแตกต่างภายในกลุ่มมากกว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่ม กล่าวคือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนขึ้นอยู่กับตัวนักเรียนมาก และการเรียนการสอนไม่สามารถพัฒนาผู้ที่ยังเรียนไม่ดีได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร คะแนน PISA ของนักเรียนไทยที่มีค่าเฉลี่ยสูงจะอยู่เฉพาะในกลุ่มโรงเรียนที่มีความพร้อมสูง เช่น ในเมือง และโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย เท่านั้น ประเด็นที่สำคัญคือ ทำอย่างไรให้การศึกษามีคุณภาพสามารถเข้าสู่ผู้เรียนส่วนใหญ่ และทำอย่างไรให้ผู้เรียนที่มีความสามารถไม่สูง สามารถพัฒนาได้

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในส่วนนี้มีความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ การเพิ่มการกระจายการเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในประเด็นเรื่องการเข้าถึงและความเท่าเทียม ในอีกประเด็นที่สำคัญคือการสร้างหลักสูตรเฉพาะบุคคล (Personalized Program) ซึ่งสามารถปรับหลักสูตรให้เข้ากับผู้เรียนแต่ละคนได้ โดยใช้การตอบกลับ (Feedback) ระหว่างผู้เรียนและระบบ คือ ผู้เรียนจะได้โจทย์เพื่อทดสอบความสามารถ หากผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้ ระบบจะให้บทเรียนและข้อสอบที่ยากขึ้น หากผู้เรียนทำผิดระบบจะให้บทเรียนและข้อสอบที่ง่ายลง ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนคงลักษณะของความท้าทายที่เอื้อถึง (Reachable challenges) เพื่อเป็นแรงกระตุ้นในการเรียนของผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน

4. ประสิทธิภาพ (Efficiency)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในประเด็นที่ถูกจุดจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบาย และการใช้งบประมาณของประเทศไทยได้ ประเด็นเรื่องประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นเรื่องการเก็บและวัดตัวแปรต่างๆของระบบการศึกษา เช่น การมีระบบฐานข้อมูลโปรไฟล์ผู้เรียนรวมที่รวบรวมคุณสมบัติต่างๆของผู้เรียนแต่ละคนไว้ โดยระบบดังกล่าวสามารถช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถกำหนดทิศทางและรับรู้ถึงความสำคัญของผู้เรียนที่มีคุณลักษณะที่แตกต่าง ในทำนองเดียวกัน ระบบดังกล่าวควรจะสามารถช่วยให้ผู้จัดการเรียนการสอน สถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาสามารถบริหารจัดการผู้เรียนในสังกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อประสิทธิภาพของการจัดการ การใช้เทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนได้มากขึ้นด้วย เช่น การประยุกต์ใช้ระบบวิดีโอออนไลน์ อาทิ YouTube เพื่อกระจายการสอนที่ต้องทำซ้ำ ซึ่งสามารถทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีเวลาในการโต้ตอบในประเด็นอื่นๆในชั้นเรียนมากขึ้น หรือสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นฐานของการรวมกลุ่ม (Professional Learning Communities: PLC) เพื่อลดความซ้ำซ้อนของงานบางอย่างและต่อยอด

ความรู้และทักษะของผู้สอนให้ทันเหตุการณ์มากขึ้น เป็นต้น แต่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบนี้ จำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของบุคลากรด้านการศึกษา ทรัพยากรสนับสนุนรอบข้าง และนโยบายภาครัฐที่เอื้อให้เกิดสภาวะดังกล่าวได้

5. การตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการศึกษาไทยข้อหนึ่ง คือ การให้ผู้ที่ผ่านระบบสามารถดำรงและดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเต็มภาคภูมิ คนไทยต้องพร้อม และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกประเทศได้อย่างเหมาะสม ประเด็นท้าทายข้อนี้เป็นประเด็นของระบบการศึกษาไทยโดยรวม และเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลงนั้น ควรมุ่งเน้นเรื่องการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในหลักสูตร และการเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21 อย่างไร้รอยต่อ กล่าวคือ บทบาทของเทคโนโลยีจะเป็นเพียงเครื่องมือเสริมในการตอบโจทย์นี้ ถึงอย่างไรก็ตาม การ “ใช้” เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และในการเรียนการสอนสามารถส่งผลกระทบในทางอ้อมในการฝึกฝนให้ผู้เรียน ผู้สอน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ได้สัมผัส และคุ้นเคยกับการทำงาน และการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้ เช่น การให้มีความร่วมมือ (Collaboration) กันภายใต้เทคโนโลยี หรือ สื่อออนไลน์ การที่ผู้เรียน ผู้สอน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นจำเป็นต้องเพิ่มทักษะในการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สามารถโต้ตอบกับบุคลากรอื่นในระบบได้ เป็นต้น การดำเนินการนี้จำเป็นต้องอาศัยนโยบายที่จริงจัง และต้องมีการบูรณาการของภาคส่วนเพื่อให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกใช้งานเต็มประสิทธิภาพของระบบ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor)

เมื่อมองถึงภาพรวมของปัจจัยเสริมและอุปสรรคในการดำเนินนโยบาย และการปฏิบัติงานใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาที่พึงประสงค์ สามารถสรุปประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จได้ 2 ระดับ ซึ่งหากระบบการศึกษาของไทยยังไม่มี การดำเนินการเพื่อบรรลุปัจจัยเหล่านี้ การดำเนินนโยบายเพื่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินนโยบายมีดังต่อไปนี้

● ปัจจัยระดับมหภาค (Macro Level)

ปัจจัยระดับมหภาคหมายถึงปัจจัยในระดับระบบ ซึ่งผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องเป็นผู้ดำเนินการหลักเพื่อเอื้อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ

- การมีโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีของประเทศ

โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระดับประเทศเป็นปัจจัยแรกที่จำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ในปัจจุบันภาครัฐมีการดำเนินการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทยตามแผนนโยบาย ICT2020 ซึ่งครอบคลุมถึงโครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแล้ว โดยโครงข่ายในปัจจุบันที่สามารถใช้งานได้คือ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบต่อสาย (Wired เช่น ADSL และ Cable) และไร้สาย (Wireless เช่น Wi-Fi, 3G, 4G) ซึ่งความรับผิดชอบด้านการพัฒนาจะมีกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นแกนหลัก กระทรวงอื่นที่ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมของการเชื่อมต่อสู่โครงข่ายทั้งในด้านเทคนิค และบุคลากร

- การมีเป้าหมายร่วมและพันธสัญญาของภาคส่วน

การมีเป้าประสงค์หลักการศึกษาาร่วมกันของทุกภาคส่วนจะช่วยให้แผนนโยบายมีทิศทางร่วม และสามารถเกิดผลกระทบในวงกว้างได้

- การบูรณาการและความร่วมมือ

ในปัจจุบันมีหลายแผนนโยบายที่ภาคส่วนมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน แต่การขาดการประสานงาน และการบูรณาการกันระหว่างภาคส่วนทำให้เกิดความซ้ำซ้อน หรือ อาจขาดกิจกรรมที่สำคัญบางประการ ทำให้การดำเนินนโยบายไม่สามารถเกิดผลได้เท่าที่ควร

การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการศึกษาจำเป็นต้องมีการร่วมประสานระหว่างหลากหลายภาคส่วน ทั้งที่สังกัดอยู่กระทรวงศึกษา และอยู่นอกกระทรวง รวมทั้งต้องมีการประสานในการส่งต่อกระบวนการระหว่างกันเพื่อประสิทธิผลสูงสุด

- การมองเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารควรถูกมองเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารจัดการ และเป็นเครื่องมือเสริมให้การเรียนการสอน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไม่ควรถูกมองแยกส่วนกับกระบวนการบริหารจัดการ และการเรียนการสอน โดยรวม เช่น ในการวิเคราะห์และออกแบบการบริหารจัดการระบบการศึกษาควรกำหนดบทบาทของเทคโนโลยีตามกระบวนการที่พึงประสงค์ มิใช่เพียงมองเทคโนโลยีเป็นฐานข้อมูลและดำเนินการอื่นด้วยมือ หรือกระดาษเป็นหลัก เป็นต้น

- **ปัจจัยระดับจุลภาค (Micro Level)**

ปัจจัยระดับจุลภาคจะหมายถึงปัจจัยระดับปฏิบัติ ซึ่งจะรวมถึงระดับปัจเจกและระดับสถาบันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับระบบการศึกษา

- การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์

การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในระดับปัจเจกเป็นปัจจัยเบื้องต้นของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังที่ได้กล่าวไปแล้วตอนต้น แนวโน้มของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านอุปกรณ์ของประเทศไทยมีแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงผ่านเครือข่ายไร้สาย 3G

การเพิ่มอัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงของประชาชนในวงกว้างเป็นเป้าหมายหลักหนึ่งของแนวนโยบาย ICT2020 สำหรับในมุมของการศึกษาแล้ว ผู้กำหนดนโยบายควรมุ่งเน้นเรื่องการเข้าถึงของกลุ่มบุคคลที่ขาดโอกาสซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะการใช้ชีวิตของกลุ่มประชากรเหล่านั้นด้วย

- ทักษะจิตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

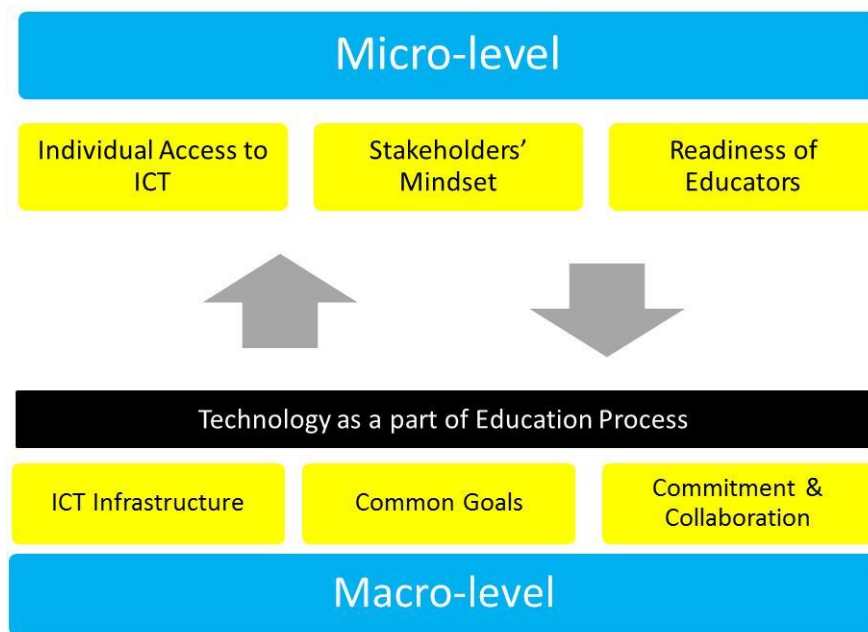
ความเข้าใจ และทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้สอน รวมทั้งสถาบันภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยหลักที่จะเอื้อให้การใช้เทคโนโลยีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้าม หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความเข้าใจยอมรับ หรือมีทัศนคติที่ไม่ดีกับการใช้เทคโนโลยี การดำเนินนโยบายจะประสบกับความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้กำหนดนโยบายจึงควรดำเนินยุทธศาสตร์ที่ช่วยปรับความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาสัมผัส ใช้ และได้รับประโยชน์โดยตรงจากเทคโนโลยี เพื่อเป็นการปรับทัศนคติที่รากฐานมากกว่าการใช้สื่อโน้มน้าวเพียงอย่างเดียว

ทั้งนี้การดำเนินการสามารถทำร่วมกับหรือตามแนวโครงการในนโยบาย ICT2020 ที่มีการกำหนดให้มีการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในวงกว้าง

- ความพร้อมของผู้จัดการเรียนการสอน

เมื่อสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย และทัศนคติของผู้สอนมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ปัจจัยท้าทายที่สำคัญอีกข้อคือ ความพร้อมของกิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งต้องอาศัยผู้สอนที่มีความสามารถในการประสานใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่มีความพร้อม เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 99: การศึกษาด้วยเทคโนโลยีที่พึงประสงค์

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาในประเทศไทยสามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพโดยรวม และประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนได้ โอกาส ความพร้อม และความเป็นไปได้ของโครงสร้างพื้นฐาน และองค์ประกอบอื่นๆของเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับแนวโน้ม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้การศึกษาไทยน้อมรับการเข้ามาของเทคโนโลยี หากภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถปรับตัว และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้ ก็จะสามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ในวงกว้าง ในทางตรงกันข้ามหากภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการหลีกเลี่ยงและปฏิเสธการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาและการบรรลุเป้าประสงค์หลักทั้งห้าด้านก็จะไม่สามารถดำเนินได้

แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา

จากแนวนโยบายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสามารถสรุปเป้าหมายของนโยบาย และกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ได้หลายรูปแบบ โดยตัวอย่างของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นหลัก คือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ที่เป็นการมุ่งเน้นการเพิ่มคุณภาพและการเข้าถึงการศึกษาในระดับจุลภาค และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา ที่เป็นการมุ่งเน้นการกำหนดทิศทางและการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการศึกษาโดยรวมเชิงมหภาค

เนื่องจากประเด็นความท้าทายและแนวทางของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ทางผู้วิจัยจึงนำเสนอถึงตัวอย่างแนวทางการใช้เทคโนโลยีแยกกัน โดยระบุแนวทางการใช้ของกลุ่มที่มีความพร้อมแข่งขันได้ (Competitive Group) ซึ่งหมายถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีโอกาสอยู่แล้ว ประชากรกลุ่มนี้อาจไม่ต้องการการสนับสนุนในรูปแบบพื้นฐานมาก แต่ต้องการแพลตฟอร์มในการต่อยอดและก้าวกระโดด ในทางตรงกันข้ามประชากรในกลุ่มที่ตามหลัง หรือกลุ่มที่เข้าไม่ถึง (Lagging / Inaccessible Group) มีความจำเป็นในการเข้าและอยู่ในการศึกษาก่อน ซึ่งประเด็นท้าทายของกลุ่มนี้จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาพรวมสามารถสรุปตัวอย่างแนวทางและอรรถประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของประเทศไทยได้ดังนี้

ตารางที่ 35: ตัวอย่างแนวทางและอรรถประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของประเทศไทย

กลุ่ม/เป้าประสงค์ (Groups/Objectives)	บุคคล/ระดับจุลภาค (Individual/Micro)	ระบบ/ระดับมหภาค (System/Macro)
Competitive group	Pedagogy enhancement 21 st century style classroom to enhance creativity and collaborative to other schools Personalized learning management	Tap, share, apply and facilitate practice to less- competitive group Career development for educator Collect data for policy realignment
Lagging/ Inaccessible group	Accessibility enhancement 21 st century classroom to connect with effective teachers Pedagogy adjustment to emphasize learning rather than teaching	Advocate connectivity to partner school Career development for educator Content platform advocacy Collect data for policy realignment

ที่มา: รวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

นักการศึกษาส่วนใหญ่ให้ข้อสังเกตว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาควรมุ่งเน้นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ข้อจำกัดของการเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 20 ที่ใช้การเรียนในห้องเรียนเป็นหลักมีอยู่ 2 ประการ คือ การสอนแบบวิธีเดียว (One-size Fits All) ไม่ว่าผู้สอนจะมีความสามารถเพียงใด ผู้สอนก็จำเป็นต้องใช้การสอนแบบเดียวกันทั้งชั้นเรียน นอกจากนี้การเรียนแบบห้องเรียนยังจำกัดการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมไม่ร่วมมือกัน (Collaboration) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำงานและการอยู่ในสังคมที่การเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21 ที่สะท้อนผ่านการเรียนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจึงมุ่งเน้นการลดข้อจำกัดเหล่านี้ของการเรียนแบบห้องเรียน และเป็นเครื่องมือหลักในการปรับห้องเรียนแบบศตวรรษที่ 20 สู่การเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 21

- การใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับวิธีการเรียนการสอน

การปรับการเรียนการสอนจะอาศัยแนวความคิดวิธีการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) โดยการสอนเนื้อหาวิชาจะอาศัยผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์นอกชั้นเรียน โดยสื่อเหล่านี้อาจเป็นสื่อที่ปรับตามความสามารถของผู้เรียน (Adaptive Content) ผู้สอนจะปรับเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ของผู้เรียน ซึ่งจะใช้ชั้นเรียนเป็นเวทีแลกเปลี่ยนหรือในประเด็นเนื้อหากับผู้เรียนหรือกลุ่มของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสวิเคราะห์ และวิพากษ์เนื้อหาในมุมมองที่ต่างกัน

การเรียนการสอนแบบนี้มีกรณีศึกษาในต่างประเทศ เช่น โครงการ Coursera ของมหาวิทยาลัย Stanford โครงการ Coursera มีลักษณะเป็นระบบการวิชาเรียนเปิดออนไลน์ขนาดใหญ่ (MOOC – Massive Open Online Course) ซึ่งมีผู้เข้าเรียนจากทั่วโลกและสามารถได้ปริญญาระดับมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย Stanford โดยเรียน และสอบผ่านสื่อชนิดนี้ วิชาเรียนจะมีเนื้อหาปรับตามความสามารถของผู้เรียน และจะจัดการเรียนการสอนจนผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างถ่องแท้ ผู้สอนเองก็จะมีข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งหมดที่ไม่จำกัดเพียงผลการเรียน แต่จะรวมถึงกระบวนการเรียนด้วย กล่าวคือหากมีเนื้อหาวิชาบางส่วนมีผู้เรียนบางส่วนไม่เข้าใจ โดยไม่สามารถผ่านแบบฝึกหัดเฉพาะหน้าได้ ผู้สอนอาจใช้ข้อมูลนี้ในการวิเคราะห์คุณภาพสื่อการสอนในหัวข้อนั้น หรือใช้การให้แบบฝึกหัดพิเศษสำหรับกลุ่ม ซึ่งข้อมูลการเรียนรู้แบบละเอียดรายบุคคลจะถูกเก็บผ่านระบบสารสนเทศเพื่อใช้ควบคุมคุณภาพของการสอนและผลสัมฤทธิ์

สำหรับประเทศไทย การปรับใช้สื่อการเรียนแบบนี้ อาจเหมาะสมกับสถานศึกษาที่มีความพร้อม โดยสามารถเอื้อให้การศึกษาสามารถปรับให้เข้ากับผู้เรียนแต่ละคนได้ ประเทศไทยได้มีการทดลองใช้เครื่องมือเหล่านี้ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่การปรับใช้

ในวงกว้างยังมีข้อจำกัดในด้านบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการเรียนการสอนแบบศตวรรษที่ 20 ของผู้สอนและผู้ปกครองของผู้เรียน

- การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มการเข้าถึง

ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ และการขาดทรัพยากรของสถานศึกษาอาจเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้สอนที่มีความสามารถกระจุกตัวอยู่เฉพาะสถานศึกษาที่มีความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสภาวะนี้จะทำให้ความเหลื่อมล้ำของโอกาสถูกขยายออกไปเรื่อยๆ แต่การแก้ปัญหาคุณภาพผู้สอนอาจไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้นเนื่องจากมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาก ประกอบกับระบบการประเมินและการบริหารจัดการที่ไม่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ดังนั้นวิธีการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพมีความจำเป็นต้องใช้แนวทางอื่นประกอบ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำได้

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกๆที่มีการใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ (Mobile Device) เพื่อการศึกษาในวงกว้าง โครงการ OTPC เป็นโครงการที่เป็นกรณีศึกษาของนานาชาติเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่ถูกประยุกต์ใช้ในเบื้องต้นการใช้แท็บเล็ต (Tablet) ยังจำกัดอยู่ที่สื่อการเรียนที่ไม่ได้ต่างจากสื่อกระดาษมากและยังไม่ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ เช่น การขาดการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่ทำให้ Tablet เป็นเพียงหน้าหนังสือที่บางลงเท่านั้น นอกจากนี้การใช้เครื่องมือชนิดนี้ยังถูกตั้งข้อสงสัยจากผู้สอนและผู้ปกครองของนักเรียนในเรื่องประสิทธิภาพ และการใช้ Tablet เพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้

ในการดำเนินนโยบายจำเป็นต้องคำนึงถึงความครอบคลุมและความเท่าเทียม การปรับทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองภาพลบของการใช้อุปกรณ์ในชั้นเรียน ซึ่งสถานศึกษาหลายแห่งมีระเบียบห้ามใช้ทั้งหมด (Universal Ban) ซึ่งขัดกับแนวทางการดำเนินชีวิตของประชากรรุ่นใหม่ การดำเนินนโยบายต้องมีการวิเคราะห์และทดลองจากกรณีศึกษาเพื่อปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมการเรียนของไทย และปรับให้บุคลากรยอมรับและเห็นประโยชน์ โดยอาจมีการใช้เทคโนโลยีเดียวกันในการเพิ่มทักษะของบุคลากรด้านการศึกษาเองด้วย

การใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่เป็นการเพิ่มโอกาสให้เยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อการสอนที่มีคุณภาพได้ หน่วยงานระดับนโยบายจึงมีความจำเป็นในการส่งเสริมการสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพควบคู่ไปกับการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ และความสามารถในการใช้อุปกรณ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แนวทางการปฏิบัติควรส่งเสริมให้หน่วยปฏิบัติและผู้เรียนสามารถตัดสินใจถึงเนื้อหา และวิธีการใช้ได้เอง โดยหน่วยงานนโยบายควรจัดให้มีเนื้อหาและกระบวนการสอนที่ดีไว้เป็นทางเลือก เช่น โครงการ Khan Academy ซึ่งเป็นเว็บไซต์อิสระที่จัดทำเนื้อหาในระดับมัธยมฟรีในรูปแบบที่เน้นความเข้าใจและการใช้งานจริง หรืออาจส่งเสริมและสร้างกลไกให้ผู้จัดการสอนที่มีความสามารถจัดทำเนื้อหาดังกล่าว เช่น กรณีศึกษาของโครงการ MIT Opencourseware ของ

สถาบัน MIT ซึ่งสถาบันได้คัดเลือกวิชาเรียนที่ดีแล้วจัดทำเป็นสื่อการสอนให้ใครก็ได้ที่เข้าถึง Internet สถาบัน MIT ยังได้จัดให้มีสถานศึกษาพันธมิตรในการแปลเนื้อหาดังกล่าวเป็นภาษาอื่น ๆ ด้วย เช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับคัดเลือกเป็นสถานศึกษาพันธมิตรแห่งหนึ่งในการแปลวิชาเป็นภาษาไทย เป็นต้น

การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา

การวางนโยบายด้านการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องรู้สภาวะการณ์ และมีหลากหลายของระบบการศึกษา ซึ่งรวมถึงมิติของผู้เรียน มิติของผู้สอน และมิติของผู้จัดการศึกษา ข้อมูลเหล่านี้จะใช้เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจและจัดระบบให้นโยบายการศึกษาสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที

ประเด็นหลักของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา คือ การมีระบบฐานข้อมูลของส่วนต่างๆในระบบการศึกษาโดยรวม โดยเทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษาจะต้องคำนึงถึงมิติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ทั้งหมด และให้สามารถเข้าถึงและใช้งานระบบได้จากหลายช่องทาง โดยระบบดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบกับระบบทะเบียนราษฎร หรือระบบผู้ใช้งานขนส่งทางบก ซึ่งมีข้อมูลใบขับขี่ ข้อมูลยานยนต์และทะเบียนรถ และยังมีข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลกฎจราจร โดยผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงระบบได้จากหน่วยบริการของกรมการขนส่งทางบกทุกที่ทุกจังหวัด รวมทั้งหน่วยบริการแบบ One-stop Service ด้วย

การจัดตั้งระบบแบบนี้ไม่เพียงแต่ให้ความสะดวกกับผู้ใช้งาน แต่ยังเป็นจุดบ่อนข้อมูลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการศึกษาได้ ซึ่งหน่วยงานนโยบายสามารถใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการ หรือเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่าง ๆ เช่น การควบคุมคุณภาพสถานศึกษา ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ในมุมมองของสถานศึกษาย่อย การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการข้อมูลผู้เรียนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนได้ เมื่อผู้เรียนแต่ละคนมีข้อมูลอยู่ในระบบ ผู้สอนก็สามารถใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการวิเคราะห์ลักษณะการเรียนของผู้เรียน ซึ่งสามารถทำได้ทั้งแบบเดี่ยว และแบบกลุ่มซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนได้รับการตอบกลับ (Feedback) จากการเรียน เช่น จะเห็นได้ว่าบทเรียนส่วนไหนที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ หรือแบบฝึกหัดคำถามแบบใดที่ทำผิดบ่อย หากระบบฐานข้อมูลการบริหารจัดการสามารถเข้าถึงข้ามสถาบันได้ ผู้สอนก็จะสามารถประเมินการสอนของตนว่าเป็นอย่างไร เช่น เทียบเคียงว่าบทเรียนส่วนที่ผู้เรียนของตนไม่เข้าใจนั้นเกิดในลักษณะเดียวกันในห้องเรียนอื่นหรือไม่ หรือความไม่เข้าใจอาจเกิดจากกระบวนการวิธีที่ผู้สอนเลือกใช้ เป็นต้น

5) กรณีศึกษาจุดสว่าง (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย

เนื้อหาในส่วนก่อนหน้านี้ได้ฉายภาพให้เห็นถึงองค์ประกอบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ตัวอย่างการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีของต่างประเทศ ตลอดจนประเด็นการเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยในเรื่องต่างๆ อาทิ บทบาทครู บทบาทครอบครัวต่อผู้เรียน บทบาทสถานศึกษา และบทบาทของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเรียนรู้

ในการศึกษาส่วนนี้เป็นการศึกษากรณีตัวอย่างโรงเรียนตัวอย่างที่นับว่าเป็น “จุดสว่าง” (Bright Spot) ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย เพื่อเป็นบทเรียนในการเรียนรู้การจัดการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนบทเรียนของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพิจารณาความเป็นไปได้ในการขยายผลจุดสว่าง โรงเรียนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ ให้เกิดการปฏิบัติจริงในวงกว้าง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย

บทเรียนจาก “จุดสว่าง” ที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยมีหลายกรณีที่น่าสนใจ ทั้งในเรื่องการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อย่างแท้จริง การบ่มเพาะคุณลักษณะที่ดีให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยยกระดับการศึกษาเรียนรู้ ทั้งการศึกษาทางการ การศึกษาตามอัธยาศัยในวงกว้าง ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจน การหาวิธีการเพื่อลดข้อจำกัดจากการพัฒนาการศึกษาต่าง ๆ อาทิ การขาดแคลนทรัพยากร ด้วยการนำภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาจับมือช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชนให้เป็นแหล่งพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การคิดและดำเนินการโมเดลใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษา เช่น โมเดลการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขีดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน

เนื้อหาของหัวข้อนี้ได้แบ่งเป็นรายละเอียดกรณีตัวอย่าง ดังนี้

5.1) นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism)

- กรณีศึกษาดรณสิกขาลัยต้นแบบโรงเรียนนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา
- กรณีศึกษาการขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา

5.2) ความรู้คู่คุณธรรม

- โรงเรียนสัตยาไส

5.3) เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา ทั้งการขยายโอกาสการศึกษาในระบบ (Formal Education) และการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

- กรณีศึกษาโรงเรียนวังไกลกังวล

5.4) การพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน

- กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนา
- กรณีศึกษาการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน

ตัวอย่างเช่น การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา หรือ BREAD (Business for Rural Education and Development) โครงการ School-BIRD : School-Based Integrated Rural Development เป็นต้น

โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1) นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism)

กรณีศึกษาตรณสิกขาลัยต้นแบบโรงเรียนนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา

ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนตั้งอยู่บนหลักการ Constructionism ของ Prof. Seymour Papert แห่ง The Media Lab of Massachusetts Institute of Technology (MIT) โดยกระบวนการเรียนรู้ที่มีชื่อภาษาไทยว่า “การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา” มีความคล้ายคลึงกับหลักการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติภาวนาในพุทธศาสนา ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์จริงของตนเอง โดยหลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้จะประกอบด้วย 3 กระบวนการที่สำคัญ คือ (1) การคิด (Thinking or Designing) (2) การลงมือทำ (Making or Doing) (3) การสะท้อนความคิด (Reflecting or Contemplating)

จุดเด่นของโรงเรียนนี้ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบ Constructionism นี้เป็นการเรียนผ่านโครงการ (Project Based Learning) สิ่งที่นักเรียนสร้างนั้นจะเป็นโจทย์ที่นักเรียนสนใจ ซึ่งนักเรียนจะได้พบประสบการณ์และความรู้ที่หลากหลายที่จับต้องได้ชีวิตจริง เกิดความสนุกสนาน รักการเรียนรู้

นักเรียนได้ผ่านกระบวนการสะท้อนความคิด (Reflection) ด้วยการบันทึกประจำวัน ซึ่งเป็น การให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทบทวน และเรียนรู้จากประสบการณ์และกระบวนการที่ได้ผ่านไป

พันธกิจ ของโรงเรียนดรุณสิกขาลัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้วิจารณญาณในการคัดสรรข่าวสาร (Data) ที่มีอยู่มากมายในปัจจุบัน มาแปรเป็นข้อมูล (Information) ที่เป็นประโยชน์ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาข้อมูลเหล่านั้นไปสู่ความรู้ (Knowledge) ที่สั่งสมเป็นประสบการณ์ ซึ่งเมื่อนำไปใช้อย่างมีสติ จะทำให้เกิดปัญญา (Wisdom) ที่จะเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา วางแผน และการสร้างสรรค์นวัตกรรม

การจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในเรื่องที่ตนเองสนใจ และบูรณาการวิชาการต่างๆ ไปพร้อมๆ กับพัฒนาทักษะทั้ง 5 ด้าน คือ

- IQ (Intelligent Quotient) ด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มขึ้น และ ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
- EQ (Emotional Quotient) วุฒิภาวะทางอารมณ์ พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และ มีความมั่นคงทางอารมณ์
- AQ (Adversity Quotient) ความสามารถในการทำงานภายใต้สภาวะความกดดันได้ดี พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาที่ไม่เคยพบมาก่อนและการเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- TQ (Technology Quotient) ทักษะทางเทคโนโลยี พัฒนาความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยี และรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เหมาะสม กับความต้องการ
- MQ (Morality Quotient) ด้านคุณธรรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนมีจิตใจงดงาม รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี และอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

- หลักในการจัดการเรียนรู้ของตรุณสิกขาลัย ตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการ คือ
  1. การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism Project-based Learning) คือ เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนหรือกลุ่มมีความสนใจ และเน้นการสร้างกระบวนการคิดและการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อปมเพาะนิสัยรักการเรียนรู้และใฝ่เรียนรู้ไปตลอดชีวิต

2. การสร้างชุมชนแห่งนักเรียนเรียน (Learning Organization) คือ การสร้างสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้ปกครอง อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นนักเรียนและผู้พัฒนาตนเองไปด้วยกันตลอดเวลา เพื่อสร้างบรรยากาศที่เรียนรู้กันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างของสังคมที่ดี ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชน
  3. การปฏิบัติภาวนาและความเป็นไทย (Mindfulness Meditation and Thai Cultures) การพัฒนาคุณภาพของจิตใจเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสติปัญญาและจิตวิญญาณในนักเรียนทุกคน การเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นจุดเริ่มต้นของการคิด การเรียนรู้และการทำงานที่สร้างสรรค์ รวมทั้งการชำระครีฑาไว้ซึ่งความเป็นไทย วัฒนธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดิงามของไทย ให้สืบทอดไปยังลูกหลานด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และมีความเคารพและอยู่ร่วมกันกับวัฒนธรรมอื่นได้ในสังคมแห่งโลกาภิวัตน์
- การเรียนรู้เป็นชั้นคละ การจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับการเรียน นักเรียนจะคละอายุกัน โดยคุณครูจะดูแลพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะเรียนช้าเรียนเร็วแตกต่างกันในแต่ละเรื่องแต่ละสาขาวิชา คุณครูจะดูแลให้นักเรียนได้เรียนรู้ไปตามธรรมชาติและศักยภาพของตนเอง
  - การประเมินผลนักเรียน ครูจะจดบันทึกการสังเกตการณ์ ประเมินผลนักเรียน และจะสื่อสารกับผู้ปกครองเป็นระยะๆ เพื่อรับทราบและร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม การประเมินผลเน้นการประเมินผลอย่างหลากหลาย ทั้งจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป และมีการประเมินผลด้านกระบวนการเรียนรู้ ทักษะทางสังคม ผ่านการสังเกตการณ์ในสถานการณ์จริง (Authentic Assessment) และการให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
  - ปัจจุบันโรงเรียนดรุณสิกขาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยร่วมกับ School of Education ของมหาวิทยาลัย Stanford ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรครูและทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในการเรียนรู้

กรณีศึกษาการขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา

กรณีศึกษาดรณสิกขาลัย เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ก่อให้เกิดการขยายผลโดยเป็นความร่วมมือกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) สรุปรายงานผลการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สู่สถานศึกษาให้เห็นถึงข้อดีการขยายผลสถานศึกษาอื่น

การขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งในระยะเริ่มแรกที่มีการขยายผลในลักษณะนี้ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

การขยายผลของสถานศึกษาในการนำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ได้ดำเนินการไป เช่น

- การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎี Consturctionism เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ของโรงเรียนบางบัว (เฟิงตั้งตรงจิตรวทยาการ)
- การพัฒนาทักษะการฟังพูด ภาษาอังกฤษโดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดเบญจมบพิตร ตามแนวทฤษฎี Consturctionism สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร
- การเรียนรู้แบบ 4 Noble Truth ตามแนวทฤษฎี Consturctionism ในโรงเรียนมหารณพาราม
- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดเพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา โรงเรียนประถมทวิธาภิเศก
- การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Consturctionism สู่ห้องเรียน โรงเรียนวัดเขียนเขต
- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Consturctionism โรงเรียนอนุบาลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย

จากการขยายผล ก่อให้เกิดผลการดำเนินการที่ดีในโรงเรียนต่างๆ นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการในกรณีที่มีการทดลองในวิชาต่างๆ มีพัฒนาดีขึ้น ครูและนักเรียนร่วมกันเรียนรู้ สามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ก็ออกไปศึกษาเรียนรู้นอกรั้วโรงเรียน บริเวณใกล้เคียง ทำให้

ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง นับเป็นก้าวหนึ่งที่สำคัญของการขยายจุดสว่างที่ประสบความสำเร็จ เป็นการจุดประกายการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบโครงงานที่เน้นการบูรณาการ ที่ควรเป็นตัวอย่างในการขยายผลวงกว้างต่อไป

5.2) ความรู้คู่คุณธรรม

โรงเรียนสัตยาไส

โรงเรียนสัตยาไสจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2535 ตั้งอยู่ที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี บนเนื้อที่กว่า 300 ไร่ ท่ามกลางธรรมชาติ อยู่ภายใต้การดูแลของดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนประจำและมีการจัดอาหารมังสวิรัตินักเรียน โดยไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด ในปัจจุบันมีนักเรียน 352 คน ครู 49 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียนประมาณ 1:6 และแต่ละห้องเรียนจะมีนักเรียนไม่เกิน 30 คน

โรงเรียนแห่งนี้อยู่ภายใต้กฎ "ความรัก ความเมตตา" โดยเด็กนักเรียนและคุณครูอยู่ในโรงเรียนเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ทุกคนดูแลช่วยเหลือกัน ทางโรงเรียนได้เน้นให้เด็กนักเรียนเป็นคนดี ไม่ได้เน้นให้เป็นคนเก่งเพียงอย่างเดียว เพื่อเด็กจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต สังคมต้องการคนดีและคนเก่งควบคู่กันไป ดังปรัชญาของโรงเรียนที่กล่าวว่า "ปลายทางการศึกษา คือ อุปนิสัยที่ดีงาม"

วิสัยทัศน์

เด็กจะได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีความรัก ความเมตตา กรุณา มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีความอ่อนน้อมต่อมตน ซื่อสัตย์ สุจริต กล้าหาญ กตัญญู มั่นใจในตนเอง รู้จักคิด เสียสละ มีระเบียบวินัย ปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างผู้มีความรับผิดชอบ และรักวัฒนธรรมไทย

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ครู และผู้ปกครองโดยยึดหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพื่อให้มีอุปนิสัยที่ดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีและยกระดับจิตใจให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
2. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในทุกๆ ด้านให้สอดคล้องกับการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่
3. ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางคุณธรรม วิชาการ การกีฬาและทักษะต่างๆ ตามศักยภาพ
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกประเทศเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. บริหารสถานศึกษาและจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนสัตยาไสใช้หลัก “Educare” เน้นการอบรมเลี้ยงดู โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพในตนเอง ผู้สอนจึงต้องพยายามดึงเอาศักยภาพเหล่านั้นออกมา ตรงกับการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้ชี้ทางให้กับนักเรียนซึ่งเป็นผู้แสวงหา เน้นให้รู้จักตั้งคำถาม มีความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่ไปกับการโน้มนำให้สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ เพื่อเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง มีความเมตตา กรุณา และมีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยยึดหลัก 3 H คือ Head = สมอง Heart = หัวใจ Hand = การกระทำ การเรียนการสอนเริ่มจากความคิดดี คิดด้านบวกแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของคุณค่าในความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนอยู่ใน “คุณธรรม 5 ประการ” ซึ่งถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันประกอบไปด้วย (1) ความรักความเมตตา (2) ความจริง (3) การประพฤติชอบ (4) ความสงบสันติ และ (5) อหิงสา

เป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัตยาไสนั้นก็คือ “EDUCATION” ซึ่งก็คือ

Enlightenment: การรู้แจ้ง

Duty and Devotion: การปฏิบัติหน้าที่และการเสียสละอุทิศตน

Understanding: ความเข้าใจต่อแก่

Character: อุปนิสัยที่ดีงาม

Action: การนำความรู้ไปปฏิบัติ

Thanking: การมีใจกตัญญูรู้คุณ

Integrity: ความมีเกียรติ รู้จักรับผิดชอบ

Oneness: ความมีใจสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

Nobility: ความสง่างาม

โรงเรียนใช้หลักการ “การเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” และ “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” เช่น ให้นักเรียน (เริ่มแต่ชั้นอนุบาล) ร่วมกำหนดหัวข้อที่จะเรียนรู้ แล้วครูเป็นผู้เอื้ออำนวย (ไม่ใช่สอน) ให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติ ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส ได้ทดลอง ได้คิดอย่างเหมาะสม ทำให้เด็กเป็นคนเก่งคนดี

นอกจากนี้โรงเรียนสัตยาไสได้นำหลัก “ศีล สมาธิ ปัญญา” มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้น “ความรักความเมตตา” และ “คุณธรรม” โดยบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนและ

กิจกรรมต่าง ๆ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในทุกสาระการเรียนรู้ สอนทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตน ตลอดจนการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน โดยใช้กิจกรรม ชมรมตามความสนใจ ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักเรียนจึงกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เน้นการเรียนการสอนแบบโครงการตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงมัธยมศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีอย่างเพียงพอต่อนักเรียน มีครู เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง เป็นกัลยาณมิตร ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยครูจะเป็นที่ปรึกษาดูแล อย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความอบอุ่นมีความรัก ความผูกพันต่อกัน

ประเด็นเกี่ยวกับครู

● บทบาทของครู

- ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครูไม่เป็นผู้สอน พยายามดึงความดี ออกมาจากนักเรียนใช้วิธีการเรียนรู้แบบ “ร่วมมือกัน” ไม่ใช่แบบ “แข่งขันกัน” ให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกว่าจะเรียนอะไร เรียนที่ไหน และเรียนอย่างไร รวมถึง ใช้วิธีการ “ตั้งคำถาม” มากกว่า “ให้คำตอบ” เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ครูเป็นแบบอย่าง โดยครูของโรงเรียน รวมทั้งผู้บริหาร มีกฎอยู่ 2 ข้อ ข้อแรกคือ “เป็นตัวอย่างที่ดี ข้อสองคือ ถ้าจำข้อหนึ่งไม่ได้ให้กลับไปดูข้อหนึ่งใหม่”
- การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูทำตนเป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นแม่เด็ก เป็นครู สอนตลอดเวลา ให้นักเรียนกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ส่งเสริม ผู้เรียนให้เรียนตามศักยภาพอย่างสูงสุด

● การคัดเลือกครู

- การคัดเลือกครูของโรงเรียนจะเน้นไปที่การแสวงหาบุคลากรที่เป็นคนดีและมีความพร้อมที่จะอุทิศตัวเพื่อนักเรียน โดยกระบวนการคัดเลือกจะกินเวลาประมาณ 3 วัน เป็นการให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกได้ลองมาใช้ชีวิตการเป็นครูในสถานที่จริง ได้ ซึมซับปรัชญาและวิธีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และในขั้นสุดท้ายจะให้ นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกครูที่ตนอยากเรียนด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับการเชื่อมโยงการศึกษากับครอบครัว

- โรงเรียนสัตยาไสให้ความสำคัญกับทัศนคติของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก การคัดเลือกนักเรียนจึงไม่ได้ตัดสินจากตัวนักเรียนโดยตรง แต่คัดเลือกจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ผู้ที่เข้าใจและยอมรับแนวทางการเรียนการสอนของโรงเรียน และผู้ปกครองสามารถเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
- มีหลายกรณีที่พบว่านักเรียนสามารถนำแนวปฏิบัติที่ได้รับการปลูกฝังจากโรงเรียนกลับไปเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตนที่ดีให้กับคนใกล้ชิด เช่น ครอบครัว ได้อีกด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

- ไม่ยึดติดกับการสอบวัดผลตามระบบในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการวัดความก้าวหน้าทางวัตถุ ทำให้เกิดกิเลส ไม่มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี แต่เน้นให้เป็นผู้ที่มีวินัยพึ่งพาตนเอง จากการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- อย่างไรก็ตาม พบว่านักเรียนที่สัตยาไสมีทั้งคุณธรรมและความรู้ควบคู่ไปด้วยกัน เพราะนักเรียนโรงเรียนสัตยาไสสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า หากสอนเด็กให้เป็นคนดีแล้ว ความเก่งก็สามารถที่จะตามมาได้เอง

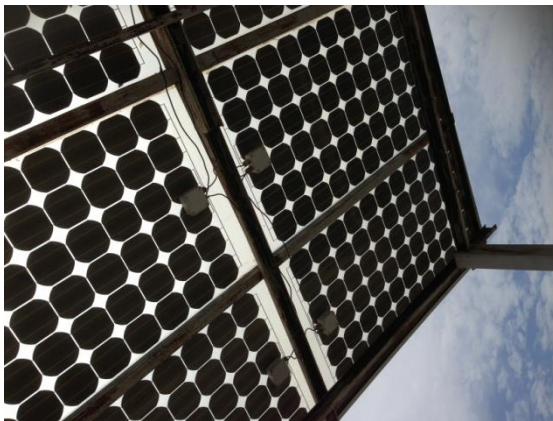
ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

- การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ
  - สามารถผลิตอาหารได้เอง จากผลิตผลทางการเกษตรของโรงเรียน
  - อนุรักษ์พลังงาน จากเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อผลิตพลังงานใช้เองภายในโรงเรียน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ น้ำมันไบโอดีเซล
  - การใช้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน
- การสร้างรายได้
  - เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้มีการเก็บค่าเล่าเรียน จึงต้องมีช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเอง เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน โดยในปัจจุบันรายได้จะมาจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การขายไฟฟ้าจากพลังแสงอาทิตย์ (Solar Farm)

ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนสัตยาไสและโรงเรียนอื่น ๆ จากมุมมองของผู้เรียน

- เน้น “ความรัก” เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง มีความรัก ความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ได้รับบทเรียนทั้งทางวิชาการและทักษะในการใช้ชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนหลักการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้มีทัศนคติที่ดี เข้าอกเข้าใจและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม เนื่องจากตระหนักว่าหากลดความต้องการลงก็จะมีความสุขมากขึ้นได้
- การมองอนาคตกว้างกว่าแค่ “จะเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยใด” ดังเช่นที่เด็กส่วนใหญ่เป็น แต่นักเรียนสัตยาไสจะมองว่าในอนาคตตนจะสามารถทำอะไรเพื่อช่วยเหลือสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นได้

5.3) เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา

กรณีศึกษาโรงเรียนวังไกลกังวล

โรงเรียนวังไกลกังวล ตั้งอยู่ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมีพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2481 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรหลานของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาวังไกลกังวล ซึ่งมีอยู่จำนวนมากแต่ไม่มีสถานที่เล่าเรียน มีฐานะเป็นโรงเรียนราษฎร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชอุปการะค่าใช้จ่ายจากเงินพระราชกุศลเป็นรายปี

โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ในระดับอนุบาล 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีการสอนใน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีรูปแบบการบริหารโดยคณะกรรมการเรียกว่า "กรรมการบริหารโรงเรียนวังไกลกังวล" ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารโรงเรียน และทางด้านวิชาการ

วิสัยทัศน์

โรงเรียนวังไกลกังวลจัดการศึกษา เพื่อสนองพระบรมราโชบายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน แก่โรงเรียนวังไกลกังวล ความว่า... "ให้จัดการศึกษาอบรมเด็กนักเรียนให้เป็นเด็กดี มีเมตตา กรุณา เมื่อจบการศึกษาตามกำลังสติปัญญาของแต่ละคนแล้ว ให้มีความสามารถทำงานประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะเรียนถึงระดับชั้นใดก็ตาม"

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึก ให้มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. จัดการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาและเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
3. จัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอ
4. ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ
5. บริหารจัดการด้วยระบบสารสนเทศ
6. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีการดำเนินการตามโครงการ/งานและกิจกรรม ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม

โรงเรียนวังไกลกังวลมีการจัดทำโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ขึ้นที่โรงเรียนวังไกลกังวล ถ่ายทอดการเรียนการสอนออกอากาศไปยังโรงเรียนเครือข่ายทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2538 และต่อมาได้จัดตั้งเป็น "มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม" เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2539

ปัจจุบันนี้โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นต้นแบบที่ทรงประสิทธิภาพ และเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมที่ก้าวหน้า เป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยถ่ายทอดกระบวนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดทั้งการสร้างองค์ความรู้ควบคู่คุณธรรมไปยังผู้เรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สนองพระบรมราโชบายที่ทรงเน้นให้นักเรียนได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและยึดเป็นแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์

- เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม และมุ่งแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนครูของโรงเรียนในพื้นที่ชนบทห่างไกล รวมถึงปัญหามาตรฐาน ไม่เท่าเทียมกันของสถานศึกษาต่าง ๆ ได้
- เพื่อขยายการเข้าถึงความรู้ ทั้งสำหรับนักเรียนและประชาชน ช่วยส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ช่องทางการรับชมรายการ DLTV

- ระบบ DStv: ระบบจานรับสัญญาณดาวเทียมในย่านความถี่ KU-Band
- ระบบ CAtv: ระบบเคเบิลทีวี
- ระบบ Internet: ทั้งในลักษณะ Live Broadcast และ On Demand ที่website <http://www.dlf.ac.th>

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- เป็นการริเริ่มนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงชุมชนได้ค่อนข้างทั่วถึง
- สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น มูลนิธิไทยคิดไทยคมเป็น ผู้สนับสนุนด้านการจัดหาอุปกรณ์ถ่ายทอด กองทัพอากาศและระบบการถ่ายทอดจาก โรงเรียนต้นทาง และกองทัพบกเป็นผู้ดูแลการติดตั้งอุปกรณ์ที่โรงเรียนปลายทาง

การจัดการเรียนการสอน

- โรงเรียนไกลกังวลในปัจจุบันมีการเรียนการสอนที่ครบวงจร กล่าวคือ มีการเรียน การสอนในทุกๆระดับชั้น เริ่มตั้งแต่ชั้นเด็กก่อนวัยเรียน อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ทั้งนี้เด็กคนไหนที่จบจากระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้วมีความประสงค์ที่จะ เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ก็มีอาชีพศึกษารองรับ คือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล ซึ่งมีการ เปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นด้านวิชาชีพต่างๆสำหรับบุคคลทั่วไปด้วย นอกจากนี้หาก นักเรียนมีความประสงค์ที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ทางโรงเรียนไกลกังวลก็มี โควต้าให้เรียนได้ในสถาบันการเรียนการสอนในเครืออีกที่หนึ่งคือ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตวังไกลกังวลซึ่งตอบสนองกระแสพระราชดำริของ ในหลวงที่จะต้องจัดการศึกษาให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ จนถึงระดับปริญญา
- การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยมีกลไกให้ ผู้ปกครองและชุมชนไปจนถึงสถานประกอบการในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษาสะท้อนให้เห็นได้จากหลักสูตรที่เปิดสอนของวิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล ทั้งหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพช่างฝีมือ (ปชม.) หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพซึ่งล้วนแต่ประกอบไปด้วยวิชาที่ค้ำประกันถึงอาชีพของท้องถิ่นเป็นสำคัญ มีจำนวนถึง 17 แผนกวิชา อันเป็นการสนองโครงการตามพระราชดำริเกี่ยวกับศิลปอาชีพพิเศษด้วย และในขณะเดียวกันนักเรียนของโรงเรียนวังไกลกังวลสามารถใช้ห้องฝึกงานของโรงเรียนสารพัดช่างเป็นที่ฝึกงานในชั่วโมงเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพได้อีกด้วย

- นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนไกลกังวลมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพอใจ โดยเมื่อปีการศึกษา 2556 ที่ผ่านมามีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถสอบตรงเข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยของรัฐกว่า 80 กว่าคน (ประมาณร้อยละ 50) โดยนักเรียนที่เหลือสามารถสอบชิงทุนเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยเอกชน อาทิ เช่น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) มหาวิทยาลัยรังสิต หรือมีบางส่วนที่ได้ทุนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน นอกจากนี้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนมากก็ได้รับเกียรตินิยม นับเป็นเครื่องยืนยันถึงผลสำเร็จและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนไกลกังวลได้เป็นอย่างดี

สถานีวิทยุโทรทัศนศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) นับเป็นตัวอย่างจุดสว่างหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยโรงเรียนไกลกังวลเป็นโรงเรียนต้นทางของสถานีวิทยุโทรทัศนศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม หรือ DLTV ที่ดำเนินการออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ในการขยายคุณภาพการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) นอกจากนี้ DLTV ยังมีการออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) อีกด้วย

การศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษา ตาม หลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนต่างๆ ในรายวิชาที่ขาดแคลนครูผู้สอน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล หรือเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาค่อนข้างยาก ขาดแคลนครูผู้สอนในบางรายวิชา โรงเรียนที่ต้องการเข้าร่วมโครงการฯ หรือโรงเรียนปลายทาง ก็สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ โดยจัดหาเครื่องรับสัญญาณดาวเทียม เพื่อรับชมรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ตามตารางเวลาที่ออกอากาศ

สำหรับ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผ่านสถานีวิทยุโทรทัศนศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการจัดการศึกษา เพื่อให้ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ และทักษะที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วไป (Informal Education) การจัดการศึกษาผ่านดาวเทียม เพื่อ

การศึกษาตามอรรถาัยนี้ กำหนดเนื้อหารายการ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และ ความต้องการของประชาชน ในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ รวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชน

5.4) การพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน

กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนา

โรงเรียนมีชัยพัฒนา ภายใต้การก่อตั้งและการดูแลของ คุณมีชัย วีระไวทยะ โรงเรียนแห่งนี้มีชื่อเสียงที่คนมักเรียกกันโดยทั่วไปว่าโรงเรียนไม่ไผ่ เพราะอาคารส่วนใหญ่ภายในโรงเรียนสร้างจากไม้ไผ่

โรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนาหรือ “โรงเรียนไม่ไผ่” มีบทบาทเป็น

- ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับชุมชน ทุกคนมีส่วนร่วมและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่น ทักษะการเกษตร, ทักษะธุรกิจ และทักษะการประกอบอาชีพอื่น ๆ
- ศูนย์กลางสนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพและเพิ่มรายได้ สำหรับนักเรียนและครอบครัว
- ศูนย์พัฒนาและอบรมครูเพื่อเพิ่มความ รู้และศักยภาพของครูในชนบท

จุดเน้นโรงเรียนมีชัยพัฒนา โรงเรียนเน้นสอนเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มุ่งหวังสร้างคนดี นักพัฒนา มีจิตสาธารณะ เน้นพัฒนาการศึกษา ควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทุกคนในชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมในทางปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ที่โรงเรียนนี้เน้นความดี สอนทักษะชีวิต สอนทักษะการประกอบธุรกิจ เช่น สอนให้นักเรียนปลูกลูกมะนาวนอกฤดู เพาะเห็ด ปลูกผักในถุง สร้างรายได้ นำไปทำกับ ผู้ปกครองหารายได้ แก่จนได้

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนนี้ไม่เก็บค่าเล่าเรียนจากเด็กนักเรียน แต่ให้เด็กจ่ายด้วยการทำความดี สิ่งที่เขาเหล่านั้นสามารถทำได้ ตัวอย่าง ทำติ่งาย ๆ ปลูกต้นไม้ 400 ต้น แม้จะก่อตั้งมาเพียงประมาณ 5 ปี แต่ดูพัฒนาดีมาก ต้นไม้โต ร่มรื่น โรงเรียนเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการปลูกต้นไม้และปลูกผักจำนวนมาก ทั้งจากการปลูกของนักเรียน ผู้ปกครอง รวมทั้งความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน

Social Enterprise แหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษา

เนื่องจากโรงเรียนมีชัยพัฒนาไม่เก็บค่าเล่าเรียน โรงเรียนมีแหล่งทุนด้วย Social Enterprise ตัวอย่างในการทำธุรกิจเพื่อมาดูแลสังคมก็คือ การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา หรือ BREAD (Business for Rural Education and Development) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท จัดตั้งขึ้นมาเพื่อหารายได้จากการดำเนินธุรกิจไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในชนบทให้ดีขึ้น

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพที่ดี ย่อมมีต้นทุนที่สูง การฟังเพียงลำพังงบประมาณแผ่นดินที่ได้รับการจัดสรรย่อมไม่เพียงพอ ดังนั้นกรณีศึกษาของโรงเรียนมีชัยพัฒนาจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึง รูปแบบหนึ่งในการจัดหาเงินทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษา

การบริหารงานของโรงเรียน ทีมงานโรงเรียนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มการศึกษา เหมือนโรงเรียนอื่นๆ แต่โรงเรียนนี้เพิ่มอีก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม กับกลุ่มพัฒนา กลุ่มพัฒนา น่าสนใจมาก กลุ่มนี้เข้าไปร่วมกับชุมชนและโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เปลี่ยนวัดให้เชื่อมโยงกับโรงเรียนโดยมุ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ให้วัดเป็นเรื่องน่าเศร้า แต่กลายเป็นที่เรียนรู้ของชุมชน

จุดแข็งที่สำคัญของโรงเรียนประการหนึ่ง คือ การมีคุณมีชัย ที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการพัฒนาทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติและระดับท้องถิ่นเข้าด้วยกัน (Global-Local) ได้เป็นอย่างดี สามารถดึงธุรกิจต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมมาก ตัวอย่างเช่น Ikea, Microsoft และอื่น ๆ รวมทั้งไม่ปฏิเสธกลไกตลาด แต่ปรับปรุงเป็น Social Enterprise ที่ยั่งยืนและมีศักดิ์ศรีกว่าการคอยรับทุนการศึกษาหรือการรับบริจาคตามปกติทั่วไป

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาความยากจนของคุณมีชัย คือการมองว่าคนยากจน ส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่ทำการเกษตร เป็น "นักธุรกิจขนาดเล็ก" โดยนักธุรกิจกลุ่มนี้ขาด 2 อย่างคือ ทักษะและความรู้ในการทำธุรกิจ และการเข้าถึงสินเชื่อ การแก้ปัญหาจึงมุ่งไปที่การแก้ 2 ปัญหานี้

ตัวอย่างเรื่องการส่งเสริมมะนาวนอกฤดูที่ทำให้ชาวบ้านดูเป็นตัวอย่างว่ามะนาวนอกฤดูมีราคาสูงเพราะอุปทาน (Supply) ในตลาดน้อย มีวิธีหลอกต้นมะนาวให้ออกลูกในฤดูแล้งได้ ด้วยองค์ความรู้ที่ไม่ยากนัก แต่การไปบอกไปสอนเฉย ๆ ไม่ได้ผล ต้องทำเป็นตัวอย่าง โดยทำให้เห็นว่าทำได้จริงและมีรายได้ดีขึ้น

ส่วนในด้านสินเชื่อใช้แนวคิด Microfinance โดยให้ชาวบ้านร่วมกันออกกฎกันเอง ใช้ Peer Pressure ซึ่งหากชุมชนเข้มแข็งก็จะประสบความสำเร็จดี

โรงเรียนเน้นการเรียนการสอนที่ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง

การเรียนการสอนของโรงเรียนมีชัยพัฒนาเน้นการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ให้ผู้เรียนคิดโครงการที่สนใจศึกษาเองในวิชาที่บูรณาการโครงการ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ นักเรียนเป็นคนคัดเลือกครู รุ่นพี่เลือกรุ่นน้องเข้าเรียน เป็นกรรมการบริหารโรงเรียน ออกแบบชุดฟอร์มนักเรียนเอง ฯลฯ

สำหรับด้านมาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมีชัยพัฒนา ที่นี้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพเทียบเท่ากับ โรงเรียนนานาชาติที่บริหารโดยเอกชน

โรงเรียนมีชัยพัฒนา ใช้หลักสูตรกลางปกติของประเทศ โดยปรับการเรียนการสอนให้เด็กคิดเป็น จุดเด่นคือเสริมทักษะอีก 2 ทักษะที่สำคัญคือ ทักษะชีวิต และทักษะทางธุรกิจ

นอกจากนี้ โรงเรียนมีโครงการหลายสิบโครงการของโรงเรียนที่น่าสนใจ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้อะไรและทักษะด้านต่าง ๆ ให้ผู้เรียน ตัวอย่างเช่น

- โครงการสานฝัน ให้เด็กที่ฝันอยากประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้มีโอกาสไปฝึกที่ทำงานจริง ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 เช่น เด็กที่มีความฝันอยากเป็นหมอ ทางโรงเรียนก็ส่งไปที่โรงพยาบาล หรือ อยากรับงานโรงแรมก็ส่งไปโรงแรม เด็กบางคนไปเห็นบรรยากาศจริง ก็ารู้ตัวว่าชอบหรือไม่ชอบ ทำให้กระบวนการค้นพบตนเองทำได้เร็วมากขึ้น หรือหากไปฝึกงานมาแล้ว รักและชอบในงานนั้นก็จะได้มีกระบวนการช่วยส่งเสริมต่อไป
- โครงการให้เด็กช่วยกันคัดเลือกผู้ได้ทุนการศึกษา โดยเมื่อทุนน้อยกว่าผู้สมัคร เด็ก ๆ จะช่วยกันไปสัมภาษณ์และเยี่ยมบ้านผู้สมัคร เพื่อคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่ร่วมกันกำหนดขึ้น
- โครงการเรียนรู้เกี่ยวกับคนพิการ เด็ก ๆ นั่งรถเข็นแล้วใช้ชีวิตดู ทำให้เข้าใจและร่วมกันปรับสถานที่โรงเรียนให้เอื้อต่อคนพิการ

กิจกรรมการขยายผลการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อขจัดความยากจน

สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ร่วมกับโรงเรียนมีชัยพัฒนา มูลนิธิมีชัยวีระไวทยะในการขยายผลการพัฒนาได้ร่วมกันขยายผลการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อขจัดความยากจน ดังเห็นได้จากกรณีการดำเนินการหลายกรณี เช่น

- กรณีโรงเรียนบ้านหนองทองลิ้ม School-BIRD (School-Based Integrated Rural Development) ดำเนินการโดยมูลนิธิมีชัยวีระไวทยะ
- กรณีสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด
- กรณีชุมชนหมู่บ้านหนองตาเข้ม ตามโครงการ Community based integrate rural development
- กรณีศึกษาการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน

ตัวอย่างจุดสว่างนี้ เป็นบทเรียนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าหนึ่งในข้อจำกัดของการพัฒนาด้านการศึกษา คือ การขาดแคลนเงินทุน หรืองบประมาณด้านการศึกษา ส่งผลให้ในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร หากมีความมุ่งมั่นและร่วมมือ ค้นหาโอกาสการดำเนินการ ก็สามารถขับเคลื่อนการพัฒนา และลดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร หรือลดข้อจำกัดจากพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคมของตัวผู้เรียนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่ผู้เรียนมีฐานะยากจน

แนวคิดหนึ่งที่มีการดำเนินการเพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าว คือ การร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน ตัวอย่างเช่น การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา หรือ BREAD (Business for Rural Education and Development) โครงการ School-BIRD : School-Based Integrated Rural Development เป็นต้น ดำเนินการโดยมูลนิธิมีชัยวีระไวทยะ

ในกรณีโครงการ School-BIRD มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและปฏิรูปด้านการศึกษา สร้างโรงเรียนในชุมชน ให้เป็นแหล่งพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นำกระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียนและชุมชน เข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน และสามารถผลิตประชากรที่มีคุณภาพเข้ามาเป็นผู้ขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการพัฒนาต่อไปข้างหน้า

กรณีการศึกษาดูงานสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด เป็นสหกรณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการเข้ามาพัฒนาชุมชนแบบผสมผสาน ในโครงการ C-BIRD หรือ Community Based Integrate Rural Development เป็นโครงการพัฒนาชนบทที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแคนาดา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก Canadian International Development Agency (CIDA) ทำให้ภายในชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มการเรียนรู้ต่างๆ การเป็นกลุ่มที่ทำรายได้ให้กับชุมชน ต่อมาเมื่อกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนเข้ามา ทำให้เกิดระบบการบริหารงานแบบร่วมกัน

กรณีตัวอย่างชุมชนบ้านหนองตาเข้ม เป็นชุมชนที่มีศูนย์เรียนรู้ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งในการบริหารอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องดูแลในเรื่องผลประโยชน์และความคุ้มค่าของการลงทุนเพื่อให้เกิดผลที่สามารถนำทุนไปต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และพัฒนาชุมชนได้ จากแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินที่ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน เข้ามาให้ความรู้จนชุมชนมีการบริหารจัดการด้านการเงินด้วยตนเอง ทำให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ที่มีแนวคิดเรื่องการบริหารและการลงทุนอย่างยั่งยืน ได้ร่วมกับชุมชนจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรที่พอเพียง ยั่งยืน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ โดยให้ผู้ที่เข้ามากู้ยืมเงินของธนาคารนั้น มีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเงินและรู้จักวิธีการใช้เงินอย่างคุ้มค่า เพื่อให้ภาคการเกษตรที่เข้ามากู้ยืมเงินจากธนาคารสามารถบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายในการลงทุน การอุปโภคบริโภค และรู้จักสร้างหรือเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของตนเองเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำอาชีพเกษตรกรรม และลดภาระค่าใช้จ่ายให้เกษตรกรเป็นหนี้้น้อยลง หรือไม่เป็นหนี้ ตามวัตถุประสงค์ของธนาคารคือให้เกษตรกรรู้จักการใช้จ่ายและเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยไม่ทำให้เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการกับธนาคารต้องเป็นหนี้ตลอดชีวิต

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) ที่มีความคล้ายคลึงกันในกรณีต่าง ๆ และมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้หลายสถาบันประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ เป็นจุดสว่าง (Bright Spot) สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) **ภาวะผู้นำ (Leadership)** ในการเป็นพลังขับเคลื่อนให้สถาบันการศึกษาสามารถดำเนินการระดมจัดหาทรัพยากร ค้นหาแนวทางหรือ Solution ที่เหมาะสมกับบริบท
- 2) **การมีส่วนร่วม (Participation)** จากทุกภาคส่วน ในการร่วมขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากร ตัวผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) **การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้** โดยการคิดค้น ทดลอง และปรับปรุง นวัตกรรมและเครื่องมือ กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนปลูกฝัง ปมเพาะทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 4) **พัฒนากลไกการหาแหล่งเงินทุน** ระดมทรัพยากรด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลดล็อกข้อจำกัดด้านงบประมาณการศึกษา เพื่อระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ มาเพื่อจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและเกิดความยั่งยืน

4.2.4 โมดูล 4: ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย (Administration & Policy Instrument)

ในการศึกษาส่วนนี้จะเป็นการศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์การศึกษาเรียนรู้ ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบาย ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ทั้งประเด็นทางด้านบริหารจัดการด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ (ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนโยบาย โรงเรียน สถาบันการศึกษา บุคลากร ครู ผู้ปกครอง ภาคเอกชน ชุมชนและสังคม) งบประมาณ ทรัพยากร เทคโนโลยี การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะประกอบไปด้วยการศึกษาจากประสบการณ์ต่างประเทศ และเชื่อมโยงมาสู่การวิเคราะห์แนวนโยบาย ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายของประเทศไทย ตลอดจนการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่ยังรอการแก้ไขต่อไป

4.2.4.1 ภาพรวมแนวนโยบายด้านการศึกษาของประเทศต่าง ๆ

การพิจารณาแนวนโยบายด้านการศึกษาของประเทศซึ่งมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและ/หรือ มีนัยสำคัญจนสามารถหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางได้เป็นผลสำเร็จ จะสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับประเทศไทย โดยในรายงานฉบับนี้ได้เลือกนำเสนอใน 6 ประเทศที่น่าสนใจ คือ ประเทศฟินแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฮังการี สิงคโปร์ ใต้หวัน

ก. ประเทศฟินแลนด์

ประเทศฟินแลนด์ถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ความสำเร็จของระบบการศึกษาในประเทศฟินแลนด์นั้นไม่ได้มีมาตั้งแต่แรกเริ่ม หากแต่ผ่านกระบวนการวางนโยบายและแนวการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์คือกระทรวงศึกษาธิการ และวัฒนธรรม (Ministry of Education and Culture) ซึ่งปรับเปลี่ยนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ

ฟินแลนด์มี “ยุทธศาสตร์ 2020” (Strategy 2020) ภายใต้ วิสัยทัศน์ของชาติที่ต้องการเป็นผู้นำด้านองค์ความรู้การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผ่านการวางยุทธศาสตร์ที่สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่

- สร้างสังคมแห่งความรู้และวัฒนธรรมสำหรับอนาคต
- เชื่อมโยงระบบการศึกษาเข้ากับภาคธุรกิจ / ภาคอุตสาหกรรม
- ส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและฐานความรู้ที่เหมาะสม

จุดเน้นที่สำคัญของนโยบายการศึกษาในประเทศฟินแลนด์คือ “คุณภาพ ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และความเป็นสากล”

ในส่วนของการศึกษานอกระบบ เครือข่ายการศึกษาในผู้ใหญ่ของฟินแลนด์ (Finnish Adult Education Associate) ได้นิยามความหมายของการศึกษานอกระบบไว้ว่าเป็นการหยิบยื่นโอกาสในการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่โดยทั่วไปในสังคม ซึ่งเป็นคำนิยามที่ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษาอย่างเสรีในผู้ใหญ่ (The Liberal Adult Education Act) โดยตัวบทกฎหมายนี้ได้ครอบคลุมถึงการปฏิบัติการ (Operation) และการจัดสรรเงินทุน (Funding) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบในประเทศฟินแลนด์ด้วยเช่นกัน

ฟินแลนด์นั้นให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ตลอดชีวิตมาเป็นเวลานาน ด้วยเหตุนี้จึงมีการผลักดันของการศึกษานอกระบบอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2010 ฟินแลนด์มีสถาบันการศึกษานอกระบบทั้งหมด 340 แห่ง มีผู้เรียนเป็นจำนวนทั้งหมด 1.2 ล้านคนด้วยกัน ซึ่งกุญแจสำคัญของการศึกษาลักษณะนี้อยู่ที่โครงสร้างหลักสูตรที่หลากหลาย เช่นเดียวกันกับการศึกษาในระบบสายสามัญ การเข้าร่วมในชั้นเรียนนั้นเป็นไปตามความสมัครใจ (Voluntary Participation) และมีการวิธีการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก (Learner-based Methods) แต่ละสถาบันการศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนและรายวิชาอย่างอิสระได้ตามต้องการ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบการใช้จ่ายเงินสนับสนุนที่ได้รับจากรัฐด้วยตนเอง โดยในปี ค.ศ. 2012 นั้นได้มีการกำหนดงบประมาณให้แก่การจัดการศึกษาในผู้ใหญ่ไว้ทั้งหมดที่ 165 ล้านยูโรด้วยกัน

เนื่องจากการศึกษาสมควรที่จะต้องมีการเปิดกว้าง ทุกคนควรได้เรียนรู้ด้วยกัน และเป็นไปในอัตราที่สอดคล้องต่อความสามารถของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนในห้องเรียน การเรียนตัวต่อตัว หรือการเรียนผ่านอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น ภาษา สังคมศาสตร์ ความเป็นพลเมืองดี กีฬา ศิลปะ หัตถกรรม เป็นต้น สถาบันที่จัดตั้งการศึกษานอกระบบนั้นคือมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยโพลีเทคนิค ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน อีกทั้งยังมีศูนย์การเรียนรู้ในผู้ใหญ่แยกต่างหากอีกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ การฝึกอบรมพนักงานในหน้าที่ (In-service Training) ที่จัดขึ้นโดยผู้จ้างงาน (Employer) ก็นับว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของการศึกษานอกระบบ

ข. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของการรักษามาตรฐานทางการศึกษาที่ยอดเยี่ยมได้อย่างต่อเนื่อง ปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนสามารถเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ โดยมีปัจจัยที่นับว่าเป็นจุดเด่นของระบบการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) มีหลักสูตรแห่งชาติ (National Curriculum) ที่ได้มาตรฐานและมีความเข้มข้นของเนื้อหาในระดับสูง มีความสอดคล้องกันของเนื้อหาวิชาในแต่ละชั้นปีให้เกิดกระบวนการต่อยอดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยหลักสูตรจัดทำขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนทุก ๆ 10 ปีเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ และสำหรับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 ได้มีการกำหนดวาระ “สร้างพลังแห่งการดำเนินชีวิต” (Zest for Living) โดยวางเป้าหมายการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งทางด้านวิชาการ สุขภาพอนามัย และจิตใจ
- 2) เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กนักเรียนในการเรียนการสอน โดยอาศัยการทำกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการอภิปราย เช่น การนำเสนอปัญหาให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไข และส่งเสริมค่านิยมการเรียนรู้จากความผิดพลาดเพื่อให้เด็กกล้าที่จะลองสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ
- 3) มุ่งให้เกิดความเท่าเทียม โดยการเรียนการสอนจะไม่มีการแบ่งห้องตามระดับผลการเรียนของเด็ก ด้วยหลักคิดที่ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถที่มีมาตั้งแต่เกิด แต่ขึ้นอยู่กับความขยันหมั่นเพียร เด็กทุกคนจึงควรได้รับการศึกษาในมาตรฐานเดียวกันหมด
- 4) เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและบ้าน โดยครูและผู้ปกครองจะมีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องเพื่อหารือเกี่ยวกับพัฒนาการของบุตรหลานในประเด็นต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ และด้านความประพฤติทั่วไป เพื่อร่วมกันติดตามและส่งเสริมการศึกษาของเด็กแต่ละคน

นอกจากนี้ ในส่วนของการศึกษานอกระบบในประเทศญี่ปุ่นนั้น คือการศึกษาเรียนรู้อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการศึกษาในระบบ แต่กระนั้นก็ยังคงอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ตัวอย่างของการศึกษานอกระบบคือ จุกุ (Juku) หรือ โยบิโก (Yobiko) ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดขึ้นโดยภาคส่วนเอกชน มีชั่วโมงเรียนนอกเหนือจากเวลาทั่วไปที่โรงเรียนในระบบจัดการศึกษา จุกุนั้นมีการจัดการเรียนการสอนเสริมทั้งในรายวิชาจากในห้องเรียน และสิ่งทีนอกเหนือจากหลักสูตร ในเวลาหลังเลิกงาน สุดสัปดาห์ หรือแม้แต่วันหยุดนักขัตฤกษ์ ส่วนโยบิโกหรือจุกุขนาดใหญ่จะเน้น

ในด้านของการรองรับการศึกษาในนักเรียนที่จบจากชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วแต่ยังไม่สามารถเข้ารับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ทั้งจุกุและโยบีโกนั้นก็มีลักษณะพื้นฐานคล้ายกับสถาบันนอกระบบเพื่อการเตรียมความพร้อมเพื่อสอบเข้ามัธยมตอนปลายหรืออุดมศึกษานั้นเอง

นอกจากนี้ การศึกษานอกระบบยังรวมถึง การเรียนรู้เชิงสังคม (Social Education) ผ่านกลไกการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือ โคมินกัง ซึ่งเป็นการจัดและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันในสังคมที่อยู่นอกเหนือจากหลักสูตรในโรงเรียน ใช้สาธารณูปโภคที่มีอยู่ทั่วไปในการจัดกิจกรรม เช่น ศาลากลาง สวนสาธารณะ สระว่ายน้ำ หรือแม้แต่พื้นที่ในโรงเรียนที่เปิดให้ใช้นอกเวลาเรียน และการศึกษาในผู้ใหญ่ (Adult Education) ที่จัดการเรียนการสอนผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การถ่ายทอดดาวเทียม หรืออินเทอร์เน็ต ทั้งนี้สามารถเก็บหน่วยกิจเพื่อเอาวุฒิการศึกษาได้หรือในบางหลักสูตรก็สามารถเรียนเพื่อเอาปริญญาวิชาชีพได้เช่นกัน ตลอดจนกระทั่งการบ่มเพาะความรู้ในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษ (English Language Training) ซึ่งเป็นที่นิยมและเปิดสอนอย่างกว้างขวาง เพราะคนส่วนใหญ่มองว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามหลักสูตรในระบบนั้นไม่เพียงพอ

ตัวอย่างสำคัญของการศึกษานอกระบบที่แพร่หลายในญี่ปุ่นคือ มหาวิทยาลัยในอากาศ (University of the Air) หรือที่เรียกว่า โฮโซ ไดคากุ เป็นการเรียนการสอนนอกระบบที่มีหลักสูตรสอดคล้องกับหลักสูตรในมหาวิทยาลัย ดำเนินการโดยองค์การพิเศษเพื่อการถ่ายทอด (Broadcast College Special Corporation) จัดการเรียนการสอนผ่านวิทยุและโทรทัศน์เป็นหลัก ผู้ที่เข้ารับการศึกษาในลักษณะนี้มีตั้งแต่นักเรียนที่จบชั้นมัธยมปลาย จนถึงนักเรียนที่มีอายุมากกว่า 18 ปี แต่ไม่มีวุฒิการศึกษามัธยมปลาย แต่ผู้ที่เข้ารับการศึกษาส่วนใหญ่ นั่นคือกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ทั้งนี้มหาวิทยาลัยในอากาศกำลังเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มแรงงานในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน

ค. ประเทศเกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนที่สมบูรณ์ในทุกด้าน มีความรู้และทักษะบนพื้นฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยประเทศเกาหลีใต้ได้ตั้งวิสัยทัศน์ที่จะ “มุ่งสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วโดยอาศัยการส่งเสริมการศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ให้เป็นรากฐานของการสร้างอนาคต” ทั้งนี้ จุดเด่นของระบบการศึกษาประกอบไปด้วย

- 1) มีหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาโดยเฉพาะ นั่นคือ The Korean Education Development Institute (KEDI) และ The Korean Institute of Curriculum and Evaluation (KICE) ซึ่งเป็นอิสระจากกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการออกนโยบายทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรแห่งชาติ และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้
- 2) เน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยคำนึงถึงความต้องการของเด็กแต่ละกลุ่ม โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น การให้รางวัลเยาวชนอัจฉริยะและการสอนพิเศษเพื่อส่งเสริมเด็กเก่ง การขยายสวัสดิการทางการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส
- 3) พัฒนาคู่มือ มีแนวทาง เช่น พัฒนาระบบสอบเข้ารับราชการครูและระบบประเมินครูบรรจุใหม่ ฝึกอบรมครู แข่งขันสาริตการสอน ตลอดจนการสร้างครูต้นแบบ
- 4) ตั้งเป้าในการสร้างผู้นำทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมโลก โดยให้ความสำคัญกับระบบวิทยาศาสตร์ศึกษา และส่งเสริมโรงเรียนแห่งความเป็นเลิศทางวิทยาศาสตร์ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น
  - พัฒนาสิ่งแวดลอมการเรียนรู้ เช่น ห้องทดลองวิทยาศาสตร์
  - เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบอิสระทางวิทยาศาสตร์ ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกหัวข้อและออกแบบโครงการวิจัยด้วยตนเอง
  - ฝึกอบรมผู้สอนในวิชาวิทยาศาสตร์ และสร้างพอร์ตวิทยาศาสตร์ศึกษา (Science Education Portal) ให้ครูได้รับสารสนเทศที่ทันสมัยและมีช่องทางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน
  - ขยายโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และภาคอุตสาหกรรมเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนา รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยายผลให้เกิดการใช้ประโยชน์ในวงกว้างทั้งในเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม

อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนภายใต้การศึกษาในระบบโดยส่วนใหญ่ของประเทศเกาหลีส่วนมากไม่รู้สึกพึงพอใจแค่เพียงการศึกษาในห้องเรียน ผู้ที่มีกำลังซื้อมักจะยอมจ่ายเพื่อการเรียนเสริมเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของวิชาการตามหลักสูตร หรือแม้แต่สิ่งที่อยู่นอกหลักสูตรก็ตาม จึงเกิดสถานกวดวิชานอกเวลาเรียนขึ้นมากมาย ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะพยายามควบคุมเพื่อลดปริมาณ แต่ก็ยังไม่เป็นผล

ในส่วนของการศึกษาในผู้ใหญ่ มีการออกกฎหมายส่งเสริมการศึกษาเชิงสังคม (Social Education Promotion Act) เพื่อผลักดันการศึกษาทดแทนในทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ต้องทำงานและไม่มีโอกาสในการรับการศึกษาในระบบ และในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยส่วนหนึ่งของสถานศึกษาในลักษณะนี้เกิดขึ้นมาจากภาคส่วนอุตสาหกรรมที่เข้ามามีส่วนร่วมจัดการเรียนการศึกษา ผลิตและสร้างเสริมแรงงานที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับความต้องการโดยตรง ตัวอย่างของสถานศึกษานอกระบบมีตัวอย่างเช่น โรงเรียนเทียบเคียง (Paraschool) ซึ่งให้การศึกษาและวุฒิในลักษณะเดียวกันกับการเข้ารับการศึกษาระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย จนถึงอุดมศึกษา ในขณะเดียวกันนั้น เกาหลีใต้เอื้ออำนวยให้เกิดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้หลากหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นการสอบเทียบในการสอบที่รัฐบาลจัดขึ้นโดยที่ไม่ต้องเข้าเรียน หรือการใช้ระบบธนาคารสะสมการรับรองคุณภาพในระดับอุดมศึกษา (The Credit Bank System: CBS) จากการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่รองรับและสามารถออกการรับรองคุณภาพ (Accreditation) ให้ได้ โดยทางรัฐบาลจะเป็นผู้ออกคุณวุฒิให้อย่างถูกต้องเมื่อผู้เรียนได้สะสมประวัติการรับรองคุณภาพการเรียนถึงเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

ทั้งนี้ยังมีการศึกษานอกระบบในลักษณะการศึกษาทางไกล ภายใต้การดูแลของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยการออกอากาศและการไปรษณีย์ (Air and Correspondence high schools and the Air and Correspondence University) หรือมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นโดยภาคส่วนอุตสาหกรรม (Industrial University) ตัวอย่างของสถานศึกษาในลักษณะนี้คือ The Korea Air and Correspondence University (KACU) ซึ่งในตอนแรกนั้นเป็นเพียงหน่วยหนึ่งใน Seoul University และได้แยกตัวออกมาเป็นมหาวิทยาลัยอิสระในปี ค.ศ. 1982 KACU นั้นจัดการเรียนการสอนผ่านการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ ซีดีรอม การสนทนาออนไลน์ (Video Conference) อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ วิทยุ และเทปบันทึกเสียง ซึ่งวิธีการสอนนี้เอื้อความเป็นอิสระให้แก่ผู้เรียน ไม่ขึ้นอยู่กับเวลาหรือสถานที่ใด ๆ ทั้งนี้ KACU มีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นคนทำงาน ทั้งในภาครัฐ ราชการทหาร หรือแม้แต่บรรดาครูก็เช่นกัน

ง. ประเทศฮ่องกง

การพัฒนาการศึกษาของประเทศฮ่องกงเน้นเรื่องหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเป็นแกนกลาง มีความโดดเด่นในการให้ความสำคัญกับ “การรู้วิทยาศาสตร์” (Science Literacy) และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ โดยมีจุดเด่นคือการพัฒนาทักษะการรู้วิทยาศาสตร์อย่างบูรณาการ แบ่งออกเป็น

- 1) การรู้วิทยาศาสตร์ปฏิบัติ: ตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์กับชีวิตประจำวัน
- 2) การรู้วิทยาศาสตร์เชิงกลไก: สามารถใช้หลักการและเหตุผลเป็นเครื่องมือในการอธิบายสิ่งต่างๆ
- 3) การรู้วิทยาศาสตร์เชิงวัฒนธรรม: เห็นคุณค่าของวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืน เห็นบทบาทของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในบริบททางสังคม

ในส่วนของแนวทางการขับเคลื่อนและการบริหารจัดการ ประเทศฮ่องกงเน้นการขับเคลื่อนใน 7 ด้าน ได้แก่ (1) การปฏิรูปหลักสูตร (2) การปฏิรูปกลไกการประเมิน (3) การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา (4) การเสริมสร้างศักยภาพให้กับโรงเรียน มีการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Quality Education Fund) และมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพครู (Capacity Enhancement Grant) (5) การสร้างระบบสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยครูไม่จำเป็นต้องเดินทางออกนอกโรงเรียนเพื่อเข้ารับการอบรม (6) การพัฒนาระบบการรับนักเรียนเข้าศึกษา และ (7) การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาหลังจากระดับมัธยมศึกษาเพื่อกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ฮ่องกงนั้นได้ยึดมั่นในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาตั้งแต่ในยุค 90 ด้วยเหตุผลว่าโลกในยุคใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการสั่งสมความรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้ชีวิตเป็นอย่างมาก หนึ่งในรูปแบบการศึกษานอกระบบที่สำคัญในฮ่องกงคือ Continuing and Professional Education หรือ CPE ซึ่งเป็นการสานต่อการเรียนรู้ขั้นสูง โดยมากจะมีการจัดการเรียนการสอนภายในมหาวิทยาลัย ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่มีการสมัครเข้าเรียนในหลักสูตร CPE มากที่สุดคือ University of Hong Kong ภายใต้การจัดการของสถาบันความเป็นมืออาชีพและการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (School of Professional and Continuing Education) และมหาวิทยาลัยจีนแห่งฮ่องกง (Chinese University of Hong Kong) ภายใต้การจัดการของสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (School of Continuing Study) เป็นต้น

นอกเหนือจากมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนนอกระบบ ยังมีหน่วยงานบริการการศึกษาในผู้ใหญ่และการศึกษาขั้นสูงคาร์ิตัส (Caritas Adult and Higher Education Service) สมาคมการบริหารจัดการฮ่องกง (Hong Kong Management Association) และศูนย์บริการข้อมูลด้านการศึกษาเพื่อความเป็นมืออาชีพ (Information Service Center of Professional Studies: ISCOPS) ที่ดำเนินการภายในวิทยาลัยเทคโนโลยีฮ่องกง (Hong Kong College of Technology) และอื่น ๆ อีกกว่า 10 หน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่จัดการศึกษานอกระบบอยู่ในปัจจุบัน

จ. ประเทศไต้หวัน

ประเทศไต้หวันมุ่งเน้นการพัฒนาพลเมืองยุคใหม่โดยใช้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ ภายใต้ยุทธศาสตร์หลัก 3 ประการ ได้แก่

- การเสริมสร้างความสามารถทางภาษา
- การสร้างสมดุลระหว่างวัฒนธรรมและเทคโนโลยี
- การสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานที่หลากหลาย

ทั้งนี้ ประเด็นที่ประเทศไต้หวันมีความโดดเด่นเป็นอย่างมากก็คือ การพัฒนาอาชีวศึกษา หรือที่เรียกว่า Technology and Vocational Education (TVE) ในไต้หวัน ซึ่งมุ่งเน้นภาคการเกษตร และธุรกิจเป็นสำคัญ ทำให้มีความสอดคล้องอย่างมากกับการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ โดยแนวทางและมาตรการที่สำคัญในการยกระดับอาชีวศึกษาประกอบไปด้วย

1) พัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอน

- สร้างโปรแกรมสำหรับการเรียนรู้ที่ปรับตัวได้ (Adaptive Learning) และการพัฒนาคุณภาพ (Quality Improvement) ในอาชีวศึกษาชั้นสูง รวมไปถึงการแจกจ่ายทางด้านทรัพยากรการศึกษาอย่างทั่วถึงในระดับพื้นที่
- ริเริ่มโครงการ Teaching Excellence เพื่อมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยเทคโนโลยี
- ส่งเสริมให้มีการมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในสาขาวิชาใดสาขาหนึ่ง

2) ยกระดับสถาบันจากอนุวิทยาลัย สู่วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย

- กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้มีการยกระดับสถาบันอาชีวศึกษา เนื่องจากมีอุปสงค์แรงงานอาชีวศึกษาชั้นสูงเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยจะมีการพิจารณาจากประวัติ ผลงาน และศักยภาพของสถาบัน

3) เพิ่มความยืดหยุ่นของหลักสูตรการศึกษา

- มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมปลายที่ครอบคลุม (Comprehensive High School) ที่มีการสร้างหลักสูตรอย่างครอบคลุมทั้งสายสามัญและสายอาชีวศึกษา เปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกในการเลือกเรียนวิชาที่ตนเองสนใจ โรงเรียนเปิดโอกาสให้เรียน

ทั้งในสายวิชาการ หรือสายอาชีพ โดยเมื่อจบออกไป นักเรียนจะสามารถเลือกได้ทั้ง การสอบเข้ามหาวิทยาลัยตามปกติ หรือเลือกสอบแบบ TVE เพื่อเข้าสู่ Junior College, College of Technology หรือ University of Technology

นอกจากนี้ ในส่วนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามปกติในบริบทของไต้หวันนั้นเกิดมาจากความตั้งใจในการผนวกเอาศาสตร์ของความองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม (เช่น ศิลปะ การเดินรำ ดนตรี และอื่น ๆ) เข้าร่วมกันกับการฝึกทักษะอาชีพ (เช่น คหกรรม หรือ หัตถกรรม) แต่ภายหลังจากการออกกฎหมายของการศึกษาในระบบเมื่อปี ค.ศ. 1982 การศึกษาหลายรูปแบบจึงถูกทำให้อยู่ภายใต้การศึกษาในระบบ เกิดการทับซ้อนกันของการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุว่าการศึกษาในระบบนั้นมีความเข้มข้นสูง นักเรียนต้องมีการสนับสนุนเต็มที่จากผู้ปกครอง และการเล่าเรียนในระบบนั้นครอบคลุมไปถึงการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ และการประพฤติตนตามกฎระเบียบอย่างถูกต้อง ดังนั้นแล้วรัฐบาลจึงจำเป็นต้องผลักดันการมีอยู่ของการศึกษานอกระบบเพื่อชดเชยและตอบสนองให้แก่ผู้ที่ต้องการเล่าเรียนแต่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อบังคับของการศึกษาในระบบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ ต่อมาจึงมีการออกกฎหมายการศึกษาพิเศษขึ้นในปี ค.ศ. 1982 ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายมาตรา 160 ได้ระบุไว้ว่า ผู้ใดที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนนั้นบกพร่องในคุณสมบัติ ซึ่งส่งผลให้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากการศึกษาในระบบ ไม่ว่าจะป็นด้วยความทุพพลภาพ หรือการศึกษาขาดตอน (Interrupted) จะต้องได้รับการทดแทนโดยมีการเอื้ออำนวยและชี้แนะถึงช่องทางในการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

ตัวอย่างของการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยของประเทศไต้หวันมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาเพิ่มเติมหรือการศึกษาต่อเนื่อง (Supplementary and Continuing Education System) ก่อตั้งมหาวิทยาลัยชุมชน (Community College) สถาบันการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีการรับรองคุณภาพ และการป่มเพาะทักษะในหน้าที่ (In-service Training) ตลอดจนกระทั่งมาตรการการส่งเสริมการเรียนรู้ในผู้สูงอายุ เป็นต้น

จ. ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยเล็งเห็นว่าเป็นศูนย์กลางของรากฐานการพัฒนาประเทศ ตลอดจนภาครัฐทุ่มเทในการประสานอุปสงค์และอุปทานของการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่

- 1) วางแผนอย่างชัดเจนและมองไปข้างหน้า (Forward-looking) มุ่งสู่การเป็น “โรงเรียนแห่งการคิดและประเทศแห่งการเรียนรู้” (Thinking School, Learning Nation) โดยใช้หลักการ “สอนน้อยแต่เรียนรู้ได้มาก” (Teach Less, Learn More)
- 2) บริหารจัดการอย่างมีบูรณาการและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น
  - การผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ: มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้วางนโยบาย นักวิจัย และนักการศึกษาโดยอาศัยระบบการร่วมรับผิดชอบระหว่างหน่วยงาน
  - การวางแผนกำลังคน: กระทรวงกำลังคน (Ministry of Manpower) จะเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานด้านเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อประเมินแนวโน้มความต้องการแรงงานในแต่ละสาขา ก่อนจะนำไปใช้ในการวางแผนการศึกษาและการฝึกอบรมให้สอดคล้องกัน
- 3) ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคมพหุวัฒนธรรมเช่นประเทศสิงคโปร์ เด็กทุกคนไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใดหรือมีความสามารถในระดับใดก็จะได้รับการศึกษาที่เหมาะสม จึงมีหลักสูตรที่หลากหลายและมีรูปแบบการสอนที่ยืดหยุ่น
- 4) มุ่งการพัฒนาทักษะในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และทักษะขั้นสูง โดยใช้แนวคิดแบบต่อยอดความรู้ (Spiral Approach) ซึ่งให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างบทเรียนที่เรียนไปแล้วว่าเป็นพื้นฐานของบทเรียนใหม่ในการต่อยอดความรู้

นอกจากนี้ ในส่วนของการศึกษานอกระบบในประเทศสิงคโปร์นั้น มีภาคเอกชนเป็นฝ่ายที่ส่งเสริมในการจัดการเรียนการสอนหรือชั้นเรียนสำหรับการศึกษาอย่างต่อเนื่องและการศึกษาเสริม (Continuing and Supplementary Education) ทั้งนี้มีการเปิดสอนตั้งแต่ การพาณิชย์ การธุรกิจ คอมพิวเตอร์ ภาษา ศิลปกรรม เป็นต้น

รูปแบบของการศึกษานอกระบบภายใต้การควบคุมของศูนย์การศึกษาทางเทคนิค (Institute of Technical Education: ITE) คือการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการฝึกฝนทักษะ (Basic Education for Skills Training: BEST) และ Worker Improvement through Secondary Education Program โดย การศึกษานอกระบบในลักษณะนี้จะมีการจัดการเรียนการสอนเน้นไปในลักษณะการบ่มเพาะและพัฒนาทักษะแรงงานที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความรู้ในการใช้ภาษาอังกฤษและคิด

ค่านิยมทางคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ ITE ยังจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับคนวัยทำงานในลักษณะ Part Time อีกด้วย โดยยึดหลักสูตรตาม 3 ระดับของ GCE เป็นหลัก

การศึกษานอกระบบในสิงคโปร์อีกลักษณะหนึ่งคือรูปแบบของโปรแกรมหน่วยกิจในศูนย์มหาวิทยาลัยเปิด (Open University Center) จัดขึ้นโดยสถาบันการบริหารจัดการสิงคโปร์ (Singapore Institute of Management: SIM) มุ่งเน้นดำเนินการเรียนการสอนให้สามารถเทียบเท่ามาตรฐานของมหาวิทยาลัยเปิดในสหราชอาณาจักร ซึ่งการเรียนการสอนบนแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเปิด (Supported Open Learning) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ที่ใดก็ได้ เวลาใดก็ได้ ผ่านหลากหลายช่องทาง กล่าวคือ สามารถเอื้อให้ผู้เรียนจัดตารางการเรียนให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวันของตนเองได้ตามต้องการ พร้อมด้วยที่ปรึกษาในการเรียนและการอำนวยความสะดวกประจำวันเป็นอย่างดีอย่างครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครูผู้ดูแล (Tutor) ซึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาที่บทบาทในการเรียนรู้ ส่งเสริม และให้คำแนะนำ ไม่ว่าจะด้วยการนัดพบหรือการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ผู้ที่มิสิทธิ์เข้ารับการศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดจะต้องมีอายุ 21 ปีขึ้นไป อยู่ในระหว่างการทำงาน และมี 2 วุฒิ A Level หรือมีใบอนุญาตรับรองแล้วเท่านั้น ผู้เรียนจะได้รับวุฒิปริญญาเทียบเท่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ ตามการรับรองของคณะกรรมการการบริการสาธารณะ (Public Service Commission)

โดยสรุป บทเรียนจากประสบการณ์ต่างประเทศด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นการสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการเพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้ตอบสนองต่อสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้มีความสำคัญกับประสิทธิภาพ ส่งเสริมความเท่าเทียม และเน้นการสร้างสมดุล
- สร้างพลเมืองคุณภาพ คนที่สมบูรณ์ทุกด้าน ช่วยให้เกิดความสามารถพิเศษ รับผิดชอบต่อสังคม และมีความกระหายใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต
- รูปแบบการบริหารจัดการ สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ เน้นการบริหารการศึกษาด้วยท้องถิ่นมากขึ้น โดยส่วนกลางเป็นผู้วางเป้าหมายและแนวทางสำหรับการศึกษาของประเทศ และให้อิสระกับสถานศึกษาในการวางหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่น และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตลอดจนต้องมีกลไกที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงแนวนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ภาพที่ 100: แนวนโยบายด้านการศึกษาในภาพรวม

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ตารางที่ 36: เปรียบเทียบแนวนโยบายด้านการศึกษา

	เป้าหมาย	ประเด็นสำคัญ	แนวทาง/มาตรการ
ฟินแลนด์	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความเท่าเทียมของคนในสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการเพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างครูคุณภาพสูง ออกแบบหลักสูตรและวัดผล สอดคล้องกับ “หลักสูตรการคิด” - เน้นศักยภาพเฉพาะตนเป็นที่ตั้ง
ญี่ปุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างสังคมฐานการศึกษาและนวัตกรรม - สร้างพลเมืองคุณภาพ มีความสามารถ มีวัฒนธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - รวมพลังเพื่อปรับปรุง การศึกษาระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน - พัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล บนพื้นฐานของการเคารพผู้อื่น - สร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่มีคุณภาพสูง 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างพลังแห่งการดำเนินชีวิต (The Zest of Living) - ยกกระดับความสามารถทางวิชาการ
เกาหลีใต้	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งสู่สังคมบนฐานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry) - สร้างคนที่สมบูรณ์ทุกด้าน พึ่งพาตนเองได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บนฐานความรู้และทักษะ เข้าใจวัฒนธรรม อุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาประเทศ - อยู่ภายใต้อุดมการณ์ “Hanggik-Ingan”(อุทิศตนเพื่อความสุขของมวลมนุษย์) 	<ul style="list-style-type: none"> - บ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ และความมั่นใจต่อผู้อื่น - เสริมความแข็งแกร่งให้กับเครื่องยนต์เพื่อการเติบโต (New Growth Engine) เพื่ออนาคต 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (S&T) เพื่อเป็นฐานการพัฒนาไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว - ส่งเสริมหลักสูตรสำหรับเด็กอัจฉริยะ

ตารางที่ 36: เปรียบเทียบแนวนโยบายด้านการศึกษา (ต่อ)

	เป้าหมาย	ประเด็นสำคัญ	แนวทาง/มาตรการ
ฮ่องกง	<ul style="list-style-type: none"> - ตอบสนองต่อสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 - ส่งเสริมพัฒนาการอย่างสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน ทั้งคุณธรรม ปัญญา สุขภาพ ทักษะทางสังคม และสุนทรีย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเรียน (Learning to Learn) 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง - เน้นเรื่องหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม - ให้ความสำคัญกับการอ่าน ICT และโครงงาน เป็นกลไกส่งเสริมการเรียนรู้ - ส่งเสริมการมี Science Literacy
ไต้หวัน	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาพลเมืองยุคใหม่สำหรับสังคมโลกาภิวัตน์ - ตระหนักในความเป็นชาติ มีวิสัยทัศน์สากล 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างสมดุลระหว่างวัฒนธรรมและเทคโนโลยี - สร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เสริมสร้างความสามารถด้านภาษา การอ่าน ICT และกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ส่งเสริมโรงเรียนสายอาชีพะชั้นสูงและสถาบันทางเทคโนโลยี - ยกระดับการเรียนการสอน และ R&D ของมหาวิทยาลัย
สิงคโปร์	<ul style="list-style-type: none"> - เป็น “โรงเรียนแห่งการคิดและประเทศแห่งการเรียนรู้” - ช่วยให้นักเรียนพบความสามารถพิเศษ รับผิดชอบต่อชีวิต - เตรียมพลเมืองให้มีความสามารถในการคิด และเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นผู้นำ เอาใจใส่ และสร้างแรงบันดาลใจ - ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่ท่องจำ 	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาแบบองค์รวมและแบบกว้าง - การเรียนการสอนมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น แบ่งตามความสามารถของผู้เรียน - ใช้หลักการ “Teach Less, Learn More” และ “Spiral Approach” ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนุกกับการเรียน

ที่มา: วิเคราะห์และรวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาระดับที่นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนตามปกติ สามารถสรุปได้ว่าในทุก ๆ ประเทศที่ได้ทำการศึกษา ได้มีการพัฒนาการศึกษา นอกกระบบให้อยู่บนพื้นฐานของการขยายโอกาสของการศึกษาให้กว้างขึ้นโดยไม่จำกัดอยู่แค่ภายในห้องเรียน จุดประสงค์เพื่อให้คนทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ไม่ถูกกีดกันด้วยเหตุผลอันเนื่องมาจากเงื่อนไขส่วนบุคคล อีกทั้งยังเพิ่มความยืดหยุ่นและมุ่งหวังที่จะดึงดูดคนให้หันเข้ามาศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา กล่าวคือ เป็นไปตามแนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ OECD ที่ได้อ้างอิงไว้ในช่วงต้นนั่นเอง

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ OECD ที่พบว่ากลไกสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) นั้นประสบความสำเร็จได้คือ การสร้างระบบหลักเกณฑ์ของคุณวุฒิที่ดี มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ และมีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นให้ผู้เรียนสามารถปรับตามความต้องการและความสนใจได้ เอื้อให้เกิดการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถานศึกษา สร้างเส้นทางใหม่ในการเรียนรู้ ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มประสิทธิภาพ ผลักดันนวัตกรรมทางการศึกษา และส่งเสริมการศึกษานอกกระบบ (Non-formal Education) และตามอัธยาศัย (In-formal education) เป็นต้น โดยในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวทางของการศึกษานอกกระบบในต่างประเทศเป็นสำคัญ

นั่นคือ การศึกษาในระบบ ณ ปัจจุบันไม่สามารถตอบสนองและรองรับความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้ เพราะคนบางกลุ่มมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคขัดขวางในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านชนชั้นทางสังคม ฐานะการเงิน หรือแม้แต่โอกาสการเข้าถึงการศึกษาในระบบ ดังนั้น การศึกษานอกกระบบ (Non-formal Education) จึงเป็นอีกทางเลือกสำคัญของผู้ที่พลาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาในระบบ โดยหยิบยื่นทางเลือกอันหลากหลายในการเรียนรู้ให้แก่คนในสังคม ทั้งยังเป็นขยายโอกาสของการศึกษาให้แก่คนทุกเพศทุกวัยอีกด้วย

4.2.4.2 กรณีศึกษาเชิงลึก: นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น

ก. ประเทศฟินแลนด์

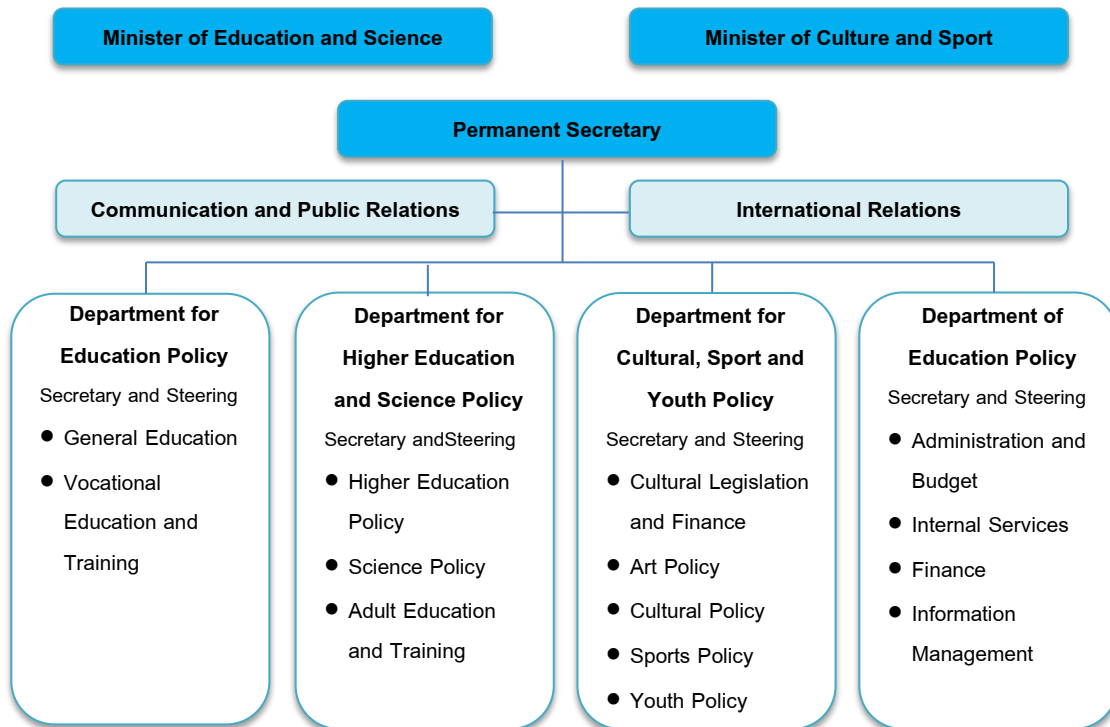
“Caring for students educationally and personally”

ประเทศฟินแลนด์ถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลกให้ความสำคัญกับความเสมอภาค โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน จัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตั้งแต่อายุ 7-16 ปี มีการจัดเตรียมอุดมศึกษาในสายสามัญและอาชีวศึกษา สำหรับในระดับอุดมศึกษามีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอาชีวศึกษาชั้นสูง จากรายงานการศึกษาของ UNICEF เปรียบเทียบประเทศที่พัฒนาแล้ว 29 ประเทศทั่วโลก ปี ค.ศ. 2011 พบว่าฟินแลนด์อยู่ในอันดับที่ 4 ของประเทศที่เด็กเยาวชนมีพัฒนาการดีที่สุด เด็กทุกคนได้รับการศึกษาฟรีจนจบมหาวิทยาลัย และมีอาหารกลางวันคุณภาพดีจนจบมัธยมศึกษา รวมทั้งมีการให้บริการด้านสุขภาพและการเดินทางไปโรงเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เด็กมาโรงเรียนและช่วยเรื่องการเรียนรู้

ความสำเร็จของระบบการศึกษาในประเทศฟินแลนด์นั้นไม่ได้มีมาตั้งแต่แรกเริ่ม หากแต่ผ่านกระบวนการวางนโยบายและแนวการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ยึดหลักการใช้นโยบายด้านการศึกษาที่มีการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง ประชาชนมีส่วนร่วม และมีความเสมอภาคทางการศึกษา ประเทศฟินแลนด์ได้เริ่มปฏิรูปการศึกษาและหลักสูตรอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1970s ในช่วงแรกได้มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้เรียน โดยอาศัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาล เป็นผู้จัดการศึกษา ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรอีก 3 ครั้ง ในปี ค.ศ. 1985 1994 และ 2004 โดยเพิ่มน้ำหนักการให้ความสำคัญท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรต่างๆ ให้ร่วมกันสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์คือกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม (Ministry of Education and Culture) ซึ่งปรับเปลี่ยนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ (Ministry of Education) ตั้งแต่ในปี ค.ศ. 2010 มีขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบครอบคลุมถึงด้านวิทยาศาสตร์ การวิจัย วัฒนธรรม การกีฬา และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ในปัจจุบันมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง 2 ตำแหน่ง แบ่งตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ (1) การศึกษาและการวิจัย และ (2) วัฒนธรรม การกีฬา เยาวชน ทर्फ์ยสินทางปัญญา และการช่วยเหลือทางการเงินสำหรับนักเรียน

ภาพที่ 101: กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมของประเทศฟินแลนด์

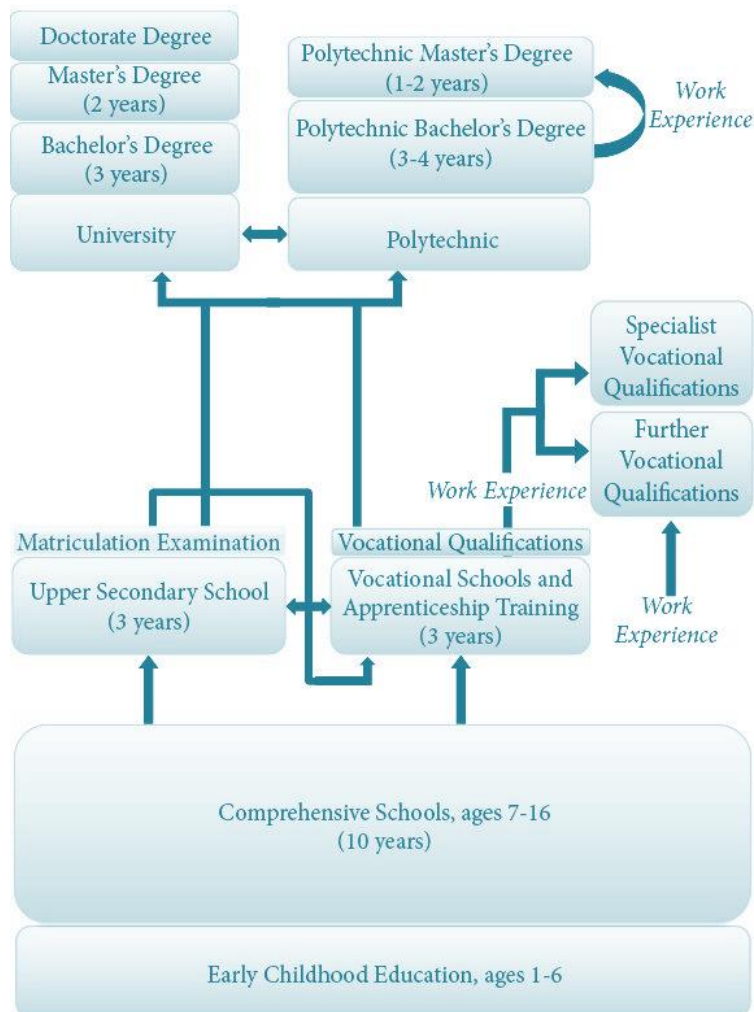
ที่มา: Ministry of Education and Culture, Finland

โครงสร้างระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ประกอบไปด้วย

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับ 9 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น แต่จะมีการเรียนตามความสมัครใจเพื่อเตรียมความพร้อมก่อน 1 ปี (Pre-primary Education)
2. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งออกเป็นสายสามัญและสายอาชีพ รวมถึงการฝึกหัดสำหรับการศึกษาต่อในสายอาชีพศึกษาหรือสายวิชาชีพเฉพาะทาง
3. การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดการเรียนการสอนโดยมหาวิทยาลัยและสถาบันโพลิเทคนิค

ภาพที่ 102: โครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์

ที่มา: Center on International Education Benchmarking

โครงสร้างของระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ได้ถูกออกแบบเพื่อให้สะท้อนถึงเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสูงให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ผ่านการนำเสนอทางเลือกในการรับการศึกษาที่เปิดกว้างและหลากหลาย รวมถึงมีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนเส้นทางการศึกษาได้หากพบว่าแนวทางที่เลือกไว้เดิมไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตนได้ กลไกดังกล่าวเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดทางตันในการศึกษาพร้อมกับหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนของการศึกษาในระดับชั้นต่างๆ

เป้าหมายของระบบการศึกษาและแนวนโยบายที่สำคัญ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาพื้นฐานปี ค.ศ.1998 (Basic Education Act of 1998) ของประเทศฟินแลนด์ซึ่งได้มีการปรับปรุงเมื่อปี ค.ศ. 2010 ได้ระบุไว้ว่าเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติคือเพื่อสนับสนุนเยาวชนให้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่มีมนุษยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมทั้งมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิตนอกจากนี้ การศึกษาต้องสามารถสนับสนุนความเจริญรุ่งเรืองของประเทศและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม

เจตนารมณ์ดังกล่าวยังคงสะท้อนอยู่ในแนวนโยบายด้านการศึกษาของประเทศมาจนถึงในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จาก “ยุทธศาสตร์ 2020” (Strategy 2020) ภายใต้*วิสัยทัศน์ของชาติที่ต้องการเป็นผู้นำด้านองค์ความรู้ การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์*ผ่านการวางยุทธศาสตร์ที่สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่

- สร้างสังคมแห่งความรู้และวัฒนธรรมสำหรับอนาคต โดยคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการวิจัย นวัตกรรม และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการบ่มเพาะองค์ความรู้ โดยมุ่งพัฒนาระบบการศึกษา การสร้างและใช้ประโยชน์วัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Culture) การคิดค้นและพัฒนาวิธีการเรียนการสอน การสร้างแรงจูงใจในการเรียน ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายในการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนความรู้
- เชื่อมโยงระบบการศึกษาเข้ากับภาคธุรกิจ / ภาคอุตสาหกรรม โดยปรับระบบการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับพัฒนาการของโครงสร้างอุตสาหกรรมและตลาดแรงงานของประเทศ กระตุ้นให้เกิดการยกระดับศักยภาพแรงงาน
- ส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและฐานความรู้ที่เหมาะสมสำหรับบริบทของตนเอง อันจะช่วยสร้างโอกาสและยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน

จุดเน้นที่สำคัญของนโยบายการศึกษาในประเทศฟินแลนด์คือ *“คุณภาพ ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และความเป็นสากล”* มีแผนพัฒนาการศึกษาและการวิจัย (Education and Research Development Plan) เป็นหลักสำคัญสำหรับการนำแนวทางที่รัฐบาลได้ประกาศไว้ (Government Programme) ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งรัฐบาลได้ระบุว่าความสามารถในการแข่งขันของแรงงานของประเทศจำเป็นต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ดี มีระบบโรงเรียนที่ครบวงจรเพื่อส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยแผนพัฒนาการศึกษาและการวิจัยฉบับล่าสุดได้มี

การประกาศใช้เมื่อสิ้นปี ค.ศ. 2011 มีระยะเวลาของแผนครอบคลุมปี ค.ศ. 2011-2016 โดยเป้าหมายที่สำคัญประกอบไปด้วย (1) สนับสนุนความเท่าเทียมทางการศึกษา (2) เสริมสร้างคุณภาพของการศึกษาในทุกๆระดับชั้นและ (3) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น นโยบายของประเทศฟินแลนด์จึงมุ่งเน้นที่การสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Foundation) ในด้านการศึกษาที่แข็งแกร่ง และมีความยืดหยุ่นในการรองรับการพัฒนาทางการศึกษาในอนาคต โดยมีแนวทางที่น่าสนใจดังนี้

การสร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ

ในช่วงประมาณครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ประเทศฟินแลนด์ได้เปลี่ยนผ่านจากระบบการศึกษาแบบรวมศูนย์อำนาจที่มุ่งเน้นการสอบวัดผลมาตรฐานไปสู่ระบบที่เน้นการบริหารจัดการการศึกษา โดยระดับท้องถิ่นมากขึ้น ให้ครูในท้องถิ่นเป็นผู้เชื่อมโยงเป้าหมาย กรอบแนวทาง และมาตรฐานการศึกษาที่มีการกำหนดจากส่วนกลางมาสู่การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของนักเรียน และมีการติดตามผลการดำเนินการในระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องโดยการประสานงานระหว่างศูนย์พัฒนาการทางเศรษฐกิจ การขนส่ง และสิ่งแวดล้อม (Centers for Economic Development Transport and the Environment) และศูนย์ราชการท้องถิ่น (State Administrative Agencies: ELY)

การถ่ายโอนดังกล่าวอาศัยกลไกการกระจายงบประมาณอย่างเพียงพอและการเตรียมความพร้อมอย่างเข้มข้นให้กับครูในพื้นที่ภายใต้หลักการคือการลงทุนพัฒนาศักยภาพของครูและโรงเรียนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการด้านการศึกษาของเด็กทุกคนได้อย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแนวทางจากส่วนกลางเพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถร่วมกันจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกัน

นอกจากนี้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ประเทศฟินแลนด์มีการสนับสนุนส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนร่วมพัฒนาและแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ เช่น สื่อการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการร่วมกันพัฒนาศักยภาพ (Collateral Capacity Building) ซึ่งจะสามารถก่อให้เกิดการขยายผลนำต้นแบบแนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไปใช้ในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว

การสร้างเชื่อมโยงระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม

เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพประเทศฟินแลนด์ได้มีแนวทางในการเพิ่มความยืดหยุ่นของการเรียนการสอน และการฝึกอบรมเพื่อให้สามารถรองรับความต้องการและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความหลากหลายได้ โดยอาศัยการเพิ่มสัดส่วนของการเรียนรู้จากการทำงาน (Work-based Learning)

เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับชีวิตการทำงานจริง และสามารถเห็นภาพเส้นทางอาชีพของตนได้ชัดเจนมากขึ้นโดยมีแนวการดำเนินการที่สำคัญได้แก่

- สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคอุตสาหกรรม รวมถึงจัดบริการในการให้ความช่วยเหลือนายจ้างในการให้ความรู้และจัดการฝึกอบรมให้กับลูกจ้างเพื่อยกระดับทักษะ โดยเน้นการกระจายการสนับสนุนดังกล่าวให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่
- กำหนดให้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการฝึกสอนผู้เรียนในช่วงของการฝึกงานต้องได้รับการฝึกอบรม (Sufficient Training for On-the-job Instructors) อย่างเพียงพอ และสามารถเข้าถึงการฝึกอบรมดังกล่าวได้โดยง่าย นอกจากนี้ จะมีการกำหนดมาตรฐานของเนื้อหาและการฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกันทั่วประเทศ โดยแบ่งตามหลักสูตรและระดับการศึกษา
- กำหนดให้สถาบันการศึกษาเปิดโอกาสให้ภาคอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลการตลาดแรงงานได้เข้ามาสื่อสารและให้ข้อมูลกับผู้เรียนโดยตรงได้มากขึ้น เพื่อให้เห็นถึงเส้นทางอาชีพและโอกาสในการทำงาน

การสร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability System)

ประเทศฟินแลนด์มีนโยบายการจัดตั้งศูนย์การประเมินการศึกษาแห่งชาติ (National Education Evaluation Centre) เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายและการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ข้อมูลจากการประเมินผลดังกล่าวจะช่วยในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งนี้ ศูนย์การประเมินการศึกษาแห่งชาติจะเกิดจากการรวบรวมหน่วยงาน 3 หน่วยงานในปัจจุบัน ได้แก่ สภาการประเมินการอุดมศึกษา (Higher Education Evaluation Council) สภาการประเมินการศึกษา (Education Evaluation Council) และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (National Board of Education) เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ มีประสิทธิภาพและมีความเป็นอิสระในการดำเนินการมากยิ่งขึ้น มีบทบาทหน้าที่หลักในการประเมินความเท่าเทียมในการจัดการศึกษา การประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา รวมถึงการประเมินผลกระทบของการศึกษาต่อสวัสดิการ การจ้างงาน และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

นอกจากนี้ ประเทศฟินแลนด์ยังได้มีแนวนโยบายในการจัดทำภาพอนาคตในด้านการศึกษาของชาติ (Educational Foresight) โดยใช้การวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อนำผลลัพธ์มาใช้ในการพัฒนาระบบการศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. ประเทศสิงคโปร์

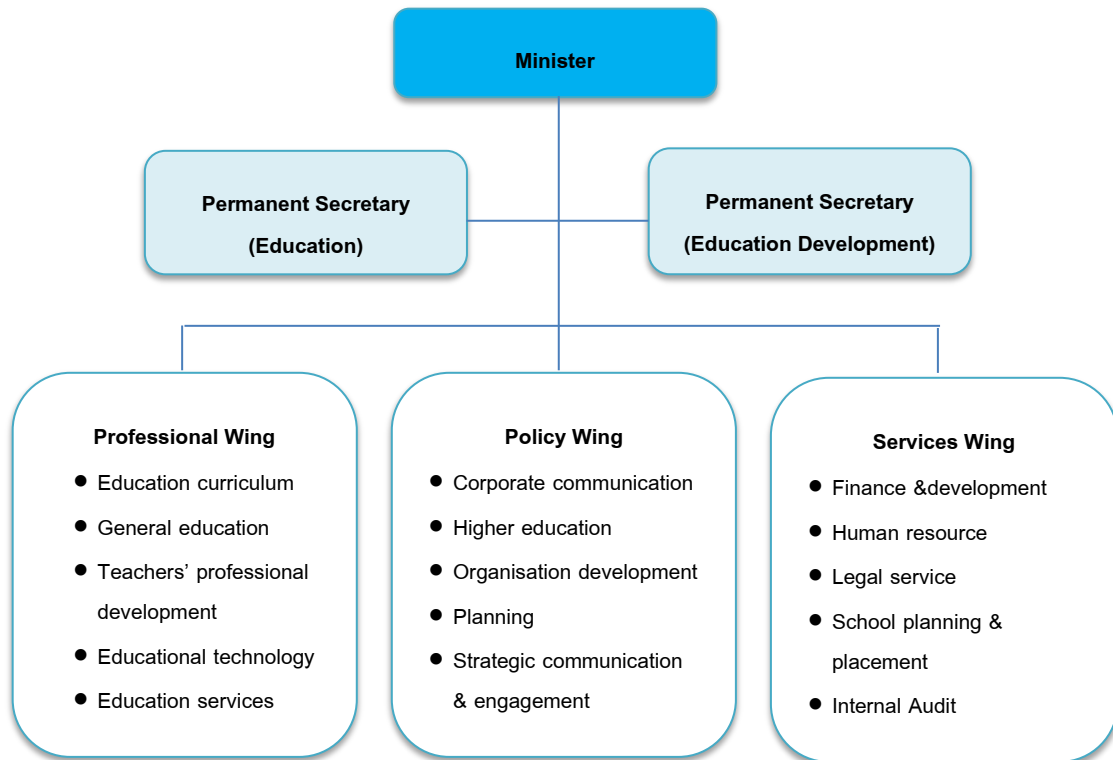
“A coherent curriculum delivered to every school by high-quality teachers”

ประเทศสิงคโปร์เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นประเทศหนึ่งในด้านการพัฒนาประเทศ โดยในระยะเวลาเพียงครึ่งศตวรรษประเทศสิงคโปร์สามารถก้าวกระโดดจากการเป็นเกาะขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติมาสู่การเป็นประเทศที่มีระดับการพัฒนาในระดับสูง จุดเริ่มต้นที่สำคัญของการพัฒนาดังกล่าวมาจากการที่ผู้นำประเทศในขณะนั้น คือ นายลี กวน ยู ได้เล็งเห็นว่าทรัพยากรมนุษย์จะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการผลักดันประเทศสิงคโปร์ให้ก้าวไปข้างหน้าได้ท่ามกลางข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรอื่น ๆ รวมทั้งตระหนักว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญในการสร้างบุคคลากรของประเทศให้มีคุณภาพทัดเทียมกับมาตรฐานของประเทศพัฒนาแล้วได้ อีกทั้งยังจะช่วยหลอมรวมความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ ดังนั้น การพัฒนาคนจึงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสิงคโปร์ และเป็นเจตนารมณ์ที่ยังคงได้รับการสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดทำนโยบายด้านการศึกษาที่สำคัญของประเทศสิงคโปร์มีที่มาจากความพยายามในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับนักเรียนทุกคน มีการปรับระบบการศึกษาและการแบ่งหลักสูตรการเรียนการสอนตามระดับความสามารถของผู้เรียน โดยมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาหลักสูตรแห่งชาติ (Curriculum Development Institute of Singapore) เพื่อควบคุมดูแลเนื้อหาของหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและสอดคล้องกัน นอกจากนี้ ในช่วงปี ค.ศ. 1990s รัฐบาลได้มีการประกาศใช้แนวทาง **“โรงเรียนแห่งการคิดและประเทศแห่งการเรียนรู้” (Thinking Schools, Learning Nation)** เพื่อต่อยอดการพัฒนาคน ที่นอกจากจะต้องมีความรู้ในด้านเนื้อหาสาระทางวิชาการที่ดีแล้ว ยังจะต้องมีคุณลักษณะในด้านอื่นๆ ประกอบกันไปด้วย ได้แก่ ค่านิยม ทักษะคิด และทักษะที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ผ่านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้ส่งเสริมศักยภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมให้กับผู้เรียน และในปี ค.ศ. 2004 ประเทศสิงคโปร์ได้นำแนวทาง **“การสอนให้น้อยลงแต่เรียนรู้ได้มากขึ้น” (Teach Less, Learn More)** มาใช้กับการศึกษาของชาติ เพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางการสอนในห้องเรียนจากการท่องจำไปสู่การทำความเข้าใจในหลักการเชิงลึกและการเรียนรู้จากการแก้ปัญหา (Problem-based Learning)

หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลในด้านการศึกษาของประเทศสิงคโปร์คือ กระทรวงศึกษาธิการ (Ministry of Education) ซึ่งเป็นผู้ออกนโยบายและวางแนวทางไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงวางแนวทางในการบริหารจัดการสถาบันการศึกษาของรัฐและสถาบันการศึกษาที่รัฐให้การช่วยเหลือ ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษารวมถึงเป็นผู้กำกับกับการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาเอกชน

ภาพที่ 103: กระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงคโปร์

ที่มา: Ministry of Education, Singapore

นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการแห่งชาติที่จัดตั้งตามกฎหมาย (Statutory board) อีก 10 คณะ ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่สนับสนุนการวางนโยบายและกำกับดูแลการศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่สภาการศึกษาเอกชน (Council for Private Education) สถาบันศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Institute of Southeast Asian Studies) สถาบันเทคนิคศึกษา (Institute of Technical Education) ศูนย์วิทยาศาสตร์สิงคโปร์ (Science Centre Singapore) คณะกรรมการประเมินผลและทดสอบแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore Examinations and Assessment Board) และ โปลิตექนิกของประเทศ 5 แห่ง ซึ่งประกอบด้วยนั้นนียง โปลิตექนิก (Nanyang Polytechnic) ีอัน โปลิตექนิก (Ngee Ann Polytechnic) รีพับลิกโปลิตექนิก (Republic Polytechnic) สิงคโปร์ โปลิตექนิก (Singapore Polytechnic) และ เทมาเส็กโปลิตექนิก (Temasek Polytechnic) คณะกรรมการแห่งชาติตามกฎหมายเหล่านี้นับว่าเป็นจุดเด่นประการหนึ่งของการบริหารจัดการภาครัฐในประเทศสิงคโปร์ โดยเป็นกลไกของหน่วยงานภาครัฐที่มีความเป็นอิสระและมีอำนาจในการดำเนินงาน ทำให้มีความยืดหยุ่นและมีความคล่องตัวมากกว่าหน่วยงานรัฐบาลตามปกติ อีกทั้ง

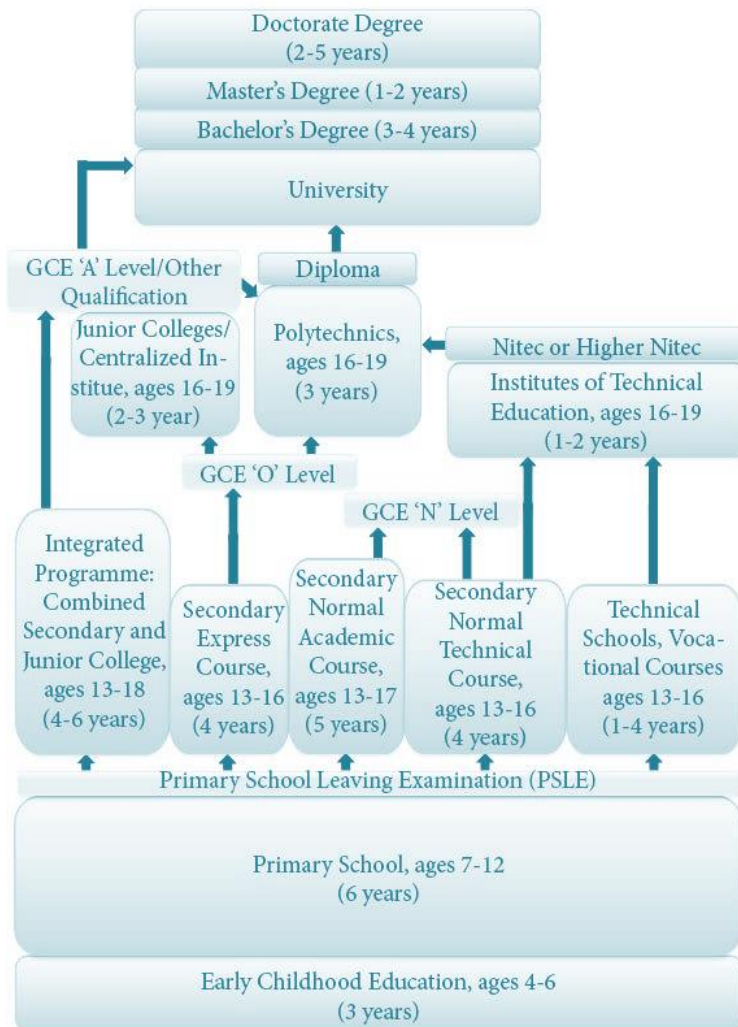
คณะกรรมการยังประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีมุมมองของการบริหารจัดการที่หลากหลาย

โครงสร้างระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ประกอบไปด้วย

1. ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน
2. ระดับประถมศึกษาโดยผู้ที่จะจบการศึกษาต้องผ่านการทดสอบระดับชาติคือการสอบไล่ระดับประถมศึกษา (Primary School Leaving Exam)
3. ระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็นสายการเรียน 3 แนวทาง ได้แก่
  - สายเร่งรัด (Express Course) สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถทางวิชาการโดดเด่น และสามารถเลือกเข้าศึกษาในโปรแกรมพิเศษ “หลักสูตรบูรณาการ” (Integrated Program) ที่ผู้เรียนสามารถเลือกออกแบบหลักสูตรของตนเองได้ และเน้นสนับสนุนการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้นอกเหนือจากในด้านวิชาการ
  - สายสามัญ เน้นด้านวิชาการ (Normal Academic Course) สำหรับนักเรียนที่ต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เน้นการสอนเนื้อหาสาระวิชาการ
  - สายสามัญ เน้นด้านวิชาชีพ (Normal Technical Course) สำหรับนักเรียนที่ต้องการเรียนต่อในสถาบันโพลิเทคนิค (Polytechnic) เน้นการลงมือปฏิบัติจริงในสาขาวิชาชีพ
4. ระดับหลังมัธยมศึกษา แบ่งการเรียนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่
  - วิทยาลัยหรือเตรียมอุดมศึกษา (Junior College)
  - โปลิเทคนิค (Polytechnics) เป็นสถาบันการศึกษาสายวิชาชีพที่นักเรียนสามารถเรียนได้ตามความสนใจของนักเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ
  - สถาบันเทคนิคศึกษา (Institute of Technical Education) เป็นสถาบันการศึกษาในด้านทักษะทางช่างและช่างฝีมือ
5. ระดับอุดมศึกษา

ภาพที่ 104: โครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์

ที่มา: Center on International Education Benchmarking

โครงสร้างระบบการศึกษาและหลักสูตรของประเทศสิงคโปร์สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถเลือกแนวทางการเรียนของตนเองได้ตามความสนใจและตามระดับความสามารถการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้นของประเทศสิงคโปร์มีความหลากหลายของสายการเรียน และมีระยะเวลาของหลักสูตรที่แตกต่างกันไป

เป้าหมายของระบบการศึกษาและแนวนโยบายที่สำคัญ

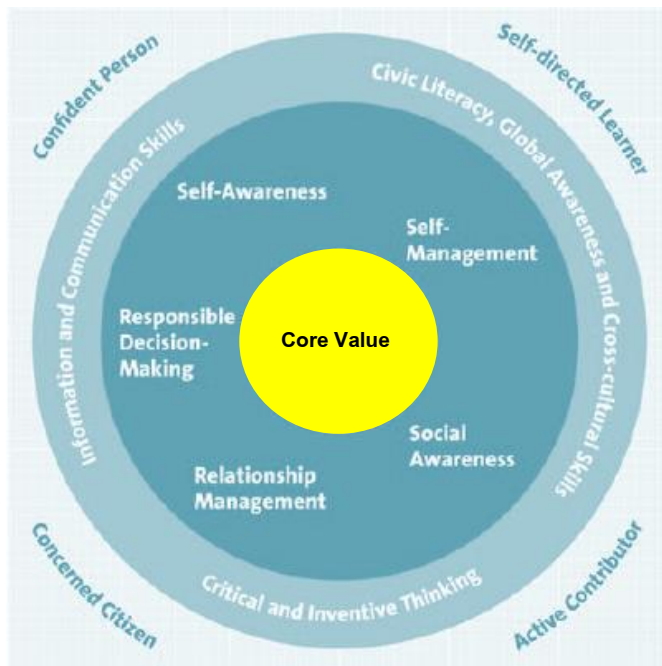
กระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงคโปร์ได้ตั้งเป้าหมายว่าจะให้การศึกษาแก่เยาวชนอย่างสมดุล เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ และบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยมองว่าการจัดการศึกษานั้นเปรียบเสมือนการหล่อหลอมอนาคตของชาติ เพราะการศึกษาเป็นการหล่อหลอมประชากรผู้ซึ่งจะทำหน้าที่กำหนดอนาคตของประเทศต่อไป

ประเทศสิงคโปร์ได้ใช้ยุทธศาสตร์ “ตึง ผ่อน ตึง” (*Tight, loose, tight approach*) ในการดำเนินการ

- 1) **ตึง** หมายถึงการกำหนดปรัชญาการศึกษาของประเทศที่แน่น การวางแผน ยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน สามารถเป็นหลักในการออกแบบ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนได้
- 2) **ผ่อน** หมายถึง การเปิดช่องว่างให้ผู้สอนมีอิสระในการปรับกลยุทธ์และวิธีการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน
- 3) **ตึง** หมายถึงการวางกรอบมาตรฐานของผลลัพธ์และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (*Accountability*) ของโรงเรียน

จากแนวคิดดังกล่าว ประเทศสิงคโปร์ได้มีการประกาศ “สมรรถนะที่พึงประสงค์สำหรับศตวรรษที่ 21” (21st Century Competencies) สำหรับใช้กำหนดกรอบการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการใช้ชีวิตในอนาคต ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เพื่อให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของการสร้างประชากรที่มีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม และมีความเป็นพลเมืองที่ดีโดยสมรรถนะที่พึงประสงค์ดังกล่าวประกอบไปด้วย (1) การรู้จักตนเอง (*Self-Awareness*) (2) การมีวุฒิภาวะทางความคิด (*Self-Management*) (3) การเข้าอกเข้าใจผู้อื่น (*Social Awareness*) (4) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (*Relationship Management*) และ (5) การตัดสินใจอย่างมีวิจรรย์ญาณ (*Responsible Decision-Making*)

ภาพที่ 105: สมรรถนะที่พึงประสงค์สำหรับศตวรรษที่ 21

ที่มา: Ministry of Education, Singapore

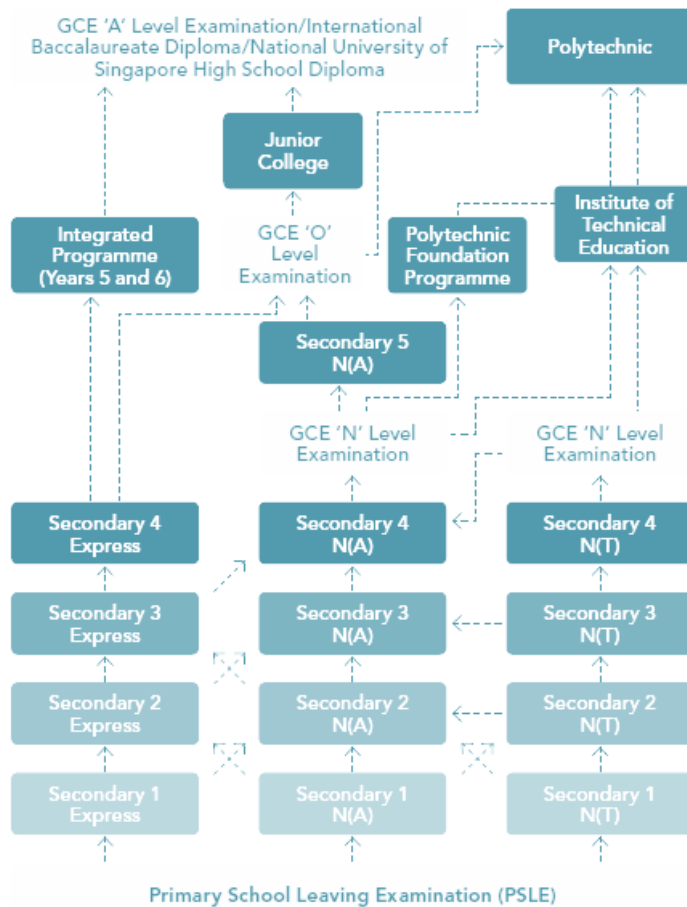
กระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงคโปร์ได้วางแนวทางการพัฒนาเยาวชนเพื่อให้มีสมรรถนะที่พึงประสงค์สำหรับศตวรรษที่ 21 ภายใต้วิสัยทัศน์ “การสร้างรากฐานที่มั่นคง สู่การเรียนรู้เพื่ออนาคต” (Strong Fundamentals, Future Learnings) โดยอาศัยการศึกษาแบบบูรณาการที่มีหลักการดังนี้

- วางนโยบายแบบมองไปข้างหน้า (*Future Orientation*): มีการทบทวนหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ และนำการวิจัยและพัฒนาตลอดจนแนวโน้มที่สำคัญในด้านต่างๆ เข้ามาผนวกกับบทเรียน เพื่อให้มีความทันสมัย สอดรับกับพลวัตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นในปัจจุบัน
- จัดหลักสูตรแบบกว้างและบูรณาการ (*Broad-based and Holistic Curriculum*): มีมาตรฐานทางการศึกษาในระดับสูง ทั้งในด้านความรู้และทักษะ โดยเฉพาะในด้านหลักที่สำคัญ ได้แก่ (1) ภาษาแม่และภาษาอังกฤษ เพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร (2) คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อการสร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (3) มนุษยศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่เข้าโลก และปรัชญาในการดำเนินชีวิต และ (4) พลศึกษา เพื่อพัฒนาบุคคลที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีความเข้มแข็ง เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับผู้เรียน

- จัดการเรียนรู้แบบเฉพาะตัว (*Finer Customization of Learning*): มีการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลให้เหมาะกับตัวผู้เรียน ทั้งในด้านความสามารถและความสนใจ เพื่อให้เด็กแต่ละคนสามารถค้นพบและดึงเอาศักยภาพและความถนัดของตนมาใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยเน้นผลักดันเด็กในกลุ่มที่มีความสามารถสูง (*Capable Students*) และเสริมสร้างเด็กในกลุ่มที่มีความสามารถน้อยกว่า (*Less Able Students*) ให้มีโอกาสประสบความสำเร็จได้เช่นกัน
- สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ท้าทายและสนุกสนาน (*Challenging and Enjoyable Learning Environment*): มีการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีทั้งในและนอกห้องเรียน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

ในส่วนของการสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นมีการปรับปรุงหลักสูตรโดยยึดแนวทาง “สอนให้น้อยลง แต่เรียนรู้ได้มากขึ้น” (*Teach Less, Learn More*) เน้นความยืดหยุ่นและความหลากหลาย โดยจัดให้หลักสูตรหลากหลายประเภทตามความต้องการที่แตกต่างกันไปของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยตัวอย่างที่ชัดเจนคือในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีหลักสูตรทางเลือกตามระดับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่เรียนได้ตามผลการเรียนรู้ของตน โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาซึ่งประกอบไปด้วย 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) หลักสูตรเร่งรัด (*Express*) (2) หลักสูตรสามัญวิชาการ (*Normal Academic*) และ (3) หลักสูตรสามัญวิชาชีพ (*Normal Technical*) และนอกจากนี้ยังส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อต่อยอดความรู้ที่ได้จากห้องเรียนและเสริมสร้างความสามารถเฉพาะทางของผู้เรียน ผ่านการมีแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ควบคู่กับการเรียนตามหลักสูตรปกติ

ภาพที่ 106: ความยืดหยุ่นของระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์

ที่มา: Ministry of Education, Singapore

นอกจากนี้ ในส่วนของการวางกรอบมาตรฐานของผลลัพธ์ ได้มีการกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education) และนำไปสู่การตั้งผลสัมฤทธิ์ของพัฒนาการด้านการศึกษาสำหรับระดับชั้นต่างๆ อย่างชัดเจน ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา (Post-secondary Education) โดยเน้นให้แต่ละขั้นของการศึกษามีการต่อยอดจากระดับชั้นก่อนหน้าและปูพื้นฐานสำหรับระดับชั้นต่อไป ตัวอย่างเช่น นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาจะได้รับการสอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ และมีความรักประเทศชาติ ต่อมาในระดับมัธยมศึกษา นักเรียนจะได้รับการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในประเทศของตนรวมถึงตระหนักในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่สามารถมีผลกระทบกับประเทศ และในระดับชั้นต่อไปนักเรียนจะได้รับการศึกษาที่เสริมสร้างความภูมิใจในประเทศชาติและเข้าใจบทบาทความสำคัญของประเทศสิงคโปร์ในบริบทโลก เมื่อรวมผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาในทุก ๆ ด้าน และทุก ๆ ระดับชั้นเข้าด้วยกัน ก็จะสามารถเชื่อมโยงไปสู่สิ่งที่ภาครัฐและสังคมมุ่งหวังใน

เยาวชน อีกทั้งยังเป็นการวางแนวทางให้เยาวชนแต่ละรุ่นสามารถเติบโตอย่างมีคุณภาพและประสบความสำเร็จในชีวิต พร้อมทั้งเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และเพื่อให้สถานศึกษาสามารถรับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน กระทรวงศึกษาธิการจะทำการสนับสนุนสถานศึกษาในการพัฒนาเครื่องมือเพื่อให้เกิดการวัดผลและรับฟังผลตอบรับอย่างบูรณาการ เพื่อให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถติดตามพัฒนาการด้านการศึกษาของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. ประเทศญี่ปุ่น

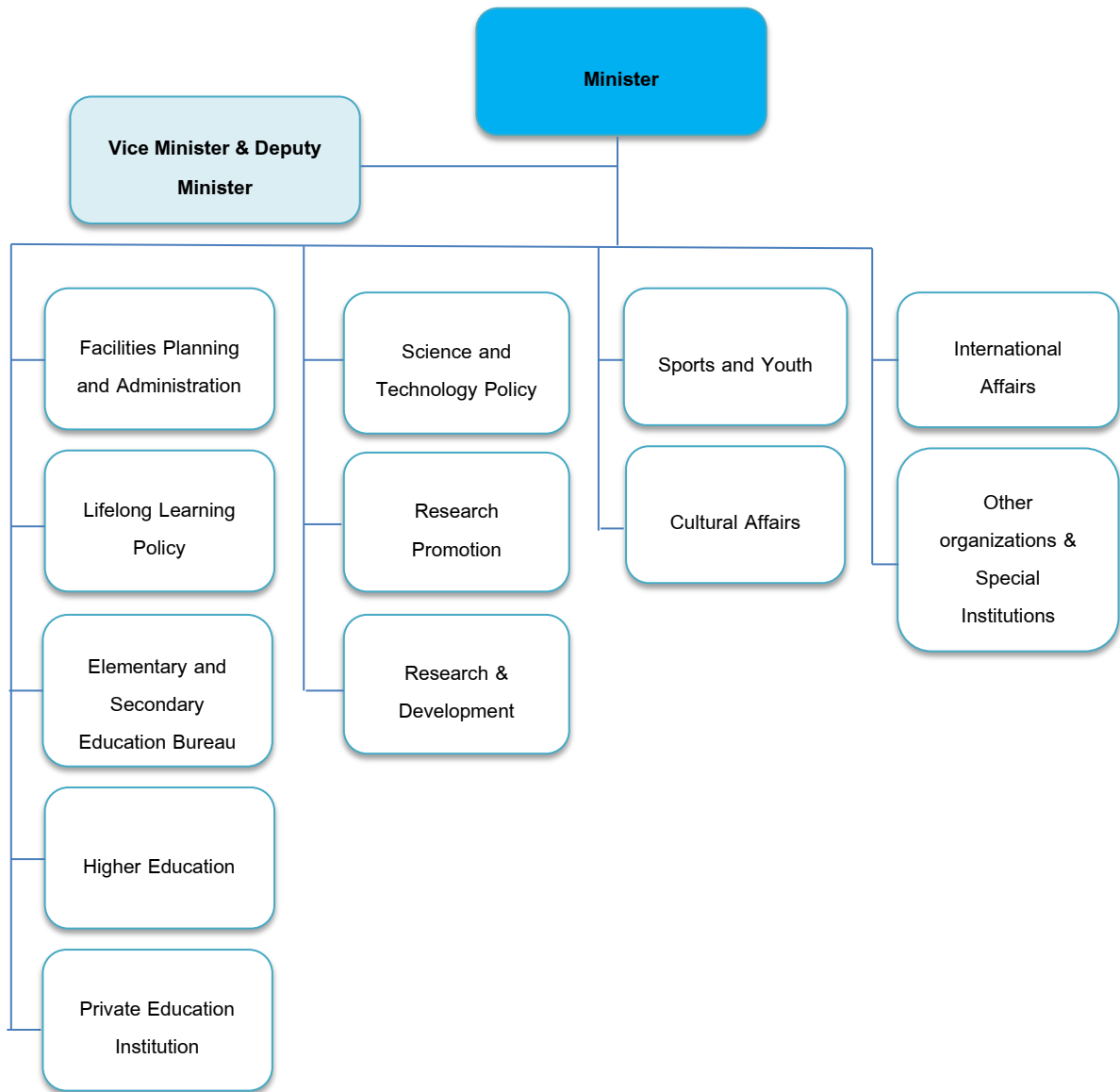
“Education in which Schools, Families and Communities join together in Cooperation”

ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของการรักษามาตรฐานทางการศึกษาที่ยอดเยี่ยมได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน นับตั้งแต่ในช่วงปี ค.ศ. 1800s ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายในการยกระดับการพัฒนาให้ทัดเทียมชาติตะวันตกด้วยแนวทางของตนเองทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านเทคโนโลยี ทั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้เล็งเห็นว่าพื้นฐานที่สำคัญที่จะสามารถนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้นั้นก็คือระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังได้ปลูกฝังค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับความสามารถและคุณความดี (Merit) ในการเป็นตัวตัดสินความก้าวหน้าของบุคคลทั้งในด้านการงานและในสังคม

เจตนารมณ์ดังกล่าวได้สะท้อนอยู่ในค่านิยมที่เชื่อการประสบความสำเร็จด้วยตนเอง (Meritocracy) โดยไม่อาศัยสิทธิพิเศษใดๆ นอกจากนี้ จากการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นมีค่านิยมว่าระดับความสามารถของบุคคลสามารถถูกประเมินได้จากผลการศึกษา ซึ่งความสำเร็จทางการศึกษาเองก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาที่มีมาตั้งแต่เกิดและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากแต่เป็นผลของความพยายามในการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น หากนักเรียนมีผลการเรียนไม่เป็นที่น่าพอใจ ความล้มเหลวนั้นจะถูกนับว่าเป็นของครอบครัวและครูผู้สอนด้วยเช่นกัน เพราะไม่สามารถช่วยผลักดันเด็กได้อย่างเข้มข้นเพียงพอจากค่านิยมดังกล่าวทำให้ทุกฝ่ายรวมถึงตัวผู้เรียนมีแรงกระตุ้นในการศึกษาเป็นอย่างมาก

การจัดการการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้กระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม การกีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) มีวัตถุประสงค์ในการสร้างประชากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีจิตใจที่ใฝ่หา โดยอาศัยการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในด้านวิชาการ การกีฬา วัฒนธรรม ตลอดจนงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เน้นการสอนเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนสามารถเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้

ภาพที่ 107: กระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม การกีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของประเทศญี่ปุ่น

Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, Japan

โครงสร้างระบบการศึกษา

ประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดให้เด็กญี่ปุ่นทุกคนต้องเข้าเรียนตั้งแต่อายุ 6 ขวบ และถูกกำหนดให้ต้องผ่านการศึกษาระดับบังคับเป็นเวลา 9 ปี คือจบมัธยมศึกษาตอนต้น โดยระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับคือ

1. การศึกษาระดับต้น

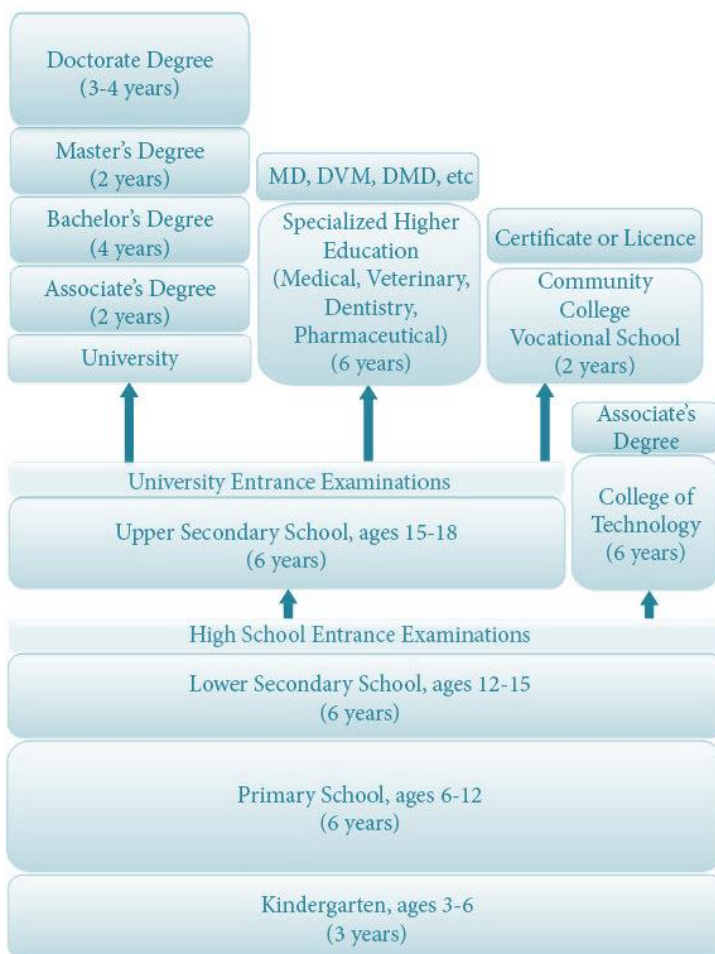
ได้แก่ การศึกษาชั้นอนุบาล ซึ่งเริ่มเข้าศึกษาตั้งแต่อายุ 3 ปีไปจนถึงอายุ 5 ปี และชั้นประถมศึกษา 1-6 ตั้งแต่อายุ 6 ปีไปจนถึง 12 ปีโดยประมาณ

2. การศึกษาระดับกลาง

ได้แก่ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปีและมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี

3. การศึกษาระดับสูงได้แก่ การศึกษาในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย วิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ภาพที่ 108: โครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: Center on International Education Benchmarking

เป้าหมายของระบบการศึกษาและแนวนโยบายที่สำคัญ

หลักการพื้นฐานสำหรับระบบการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นได้ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกาศใช้เมื่อปีค.ศ.1946 และกฎหมายแม่บทการศึกษา (Fundamental Law of Education) ปีค.ศ. 1947 ซึ่งได้มีการปรับปรุงเมื่อปีค.ศ.2006 กำหนดให้การศึกษาเป็นสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามระดับความสามารถ รวมถึงจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้มุ่งเน้นพัฒนาประชากรอย่างบูรณาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ

นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2006 ได้มีการทบทวนกฎระเบียบทางการศึกษา (Basic Act on Education) ขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบ 60 ปี นับตั้งแต่เริ่มมีการบังคับใช้ โดยการปรับปรุงดังกล่าวแสดงให้เห็นหลักการของ “การศึกษายุคใหม่” (New Age Education) ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันแวดลอมบางประการ แต่ก็ยังคงยึดมั่นในแก่นความคิดที่ให้ความสำคัญกับหลักการพัฒนาเด็กอย่างบูรณาการ เช่น การพัฒนาคุณลักษณะอย่างรอบด้าน การมุ่งเน้นความมีเกียรติและศักดิ์ศรี ซึ่งยังคงได้รับการยึดถือปฏิบัติมาตลอดนับตั้งแต่การเริ่มประกาศใช้กฎหมายแม่บทการศึกษา

ทั้งนี้ ในการดำเนินการมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างความร่วมมือในแนวนอน (Horizontal Cooperation)

เป็นการสนับสนุนความร่วมมือแรงร่วมใจของคนในสังคมเพื่อส่งเสริมการศึกษา เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นตระหนักว่าการศึกษาไม่เพียงแต่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคลเพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้เท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างค่านิยมที่จะช่วยค้ำชูให้สังคมมีความมั่นคงได้อีกด้วย ดังนั้น ภาคส่วนต่างๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รวมถึงโรงเรียน ผู้ปกครอง เยาวชน และชุมชน ต่างก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการศึกษา โดยเฉพาะเมื่อประเทศได้ก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ (Knowledgebase Society) ประเทศญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและผลักดันองค์ความรู้ โดยผ่านกลไกเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงการเรียนการสอนในห้องเรียน (School Education) เข้ากับการศึกษาเพื่อสังคม (Social Education) ซึ่งจะเป็นการสร้างความใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยมุ่งหวังให้เป็นกลไกในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองโจทย์ความต้องการที่หลากหลายของคนในสังคมได้พร้อมๆ กับจะช่วยเพิ่มระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวจะยังเป็นตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีเยี่ยมสำหรับเยาวชนในการเรียนรู้ค่านิยมของการร่วมมือร่วมใจกัน การมีส่วนร่วมทางสังคม และการสร้างความผูกพันในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยเสริมประสบการณ์ชีวิตและกระตุ้นแรงผลักดันในการดำเนินชีวิตให้กับเยาวชนได้

ตัวอย่างของมาตรการ:

- “Regional Headquarters for School Assistance” เป็นการสร้างกลไกเพื่อให้เกิดกระบวนการส่งเสริมสถานศึกษาในท้องถิ่นโดยมีประชาชนเป็นตัวหลักต้น มีกระบวนการคือการสร้างตัวกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน รวมถึงประชาสัมพันธ์ความสำเร็จที่เกิดขึ้นให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับทราบ
- “Community School” (School Management Council System) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจและความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการโรงเรียน โดยมีเป้าหมายในการสร้างโรงเรียนที่มีความน่าเชื่อถือและเปิดกว้างต่อชุมชน โดยหน่วยงานส่วนกลางจะทำหน้าที่ในการประเมินแนวทางสำหรับการบริหารจัดการการศึกษา เช่น การจัดตั้งโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน การจัดสรรทรัพยากร โดยหน่วยงานในท้องถิ่นจะเป็นผู้พิจารณาการนำหลักการไปปฏิบัติจริงเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละพื้นที่
- “After-school Plan for Children” เป็นความพยายามในการสร้างฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับเด็ก โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา โดยใช้ประโยชน์จากห้องเรียนในช่วงที่ไม่มีการเรียนการสอน เช่น หลังเลิกเรียน และวันหยุด เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมที่让孩子ได้ลงมือปฏิบัติจริงและกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างๆ ที่สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

2. การสร้างความเชื่อมโยงในแนวดิ่ง (Vertical Connection)

เป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยอาศัยหลักการของการตั้งเป้าหมายหลักและเป้าหมายรองในแต่ละขั้นตอนให้มีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในแต่ละระดับชั้น ให้มีเป้าหมาย บทบาท และเนื้อหาที่สอดคล้องกันให้เกิดการต่อยอดความรู้อย่างเป็นระบบ มีจุดตั้งต้นคือการศึกษาเริ่มจากที่บ้าน ตามด้วยการศึกษาปฐมวัย การศึกษาในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย และการศึกษาระหว่างการทำงานรวมถึงยังต้องเปิดช่องทางให้ผู้สนใจ ทั้งที่จบการศึกษาไปแล้วหรือออกจากการศึกษากลางคันให้สามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและการศึกษาเพื่อสังคมได้ตามความต้องการ

นอกจากนี้ ระบบการศึกษายังมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างกันได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้

3. การแบ่งความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

- บทบาทของรัฐบาลกลาง จะต้องมีการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลสวัสดิการของเยาวชน และหน่วยงานที่ดูแลอาชีวศึกษา เป็นต้น ในการสนับสนุนส่งเสริมมาตรการต่างๆ การจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องดำเนินการ รวมถึงการติดตามและประเมินผลของโครงการ

นอกจากนี้ เนื่องจากการส่งเสริมการศึกษาต้องอาศัยแรงผลักดันและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รัฐบาลกลางจึงต้องให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งการปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมจากภาคธุรกิจภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไร เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือที่เหมาะสม และหาแนวทางการบริหารจัดการภาพรวมของกิจกรรมที่ดำเนินการโดยแต่ละภาคส่วน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้สูงสุด

- บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการแบ่งเบาความรับผิดชอบในการจัดการและส่งเสริมการศึกษาจากรัฐบาลกลาง โดยนำหลักการมาปรับใช้ในการวางมาตรการในทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนพร้อมๆ กับติดตามให้ประชาชนในท้องถิ่นปฏิบัติตามกรอบหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองในการสนับสนุนการศึกษา

การกระจายอำนาจนั้นน่าจะมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต ดังนั้น ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างเสริมและรักษา ในท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคง ผ่านกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นพื้นฐานของความอยู่รอดของท้องถิ่น โดยมีการตั้งเป้าหมายให้ท้องถิ่นสามารถวางแนวทางและมาตรการทางการศึกษาที่ขบเน้นจุดแข็งของตนเอง และให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างแท้จริง

การหาจุดสมดุลระหว่าง 2 ขั้วของแนวนโยบาย

มีการกล่าวกันว่าแนวนโยบายด้านการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเปรียบเสมือนการแกว่งลูกตุ้มไปมาระหว่าง 2 ฟากฝั่งของแนวนโยบาย คือแนวการศึกษาแบบที่เน้นเนื้อหาเข้มข้นและต้องอาศัยการเรียนแบบท่องจำ กับแนวการศึกษาที่ผ่อนคลายมากขึ้นและเน้นความเป็นปัจเจกของผู้เรียน

ในช่วงปลายของปี ค.ศ. 1980s – 1990s ได้เกิดความกังวลขึ้นในแวดวงการศึกษาของ ประเทศญี่ปุ่นว่า ถึงแม้เด็กนักเรียนจะมีความรู้พื้นฐานวิชาการที่ดี แต่ก็ขาดความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นอิสระทางความคิด และความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า การเรียนการสอนในห้องเรียนมีความเข้มงวดมากเกินไปจนสร้างแรงกดดันให้กับเด็กมากเกินไปจนความ จำเป็น ดังนั้น ในปี ค.ศ. 2002 แนวการศึกษาแบบ “Yutoriyoiku” (การมีพื้นที่ให้เติบโต) จึงได้ถูก นำมาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อสร้าง “ความกระตือรือร้นในการใช้ชีวิต” (The Zest of Living) ซึ่งมุ่งเน้น หลักการ 3 เสา ได้แก่ (1) การมีความสามารถด้านวิชาการยอดเยี่ยม (Solid Academic Prowess) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและคิดวิเคราะห์ได้ (2) การมีสุขภาพที่ดี (Healthy Body) ทั้งทางด้าน ร่างกายและจิตใจ และ (3) การมีลักษณะนิสัยที่ดีอย่างรอบด้าน (Well-rounded Character) เช่น การมีวินัยในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีความเห็นอกเห็นใจ แนวมาตรการที่สำคัญ ของมาตรการดังกล่าว คือการปฏิรูประบบการศึกษาภาคบังคับโดยลดจำนวนชั่วโมงเรียนทั้งหมด ลดสัดส่วนจำนวนชั่วโมงเรียนสาระวิชาการ และเพิ่ม “หลักสูตรการเรียนเชิงบูรณาการ” (Integrated Studies) ซึ่งมีเป้าหมายให้โรงเรียนมีอิสระในการจัดการเรียนรู้นอกเหนือจากหลักสูตรตามปกติ เพื่อ ตอบสนองกับเป้าหมายในอนาคตของเด็กแต่ละคน และเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนที่เชื่อมโยง เนื้อหาระหว่างบทเรียนในวิชาต่างๆ ที่ได้เรียนในหลักสูตรปกติ การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กระแสพลวัตโลก และเทคโนโลยีสารสนเทศ

อย่างไรก็ตาม แนวนโยบายด้านการศึกษาได้เหวี่ยงกลับไปเป็นแบบที่เน้นเนื้อหาเข้มข้นและ การท่องจำอีกครั้ง เมื่อพบว่าอันดับคะแนน PISA ของประเทศญี่ปุ่นได้ลดลงจากอันดับที่ 8 ในปี ค.ศ. 2000 เป็นอันดับที่ 14 ในปี 2003 แต่การปรับแนวทางการจัดการศึกษาในครั้งนี้เน้นว่าเป็นการ “หาสมดุล” ระหว่าง 2 ขั้วของแนวทางการศึกษา มีการวางแนวทางการศึกษาใหม่ในปี ค.ศ. 2011 เพื่อต้องการสร้างสมดุลระหว่างการสั่งสมความรู้และทักษะ (Acquisition of Knowledge and Skills) กับความสามารถในการตัดสินใจและการคิดวิเคราะห์ (Sense of judgment/critical thinking) ผ่าน การกำหนดจุดเน้นใน 8 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การคิดการแสดงออกและการตัดสินใจ (2) วัฒนธรรม ประเพณีญี่ปุ่น (3) จริยศึกษา (4) สุขภาพ (5) ความตระหนักในเหตุการณ์ปัจจุบัน (6) การ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (7) ทักษะคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และ (8) ทักษะ ภาษาต่างประเทศ

นอกจากนี้ MEXT ยังได้มีการปฏิรูปในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น การให้ความ ช่วยเหลือเพิ่มเติมในการเรียน การปฏิรูปตำราเรียนให้มีความกระชับ การปรับการวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การศึกษา และการใช้ ICT ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นที่สำคัญเป็น อย่างยิ่งอีกประเด็นหนึ่งก็คือ MEXT **ได้กำหนดให้ครอบครัวเป็นเป็นหลักที่สำคัญของ การศึกษา โดยมีชุมชนเป็นผู้ร่วมให้การศึกษ (Co-educator)**

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้มีประเด็นเกี่ยวกับการสร้างพันธมิตรและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ไว้ใน Basic Act on Education ซึ่งนำไปสู่การออกมาตรการที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น

- ส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและบ้าน โดยครูและผู้ปกครองจะมีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องเพื่อหารือเกี่ยวกับพัฒนาการของบุตรหลานในประเด็นต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและด้านความประพฤติทั่วไป เพื่อร่วมกันติดตามและส่งเสริมการศึกษาของเด็กแต่ละคน
- School Support Regional Headquarters and Program to Promote After-School Classes for Children (After-School Plan for Children) เป็นการเสริมสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้ของนักเรียนโดยร่วมมือกับชุมชนในท้องถิ่น
- Improving Educational Functions at Home โดย MEXT ให้การสนับสนุนโครงการในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงข้อมูล รับการฝึกอบรม และรับคำปรึกษาในการเลี้ยงดูเด็ก

การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

จุดเด่นอีกประการหนึ่งของการจัดการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นก็คือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเข้มข้น ส่งเสริมค่านิยมการเรียนรู้ และให้น้ำหนักความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และ การศึกษาของชุมชน (Social Education) ควบคู่ไปกับการศึกษาอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของญี่ปุ่น มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor) คือ การมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เข้ามามีบทบาท และเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ประกาย ธีระวัฒนากุล ธาราธิ รัตนนฤมิตศร และ วริฎฐา กัลยาณสันต์, 2556)

ตารางที่ 37: สรุปเปรียบเทียบนโยบาย เป้าหมายหลัก ยุทธศาสตร์ จุดเน้น

	ฟินแลนด์	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
นโยบาย	- นโยบายเน้นการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน และความเสมอภาคทางการศึกษา	- วางนโยบายแบบมองไปข้างหน้า	- สร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่มีคุณภาพสูง
เป้าหมายหลัก	- สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความเท่าเทียมของคนในสังคม	- เตรียมพลเมืองให้มีความสามารถในการคิด และเอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของประเทศ	- สร้างสังคมฐานการศึกษาและนวัตกรรม - สร้างพลเมืองคุณภาพมีความสามารถ มีวัฒนธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม
ยุทธศาสตร์	- สร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการเพื่อรองรับการศึกษาและการเรียนรู้	ยุทธศาสตร์ “ตั้ง ผ่อน ตั้ง” กล่าวคือ - ตั้ง: กำหนดปรัชญาการศึกษาของประเทศแน่วแน่ - ผ่อน: เปิดช่องว่างให้ผู้สอนมีอิสระในการปรับกลยุทธ์ - ตั้ง: วางกรอบมาตรฐานผลลัพธ์และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Accountability) ของโรงเรียน	- การพัฒนาเด็กอย่างบูรณาการ ทั้งทางด้านวิชาการและทักษะในการใช้ชีวิต
จุดเน้น	- สร้างครูคุณภาพสูง ออกแบบหลักสูตรและวัดผลสอดคล้องกับ “หลักสูตรการคิด” - เน้นศักยภาพเฉพาะตนเป็นที่ตั้ง	- “สอนให้น้อย เรียนรู้ได้มากขึ้น” (Teach Less, Learn More) - เน้นความยืดหยุ่นหลากหลาย	- เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน - รวมพลังเพื่อปรับปรุงการศึกษาระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน
รูปแบบการบริหารจัดการ	- สร้างสมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ - เน้นการบริหารการศึกษาด้วยท้องถิ่นมากขึ้น - ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนในท้องถิ่น เพื่อแบ่งปันทรัพยากร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนา เพื่อขยายผล	- ส่วนกลางเป็นผู้วางเป้าหมายและแนวทางสำหรับการศึกษาของประเทศ และให้อิสระกับสถานศึกษาในการวางหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่น	- เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ที่มา: วิเคราะห์และรวบรวมโดยคณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

4.2.4.3 นโยบายในอดีตและปัจจุบันของประเทศไทย

พัฒนาการของแนวนโยบายการศึกษาไทย

จุดเริ่มต้นของการศึกษาตามระบบโรงเรียนของไทยนั้นเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการก่อตั้งกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ในพ.ศ. 2435 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยภาครัฐได้พยายามที่จะขยายการศึกษาออกไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวางในทุกกระดับในกรุงเทพมหานคร และตามหัวเมือง มุ่งเน้นในระดับประถมศึกษาเป็นสำคัญ เพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษาระดับพื้นฐานของประชาชน รวมทั้งสนองตอบความต้องการของชาติบ้านเมืองที่ต้องการคนเข้ารับราชการ และได้นำไปสู่การออกพระราชบัญญัติประถมศึกษาในพ.ศ. 2464 กำหนดให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ ต้องเรียนหนังสือในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์ นับเป็นก้าวแรกของการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย

การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ จวบจนกระทั่งได้เริ่มมีการวางกรอบแนวทางเพื่อการพัฒนา (Roadmap) การศึกษาของประเทศอย่างเป็นทางการในยุคภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งได้มีการออก*แผนการศึกษาชาติ* เพื่อเป็นกรอบแนวทางหลักในการจัดทำแผนการศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกัน โดยเป็นแผนในระยะยาวที่จะมีช่วงเวลาของการปรับเปลี่ยนประมาณทุก ๆ 15 ปี นอกจากนี้ จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการพัฒนาอีกช่วงหนึ่งคือในพ.ศ. 2503 ประเทศไทยได้มีการขยายการศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ และเริ่มมีการส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยภาคเอกชน รวมถึงกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ* ให้สอดคล้องกับการมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการปรับเปลี่ยนทุก ๆ 5 ปี โดยเป็นการนำสาระของแผนและนโยบายมาสู่การปฏิบัติ อันนำไปสู่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในด้านการศึกษาของประเทศต่อไป

แผนการศึกษาชาติ: กรอบแนวทางการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว

แผนการศึกษาชาติฉบับแรกคือ *แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475* โดยในช่วงแรกมีนโยบายขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับออกไปให้มากยิ่งขึ้นและให้ความสำคัญมากกว่าระดับอื่น พร้อมทั้งเน้นการผลิตครูให้เพียงพอ เน้นให้การศึกษาใน 3 ส่วน คือ (1) จริยศึกษา เป็นการอบรมศีลธรรมอันดีงาม (2) พุทธิศึกษาเป็นการสร้างเสริมปัญญาความรู้ และ (3) พลศึกษา เป็นการฝึกหัดให้เป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์อย่างใดก็ตาม นโยบายด้านการศึกษาได้หยุดชะงักไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จวบจนกระทั่งภายหลังสงครามใน รัฐบาลจึงได้ปรับปรุงการศึกษาของชาติในหลายประการ มีการจัดการศึกษาที่เด่นชัดขึ้นทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

วางรากฐานเพื่อให้ประชาชนมีพื้นฐานความรู้สูงขึ้นและมีความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ดี ส่งเสริมให้ประชาชนมีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงาม

แผนการศึกษาชาติในยุคต่อมา ได้แก่ **แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494** และ **แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503** ได้เริ่มระบุปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาแต่ละระดับโดยส่วนรวม กำหนดโครงสร้างของการศึกษา คือ กำหนดระดับการศึกษา กำหนดช่วงอายุผู้ที่เข้าเรียนในระดับต่างๆ กำหนดชั้นเรียนและกำหนดความเกี่ยวเนื่องระหว่างระดับการศึกษา จัดระบบการศึกษา เป็น 7:3:2 (ประกอบด้วยระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ 7 ปี ระดับมัธยมต้น 3 ปี และระดับมัธยมปลาย 2 ปี) รวมถึงกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาโดยเพิ่มจากเดิมสามส่วนเป็น 4 ส่วน ได้แก่ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา แต่ก็ยังคงเป็นการศึกษาที่เน้นการท่องจำเป็นหลัก และหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนรวมถึงทฤษฎีที่ใช้ในการเรียนการสอนได้นำเอาความรู้วิชาการ แนวการจัดการเรียนการสอนตลอดจนรูปแบบของการจัดการศึกษามาจากประเทศตะวันตก ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่จวบจนถึงปัจจุบัน

แผนการศึกษาแห่งชาติที่สำคัญในช่วงต่อมา ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา คือ **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520** ซึ่งมีเจตจำนงให้การศึกษากลายเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต มุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ โดยได้เปลี่ยนการจัดระบบการศึกษาเป็น 6:3:3 โดยได้ลดชั้นประถมลง 1 ปี และเพิ่มชั้นมัธยมปลาย 1 ปี เทำระบบปัจจุบัน เน้นการจัดการเรียนการสอนให้สาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วนและกลมกลืนกันระหว่างความเจริญงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ และระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แผนการศึกษานับนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นพิเศษ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีโอกาสได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียน รวมถึงได้มีความพยายามในการให้อิสระกับภาคส่วนต่างๆ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

แผนการศึกษาชาติในสมัยต่อมา คือ **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535** มีเป้าหมายในการพัฒนาพลเมืองของประเทศให้มีคุณภาพ สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมถึงสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ ยังเริ่มให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นที่การพัฒนาบุคคลใน 4 ด้านอย่างสมดุลและกลมกลืนกัน คือ (1) ด้านปัญญา คือ รู้จักเหตุและผล รู้จักแก้ไขปัญหาก้าวหน้าทันต่อการพัฒนาความรู้และวิทยาการต่างๆ แต่ยังคงรู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย (2)

ด้านจิตใจ คือ มีคุณธรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักพอ มีสมาธิและมีความอดทนหนักแน่นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและการดำรงชีพ (3) ด้านร่างกาย คือ รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว และสามารถพัฒนาสมรรถภาพของร่างกายให้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ และ (4) ด้านสังคม คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงามทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กร และสังคม รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันมีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อสังคม

แนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลยังคงเป็นแนวทางสำคัญใน **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545** ด้วยเล็งเห็นว่าการพัฒนาสังคมไทยโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมุ่งไปที่อัตราการเติบโตแต่เพียงอย่างเดียว ได้ส่งผลให้พื้นฐานโครงสร้างทางสังคมมีความอ่อนแอ ไม่เป็นธรรม และต้องพึ่งพิงพาต่างชาติเป็นหลัก ดังนั้นแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต บนสมมุติฐานว่ามิติของคุณภาพชีวิตเท่านั้นที่จะช่วยประคับประคองให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีดุลยภาพและยั่งยืน สะท้อนผ่านผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพของคนให้เป็นผู้สมบูรณ์พร้อมทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา พร้อมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมคุณภาพ สังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งความสมานฉันท์ โดยได้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลมาเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นแผนบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งทางด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ โดยมี 3 วัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ (1) พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุล (2) สร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และ (3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม

ต่อมา แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้ผ่านการทบทวนและออกเป็น **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552** เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่าง ๆ เช่น การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยปฏิรูประบบสร้างการบริหารจัดการ ปรับหลักสูตร ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของแผนประกอบไปด้วย (1) พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา (2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และ (3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

การปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติเกิดขึ้นอีกครั้งหลังจากนั้นเพียง 4 ปี ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2556-2559)** ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2553) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาคอน

อย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ปลุกฝังและเสริมสร้างความเป็นพลเมือง สร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษา ปฏิรูปครู ทั้งระบบให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง รวมทั้งจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับ ตลาดแรงงาน (2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมพลเมืองวิถีประชาธิปไตยโดยส่งเสริมและสนับสนุน เครือข่ายภูมิปัญญา การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา อย่างบูรณาการกับ การศึกษาอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องตลอดชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและนวัตกรรม พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และ (3) พัฒนา สภาพแวดล้อมของสังคมให้เป็นฐานการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา นวัตกรรม และการเรียนรู้ เน้นพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการเร่งกระจายอำนาจการบริหารส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม ในการบริหารจัดการและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านการศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ: ทิศทางและขอบเขตการพัฒนาการศึกษา

นับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2503 ประเทศไทยได้มีการขยายการศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ และเริ่มมีการส่งเสริมการจัดการศึกษาโดย ภาคเอกชน รวมถึงกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ “แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ” ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติได้ ดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ 11 ซึ่งเป็นการนำสาระของการปฏิรูปการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลมาสู่การปฏิบัติ อันนำไปสู่การกำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์ในด้านการศึกษาของประเทศ ทั้งนี้ พัฒนาการของแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติสามารถสรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509)

เพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับ จาก 4 ปี เป็น 7 ปี ปรับปรุงการศึกษาระดับกลางทั้งสาย สามัญและอาชีวศึกษาให้เข้มแข็ง เน้นการผลิตครูให้เพียงพอและส่งเสริมให้ครูมีวุฒิสอนขึ้น ส่งเสริม การศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยขยายไปยังส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ให้เพียงพอ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 – 2514)

จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จัดและขยาย การศึกษาแต่ละระดับของประชากรในวัยเรียน ปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษา ตลอดจนส่งเสริม การศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ ด้านคุณภาพและมาตรฐาน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)

เน้นปรับปรุงการเรียนการสอน ผลិតครูให้เพียงพอ จัดทำและแจกจ่ายตำราเรียน เพิ่มคุณภาพโรงเรียนโดยเฉพาะในภูมิภาค นอกจากนี้ สำหรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ได้มุ่งเน้นปรับปรุงโรงเรียน อาชีวเกษตรและอุตสาหกรรม เน้นขยายการรับนักเรียนอาชีวศึกษาระดับวิชาชีพชั้นสูงและปรับปรุงคุณภาพของวิทยาลัยเทคนิค ส่วนในระดับอุดมศึกษา เน้นเพิ่มจำนวนนักศึกษาในสาขาวิชาแพทย์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524)

เริ่มมีการวางแนวทางการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น มีการเปลี่ยนระบบการศึกษาจาก 4:3:3:2 มาเป็น 6:3:3 ดังในปัจจุบัน เริ่มให้ความสำคัญทั้งในด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ระบบการศึกษา หลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เร่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่นและส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ปรับปรุงหลักสูตรและขยายการรับนักเรียนระดับวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยเทคนิคภูมิภาค และเร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมถึงขยายปริมาณตามความต้องการและความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมการปรับปรุงโครงสร้างและการดำเนินงานของสถาบัน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 – 2529)

เน้นปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาทุกระดับ เริ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและเทคโนโลยีการศึกษา สนับสนุนให้มีความเสมอภาคทางการศึกษามุ่งกระจายบริการทางการศึกษาและสถานศึกษาให้ทั่วถึงโดยเฉพาะในส่วนของสถานศึกษาทางวิชาชีพเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการกำลังคนของประเทศ อีกทั้งยังเริ่มให้ความสำคัญกับพัฒนาการของผู้เรียนในด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากด้านวิชาการ เช่น ระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม จัดและส่งเสริมนันทนาการ รวมถึงผลักดันให้สถานศึกษาเป็นแหล่งบริการศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬาของชุมชน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534)

เน้นขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในทุกๆระดับ ผ่านการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพและปริมาณให้เหมาะสมกับความจำเป็นในการใช้ครู เร่งรัดปรับปรุงและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอนุบาล และระดับก่อนประถมศึกษา เร่งจัดการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1-6) ให้ทั่วถึงพร้อมทั้งปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มุ่งขยายระดับมัธยมศึกษาเพื่อยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น พัฒนาหลักสูตรระดับอาชีวศึกษาให้ได้คุณภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี ตลอดจนตรงกับ

ความต้องการของตลาดแรงงาน พัฒนาระดับอุดมศึกษาโดยมุ่งการผลิตบัณฑิต การวิจัยและการบริการทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 – 2539)

ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน จาก 6 ปีเป็น 9 ปี และสนับสนุนให้สถาบันของรัฐดำเนินการได้อย่างอิสระ เริ่มให้ความสำคัญกับการวางแนวทางให้ระบบการศึกษาสามารถปรับตัวได้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว และสร้างความสมดุลในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญต่อการขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เร่งรัดการผลิตกำลังคนในสาขาที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ฝึกอบรมครูอาจารย์ในสาขาที่ขาดแคลน โดยขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและร่วมมือกับสถานประกอบการ สนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น ปรับปรุงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชน รวมถึงให้มีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในและนอกระบบให้มากขึ้น

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)

สืบเนื่องจากการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้เริ่มมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคนให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และประชาธิรัฐ หลักการดังกล่าวสะท้อนอยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ ซึ่งมุ่งให้การศึกษากลายเป็นแกนหลักในการพัฒนาคนควบคู่กับการสร้างสังคมที่พึงประสงค์ ผ่านการจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาบุคคลในสี่ด้านอย่างสมดุลและกลมกลืนกัน คือ ด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสังคม ตลอดจนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ ยังได้ปรับแนวการจัดการใหม่ ให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รูปแบบการสอนหลากหลาย ทุกส่วนของสังคมเอื้อต่อการเรียนรู้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)

เน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังพื้นที่ทุกส่วนของสังคม เพื่อให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ และผลการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและ ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น สถานศึกษา หลายแห่งมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่มาจากผู้ปกครองและชุมชนอย่างเต็มรูปแบบ รวมทั้งการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้นตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางของประเทศในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืนรวมถึงมีการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554)

ได้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดแผน ซึ่งมีการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติเข้ามาเป็นตัวบูรณาการเชื่อมโยง โดยมี "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่ยั่งยืน และมุ่งไปสู่การอยู่ดีกินดีมีสุขของประชาชน โดยเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาตินี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ สังคม คุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน สนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรประชาคม ภาคประชาชน ภาคเอกชน และสถาบันในสังคมต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง รวมทั้งมีการพัฒนาระบบและกลไกการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลแผนเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลทุกระดับที่จำเป็นต้องใช้ให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย ข้อมูล ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2552 - 2559)

มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศ ทั้งด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้านคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนการเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการศึกษา โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุม ทั้งการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษา การผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคน การส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

(ร่าง) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2556 - 2559)

วัตถุประสงค์ของแผน ประกอบด้วย 3 ประการ คือ

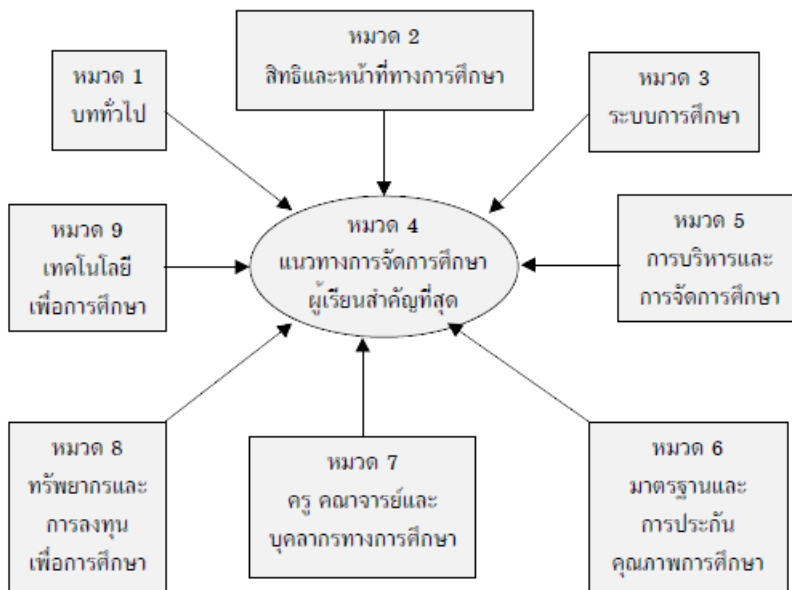
- 1) พัฒนาคอนออย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมพลเมืองวิถีประชาธิปไตย
- 3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เป็นฐานการเรียนรู้ สร้างสรรค์ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

กระบวนการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

ความพยายามในการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยในยุคปัจจุบันนับได้ว่าเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีการบรรจุสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญหลายมาตรา และมีการออกกฎหมายเพื่อรองรับการทำงานของผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาทั้งระบบอย่างแท้จริง นั่นคือ **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542** เป็นกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งต่าง ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของไทย

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อเน้นย้ำว่า **“ผู้เรียนสำคัญที่สุด”** การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเนื้อหาสาระที่สำคัญประกอบไปด้วย 9 หมวด โดยมีหมวดที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปคือ **“แนวทางการจัดการศึกษา”** เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ และมีหมวดอื่น ๆ เป็นปัจจัยส่งเสริมเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ภาพที่ 109: องค์ประกอบสาระสำคัญของพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ที่มา: ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ รุญเจริญ (2545)

สาระสำคัญของพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักให้ผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตน ให้ความสำคัญทั้งในด้านความรู้และคุณธรรม ในด้านสาระความรู้ ต้องมีการบูรณาการความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับ

การศึกษา รวมถึงมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งให้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา ตลอดจนหลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทต้องมีความหลากหลาย โดยส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นความเป็นไทยและความเป็นพลเมืองดี การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ แล้วจึงให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคมและประเทศชาติ สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มเรื่องการพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสังคมศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ยังได้กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาไทย ให้เกิดความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน อีกทั้งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักการสำคัญดังกล่าวตรงกับแนวคิด “การศึกษาเพื่อปวงชน” (Education for All) และ “ปวงชนเพื่อการศึกษา” (All for Education) อันเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก

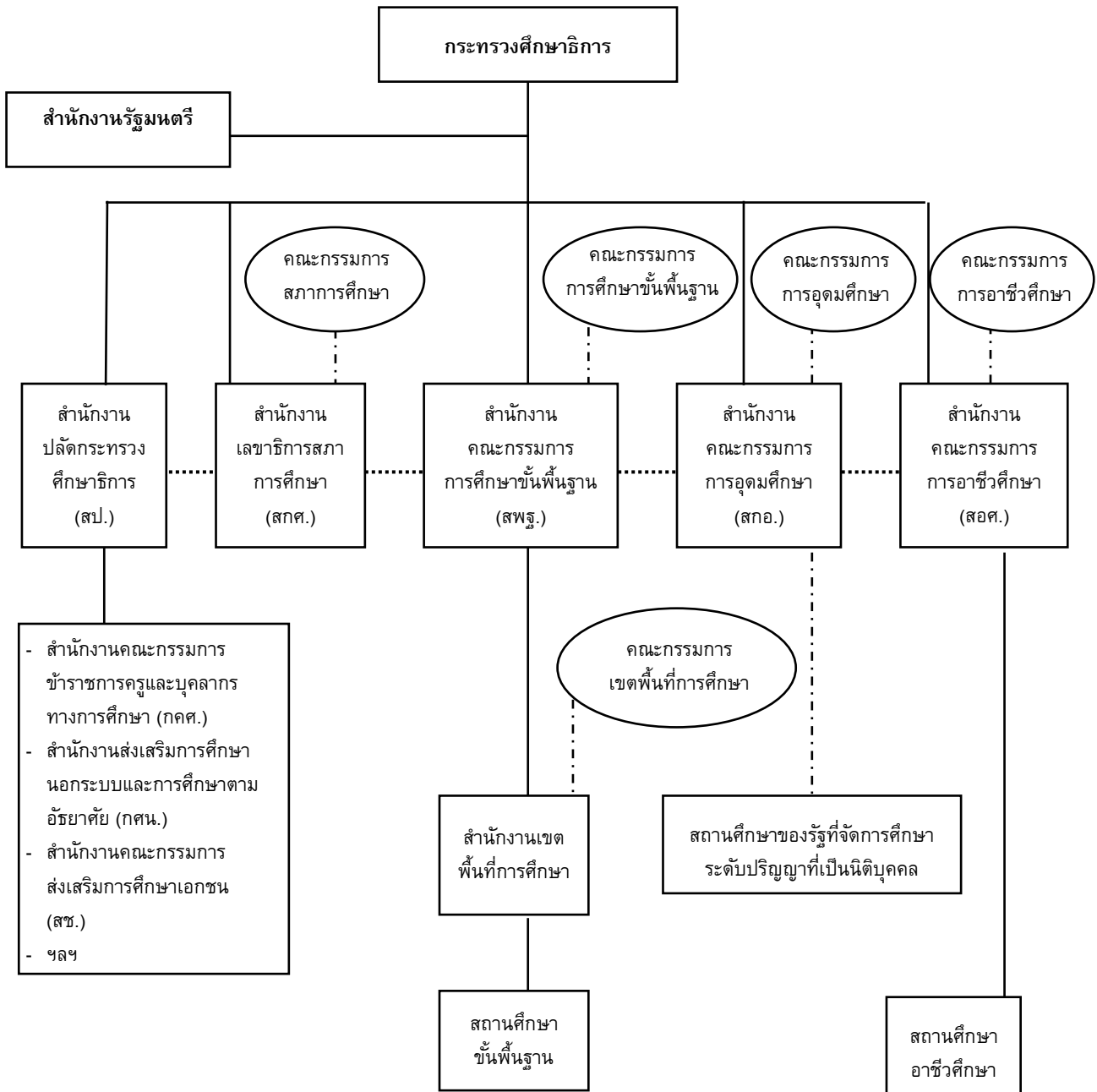
นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังได้มีความพยายามในการปฏิรูประบบราชการไทย เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และลดขั้นตอนล่าช้ายุ่งยากในการทำงาน โดยในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการนั้น การปฏิรูประบบบริหารราชการและการจัดการศึกษาได้ผ่นหน่วยงานทางการศึกษา คือทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เข้ามารวมกับกระทรวงศึกษาธิการ และได้ยุบรวมกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเข้าด้วยกัน เกิดเป็นการจัดระเบียบบริหารราชการในกระทรวงที่มีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือในรูปคณะกรรมการจำนวนสี่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเป็นผู้ตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

ตารางที่ 38:เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ

โครงสร้างเดิม	โครงสร้างใหม่
สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัย	สำนักงานรัฐมนตรี
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ยกเว้นสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ) กรมการศึกษานอกโรงเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกรมสามัญศึกษากรมวิชาการ และสำนักงานศึกษาธิการ-จังหวัดและสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน	สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กรมอาชีวศึกษา ยกเว้นสถาบันเทคโนโลยี-ปทุมวัน	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ภาพที่ 110: โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 1 (พ.ศ. 2542 - 2552)

เจตจำนงของการปฏิรูปการศึกษาคือเป็นไปเพื่อการปรับทั้งระบบ ตั้งแต่กระบวนการและเป้าหมายของการเรียนรู้ การคิดของบุคคลและสังคมที่เกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อนำไปสู่ประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมในอนาคต โดยเป้าหมายที่สำคัญที่สุดจะมุ่งเกิดเจตคติต่อตนเอง สังคม เพื่อนร่วมโลกและธรรมชาติ การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นเสมือนการรื้อ ปรับปรุง ยกเครื่องและเปลี่ยนแปลงการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ทำให้ไม่เกิดความรุนแรงหรือกระทบในทางเสียหายน้อยที่สุด โดยมีเป้าประสงค์สำคัญคือ (ประเวศ วะสี, 2542)

- เป็นการศึกษาสำหรับประชาชนอย่างทั่วถึง มีความยืดหยุ่น หลากหลายเหมาะสมกับประชาชนทุกกลุ่มในสังคม
- เปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีความร่วมมือกันในการจัดการศึกษา
- ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้มีกระบวนการที่ง่าย สนุก และพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์
- ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในการจัดการและตรวจสอบให้บรรลุเป้าประสงค์ของการศึกษา
- สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพไปด้วยกัน

ภาพที่ 111: การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 1

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักที่ดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษาและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น เพื่อเตรียมเยาวชนของชาติให้มีความรู้ความสามารถ ได้มาตรฐานสูงเหมาะสมกับความต้องการของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์

โดยกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในสี่ด้าน คือ (1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา (2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา (3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และ (4) การปฏิรูประบบบริหารการศึกษาทั้งนี้ได้มีการดำเนินการดังนี้

- การปฏิรูปการศึกษาจะต้องเน้นการพัฒนา "คุณภาพการศึกษา" โดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านการปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู วิธีการเรียนของผู้เรียนและการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- องค์ประกอบหลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา

- การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาจะเน้นยุทธศาสตร์หลัก 5 ประการคือ
  1. กระจายอำนาจให้สถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติมีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานที่รับผิดชอบ
  2. ใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ
  3. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  4. สร้างระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ
  5. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ได้เต็มศักยภาพ

นโยบายด้านการศึกษาที่สำคัญในช่วงดังกล่าว เมื่อพิจารณาตามวาระของรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สามารถสรุปได้ดังนี้

นายสมศักดิ์ ปรีศนาหันทกุล (พ.ศ. 2542 – 2544)

- เปลี่ยนแปลงระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จากการสอบ Entrance มาเป็นระบบ Admission โดยใช้ผลการเรียนเฉลี่ย (GPA, PR)
- วางระบบประกันคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ โดยจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ในปีพ.ศ. 2543 เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา
- พัฒนาระบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ
- มีนโยบายบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ไว้ในหลักสูตรทุกระดับ โดยให้นำเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม เป็นการเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยให้มีการเรียนการสอนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 คาบ และให้มีการเน้นการปฏิบัติจริง

ศ. น.พ. เกษม วัฒนชัย (พ.ศ. 2544), พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544) และ

นายสุวิทย์ คุณกิตติ (พ.ศ. 2544 - 2555)

ในช่วงเวลาเพียงปีเศษระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 - เดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงศึกษาธิการถึง 3 ท่านอย่างไรก็ตาม ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาของไทยในหลายส่วน โดยเฉพาะหลักสูตรการเรียนการสอน โดยภาพรวมของการพัฒนาการศึกษาในช่วงดังกล่าวอาจสรุปได้ว่ามุ่งเน้นการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยยึดหลัก **“การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และ**

สร้างงาน”เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเที่ยงธรรมในการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- กำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยมีสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 8 กลุ่มได้แก่ (1) ภาษาไทย (2) คณิตศาสตร์ (3) วิทยาศาสตร์ (4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (5) สุขศึกษาและพลศึกษา (6) ศิลปะ (7) การงานอาชีพและเทคโนโลยีและ (8) ภาษาต่างประเทศ
- ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์ สร้างนิสัยรักการอ่าน โดยจัดให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างทั่วถึง
- เพิ่มการกระจายโอกาสทางการศึกษาในคนไทยทั่วประเทศโดยพัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศ
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมจัดการศึกษา จัดให้มีวิทยาลัยชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ยังขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา
- ส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับในสังคม รวมทั้งพัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม
- ปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และพัฒนาถึงระดับปริญญาตรี เพื่อตอบสนองต่อภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าฝึกทักษะในสถานประกอบการ

ดร.อดิศักดิ์ โพธารามิก (พ.ศ. 2546 – 2548)

สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ พัฒนาให้มีความรู้และจริยธรรม ปลูกฝังความรู้ที่ทันโลกและคุณค่าที่ดีของวัฒนธรรม เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอนทุกรูปแบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยคำนึงถึงคุณค่าของลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

- ปรับกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา เป็นกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาก่อนเป็นอันดับแรกและผ่อนชำระเมื่อมีรายได้
- โครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน” เน้นพัฒนาโรงเรียนในทุกๆ อำเภอทั่วประเทศ เพื่อขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านวิชาการของโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนเพื่อให้

เยาวชนไทยที่อยู่ห่างไกลมีโอกาสเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้เน้นการปูพื้นฐานการเรียนรู้ให้กับเด็กตั้งแต่วัยปฐมวัยให้รู้จักการวิเคราะห์เป็น และรู้จักใช้ความคิด ตลอดจนขยายผลจากโรงเรียนต้นแบบเป็น**โรงเรียนพี่เลี้ยง**ให้แก่โรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีความต้องการร่วมสร้างคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างเป็นเครือข่าย

- เร่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ ในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยรัฐบาลจะร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อสร้างและบริการองค์ความรู้ให้กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ อาทิ ห้องสมุดสมัยใหม่ อุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ส่งเสริมสถานศึกษาที่เอาใจใส่ดูแลเด็กและครอบครัวที่อบอุ่น โดยมีหน่วยบริการเคลื่อนที่ **“คาราวานเสริมสร้างเด็ก”** เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับพ่อแม่เกี่ยวกับวิธีการดูแลบุตรที่ถูกต้อง
- สนับสนุนการฝึกทักษะและการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในช่วงวัยทำงาน และพัฒนามาตรฐานวิชาชีพของแรงงาน
- สนับสนุนผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ระดับพื้นฐานถึงอุดมศึกษา เช่น การเพิ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์ การให้สถาบันวิจัยมีส่วนร่วมในการผลิตบุคลากรระดับปริญญาโทและเอก

นายจาตุรนต์ ฉายแสง (พ.ศ. 2548 – 2549)

มีการประกาศเจตนารมณ์ในปี 2549 เป็น **“ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน”**โดยมุ่งหวังให้ครูและผู้เรียนปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การเรียนการสอนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยตนเอง เน้นการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- ปรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. 2544 โดยมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อตามแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีแสวงหาความรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว
- จัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ

ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอาน (พ.ศ. 2549 –2551)

เร่งการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคอนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา ส่วนในด้านการจัดการศึกษาเน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน

นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (พ.ศ. 2551) และ นายศรีเมือง เจริญศิริ (พ.ศ. 2551)

เน้นการลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ โดยครอบคลุมการพัฒนาครูหลักสูตร สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพและความรู้ของนักเรียนตามแผนการเรียนการสอนอย่างสัมพันธ์กับทรัพยากรและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และการเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาในภูมิภาค

- จัดให้คนไทยทุกคนมีโอกาสรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก และผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
- เพิ่มโอกาสในการศึกษาต่อผ่านกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาและเชื่อมโยงกับนโยบายการผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของประเทศ รวมทั้งต่อยอดให้ทุนการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ
- ปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพและคุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม
- พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาให้มีความเป็นเลิศด้านการศึกษาวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรม การให้บริการวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และการผลิตและพัฒนากำลังคน ให้สอดรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการ พร้อมทั้งเร่งผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพและมีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านต่าง ๆ เช่น ปิโตรเคมีซอฟต์แวร์ อาหาร สิ่งทอ บริการสุขภาพ การท่องเที่ยว และการบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการ เป็นต้น ตลอดจนจัดให้มีการรับรองสมรรถนะของบุคคลในการประกอบอาชีพและสานต่อการขยายบทบาทศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน

- พัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทยพร้อมทั้งขยายบทบาทของระบบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ผ่านองค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ ระบบห้องสมุดสมัยใหม่ อุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ ศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะและผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ
- การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ **การกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551** เป็นกรอบทิศทางและเกณฑ์การประเมินผลซึ่งจัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนโดยมีหลักการเพื่อเป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร คิด แก้ปัญหา มีทักษะชีวิต และมีทักษะเทคโนโลยี

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561)

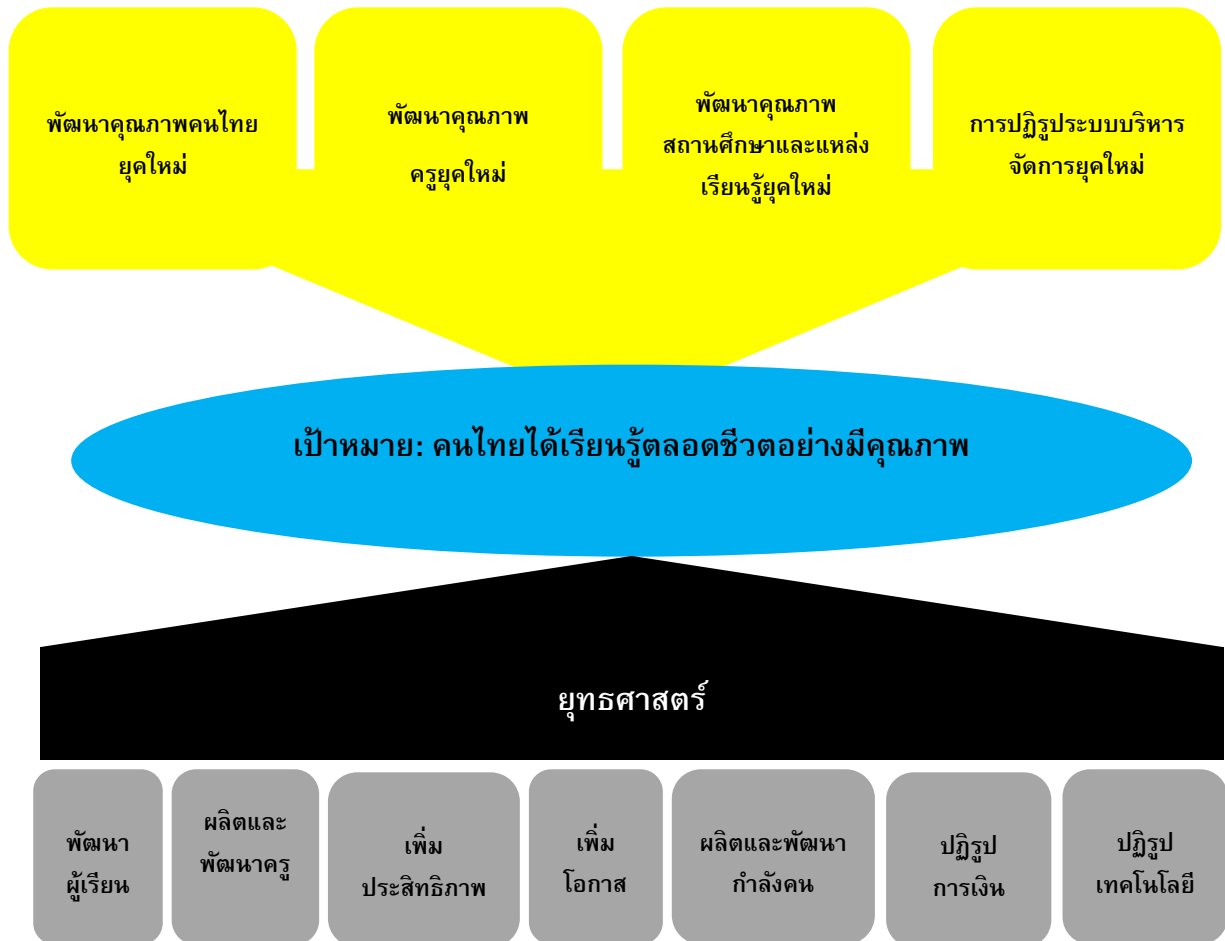
มีเป้าหมายเพื่อจัดการกับปัญหาที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาในระบบการศึกษา พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อการจัดการศึกษา ตลอดจนการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปการศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์ให้ **“คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป้าหมายภายในปี 2561”** มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลักสามประการ คือ

1. ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย โดยการพัฒนาสถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา ส่งเสริมวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่งดีและมีใจรักมาเป็นครูคณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
2. เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกมีโอกาเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกระบบการศึกษาด้วย

ในส่วนของกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีการวางแนวทางดังนี้

- พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู
- พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย
- พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่ การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
- การดำเนินการจะยึดตามกรอบยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ใน 8 ประเด็นคือ
  1. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
  2. การผลิตและพัฒนาครูคณาจารย์
  3. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการศึกษาและการมีส่วนร่วม
  4. การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา
  5. การผลิตและพัฒนากำลังคน
  6. การปฏิรูปการเงินเพื่อการศึกษา
  7. การปฏิรูปเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
  8. การแก้ไขกฎหมายทางการศึกษา

ภาพที่ 112: การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2

นโยบายด้านการศึกษาที่สำคัญในช่วงดังกล่าว เมื่อพิจารณาตามวาระของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สามารถสรุปได้ดังนี้

นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ (พ.ศ. 2551-2553)

เน้นปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบโดยปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และระดมทรัพยากรเพื่อการปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาครู พัฒนาหลักสูตร ปรับหลักสูตรวิชาแกนหลักปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ ปรับบทบาทการศึกษานอก

โรงเรียนเป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

1. ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง
  - เน้นนโยบายการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบอย่างเป็นรูปธรรมไปยังเขตพื้นที่การศึกษามากขึ้น โดยบทบาทของเขตพื้นที่การศึกษาต้องรับผิดชอบงานนโยบายและงานพัฒนา รวมทั้งงานแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ และส่วนกลางจะลดบทบาทลงมาเป็นผู้กำกับติดตามประเมินผล ให้คุณให้โทษและป้อนบำเหน็จความดีความชอบ
  - เร่งทำ “แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด” และ “แผนพัฒนาการศึกษากลุ่มจังหวัด” เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงในการพัฒนาการศึกษาระหว่างจังหวัด
  - ผลักดันให้มี “โรงเรียนดี 3 ระดับ” เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนในโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพที่อยู่ใกล้บ้าน ทำให้เด็กได้อยู่กับครอบครัวเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้มีใจความเข้มแข็ง โดยโรงเรียนดี 3 ระดับ ประกอบไปด้วย (1) โรงเรียนดีระดับชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนอยู่ในกรุงเทพฯ และโรงเรียนประจำจังหวัดเน้นพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ การพัฒนาครูและหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้จะต้องพัฒนาไปถึงขั้นการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนด้วย (2) โรงเรียนดีระดับอำเภอซึ่งเป็นโรงเรียนในฝันเดิม โดยจะเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ เน้นสร้างปัจจัยพื้นฐานต่างๆ และ (3) โรงเรียนดีระดับตำบล จะเน้นการพัฒนาครูในวิชาหลักต่างๆ แก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น โดยจะมีการนำเทคโนโลยีมาใช้และสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน
  - ริเริ่ม “นโยบาย 3D” เพื่อสร้างกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย (Democracy) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย (Decency) และกิจกรรมป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด (Drug) มีจุดประสงค์ในการให้เด็กที่จบการศึกษาออกมา เป็นเด็กเก่ง เด็กดี มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
2. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อให้สนองตอบความต้องการด้านบุคลากรของภาคเศรษฐกิจ
3. พัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ครูดีครูเก่ง มีคุณธรรม มีคุณภาพ และมีวิถีสอนสูง
  - ลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนตาม “โครงการคืนครูให้นักเรียน” เช่น ให้นักศึกษา หรือหนุ่มสาวที่จบใหม่ ไปทำงานด้านธุรการในสถานศึกษา เพื่อให้ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่ธุรการไปทำการสอนอย่างเต็มเวลา

- ดูแลคุณภาพชีวิตของครู ด้วยการจัดตั้ง *กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตครู* เพื่อช่วยเหลือส่งเสริมสวัสดิการครู และการแก้ปัญหาหนี้สินครู โดย *ปรับโครงสร้างหนี้*
  - ลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เน้นการพัฒนาเนื้อหาสาระและบุคลากรให้พร้อมรองรับและใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า
  - เปลี่ยนเกณฑ์ประเมินวิทยฐานะจากเดิมที่เน้นเอกสาร เป็นเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนเป็นหลัก
  - จัดตั้ง *“คณะกรรมการวางแผนผลิตและพัฒนาครู”* เพื่อวางแผนผลิตครู 2 กลุ่ม คือ *กลุ่มครูของครู* ที่จะขาดแคลนในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า และ *กลุ่มครูของนักเรียน* ที่ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิตครูในระยะยาวอย่างเป็นระบบว่า จะผลิตครูสาขาใดเท่าใด ใครจะผลิตเท่าใด
  - โครงการ *“ครูพันธุ์ใหม่”* ที่เน้นการจูงใจให้คนเก่งและดีเข้ามาเป็นครูมากขึ้น โดยจะต้องมีหลักประกันต่างๆ ตอบแทนให้อย่างเหมาะสม
4. จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน
5. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามศักยภาพปรับเงินเดือนค่าตอบแทนของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น โดยภาครัฐเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของการใช้ทักษะอาชีวศึกษาเป็นเกณฑ์กำหนดค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในงาน ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้นวัตกรรม ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา
- สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมาเรียนสายอาชีพมากขึ้น
  - สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน
  - กำหนดมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ
  - เร่งรัดการจัดตั้งสถาบันอาชีวศึกษา
  - เร่งกำหนดวิธีการจัดตั้ง *กองทุนเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ* ซึ่งเป็นกองทุนที่กำหนดไว้ในกฎหมายการอาชีวศึกษาเพื่อช่วยในการพัฒนาคุณภาพครู นักเรียน และสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน
  - กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้กู้ยืมเงินเป็นลำดับต้น และการใช้ กยศ. เป็นกลไกในการจูงใจให้เรียนสายอาชีพมากขึ้นมีการปรับเกณฑ์การกู้ยืมโดยเพิ่มวงเงินกู้ยืมปรับคุณสมบัติผู้กู้ยืม โดยการเปิดโอกาสให้ผู้กู้ยืมที่มีฐานะยากจนเป็นลำดับแรก ตลอดจนปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ

กองทุนกยศ.ให้มีการประนอมและไกล่เกลี่ยหนี้ รวมทั้งขยายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษาและปริญญาตรีเพิ่มขึ้น

- แต่งตั้ง “คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อการศึกษา” (กรอ.ศธ.) ขึ้น เพื่อให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยวางแผนการศึกษาร่วมกันทั้งระบบ
6. เร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีบูรณาการในทุกระดับการศึกษาและในชุมชน โดยใช้พื้นที่และโรงเรียนเป็นฐานบูรณาการทุกมิติ และยึดเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นหลักในการยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและวิจัยพัฒนาในภูมิภาค รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน โดยเชื่อมโยงบทบาทสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา
  7. ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้
    - เน้นการพัฒนา “ระบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวล” ซึ่งถือเป็นการต่อยอดให้กระจายในวงกว้างมากขึ้น โดยจะพยายามทำให้เป็นระบบการเรียนการสอนที่สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างเรียนแบบสื่อสารสองทาง (Interactive) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นายชินวรณ์ บุญยเกียรติ (พ.ศ. 2553 – 2554)

พยายามเร่งรัดขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง เน้นการปฏิรูปอย่างเป็นองค์รวมโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง และใช้การศึกษาเป็นธงนำในการขับเคลื่อนพัฒนาทุกด้าน โดยมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตลอดชีวิต มีจุดเน้นที่ตัวผู้เรียนและมีตัวชี้วัดของการพัฒนาการศึกษาทุกระดับที่ชัดเจนโดยมีแนวนโยบายดังนี้

1. คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยสร้างความรู้ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมด เพื่อสร้างกระแสการขับเคลื่อนต่อสังคมในวงกว้าง โดยมุ่งหวังให้ทุกภาคส่วนร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน คือสร้างเด็กให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีความสามารถ อยู่ร่วมในสังคมโลกได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานความเป็นไทย และส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโดยให้บูรณาการกับวิชาการลูกเสือไทย ปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผล และการจัดกิจกรรม โดยลดการเรียนทางวิชาการลง และนำวิชาเกี่ยวกับทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม เข้ามาแทน

2. เดินหน้าโครงการเรียนฟรี เรียนดี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ
3. จัดตั้งโรงเรียนดีประจำตำบล มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ด้อยโอกาสในชนบท มีการบริหารจัดการโดยข้อมูลที่ชัดเจน (School-based Management) ร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยในการกระจายอำนาจให้ออบต. และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน และกำกับดูแลโรงเรียนในพื้นที่
4. ส่งเสริมการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสร้างสถาบันศึกษาปอเนาะระดับอำเภอ
5. สร้างแหล่งเรียนรู้ภาคฤดู โดยร่วมมือกับอบต. ในการจัดตั้งกศน. ตำบล ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเชื่อมโยงกับเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา
6. สร้างเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา (National Education Network: NEd-Net) โดยมีรูปแบบเป็นสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ เป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ ให้บริการเครือข่ายเพื่อการศึกษาวิจัยแก่ทุกองค์กร รวมถึงมีการออกระเบียบว่าด้วยกองทุนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
7. สร้างขวัญและกำลังใจครู
  - เร่งดำเนินการพ.ร.บ.เงินเดือนและวิทยฐานะครู เพื่อให้ครูได้ปรับเข้าสู่โครงสร้างเงินเดือนใหม่เช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนที่ได้รับการปรับไปแล้ว
  - สร้างเครือข่ายพัฒนาชีวิตครู โดยให้ครูใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู โดยตั้งเป็นเครือข่ายในรูปแบบองค์กรมหาชน ให้ครูได้พัฒนาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
  - สร้างเครือข่ายพัฒนาวิชาชีพครู ทำให้ใบประกอบวิชาชีพครูมีศักดิ์ศรี เช่นเดียวกับใบประกอบวิชาชีพอื่น ๆ
  - ดูแลขวัญและกำลังใจครู ให้ความสำคัญกับเงินวิทยพัฒน์และกองทุนพัฒนาครู
8. สนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยให้มีการตั้งคลังองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี สำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ (MOE Clearing House) เพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ และเป็นเครือข่ายให้องค์กรอื่น

นายวรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล (พ.ศ. 2554 – 2555)

มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศผ่านการส่งเสริมการมีงานทำ โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานและสร้างรายได้ระหว่างเรียน ส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อการศึกษา ตลอดจนผลักดัน “หลักสูตรมัธยมศึกษาเชิงปฏิบัติการ” ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมจากหลักสูตรเดิมที่มีการแบ่งเป็นสายวิทยาศาสตร์ และสายศิลปศาสตร์/ภาษา ที่มุ่งเน้นให้เรียนต่อในมหาวิทยาลัย โดยหลักสูตรใหม่จะให้น้ำหนักความสำคัญกับสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับ

วิชาชีพให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่และตัวนักเรียน ทั้งนี้หลักสูตรดังกล่าวจะเชื่อมต่อกับนโยบาย “กองทุนตั้งตัวได้” ที่จะมีการตั้งคณะทำงานพิจารณาว่าในแต่ละพื้นที่มีศักยภาพที่จะสร้างผลผลิตในด้านใด และสถานศึกษาจะต้องมีวิสาหกิจของตนเอง ถือเป็นจัดการเรียนการสอนทั้งระบบที่เน้นให้เป็น “หลักสูตรการมีงานทำ” ยึดตามกลุ่มอาชีพ ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิชาการและวิจัย โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับ สพฐ.

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิด “โครงการครูคืนถิ่น” เพื่อเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการยื่นเรื่องขอย้ายคืนถิ่นกลับบ้านเกิดได้ ซึ่งโครงการนี้เกี่ยวข้องกับครอบครัวครูนับแสนครอบครัว นับเป็นโครงการที่จะทำให้เกิดการหมุนเวียนครูครั้งใหญ่ของประเทศ

ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ธาดาธำรงเวช (พ.ศ. 2555)

มีปรัชญาจากนโยบายรัฐบาลว่า "การศึกษาจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของประชาชน ประชาชนที่เข้มแข็งและมีความรู้ คือทุนที่มีพลังในการต่อสู้กับความยากจน" มองว่าการศึกษาคือกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน และในแง่ของวิธีการจะมุ่งเน้นการกระจายประโยชน์อย่างเท่าเทียม จัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับทุกคนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสำหรับเยาวชนทุกคนทุกพื้นที่ และจัดการอุดมศึกษาโดยป็นนักศึกษาไทยให้ป็นมืออาชีพ

- "จัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเยาวชนทุกคน" ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เยาวชนต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกันทุกแห่งไม่ว่าในเมืองหรือชนบท ไม่ว่าจะป็นโดยรัฐหรือเอกชน และเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องป็นแรงงานที่มีคุณภาพ โดย **รัฐบาลประกันรายได้ 300 บาทต่อคนต่อวัน**
  - "ป็นนักศึกษาไทยให้ป็นมืออาชีพ" สำหรับระดับชั้นอุดมศึกษา และอาชีวศึกษา มีเป้าหมายให้นักเรียนและนักศึกษา เติบโตป็นพลเมืองโลกที่ทันสมัย มีทักษะหลากหลาย มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกได้ และอยู่ร่วมกันป็นสังคมที่วางอยู่บนฐานความรู้ โดย **รัฐบาลประกันรายได้ปริญญาตรี 15,000 บาท ต่อเดือน**
จากเป้าหมายดังกล่าว ได้มีการวางแนวนโยบายดังนี้
1. ขยายโอกาสทางการศึกษาโดยขยายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้สามารถได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม กระจายความป็นเลิศที่มีกระจุกตัวอยู่ในเมืองไปสู่นักเรียนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชนบท ผ่านการดำเนินโครงการต่างๆ ได้แก่
    - โครงการ One Tablet per Child โดยจะดำเนินการแจก Tablet PC ให้เด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไปโรงเรียน

- ติดตั้งสัญญาณไวไฟ (Wi-Fi) ฟรี ในที่สาธารณะ
  - สร้างห้องการเรียนรู้ ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยมีครูมาเปิดสอนพิเศษ (รัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย) ติดตั้งซอฟต์แวร์การศึกษาและ e-Book ทำให้เกิด e-Learning เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
  - โครงการ e-Education พัฒนาโปรแกรมและเนื้อหาที่จะพลิกโฉมโรงเรียนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตและส่งเสริมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงโดยใช้ระบบการศึกษาที่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง
  - โครงการโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในฝันสู่อุดมศึกษาชั้นยอด ให้มีคณะกรรมการโรงเรียน (School Board) ที่สามารถจัดจ้างคุณครูใหญ่และครูที่มีความสามารถเป็นเลิศ สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักเรียน เช่น หอพัก รถโรงเรียน จักรยาน ฯลฯ
  - โครงการพลังครู พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา แก้ไขปัญหาหนี้สินครู โดยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส ด้วยการอบรมคุณธรรม ทำบัญชีครัวเรือน ปรับโครงสร้างหนี้ นำหนี้ในระบบมาเป็นหนี้ในระบบ และเพิ่มรายได้พิเศษให้เพียงพอ และขยายโอกาสใหม่ ๆ
  - โครงการศูนย์การศึกษานานาชาติ
  - โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งพยาบาล เพื่อดูแลเด็ก ๆ และสามารถสอนหนังสือได้ด้วย
  - โครงการโรงเรียนตัวอย่างในทุกอำเภอ พัฒนาศักยภาพของโรงเรียนให้เป็นเลิศ โดยใช้การติดต่อสื่อสารด้วยวิทยาการที่ทันสมัย
2. ขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ให้นักเรียนสามารถเข้าเรียนได้โดยที่ผู้ปกครองและนักเรียนไม่ต้องมีความกังวลในเรื่องทุนการศึกษา รัฐบาลจึงมีโครงการ เช่น
- Smart Card เพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - โครงการเรียนก่อนผ่อนทีหลัง ส่งคืนเมื่อมีรายได้ (Income Contingency Loan Program)
  - โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งทุน เพื่อเป็นทุนการศึกษาสำหรับไปศึกษาต่อในต่างประเทศ
  - กองทุนตั้งตัวได้โดยตั้งเป็นกองทุนในมหาวิทยาลัยทั้งรัฐและเอกชน เพื่อสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ให้เกิดการนำองค์ความรู้ไปสู่การใช้ในเชิงพาณิชย์
3. เพิ่มโอกาสในการเพิ่มพูนและฝึกฝนทักษะ ตั้งเป้าหมายให้นักเรียนทุกคนสามารถเติบโตได้ในโลกที่เป็นจริง โดยอาศัยการเรียนรู้แบบการทำกิจกรรม (Activity-Based Learning) เช่น
- ส่งเสริมอาชีวศึกษา ให้มีความสำคัญมากขึ้น มีความรู้ทางปฏิบัติอย่างแท้จริงเป็นมืออาชีพโดยจัดตั้งศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix It Center) เพื่อให้นักเรียนอาชีวศึกษาได้ฝึกฝนทักษะของตนพร้อม ๆ กับให้บริการซ่อมราคาประหยัดแก่ประชาชนในชุมชน

- โครงการอัจฉริยะสร้างได้ ให้นักเรียนค้นหาความถนัดของตนเอง ในทุก ๆ สาขา
  - โครงการ 1 คนตรี 1 กีฬา 2 ภาษา สนับสนุนให้เยาวชนได้มีความสามารถที่จะเข้าร่วมแข่งขัน เพื่อความเป็นเลิศทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ
  - ปรับปรุงหลักสูตร เลิกการท่องจำ รวมถึงมีการวัดผลที่มีมาตรฐานทันสมัย
4. การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการส่งเสริมการศึกษานอกระบบ โดยใช้ห้องสมุดพิพิธภัณฑสถาน หอศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรมต่างๆ รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ
- โครงการ “Internet ตำบล” และ “Internet หมู่บ้าน” (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนค้นหาความถนัดของตนเอง เรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา (พ.ศ. 2555-2556)

มีความพยายามในการแก้ปัญหาการศึกษาไทยที่ใช้เวลาเรียนมาก เรียนรู้ได้น้อย มีความเครียด และคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาดำ ผ่านการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาที่เน้นปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานให้เหมาะสม มีบทบาทในการสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายด้านอื่น รวมทั้งมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยมีนโยบายที่สำคัญ ได้แก่

1. เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้ศึกษา
  - ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ทบทวนเนื้อหาสาระในหลักสูตรที่เด็กและเยาวชนต้องเรียนเพื่อให้มีความรู้พื้นฐานและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยยกเลิกการเรียนเนื้อหา 8 กลุ่มสาระที่มีแต่เดิมลง และยกเครื่องโครงสร้างเนื้อหาใหม่เป็น 6กลุ่มสาระประสบการณ์ ได้แก่ (1) ภาษาและวัฒนธรรม (Language and Culture) (2) กลุ่มสาระเรียนรู้ STEM (วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์) (3) การดำรงชีวิตและโลกของงาน (Work Life) (4) ทักษะสื่อและการสื่อสาร (Media Skill and Communication) (5) สังคมและมนุษยศาสตร์ (Society and Humanity) และ (6) อาเซียน ภูมิภาคและโลก (Asean Region and World) ตลอดจนมีให้กำหนดเวลาเรียนให้ไม่เกิน 800 ชั่วโมงต่อปี เพิ่มกระบวนการเรียนรู้ผ่านโครงการ (Project Base) ทุกระดับชั้น เน้นกระบวนการประชาธิปไตยและคุณธรรม จริยธรรมเพิ่มมากขึ้นด้วย
  - ผลิตและพัฒนากำลังคนให้ตรงกับอุปสงค์ทั้งภายในประเทศและระดับสากล เน้นในสาขาที่ขาดแคลนหรือมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เช่น บุคลากรด้านการแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และพยาบาล เป็นต้น ควรเน้นพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ความสามารถ ด้านภาษาอังกฤษ มีศักยภาพเพียงพอไปทำงานในต่างประเทศได้ และต้องมีการเตรียมคนไทยให้พร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วย โดยเร่งผลิตกำลังคนระดับ

อาชีพศึกษาด้านคอมพิวเตอร์และวิศวกรรมยานยนต์ให้เพียงพอต่อความต้องการของอุตสาหกรรมยานยนต์

- ปลุกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยให้ดำเนินการเรื่องการปฏิบัติธรรมของนักเรียนนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เน้นการปลุกฝังเรื่องความมีวินัย การแบ่งหน้าที่การทำงาน จิตอาสา การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความเสียสละ ความเสมอภาค รวมถึงให้ดำเนินการนำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการครูพระสอนศีลธรรม และโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้บริหารมาดำเนินการต่อเนื่อง รวมทั้ง ควรนำเรื่องหน้าที่พลเมือง และศีลธรรมกลับมาบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน

2. เร่งพัฒนาคุณภาพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

- พัฒนาครูสาขาที่ขาดแคลน โดยเฉพาะครูที่สอนไม่ตรงตามวุฒิ และครูบรรจุใหม่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ รวมทั้งนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญ์ชาวบ้าน และบุคลากรจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นครูช่วยสอน
- พัฒนาครูให้สามารถส่งเสริม สร้างทักษะและอำนวยความสะดวกให้เด็กคิดได้อย่างถูกต้อง สร้างสรรค์
- สร้างขวัญกำลังใจและสิทธิประโยชน์เกื้อกูลให้กับครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูมีกำลังใจทุ่มเทให้การพัฒนาการเรียนการสอนมากขึ้น เช่นเงินเดือนครู การเลื่อนวิทยฐานะ ปัญหาหนี้สินครู เป็นต้น

3. สร้างโอกาสทางการศึกษา

- เน้นให้ครอบครัวผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการทุพพลภาพโดยให้มีการขยายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลกลุ่มดังกล่าวอย่างทั่วถึง เช่น โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งทุน การดำเนินโครงการระยะแรกเน้นให้โอกาสแก่คนที่ยากไร้เป็นเป้าหมายหลัก ระยะต่อมาเปิดโอกาสให้มีการสอบแข่งขัน ผู้เรียนดีจึงเป็นผู้ได้รับทุน (ทุนสำหรับเด็กเก่ง) ดังนั้น ต่อไปต้องพิจารณาทุนสำหรับผู้ยากไร้เพิ่มเติม เพื่อให้คนยากไร้มีโอกาสไปศึกษาต่อต่างประเทศอย่างเสมอภาค
- สนับสนุนการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานได้ยกระดับการศึกษาและได้รับการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความรู้เพื่อให้กลับมาเป็นกำลังการผลิตของสังคมได้

4. การแก้ไขปัญหาเสพติด มุ่งเน้นให้ทุกสถานศึกษาต้องไม่มียาเสพติด เช่นเดียวกับโครงการ"โรงเรียนสีขาว" ในอดีตที่ผ่านมา โดยให้เพิ่มเติมการดำเนินงานในเรื่องความเข้มแข็ง การติดตามอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ควรเร่งรัดให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนอื่นด้วย เช่น เด็กท้องก่อนวัยเรียน ต้องให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างถูกต้อง เด็กติดเกม ต้องสอนให้เด็กมีภูมิคุ้มกัน มีความรู้เกี่ยวกับ

การรับโทษ ปัญหาค่าทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรง ของนักเรียนนักศึกษา ต้องเร่งแก้ปัญหาและสร้างภาพลักษณ์ที่ดี โดยเฉพาะระดับอาชีวศึกษา เป็นต้น

5. การจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา (แท็บเล็ต) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต้องดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส รวมทั้งเน้นการพัฒนาเนื้อหาสาระเพื่อบรรจุในแท็บเล็ตให้มีความน่าสนใจ และส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก
6. การวิจัยและพัฒนา การวิจัยให้มุ่งเน้นงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อภาคการผลิตหรือภาคอื่นๆ ได้จริง ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น
7. กองทุนตั้งตัวได้ ควรเพิ่มระบบช่วยสนับสนุน โดยให้ดำเนินการในส่วนที่ชำนาญ สำหรับในส่วนที่ไม่ชำนาญ เช่น การทำบัญชี การบริหารจัดการธุรกิจ อาจจัดหาระบบหรือจ้างผู้อื่นดำเนินการให้
8. การบริหารจัดการ
  - พัฒนาประสิทธิภาพสถานศึกษา ให้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยจัดระบบรับส่งเด็กจากโรงเรียนขนาดเล็กต่อคุณภาพ ไปเรียนยังโรงเรียนที่มีคุณภาพดีกว่า โดยผู้ปกครองไม่เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ช่วย让孩子ได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น และเป็นการประหยัดงบประมาณ
  - บูรณาการการทำงานร่วมกับกระทรวง/หน่วยงานอื่นในการขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลเช่น การเร่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขให้เพียงพอ (นโยบายด้านสาธารณสุข) การสร้างคนที่มีฐานความรู้ ความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดความรู้ สร้างนวัตกรรมจากงานวิจัยได้ (นโยบายด้านเศรษฐกิจ) การเพิ่มบทบาทในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว (นโยบายเร่งด่วน) เป็นต้น รวมทั้งนโยบายอื่นๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับกระทรวงหลักและกระทรวงที่เกี่ยวข้องต่อไป

นายจาตุรนต์ ฉายแสง (พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน)

ตั้งโจทย์ของการจัดการศึกษาและปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยว่าการศึกษามุ่งสร้างพัฒนา และเตรียมความพร้อมประชาชนให้สอดคล้องกับสังคมโลก โดยเฉพาะสังคมโลกในศตวรรษที่ เนื่องจากการพัฒนาคนเป็นหัวใจของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จึงต้องสร้างและพัฒนาให้คนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถมีทักษะ ความถนัด ความชำนาญพร้อมจะขับเคลื่อนและยกระดับการพัฒนาประเทศสู่การเป็นประเทศพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งประเทศไทยต้องเร่ง **“ยกเครื่องการศึกษา”**ยกระดับคุณภาพการศึกษาปฏิรูประบบการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากลและสอดคล้องกับสังคมโลกยุคใหม่

ทั้งนี้ ได้มีการประกาศให้การศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ และให้พ.ศ. 2556 เป็นปีแห่ง **“การรวมพลังยกระดับคุณภาพการศึกษา”** อาศัยพลังของสังคมทั้งมวลมาช่วยกันขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแนวนโยบาย เน้นการส่งเสริมให้ภาคเอกชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งในการรับผิดชอบร่วมจัดและสนับสนุน โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21

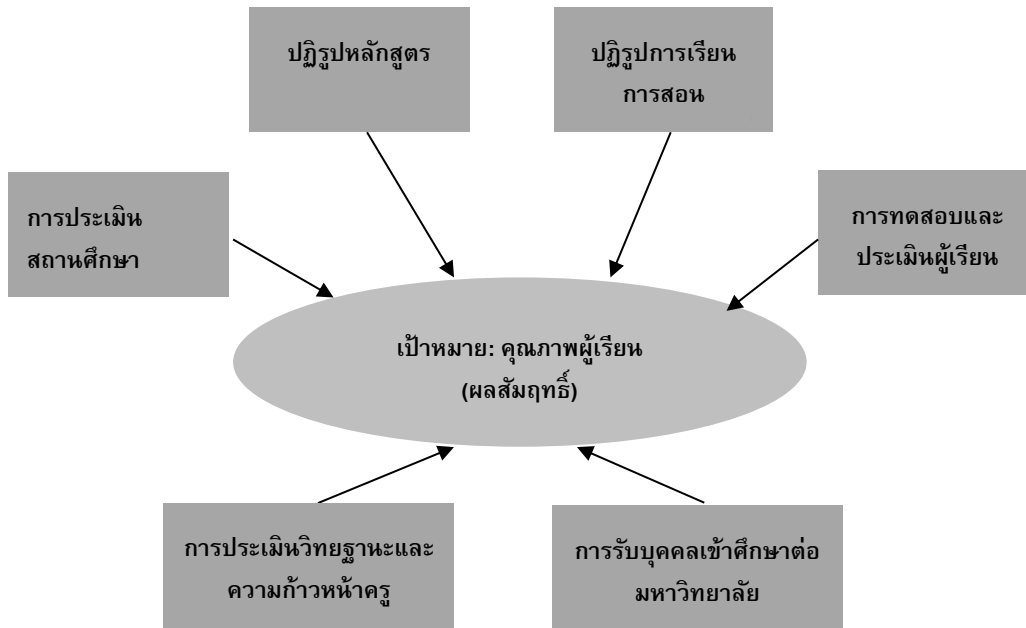
ในส่วนของการดำเนินการ ประกอบไปด้วยนโยบายที่จะเร่งรัด 8 ประการ ดังนี้

1. เร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องโดยปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนการสอน การทดสอบ/วัดและประเมินผลผู้เรียน การรับบุคคลเข้าศึกษาต่ออุดมศึกษา การประเมินวิทยฐานะและความก้าวหน้าในวิชาชีพครู และการประเมินสถานศึกษาให้สอดคล้องกัน และมุ่งไปที่คุณภาพผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์
  - เร่งรัดและสานต่อเรื่องปฏิรูปหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่เหมาะสมในทุกระดับชั้นการศึกษา
  - พัฒนาระบบการเรียนการสอนในปัจจุบันและเพื่อรองรับหลักสูตรใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น สอดคล้องกับการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ โดยจะเริ่มจากวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และการคิดวิเคราะห์
  - พัฒนาระบบทดสอบ วัดและประเมินผลทั้งภายในและภายนอกให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีมาตรฐานเทียบเคียงได้กับนานาชาติ โดยเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระในหลักสูตรและการเรียนการสอน รวมทั้งพัฒนาระบบการคัดเลือกบุคคลให้เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ปฏิรูประบบผลิตและพัฒนาครู ให้มีจำนวนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการ มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ รวมทั้งพัฒนาระบบประเมินวิทยฐานะครูให้เชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ดูแลระบบสวัสดิการและลดปัญหาที่บั่นทอนขวัญ กำลังใจของครู ให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนและคุณภาพผู้เรียน
3. เร่งนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ สร้างมาตรฐานการเรียนการสอนด้วยคอมพิวเตอร์แบบพกพา (แท็บเล็ต) และพัฒนาเนื้อหาสาระ พัฒนาครู และการวัด ประเมินผลที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งเพื่อเป็นเครื่องมือให้เกิดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

4. พัฒนาคุณภาพการอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐานเทียบได้กับระดับสากล ให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ
    - ผลักดันให้เกิดการใช้กรอบคุณวุฒิวิชาชีพตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ เพื่อมาใช้กำหนดทักษะ ความรู้ความสามารถ ซึ่งจะช่วยให้มีงานทำ มีความก้าวหน้าและได้รับค่าตอบแทนตามสมรรถนะที่เพิ่มขึ้น โดยไม่ขึ้นกับวุฒิการศึกษาเท่านั้น
    - พัฒนาการเรียนการสอนอาชีวศึกษา โดยขยายระบบทวิภาคี ร่วมมือกับภาคการผลิตและสถานประกอบการมากขึ้น รวมทั้งมีมาตรการจูงใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาในลักษณะทวิภาคี โดยมีเป้าหมายปรับสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาต่อสามัญเป็น 50:50
  5. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเร่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานมากกว่าการขยายเชิงปริมาณ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีรวมทั้งพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก (World Class University) ให้มากขึ้นโดยอาศัยกลไกการจัดอันดับ เพื่อสะท้อนให้ทั้งมหาวิทยาลัยเองและสังคมได้ช่วยกันผลักดัน
  6. ส่งเสริมให้เอกชนและทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมจัดและสนับสนุนการศึกษามากขึ้น สนับสนุนระบบความร่วมมือแบบเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษารัฐและเอกชน (Public Private Partnerships) ตลอดจนเปิดโอกาสให้เอกชนมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร เป็นวิทยากร สนับสนุนการฝึกงาน และเรียนรู้การทำงานจริงในสถานที่ทำงาน
  7. เพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มอายุได้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและพัฒนากองทุนเงินกู้ยืมที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (ICL) ให้สามารถเป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสและผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ
  8. พัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสนับสนุนและพัฒนาศึกษาและสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคมอัตลักษณ์ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้นโดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัย การสร้างขวัญ กำลังใจให้กับนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา
- นอกจากนี้ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายและบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีกลไกขับเคลื่อน 5 ประการ ได้แก่
1. เร่งรัดจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสในการใช้ทรัพยากรมากขึ้น และสามารถพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น
  2. จัดตั้งสถาบันเพื่อวิจัยหลักสูตรและพัฒนาระบบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมาตรฐาน รวมถึงเป็นเจ้าภาพที่ชัดเจนในการประเมินผลการใช้หลักสูตร

3. สร้างความเข้มแข็งของกลไกการวัดผล ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล พัฒนาให้มีตัวชี้วัดคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของประเทศที่เทียบเคียงได้ในระดับสากล เพื่อประเมินผลสำเร็จของระบบการศึกษาไทยในภาพรวม ซึ่งต้องหารือร่วมกับองค์กรต่างๆ เช่น สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (สทศ.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) เป็นต้น
4. เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติอุดมศึกษา เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระและความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา
5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 113 : นโยบายในด้านการศึกษาของไทยในปัจจุบัน

จากแนวนโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า สามารถดำเนินการได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง นั่นคือ มีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ มีการจัดระเบียบบริหารราชการแบบเขตพื้นที่การศึกษา จัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และสำนักทดสอบทางการศึกษา มีความพยายามในการกำหนดหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นมีสาระสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน มีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียน ตลอดจนการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษายังประสบความสำเร็จในระดับจำกัด โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้และการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของครูอาจารย์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้

ตารางที่ 39: สรุปรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ชื่อ	ระยะเวลา ที่อยู่ในตำแหน่ง	นโยบายเด่น
นายสมศักดิ์ ปรีศนันท์ กุล	ก.ค. 2542 - ก.พ. 2544 รวม 8 เดือน	- เปลี่ยนแปลงระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จาก การสอบ Entrance มาเป็นระบบ Admission
ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย	ก.พ. 2544 - มิ.ย. 2544 รวม 5 เดือน	- มีแนวคิดในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ “เรียนรู้และคิด เป็น” ประกอบกับการอบรมด้านศีลธรรมเพื่อให้ผู้เรียน “มีคุณธรรมและ คิดดี”
พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร	มิ.ย. 2544 - ต.ค. 2544 รวม 5 เดือน	- ยึดแนวคิด “การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน” โดยยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง และเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการศึกษา
นายสุวิทย์ คุณกิตติ	ต.ค. 2544 - ต.ค. 2545 รวม 1 ปี	- กำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยมีสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม
ดร.อดิศักดิ์ โพธารามิก	พ.ย. 2546 - ส.ค. 2548 รวม 1 ปี 9 เดือน	- เปลี่ยนแปลงกลไกสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษา โดยเพิ่มเติมกองทุนให้ กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต - ส่งเสริมโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน และใช้ระบบโรงเรียนพี่เลี้ยง ในการขยายผลโรงเรียนต้นแบบ - เพิ่มกลไกสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาในระดับปริญญาตรี ผ่าน โครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน
นายจาตุรนต์ ฉายแสง	ส.ค. 2548 - ก.ย. 2549 รวม 1 ปี	- มีความพยายามปฏิรูปการเรียนการสอน - เปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยใช้แนวการ จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism)
ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน	ต.ค. 2549 - ก.พ. 2551 รวม 1 ปี 4 เดือน	- มีความพยายามปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาคณะ โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการมีส่วน ร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน ตลอดจนเสริมสร้างความ ตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ยุบรวมยุบรวมกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาและกองทุนเงินให้กู้ยืมที่ ผูกพันรายได้ในอนาคตเข้าด้วยกัน
นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์	ก.พ. 2551 - ก.ย. 2551 รวม 8 เดือน	- กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 - มีความพยายามที่จะฟื้นกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกพันรายได้ ในอนาคต - มีแนวคิดส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผ่านนโยบายจัดซื้อ คอมพิวเตอร์ 1 ล้านเครื่องแจกจ่ายให้กับเด็กนักเรียน (One Laptop per Child)
นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์	ธ.ค. 2551 - ม.ค. 2553 รวม 2 ปี	- มีความพยายามปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ - ส่งเสริมการกระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่การศึกษามากขึ้น ผ่าน โครงการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โครงการ โรงเรียนดี 3 ระดับ - ส่งเสริมการพัฒนาครู โดยจัดตั้งคณะกรรมการวางแผนผลิตและพัฒนา ครู ทั้ง ในกลุ่ม “ครูของครู” และ “ครูของนักเรียน” ตลอดจนมีโครงการครู พันธุ์ใหม่ฯ - เพิ่มกลไกสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษา ด้วยการขยายระยะเวลาการ เรียนฟรีเป็น 15 ปี

ตารางที่ 39: สรุปรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ต่อ)

ชื่อ	ระยะเวลา ที่อยู่ในตำแหน่ง	นโยบายเด่น
นายชินวรณ์ บุญยเกียรติ	ม.ค. 2553 - ก.ย. 2554 รวม 1 ปี 8 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - มีเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษา ผ่านแผนยุบโรงเรียนขนาดเล็กโดยไม่บีบบังคับ โครงการโรงเรียนดีประจำตำบล
นายวรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล	ต.ค. 2554 - ม.ค. 2555 รวม 4 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยเพิ่มหลักสูตรมัธยมศึกษาเชิงปฏิบัติการ เพื่อเชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศและส่งเสริมการมีงานทำ - ส่งเสริมโครงการครูคืนถิ่น
ศ.ดร.สุชาติ ธาดาธำรงเวช	ม.ค. 2555 - ต.ค. 2555 รวม 10 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - มีแนวคิดว่าการศึกษาคือพลังในการต่อสู้กับความยากจน เน้นสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ และรัฐบาลจะเป็นผู้ประกันรายได้ ได้แก่ ค่าแรง 300 บาท/วัน และ เงินเดือนปริญญาตรี 15,000/เดือน - ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผ่านโครงการ 1 Tablet per Child
นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา	ต.ค. 2555 - มิ.ย. 2556 รวม 9 เดือน	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพยายามปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ - ปฏิรูปหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2551 เน้นลดภาระการเรียนในห้องเรียนลดน้อยลง และจะมีโอกาสเรียนรู้ รวมถึงทำกิจกรรมนอกห้องเรียนมากขึ้น - เปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยยกเลิกยกเลิกการเรียนรู้เนื้อหา 8 กลุ่มสาระเดิม และใช้โครงสร้างเนื้อหาใหม่เป็น 6 กลุ่มสาระประสบการณ์ - มีแนวคิดที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการควบรวม/ยุบโรงเรียนที่ด้อยคุณภาพ
นายจาตุรนต์ ฉายแสง	มิ.ย. 2556 – ปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพยายาม “ยกเครื่องระบบการศึกษา” เพื่อสร้าง พัฒนา และเตรียมความพร้อมของประชาชนให้สอดคล้องกับสังคมโลก โดยปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบ - มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อ “รวมพลังยกระดับคุณภาพการศึกษา”

ปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่ยังรอการแก้ไขต่อไป

ระบบการศึกษาไทยยังมีอีกหลายเรื่องที่ต้องเร่งพัฒนา ปรับปรุง และต่อยอด โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากพบว่ามีสถานศึกษาจำนวนมาก ยังไม่ได้มาตรฐาน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ นอกจากนี้ ถึงแม้ว่ากฎระเบียบในด้านการศึกษาทุกฉบับ และนโยบายด้านการศึกษามีการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างสมดุลรอบด้าน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ กลับพบว่าในปัจจุบันเยาวชนเป็นจำนวนมากยังขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ ในด้านครู คณาจารย์ พบว่ามีปัญหาขาดแคลนครู คณาจารย์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ไม่ได้คนเก่ง คนดี และใจรักมาเป็นครู คณาจารย์ รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

ด้านการวางนโยบาย

ประเทศไทยยังคงมีปัญหาคงไม่ต่อเนื่องของนโยบาย เนื่องจากมีการเปลี่ยนรัฐมนตรีการศึกษาซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายบ่อยครั้ง แต่ละคนที่ขึ้นมาก็ยกนโยบายใหม่เพื่อให้เป็นผลงานของตน โดยไม่ได้สานต่อหรือต่อยอดจากสิ่งที่ดำเนินการอยู่เดิม ทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องของนโยบาย นอกจากนี้การประกาศนโยบายแต่ละครั้งมักพูดถึงแต่เป้าหมาย โดยไม่ได้มีการแจกแจงแผนการดำเนินงานที่กำหนดสิ่งที่ต้องทำในระยะสั้น กลาง ยาว เพื่อไปถึงเป้าหมายนั้น ๆ ตลอดจนมีขาดแผนงานที่ชัดเจน จึงทำให้ไม่เกิดการผลักดันให้เห็นผลสำเร็จจลุล่วงเป็นรูปธรรมได้

ด้านการจัดหลักสูตร

แม้ว่านโยบายของรัฐบาลในหลายๆ สมัย จะได้กำหนดเป้าหมายให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่น มีสาระสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน มีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียน รวมถึงได้มีความพยายามในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยมากขึ้นแต่ยังพบปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากหลักสูตรยังคงมีรายวิชาและเนื้อหาสาระมากเกินไป ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอนและตรงตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบ่อยครั้งยังก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้สอนในการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาในเรื่องการดำเนินการวัดผลที่ยังคงมุ่งเน้นไปที่การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการเป็นหลัก ทำให้การจัดการเรียนการสอนมุ่งไปที่การถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรมและปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาคนนั่นเอง ยังส่งผลสะท้อนกลับให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยก็ยังต่ำกว่าระดับมาตรฐานสากล แม้จะกล่าวว่าประเทศไทยเน้นการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระวิชาการก็ตาม

ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ตามพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่ามีเจตจำนงให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และในนโยบายของรัฐบาลก็มักมีการกล่าวถึงการส่งเสริมให้ครูพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย พร้อมทั้งมีการใช้การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติครูส่วนหนึ่งยังไม่สามารถนำรูปแบบไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ไม่สามารถนำสื่อเทคโนโลยีไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยก็ยังเป็นปัญหาของครูที่ยังไม่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้ทำให้ครูเกิดความสับสนในการดำเนินการ ส่งผลให้ครูจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญยังมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 50-60 เท่านั้น (วิทยากร เชียงกุล, 2550)

นอกจากนี้ ในด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่ายังขาดอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก และแม้ว่าจะมีนโยบายในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ รวมถึงอุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ และศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะแต่ก็ยังมีไม่เพียงพอไม่ได้มาตรฐาน และมักกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองเท่านั้นและสำหรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แม้ว่าจะมีนโยบายจัดหา Tablet ให้กับเด็กนักเรียน แต่สิ่งสำคัญคือต้องผลักดันการพัฒนาเนื้อหาผ่านสื่อที่มีคุณภาพควบคู่กันไปอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประโยชน์จากโครงการได้อย่างแท้จริง

ด้านการวัดและประเมินผล

ในปัจจุบันพบว่าเริ่มมีการกำหนดนโยบายให้ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนไม่เฉพาะแต่ในแง่วิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ให้วัดรวมไปถึงความประพฤติในด้านต่างๆ ของผู้เรียนด้วย แต่มักยังติดปัญหาในทางปฏิบัติจริง เนื่องจากการวัดผลดังกล่าวมีลักษณะเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล (Subjective) และไม่สามารถวัดผลได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ได้มีข้อเสนอจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2552) ว่าควรมีการปฏิรูปการทดสอบมาตรฐานในระดับประเทศ โดยปรับจากระบบ O-NET และอื่นๆ ในปัจจุบัน มาเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและทักษะ (Literacy-Based Test) ซึ่งสามารถประยุกต์เนื้อหาเข้ากับชีวิตประจำวันได้จริงอีกทั้งยังควรนำผลการทดสอบมาตรฐานระดับประเทศแบบใหม่นี้ไปใช้ในการวัดและประเมินผลผู้จัดการศึกษาควบคู่กันไปด้วย เช่น การประเมินผลงานครู การประเมินสถานศึกษา และการประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษา

หลักการปฏิรูปการศึกษา (Principles of Education Reform)

หลักการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการเรียนรู้ อย่างแท้จริง ตลอดจนผลักดันให้เกิดการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง การปฏิรูปไปถึงฐานคิดและค่านิยมของคนในสังคม²⁵ โดยรายละเอียดหลักการปฏิรูปที่สำคัญมีดังนี้

- การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered)

ในโลกยุคใหม่ที่มีการแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของคน โดยเฉพาะในบริบทเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) จุดมุ่งหมายสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ในระบบ คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพตามความถนัดของตน ผู้เรียนควรเป็นตัวตั้งในการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้านทั้งทางกาย ทางจิตหรืออารมณ์ ทางสังคม และสติปัญญา ซึ่งจะต้องเป็นไปตามศักยภาพการเรียนรู้ เฉพาะตัวที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ควรมีการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการสร้างให้เด็กเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Independent Learners) สามารถทำให้ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการเรียนและเลือกปฏิบัติตามความถนัด สามารถส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบ โดยไม่จำเป็นต้องเน้นแต่ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียน

- การเปลี่ยนทัศนคติต่อการศึกษา (Learning Attitude)

ปัจจุบันประเทศไทยมีค่านิยมและให้คุณค่ากับเรื่องของวุฒิทางการศึกษาก่อนข้างมากนักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาที่สูงชันไม่ได้มีแรงจูงใจในการเรียนที่เกิดจากการรักในสิ่งที่เรียนหรือต้องการขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติม แต่กลับมองว่าการเรียนจบแล้วได้ใบปริญญาจะเป็นเสมือนหนังสือเดินทางที่นำไปสู่โลกของการทำงาน บางครั้งไม่ได้มีการตั้งเป้าหมายตั้งแต่แรกว่า จะเรียนสาขาใดหรือจบออกไปจะประกอบอาชีพใด แต่เรียนอะไรก็ได้เพื่อให้ได้ใบปริญญา ความตั้งใจเรียนจึงมีไม่มากนักและเมื่อจบไปแล้วไม่สามารถหางานได้ ในกรณีนี้จึงต้องทำงานลดวุฒิการศึกษาของตนเอง เป็นต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ของบุคคลนั่นเอง รวมถึงเป็นการสูญเสียทรัพยากรของสังคมอีกด้วย

---

²⁵ หลักการปฏิรูปการศึกษาที่ได้นำเสนอไว้ในส่วนนี้ ได้คัดกรองมาจากการศึกษาทบทวนข้อมูล รวมทั้งการสัมภาษณ์ ตลอดจนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและการเสวนาซึ่งได้ให้ความสำคัญและกล่าวถึงประเด็นเหล่านี้ อยู่หลายครั้ง

จากการให้ความสำคัญกับวุฒิการศึกษาเพียงอย่างเดียว ควรมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมของทุกภาคส่วนในสังคมที่ยกย่องและให้คุณค่ากับประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น อีกทั้งการจัดการศึกษานั้น ต้องสร้างให้เด็กและเยาวชนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ เพื่อให้รู้สึกและรู้จักจริง สามารถต่อยอดองค์ความรู้ในสาขานั้นๆ นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ตลอดจนปลูกฝังการใฝ่เรียนรู้ ถือเป็นกำลังคนที่มีคุณภาพป้อนสู่ตลาดแรงงาน และมีส่วนในการพัฒนาประเทศ

- **ทุกคนมีความเป็นผู้เรียนรู้โดยธรรมชาติ (Natural Learner)**

โดยธรรมชาติแล้ว ทุกคนมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่ตนสนใจ มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และพยายามแสวงหาหนทางในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีแรงกระตุ้นจากภายนอก ประกอบกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้มีความน่าสนใจในตัวอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ของการเรียนรู้ ซึ่งทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และเนื้อหาที่ได้เรียนรู้คงอยู่ในตัวผู้เรียนอย่างถาวร

อย่างไรก็ดี ปัญหาในปัจจุบัน คือ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ผิด ซึ่งกลายเป็นตัวทำลายความอยากรู้อยากเห็นดังกล่าว เช่น การสร้างแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) ที่มากเกินไป ทั้งการลงโทษหรือการให้รางวัล โดยไม่ให้ความสำคัญกับความสนใจในตัวเนื้อหาเอง ตัวอย่าง เช่น การถูกบังคับให้เรียน ผลตอบแทนจากการเรียนในแต่ละสาขาที่แตกต่างกันมากเกินไป สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการบิดเบือนโครงสร้างแรงจูงใจส่งผลให้ในประเทศไทย ผู้เรียนให้ความสนใจกับสิ่งจูงใจภายนอกมากกว่าแรงจูงใจภายใน ผู้เรียนจึงอาจเลือกเรียนในสาขาวิชาที่ได้ค่าตอบแทนในอัตราสูงและเป็นที่ยกย่องในสังคม เช่น แพทย์ วิศวกรรม โดยที่ตนไม่ได้มีความถนัดและมีความสนใจอย่างแท้จริง กระบวนการเรียนรู้จึงไม่มีประสิทธิภาพและไม่คงทน นอกจากนี้ระบบการศึกษาในปัจจุบันยังสร้างระบบจูงใจที่ให้คุณค่าแก่เนื้อหาแต่เพียงบางกลุ่มบางลักษณะ ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้เนื้อหาอื่น ๆ ตามที่ตนสนใจ

ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาโดยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ จัดระบบโครงสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม โดยเน้นแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้มากกว่าแรงจูงใจภายนอก และมีทางเลือกของจุดเน้นของเนื้อหาที่หลากหลายเพียงพอเพื่อให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละคน

- การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา (*Education Decentralization*)

การบริหารจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ใช้หลักสูตรแบบเดียวกันทั่วประเทศ (Standardized Curriculum) และมีการกำหนดมาตรฐานจากส่วนกลางแบบเดียว ซึ่งเป็นการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่นได้ อีกทั้งส่งผลให้เด็กที่อยู่พื้นที่ห่างไกล ครอบครัวยากจน ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ กลายเป็นพวกที่แพ้แล้วถูกคัดออกอย่างในกรณีการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นในการปฏิรูปการศึกษาจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงการสร้างสมดุลระหว่างการวางแผนและการบริหารจัดการจากส่วนกลางกับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ

อนึ่ง ในการกระจายอำนาจในการศึกษาจากส่วนกลางลงมาในระดับท้องถิ่นตามความพร้อมเหมาะสมและต้องการภายในท้องถิ่น และภาคส่วนอื่นที่มีความเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยสถานศึกษา ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองท้องถิ่น สถานประกอบการ เป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างแท้จริงเพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และที่สำคัญสอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลาย และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.2.4.4 ระบบการบริหารจัดการและเครื่องมือเชิงนโยบายทางการศึกษา

ในส่วนของการนำไปปฏิบัติ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556 - 2558 เพื่อรองรับนโยบายการศึกษาทั้ง 7 นโยบาย โดยมีวิสัยทัศน์ให้ “คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ นำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ พึ่งพาตนเองได้ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข” และมีเครื่องมือเชิงนโยบายที่สำคัญสำหรับแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท

- ปรับระบบการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ปรับระบบการศึกษาโดยเน้นหลักสูตรการวิเคราะห์และมองภาพรวม พัฒนาตำราแห่งชาติ จัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงานให้เกิดการทดลองปฏิบัติจริง
- ปรับโครงสร้างระบบบริหารการศึกษา โดยกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา
- ปลุกฝังคุณธรรม ศีลธรรม และหน้าที่พลเมือง โดยบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน และจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ
- กำหนดการประเมินผลผ่านการทดสอบมาตรฐาน
- หาแนวทางในการนำผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนมาเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินครูผู้สอน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

- ปรับระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อทุกระดับให้เอื้อต่อการกระจายโอกาส
- พัฒนาระบบกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายในเบื้องต้น ได้แก่ เกษตรกร พนักงานรักษาความปลอดภัย หมอนวดแผนโบราณ และผู้ขับรถรับจ้าง
- ส่งเสริมการศึกษาชุมชน การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงการศึกษาทางไกล
- ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน
  - จัดให้มีโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต (กรอ.)
  - พักชำระหนี้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)
  - ดำเนินโครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน
  - จัดตั้งกองทุนตั้งตัวได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การปฏิรูปครู เพื่อยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

- ปรับระบบการผลิตครูให้มีคุณภาพระดับสากล
  - ปรับปรุงระบบสรรหา
  - สร้างสถาบันการศึกษาที่เป็นเลิศในการผลิตครู และมีระบบรับรองคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครูและสถาบันผลิตครู
- ปรับระบบแรงจูงใจ
  - ปรับระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครู
  - ปรับระบบความก้าวหน้า โดยใช้การประเมินเชิงประจักษ์ที่อิงชี้วัดความสามารถและวัดที่ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา
  - แก้ปัญหาหนี้สินครู โดยพักชำระหนี้และปรับโครงสร้างหนี้
- จัดระบบการพัฒนาครูโดยจัดการศึกษาและฝึกอบรม

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพ ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

- พัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ
  - ปรับวิธีการสอนให้เน้นภาคปฏิบัติจริง
  - จัดระบบพัฒนาหรือฝึกอาชีพในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะและปมเพาะผู้ประกอบการรายใหม่
- เสริมสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เช่น ให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมสอน และ/หรือสนับสนุนเงินทุนในสาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน
- ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน และศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 5: การพัฒนาการใช้ ICT เพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมนานาชาติ

- จัดการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์ และใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย
  - จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตให้กับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - ดำเนินโครงการนำร่องห้องเรียน Smart Room
  - ส่งเสริมการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง
- จัดการศึกษาทางไกลเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาของท้องถิ่นทุรกันดาร
  - วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
  - สัญญาณดาวเทียม

- ดำเนินการให้กองทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถดำเนินการตามภารกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 6: การสนับสนุน R&D เพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ

- พัฒนาระบบเครือข่ายการวิจัยแห่งชาติ และสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ
- จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศเพื่อการวิจัยสำหรับสาขาวิชาที่จำเป็น
- พัฒนามหาวิทยาลัยให้มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยระดับโลก
- ผลักดันให้ประเทศพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีได้

ยุทธศาสตร์ที่ 7: การเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรี ASEAN

- สร้างความพร้อมในการผลิตกำลังคนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะใน 8 สาขาอาชีพ ได้แก่ วิศวกรรม การสำรวจ สถาปัตยกรรม แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล บัญชีและการบริการ/การท่องเที่ยว
- เร่งรัดการพัฒนากรอบคุณวุฒิแห่งชาติให้สอดคล้องกับกรอบ ASEAN
- จัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงาน
- เร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาภาษาอังกฤษ และหลักสูตรวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

แนวนโยบายในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นโยบายการพัฒนากำลังคน (Manpower Policy)

จากการทบทวนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนากำลังคน พบว่าที่ผ่านมาได้มีการจัดทำแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายกว้างๆ ระดับประเทศในการส่งเสริมการพัฒนากำลังคน ไปจนถึงแผนพัฒนากำลังคนรายสาขาซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการแรงงานของแต่ละภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ในปัจจุบัน รัฐบาลได้มีการอนุมัติแผนพัฒนากำลังคนในระดับประเทศ พ.ศ.2555 - 2559 เสนอโดยกระทรวงแรงงาน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะผลักดันแผนการพัฒนากำลังคนเป็นองค์รวมและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคตมากขึ้น โดยรายละเอียดของแผนยุทธศาสตร์ มีดังนี้

วัตถุประสงค์

1. มีความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานด้านกำลังคน
2. กำลังคนมีศักยภาพสูง ได้มาตรฐานสากล ตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วน และสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ได้
3. กำลังคนมีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อหน้าที่
4. มีการบูรณาการการพัฒนากำลังคนทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. กำลังคนมีความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ แผนพัฒนากำลังคนในระดับประเทศ พ.ศ. 2555 - 2559 ยังได้มีการนำเสนอ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนากำลังคน ดังตารางที่ 40

ตารางที่ 40: ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงาน

ประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์	ผู้รับผิดชอบหลัก	ผู้รับผิดชอบรอง
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การผลิตและพัฒนาศักยภาพกำลังคนทุกระดับต่อเนื่องตลอดชีวิต		
กลยุทธ์ 1.1 ปรับปรุงหลักสูตรในระบบการศึกษาทุกระดับให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษารอบ 2	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงแรงงาน
กลยุทธ์ 1.2 สร้างแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมให้มีช่องทางการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเทคโนโลยี	กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงแรงงาน
กลยุทธ์ 1.3 บูรณาการระบบการศึกษาร่วมกันระหว่างหน่วยงานทางด้านการศึกษาเพื่อเร่งส่งเสริมทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ (เช่น ภาษาอังกฤษ จีน และภาษาเพื่อนบ้าน)	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงการต่างประเทศ
กลยุทธ์ 1.4 ส่งเสริมการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ สภာวิจัยแห่งชาติ	กระทรวงแรงงาน
กลยุทธ์ 1.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้ระบบเทคโนโลยีเสมือนจริงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านการศึกษาและพัฒนาคน	กระทรวงเทคโนโลยี	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงแรงงาน
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานด้านกำลังคนทุกภาคส่วน		
กลยุทธ์ 2.1 พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ตรงต่อความต้องการของตลาด เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา (Education Hub) ของอาเซียน	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม	กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงการต่างประเทศ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ
กลยุทธ์ 2.2 ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบ Work Integrated Learning (WIL) มากขึ้นในทุกระดับ เพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานจริง	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม	กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงการต่างประเทศ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ
กลยุทธ์ 2.3 จัดเตรียมกำลังคนในบางสาขาที่ขาดแคลนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อรองรับการเป็นตลาดเดียวในอาเซียน	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานกระทรวง อุตสาหกรรม	กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงการต่างประเทศ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ
กลยุทธ์ 2.4 เพิ่มความพร้อมให้กับคนไทยในวัยแรงงานให้มีโอกาสเพิ่มเติมทักษะฝีมือแรงงานได้ตลอดเวลาโดยผ่านระบบ ICT	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการต่างประเทศ	กระทรวงวิทยาศาสตร์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ

ตารางที่ 40: ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงาน (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์	ผู้รับผิดชอบหลัก	ผู้รับผิดชอบรอง
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนากำลังคนให้มีศักยภาพสูงและมีความสามารถในระดับสากล		
กลยุทธ์ 3.1 เตรียมความพร้อมกำลังคนเพื่อรองรับการขยายตัวของตลาดสินค้าและบริการอันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์	กระทรวงวิทยาศาสตร์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ
กลยุทธ์ 3.2 ส่งเสริมและพัฒนากำลังคนให้มีศักยภาพความรู้ความสามารถ ทักษะฝีมือและทักษะด้านภาษาเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับการย้ายฐานการผลิตที่จะเข้ามาในประเทศไทย	กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม	กระทรวงวิทยาศาสตร์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ
กลยุทธ์ 3.3 พัฒนาทักษะใหม่ ๆ (ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี) เพื่อสร้างโอกาสแก่แรงงานให้มีศักยภาพเท่าทันและใช้โอกาสจากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน	กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม	สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างเสริมเครือข่ายในการพัฒนากำลังคน		
กลยุทธ์ 4.1 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายในการพัฒนากำลังคนอย่างเป็นรูปธรรม	กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ	สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 4.2 จัดระบบการวางแผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ	กระทรวงแรงงาน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา	สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 4.3 เสริมความรู้ด้านการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมให้กับทุกภาคส่วน	กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม	สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 4.4 เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเครือข่ายภาคีด้านกำลังคน	กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม	สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 4.5 พัฒนาและขยายเครือข่ายข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงาน	กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม	สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสนับสนุนให้กำลังคนมีความมั่นคงและหลักประกันในชีวิต		
กลยุทธ์ 5.1 ปรับปรุงระบบบริหารจัดการด้านสวัสดิการและค่าตอบแทนเพื่อให้แรงงานมีหลักประกันที่มั่นคง/คุณภาพชีวิตที่ดี	กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 5.2 ผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาชีพและสวัสดิการสังคมให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นธรรมให้แก่แรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ	กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 40: ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงาน (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์	ผู้รับผิดชอบหลัก	ผู้รับผิดชอบรอง
กลยุทธ์ 5.3 สนับสนุนการมีส่วนร่วมขององค์กรเกี่ยวกับนายจ้างและลูกจ้าง	กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 5.4 สร้างความเข้มแข็งแก่หน่วยงานกลางที่ดูแลด้านแรงงาน	กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสนับสนุนให้กำลังคนมีคุณธรรม		
กลยุทธ์ 6.1 พัฒนาคณะครูวิทยากรเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม และจริยธรรม	กระทรวงแรงงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรมฯ สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 6.2 สร้างจิตสำนึกของคนในทุกสาขาอาชีพให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม	กระทรวงแรงงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ	กระทรวงศึกษาธิการ สภาอุตสาหกรรมฯ กระทรวงอุตสาหกรรม สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ
กลยุทธ์ 6.3 สร้างเสริมความศรัทธาในสถาบันศาสนาเพื่อให้มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมศีลธรรม และสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคม	กระทรวงแรงงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ	กระทรวงศึกษาธิการ สภาอุตสาหกรรมฯ กระทรวงอุตสาหกรรม สภาหอการค้าฯ สภา/สมาคมวิชาชีพ

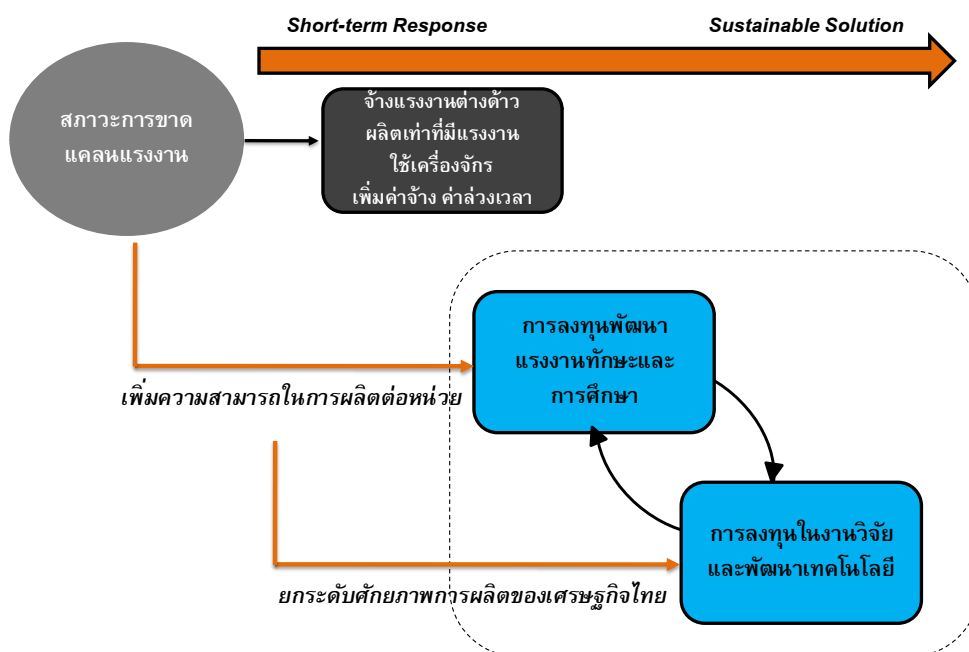
หากพิจารณาจากแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว จะสังเกตได้ว่าเป็นแนวทางที่นำมาใช้เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐเกิดการบูรณาการแผนการทำงานร่วมกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนซึ่งเป็นฝั่งต้องการกำลังคน (Demand Side) เข้ามามีส่วนร่วมในแผนยุทธศาสตร์นี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ในการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่ภาคปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับนำไปใช้จริง และมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อาจยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างรอบด้าน

แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านกำลังคน

ในการรับมือกับวิกฤติการขาดแคลนแรงงานที่ผ่านมา ธุรกิจในภาคอุตสาหกรรมได้มีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยการนำเข้าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทดแทนเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามวิธีนี้จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้ในระยะยาวเนื่องจากมีแนวโน้มการไหลกลับของแรงงานต่างด้าวสู่ประเทศต้นทางมากขึ้น เนื่องจากการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศโดยเฉพาะประเทศพม่า กัมพูชา และลาว ปัจจัยดังกล่าวจะทำให้อัตราค่าจ้างแรงงานต่างด้าวขยับตัวสูงขึ้น เพิ่มต้นทุนให้กับผู้ประกอบการจนไม่สามารถแข่งขันได้ในที่สุด

ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องสภาวะการขาดแคลนแรงงานอย่างยั่งยืน คือการเพิ่มความสามารถในการผลิตต่อหน่วยแรงงาน ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถของแรงงาน ผ่านการพัฒนาฝีมือแรงงาน การอบรมเพิ่มทักษะและการศึกษาและที่สำคัญคือต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในขณะเดียวกัน การแก้ปัญหาที่มุ่งหวังการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ภายใต้ข้อจำกัดแรงงานที่ขยายตัวช้าลงนั้น ประเทศไทยต้องเร่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ให้เอื้อต่อการใช้แรงงานที่มีคุณภาพในระดับที่เข้มข้นมากขึ้น ยกกระตือรือร้นการผลิตเปลี่ยนจากการพึ่งพาแรงงานไร้ฝีมือราคาถูก มุ่งสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้นทั้งนี้ภาครัฐและภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

ภาพที่ 114: แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านกำลังคน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วพร้อมไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในระยะยาวประเทศไทยจำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนากำลังคนที่ชัดเจน และที่สำคัญจะต้องเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้ออกนโยบายสนับสนุนต่าง ๆ ที่จะต้องมุ่งพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยรายละเอียดของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องกำลังคน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

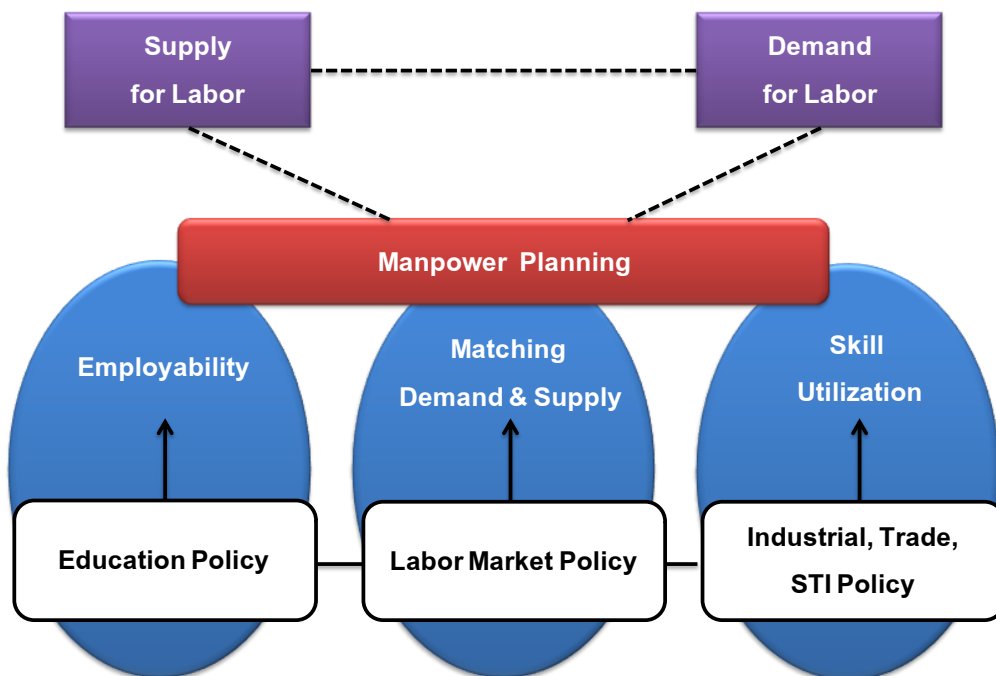
- 1) **นโยบายการศึกษา (Education Policy)** ที่ผ่านมาการพัฒนากำลังคนเป็นหน้าที่หลักของระบบการศึกษา โดยภาคการผลิตไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการพัฒนากำลังคน แนวโน้มการพัฒนากำลังคนของไทยจึงเป็นไปในรูปแบบกว้างๆ และมุ่งผลิตกำลังคนออกมาจำนวนมากๆ แต่กลับไม่ได้สนองความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง ดังนั้นมีความจำเป็นที่การจัดการศึกษาจะต้องเน้นการเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถของผู้เรียนให้มากขึ้น เพื่อให้คุณภาพของผู้ที่จบการศึกษาอยู่ในระดับที่มีความรู้และทักษะเหมาะสมสำหรับโลกของการทำงาน
- 2) **นโยบายแรงงาน (Labour Market Policy)** ควรจะต้องทำหน้าที่ในการช่วยให้ผู้หางานสามารถเข้าถึงข้อมูลของตลาดแรงงาน เพื่อเอื้อให้เกิดการค้นหาและจับคู่กันของแรงงานและนายจ้างที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันจะช่วยให้เกิดการจ้างงานที่มีคุณภาพมากขึ้น (Productive Employment) ทั้งนี้มีความจำเป็นที่ภาครัฐและเอกชนควรพิจารณาปรับค่าจ้างให้สอดคล้องกับผลิตภาพแรงงานมากขึ้น นอกเหนือจากประเด็นด้านค่าจ้างแล้ว ประเด็นด้านสวัสดิการและสภาพแวดล้อมของการทำงานก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาการเข้าและลาออกจากงาน (Turnover) อีกทั้งช่วยให้การพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว (Immigration Policy) เพื่อรองรับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในระยะยาว
- 3) **นโยบายเศรษฐกิจ (Trade – Industrial - STI Policy)** จากอดีตที่ผ่านมาการเปิดตลาดการค้าเสรีส่งผลให้ผู้ผลิตต้องนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตต่างๆ อย่างรวดเร็ว ประกอบกับนโยบายส่งเสริมการลงทุนเพื่อดึงดูดอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และนักลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมของประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก แนวทางการพัฒนาดังกล่าวส่งผลต่อความต้องการกำลังคนที่มีรูปแบบที่ไม่ยั่งยืน กล่าวคือยังเป็นการใช้แรงงานชั้นพื้นฐาน มีผลิตภาพต่ำ กระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ และความสามารถในการยกระดับค่าจ้าง ดังนั้นประเทศไทยจะต้องมีนโยบายเศรษฐกิจที่ชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายอุตสาหกรรม นโยบายการค้า การส่งเสริมการลงทุน และนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการวิจัย และนวัตกรรมที่มีความชัดเจนและเป็นแผนระยะยาวต่อทิศทางของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในอนาคต มุ่งเน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ในขณะเดียวกัน

ต้องสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนลงทุนในเทคโนโลยีที่ต้องใช้แรงงานที่มีทักษะสูงขึ้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการยกระดับค่าจ้างแรงงานและคุณภาพชีวิตของแรงงาน

กล่าวโดยสรุปคือ การแก้ปัญหาความไม่สอดคล้องของอุปสงค์อุปทานแรงงานไทย มีปัจจัยหลักพื้นฐาน 3 ด้านที่ต้องคำนึงถึงคือการพัฒนาฝีมือแรงงาน(Skill Development) การเชื่อมโยงระหว่างอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน (Matching Supply and Demand) และการใช้ประโยชน์จากฝีมือแรงงาน(Skill Utilization) กล่าวคือทิศทางในการผลิตกำลังคน (Manpower Planning) จะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในขณะเดียวกันทางด้านอุปสงค์ (Demand-Side) ประเทศไทยต้องเร่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เอื้อต่อการใช้แรงงานที่มีคุณภาพในระดับที่เข้มข้นมากขึ้น อย่างไรก็ตามเนื้อหาในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคน (Supply-side Development) ซึ่งมีนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเป็นอันดับแรก เนื่องจากการมีอุปทานของกำลังคนที่มีคุณภาพถือเป็นเงื่อนไขเบื้องต้น เพื่อรองรับการปรับตัวของภาคเอกชนไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้นในระยะยาว

ภาพที่ 115: การวางแผนพัฒนากำลังคนอย่างบูรณาการ

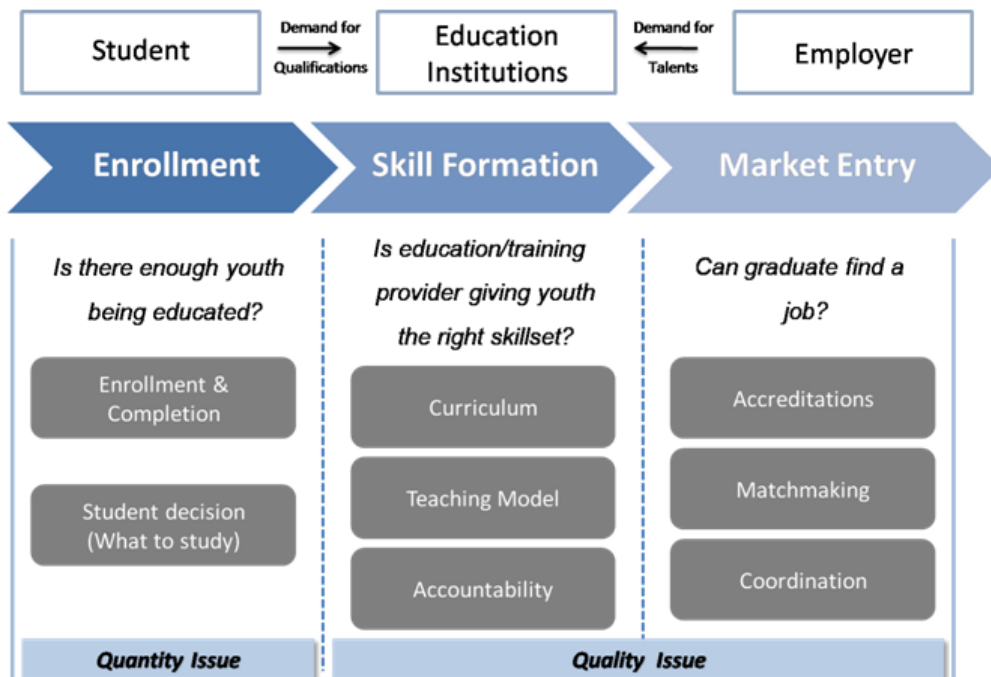
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและตลาดแรงงาน

แนวคิดการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและตลาดแรงงาน

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของไทยในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากการที่ระบบการศึกษาผลิตคนแบบไร้ทิศทาง ไม่สอดคล้องต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งนี้หากเรามองการส่งผ่านระหว่างการศึกษาและตลาดแรงงานจะเห็นว่า มีข้อต่อ (Intersection) ที่สำคัญอยู่ 3 จุดคือ (1) การเข้าเรียน (Enrollment) (2) การพัฒนาทักษะ (Skill Formation) และ (3) การเข้าสู่ตลาดแรงงาน (Market Entry) การวิเคราะห์โดยใช้ภาพกรอบแนวคิดในลักษณะนี้มีข้อดีเนื่องจากจะช่วยให้เราเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและตลาดแรงงานและความสัมพันธ์เชิงระบบของนักเรียน สถานศึกษา และผู้ประกอบการซึ่งในความเป็นจริงพบว่าแต่ละตัวแสดงมีมุมมองและพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน และขาดการบูรณาการร่วมมือกัน ทำให้ท้ายสุดไม่สามารถไปถึงจุดหมายที่แต่ละฝ่ายต่างต้องการได้ ดังนั้นเนื้อหาในส่วนต่อไปจะระบุประเด็นสำคัญ (Critical Issue) ของแต่ละข้อต่อ พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการแก้ไขซึ่งส่วนหนึ่งได้จากการศึกษาประสบการณ์ของประเทศต่างๆ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดี (Good Practice) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้

ภาพที่ 116: กรอบแนวคิดการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและตลาดแรงงาน

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

1) การเข้าเรียน (Enrollment)

คำถามที่สำคัญในข้อต่อแรกนี้คือทำอย่างไรที่ทุกคนเข้าถึงระบบการศึกษาและสามารถทำให้นักเรียนเลือกเรียนในวิชาและสาขาที่เหมาะสมและตอบโจทย์ตลาดแรงงานไปได้ในเวลาเดียวกัน จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ที่ต้องออกกลางคันมีสาเหตุสำคัญคือไม่มีเงินเรียนต่อหรือต้องช่วยทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว (Affordability) ซึ่งตามปกติแล้วจะใช้มาตรการการให้เงินทุนเรียนต่อ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านสภาพคล่องโดยเฉพาะในกรณีของเด็กที่ด้อยโอกาสมาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจน รัฐบาลควรเพิ่มจำนวนเงินอุดหนุนให้ครอบคลุมค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) จากการต้องสูญเสียแรงงานเพื่อเข้ามาสู่ระบบการศึกษาด้วย

สำหรับเรื่องการตัดสินใจของนักเรียนที่จะเลือกเรียนสาขาวิชาใดนั้น พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มักไม่มีข้อมูลเพียงพอเกี่ยวกับทางเลือกทางการศึกษา ทำให้บางคนตัดสินใจเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองไม่รู้ด้วยซ้ำว่าจะนำไปสู่การประกอบอาชีพอะไร ดังนั้นควรจะมีการพัฒนาฐานข้อมูลอาชีพ (Occupational Information Database) ที่รวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับโอกาสทางอาชีพ เส้นทางการก้าวหน้า แนวโน้มของอุตสาหกรรมนั้น ๆ รวมถึงค่าจ้างและการฝึกอบรมในสายงาน แต่อย่างไรก็ตามนอกจากการมีข้อมูลเบื้องต้นแล้ว จำเป็นจะต้องมีกลไกที่จะสามารถทำให้เด็กที่มีความเสี่ยงสามารถเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลเหล่านี้ได้ (Engage the Disengaged) เช่นการเพิ่มความเข้มข้นของการแนะแนวเพื่อวางแผนอาชีพ (Career Planning) ในการเรียนการสอนตั้งแต่ช่วงมัธยมต้น โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กที่มีความเสี่ยงที่จะออกจากระบบศึกษา

ประเด็นสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องกันอีกประการหนึ่งคือทำอย่างไรจะสามารถสร้างค่านิยมใหม่สำหรับการเรียนในสายอาชีพ ในกรณีนี้ควรศึกษาโมเดลต้นแบบของประเทศเกาหลีใต้ ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายสถาบันอาชีวะใหม่โดยให้ชื่อเรียกว่า Meister School ซึ่งเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์อาชีวะ ถึงขนาดรัฐบาลเกาหลีใต้เรียกนักเรียนอาชีวะเหล่านี้ว่าเป็น 'Young Meister' ซึ่งเป็นศัพท์เยอรมันที่แปลว่า Master หรือผู้ชำนาญ อย่างเป็นทางการในสิ่งที่ตนทำ ทำให้เด็กอาชีวะได้รับการยกย่องและเพิ่มสัดส่วนคนเรียนอาชีวะมากขึ้น

2) การพัฒนาทักษะ (Skill Formation)

หลังจากที่นักเรียนเข้ามาในระบบการศึกษาแล้ว ผู้ให้บริการทางการศึกษามีหน้าที่ในการทำให้นักเรียนจบออกไปแล้วมีทักษะที่จำเป็นต่อโลกของการทำงาน ซึ่งอาศัยการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและเหมาะสมกับขีดความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยอันดับแรกควรการจัดทำหลักสูตรที่เน้น

การสร้างสมรรถนะมากขึ้น (Competency-based Curriculum) ซึ่งเป็นการพัฒนา ร่วมกันระหว่างภาคอุตสาหกรรมและสถานศึกษา โดยมีการระบุถึงสมรรถนะที่ภาคธุรกิจ ต้องการอย่างละเอียดถี่ถ้วนยกตัวอย่างเช่นกรอบการจัดการศึกษาและพัฒนาฝีมือแรงงาน อาชีวะของประเทศออสเตรเลีย มีการกำหนดหลักสูตรบนพื้นฐานของสมรรถนะที่ตรงกับ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติจริง (Expected Task) ซึ่งนักเรียนในแต่ละสายวิชาชีพจะมี ส่วนประกอบของหลักสูตรที่แตกต่างกันออกไปตามสมรรถนะที่ต้องใช้ในอาชีพนั้น ๆ ในขณะที่ศูนย์ฝึกอบรมแต่ละแห่งสามารถปรับเปลี่ยนส่วนประกอบของหลักสูตรให้สอดคล้อง กับเข้ากับความต้องการในระดับพื้นที่ได้อันดับที่สอง **โมเดลของการเรียนการสอนจะต้อง เห็นการปฏิบัติงานจริง (Hands-on Learning)** มากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยเองก็เริ่ม มีตัวอย่างของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ให้เห็นอยู่บ้างเรียกว่า “โรงงานใน โรงเรียน โรงเรียนในโรงงาน” หรือการจัดการศึกษาในระบบทวิภาคี โดยในเบื้องต้นนับว่า ประสบความสำเร็จในการทำให้สถานศึกษาสามารถปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน เพื่อเคลื่อน ไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพได้ดีขึ้น

3) การเข้าสู่ตลาดแรงงาน (Market Entry)

ด้วยความแตกต่างเชิงคุณภาพการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันการศึกษา ประกาศนียบัตรหรือปริญญาในปัจจุบันไม่สามารถเป็นตัวส่งสัญญาณที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะ หรือทักษะของบัณฑิตได้อย่างแม่นยำอีกต่อไป (False Signaling) ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการมักพบว่าประวัติการศึกษาหรือแม้แต่การประเมินผู้สมัครผ่านการสัมภาษณ์ เพียงสองสามครั้งคงไม่อาจการันตีความสามารถในการปฏิบัติงานซึ่งในท้ายที่สุดแล้วจึงมี ความเสี่ยงที่ทั้งนายจ้างและผู้หางานไม่สามารถจับคู่กันอย่างเหมาะสม

วิธีแรกที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้คือ **การปรับปรุงประสิทธิภาพของการส่ง สัญญาณ (Effective Signaling)** เพื่อให้ทั้งนายจ้างและลูกจ้างได้ทราบถึงอุปสงค์อุปทาน ของแต่ละฝ่ายอย่างถูกต้องและชัดเจนมากขึ้น ในต่างประเทศมีเริ่มมีการเกิดขึ้นของผู้รับรอง คุณวุฒิที่เป็นบุคคลที่สาม (Third-Party Credential) เข้ามาทำหน้าที่ในการประเมินคุณภาพ ของผู้สมัครงาน ยกตัวอย่างเช่น WorkKeys Assessment System (WAS) ดำเนินงานโดย ACT ซึ่งได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อวัดระดับของทักษะต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน เช่น ทักษะการเขียนเชิงธุรกิจ คณิตศาสตร์ ประยุกต์ หรือทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Soft Skills) สำหรับผู้ที่ผ่านการทดสอบนี้จะ ได้รับประกาศนียบัตร National Career Readiness Certificate (NCRC) แสดงถึงความ พร้อมในการทำงานในระดับมาตรฐานที่นายจ้างต้องการ วิธีที่สองคือสถาบันการศึกษาอาจ มุ่งสร้างเสริมความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจให้มีความเข้มแข็งและสร้างความน่าเชื่อถือ

เพื่อเอื้อให้เกิดการจ้างงานโดยตรง (**Relationship-based hiring**) หรือวิธีสุดท้ายซึ่งดูน่าจะมีประสิทธิผลมากที่สุด คือการที่สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและตลาดแรงงาน โดยการจ้างงานก่อนเรียน (**Pre-Hiring**) และให้เงินอุดหนุนสำหรับการศึกษาและฝึกอบรมทักษะ และการันตีการมีงานทำเมื่อเรียนจบ ซึ่งพบว่าช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความสามารถ ทักษะและเจตคติในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการได้เป็นอย่างดี

โมเดลการขับเคลื่อน

การนำแนวทางการแก้ไขปัญหาดังที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นไปสู่ภาคการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างท้าทายมาก เนื่องจากมีหน่วยงานจากภาคส่วนที่หลากหลายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษาและตลาดแรงงานจะต้องทำงานอย่างบูรณาการ มีความสอดคล้องและมีทิศทางไปในทางเดียวกัน ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างของระบบ โดยคำนึงถึงแนวทางที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1) พัฒนาระบบการเก็บข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูล (Data Collection and Dissemination)

การจัดทำข้อมูลด้านอาชีพเพื่อการแนะแนวการศึกษานั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากนักเรียน นักศึกษาจะได้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้ด้วยตนเองโดยทราบถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วนเช่น ลักษณะและสภาพการทำงาน โอกาสการมีงานทำ ความก้าวหน้าของแต่ละอาชีพ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของตนเองก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งในปัจจุบันข้อมูลรายละเอียดของแต่ละอาชีพส่วนใหญ่มีการจัดทำอยู่แล้ว เพียงแต่กระจัดกระจายอยู่กับหลาย ๆ หน่วยงาน ดังนั้นควรมีการรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในที่เดียว จัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลที่มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ในรูปแบบออนไลน์ (Online Comprehensive Database) ที่นักเรียน นักศึกษา นักแนะแนวการศึกษา รวมทั้งประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้และสะดวกต่อการใช้งานนอกจากนี้ควรมีการพัฒนาเมตริก (Metrics) เป็นกลไกสำคัญเพื่อเอื้อให้เกิดการสร้าง ความรับผิดชอบ (Accountability) ของผลลัพธ์ในตลาดแรงงาน (Labor Market Outcome) เช่น กระบวนการศึกษาอาจมีการกำหนดให้สถานศึกษาจัดทำแบบสำรวจภาวะการมีงานทำของบัณฑิตแบบประจำปี โดยข้อมูลจะต้องถูกตีพิมพ์ต่อสาธารณะ เพื่อให้นักเรียนทราบถึงคุณภาพและความสามารถของสถาบันการศึกษาในการจัดการศึกษาให้ตอบสนองกับโลกของการทำงาน ซึ่งอาจจัดทำออกมาในรูปแบบของการจัดอันดับสถานศึกษา (National Ranking) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับสถานศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

2) เพิ่มความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการให้เข้มข้นขึ้น (Provider and Private-sector Collaboration)

ปัจจุบันมีสถานประกอบการบางส่วนทำการฝึกอบรมกำลังคนอยู่แล้วเพื่อใช้ในการทำงานของสถานประกอบการนั้น ๆ แต่ก็มีเฉพาะสถานประกอบการที่มีขนาดใหญ่ ในขณะที่ธุรกิจที่มีขนาดกลางหรือย่อมลงมา ยังประสบปัญหาการพัฒนาแรงงานของตนเองอยู่มาก ดังนั้นควรมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างสถานฝึกอบรมของภาครัฐและเอกชน เพิ่มแรงจูงใจให้กับสถานประกอบการให้เข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในระดับ (Sector-based Collaboration) เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับตามตลาดแรงงานต้องการ รวมทั้งยังเป็นการช่วยกันลดต้นทุนในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมแรงงานไปด้วยอีกทางหนึ่ง

3) จัดตั้งหน่วยงานบูรณาการกำลังคนระดับชาติ (Skill System Integrator)

โครงสร้างการบริหารพัฒนากำลังคนของประเทศไทยที่ผ่านมามีจุดอ่อนที่สำคัญคือมีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องจัดการศึกษาหลายหน่วยงาน ซึ่งไม่มีความรู้เกี่ยวกับความต้องการของภาคเศรษฐกิจตลาดแรงงาน ยังไม่มีองค์กรใดๆ ที่จะเข้ามาประสานงานในระดับประเทศ ในทุกระดับการศึกษาอย่างแท้จริง ดังนั้นเพื่อให้การประสานงานได้ในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีองค์กรบูรณาการกำลังคนระดับชาติ (Skill System Integrator) โดยมีหน้าที่สำคัญคือ (1) การเข้าไปมีส่วนร่วม ประสานงานและ บูรณาการในทุกกิจกรรมตั้งแต่การกำหนดทิศทางการวางแผนนโยบาย (Policy Formation) ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา แรงงาน และการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไปจนถึงการนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ (Policy Implementation) (2) การกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างให้เกิดแรงผลักดันในประเด็นที่มีความสำคัญเร่งด่วน (Priority Area) และ (3) กำกับดูแลและประเมินผล เพื่อพัฒนาคุณภาพและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย : แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

5.1 สรุป

พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศในประชาคมโลก การปรับแนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประชากรให้มีความพร้อมสู่ศตวรรษใหม่ถูกกำหนดเป็นวาระแห่งชาติของหลายประเทศ ความท้าทายในการปรับแต่งการศึกษาจากแนวทางของศตวรรษที่ 20 ที่มีกระบวนการที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจึงเป็นความท้าทายหลักของการปฏิรูปการศึกษาไทยของศตวรรษที่ 21 ด้วยเช่นกัน

สภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทย และกำหนดภาพรวมของเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาของไทย

บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย ที่จะมีผลกระทบและนัยสำคัญต่อภาคการศึกษาเรียนรู้ของประเทศไทยที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 ระดับ

- 1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก (Global Trend) ที่สำคัญ คือ พลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 กระแส ได้แก่ (1) กระแสการเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษแห่งอเมริกา (American Century) สู่ศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) (2) กระแสการเปลี่ยนจากยุคแห่งความมั่งคั่ง สู่ยุคแห่งความสุดโต่ง ทั้ง ธรรมชาติ การเมือง และธุรกิจ และ (3) กระแสการเริ่มเปลี่ยนแกนอำนาจจากภาครัฐและเอกชนสู่ภาคประชาชน (Citizen Centric Governance) หรือประชาภิบาล
- 2) แรงขับเคลื่อนในระดับภูมิภาค (Regional Forces) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้นโดยกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับประเทศไทยมาก คือ การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการรวมกลุ่มของเอเชียตะวันออกเฉียง (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP)

- 3) ประเด็นภายในประเทศไทย (Local Issues) และยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy) โดยประเด็นปัญหาภายในประเทศไทยที่สำคัญของไทย คือ เรื่องความเหลื่อมล้ำกับดักประเทศรายได้ปานกลาง วิกฤตด้านความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงทางครัวเรือนสำหรับเรื่องทิศทางยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ 4 ยุทธศาสตร์หลักคือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) (2) ยุทธศาสตร์สร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) (3) ยุทธศาสตร์การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) (4) ยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ทั้งนี้จากการทบทวนยุทธศาสตร์ของประเทศ พบว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาการศึกษา (Education) เป็นหนึ่งในเนื้อหาย่อยของยุทธศาสตร์ที่ภาครัฐให้ความสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันมีความท้าทายในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

หากเมื่อพิจารณาจากเป้าประสงค์ของการศึกษาที่สามารถตอบสนองกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ระบบการศึกษาของไทยในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันมีข้อจำกัดหลายประการ ผลการศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษาไทยพบข้อจำกัดหลักใน 5 ด้าน คือ

- 1) **ความไม่ตรงประเด็น (Irrelevancy)** หมายถึงการที่การศึกษาไม่ได้สร้างคนที่มีคุณลักษณะที่สามารถตอบสนองกับชุดความท้าทายใหม่ได้ เช่น การที่ประชากรวัยเรียนขาดทักษะชีวิต ทักษะการทำงานร่วมกัน และการจัดการความขัดแย้ง การที่หลักสูตรขาดการคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น การที่การเรียนการสอนไม่ได้เสริมให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การที่ผู้สำเร็จการศึกษามีอัตราการว่างงานสูงในขณะที่บางสาขาอาชีพมีการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายงานวิชาชีพที่ใช้เป็นฐานของเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) เช่น การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Science, Technology, Innovation: STI) ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่ไทยจะใช้ก้าวผ่านกับดักประเทศรายได้ปานกลางได้
- 2) **การด้อยคุณภาพ (Low Quality)** หมายถึงผลสัมฤทธิ์การศึกษาของผู้เรียนต่ำ เช่น ผลคะแนนเฉลี่ย PISA ของไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ การที่คะแนน NT (National Test) และ GAT-PAT มีแนวโน้มต่ำลงเรื่อยๆ ตลอดจนผลสำรวจผู้ว่าจ้างผู้จบการศึกษาใหม่ที่ระบุถึงการขาดสมรรถภาพในการทำงาน
- 3) **ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและการขาดความเท่าเทียม (Inaccessibility and Inequity)** หมายถึงการเข้าไม่ถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของคนส่วนใหญ่ และความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาในแต่ละพื้นที่ เช่น คะแนน PISA ของนักเรียนกรุงเทพฯมี

ค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ ในขณะที่พื้นที่อื่นส่วนใหญ่สอบตก หรือการที่อัตราการเข้าเรียนประถมมีแนวโน้มต่ำลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีฐานะไม่ดี

- 4) **การขาดประสิทธิภาพ (Inefficiency)** หมายถึงการที่การจัดสรรทรัพยากรกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนการสอนที่สร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่สอดคล้องกัน เช่น การมีสัดส่วนงบประมาณสูงแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ การกำหนดงบประมาณโรงเรียนตามปริมาณนักเรียน การใช้เกณฑ์วิชาการมาให้ผลตอบแทนแทนครุมากกว่าคุณภาพการสอน นอกจากนั้นระบบผลตอบแทนครูไม่ได้อิงกับผลงานที่เป็นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง รวมไปถึง การที่ผู้เรียนใช้เวลาในห้องเรียนมากแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ เป็นต้น
- 5) **การขาดการพัฒนาในลักษณะองค์รวม (not Holistic Development)** โดยกรอบการพัฒนาที่มีความแยกส่วน ขาดการเชื่อมต่อเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กับการพัฒนากำลังคน การพัฒนาเศรษฐกิจ ไปจนถึงการพัฒนามนุษย์และสังคมในมิติต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลในทางรูปธรรม

นอกจากนั้น หากพิจารณาไปถึงต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาไทย หรือรากของปัญหาที่อาจส่งผลให้การพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทยยังไม่เป็นไปตามวิถีทางที่พึงประสงค์ สรุปได้ 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่ (1) แนวคิดของการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม (2) แนวทางการบริหารจัดการด้านการศึกษา (Education Management) (3) ความสุ่มเสี่ยงของปัญหาอุปสรรคทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการศึกษาไม่เต็มประสิทธิภาพ (4) ปัญหาการประเมินผลการศึกษา

1) แนวคิดของการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม

- แนวคิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ การศึกษาไทยไม่ทำให้เด็กเรียนแล้วเกิดการรู้จริง เพราะเมื่อเรียนแล้วต้องมีพื้นฐานไปต่อความรู้ใหม่ แต่ถ้าพื้นฐานความรู้เดิมไม่แน่นก็ไม่สามารถไปต่อความรู้ใหม่ได้ ดังนั้น แนวคิดการเรียนรู้ ต้องก้าวข้ามสาระวิชา ไปสู่ การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งไม่ใช่สาระวิชาจะไม่มีมีความสำคัญ หากแต่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษนี้ ดังนั้น การศึกษาสมัยใหม่ ต้องเล็งเป้าหมายเลยจากเนื้อหาวิชา ไปสู่การพัฒนาทักษะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีจัดการเรียนรู้
- การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมีครูเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการขับเคลื่อน การปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้นได้จริง หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนให้มีความหมาย เชื่อมโยงสู่ชีวิตจริงรวมทั้ง

สามารถพัฒนาทักษะที่หลากหลายของผู้เรียน มิใช่เพียงเพื่อสอบ แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อเผชิญความเปลี่ยนแปลง

- **แนวคิดการเรียนรู้สำหรับครู** คือ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นคำถามและปัญหา ครูต้องฝึกเป็นนักตั้งคำถามและนักตั้งปัญหาเพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้
- **การเปลี่ยนวิถีจัดการเรียนรู้** คือ การตั้งคำถามมากกว่าการค้นหาคำตอบ การต่อยอดความรู้แบบไม่ใช่ไปสู่อุดความรู้ แต่ต้องเป็นลักษณะของการแตกขยายความรู้ พื้นที่ในการลองผิดลองถูก สามารถคิดนอกกรอบ แต่ต้องมีความรู้ในกรอบเสียก่อน เพราะทักษะของการเรียนรู้ คือกระบวนการเรียนรู้ที่คุ้นเคย กลัวการลองผิดลองถูก ต้องลองผิด-ลองถูก เป็นต้น โดยผ่านการเรียนรู้ได้หลายช่องทาง
- **คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์** การเรียนรู้สู่คุณธรรม ความดีงาม เห็นแก่ส่วนรวม การสร้างคุณสมบัติ สร้างความเป็นคน ทำงานหนัก สู้งาน การเรียนตลอดชีวิต การสนใจพัฒนาสังคม นอกจากโรงเรียนจะให้ความสำคัญในการปลูกฝังสิ่งดังกล่าวแล้ว สถาบันครอบครัวก็ต้องเป็นเสาหลักให้การให้ความสำคัญและการใส่ใจ

2) แนวทางการบริหารจัดการด้านการศึกษา (Education Management)

รากปัญหาอีกประการคือ วัฒนธรรมองค์กรราชการรวมศูนย์ และจัดการแบบควบคุมและสั่งการ (Command & Control) รูปแบบการบริหารงานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการด้วยวิธีการหรือยุทธศาสตร์ที่ไม่สอดคล้องกับองค์กรสำหรับการเรียนรู้ ทำให้ระบบไม่สอดคล้องกับระบบการเรียนรู้ ดังนั้นกระทรวงศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยน ปฏิรูปให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และบุคลากรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง พร้อมไปกับการเสริมสร้างศักยภาพ (Empowerment) ให้โรงเรียนและครูสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ให้อิสรภาพของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ อาทิ ให้อิสระด้านการใช้งบประมาณ และด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเป็นอิสรภาพที่มีการตรวจสอบ

นอกจากนี้ การบริหารจัดการการศึกษาต้องจัดการร่วมกันกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เข้าใจร่วมกันว่าครูกับพ่อแม่ผู้ปกครองจะร่วมกัน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับระบบผลิตครู

3) ความสุ่มเสี่ยงของปัญหาคอร์ปชั่นทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการศึกษาไม่เต็มประสิทธิภาพ

ปัญหาความสุ่มเสี่ยงของคอร์ปชั่นจากระบบการบริหารการศึกษา เป็นสิ่งที่ต้องมีการแก้ไข เพื่อลดความสุ่มเสี่ยงเหล่านี้ อันทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณเพื่อการศึกษาไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยจำเป็นต้องมีมาตรการตรวจจับ หรือบทลงโทษที่รุนแรงมาก อาจต้องกฎหมายให้ลงโทษรุนแรงขึ้น เพื่อลดช่องว่างหรือลดโอกาสการเข้าแสวงหาผลประโยชน์ของภาคการเมืองจากวงการศึกษ ทั้งด้านอำนาจ และด้านผลประโยชน์เป็นเงิน

4) ปัญหาการประเมินผล

ที่ผ่านมา ปัญหาการประเมินเป็นสาเหตุเบื้องหลังของการก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดการนำไปสู่วิถีทางการพัฒนาที่ไม่มีคุณภาพอย่างแท้จริง แม้ว่าผลการประเมินจะดีเยี่ยม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผล ทั้งในส่วนของประเมินผลการบริหารจัดการ การประเมินผลงาน ครู ให้เป็นระบบที่มุ่งเน้นผลงาน การประเมินเพื่อเลื่อนขั้นควรเปลี่ยนมาเป็นระบบที่อิงผลงานและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้ผลดี ในขณะที่การประเมินการเรียนรู้อันของผู้เรียน ที่เดิมนั้นอาศัยระบบประเมินแบบเน้นได้-ตก (Summative Evaluation) เป็นหลัก ละเลยคุณค่าของการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) ควรมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นการประเมินเพื่อพัฒนา รวมการวัดอย่างอื่นที่นอกเหนือวิชาความรู้ เช่น การวัดความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะคิด เป็นต้น

นอกจากข้อจำกัดในเชิงระบบการพัฒนาศึกษาเรียนรู้ดังที่กล่าวเบื้องต้นแล้ว ผลจากการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ระหว่าง สถานภาพปัจจุบันของประเทศไทย (As-Is) และเป้าประสงค์หลักของประเทศไทยที่พึงประสงค์ (Should Be) จากการสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

- เป้าหมายระดับสังคม ด้าน "สังคมที่เป็นธรรม" (Just Society) เป็นด้านที่สถานะปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมากที่สุด ขณะที่สังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society) เป็นด้านที่สถานะปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายสูงมากรองลงมาเป็นอันดับสอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นจุดวิกฤตที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน สำหรับด้านสังคมที่สามารถ (Productive Society) และสังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society) ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
- เป้าหมายระดับบุคคล โดยภาพรวมยังมีช่องว่าง ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is) กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be) ด้านที่มีช่องว่างอยู่ในระดับสูงมาก คือ "การมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ" และ "ด้านการส่งเสริมผู้เรียนตลอดชีวิต"

กลุ่มจิต (Mindset) ที่เป็นจุดอ่อนที่สุดของคนไทย หรือยังคงขาดในปัจจุบันมากที่สุด สูงสุด 3 อันดับแรก คือ จิตจริยธรรม การรู้ผิดชอบชั่วดี รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง (ร้อยละ 30.6) จิตสร้างสรรค์ การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนา (ร้อยละ 25.8) และจิตสังเคราะห์ การประมวลความรู้ ไตร่ตรองความรู้ที่ได้มาเพื่อประโยชน์ที่ดี (ร้อยละ 22.6) ส่วนกลุ่มจิต (Mindset) ของคนไทยที่เป็นจุดแข็งที่สุดของคนไทย หรือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 53.2 ให้ความเห็นว่า จิตเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีในสังคม เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมากที่สุด

กลุ่มทักษะ (Skillset) ผลจากการประเมินช่องว่างของกลุ่มทักษะที่จำเป็นแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) ที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทยสูงสุดอันดับ

แรกโดยผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 62.3 เห็นว่าเป็นทักษะที่มีช่องว่างสูงอย่างมาก คือ ทักษะกระบวนการคิดและสังเคราะห์

ประเด็นท้าทายของการจัดการศึกษาของไทยในการบรรลุเป้าประสงค์หลัก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อภาพการศึกษาเรียนรู้ของไทยที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไป และปรับให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ในขณะที่พัฒนาการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ของไทยในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันก็นับว่ามีข้อจำกัดอยู่ ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การเข้าถึง ความเท่าเทียม ตลอดจนเรื่องการสร้างโอกาสในการเรียนรู้หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นประเทศไทยต้องลดทอนข้อจำกัดเหล่านั้นลงพร้อมกับก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้และระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสม และจัดการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้บริบทกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงขับเคลื่อนในระดับต่าง ๆ ได้นำมาซึ่งประเด็นท้าทายที่ระบบการศึกษาสำหรับผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้คนไทยในสังคมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องสามารถตอบสนองให้ได้ ทั้งระดับมหภาคในด้านการวางแผนกำลังคนและระดับปัจเจกซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทย ได้แก่

ระดับมหภาค

- การยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการวางแผนกำลังคนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหนุนเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมของประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Competitiveness) นำประเทศก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล คนไทยและสังคมไทยอยู่อย่างอยู่ดีมีสุข (Well-being Nation)
- การสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ปฏิรูปสังคม ขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ระดับปัจเจก

- การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตที่พร้อม มีความแข็งแกร่งในสมรรถนะหลัก สอดรับศักยภาพการเรียนรู้ของทุกคน โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน มิใช่มุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือการสอบเพื่อคะแนนอย่างเดียวอีกต่อไป

ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลง ความท้าทายหรือนัยต่อภาคการศึกษารวมทั้งสภาพปัจจุบันด้านต่าง ๆ ทั้งเป้าหมาย กระบวนทัศน์ นโยบาย แพลตฟอร์มการศึกษาเรียนรู้ทั้งการจัดการเรียนการสอนในระบบ และสภาพการเรียนรู้ในสังคม ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลง ปรัชญาพื้นฐานที่เป็นรากฐานแห่งระบบการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนไป โดยปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) คนไทย จากเดิมแต่ละคนมีสถานะเป็นแค่เพียงพลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai) ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation) จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ (People for Growth) เพื่อตอบโจทย์สังคมอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโตเพื่อรองรับการสร้างและปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature) พัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม จากการเป็นสังคมที่คนมุ่งมั่นแข่งขันฟาดฟันต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-driven Culture) มาเป็นการทำงานร่วมกับคนอื่นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative Culture) และขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation) จากที่มองแต่การมุ่งไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Country) ซึ่งให้ความสำคัญแต่มิติเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาเป็นการคำนึงถึงประเด็นด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างเกียรติภูมิในความเป็นชาติ (Dignity of Nation)

ประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาในการศึกษารุ่นนี้ สรุปได้ดังนี้ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 41)

เป้าหมายของการจัดการศึกษา: จำเป็นต้องเน้นพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล แทนการให้ความสำคัญในด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว และการศึกษาต้องไม่เน้นไปเพื่อการศึกษาศึกษา (Education Just for Education) แต่ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศชาติและสังคมอย่างยั่งยืน สร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน และผู้เรียนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเองและใช้ศักยภาพนั้นได้อย่างเต็มที่

นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา: นโยบายและยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 นี้ ต้องเน้นการสร้างระบบการศึกษาที่สามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ทั้งนี้นโยบายด้านการศึกษาของไทย ควรกลับไปให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง รวมทั้ง สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นเสริมสร้างพื้นฐาน เพิ่มการให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมพื้นฐานในช่วงต้นของการศึกษา เพื่อปลูกฝังกระบวนการคิด (Cognitive Skills) นอกจากนี้จำเป็นต้องมีนโยบายที่ เน้นความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน ตลอดจนการเชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work)

การบริหารจัดการ : ต้องสร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ในระบบการศึกษา ควรปรับเปลี่ยนระบบการการสนับสนุน โดยคำนึงถึงความจำเป็น โรงเรียนที่ขาดแคลนมากย่อมควรได้รับการช่วยเหลือมาก การจัดการศึกษาควรเป็นไปในแนวทางกระจายอำนาจ วางระบบการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ สร้างโอกาสให้กับท้องถิ่น แต่ต้องมีการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพจากส่วนกลาง การจัดระบบการบริหารจัดการภายในกระทรวงศึกษาธิการ อาจทำได้โดยปรับเปลี่ยนให้แบ่งตามหน้าที่ (Function)

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้

- **การจัดการเรียนการสอน** ต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง เพิ่มขีดความสามารถ และฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้อย่างรอบด้าน การเรียนการสอน ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีทักษะในการใช้ชีวิต (Life Skills) ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนควรมีความหลากหลาย อาทิ เครือข่ายการเรียนรู้ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจร ส่งเสริมแรงใจ (Passion) ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของผู้เรียนแต่ละคน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีทางเลือกที่หลากหลายในการเรียนและการฝึกอบรม
- **ครู :** ให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยปรับเปลี่ยนจากบทบาทแบบดั้งเดิมที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ สู่การเป็นครูที่ให้คำปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ต้องสร้างครูคุณภาพสูง ควรมีระบบการพัฒนาครูอย่างครบวงจร วางระบบในการช่วยพัฒนาศักยภาพการสอนของครูอย่างครบวงจร เช่น อัตราเงินเดือน เส้นทางอาชีพ ระบบครูพี่เลี้ยง (Mentor) เครือข่ายพัฒนาตนเองของครู และการให้ความช่วยเหลือด้านสื่อการสอน ควรขยายขอบเขตการพัฒนาศักยภาพของครูให้ครอบคลุมตลอดช่วงอายุงาน

- **หลักสูตร:** ต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ เน้นการเรียนรู้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าที่ผ่านมาหลักสูตรการเรียนการสอนในเชิงวิชาการของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้มีปัญหามากนัก แต่ครูยังประสบปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากการขาดแคลนสื่อการสอนที่เหมาะสม การขาดแคลนบุคลากรครู และการที่ครูมีภาระงานอื่นๆ ค่อนข้างมาก สิ่งที่ควรเพิ่มเติมในหลักสูตรคือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันได้ให้อ่านออกเขียนได้ วางโครงสร้างหลักสูตรเป็นกรอบแนวทาง ให้อิสระกับโรงเรียนและครูในการกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน แต่มีการควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด
- **การประเมิน:** ควรเน้นการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน ไม่มุ่งเน้นเพียง “การสอนเพื่อทดสอบ” กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศ นอกจากนี้ ควรมีการทบทวนเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษาของประเทศ เน้นการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ (Formative Assessment) สร้างความหลากหลายในกระบวนการประเมิน (Diversifying Assessment Processes)
- **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ:** เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเรียนรู้จะเป็นปัจจัยที่ช่วยแผ่ขยายการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียนและประชาชนคนไทยทั่วประเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการจัดการความรู้ โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาระบบการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปัน และใช้ความรู้ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเข้าถึงชุมชนได้ค่อนข้างทั่วถึงและมีมาตรฐาน โดยหัวใจสำคัญคือ การให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ (Content) และการนำมาใช้อย่างบูรณาการ

ตารางที่ 41: สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
เป้าหมายของ การจัด การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ในเชิงเศรษฐกิจ: พัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มผลิตภาพทางสังคม (Social Productivity) และสร้างบุคคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน - ในเชิงสังคม: สร้างคนให้เป็นพลเมืองที่ดี เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณธรรม รู้จักเสียสละ แทนการให้ความสำคัญในด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว - การศึกษาต้องไม่เน้นไปเพื่อการศึกษาศึกษา (Education Just for Education) แต่ต้องเน้นไปเพื่อการพัฒนาประเทศชาติและสังคมอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน และผู้เรียนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเองและใช้ศักยภาพนั้นได้อย่างเต็มที่
นโยบายและ ยุทธศาสตร์ การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการศึกษาที่สามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบรู้อจริง (Mastery Learning) การเรียนรู้แบบการสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn More) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) 	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายด้านการศึกษาของไทย ควรกลับไปให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยอมรับว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีศักยภาพเฉพาะบุคคล และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ โดยต้องผลักดันให้เกิดการนำไปปฏิบัติจริง - เพิ่มการให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมพื้นฐานในช่วงต้นของการศึกษา เพื่อปลูกฝังกระบวนการคิด (Cognitive Skills) - ควรมีเวที / กลไกในการร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่สอดคล้องกัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนในการจัดการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นเสริมสร้างพื้นฐาน (Foundation) ที่มั่นคงและบูรณาการ สามารถรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ - เน้นความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน - เชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (Linking Education and Work) ผ่านระบบคุณวุฒิที่มีความสอดคล้องระหว่างระบบการศึกษา / ฝึกอบรม กับตลาดแรงงาน รวมถึงลดความทับซ้อนกันระหว่างคุณวุฒิ (Qualification)

ตารางที่ 41: สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
การบริหารจัดการ	- วางระบบบริหารจัดการโดยอาศัยหลักการ: 1. พิจารณาทั้งผลตอบแทนส่วนบุคคล (Private Returns) และผลตอบแทนภายนอก(External Returns / Externalities) ต่อสังคมโดยรวม ในการกำหนดจำนวนเงินอุดหนุนการศึกษา 2. สร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ในระบบการศึกษา	- ควรปรับเปลี่ยนระบบการการสนับสนุน ทั้งทางด้านเงินทุน รวมทั้งด้านอุปกรณ์และสื่อการสอนให้กับโรงเรียน โดยคำนึงถึงความจำเป็น โรงเรียนที่ขาดแคลนมากย่อมควรได้รับการช่วยเหลือมาก - การจัดการศึกษาควรเป็นไปในแนวทางการกระจายอำนาจ สร้างโอกาสให้กับท้องถิ่น แต่ต้องมีการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพจากส่วนกลาง - การจัดระบบการบริหารจัดการภายในกระทรวงศึกษาธิการ อาจทำได้โดยปรับเปลี่ยนให้แบ่งตามหน้าที่ (Function) เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาทางเลือก เพื่อให้เกิดการบูรณาการมากยิ่งขึ้น - ควรสร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ในระบบการศึกษา และควรมีระบบการเปิดเผยข้อมูลการประเมินผลสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งให้สาธารณชนรับรู้	- วางระบบการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ

ตารางที่ 41: สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
ระบบนิเวศการเรียนรู้			
การจัดการ เรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพิ่มขีดความสามารถและฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้อย่างรอบด้าน - การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงระหว่างผู้คนและสถานที่นอกโรงเรียน ดังนั้น ครอบครัวยุโรป ครอบครัว อุตสาหกรรม และชุมชนจึงถือเป็นแหล่งของความรู้ที่มีศักยภาพ เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีทักษะในการใช้ชีวิต (Life Skills) - การจัดการเรียนการสอนควรมีความหลากหลาย อาศัยเครือข่ายการเรียนรู้ วิทยาลัยครู หน่วยงานการในแต่ละด้านมาช่วยสอน และเพิ่มรูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการเพื่อบูรณาการระหว่างสาขาวิชา 	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจร ส่งเสริมแรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิต โดยอาศัยการผสมผสานการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน - ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของผู้เรียนแต่ละคน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีทางเลือกที่หลากหลายในการเรียนและการฝึกอบรม - เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงของการศึกษาเรียนรู้ที่เป็นทางการ การศึกษาไม่เป็นที่ทางการ การศึกษาตามอัธยาศัย

ตารางที่ 41: สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมองและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
ครู	<p>- ให้นิยามใหม่กับ “ครู” โดยปรับเปลี่ยนจากบทบาทแบบดั้งเดิมที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่การเป็นครูที่ให้คำปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน</p>	<p>- ควรมีระบบการพัฒนาครูอย่างครบวงจร ให้ครูมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา (มีความรู้) สังคม (มีเครือข่าย) ร่างกาย (สุขภาพแข็งแรง มีสวัสดิการ) และอารมณ์ (มีจิตวิทยาในการสอน)</p> <p>- ควรขยายขอบเขตการพัฒนาศักยภาพของครูให้ครอบคลุมตลอดช่วงอายุงาน:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ช่วงการผลิตครู ต้องบ่มเพาะทักษะการสอน และจริยธรรมความเป็นครู 2. ช่วง 10 ปีแรกของการประกอบอาชีพครู ต้องเน้น On the Job Training เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะ 3. ช่วงอายุงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เริ่มมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับครูรุ่นน้อง รวมทั้งเตรียมตัวก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นต่อไป เช่น การบริหาร 	<p>- สร้างครูคุณภาพสูง มีกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะศึกษาในด้านครุศาสตร์อย่างเข้มข้น</p> <p>- วางระบบในการช่วยพัฒนาศักยภาพการสอนของครูอย่างครบวงจร เช่น อัตราเงินเดือน เส้นทางอาชีพ ระบบครูพี่เลี้ยง (Mentor) เครือข่ายพัฒนาตนเองของครู และการให้ความช่วยเหลือด้านสื่อการสอน</p>

ตารางที่ 41: สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษา (ต่อ)

	การทบทวนเอกสาร	การประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ประสบการณ์จากต่างประเทศ
หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับการทำงานในชีวิตจริง เพื่อลดปัญหาโครงสร้างของกำลังคนทั้งความไม่สอดคล้องเชิงปริมาณและคุณภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรการเรียนการสอนในเชิงวิชาการของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้มีปัญหามากนัก แต่ครูยังประสบปัญหาในการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากการขาดแคลนสื่อการสอนที่เหมาะสม การขาดแคลนบุคลากรครู และการที่ครูมีภาระงานอื่นๆ ค่อนข้างมาก - สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมในหลักสูตรคือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันได้ให้อ่านออกเขียนได้ จับใจความเป็น ตลอดจนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตีความ 	<ul style="list-style-type: none"> - วางโครงสร้างหลักสูตรเป็นกรอบแนวทางให้อิสระกับโรงเรียนและครูในการกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน แต่มีการควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด
การประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน ไม่มุ่งเน้นเพียง “การสอนเพื่อทดสอบ” - กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ระดับประเทศ แต่ก็มีวิธีการที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างสมดุลในการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรมีการทบทวนเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษาของประเทศ เพื่อให้สามารถกำหนดตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกันไว้ ทั้งนี้การวัดผลควรมีความหลากหลาย - ควรมีการวัดผลจากพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ (Formative Assessment) สร้างความหลากหลายในกระบวนการประเมิน (Diversifying Assessment Processes)
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างระบบการจัดการความรู้ โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาระบบการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปัน และใช้ความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถช่วยในการจัดการเรียนการสอนเข้าถึงชุมชนได้ ค่อนข้างทั่วถึงและมีมาตรฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ (Content) และการนำมาใช้อย่างบูรณาการ

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการศึกษาเรียนรู้ล้วนมีสาเหตุจากกระบวนการทัศน์แบบเก่าที่ไม่เอื้อให้เกิดผลสัมฤทธิ์แบบศตวรรษที่ 21 แต่เนื่องจากระบบการศึกษาเป็นระบบราชการที่มีขนาดใหญ่ ประกอบด้วยบุคลากรและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก การแก้ไขระบบแบบยกเครื่องจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลามาก และต้องดำเนินการแก้ไขจุดวิกฤติ (Critical Points) หลายจุดไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นนอกจากการแก้ไขระบบแล้ว การดำเนินการจำเป็นต้องสรรหาวิธีที่จะสามารถทำให้คนส่วนใหญ่สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในขณะที่ดำเนินการแก้ไขจุดวิกฤติการศึกษาอยู่ได้

แนวทางการปฏิบัติจึงกำหนดเป็น 3 ส่วนหลัก คือ การดำเนินการเร่งด่วน (Fast Track) การปฏิรูปเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reform) และโครงการริเริ่มส่งผลสำเร็จเร็ว (Quick Win Initiative) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การดำเนินการเร่งด่วน (Fast Track) มุ่งเน้นวิธีการที่ทำให้คนส่วนใหญ่เพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการศึกษา และความตรงประเด็นของการศึกษาซึ่งไม่จำกัดเพียงด้านวิชาการให้ได้ การดำเนินการเร่งด่วน (Fast Track) เป็นการดำเนินการกิจกรรมที่ง่าย (Easy) และก่อให้เกิดผลกระทบสูง (High Impact) แนวทางนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่า การศึกษาที่มีคุณภาพของไทยนั้นมีอยู่ แต่คนส่วนใหญ่เข้าไม่ถึง ดังนั้นจึงต้องมีบริบทที่ผู้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพสามารถเชื่อมต่อการศึกษาที่ดีกับคนส่วนใหญ่ได้อย่างถูกต้อง ครรลอง นอกจากนี้ควรมีการเชื่อมต่อผู้ใช้ผู้สำเร็จการศึกษา (เช่น ภาคแรงงาน) กับผู้จัดการศึกษา เพื่อเพิ่มความตรงประเด็นของการศึกษากับโลกความเป็นจริง ซึ่งการดำเนินการจะต้องใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่บนกรอบกฎหมายปัจจุบันให้ได้

กิจกรรมที่สำคัญควรเร่งดำเนินการ อาทิ

- **การสร้างแพลตฟอร์มการศึกษาการเรียนรู้ที่เปิด (Open Platform)** เพื่อให้กลุ่มคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงกับการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพผ่านเทคโนโลยี พร้อมทั้งเป็นการสร้างโอกาส และให้โอกาสครั้งที่สอง แก่ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อศึกษา ค้นคว้า เข้าถึงองค์ความรู้ และนำไปพัฒนาต่อยอด ประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตและอาชีพของตนเองได้ แม้จะไม่ได้ เป็นผู้เรียนอยู่ในระบบแล้วก็ตาม
- **เพิ่มการเชื่อมต่อระหว่างผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันโดยดำเนินแผนงานโครงการร่วม** เพื่อเป็นการบูรณาการงานด้านการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ เชื่อมโยงกับภาคแรงงาน ฝ่ายนโยบาย ฝ่ายการเมือง กระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน นักวิชาการ ชุมชน ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ประชาชน เพื่อให้เกิดการผลักดันพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนากำลังคนอย่างมีทิศทาง ต่อเนื่อง หนุนเสริมกัน

ลดความซ้ำซ้อน และลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร เช่น การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรและครูผู้เชี่ยวชาญผู้มีประสบการณ์ในทางปฏิบัติสนับสนุนสถาบันการศึกษา สร้างระบบหลักเกณฑ์ของคุณวุฒิที่ดี มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ สร้างเส้นทางใหม่ในการเรียนรู้

2. การปฏิรูปเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reform) คือการปรับแต่งกลไกการศึกษาให้เกิดความสามารถในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงได้เอง การปฏิรูปเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Reform) เป็นการดำเนินการกิจกรรมที่มีความยาก (Difficult) ในการดำเนินการ แต่ถ้าดำเนินการได้สำเร็จจะก่อให้เกิดผลกระทบสูง (High Impact) และเป็นการเปลี่ยนแปลงฐานรากที่สำคัญ รวมทั้งการปรับรากของแนวคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมุมต่างๆ เช่น ประเด็นการได้ความรู้ไปใช้มากกว่าการเน้นทำข้อสอบ การเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้ผู้เรียน การปรับการจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การมุ่งเน้นการเข้ามาจัดและกำกับดูแลการศึกษาโดยภาคเอกชนและภาคประชาชน การเปิดมิติความสำเร็จให้มากกว่าคะแนนสอบโดยเชื่อมต่อกับความสำเร็จที่หลากหลายและตรงกับโลกความเป็นจริงมากขึ้น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคมไทย

กิจกรรมที่สำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างยั่งยืน อาทิ

- **การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift)** ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย (Policymaker) ฝ่ายการเมือง ตลอดจนผู้บริหารระดับสูง โดยมุ่งสู่กระบวนทัศน์ใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นการปฏิรูปการศึกษาเรียนรู้อย่างองค์รวมควบคู่ไปกับการพัฒนาในมิติอื่นๆ ทั้งการปฏิรูปสังคมให้เป็นสังคมแห่งปัญญา (Wisdom Based Society) เกิดการเปลี่ยนแปลง (Social Change) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ยกระดับคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนอาศัยการศึกษาเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมเทคโนโลยีเข้าไปมีบทบาทผนวกเข้ากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
- **การปฏิรูปการเรียนรู้ (Learning Reform) ควบคู่ไปกับการปฏิรูปภาคสังคม** ส่งเสริมการเรียนรู้จริง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยการปรับแต่งปฏิรูปในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ปฏิรูประบบการผลิตครู การปฏิรูปหลักสูตร และหันมามุ่งเน้นที่การประเมินผลบุคลากรทางการศึกษาโดยอิงกับผลงาน (Performance Based) ระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ขณะที่การประเมินผลสัมฤทธิ์ทาง

การศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความสำคัญกับการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment) ให้มากขึ้น เพื่อปลูกฝัง บ่มเพาะนิสัยการเรียนรู้

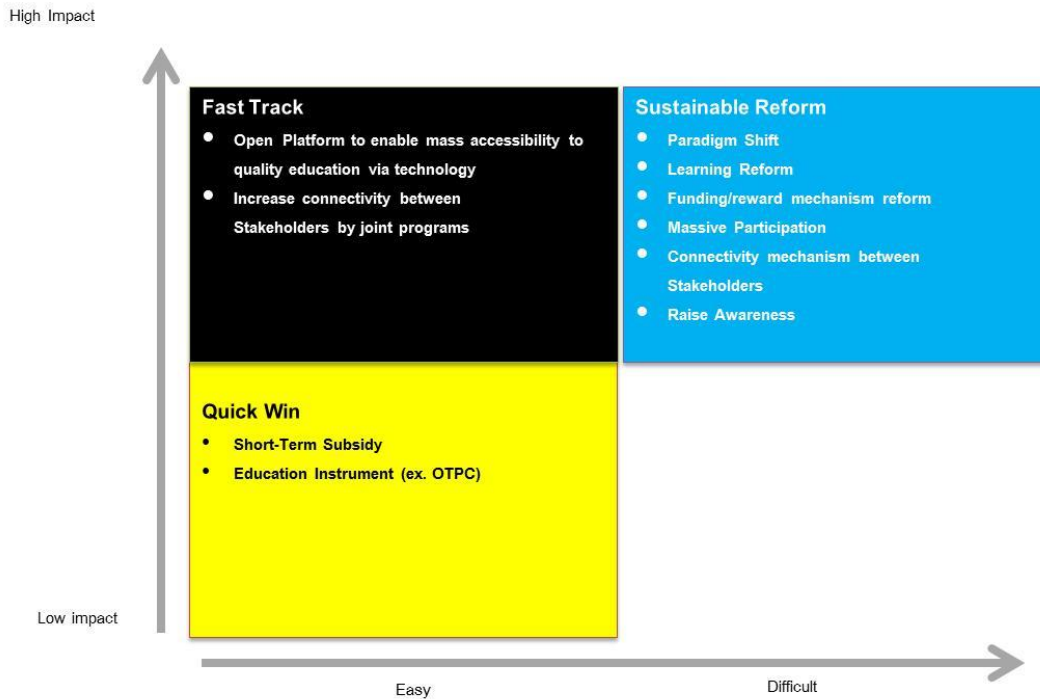
- **การพัฒนาแหล่งเงินทุน และปฏิรูปกลไกทางการเงิน (Funding/reward mechanism reform)**
- **การสร้างการมีส่วนร่วมขนาดใหญ่จากทุกภาคส่วน (Massive Participation)** รวมทั้งสร้างกลไกการเชื่อมต่อระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Connectivity mechanism between Stakeholders) ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

3. โครงการที่ส่งผลสำเร็จเร็ว (Quick Win) เป็นการดำเนินการกิจกรรมที่มีความง่าย (Easy) ในการดำเนินการ แต่ถ้าดำเนินการได้สำเร็จจะก่อให้เกิดผลกระทบน้อย (Low Impact) อีกทั้งไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาด้านการศึกษา เรียนรู้ของผู้เรียนและประชาชนในสังคมอย่างยั่งยืน โครงการที่ดำเนินการในลักษณะนี้ เช่น

- การอุดหนุนระยะสั้น (Short-Term Subsidy)
- การสนับสนุนเครื่องมือทางการศึกษา (Education Instrument) (เช่น โครงการแท็บเล็ตพีซีเพื่อการศึกษาไทย (One Tablet Per Child: OTPC))

แนวทางการดำเนินการทั้งสามด้านสามารถทำควบคู่กันได้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถเอื้อให้การศึกษาที่มีคุณภาพเข้าถึงคนไทยทุกคนได้ และผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะที่จะอยู่และมีอาชีพในโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างภาคภูมิ ซึ่งระบบการศึกษาเองจะสามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมทันทั่วทั้งที่

ภาพที่ 117: Strategic Approach to Education Challenges

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.2.1 ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานการกำหนดแผนการดำเนินการระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ภาพรวมของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะมุ่งเน้นไปที่การปฏิรูปการเรียนรู้และการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ในการเชื่อมโยงแนวทางดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะขอเน้นไปที่ระยะเวลาในช่วง 15 ปีแรก เนื่องจากเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 5 ปีแรก ซึ่งต้องเร่งดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปสังคม รวมทั้งผลักดันการพัฒนาศักยภาพครู ซึ่งเป็นหัวใจและเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในอนาคต

การศึกษาในส่วนนี้จึงได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานการกำหนดแผนการดำเนินการระยะยาว (15 ปี) เพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21 โดยมี

วัตถุประสงค์สองประการ คือ วัตถุประสงค์ประการแรก เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน สมดุล วัตถุประสงค์ประการที่สอง เน้นการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์ที่ 1 การปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน สมดุล

เพื่อก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การใช้และต่อยอดองค์ความรู้ การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology and Innovation) ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการพัฒนากำลังคนที่เหมาะสม จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการเข้าถึง คุณภาพ และความเท่าเทียม ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ทุกรูปแบบ จัดสรรทรัพยากรให้มีการกระจายอย่างเหมาะสม ตลอดจนทบทวนการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงทุกภาคส่วน สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดช่วงวัฏจักรชีวิต ทั้งนี้มุ่งสร้างความเชื่อมั่นในการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายพันธมิตร พัฒนาคอนอย่างรอบด้าน สมดุล เพื่อเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และการบริหารจัดการ

ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management Team” เพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ตลอดจนต้องปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System) เพื่อให้ระบบการบริหารการศึกษาเป็นระบบที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผลงาน และให้อิสระตามศักยภาพความพร้อมของสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ ตลอดจน กำจัดช่องโหว่ของการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการบริหารการศึกษา และนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะประกอบไปด้วยแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญทั้งการ “ซ่อม” และการ “สร้าง” ควบคู่กันไป เพื่อเป็นการปรับแต่ง ซ่อมแซมกลไกการศึกษาเดิมให้ดียิ่งขึ้น และสร้างเสริมกลไกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองพลวัตการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงสร้างพลังของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพื่อก้าวสู่การสร้างสังคมแห่งปัญญาการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของไทยในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนและสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

ซ่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ
2. ปฏิรูปการเรียนรู้สู่ศตวรรษแห่ง 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (formative assessment)
4. ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System)

สร้าง

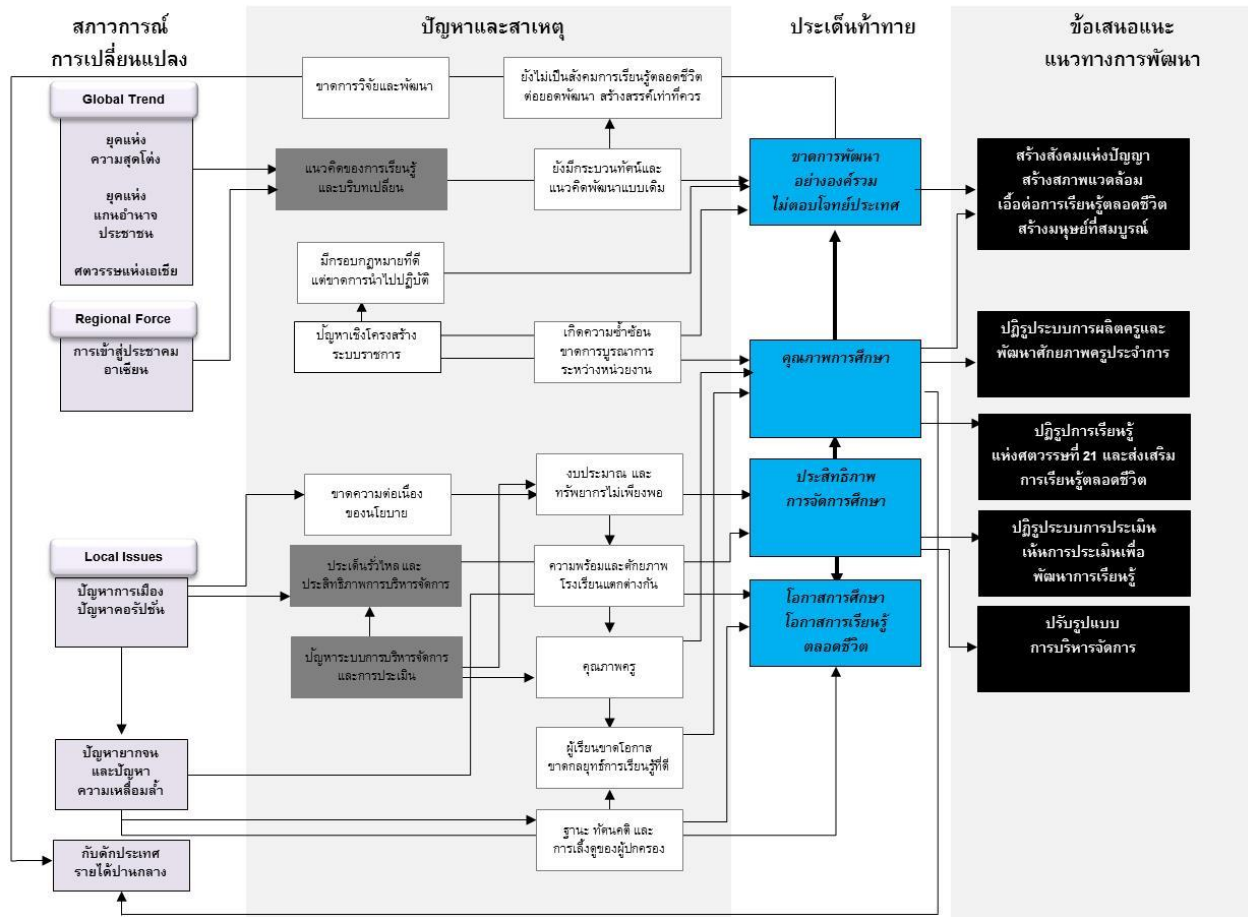
5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)

ตารางที่ 42 : วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์	แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21	
	ซ่อม	สร้าง
การปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาคนไทยอย่างรอบด้าน สมดุล	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ - ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (formative assessment) 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom based society) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์
การปฏิรูปเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System) 	

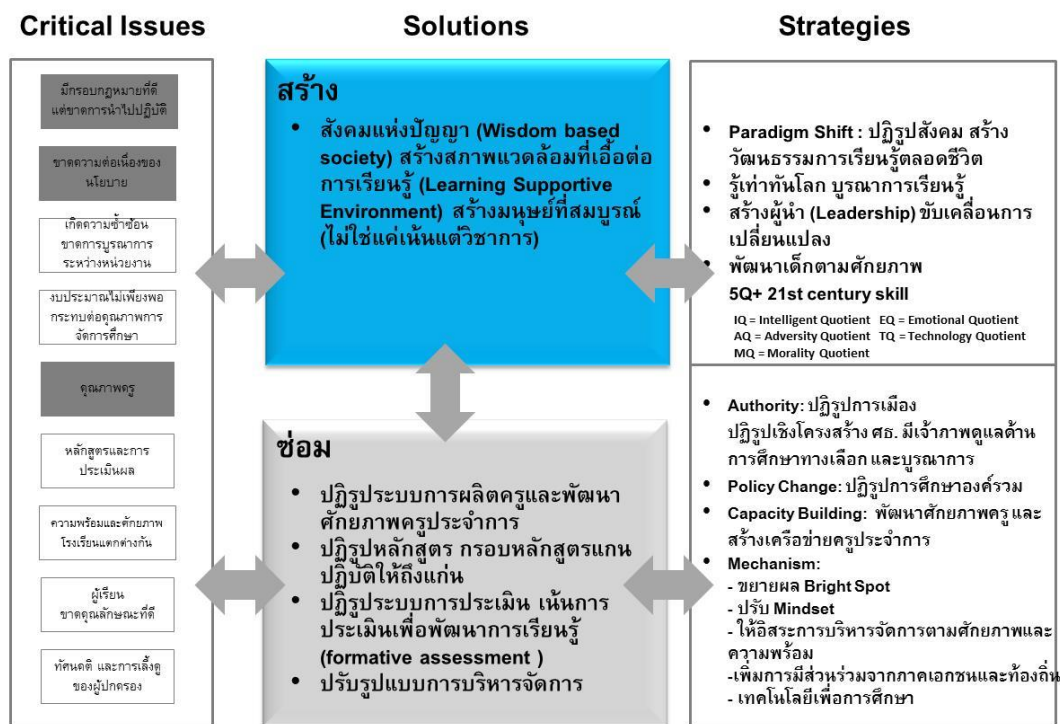
ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 118: ปัญหาและสาเหตุ และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ภาพที่ 119: ประเด็นปัญหาวิกฤต ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

ช่อม

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ

*แก้ไขช่อมแซมระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” อย่างเร่งด่วน
ควบคู่ไปกับเสริมศักยภาพ “ครูประจำการ”*

แนวนโยบาย:

- 1.1 ระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน
  - เร่งปฏิรูประบบการผลิตครู สถาบันที่ผลิตครูควรผลิตครูในสาขาที่สถาบันนั้นมีความเชี่ยวชาญ ศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในการบ่มเพาะบุคลากรที่มีคุณภาพ อีกทั้งมีกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนครูที่ชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันแม้ว่าจะมีปริมาณครูที่จบมาจำนวนมาก แต่มีปัญหาเรื่องคุณภาพครู เกิดความขัดแย้งทางอุปทาน (Paradox) กล่าวคือ มีบุคลากรที่ผลิตจำนวนมาก แต่ก็มีขาดแคลนครู มาตรฐานแตกต่างกันระหว่างสถาบัน โดยเฉพาะประเด็นด้านคุณภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบการผลิตครู
  - ผสมผสานบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตครู เพื่อบ่มเพาะความเป็นครูทักษะการสอน เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครูในปัจจุบัน ยังค่อนข้างแยกส่วนระหว่างการสอนทฤษฎี และการปฏิบัติ หรือเป็น

การฝึกฝนที่ไม่ลุ่มลึกอีกทั้งไม่มีการสอนการวิเคราะห์หลักสูตร ส่งผลให้ขาดการปมเพาะความเป็นครูที่เข้มข้น และบัณฑิตที่จบแล้วเมื่อเข้าเป็นครูประจำการจึงขาดทักษะการสอน และขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่ได้รับมา และการประยุกต์สอนให้เข้ากับเด็กนักเรียนและบริบท

- วางระบบพัฒนาครูอย่างครบวงจร ปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกกระดับมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า เพื่อสร้างระบบแรงจูงใจ และสร้างค่านิยมเพื่อดึงดูดให้ผู้ที่มิเคแสนสูงเข้ามาเรียนครู เพื่อสร้างครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูง เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ

1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพครูประจำการ

- ควรเร่งพัฒนาศักยภาพครูมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาวิธีการสอน และปรับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ (Inspiring Teachers) ปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพครูประจำการ อาทิ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยวิธีการต่างๆ สร้างเครือข่ายครูประจำการ พัฒนาระบบครูพี่เลี้ยงที่สนับสนุน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพครู ช่วยยกระดับครูประจำการมีข้อจำกัดในการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
- ควรปรับปรุงระบบการขึ้นบัญชีครู และการจัดส่งครูไปประจำการตามโรงเรียน สถานศึกษาตามความเชี่ยวชาญ เนื่องจากปัจจุบันครูได้ทำหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพ ความเชี่ยวชาญของตน เนื่องจากปัจจุบันครูสอนในวิชาที่ตนไม่ได้เชี่ยวชาญ เนื่องจากระบบการสอบครู จะมีการขึ้นบัญชีครูที่สอบได้ไว้ เมื่อโรงเรียนใดมีการขาดแคลนครูและขออัตรากำลังคนมา ทางส่วนกลางจะจัดส่งครูที่ขึ้นบัญชีสอบจัดส่งตามลำดับที่ขึ้นบัญชีไว้ ทำให้ครูที่ไปสอนตามโรงเรียนไม่ได้สอนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน
- ควรเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่จบสาขาอื่นสามารถมาเป็นครูได้ บัณฑิตที่จบครูหรือคุศศาสตร์โดยตรงไม่ได้เข้าทำงานบรรจุเป็นครูจำนวนมาก อีกทั้งไม่สามารถดึงดูดคนเก่งให้สนใจเข้ามาประกอบอาชีพครูได้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากผลตอบแทนครูต่ำ มีความแตกต่างกับอาชีพอื่นมาก เมื่อเทียบกับภาระงาน อีกทั้งค่านิยมหรือการให้ความสำคัญกับอาชีพครูมีน้อยลง ทำให้เกิดความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเชี่ยวชาญในบางสาขา

หนึ่งในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเรียนรู้จะไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ในชีวิตประจำวัน ในสังคม หรือในโลกใบนี้ ล้วนเป็นแหล่งความรู้ทั้งสิ้น ดังนั้น คำว่า “ครู” จึงอาจมีได้แค่เพียง ครูแต่เพียงในบทบาทอาชีพครูเท่านั้น ทว่า ทุกๆคน ควรจะมีบทบาทเป็นครูซึ่งกันและกัน ดังนั้น บุคคลต่างๆในสังคม จึงจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับการพัฒนาของสังคม

ในประเด็นนี้เองที่สังคมจะต้องมีบทบาทในการหล่อหลอมความเป็นคน หรือความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่คนในสังคมเกิดการพัฒนาร่วมกัน ฉะนั้น “ความเป็นครู” จึงเป็นสิ่งที่ควรอยู่ในตัวของทุกคนในสังคม ที่จะต้องแบ่งปัน ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ากว่าคำพูด” เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งปัญญา และวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

*ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
มีหลักสูตรแกนเพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ให้อิสระและยืดหยุ่นแก่
โรงเรียนและครู ในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน*

แนวนโยบาย:

- มีเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่สมดุลและหลากหลาย ออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มากยิ่งขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น หลักสูตรการศึกษา ผู้ใหญ่ การฝึกอบรมต่อเนื่องเพื่อพัฒนาให้ประชาชนทุกวัยของประเทศมีความรู้ เป็นการเพิ่มศักยภาพของประชากร
- ออกแบบหลักสูตรที่เห็นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) ควรเห็น วิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันมากกว่า เนื่องจากในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ที่บ่อสร้างภาระให้กับครูและโรงเรียนในการบริหารจัดการ อีกทั้งเนื้อหาของหลักสูตรไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาก เป็นการเปลี่ยนเนื้อหาสาระ

- ควรปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการมากขึ้น เน้นกระบวนการคิดเชิงระบบและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิต เพื่อแก้ไขการเรียนการสอนที่เป็นรายวิชาสาระการเรียนรู้ ที่คิดแยกส่วน ซ้ำซ้อน ทำให้ต้องอาศัยชั่วโมงการเรียนค่อนข้างสูง ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย อีกทั้งเกิดความซ้ำซ้อนกันในการเรียนการสอน ไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ และไม่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน
- เน้นกระบวนการคิด ทักษะมากกว่าเนื้อหาที่เนื้อหาสาระที่อาจเปลี่ยนแปลงและล้าสมัยได้ ปรับไปใช้การประเมินผลที่วัดทักษะกระบวนการคิดและความเข้าใจของผู้เรียน ด้วยการออกข้อสอบที่เน้นวัดความเข้าใจ (literacy-based test) มากกว่าเน้นวัดเนื้อหา (Content-based Test) และการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการปัจจุบันการประเมินผลการเรียนรู้เน้นท่องจำ
- โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่ เปิดกว้างให้มีหลักสูตรที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับตนเองได้มากขึ้น โดยหน่วยงานกลางเปลี่ยนจากบทบาทการเป็นผู้ควบคุมหลักสูตร มาเป็นการเป็นผู้รับรองหลักสูตรต่างๆ
- ปฏิรูปการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ผู้ต้องมาก่อน (Student First) โรงเรียนต้องเปลี่ยนจากโมเดลการสอนสิ่งเดียวที่เหมาะสมกับทุกคน (One-size-fits-all) และแทนที่ด้วยการตั้งเป้าหมาย และพิจารณาบริบทของผู้เรียนแต่ละคนเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมโครงการนำร่องและทดลองปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ เพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้าใจถึงเหตุผลเบื้องหลัง และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น สร้างการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ จัดโครงสร้างองค์การบริหารการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น โดยร่วมมือกับกระทรวงต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และการใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน

3. ปฏิรูประบบการประเมินผล

ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินอย่างสร้างสรรค์ เพื่อบ่มเพาะทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน”

ระบบการประเมินผลเดิมดังเช่นในปัจจุบัน ทำให้เกิดการมุ่งเน้นที่ผลคะแนนมากเกินไป เน้นท่องจำ และไม่ได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจได้อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงต้องซ่อมแซมแก้ไขระบบการประเมิน โดยมุ่งเน้นการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรจะต้องเป็นการประเมินอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn)

แนวนโยบาย:

- **เน้นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เป็นหลัก เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง** เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในห้องเรียน เปิดโอกาสให้ครูจะต้องใช้วิธีการเรียนการสอนแตกต่างกันไป บทเรียนอาจเกิดจากวิธีการที่หลากหลาย ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn) โดยครูอาจใช้วิธีการที่ผสมผสานกันในการประเมินความเข้าใจของนักเรียน ทั้งนี้ครูต้องให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) ทางวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการเรียนรู้
- **ควรมีการประเมินประสิทธิผลของครูโดยใช้ผลการเรียนรู้ของนักเรียน** มีการส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ส่งเสริมยุทธศาสตร์ในการเรียนของผู้เรียนที่ถูกต้อง และมีการจัดการที่ดีกับปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน
- **ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองโดยมีการเปรียบเทียบกับมาตรฐานในระดับต่าง ๆ** เช่น ระดับพื้นที่หรือระดับชาติ และส่งเสริมบรรยากาศแห่งการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ

จัดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย มีความอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน เพื่อลดการรวมศูนย์ และลดภาระของภาครัฐ

เหตุผลและความจำเป็นที่ควรปรับรูปแบบการบริหารจัดการให้มีความหลากหลาย และเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ของโรงเรียน ครู ชุมชน ท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา เนื่องจาก

- การบริหารจัดการการศึกษาที่ผ่านมาเป็นแบบรวมศูนย์
- หลักสูตรไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน เอกชน
- การจัดสรรทรัพยากรไม่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน และความต้องการ (โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ชนบท เมือง)

แนวนโยบาย:

- ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารจัดการ โดยปรับรูปแบบการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระสอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อลดภาระงบประมาณในกรณีสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมพัฒนา เนื่องจากปัจจุบันงบประมาณไม่เพียงพอเนื่องจากปัญหาเชิงโครงสร้างที่ภาคการศึกษามีขนาดใหญ่ มีฟังก์ชันการทำงานที่ซ้ำซ้อน ค่อนข้างรวมศูนย์ งบประมาณส่วนใหญ่จำเป็นต้องจัดสรรเพื่อเป็นงบประจำ ทำให้มีงบประมาณเพื่อการลงทุนพัฒนาในสัดส่วนที่น้อย อีกทั้งการจัดสรรงบประมาณเท่ากันถ้วนเฉลี่ยรายหัว ไม่สอดคล้องกับต้นทุนบริหารจัดการสถานศึกษา เนื่องจากโรงเรียนมีต้นทุนคงที่ในการบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณอย่างถ้วนเฉลี่ยทำให้โรงเรียนได้รับทรัพยากรอย่างไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง

- ภาครัฐควรพิจารณาปรับเปลี่ยน รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยให้อิสระสถาบันการศึกษาต่างๆ พิจารณาการเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับจุดเน้นและศักยภาพของสถาบัน โดยมีเงื่อนไข (Commitment) ที่เป็นผลผลิต (Output) ที่ชัดเจน
- ควรส่งเสริมความมีอิสระของสถานศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรภายในโรงเรียน การบริหารบุคลากร และการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน ในขณะที่เดียวกันควรป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนการประเมินผลงานของโรงเรียนหรือนักเรียน และการกำหนดเงินเดือนของครู
- ควรส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ
- สถาบันการศึกษาต่างๆ ควรมีจุดเน้นการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมของบุคลากร เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรได้มีสมรรถนะ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ อีกทั้งเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการพิจารณาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับอาชีพที่ตนเองมุ่งหวัง เห็นเส้นทางอาชีพ (Career Path) ได้เรียนและฝึกฝนพัฒนาทักษะอย่างเข้มข้น เพื่อลดปัญหาที่ในปัจจุบันโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งมีการแข่งขันผลิตคน เกิดปัญหาคุณภาพผู้จบการศึกษานั้นเนื่องมาจากมาตรฐานแตกต่างกัน ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาไม่จำเป็นต้องมีเป้าหมายการศึกษาหรือจุดเน้นการผลิตคนในแบบเดียวกันทั่วประเทศ แต่ละสถาบันควรมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมของบุคลากร

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom based society) ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment)

ภาครัฐสร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom Based Society) โดยการให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ) โดยให้ความสำคัญกับเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (Should-Be) ทั้งการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ ให้การศึกษาช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน เกิดสังคมแห่งปัญญา พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)

- สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ประกอบกับแนวคิดเป็น “ทุกคนในสังคมเป็นครูและนักเรียน” และ “โรงเรียนที่ไม่มีรั้ว” เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นการบ่มเพาะทักษะเรียนรู้เพื่อจะเรียน และรักที่จะเรียน เห็นถึงองค์ความรู้ไม่ได้มีเฉพาะในตำราเรียนหรือตัวครู หากแต่อยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว สร้างการชักจูงใจนักเรียนที่ดี ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล

- ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน
- เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนของตนได้อย่างอิสระ เปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมหรือชุมชน มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เช่น ปราชญ์ชุมชน ผู้ปกครอง รุ่นพี่ตัวรุ่นน้อง ผู้ประกอบการ ฯลฯ (เช่น ให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถมาสาธิตงานมาสอนได้)
- ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อาทิ
  - พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยรัฐควรจัดพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนส่งเสริมภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ สร้างพื้นที่แพลตฟอร์มเปิด (Open Platform) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดพื้นที่เปิด (Open Spaces) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน
  - จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจัดแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยากร บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน วัสดุชนิดต่างๆ หลายชนิดผสมผสานกัน (Multi-Media) ใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย รวมทั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิทยบริการที่สามารถช่วยแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้
  - เน้นการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจะช่วยให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ควรมีหลายรูปแบบ ไม่ควรยึดหลักว่าต้องสร้างใหม่เสมอ อาจจะใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

5.2.2 กลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered) การเปลี่ยนทัศนคติต่อการศึกษา (Learning Attitude) ทุกคนมีความ

เป็นผู้เรียนรู้โดยธรรมชาติ (Natural Learner) และการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาตาม ศักยภาพและความพร้อมโดยอิงกับการรับผิดชอบ

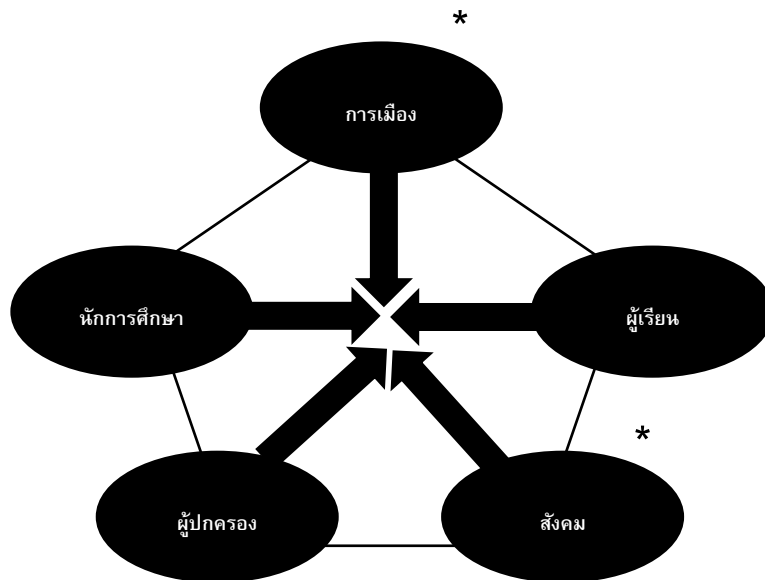
ข้อเสนอแนะการออกแบบกลไกขับเคลื่อนระดับนโยบาย (Mechanism Design) เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ รายละเอียดในส่วนนี้จะกล่าวถึงกลไกการขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทหน้าที่และกระบวนการการบูรณาการระหว่างภาคส่วนหลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา สำหรับความเชื่อมโยงบางประเด็นของยุทธศาสตร์ บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปใน หัวข้อ 5.2.3 กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

กลไกในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ “เพื่อปฏิรูปการศึกษาเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21” นั้นต้องให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคส่วนต่างๆ ที่อยู่นอกกระทรวงศึกษาธิการและมีผลกระทบ (impact) สูงมากต่อการขับเคลื่อน 5 ภาคส่วนที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ฝ่ายการเมือง
- 2) ผู้เรียน
- 3) สังคม
- 4) ผู้ปกครอง
- 5) นักการศึกษา

ทั้งนี้ภาคส่วนที่นับว่ามีบทบาทสำคัญและก่อให้เกิดผลกระทบการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงมาก คือ ฝ่ายการเมือง และ สังคม

ภาพที่ 120: ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ที่มา: คณะวิจัย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

1. กลไกการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) และสร้างผู้นำ (Leadership) ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปสังคม สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก บูรณาการเรียนรู้

- **ควรกำหนดให้การพัฒนาการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต (Education and Lifelong Learning) เป็นวาระปฏิบัติแห่งชาติ (National Agenda) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์และพิมพ์เขียว (Vision and Blueprint) ด้านการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนากำลังคนระยะยาวของประเทศไทย** เนื่องจากที่ผ่านมา มีข้อจำกัดจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการศึกษาเป็นข้อจำกัดในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงการศึกษา และการสร้างเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการ

ผลักดันวาระดังกล่าว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและฝ่ายการเมืองรับผิดชอบ เป็นวาระแห่งชาติ

- **จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** บูรณาการระหว่างภาคส่วนหลากหลาย ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ **นอกจากนี้ยังควรมีการบูรณาการร่วมกันและการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ** เช่น ภาคธุรกิจ ตลาดแรงงาน ชุมชน สังคมยังมีอยู่ในระดับที่น้อยส่งผลให้การผลิตบุคลากรในภาคการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน คุณภาพต่ำกว่าระดับความคาดหวัง

1.2 กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทหลักในการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคีเครือข่าย ภาคประชาชน ในการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปภาคสังคม การให้องค์ความรู้ ให้การศึกษาผู้ปกครอง ให้มีความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ปกครองในด้านการศึกษาและการเลี้ยงดู ชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งสังคม เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิรูปดังกล่าว เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาโดยไม่ได้มีการแก้ไขประเด็นทางด้านสังคมและวัฒนธรรมจะไม่สามารถปฏิรูปการศึกษาไทยให้มีคุณภาพได้อย่างแท้จริง

1.3 ขยับเคลื่อนการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา เพื่อกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามศักยภาพและความพร้อมโดยอิงกับการรับผิดชอบ โดยให้มืออนุกรรมการสภาการศึกษา อันประกอบไปด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการกระจายอำนาจปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ และแนวปฏิบัติในการสรรหาคณะกรรมการท้องถิ่น รวมทั้งการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ให้มีธรรมาภิบาล

2. กลไกการขยับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติ

การขยับเคลื่อนเชิงประเด็นยุทธศาสตร์

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงศึกษาธิการต้องผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ควรประสานความร่วมมือ ทำงานร่วมกันระหว่าง

หน่วยงานส่วนกลาง หน่วยงานระดับจังหวัด หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคีเครือข่ายด้านการศึกษาเรียนรู้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบและผลักดัน “ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์” ด้านการพัฒนามนุษย์ (Human Development) เพื่อผลักดันประเด็นเชิงยุทธศาสตร์อย่างมีทิศทาง สอดคล้อง เชื่อมต่อและหนุนเสริมกัน อาทิ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เป็นต้น

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงศึกษาธิการ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ นำไปปฏิบัติงานปรับประยุกต์ใช้ อาจปรับกลไกและรูปแบบการปฏิบัติงาน โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับมิติการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งปัญหาในประเทศแต่ละท้องถิ่น (Local) ทั้งพื้นที่เขตเมือง และพื้นที่ชนบท ตลอดจนเชื่อมต่อกับประเด็นการพัฒนาระดับภูมิภาค (Regional) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาคมอาเซียน และในระดับโลก (Global)

การขับเคลื่อนเชิงสถาบันและเครื่องมือ

2.3 การจัดตั้งสถาบัน และ/หรือปรับโครงสร้างเชิงสถาบัน โดยพิจารณาจัดตั้งสถาบันใหม่ที่จำเป็น เช่น สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเรียนรู้ สถาบันวิจัย เพื่อวิจัยเชิงนโยบายด้านการศึกษาเรียนรู้ระดับมหภาค และการวิจัยหลักสูตร พัฒนาระบบการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ หรือปรับโครงสร้างเชิงสถาบัน (Institutional Arrangement) เพื่อปรับโครงสร้างเชิงสถาบันให้มีความเหมาะสมซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาที่เป็นทางการ การศึกษาไม่เป็นทางการ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทางเลือกที่ยืดความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลัก โฮมสคูล ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาเชิงสังคม (Social Education Promotion) เพื่อผลักดันการศึกษา

ทดแทนในทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ต้องทำงานและไม่มีโอกาสในการรับการศึกษาในระบบ และในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในวงกว้างด้วยวิธีต่าง ๆ อาทิ พัฒนาเครื่องมือทางการเงิน เพื่อให้โรงเรียน สถาบันการศึกษาสามารถระดมทรัพยากร จากชุมชน/สังคม เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษา เช่น การออกพันธบัตรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อนำมาจัดการศึกษา ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน เช่น แรงงาน ทรัพยากร สิทธิภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น พร้อมกับการให้อิสระการบริหารจัดการตามศักยภาพและความพร้อม เพิ่มการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนและท้องถิ่น ช่วยลดภาระทางด้านงบประมาณและข้อจำกัดด้านบุคลากรของภาครัฐ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ

2.6 ยกระดับคุณภาพการศึกษาและขยายการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพดีด้วยเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
วิธีการในการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐานเดียวกัน ในวงกว้าง และต้นทุนในการดำเนินการ คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเปิดพื้นที่การศึกษาและปรับปรุงคุณภาพการเรียน สร้างทางเชื่อมต่อกับคนไทยส่วนใหญ่กับการศึกษาที่มีคุณภาพให้ได้ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้งในระบบการศึกษาที่เป็นทางการ การศึกษาไม่เป็นทางการ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย

- **อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ**
- **อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อเชื่อมต่อเนื้อหาที่ดี (Good Content) สู่คนหมู่มาก และก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อสร้างความพร้อมใช้ด้านเนื้อหาสาระ (Content Availability) เช่น**
  - **การนำครูที่เก่งที่สุดในด้านต่าง ๆ (The Best Teacher) มาจัดทำสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบต่าง ๆ ที่แจกจ่ายไปยังโรงเรียนทั่วประเทศได้โดยง่าย** เช่น ซีดี วีดีทัศน์ การสอนผ่านระบบออนไลน์ การเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ให้สามารถดาวน์โหลดได้ เป็นต้น เพื่อให้ครูที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะการสอนที่ดี สื่อสารให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

เข้าใจถึงหลักพื้นฐานของวิชาต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าถึงครูที่เก่งได้
อย่างทั่วถึง เท่าเทียม นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถทบทวนบทเรียนต่างๆ
นั้นได้ซ้ำๆ ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ในขณะที่ครูตัวจริงที่ประจำ
ห้องเรียนต่างๆ ทำหน้าที่เอื้ออำนวยความสะดวก ช่วยเสริมความเข้าใจและ
เป็นที่เล็งใจให้กับผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัด หรือทำกิจกรรมที่เสริมความเข้าใจ

- **การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) ที่น่าสนใจ เพื่อเป็นสื่อการสอน
ในคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต**

- **การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารระบบการศึกษา** เพื่อวางนโยบายด้าน
การศึกษาเรียนรู้และพัฒนากำลังคนของประเทศ รับทราบถึงสภาวการณ์ และ
มิติหลากหลายของระบบการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ ข้อมูลเหล่านี้จะใช้
เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเชิงนโยบาย และจัดระบบให้นโยบายการศึกษา
เรียนรู้และพัฒนากำลังสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที
มีความสอดคล้องกันทั้งด้านอุปสงค์อุปทาน เกิดความสมดุล พร้อมไปกับการ
บริหารจัดการได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

การขับเคลื่อนขยายผล

2.7 กระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ดำเนินการ ขยายผลจุดสว่าง (Bright Spot) ที่เป็นโรงเรียนหรือ
สถาบันการศึกษาตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมสนับสนุนครูที่สอนดี
และจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นเลิศ ขยายผลให้เกิดการปฏิบัติจริงในวง
กว้าง ขยายผลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จหรือจุดสว่างในการพัฒนาการศึกษา
เรียนรู้ให้เกิดผลในวงกว้าง สร้างตัวอย่างที่ดีเหล่านี้เพื่อจุดประกาย อาทิ การเรียน
การสอนที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมอย่างเข้มข้น
การขยายผลนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ช่วยบ่มเพาะทักษะ
การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพลวัตการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กรณีการ
พัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการขจัดความยากจนและกรณีศึกษาการร่วม
รับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาค
ธุรกิจเอกชน ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาไปพร้อมๆ กับการพัฒนาสังคม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors)

1. **ผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development)** นโยบายต้องสะท้อนการพัฒนาอย่างองค์รวม มีความต่อเนื่อง มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน ยึดหลักการสร้างคุณภาพ การสร้างโอกาส และการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทั้งผู้เรียนในระบบ และประชาชนคนไทยทุกคนในสังคม
2. **ฝ่ายการเมืองสนับสนุนเต็มที่ ต่อเนื่องและมีทิศทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน** สนับสนุนนโยบายที่เน้นการพัฒนาฐานราก ก่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างยั่งยืนในระยะยาว ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการคิดและการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างแท้จริงแม้จะต้องอาศัยระยะเวลาดำเนินการนาน แทนที่จะให้ความสำคัญกับนโยบายเชิงประชานิยมหรือนโยบายที่เห็นผลระยะสั้น ตลอดจนหลีกเลี่ยงนโยบายที่ก่อให้เกิดช่องทางการรั่วไหลสูงแต่ผลประโยชน์ต่ำ
3. **สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม** โดยไม่ปล่อยให้การพัฒนาการศึกษาเป็นเพียงการพัฒนาเพื่อการศึกษาเท่านั้น หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ ดังนั้นทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วม ทั้งสังคม ผู้ปกครอง สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม กระทรวง ทบวงกรม และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนมิติการพัฒนาที่เชื่อมโยงตลอดชีวิตในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาเรียนรู้ การทำงาน การใช้ชีวิตในสังคมไทยอย่างมีความสุข โดยมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ อาทิ การร่วมจัดสรรทรัพยากรหรือระดมทรัพยากร ด้านองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นต้น
4. **แก้ปัญหาระบบการบริหารจัดการ** เพื่อตอบสนองแนวคิดการเรียนรู้ใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 เกิดการสังมองค์ความรู้ บ่มเพาะทักษะ พัฒนาฐานข้อมูลและงานวิจัย เพื่อการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ลดโอกาสการรั่วไหลการเกิดคอร์รัปชัน สร้างระบบการบริหารจัดการที่มุ่งให้เกิดการสร้างผลงานผูกโยงกับความรับผิดชอบ โปร่งใส นำไปสู่วัฒนธรรมการแข่งขันเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

5.2.3 กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี) ในส่วนนี้อิงกับข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยสู่ศตวรรษที่ 21

ข้อ

1. ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ
2. ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Formative Assessment)
4. ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ

สร้าง

5. สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)

เป้าหมาย

- 1) ยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ
- 2) เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมและสังคม เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งปัญญา

ตารางที่ 43: สรุปภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ	แก้ไขข้อบกพร่องระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” อย่างเร่งด่วน ควบคู่ไปกับเสริมศักยภาพ “ครูประจำการ” เพื่อสร้างครูที่เป็นเลิศ	แผนงานที่ 1.1 ปฏิรูประบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน แผนงานที่ 1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพ “ครูประจำการ” แผนงานที่ 1.3 จัดหาครูที่เป็นเลิศสอนผ่านสื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปฏิรูปการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	มีหลักสูตรมีหลักสูตรแกนเพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ให้อิสระและยืดหยุ่นแก่โรงเรียนและครู ในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน	แผนงานที่ 2.1 ปฏิรูปหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning) แผนงานที่ 2.2 ออกแบบระบบนิเวศการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้แนวคิดใหม่ สอดคล้องกับหลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการและเน้นกระบวนการคิด แผนงานที่ 2.3 การสร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้ ส่งเสริมเพื่อการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในสังคม
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ปฏิรูประบบการประเมินผล	ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินอย่างสร้างสรรค์ เพื่อบ่มเพาะทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” โดยมุ่งเน้นการประเมินการเรียนรู้ (Formative Assessment) เพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน และไม่ก่อให้เกิดภาระในการดำเนินการแก่ครูหรือโรงเรียนจนมากเกินไป ช่วยสร้างให้นักเรียนมีทักษะ “เรียนรู้ที่จะเรียน” (Learning to Learn)	แผนงานที่ 3.1 ปฏิรูประบบการประเมินที่เน้นผลงานและเน้นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง แผนงานที่ 3.2 การส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการเรียนแก่ผู้ปกครองและสาธารณะ เพื่อการเปรียบเทียบกับมาตรฐานและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพ แผนงานที่ 3.3 การประเมินครูและผู้บริหารการศึกษาด้วยระบบการมุ่งเน้นผลงาน

ตารางที่ 43: (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ</p>	<p>จัดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย มีความอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน เพื่อลดการรวมศูนย์ และลดภาระของภาครัฐ</p>	<p>แผนงานที่ 4.1 ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อปรับรูปแบบการบริหารจัดการ ความเป็นอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อลดภาระงบประมาณในกรณีสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมพัฒนา</p> <p>แผนงานที่ 4.2 บริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management” เพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง</p> <p>แผนงานที่ 4.3 ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System) เพื่อให้ระบบการบริหารการศึกษาเป็นระบบที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผลงาน และให้อิสระตามศักยภาพความพร้อมของสถาบันการศึกษา ภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ โดยมีการประเมินที่เน้นผลงานและพัฒนาการอย่างจริงจัง ผูกโยงเรื่องความรับผิดชอบ (Accountability) และมุ่งเน้นความโปร่งใส (Transparency) วิเคราะห์ผลงานและความคืบหน้า ระบุและแก้ไขปัญหาคอขวด (Bottleneck)</p> <p>แผนงานที่ 4.4 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษา และสร้างเครือข่ายตลอดจนการส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเองเพื่อจะมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในการจัดการศึกษาอย่างคุณภาพ</p>

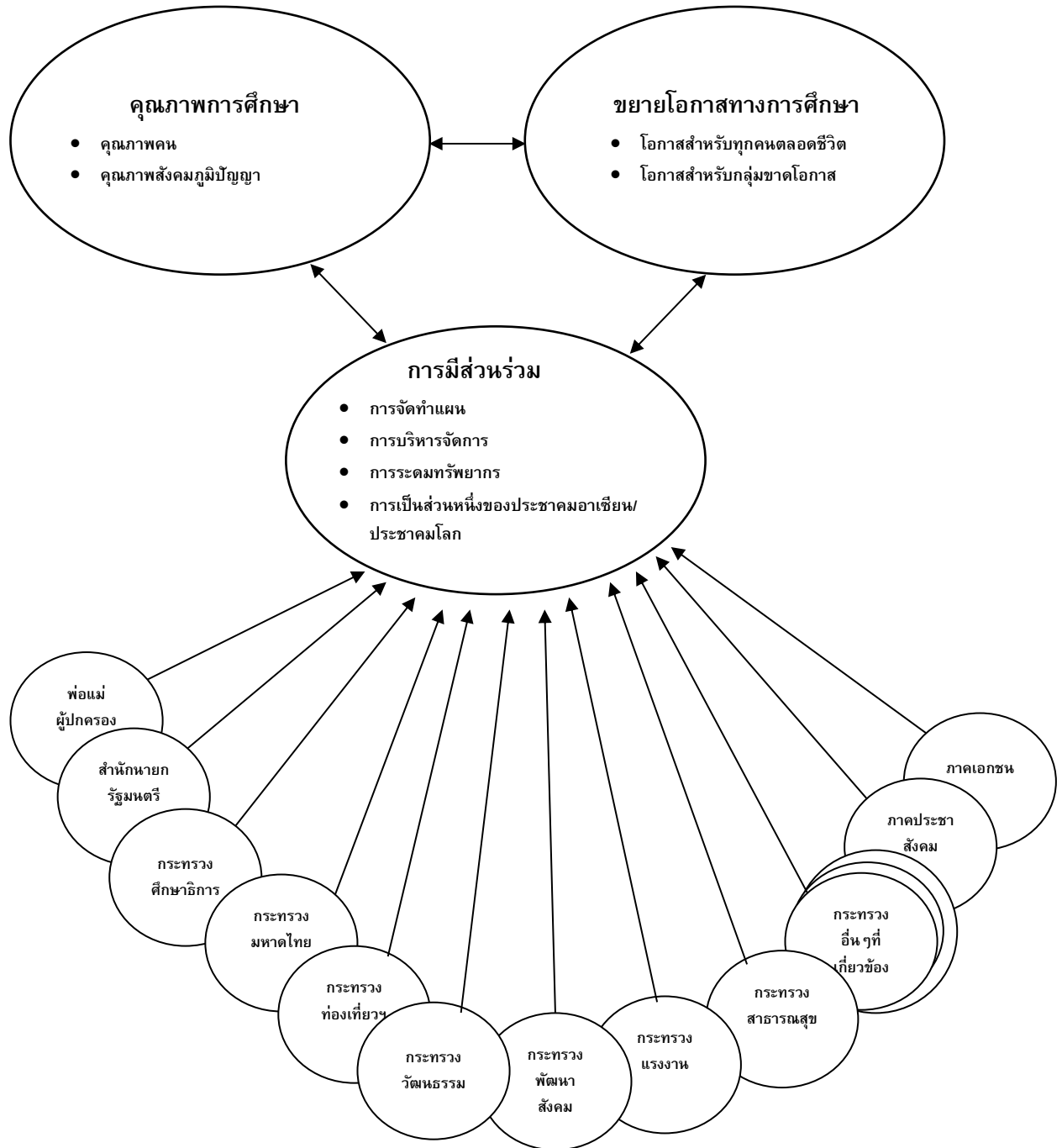

ตารางที่ 43: (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom based society) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)</p>	<p>ภาครัฐสร้างสังคมแห่งปัญญา โดยการให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศการศึกษา (Learning Supportive Environment) และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์</p>	<p>แผนงานที่ 5.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งปัญญา</p> <p>แผนงานที่ 5.2 สร้างระบบนิเวศการศึกษา และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>แผนงานที่ 5.3 ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ พัฒนาพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต</p>

การพัฒนากำลังคนของประเทศไทยเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาในหลากหลายมิติ ไม่จำกัดอยู่แค่เพียงประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาเท่านั้น ดังนั้นแล้วกระทรวงศึกษาธิการเพียงหน่วยงานเดียวคงไม่สามารถดำเนินการในทุกเรื่องได้เพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งดังที่ได้มีการเน้นย้ำอย่างมากใน (ร่าง) แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2556-2559)

ภาพที่ 121 : หน่วยงานและภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

ที่มา: (ร่าง) แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2556-2559)

หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนากำลังคนของประเทศประกอบไปด้วย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย ตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยแต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

ตารางที่ 44: หน่วยงานรับผิดชอบในด้านการพัฒนากำลังคน

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
กระทรวงศึกษาธิการ	จัดการศึกษาสำหรับประชาชนตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา - พัฒนาขีดความสามารถของประเทศบนฐานความรู้ โดยในปัจจุบันมุ่งเน้นที่การส่งเสริมการเรียนสายวิทยาศาสตร์และการเรียนอาชีวศึกษา - ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการถ่ายทอดองค์ความรู้ - พัฒนาระบบบริหารจัดการด้านการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	วางกรอบและแนวทางในการพัฒนาประเทศ รวมถึงนโยบายด้านกำลังคนและการพัฒนาขีดความสามารถของกำลังคนในภาพรวม ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	พัฒนาขีดความสามารถของประเทศไทยให้พร้อมรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มความสามารถของประชาชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่น โดยพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและเศรษฐกิจชุมชน - พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สถาบัน และกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมให้เน้นการใช้ความรู้เข้มข้นและการสร้างนวัตกรรม - สร้างความตระหนักด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	สร้างรากฐานการพัฒนาประเทศด้วย ICT โดยมีบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาและบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กระจายไปสู่ประชาชนทั่วประเทศอย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ - ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการใช้ ICT ในทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน

ตารางที่ 44: หน่วยงานรับผิดชอบในด้านการพัฒนากำลังคน (ต่อ)

หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
กระทรวงแรงงาน	สร้างแรงงานที่มีศักยภาพสูงเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผ่านการกำหนดยุทธศาสตร์กระทรวงแรงงานและแผนแม่บทด้านแรงงาน โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกำลังคนเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อรองรับความต้องการทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาแรงงานให้มีคุณธรรม มีจริยธรรม และมีความรอบรู้ - เสริมสร้างความมั่นคงในการมีงานทำ การทำงาน และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี
กระทรวงอุตสาหกรรม	ส่งเสริมการพัฒนากำลังคนเพื่อสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม ตามแนวทางของแผนปฏิบัติการ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	พัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาสังคมและชุมชนให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง - การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยการส่งเสริมภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม
กระทรวงวัฒนธรรม	ปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม บนพื้นฐานคุณธรรม บริหารจัดการองค์ความรู้และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไทยและสังคมโลก
กระทรวงสาธารณสุข	พัฒนาระบบสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ทุกกลุ่มและทุกช่วงอายุมีสุขภาพดี มีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาคนในด้านอื่นๆ ต่อไป
กระทรวงมหาดไทย	เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน บริหารจัดการการกระจายอำนาจและรักษาสมดุลระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

นอกจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคนโดยตรงแล้ว ในปัจจุบันได้มีองค์กรอิสระ ภาคเอกชน สมาคมต่างๆ ที่นับว่ามีส่วนร่วมและบทบาทสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนนโยบายให้ลงสู่การปฏิบัติในเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการควรร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเหล่านี้ในการทำงานเชิงรุกให้มากขึ้น เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การพัฒนา “การศึกษา” หากแต่เป็นการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนามิติอื่นๆ อย่างองค์รวม โดยหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่สำคัญ อาทิ

- **สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)** ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ.2553 มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ทั้งนี้ สสค. มีบทบาท "จุดประกาย หล่อลื่น ถักทอ ธารรงค์ สนับสนุน" โดยนำประสบการณ์จากองค์กรนวัตกรรม คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในการมีบทบาทในการปฏิรูปด้านสุขภาพในวันนี้ มาเป็นต้นแบบ หรือกล่าวสั้นๆ ได้ว่า สสค. คือ สสส. การศึกษา
- **สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน** เป็นหน่วยงานเอกชนสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน ผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมที่สำคัญได้แก่การวางแผนครอบครัวการสาธารณสุขมูลฐานการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความเข้าใจเรื่องเอดส์ การส่งเสริมประชาธิปไตย การพัฒนาศักยภาพของสตรีและเด็ก รวมถึงการสนับสนุนทุนการศึกษาทุกระดับ การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและองค์กรชุมชน สมาคมฯ ทำงานเพื่อสังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง การทำงานเพื่อสังคมและชุมชน ซึ่งมีพัฒนาการในการดำเนินกิจกรรมครบวงจร ตลอดจนการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์กับหน่วยงานภายในประเทศและนานาชาติ ผ่านศูนย์พัฒนาประชากรและชุมชนแห่งเอเชีย สาขา รวมทั้งศูนย์พัฒนาชนบท การพัฒนาของสมาคมฯ ที่เป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัดของประเทศไทย

การจัดทำกรอบแผนปฏิบัติการในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจทิศทางยุทธศาสตร์และเพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดยองค์ประกอบของกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะเวลา (15 ปี) ประกอบด้วย

- แผนงาน
- โครงการ/กิจกรรม
- วัตถุประสงค์
- ระยะเวลาดำเนินการ
- หน่วยงานรับผิดชอบ

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ	แผนงานที่ 1.1 ปฏิรูประบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูประบบการผลิตครู เพื่อเป็นแม่พิมพ์แห่งชาติที่ดีในการยกระดับคุณภาพการศึกษา - จัดประเภทสถาบันที่ผลิตครูอย่างมีมาตรฐาน มุ่งเน้นคุณภาพ และให้แต่ละสถาบันกำหนดเป้าหมายและลักษณะเฉพาะเชี่ยวชาญตาม ศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้มีสถาบันการผลิตครูมีมาตรฐาน มีลักษณะเฉพาะเชี่ยวชาญตาม ศักยภาพและความพร้อมของสถาบัน เกิดการแข่งขันที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ และเพื่อให้มีการบ่มเพาะบุคลากรเป็น “ว่าที่ครูประจำการ” ที่มีคุณภาพ 	➔			หน่วยงานหลัก: กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานรอง: - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวงการพัฒนา สังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม
			<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้แต่ละสถาบันมีกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนครูที่ชัดเจน 	➔			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 1.1</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปหลักสูตรครูศาสตร์และศึกษาศาสตร์ โดยปรับโครงสร้างหลักสูตร ผสมผสานการบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตครู เพื่อบ่มเพาะความเป็นครู ทักษะการสอน ทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตร 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครูในปัจจุบัน ยังค่อนข้างแยกส่วนระหว่างการสอนทฤษฎี และการปฏิบัติ - ช่วยบ่มเพาะความเป็นครูที่เข้มข้น เพื่อให้การผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” มีการบ่มเพาะทักษะการสอน และทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตร แกนกลางที่ได้รับมา และการประยุกต์สอนให้เข้ากับเด็กนักเรียนและบริบท 	➔			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 1.1</u> (ต่อ)	- วางระบบการพัฒนาคูอย่างครบวงจร	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่การเป็นครู โดยปรับอัตราเงินเดือนให้สูงเท่าวิชาชีพชั้นสูง ยกระดับมาตรฐาน เส้นทางอาชีพครูมีความก้าวหน้า - เพื่อสร้างระบบแรงจูงใจ และสร้างค่านิยมเพื่อดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้สูงเข้ามาเรียนครู - เพื่อสร้างครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเป็นเลิศ การคัดเลือกครูเข้มข้น คัดเลือกครูจากนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ 				

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 1.2 พัฒนา เสริมศักยภาพ ครูประจำการ	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาศักยภาพครูประจำการให้มีบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ตัวอย่างเช่น - จัดกิจกรรมการฝึกอบรมและปฏิบัติการครูประจำการว่าด้วยบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 - จัดทำเผยแพร่สื่อและองค์ความรู้ผ่านทางสื่อประเภทต่างๆ รวมถึงเว็บไซต์ - การจับคู่โรงเรียนต้นแบบ เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 และขยายผล 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องคุณภาพครูประจำการมีข้อจำกัดในการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง - เพื่อบ่มเพาะทักษะและบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 	→			หน่วยงานหลัก: กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานรอง: - กระทรวง ICT - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวงการพัฒนา สังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 1.2</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเครือข่ายครูประจำการสร้างสังคมครูประจำการที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Professional Learning Communities: PLC) และการส่งเสริมการพัฒนาระบบครูพี่เลี้ยงในสถาบันการศึกษา - โครงการปรับปรุงระบบการขึ้นบัญชีครู และจัดสรรครูประจำการไปสอนในวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างสังคมครูที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูประจำการมีองค์ความรู้ใหม่ๆ นำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาทักษะ วิธีการสอน และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน - เพื่อให้มีการจัดสรรครูในอนาคตมีความสอดคล้องกับความต้องการครูของสถาบันการศึกษา ในขณะที่ครูก็ได้สอนในสาขาที่ตนเชี่ยวชาญที่สุด 	→			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 1.2</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการจัดทำฐานข้อมูลความเชี่ยวชาญของครูประจำการและจับคู่ (Matching) ความเชี่ยวชาญของครูกับครูที่ขาดแคลนในสถานศึกษาต่าง ๆ (โดยให้ครูประจำการยื่นความประสงค์ล่วงหน้า และใช้ระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศจัดสรรโดยมีช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน) - โครงการจัดทำบัญชีสาขาครูที่มีการขาดแคลน และสาขาที่เกินอัตรา 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้มีการจัดสรรครูในระบบปัจจุบันใหม่ (re-allocation) ที่ไปสอนตามโรงเรียนไม่ได้สอนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน โดยโยกย้ายครูประจำการ (ที่ยื่นความประสงค์) ให้ไปสอนตามความเชี่ยวชาญของตน ในโรงเรียนสถานศึกษาที่แจ้งความจำนงค์ - เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับสู่สถาบันการผลิตครู เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนกำลังคน (Manpower Planning) - เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานในการผลิตครูประจำการสาขาต่าง ๆ ช่วยลดการผลิตครูในสาขาที่ขาดแคลน และลดการผลิตครูที่มีมากเกินไปกว่าอัตราความต้องการ 	→			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 1.2</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่จบสาขาอื่นสามารถมาเป็นครูได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อดึงดูดคนเก่งให้สนใจเข้ามาประกอบอาชีพครูได้ - เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะ ครูที่มีความเชี่ยวชาญในบางสาขา 	→			
	<u>แผนงานที่ 1.3</u> สร้างครูที่เป็นเลิศสอนผ่านสื่อ พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - จัดให้มีครูที่เป็นเลิศ สอนผ่านสื่อ และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และขยายโอกาสทางการศึกษา ทำให้ผู้เรียนต่างๆ ทั่วประเทศมีโอกาสได้เรียนรู้กับครูที่มีองค์ความรู้และทักษะการสอนเป็นเลิศ สามารถถ่ายทอดกลยุทธการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ผ่านสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เว็บไซต์ 	→			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวง ICT หน่วยงานรอง: - กระทรวงวิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงการพัฒนาสังคม

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปฏิรูปหลักสูตร กรอบหลักสูตร แกน ปฏิบัติให้ถึง แก่น	แผนงานที่ 2.1 ปฏิรูปหลักสูตรที่เน้น การเรียนรู้อย่าง กว้างขวางและเป็นองค์ รวม (Broad-Based and Holistic Learning)	- ออกแบบหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ อย่างกว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad-Based and Holistic Learning)	- เพื่อให้มีโครงสร้างหลักสูตรที่ เน้น กระบวนการเรียนรู้ด้วยแนวคิดใหม่ นำไปสู่การเรียนรู้ ของผู้เรียนอย่าง กว้างขวางและเป็นองค์รวม (Broad- Based and Holistic Learning และ เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill)	➔			หน่วยงานหลัก: กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานรอง: - กระทรวง วิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวง อุตสาหกรรม - กระทรวงการพัฒน สังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 2.1</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการมากขึ้น เน้นกระบวนการคิดเชิงระบบและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิต ท้องถิ่น และบริบทโลกยุคศตวรรษที่ 21 - ปรับเปลี่ยนให้หลักสูตรเน้นกระบวนการคิด ทักษะมากกว่าเน้นที่เนื้อหาสาระที่อาจเปลี่ยนแปลงและล้าสมัยได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้หลักสูตรมีการบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ลดความซ้ำซ้อนของการเรียนการสอน - เพื่อแก้ไขการเรียนการสอนที่เป็นรายวิชาสาระการเรียนรู้ ที่คิดแยกส่วน ซ้ำซ้อน ทำให้ต้องอาศัยชั่วโมงการเรียนค่อนข้างสูง ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย อีกทั้งเกิดความซ้ำซ้อนกันในการเรียนการสอน ไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ และไม่ได้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน - เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง 	➔			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 2.1</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับระบบการประเมินผล ด้วยการออกข้อสอบที่เน้นวัดความเข้าใจ (literacy-based test) มากกว่าเน้นวัดเนื้อหา (content-based test) และการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment) - โครงสร้างหลักสูตรเป็นเพียงกรอบเท่านั้น โรงเรียนและครูมีอิสระกำหนดวิธีการสอน การเรียนรู้เต็มที่เปิดกว้างให้มีหลักสูตรที่หลากหลาย โดยหน่วยงานกลางเปลี่ยนจากบทบาทการเป็นผู้ควบคุมหลักสูตรมาเป็นการเป็นผู้รับรองหลักสูตรต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการปัจจุบันการประเมินผลการเรียนรู้เน้นท่องจำและเพื่อให้การประเมินผลการเรียนรู้ใหม่นำไปสู่การวัดทักษะกระบวนการคิดและความเข้าใจของผู้เรียน - เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่หลากหลาย มีกรอบหลักสูตรที่เข้มข้นที่เน้นกระบวนการคิด ความเข้าใจพร้อมกับมีอิสระในการนำกรอบหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบท และศักยภาพของผู้เรียน และเพื่อให้มีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละรายมากขึ้น 	➔			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<p>แผนงานที่ 2.2</p> <p>ออกแบบระบบนิเวศการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้แนวคิดใหม่ สอดรับกับหลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการและเน้นกระบวนการคิด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มีการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย สนุกสนานสอดคล้องกับแนวคิดใหม่ของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 - ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับสาระ (content) 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างระบบนิเวศการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้แนวคิดใหม่ สอดรับกับหลักสูตรการสอนเน้นการบูรณาการและเน้นกระบวนการคิด - เพื่อปรับปรุงการสื่อสาร การเรียนการสอน และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ อาทิ การสืบค้นข้อมูล องค์กรความรู้ 			<p>หน่วยงานหลัก:</p> <p>กระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>หน่วยงานรอง:</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวง ICT - กระทรวงวิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - สภา/สมาคมวิชาชีพ 	

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 2.2</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นพันธมิตรในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ทั้งในระบบการศึกษาทางการและไม่เป็นทางการ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมในการออกแบบสภาวะแวดล้อมของการเรียน ทางการศึกษา มีการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้นอกห้องเรียนและในห้องเรียนที่เชื่อมโยงกัน รวมทั้งช่วยเปิดโอกาสการระดมทรัพยากร หรือแบ่งปันทรัพยากรในการเรียนรู้ 	→			
	<u>แผนงานที่ 2.3</u> การสร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้ส่งเสริมเพื่อการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้ - ส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเสริมศักยภาพให้แก่ผู้เรียน ถ่ายทอดและบ่มเพาะกลยุทธ์ในการเรียนรู้ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน และการใช้เวลาในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นอกห้องเรียน - เพื่อให้ความรู้และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้ปกครอง สังคม กระตุ้นให้เกิดความรักการเรียนรู้ 		→		หน่วยงานหลัก: กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานรอง: - กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ปฏิรูประบบการประเมินผล	แผนงานที่ 3.1 ปฏิรูประบบการประเมินผล การเรียนรู้	- ปฏิรูประบบการประเมิน เน้นการประเมินพัฒนาการ (Formative Assessment)	- เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ การคิด และก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง แทนที่จะมุ่งหวังแต่ผลคะแนนสอบ	→			หน่วยงานหลัก: กระทรวงศึกษาธิการ
	แผนงานที่ 3.2 การประเมินครูและผู้บริหารการศึกษาด้วยระบบการมุ่งเน้นผลงาน	- การประเมินครูและผู้บริหารการศึกษาด้วยระบบการมุ่งเน้นผลงาน - การปฏิรูประบบผลตอบแทนของครูให้เชื่อมโยงกับผลสอบของนักเรียน	- เพื่อสร้างระบบการประเมิน และระบบผลตอบแทนที่มุ่งเน้นผลงาน นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างแท้จริง	→			หน่วยงานหลัก: กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 3.3 การส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการสอบมาตรฐานและผลประเมินคุณภาพของโรงเรียนแก่ผู้ปกครองและสาธารณะ เพื่อการเปรียบเทียบกับมาตรฐานและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพ	- ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลผลการสอบมาตรฐานและผลประเมินคุณภาพของโรงเรียน	- เพื่อให้มีการเปิดเผยข้อมูลผลการสอบมาตรฐานและผลประเมินคุณภาพของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียนตามคุณภาพและติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน ได้		→		หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวง ICT หน่วยงานรอง: กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปรับรูปแบบการบริหารจัดการ	<u>แผนงานที่ 4.1</u> ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง และบริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management”	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูปเชิงโครงสร้าง - จัดตั้งทีมบริหารการเปลี่ยนแปลง ปฏิรูป และเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบูรณาการเพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง 	➔			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวง ICT
	<u>แผนงานที่ 4.2</u> ปฏิรูกระบบการบริหารจัดการ (Management System)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิรูกระบบการบริหารจัดการของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภายใต้สังกัด โดยพิจารณาให้หน่วยงานที่มีความพร้อม มีอิสระในการบริหารจัดการภายใต้ความรับผิดชอบ แทนการจัดการแบบควบคุมและสั่งการ (Command & Control) ทั้งหมด 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อปฏิรูกระบบการเรียนรู้สู่ระบบการเรียนรู้แนวคิดใหม่ และเพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานภายใต้สังกัดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และบุคลากรแห่งการเรียนรู้ - เพื่อกระจายอำนาจการบริหารให้กับโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนแต่ละแห่งปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างคล่องตัว เหมาะสมกับบริบท และสภาพปัญหาแต่ละแห่ง 	➔			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวง ICT หน่วยงานรอง: กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 4.2</u> (ต่อ)	- ส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพ (Empowerment) ให้โรงเรียนและครู สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่	- เพื่อส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพ (Empowerment) และเพื่อให้เกิด อิสรภาพของโรงเรียน ด้านการใช้ งบประมาณ และด้านการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน โดยเป็นอิสรภาพที่ มีการตรวจสอบ	→			
		- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการการศึกษา และส่งเสริม การศึกษา	- เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการ การศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง ตลอดจนภาคส่วน ต่างๆ ทั้งภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และทุกภาคส่วนใน การบริหารจัดการการศึกษา และ ส่งเสริมการศึกษา	→			

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 4.2</u> (ต่อ)	- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ในด้านการศึกษา เรียนรู้ วิจัยและพัฒนา	- เพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ภายใต้ กระแสการเปลี่ยนแปลง รวมทั้ง ก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ และการศึกษาเรียนรู้ วิจัยและพัฒนา	→			
ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom based society) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Supportive Environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)	<u>แผนงานที่ 5.1</u> ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งปัญญา	- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ	- เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน ประชาชน และทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการเรียนรู้และเศรษฐกิจ สังคมก้าวสู่การเป็นสังคมแห่งปัญญา	→			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ - กศน. หน่วยงานรอง: - กระทรวง ICT - กระทรวงวิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงมหาดไทย - สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	แผนงานที่ 5.2 สร้างระบบนิเวศการศึกษาและออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการสร้างระบบนิเวศการศึกษา และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างระบบนิเวศการศึกษา และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม และจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 	→			หน่วยงานหลัก: - กระทรวงศึกษาธิการ - กศน. หน่วยงานรอง: - กระทรวง ICT - กระทรวงวิทยาศาสตร์ - กระทรวงแรงงาน
	แผนงานที่ 5.3 ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วม พัฒนาแหล่งเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต - ส่งเสริมภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน หรือท้องถิ่น ในการจัดพื้นที่เปิด (open spaces) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ (Public Space) และพื้นที่เปิด (open spaces) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต 	→			- กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงมหาดไทย - สภา/สมาคมวิชาชีพ

ตารางที่ 45: กรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ			หน่วยงานรับผิดชอบ
				5 ปี	10 ปี	15 ปี	
	<u>แผนงานที่ 5.3</u> (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ - จัดตั้งสถาบันวิจัย หรือศูนย์การวิจัย การเรียนรู้ ศึกษาวิจัยในเชิงลึกในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้มีการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา - เพื่อศึกษาวิจัยในเชิงลึกถึงประเด็นสถานการณ์ ปัญหา แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย เพื่อนำไปสู่ฐานข้อมูลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบาย 	→	→	→	

5.2.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการผลักดันแผนฯ สู่การปฏิบัติ

นอกเหนือจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยสู่ศตวรรษที่ 21 แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่คณะวิจัยได้สัมภาษณ์ได้เน้นย้ำถึงการนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยเน้นบทบาทเชิงรุก (Proactive) ความจริงใจ และความมุ่งมั่นของฝ่ายการเมือง ผู้กำหนดนโยบาย ตลอดจนบุคลากรกระทรวงศึกษาธิการในการจัดระบบการศึกษาและสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนและผู้สนใจใฝ่ความรู้ ที่รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะผู้วิจัยจึงได้ประมวลความคิดเห็นดังกล่าว และนำเสนอแนวทางการผลักดันแผนฯ สู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. **ตั้งทีมการบริหารการเปลี่ยนแปลง “Change Management Team”** เพื่อปรับให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และนำแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ (New Concept of Learning) มาสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยจัดตั้งทีมงานที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความสามารถและมุ่งมั่นที่จะปฏิรูปกระทรวงศึกษาธิการในเชิงรุก เข้าใจถึงแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ในศตวรรษที่ 21 และเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมกันปฏิรูปการศึกษา ค้นหาแนวทางการดำเนินการ กลไกและเครื่องมือใหม่ๆ ในการพัฒนาระบบการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. **ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management System)** เพื่อให้ระบบการบริหารการศึกษาเป็นระบบที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผลงาน และให้อิสระตามศักยภาพ ความพร้อมของสถาบันการศึกษาภายใต้เงื่อนไขการรับผิดชอบ โดยมีการประเมินที่เน้นผลงานและพัฒนาการอย่างจริงจัง ผูกโยงเรื่องความรับผิดชอบ (Accountability) และมุ่งเน้นความโปร่งใส (Transparency) วิเคราะห์ผลงานและความคืบหน้า
3. **กำจัดช่องโหว่ของการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบการบริหารการศึกษา** นำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน ก่อให้เกิดการใช้งบประมาณหรือทรัพยากรไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อแสดงความมุ่งมั่นในการปฏิรูประบบการศึกษาไทย และนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต

คณะผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาภาพรวมระดับมหภาค และการศึกษาเชิงลึกเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจเชิงนโยบายยังมีการศึกษาน้อยมากในประเทศไทย การขับเคลื่อนในภาพภาคหน้าจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้และหลักฐานทางวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคตที่สำคัญอย่างน้อย 4 หัวข้อ ดังนี้

- 1) การวิจัยในประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ประชากรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของวิถีของครอบครัวและสังคมของประเทศไทยในเมืองและภูมิภาคต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานต่อการปรับรูปแบบการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การอ่าน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และอื่นๆ ให้สอดคล้องกับลักษณะของภูมิศาสตร์ประชากรของพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย
- 2) การวิจัยในประเด็นความต้องการการศึกษา (Education Needs) ของประชากรหลังพ้นวัยเรียนในระบบ เช่น ในวัยทำงาน และวัยเกษียณอายุ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน (Lifelong learning) ให้สอดคล้องกับกลุ่มคน กลุ่มอาชีพ และความต้องการการเรียนรู้และการศึกษาในชีวิตของกลุ่มคนในพื้นที่ต่างๆ ตลอดจนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- 3) การศึกษาเชิงลึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการศึกษารเรียนรู้ เพื่อทราบถึงปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ และนำไปสู่การส่งเสริมศักยภาพคนในสังคมไทยให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และเกิดสังคมแห่งปัญญา วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 4) การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการใหม่ และการศึกษาความเป็นไปได้ในทางเทคนิคของการบริหารจัดการการศึกษา ที่มุ่งเน้นผลงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ (2554) “สถิติการศึกษาฉบับย่อ 2554”. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ.

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556) “การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา”. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. จีรวัดน์ เอ็กซ์เพรส.

จური วิจิตรวาทการ (2554) “วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของคนไทย”. เข้าถึงจาก [http://www.cps.chula.ac.th/
pop_info_2551/Image+Data/Publications/Journal/journal11-24/t-journal27-2_fu-4.pdf](http://www.cps.chula.ac.th/pop_info_2551/Image+Data/Publications/Journal/journal11-24/t-journal27-2_fu-4.pdf).

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2554) “สถานการณ์การจ้างงาน”. เอกสารเผยแพร่ผลสำรวจของธนาคาร
แห่งประเทศไทย.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2555) “พฤติกรรมกรรมการกำหนดค่าจ้างของไทย”.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2556) “ตลาดแรงงานไทยและบทบาทในการสร้างความแข็งแกร่งให้
เศรษฐกิจไทย”. ธรรมมลการพิมพ์.

ธีระ รุญเจริญ (2553) “ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับ
ปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกกรอบ 3”. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง. พิมพ์ครั้งที่ 5.

นิพนธ์ พัวพงศกร ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และ दिलกะ ลัทธพิพัฒน์ (2555) “ความเชื่อมโยงระหว่าง
สถานศึกษากับตลาดแรงงาน: คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาและการขาดแคลนแรงงานที่มี
คุณภาพ”. เอกสารประกอบการสัมมนาของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

นิตสารก์ เวชยานนท์ (2554) “มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์”. เอกสารบทความวิชาการ.

เบลล์นิกา เจมส์ และ รอน แบรนต์ บรรณาธิการ (2555) “ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อ
ศตวรรษที่ 21”. แปลโดย วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. กรุงเทพฯ:
โอเพ่นเวิลด์ส.

ประกาย ธีระวัฒนากุล ธารธร รัตนนฤมิตร และวิริฐา กัลยาณสันต์ (2556) “Social Education
and Lifelong Learning in Japan การเรียนรู้เพื่อชุมชน โดยชุมชน”. รายงาน SIGA Review
ฉบับที่ 4 เดือนธันวาคม 2556

ประชาชาติธุรกิจ (2556) "ครูในศตวรรษที่ 21 จุดเปลี่ยนการศึกษาข้ามพรมแดน". สรุปรการปาฐกถาพิเศษของ ศ.ตัน อุน เซง ภายใต้หัวข้อ "การศึกษาข้ามพรมแดนของภูมิภาคอาเซียน: โอกาสและความท้าทายของประชาคมอาเซียน" ในงาน เวลต์ไจเด็ค เอเชีย 2013. ประชาชาติธุรกิจออนไลน์.

ปรัชญา ชุมนาสีเยว (2549) "แนวทางการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างทุนมนุษย์ในองค์กร". เอกสารประกอบการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ แห่งชาติครั้งที่ 7.

พงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล (2551) "การเรียนรู้แบบรอบรู้ (Mastery Learning)". วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม 2550-มกราคม 2551.

พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) "การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้". กรุงเทพมหานคร: ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) "ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยไทยสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก". เอกสารประกอบการสัมมนาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยไทยสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก".

การดี อนันต์นาวิ (2555) "หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา". กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มนตรี จำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 4.

ภูเบศร์ สมุทรจักร (2552) "Network-based Society: โลกยุคหลัง Knowledge-based". นิตยสาร Productivity World 14, 81.

วิจารณ์ พานิช (2554), "การศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับศตวรรษที่ 21". เอกสารประกอบการบรรยาย ในกำหนดการประชุมวิชาการ ครั้งที่ ๖ สมาคมเครือข่ายพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (ควอท.) ประจำปี 2554 "เรื่องการศึกษามุ่งผลลัพธ์: ก้าวสู่บัณฑิตคุณภาพในศตวรรษที่ 21" วันที่ 29 กรกฎาคม 2554.

วิจารณ์ พานิช (2555) "วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21". กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิจารณ์ พานิช (2555) "วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21". มูลนิธิสยามกัมมาจล . กรุงเทพมหานคร.

วิจารณ์ พานิช (2556) "การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21". มูลนิธิสยามกัมมาจล. กรุงเทพมหานคร.

วิจารณ์ พานิช (2556) "ครูเพื่อศิษย์ สร้างห้องเรียนกลับทาง" มูลนิธิสยามกัมมาจล พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร.

- วิจารณ์ พานิช (2556) “เปลี่ยนกระบวนทัศน์การศึกษาในศตวรรษที่ 21” เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 27 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล กาญจนบุรี วันที่ 15 กรกฎาคม 2556.
- ศุภโชค ถาวรไกรวงศ์ บดินทร์ ศิวาลัย และชิตี เกตุพิทยา (2554) “ก้าวข้าม Middle Income Trap: บทบาทของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน”. งานสัมมนาวิชาการ ธปท ประจำปี 2554, วันที่ 20-21 ตุลาคม 2554.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548) “การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพฯ: จีรวัดน์ เอ็กซ์เพรส.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) “การปฏิรูปการศึกษารอบใหม่: ผู้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง”. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ประจำปี 2554 เรื่อง “ยกเครื่องการศึกษาไทย: ผู้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง”.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ (2554) “แผนปฏิรูปราชการสี่ปี (พ.ศ.2555-2558) ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2555) “แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2555 – 2559)”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2555) “นโยบายด้านครู”. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2555 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตของประเทศ”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2555) “นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2555) “เส้นทางการพัฒนาครู”. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2555 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตของประเทศ”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “(ร่าง) ยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558”.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “การวัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา” เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “ถอดบทเรียนการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ของสถานศึกษา ชุมชน ภาคธุรกิจ และ อุตสาหกรรม”.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนวทางการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเคลื่อนที่เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้”. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “สถิติและตัวชี้วัดทางการศึกษาของประเทศไทย”. ไตรมาส 1 ปีที่ 1 ฉบับที่ 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “สถิติและตัวชี้วัดทางการศึกษาของประเทศไทย”. ไตรมาส 4 ปีที่ 1 ฉบับที่ 1.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “สรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สู่สถานศึกษา”. เอกสารประกอบการประชุมรายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) สู่สถานศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) “เส้นทางการพัฒนาครู”. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี 2556 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2555) “รายงานวิจัยเรื่อง นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ”. กรุงเทพฯ: สกศ.

สุดใจ เหล่าสุนทร (2549) “ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา”. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 2.

สุปราณี จิราณรงค์ (2556) “ครูประจำชั้นมืออาชีพ”. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 2.

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2555) “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) คือ อะไร? และ ทำอย่างไร?” สรุปความจาก Mezirow, Jack., Taylor, Edward W., and Associates. Transformative Learning in Practice: Insights from Community, Workplace, and Higher Education. San Francisco, CA.: Jossey-Bass, 2009. รายละเอียดแสดงใน <http://www.gotoknow.org/posts/503289>

สุวรรณี คำมั่น และคณะ (2551) เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 ของมูลนิธิ
ชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมูลนิธิ
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2554) “ถึงเวลาแยกเครื่องประเทศไทยทั้งระบบ”.

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2555) “ถึงเวลาปฏิวัติการสอน ความท้าทายของครูในศตวรรษที่ 21”. สรุปรการ
เสวนาหัวข้อ “โลกเปลี่ยน...การบริหารจัดการที่ท้าทายของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา” ใน
งาน EDUCA 2012. ประชาชาติธุรกิจ.

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556) “เตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21”. กรุงเทพฯ: โพสต์ทูเดย์.

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556) “ทุนไทยปรับโฉมด้วยโจทย์สุดโหด ถูกมหาอำนาจศก.ปั่นหัว” .กรุงเทพฯ:
กรุงเทพธุรกิจ. วันที่ 22 กรกฎาคม 2556.

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2556) “โลกเปลี่ยน ไทยปรับ”. กรุงเทพฯ: กรุงเทพธุรกิจ.

Sasin Institute for Global Affairs (2555) “รายงานผลการศึกษานับสมบูรณ์ (Final Report)
โครงการบริหารการเปลี่ยนแปลงกระทรวงการคลัง” เสนอต่อกระทรวงการคลัง.

Sasin Institute for Global Affairs จากประเด็นการวิจัยที่ 5: สัญญาประชาคมรูปแบบใหม่ โครงการ
จัดเตรียมการสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เสนอต่อสำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Sasin Institute for Global Affairs (2010) “รายงานฉบับสุดท้าย: ความเชื่อมโยงของการพัฒนา
เศรษฐกิจมหภาคกับระดับจุลภาค”. รายงานภายใต้โครงการเตรียมการจัดทำแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.

School in Focus. “งานสำคัญของการศึกษาไทยสร้าง ‘ทักษะ’ ให้ผู้เรียนพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21” ปี
ที่ 4 ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555.

ภาษาอังกฤษ

- Afidah, Nor (n.d.). "Open University Degree Programme (OUDP)". Retrieved February 2014. http://infopedia.nl.sg/articles/SIP_92_2004-12-30.html.
- AnitSomech (2000) "*The Independent and the Interdependent Selves: Different Meanings in Different Cultures*". International Journal of Intercultural Relations 24: 161-172.
- Atjonen, Päivi, and Siu Cheung Li (2006) "*ICT in Education in Finland and Hong Kong - An Overview of the Present State of the Educational System at Various Levels*", Informatics in Education 5(2): 183–194.
- Barro, Robert J. (1991) "*Economic Growth in a Cross Section of Countries*". Quarterly Journal of Economics 106: 407-443.
- Bassanini, Andrea, and Stefano Scarpetta (2001) "*Does Human Capital Matter for Growth in OECD Countries?: Evidence from Pooled Mean-Group Estimates*". OECD Economics Working Paper No.282.
- Behrman, Jere R., and Nevzer Stacey (eds.) (1997) "*The Social Benefits of Education*". The United State of America: The University of Michigan Press.
- Benhabib, Jess, Mark M. Spiegel (1994) "*The role of human capital in economic development: evidence from aggregate cross-country data*". Journal of Monetary Economics 34 (2): 143-173.
- Bergmann, Jonathan and Aaron Sams (2012) "*Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day*". The United State of America: International Society for Technology in Education.
- Blundell, Richard, Lorraine Dearden, Costas Meghir, and Barbara Sianesi (1999) "*Human Capital Investment: the Returns from Education and Training to the Individual*". The Firm and the Economy, Fiscal Studies 20 (1): 1-23.
- De Jager, Nils (2011), "*A comparative analysis of the science and innovation profiles of OECD and selected countries*". Department of Innovation, Industry, Science and Research Working Paper 2011- 03.
- Denny, Kevin John, and Colm Harmon (2001) "*Testing for Sheepskin Effects in Earnings Equations: Evidence for Five Countries*". Applied Economics Letters 8: 635-637.

Education Encyclopedia (n.d.). "*Finland - Nonformal Education*". Retrieved January 2014.
<http://education.stateuniversity.com/pages/474/Finland-NONFORMAL-EDUCATION.html>

Education Encyclopedia (n.d.). "*Hong Kong - Nonformal Education*". Retrieved January 2014.
<http://education.stateuniversity.com/pages/632/Hong-Kong-NONFORMAL-EDUCATION.html>

Education Encyclopedia (n.d.). "*Japan - Nonformal Education*". Retrieved January 2014.
<http://education.stateuniversity.com/pages/743/Japan-NONFORMAL-EDUCATION.html>

Education Encyclopedia (n.d.). "*South Korea - Nonformal Education*". Retrieved January 2014.
<http://education.stateuniversity.com/pages/1405/South-Korea-NONFORMAL-EDUCATION.html>

Education Encyclopedia (n.d.). "*Taiwan - Nonformal Education*". Retrieved January 2014.
<http://education.stateuniversity.com/pages/1499/Taiwan-NONFORMAL-EDUCATION.html>

Education International 6th World Congress (2011) "*Privatization of Vocational Education and Training: Major Trends and Impacts*". Education International Task Force on Vocational Education and Training: Draft Working Paper.

Elvin, Lionel (1980) "*Individuality and Education*", British Journal of Educational Studies 28 (2): 87-99.

European Commission (2013), "*Research and Innovation Performance in EU Member States and Associated Countries*".

Eurydice Network (2011) "*Key Data on Learning and Innovation through ICT at School in Europe 2011*". Eurydice on the Internet - <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.

Finland Ministry of Education and Culture, Finish National Board of Education and CIMO (2012) "*Education in Finland: Finnish Education in a Nutshell*".

Finish Adult Education Association (n.d.). "*Finish Adult Education in Finland*". Retrieved January 2014. <http://www.sivistystyo.fi/en.php?k=10261>.

- Finnish National Board of Education (2011), *“Learning and Competence: Strategy of the Finnish National Board of Education (FNBE)”*.
- Griffith, Rachel, Stephen Redding and John Van Reenan (2000) *“Mapping the Two Faces of R&D: Productivity, R&D, Skills and Trade in an OECD Panel of Industries”*. Institute of Fiscal Studies.
- Grilliches, Zvi (1977) *“Estimating the Returns to Schooling: Some Econometric Problems”*. *Econometrica* 45: 1-22.
- Hanushek, E. (2011) *“Education and economic growth: Some lessons for developing countries”*. Paper presented at the conference ANU-DBU Economics of Education Policy: Access and Equity at Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand.
- Harmon, Colm, Hessel Oosterbeek, and Ian Walker (2003) *“The Returns to Education: Microeconomics”*. *Journal of Economic Surveys* 17: 115-155.
- IMD (2013), *“Global Competitiveness Index 2013”*.
- INSEAD and WIPO (2012), *“Global Innovation Index 2012”*.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST) (2008) *“Knowledge and Skill in Sciences for Tomorrow’s World: A Report of PISA International Test”*.
- Jaffe, Klaus (2005), *“Science, Religion and Economic Development”*. *Interciencia*, Volume 30, Number 6.
- Jeronen, Eila, Juha Jeronen and Hanna Raustia (2008) *“Environmental Education in Finland: A Case Study of Environmental Education in Nature Schools”*. *International Journal of Environmental & Science Education* 4(1): 1-23.
- Kim, Gwang-Jo (2001) *“Education Policies and Reform in South Korea”*. *Secondary Education in Africa: Strategies for Renewal* Chapter 3: 29-40.
- Kis, Viktória, and Eunah Park (2012) *“A Skills beyond School Review of Korea”*, OECD Reviews of Vocational Education and Training. OECD Publishing.
- Korean Research Institute for Vocational Education and Training (2013) *“Reform and Innovation of Technical and Vocational Education in the Republic of Korea”*. Access via www.unesco.org/education/educprog/tve/nseoul/docse/reftvke.html.

- Lathapipat, Dilaka (2011) *"The Inequality of Access to Education in Thailand, 1986–2009"*. Paper presented at the conference "ANU-DBU Economics of Education Policy: Access and Equity" at Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand.
- Maesincee, Suvit (2013) *"Education as an Engine for Transformation: Driving Thailand towards becoming a First World Nation"*. The International Education Conference 2013.
- Martins, Pedro Silva, and Pedro Telhado Pereira (2001) *"Schooling, Wage Risk and Inequality"*. Access via www.etla.fi/PURE.
- Ministry of Education (2008) *"Towards a Learning Society in Thailand: An Introduction to Education in Thailand"*. Ministry of Education Publications.
- Ministry of Education and Culture, Finland (2010) *"Ministry of Education and Culture Strategy 2020"*. Finland's Ministry of Education and Culture Publications.
- Ministry of Education and Culture, Finland (2012) *"Education and Research 2011-2016: A Development Plan"*, Finland's Ministry of Education and Culture Publications.
- Ministry of Education, Singapore (2012) *"Education in Singapore"*. Access via www.moe.gov.sg.
- Ministry of Education, Taiwan (2011) *"Technological & Vocational Education in Taiwan, ROC"*.
- Moenjak, Thammarak, and Christopher Worswick (2003), *"Vocational education in Thailand: A Study of Choice and Returns"*. *Economics of Education Review* 22: 99–107.
- National Institute for Education Research, Japan (2011). *"Social Education System in Japan"*. Retrieved February 2014.
http://www.nier.go.jp/English/EducationInJapan/Education_in_Japan/Education_in_Japan_files/201109LLL.pdf.
- National Institute of Education, Singapore (2012) *"PISA: Lessons for and from Singapore"*. CJ Koh Professorial Lecture Series No. 2.
- Netherlands Organisation for International Cooperation in Higher Education (2013), *"Country Module: South Korea"*.
- OECD (2004) *"Lifelong Learning"*. OECD Publications.

- OECD (2005) *"Formative Assessment: Improving Learning in Secondary Classrooms Policy Brief"*. OECD Publications.
- OECD (2006) *"Social Outcomes of Education Project"*. Symposium on ongoing work as of March 2006. OECD Publications.
- OECD (2006) *"Think Scenarios, Rethink Education"*. OECD Publications.
- OECD (2007) *"Qualifications and Lifelong Learning"*. OECD Publications.
- OECD (2010) *"Finland: Slow and Steady Reform for Consistently High Results"*. Strong Performers and Successful Reformers in Education: Lesson from PISA for The United State: 117-135. OECD Publications.
- OECD (2010), *"Japan: A Story of Sustained Excellence"*. Strong Performers and Successful Reformers in Education: Lesson from PISA for the United State: 137-157. OECD Publications.
- OECD (2010), *"Singapore: Rapid Improvement Followed by Strong Performance"*. Strong Performers and Successful Reformers in Education: Lesson from PISA for the United State: 159-176. OECD Publications.
- OECD (2011) *"Does Investing in After-school Classes Pay Off?"*. PISA in Focus No.3 OECD Publications.
- OECD (2011) *"How Do Some Students Overcome Their Socio-economic Background?"*. PISA in Focus No.5. OECD Publications.
- OECD (2011) *"School Autonomy and Accountability: Are They Related to Student Performance?"*. OECD Publications.
- OECD (2011) *"What Can Parents Do to Help Their Children Success in School?"*. PISA in Focus No.10. OECD Publications.
- OECD (2012) *"Are Boys and Girls Ready for the Digital Age?"*. PISA in Focus No.12. OECD Publications.
- OECD (2012) *"Does money buy strong performance in PISA?"*. PISA in Focus No.13. OECD Publications.
- OECD (2012) *"Does Performance-based Pay Improve Teaching?"*. OECD Publications.

- OECD (2013) *“Could Learning Strategies Reduce the Performance Gap between Advantaged and Disadvantaged Students?”*. PISA in Focus 2013/07. OECD Publications.
- OECD (2013) *“Structural Policy Country Notes: Thailand”*. OECD Publications.
- OECD (2013) *“Who Are the Academic All-rounders?”*. PISA in Focus 2013/08. OECD Publications.
- OECD (2013), *“OECD Review of Innovation Policy: Innovation in Southeast Asia”*.
- Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA) (2008), *“Annual Report”*. Access via www.onesqa.or.th/en/annual/annual.php.
- Office of the Education Council, Ministry of Education (2013) *“Measure of Achievement”*. International Conference on Education 2013.
- Office of the Education Council, Ministry of Education (2013) *“Mobile Learning Policy Guideline: Thailand Experience”*. International Conference on Education 2013.
- Office of the Education Council, Ministry of Education (2013) *“Teacher Policy”*. International Conference on Education 2013.
- Paehlke, Robert (2009) *“Globalization, Interdependence and Sustainability: Introduction to Sustainable Development”*. Access via <http://www.eolss.net/Sample-Chapters/C13/>.
- Parandekar, Suhas D. (2011) *“Thailand: Analysis of Efficiency of Educational Expenditures.”* World Bank Discussion Paper for Public Finance Management Report. Washington D.C.: Pearson.
- Salami, Reza and Soltanzadeh, Javad (2012), *“Comparative Analysis for Science, Technology and Innovation Policy; Lessons Learned from Some Selected Countries (Brazil, India, China, South Korea and South Africa) for Other LDCs Like Iran”*. Journal of Technology Management & Innovation, Volume 7, Issue 1.
- Seng, Law Song (2011) *“Case Study on National Policies Linking TVET with Economic Expansion: Lessons from Singapore”*, Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2012, UNESCO Publications.
- Seong, David Ng Foo (2006) *“Strategic Management of Educational Development in Singapore”*. Background paper prepared for the Asia Education Study Tour for African Policy Makers.

- Singapore Institute of Management (n.d.). *"SIM Open University Centre Programmes (SIM-OUC)"*. Retrieved February 2014, from www1.sim.edu.sg/sim/pub/gen/sim_pub_gen_content.cfm?mnuid=216.
- Sysan A. Ambrose, et al. (2010) *"How Learning Works: Seven Research-Based Principles for Smart Teaching"*. Published by Jossey-Bass.
- Thailand Development Research Institute (TDRI) (2012) *"Revamping the Thai Education System: Quality for All"*. TDRI Quarterly Review 27(2).
- The Open University (n.d.). *"Teaching and learning at the OU"*. Retrieved February 2014. <http://www.open.ac.uk/about/main/the-ou-explained/teaching-and-learning-the-ou>.
- The State of São Paulo Research Foundation (2004), *"Science, Technology & Innovation Indicators in the State of Sao Paulo/Brazil"*.
- The Trade Union of Education in Finland (2008) *"Teacher Education in Finland"*.
- Themen-Schwerpunkt (2011) *"Korean Policies on Secondary Vocational Education: Efforts to Overcome Skills Mismatch and Labor Force Shortage"*. BWP 3: 30-33.
- Toru Sato, and Doug McCann (1997) *"Individual Differences in Relatedness and Individuality: An Exploration of Two Constructs"*. *Person IndivididLXff* 24: 847-859.
- UIS (2011) *"Global Education Digest 2011"*. Canada: UNESCO Institute for Statistics.
- UNESCO (2001). *"Handbook of Effective Implementation of Continuing Education at the Grassroots"*. Bangkok, Thailand: UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.
- UNESCO (2011) *"World Data on Education"*. UNESCO Publications.
- UNESCO (2013) *"Policy Guidelines for Mobile Learning"*. UNESCO Publications.
- Warr, Peter (2012), *"Thailand's Development Strategy and Growth Performance"*. World Institute for Development Economics Research Working Paper No. 2011/02.
- Watanabe, Reiko (n.d.). *"The Juku System: The other Face of Japan's Education System"*. Retrieved February 2014. <http://www.education-in-japan.info/sub109.html>.
- Williams, Roger J. (1957) *"Individuality and Education"*. *Educational Leadership by International Journal of Intercultural Relations*: 144-148.

World Bank (2010). *“Escaping the Middle-Income Trap”*. East Asia and Pacific Economic Update 2010, Vol.2.

World Bank (2012) *“Leading with Ideas: Skills for Growth and Equity in Thailand”*. World Bank Publications.

World Bank (2012), *“Knowledge Economy Index 2012”*.

Yoshida, Masami (2008), *“Implementation ICT in Education: A Case Study of Japan”*, Paper Presented at National Workshop of the Commission on Higher Education, Ministry of Education, Thailand.

ภาคผนวกที่ 1

Education as an Engine for Transformation

Education as an Engine for Transformation

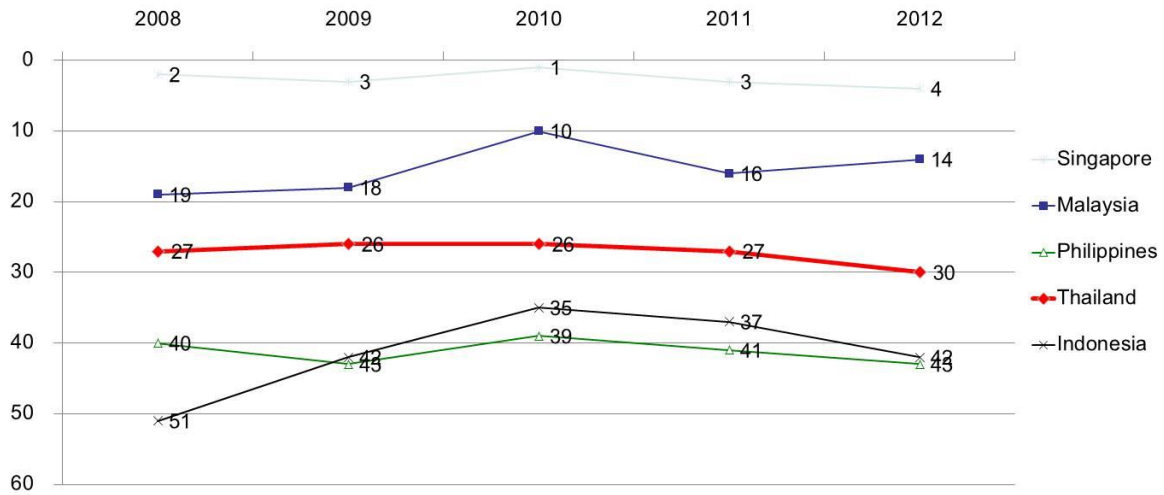
Driving Thailand towards becoming a First World Nation

Suvit Maesincee

Sasin Institute for Global Affairs (SIGA)

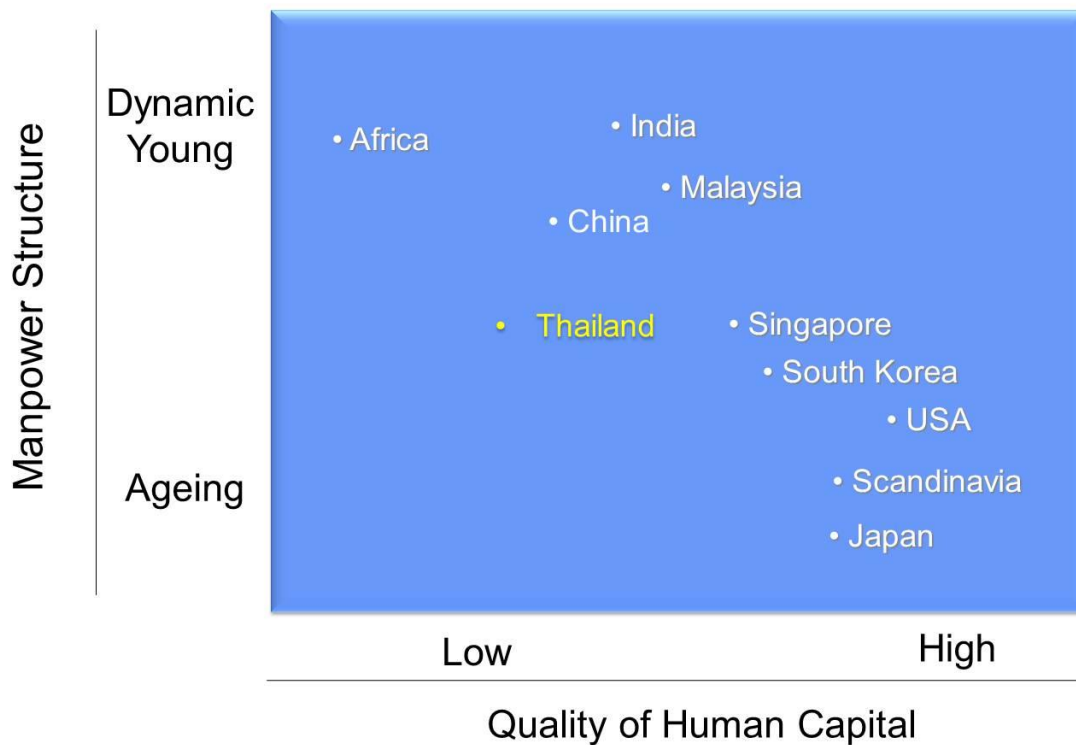
ASEAN's Competitiveness

IMD Overall Competitiveness Ranking, 2008 – 2012 (Out of 59 Countries)

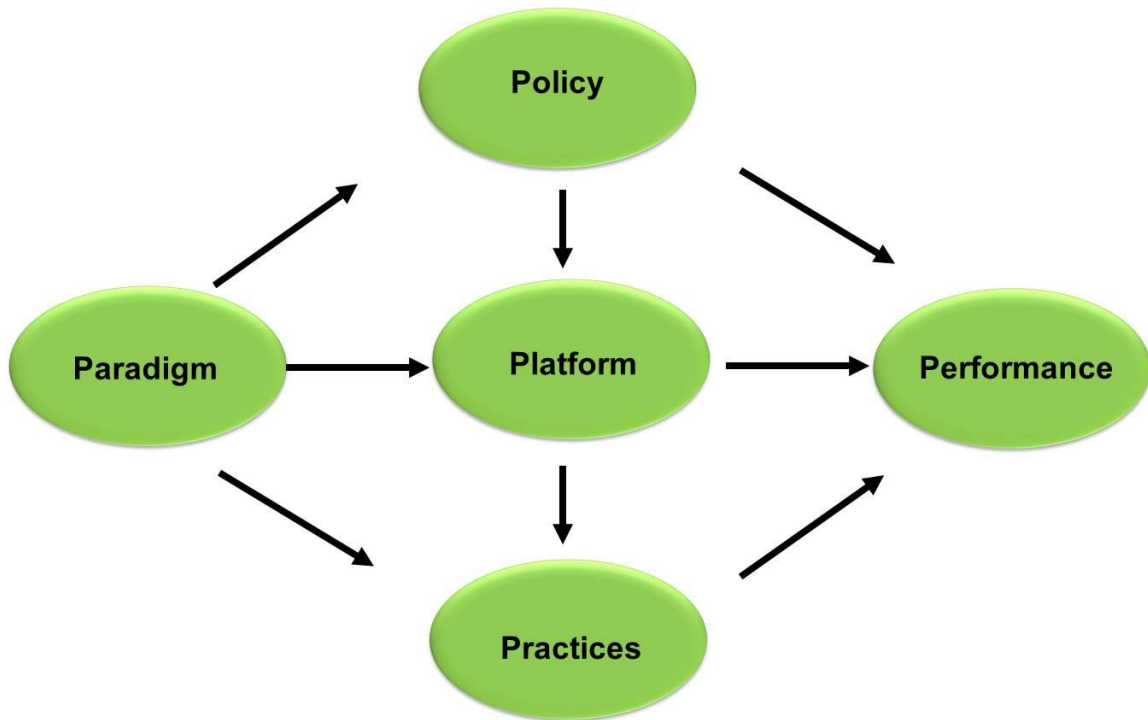

Source: IMD Competitiveness Yearbook 2012

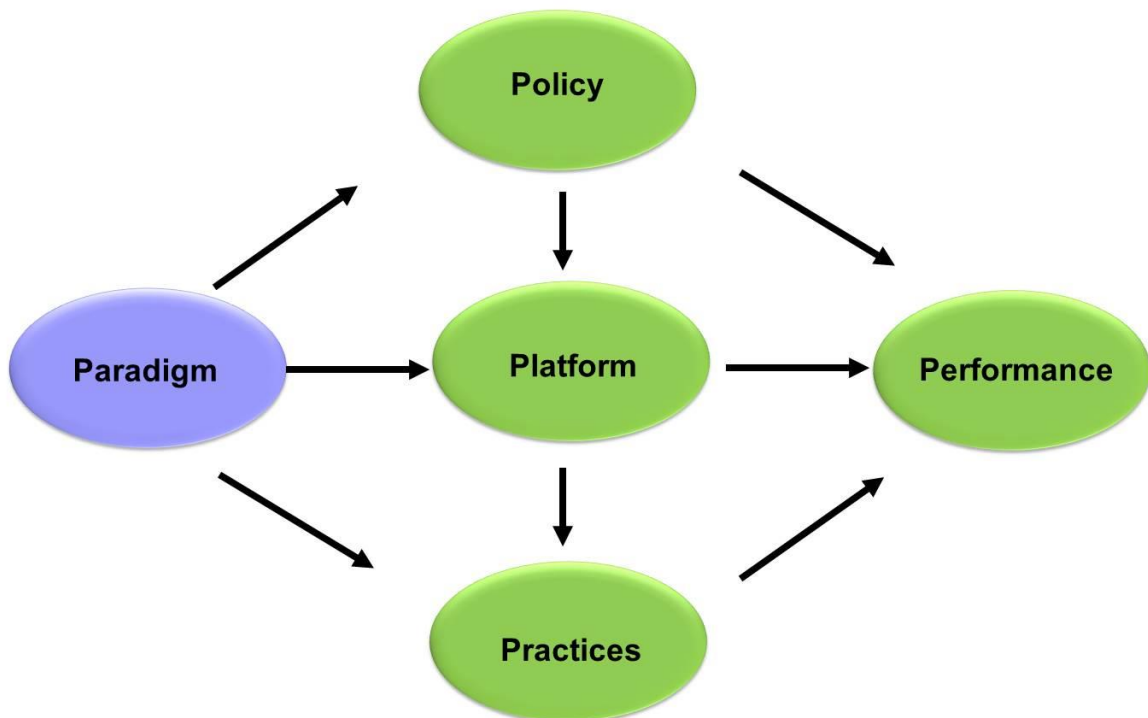
Long-term Competitiveness of the Nation

Education as a National Agenda

Critical Issues

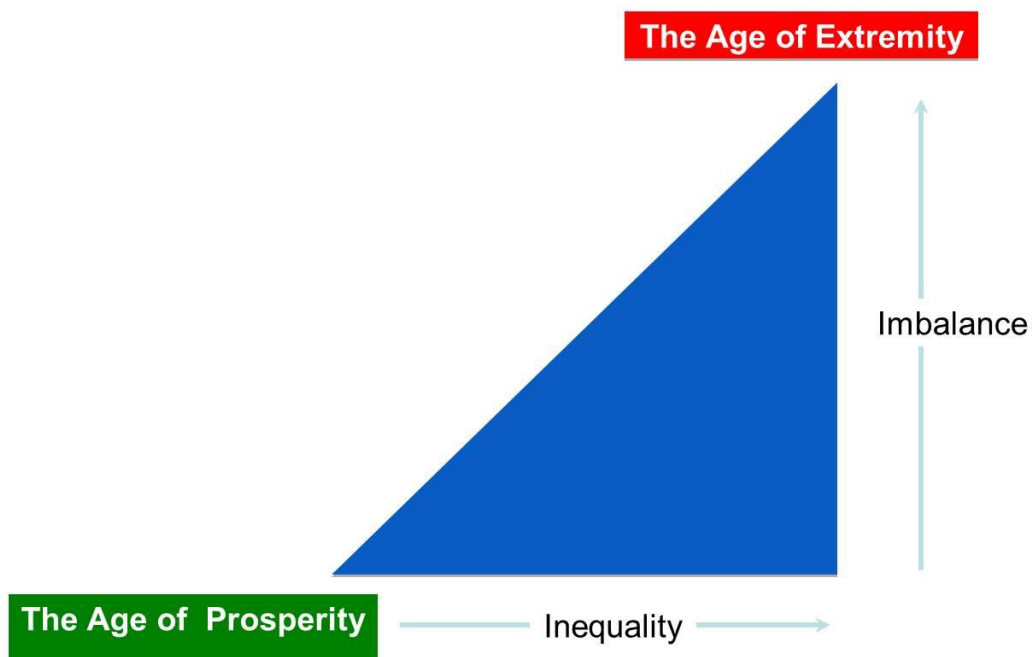
Paradigm...

The New USA

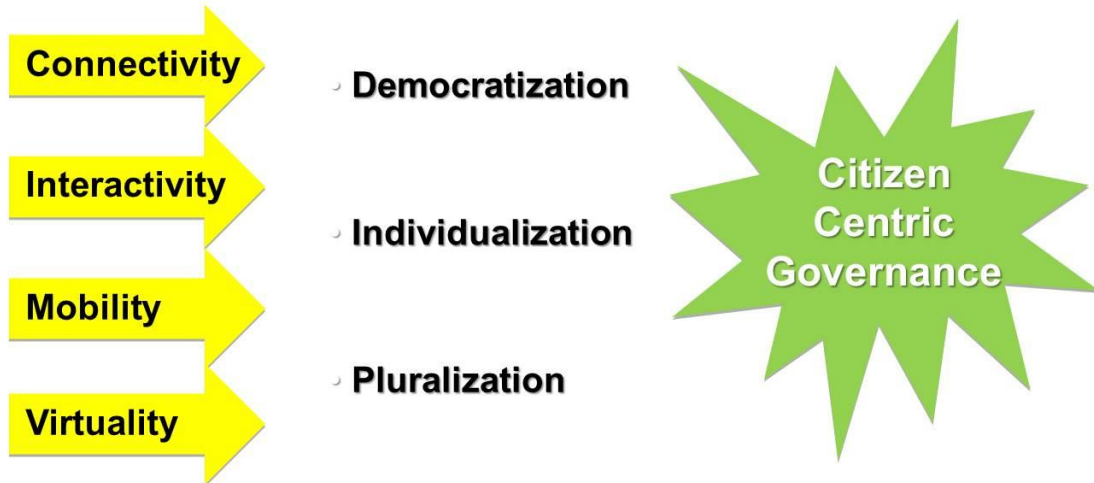
Paradigm...

From the Age of Prosperity to the Age of Extremity

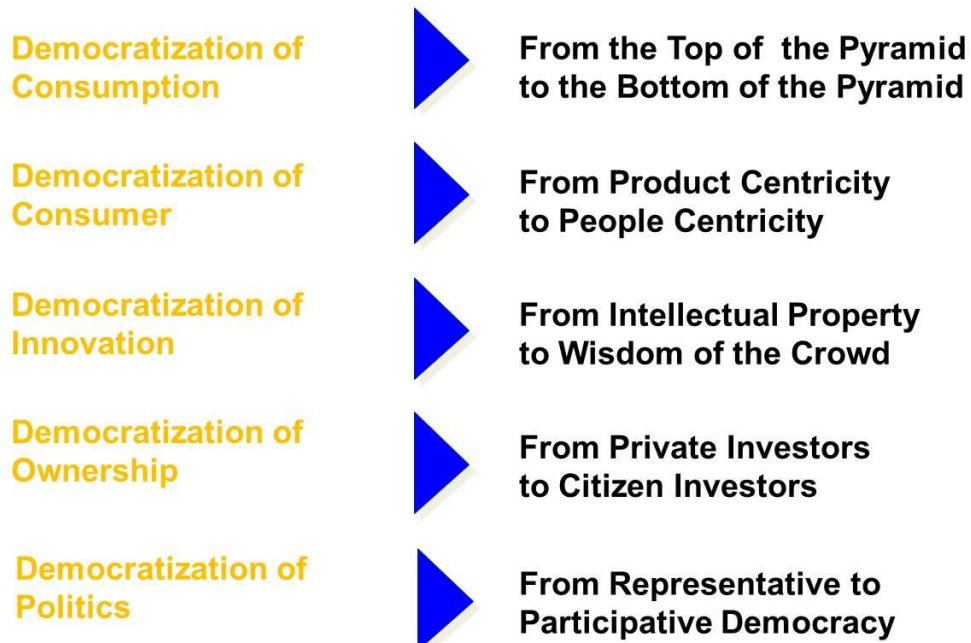
Paradigm...

From State-Centric Government to Citizen-Centric Governance

Paradigm...

Democratization

Paradigm...

Individualization

A Self-Defined Culture

Technology enables everyone to be an expert

Individuals are becoming authors of their own lives and identities

Individual Autonomy

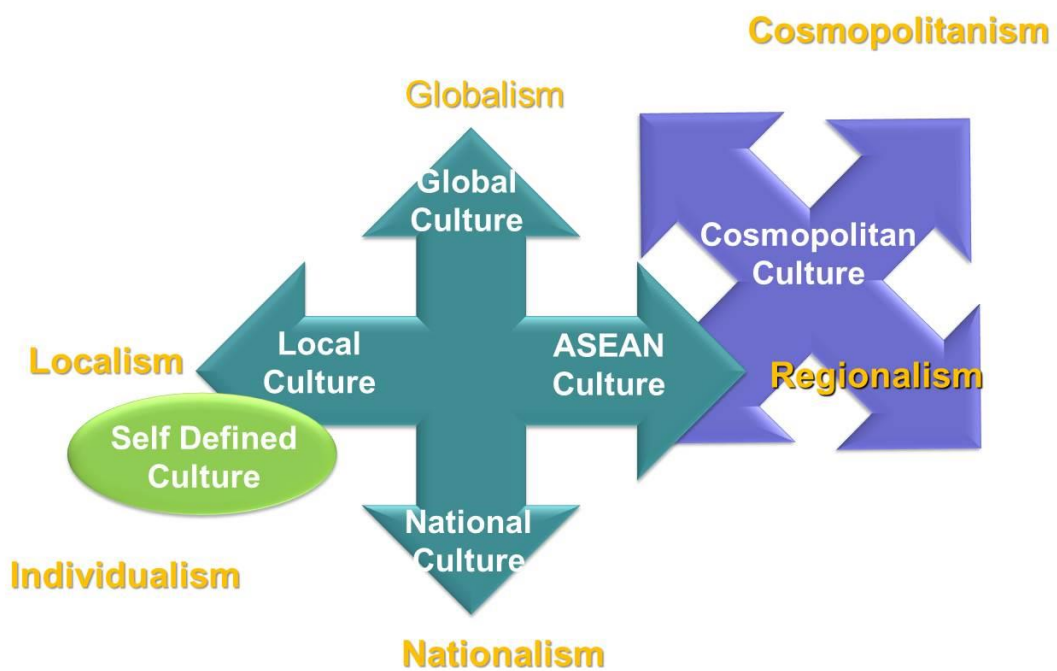
Intellectual Independence

De-traditionalization

Free Culture

Paradigm...

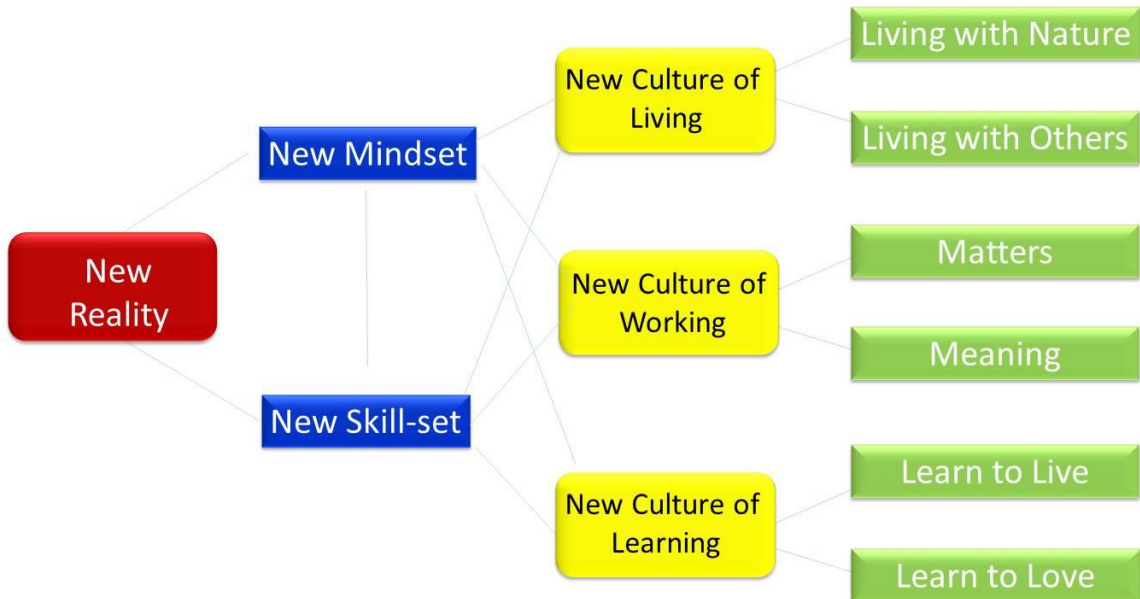
Pluralization

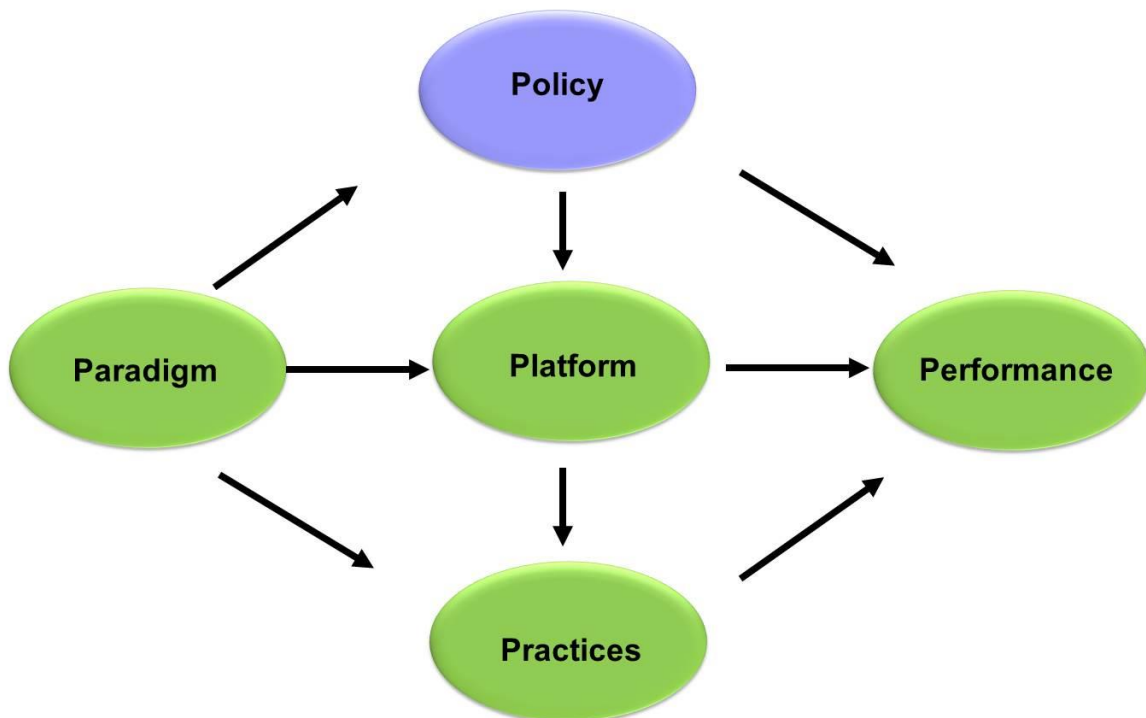

Paradigm...

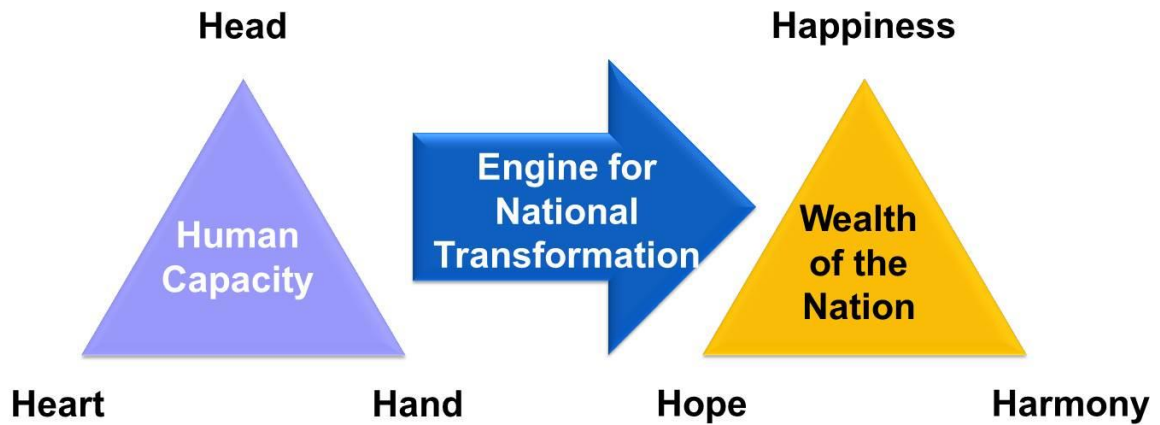
Thriving in the 21st Century

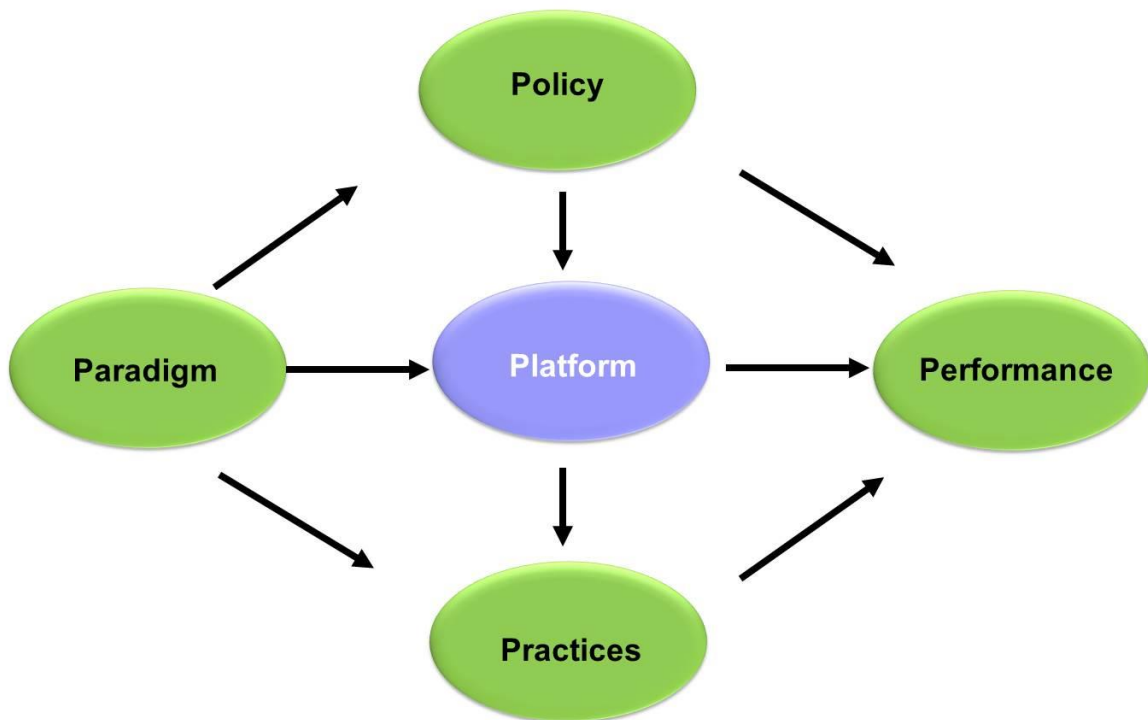
Critical Issues

Education as an Engine for National Transformation

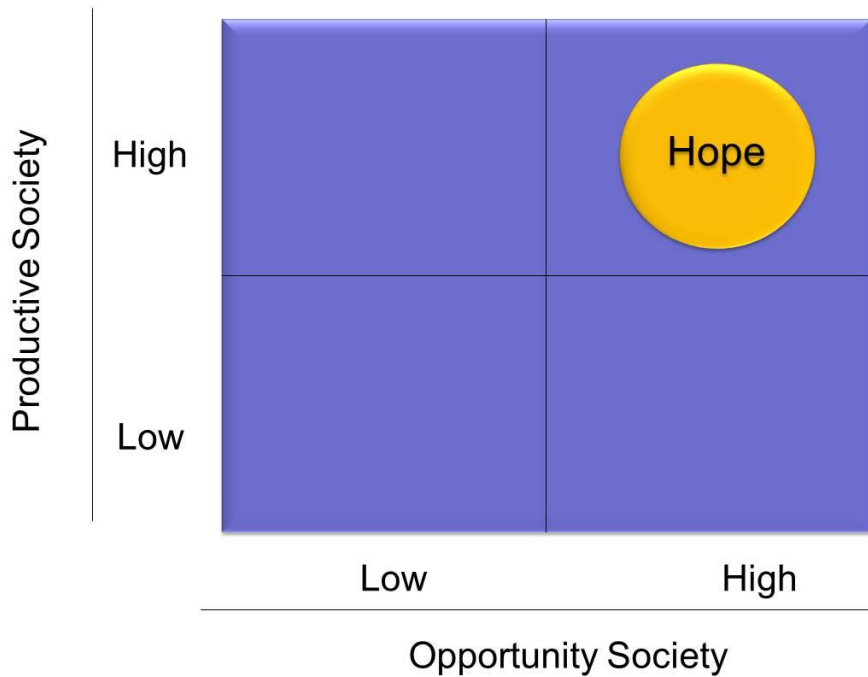
Critical Issues

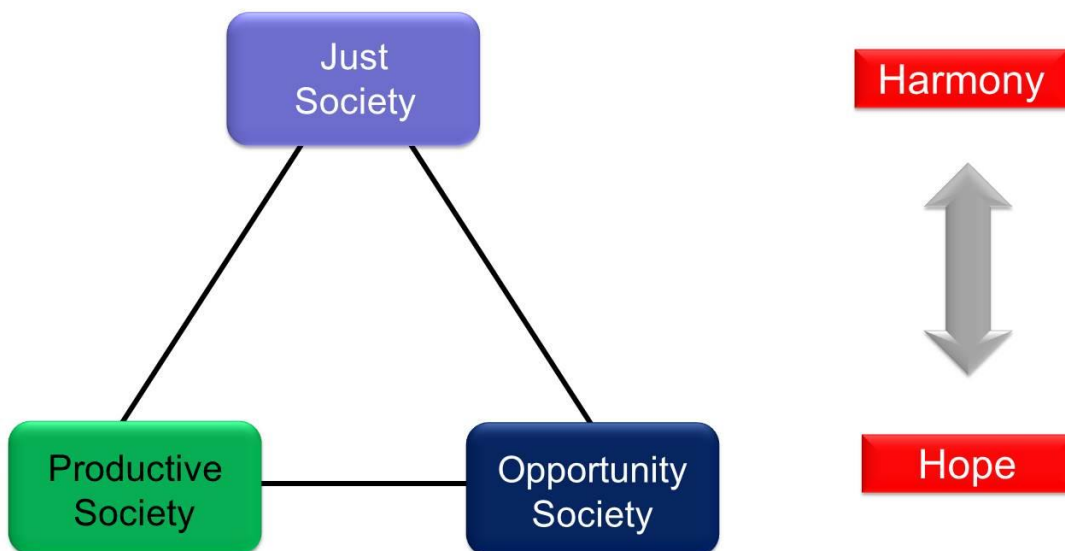
Platform...

Building a Conducive Platform for Empowering People

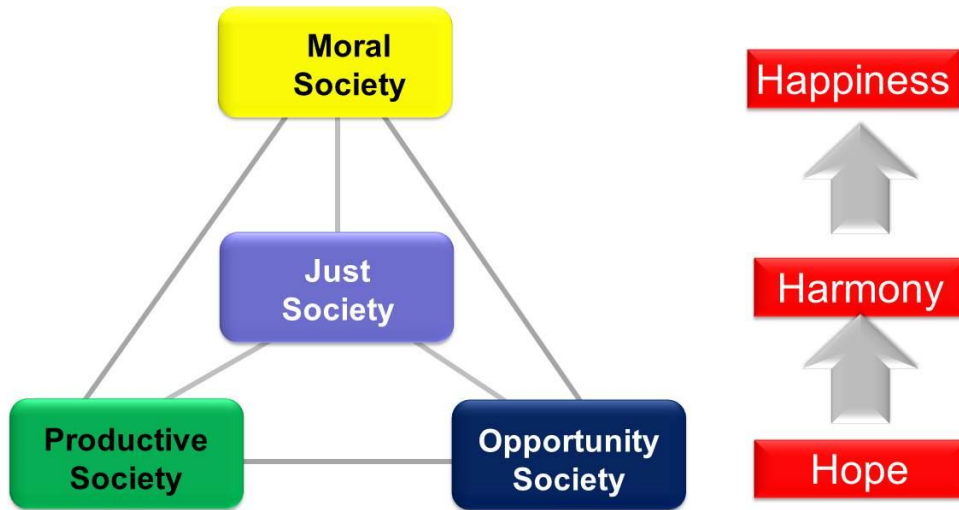
Platform...

Building a Conducive Platform for Empowering People

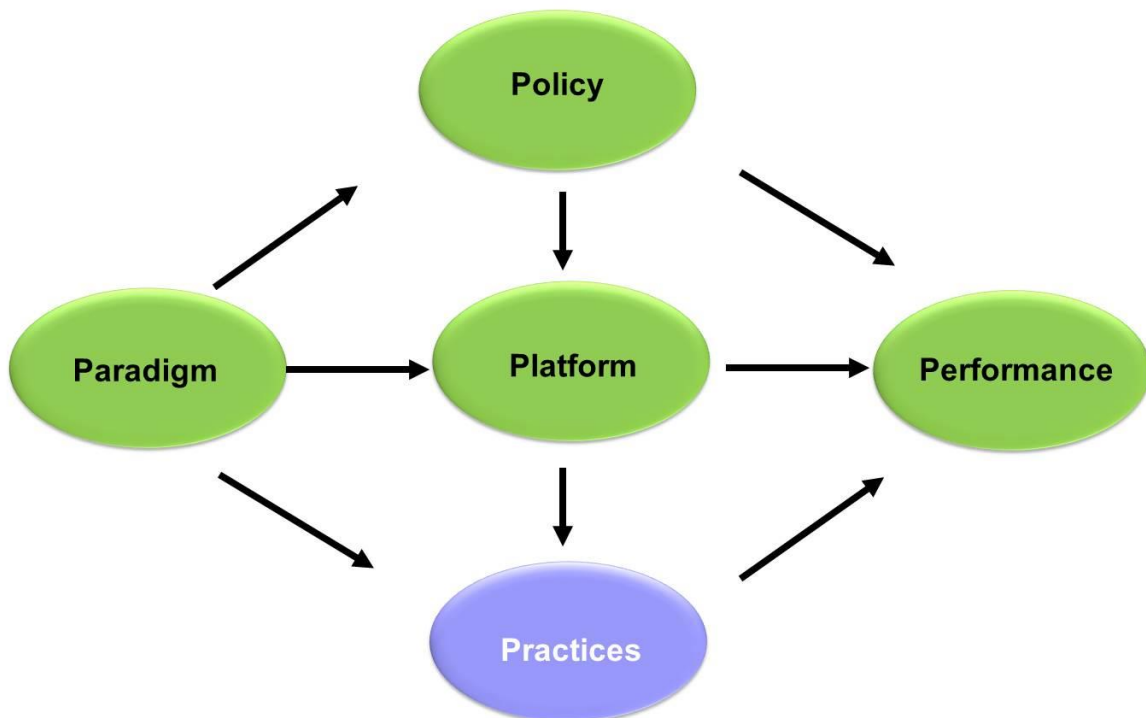

Platform...

Building a Conducive Platform for Empowering People

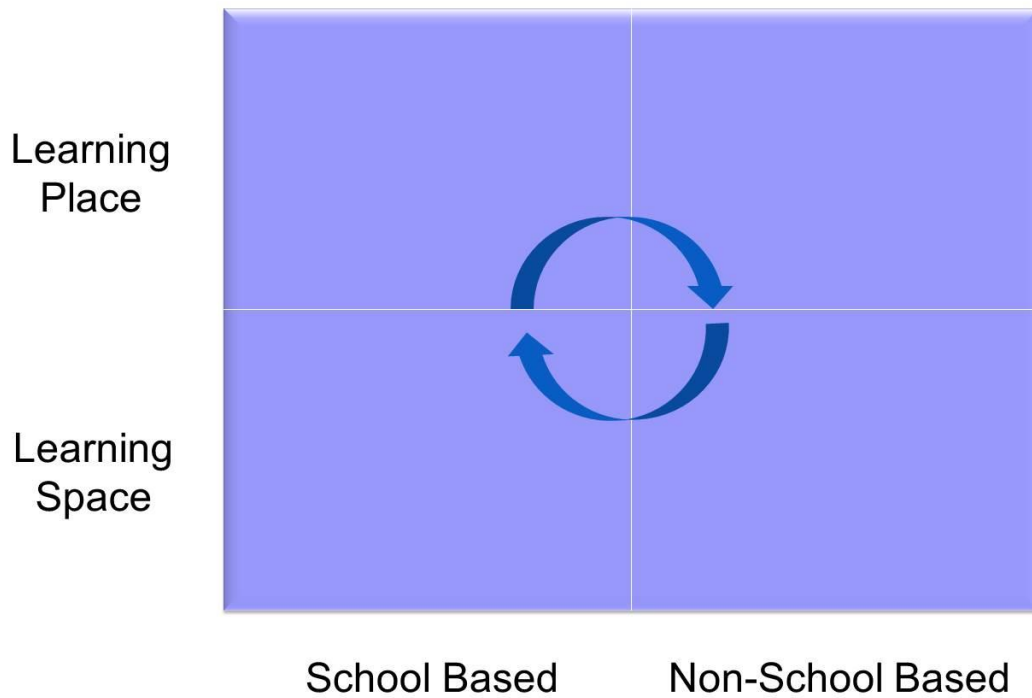

Critical Issues

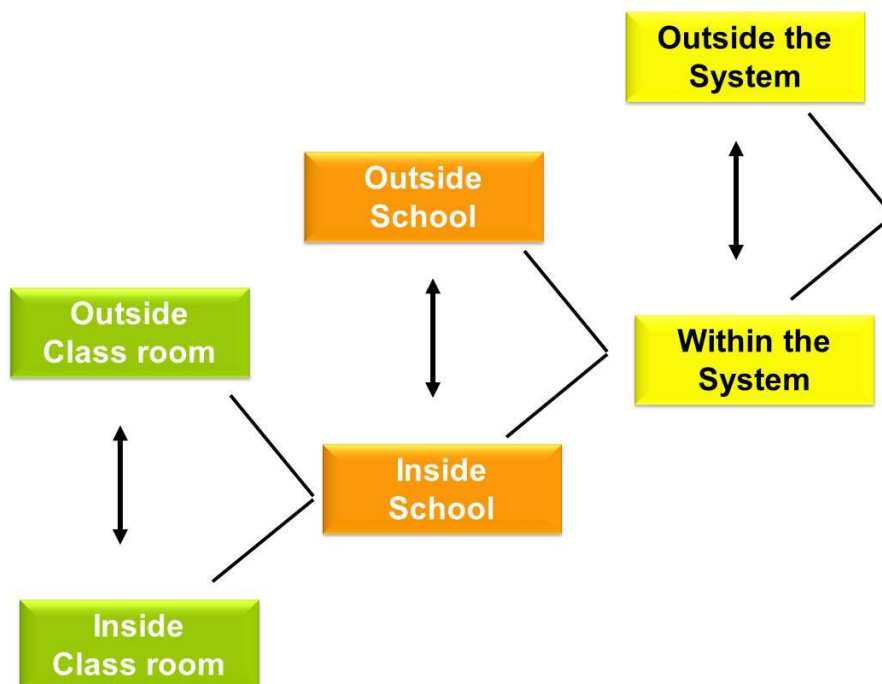
Practices...

An Integrated Learning Ecosystem

Practices...

Extended Learning Environment

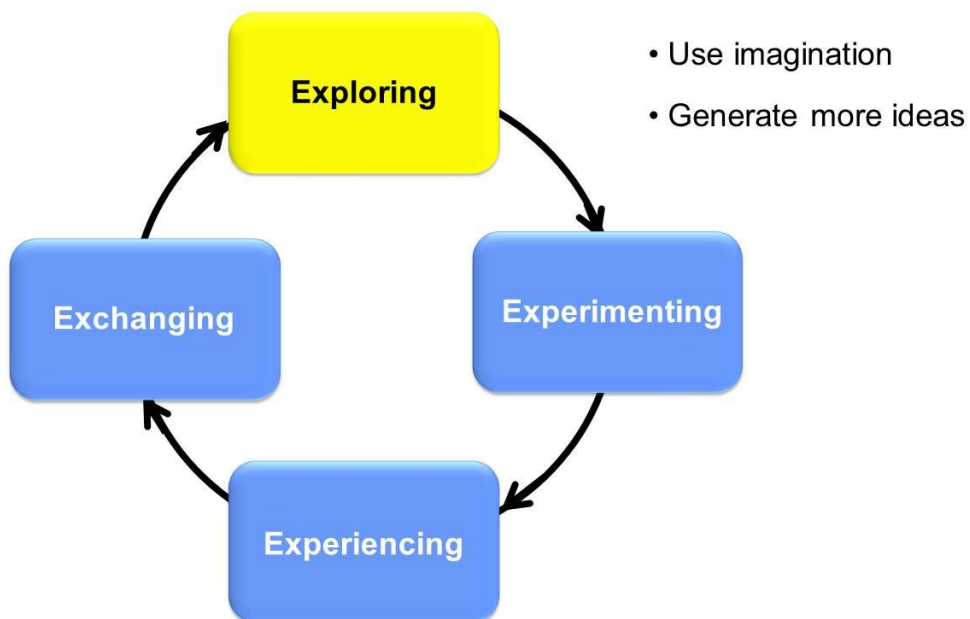
Practices...

Technology as an Enabler

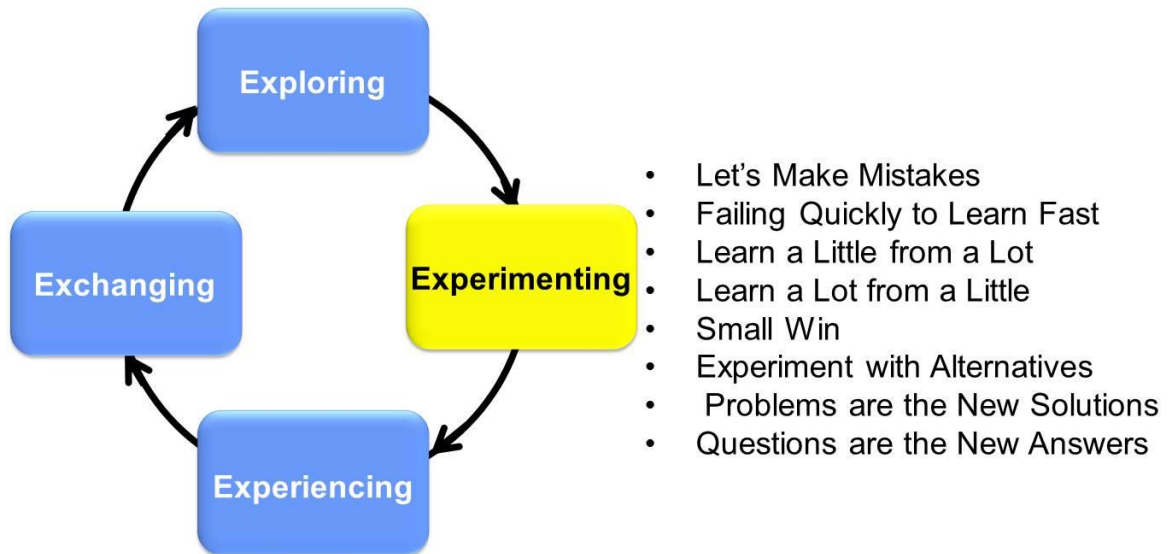
Practices...

Crafting a Learning Process

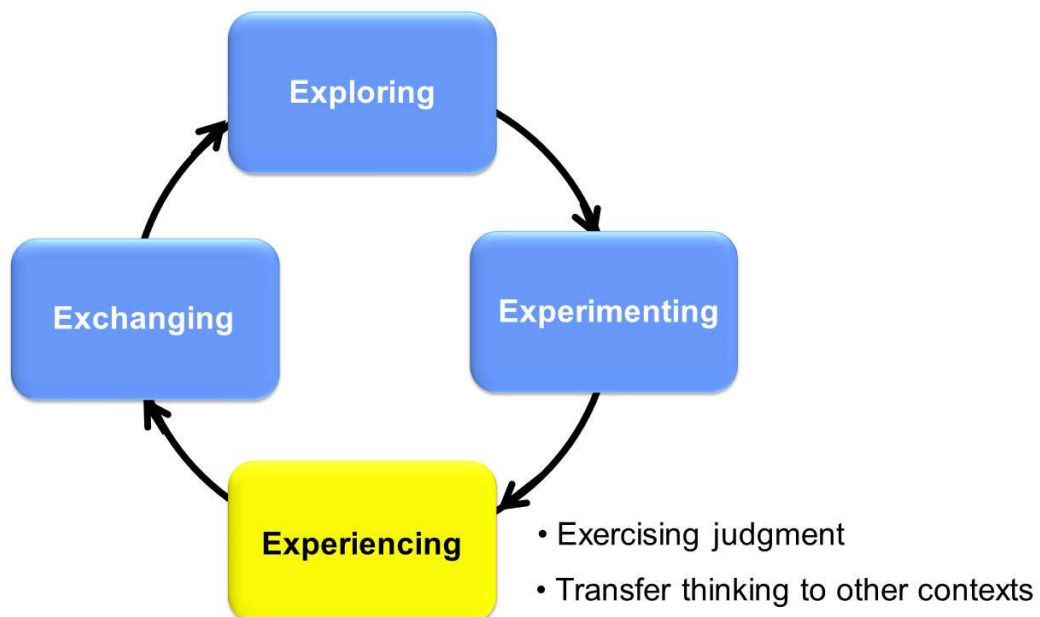
Practices...

Crafting a Learning Process

Practices...

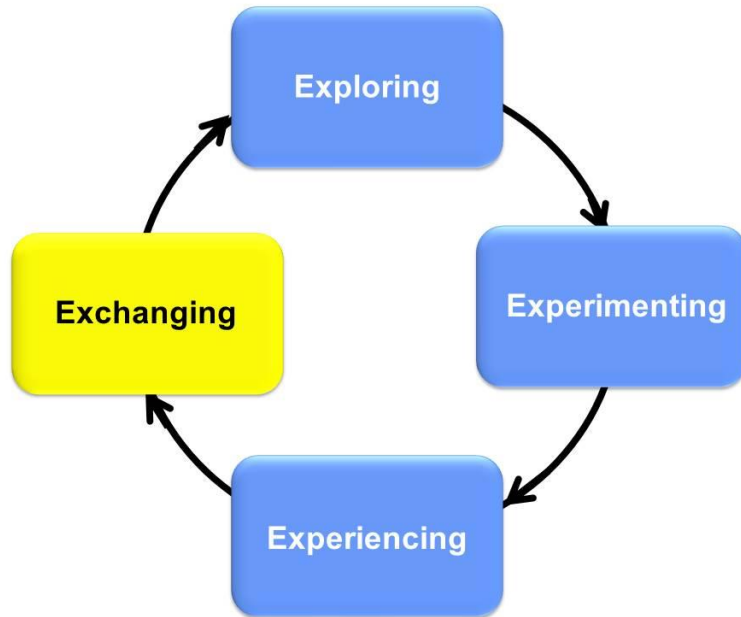
Crafting a Learning Process

Practices...

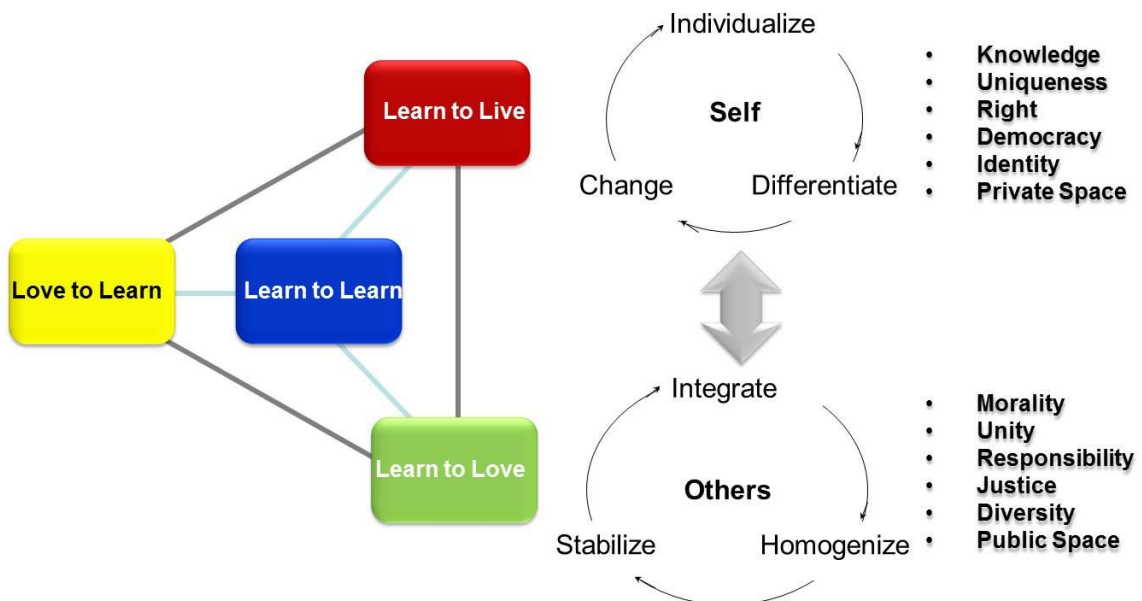
Crafting a Learning Process

- Sharing on what you do and know
- Working with others
- Creativity by group

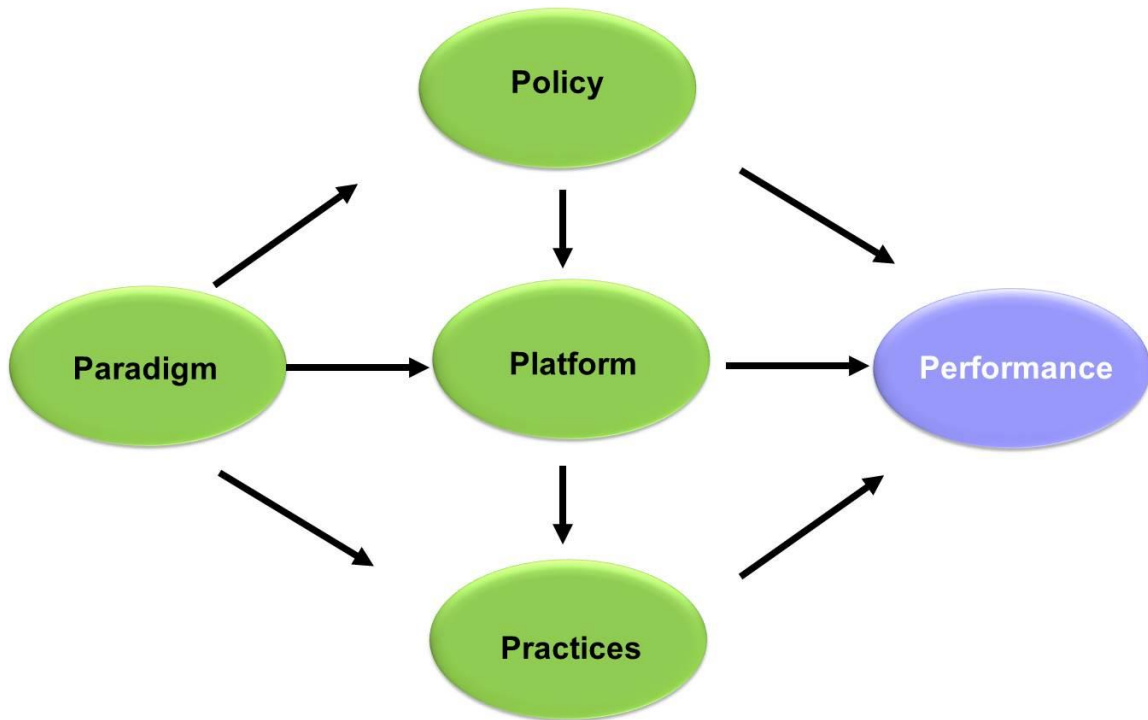

Practices...

Create a New Culture of Learning

Critical Issues

Becoming the First World Nation, First World Citizen

ภาคผนวกที่ 2

สรุปการประชุมระดมความคิดเห็น

การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น
หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.
ณ ห้องประชุม Dean Dipak C.Jain อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักการและเหตุผล

การศึกษาในฐานะที่เป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมืองและสังคม รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพทรัพยากรทุนมนุษย์ของประเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนทั้งปัจจุบันและอนาคตของประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ตาม ระบบศึกษาและการผลิตกำลังคนของประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมายังขาดความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศ ดังจะเห็นได้ชัดจากสถานการณ์วิกฤตการขาดแคลนแรงงานซึ่งเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ การขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีนัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันของไทย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาวเนื่องจากประเทศไม่สามารถใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานและพัฒนาคุณภาพแรงงานอย่างต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากประเทศไทยต้องการจะรักษาศักยภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไปอย่างเหมาะสม รวมทั้งก้าวออกจากกับดักรายได้ประเทศปานกลางไปสู่ประเทศโลกที่หนึ่งที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยความรู้และนวัตกรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดให้มีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นภายใต้หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย” เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและกำหนดทิศทางนโยบายร่วมกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนากำลังคนรวมทั้งระบุประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการวางแผนกำลังคนและการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

วัน/เวลา/สถานที่

วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น. ณ ห้อง Dean DipakC. Jain อาคาร ศศนิเวศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เข้าร่วมงาน

ผู้แทนของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้แทนจากสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน จำนวน 20-30 ท่าน

รูปแบบการจัดประชุม

รูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและองค์ความรู้ โดยในช่วงแรกคณะที่ปรึกษาจะนำเสนอภาพรวมของโครงการและวัตถุประสงค์ของการจัดประชุม รวมทั้งผลการศึกษาเบื้องต้น ตามด้วยการเปิดเวทีการเสวนา ระดมความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมการประชุม

หน่วยงานผู้รับผิดชอบการจัดประชุม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กำหนดการการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย”

**ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21**

วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.

ณ ห้องประชุม Dean Dipak C. Jain อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12.45 – 13.00 น.	ลงทะเบียน
13.00 - 13.15 น.	นำเสนอภาพรวมของโครงการและนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น โดย นางสาว ประกาย ชีระวัฒนากุล Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13.15 – 14.15น.	เปิดเวทีการเสวนาและระดมความคิดเห็น
14.15 - 14.30น.	รับประทานอาหารว่าง
14.30 – 15.30น.	เปิดเวทีการเสวนาและระดมความคิดเห็น (ต่อ)
15.30 – 16.00น.	สรุปผลการดำเนินกิจกรรมการประชุมระดมความคิดเห็น
16.00น.	ปิดการประชุม

*****

หมายเหตุ: กำหนดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย” วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	คุณศุภโชค สุขมาก	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
2	คุณจรรณพ วิริยะวิทย์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
3	คุณจิรภัทร กุลบุตร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
4	คุณสุปรีย์ เถระพัฒน์	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการระดับสูง 2 ส่วนวางแผนด้านศักยภาพในการแข่งขัน	สำนักงานแผนยุทธศาสตร์และนโยบาย สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
5	คุณบงกช สืบสัจจวัฒน์	นักวิจัยนโยบายอาวุโส	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ
6	ร.ต.อ. เลิศฤทธิ์ ศิริเศรษฐ์การ	นักวิจัยนโยบาย	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ
7	คุณพิสิษฐ์	นักวิจัยนโยบาย	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ
8	คุณสมพงศ์ นครศรี	ประธานสภาองค์กรนายจ้างผู้ประกอบการค้า และอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	สภาองค์กรนายจ้างผู้ประกอบการค้าและอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย” วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
9	คุณวรพล กันทพิชญาร	ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล	บริษัท เอ็มเค เรสโตรองต์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน)
10	คุณหงษ์ศรี เจริญวารุณี	ฝ่ายกลยุทธ์และนโยบายทรัพยากรบุคคล	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
11	คุณนภาพรรณ ว่องวุฒิพรชัย	ผู้จัดการ ส่วนสรรหาและคัดเลือก ฝ่ายบริการทรัพยากรบุคคล	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
12	คุณอับดุลहेลีส เลิศอริยะพงษ์ กุล	รองกรรมการผู้จัดการสำนักงานสรรหา-คัดเลือก บุคลากร	บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน)
13	คุณสุภาพร จันทร์จำเริญ	Director – Learning & Talent Transformation Program	บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)
14	คุณวัลยา ลาขุมเหล็ก	เจ้าหน้าที่วิชาการ	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
15	คุณจุฑาธิป สุพรรณโกมุท	เจ้าหน้าที่วิชาการ	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
16	คุณนาฏฤดี อาจหาญวงษ์	รองกรรมการผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล	Uniliver Thai Trading Ltd.
17	คุณไชยศิริ สมสกุล	ผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคกลาง 1	สภาสถาบันอาชีวศึกษา

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย” วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
18	คุณรัตนา เพ็ชรอุไร	ผู้อำนวยการกองบริหารงานวิจัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
19	คุณยุพิน ทองสงโสม	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายประกันคุณภาพ	วิทยาลัยเทคโนโลยีสยามบริหารธุรกิจ
20	คุณเกศรา อมรรุฒิวร	ผู้จัดการโปรแกรมนวัตกรรมการศึกษา	สถาบันคีนันแห่งเอเชีย
21	คุณพิมพ์สรา ยาคาลัย	เจ้าหน้าที่ทรัพย์สินทางปัญญา	สำนักส่งเสริมและบริการทางวิชาการพระจอมเกล้าลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
22	คุณจิตาภา มีเพียร	นักวิจัยฝ่ายวิจัยทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาสังคม	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)

สรุปประเด็นจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย”

**ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21**

วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.

ณ ห้องประชุม Dean Dipak C. Jain อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นปัญหาปัจจุบัน

- **ความไม่คงเส้นคงวาของนโยบาย** เนื่องจากมีการเปลี่ยนรัฐมนตรีการศึกษาซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายบ่อยครั้ง แต่ละคนที่ขึ้นมา ก็ยกนโยบายใหม่เพื่อให้เป็นผลงานของตนขึ้นมาโดยไม่ได้สานต่อหรือต่อยอดของเก่าทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องของนโยบาย นอกจากนี้การประกาศนโยบายแต่ละครั้งมักพูดถึงแต่เป้าหมาย โดยไม่ได้มีการแจกแจงแผนการดำเนินงานที่กำหนดสิ่งที่ต้องทำในระยะสั้น กลาง ยาว เพื่อไปถึงเป้าหมายนั้นๆ และที่สำคัญคือมักจะขาดการระบุตารางเวลา(Timeline) ของแผนงานอย่างชัดเจน จึงทำให้เกิดการผลัดดันให้เห็นผลสำเร็จ ล่วงเป็นรูปธรรมได้ยกตัวอย่างเช่น ปัจจุบันการตั้งเป้าให้สัดส่วนของนักเรียนสายสามัญและอาชีวะเป็น 50:50 แต่ยังไม่เห็นแผนงานที่จะมารองรับ
- **ค่านิยมปริญญา** ผู้ปกครองไทยอยากให้ลูกได้ปริญญาจึงส่งเสริมให้เรียนสายสามัญต่อปริญญาตรี ทั้งๆที่บางครั้งไม่ได้มีเป้าหมายชัดเจนว่าจะเรียนปริญญาตรีไปเพื่ออะไร ซึ่งเมื่อจบออกมาแล้วไม่สามารถหางานทำได้ เนื่องจากตลาดแรงงานมีความต้องการน้อยกว่าสายอาชีวะหรือวิชาชีพเฉพาะ ส่วนใหญ่จึงต้องทำงานลดวุฒิการศึกษาของตนเอง เป็นต้นทุนการเสียโอกาส (Opportunity Cost) ทั้งเวลาที่เสียไปกับการเรียนและการสูญเสยรายได้และโอกาสในการเลื่อนขั้นการทำงานไปอย่างน่าเสียดาย โดยสาเหตุสำคัญคือนักเรียนไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องอาชีพที่เพียงพอก่อนตัดสินใจเลือกเรียนระหว่างสายสามัญและสายอาชีพ
- **สังคมไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเด็กอาชีวะ** โดยยังมองว่าเด็กนักเรียนอาชีวะมีสถานะที่ต่ำต้อย และมองว่าเป็นตัวปัญหา ส่งผลไปถึงเด็กอาชีวะเองที่รู้สึกว่าคุณค่าตนเองถูกดูถูกเหยียดหยาม ขาดการเห็นคุณค่าในตัวเอง (self-esteem) ทำให้อยากจะแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวไล่ตีกัน พยายามสร้างอัตลักษณ์หาจุดยืนในสังคมสร้างปมเด่นเพื่อลบปมด้อยของตน

- **อาชีวศึกษาไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริง** ถึงแม้จะมีการออกนโยบายต่างๆ แต่เนื่องจากระดับผู้นำไม่ได้เห็นความสำคัญของอาชีวศึกษา จึงไม่เคยได้รับการผลักดันที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริงตรงกันข้ามกลับไปสนับสนุนนโยบายที่ส่งผลกระทบต่ออันไม่พึงประสงค์ (Adverse Effects) ต่ออาชีวศึกษา เช่น นโยบายค่าใช้จ่ายรายหัวการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้โรงเรียนทั่วไปส่งเสริมให้เด็กเรียนต่อสายสามัญเพื่อให้ได้งบประมาณมากขึ้นหรือ การปรับเกณฑ์รับเด็กสายสามัญของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในปีการศึกษา 2556 ที่เปิดช่องให้เด็ก ม.3 เรียนต่อ ม.4 โรงเรียนเดิมได้ง่ายและมากขึ้น แทนที่จะปล่อยให้เด็กไปเรียนต่อสายอาชีพ หรือนโยบายประกันค่าจ้างที่ 15,000 บาท สำหรับผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีส่งผลให้เด็กหนีไปเรียนสายสามัญมากขึ้น
- **ขาดแคลนครูสอนอาชีวะโดยเฉพาะในสถาบันอาชีวศึกษาของเอกชน** เนื่องจากครูที่มาสอนอาชีวะต้องมีความรู้ทางสาขาอาชีพเฉพาะ เช่น บัญชี การช่างซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะออกไปทำงานกับภาคเอกชนเนื่องจากมีฐานเงินเดือนที่สูงกว่านอกจากนี้ก็มีครูที่จะมาสอนได้ จำเป็นจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพ ซึ่งอาจเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ครูหายากขึ้น (Barriers to entry)
- **คุณลักษณะของเด็กที่จบการศึกษาออกมาไม่ตรงกับความต้องการของนายจ้าง** โดยส่วนใหญ่แล้วนักเรียนที่กำลังเข้าสู่ตลาดแรงงานใหม่ๆ นายจ้างไม่ได้คาดหวังว่าจำเป็นต้องมีความรู้ในเชิงเทคนิค (Technical Knowledge) แต่ประเด็นที่พบว่าเป็นปัญหามากกว่าในปัจจุบันมีดังนี้
  - 1) ขาดความสามารถในการเรียนรู้งาน (Willingness to learn)
  - 2) ทักษะที่ดีอยากจะทำแต่งานสบาย ความรับผิดชอบในหน้าที่การงานต่ำ (Work Ethics)
  - 3) ค่านิยมเสื่อมถอย เอกลักษณะของความเป็นไทยหายไป (เช่น การใช้คำหยาบของผู้หญิง) ขาดการแสดงความเคารพผู้สูงอายุ
  - 4) ขาดทักษะในการใช้ชีวิต (Life Skills) โดยเฉพาะทักษะในการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- **ขาดเวทีในการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน** ก่อให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องของอุปสงค์และอุปทานของแรงงานดังที่เห็นในปัจจุบัน โดยภาครัฐ(เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน) และสถาบันการศึกษาไม่มีข้อมูลว่าภาคธุรกิจมีความต้องการแรงงานอย่างไร ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

แนวทางการเพิ่มสัดส่วนเรียนอาชีวะ

- **การสร้างแรงจูงใจ:** จากการทำแบบสำรวจของสถาบัน SBAC เกี่ยวกับ พบว่าปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนอาชีวะมีดังนี้

1. สร้างความมั่นใจว่าเรียนจบแล้วต้องมีงานทำหรือมีโอกาสในการทำงานมีรายได้ระหว่างเรียน
  2. สร้างความมั่นใจว่าเรียนแล้วมีโอกาสก้าวหน้าในโลกการทำงาน มีรายได้ดี หรือสามารถเป็นเจ้าของกิจการได้
  3. จะต้องลบล้างภาพลักษณ์ความรุนแรง สื่อควรเลิกประชาสัมพันธ์อาชิวะในภาพลบมา นำเสนอส่วนดีให้สังคมได้รับรู้มากขึ้น เช่นเด็กอาชิวะออกไปสร้างชื่อเสียงในการประกวดต่างๆ
- การเรียนการสอนด้านวิชาชีพควรเริ่มก่อนระดับอาชีวศึกษา ควรมีการบรรจุหลักสูตรด้านวิชาชีพไว้ตั้งแต่ระดับมัธยมต้น เพื่อให้เด็กมีความรู้ทักษะพื้นฐานและสร้างความคุ้นเคยกับลักษณะวิชาที่เน้นการปฏิบัติ ซึ่งอาจมีส่วนช่วยการเลือกเรียนต่ออาชิวะง่ายขึ้น ไม่รู้สึกแปลกแยกจนเกินไปที่จะเลือกเรียนสายอาชิวะ เมื่อจบจากการศึกษาขั้นบังคับ
  - การแนะแนวการศึกษาในระดับมัธยมควรให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเรียนสายอาชีพ จากปัจจุบันที่ให้ความสำคัญการเรียนต่อในสายสามัญเพียงอย่างเดียว ทำให้นักเรียนไม่เห็นทางเลือกที่หลากหลายเพียงพอ นอกจากนี้อาจารย์แนะแนวต้องมีพัฒนาความรู้ให้เท่าทันกับโลกของการทำงานที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น
  - การจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพเพื่อกำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยการกำหนดมาตรฐานอาชีพ สมรรถนะความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานนั้น จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพแรงงานให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเพิ่มความเป็นธรรมให้กับคนที่เรียนอาชีวศึกษา เนื่องจากสามารถทำให้การจัดทำค่าตอบแทนเป็นระบบมากขึ้น ทำให้การปรับฐานค่าจ้างเป็นไปตาม สมรรถนะ (Competency) หรือทักษะของแรงงานมากกว่าวุฒิการศึกษา (Degree) อย่างเป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผู้ที่จบตามมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพดังกล่าวจะได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าผู้ที่จบปริญญาตรีทั่วไป
  - ค่าจ้างของคนจบอาชิวะ vs จบปริญญาจากตัวอย่างของบริษัท SCG ในช่วงเริ่มต้นงาน ช่างเทคนิคที่จบอาชิวะกับตำแหน่งวิศวกรที่จบปริญญาตรีนั้นมีรายได้ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปลักษณะงานของทั้งสองตำแหน่งมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากเช่นช่างเทคนิคอาจได้เลื่อนตำแหน่งโตขึ้นเป็นระดับหัวหน้าแผนกได้แต่ยังถือเป็นงานปฏิบัติการ (Operation) ในขณะที่วิศวกรต้องรับผิดชอบการศึกษา (research) เป็นลักษณะของโครงการ (Project) ที่ต้องมีการติดต่อกับลูกค้า มีหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่า จึงทำให้สุดท้ายแล้วมีช่องว่าง (Gap) ของเงินเดือนระหว่างสองสายนี้ ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการกำหนดค่าจ้างของภาคเอกชนในปัจจุบัน
  - การอบรมฝีมือแรงงานระหว่างการทำงาน เพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานเร่งด่วน โดยเน้นหลักสูตรการสอนระยะสั้น เป็นการยกระดับทักษะของแรงงานที่กำลังทำงาน (Skill

Upgrading) ทั้งนี้ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลด้านความต้องการแรงงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น BOI หรือสภาหอการค้า

แนวทางการเพิ่มคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนากำลังคน

- **หลักสูตรเน้นการปฏิบัติและสร้างสมรรถนะ (Competency-based)** เพื่อตอบโจทย์การสร้างทักษะแรงงานที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งนี้ต้องมีกลไกให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตรโดยที่ผ่านมามีโมเดลความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จของอาชีวศึกษา คือการเรียนการสอนแบบทวิภาคีซึ่งได้รับความนิยมสูงเนื่องจากนักเรียนสามารถมีรายได้จากการทำงานระหว่างเรียน โดยเป็นการจับมือกันระหว่างผู้ประกอบการและสถาบันอาชีวศึกษายกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ในจังหวัดอยุธยา ส่วนในระดับอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการจัดสหกิจศึกษา ให้นักศึกษาไปฝึกงานในสถานประกอบการมากขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีข้อจำกัดค่อนข้างมากไม่สามารถปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ทันความต้องการของภาคเอกชน
- **การจัดตั้งสถาบันอบรมครูวิชาชีพโดยเฉพาะ** เนื่องจากปัจจุบันมีแต่การผลิตครูสอนวิชาการสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานครูสอนวิชาชีพในสถาบันอาชีวศึกษาขาดแคลน
- **ภาคเอกชนควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น** เนื่องจากปัจจุบันระบบการศึกษาไม่ทราบว่าภาคธุรกิจต้องการอะไร แม้ปัจจุบันจะมีการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาคีมาตอบโจทย์ แต่ยังเป็นแค่การปรับด้านอุปทาน (Supply-side) เท่านั้นซึ่งยังไม่เพียงพอการแก้ปัญหาเรื่องกำลังคนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการพัฒนาด้านอุปสงค์ของแรงงาน (Demand-side) ไปพร้อมๆกัน กล่าวคือจะต้องมีการปรับกลไกแก้ปัญหาเรื่องความก้าวหน้าในการทำงาน (Career path) ด้วย

กลไกการขับเคลื่อน (Mechanism Design)

- **Manpower Blueprint การพัฒนากำลังคน** โดยเริ่มจากการวางทิศทางของประเทศที่ก้าวข้ามจากเศรษฐกิจฐานแรงงาน (Labor-intensive) ไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based) โดยบางอุตสาหกรรมอาจต้องมีการนำเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีมาทดแทนแรงงานทักษะฝีมือต่ำ แล้วค่อยมากำหนดว่ามีความต้องการแรงงานแบบไหน จำนวนเท่าไร ทั้งในระยะสั้น-กลาง-ยาว ซึ่งจะย้อนมาเป็นโจทย์ตั้งต้นให้การวางแผนการศึกษาว่าจะต้องผลิตคนอย่างไรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ อย่างไรก็ตามการประมาณการความต้องการกำลังคน (Manpower Forecast) อาจไม่สามารถทำได้ทุกสาขา เนื่องจากมีปัญหาล่าช้าของนโยบาย (Time Lag) จึงอาจเลือกเฉพาะสาขาที่จำเป็น เช่น ทันตแพทย์ พยาบาล ซึ่งปัจจุบันมีการดำเนินการไปแล้วค่อนข้างประสบความสำเร็จ

- การปรับโครงสร้างองค์กรของกระทรวงศึกษาเพื่อเอื้อให้เกิดการบูรณาการมากขึ้น โดยปัจจุบันหน่วยงานภายในมีการแบ่งหน้าที่ที่มีความชัดเจนเกินไป เช่น สพฐ ดูแลเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขณะที่ สกอ ดูแลเรื่องอาชีวศึกษา เกิดการทำการแบบเป็นแท่ง (Silo) รับผิดชอบแต่ในส่วนของตนเอง ทำอย่างไรจะให้เกิดการหลอมรวมกันและทำงานร่วมกันมีการส่งไม้ต่อกันอย่างบูรณาการมากขึ้น
- **Positioning อาชีวศึกษาใหม่** เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากเข้ามาเรียนอาชีวะมากขึ้น ซึ่งจากกรณีศึกษาที่ดีจากต่างประเทศจะพบว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงภาพลักษณ์ของอาชีวศึกษา เช่น เปลี่ยนชื่ออาชีวศึกษา (Vocational Education) เป็นชื่อใหม่ซึ่งช่วยลบล้างความคิด (Perception) เดิมๆของคนในสังคมที่มักมองว่าอาชีวศึกษายังมีความด้อยกว่า เช่น ในประเทศเกาหลีได้มีการจัดตั้ง Meister School
- **ออกกฎหมายให้เกิดการบังคับใช้** ในหลายๆประเทศมีการออกกฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการศึกษาหรือการพัฒนากำลังคน ซึ่งต้องประกอบไปด้วยสมาชิกจากภาคส่วนต่างๆ ให้ครบ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน

แนวทางปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศ

- การกำหนดโควตาการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาของประเทศเยอรมนีมีการจำกัดจำนวน (Quota) ของนักเรียนที่ได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา โดยวัดจากคะแนนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ในสัดส่วนประมาณร้อยละ 30 ในขณะที่อีกร้อยละ 70 ที่เหลือต้องไปเรียนในสายอาชีวศึกษา
- รายได้ของคนจบอาชีวะมากกว่าคนจบปริญญาในประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากภาคเอกชนของประเทศฝรั่งเศสให้คุณค่ากับทักษะและสมรรถนะมากกว่าความรู้เชิงวิชาการ และมองว่าคนที่จบปริญญาทำงานไม่เป็นมีแต่ความรู้
- สถาบันฝึกอบรมและการกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพของประเทศออสเตรเลียโดยมีวิทยาลัยเทคนิคและการศึกษาต่อเนื่อง (Technical and Further Education: TAFE) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระในกำกับของรัฐบาล มีสถานศึกษาอาชีวะจำนวนกว่า 200 แห่งกระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ มีการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมร่วมกับภาคอุตสาหกรรมโดยเน้นเรื่อง การสร้างสมรรถนะ (Competency-based training) เป็นหลัก เน้นวิธีการที่มุ่งโลกของการทำงานเป็นสำคัญโดยมีการกำหนดมาตรฐานสมรรถนะและหลักสูตรระดับชาติ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกนโยบายการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมในโรงเรียน เป็นโครงการที่ช่วยให้นักเรียนในระดับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับ เกรดดีและคุณวุฒิอาชีวศึกษา ภายใต้กรอบคุณวุฒิทางการศึกษาออสเตรเลีย (Australian Qualifications Framework) ซึ่งมี ให้ความสำคัญอยู่ที่การบูรณาการการอาชีวศึกษาเข้ากับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอน

ปลายโดยโครงการดังกล่าวจะประกอบไปด้วย การพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม โดยผู้เรียนได้รับคุณวุฒิอาชีวศึกษาและหน่วยความสามารถในขณะเดียวกันที่ยังได้รับคุณวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย

- กลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนากำลังคนของประเทศเกาหลี จัดตั้งคณะกรรมการ (Committee) จากภาคส่วนที่หลากหลาย ตั้งแต่ภาครัฐที่มีทั้งกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์ และกระทรวงศึกษา ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อย่างบูรณาการร่วมกันมากขึ้น

โครงการที่กำลังดำเนินงานปัจจุบันของหน่วยงานต่าง ๆ

- **MK และเครือข่ายร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด** มีโครงการให้เด็กเรียนไปด้วยทำงานไปด้วยได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยสามารถเรียนตั้งแต่ระดับ กศนต่อ ปวช ปวส ไปจนถึงปริญญาตรี อย่างไรก็ตามพบว่าค่านิยมเรื่องปริญญาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว คือถึงแม้เด็กส่วนใหญ่เรียนต่อระดับอุดมศึกษาจบปริญญาเพื่อพ่อแม่ แต่สุดท้ายแล้วเลือกเส้นทางสายอาชีพเป็นของตนเอง
- **สถาบันปัญญาภิวัฒน์** การศึกษาในรูปแบบของ Corporate University หรือสถาบันการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับธุรกิจแบบทวิภาคี ภายใต้ความร่วมมือระหว่างของบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจุดเด่นคือการผลิตบุคลากรที่เชี่ยวชาญงานค้าปลีก แบ่งเป็นการเรียนทฤษฎีที่โรงเรียน สลับกับการเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการคือร้านเซเว่นอีเลฟเว่นหรือบริษัทอื่นๆที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเมื่อจบหลักสูตรนักเรียนสามารถทำงานต่อที่ซีพีหรือเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่สถาบันจัดการปัญญาภิวัฒน์
- **สภาอุตสาหกรรม** เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับล่างในโรงงาน (ร้อยละ 10; ปริญญาตรี ร้อยละ 20-25; ระดับ ปวช และ ปวส ที่เหลือส่วนใหญ่เป็นระดับมัธยมหรือต่ำกว่า) ปัจจุบันสภาอุตสาหกรรมมีการทำโครงการ On-the-job training จับมือกับสถานศึกษาส่งนักเรียนไปเรียนในโรงงาน โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบที่สำคัญคือ 1)ความรู้ (Knowledge) 2)ทักษะในการปฏิบัติงาน (Skills) และ 3) ทักษะคติ (Attitude) ที่ถูกต้องในการทำงานรวมทั้งทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิต
- **ตอบโจทย์ความต้องการแรงงานของท้องถิ่นของบริษัทปูนซิเมนต์ไทย** โครงการ SCG Model School เป็นโครงการต้นแบบการผลิตช่างเทคนิคเพื่ออุตสาหกรรม โดยร่วมมือกับสถาบันอาชีววะของแต่ละจังหวัดพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) 9 สาขาวิชา ได้แก่ งานเครื่องกลไฟฟ้า งานอุตสาหกรรม การผลิต งานติดตั้งและบำรุงรักษา ไฟฟ้ากำลัง ปีโตรเคมี งานติดตั้งไฟฟ้า งานเทคนิคเครื่องกลอุตสาหกรรม เครื่องมือกลและซ่อมบำรุง และเครื่องมือวัดและควบคุม ให้สอดคล้องกับการ

เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสนับสนุนให้นักเรียนนักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเมื่อจบแล้วมีคนรับเข้าทำงานทันที นอกจากนี้เกณฑ์การคัดเลือกเข้าโครงการจึงไม่ได้ยึดถือเกรดเฉลี่ยเป็นหลัก แต่เน้นเรื่องความประพฤติ ใฝ่รู้และอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ เนื่องจากทาง SCG มีความต้องการเสริมสร้างคนเก่งและคนดีให้กับชุมชน

- ส่งเสริมการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของสวทช. โครงการความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงาน (Work-integrated Learning : WIL) เป็นความร่วมมือที่จะผลิตกำลังคนด้านเทคนิคอุตสาหกรรมในระดับปวส. ร่วมกับสวทช. ซึ่งเป็นฝ่ายนโยบาย สนับสนุนและประสานงานให้เกิดความร่วมมือ และบริษัท สยามมิชลิน จำกัด ซึ่งเป็นฝ่ายร่วมพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากำลังคนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น นำไปสู่การผลิตกำลังคนระดับช่างเทคนิคและนักเทคโนโลยีให้มีคุณภาพตรงความต้องการของภาคอุตสาหกรรม

ภาพบรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย”

ภาพบรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “การพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย”

การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น
หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันจันทร์ที่ 19 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.
ณ ห้องประชุม Depak C. Jain อาคารศศนิเวศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักการและเหตุผล

การจัดการศึกษานับเป็นกลไกหลักในการปลูกฝังและพัฒนาแนวความคิด ความรู้ รวมถึงทักษะต่างๆ ให้กับพลเมืองและสังคม เพื่อสร้างบุคคลที่มีความสมบูรณ์ในทุกด้าน มีความสมดุลทั้งทางด้านวิชาการและการใช้ชีวิต เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศ ทั้งนี้ การออกแบบระบบนิเวศน์ของการศึกษา (Learning Ecosystem) ที่เหมาะสมกับพลวัต (Dynamic) ของโลกในศตวรรษที่ 21 ย่อมเป็นข้อต่อสำคัญของการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษาของประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ยังมุ่งเน้นที่การสอบแข่งขันเพื่อวัดผล โดยมองว่าการเรียนเป็นเครื่องมือเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายคือวุฒิการศึกษา มากกว่าการให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเรียนรู้ระหว่างทางคำนึงถึงดั่งกล่าวสะท้อนให้เห็นในรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการท่องจำ มีกรอบรูปแบบที่ค่อนข้างตายตัวสำหรับผู้เรียน อีกทั้งยังละเลยปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน

แนวคิดโรงเรียนทางเลือกที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง มีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น หลากหลาย สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงและชุมชน จึงน่าจะเป็นกลไกหนึ่งช่วยในการปรับการจัดการศึกษาไทย โดยอาจขยายผลได้ทั้งในรูปแบบของการเพิ่มการผลักดันโรงเรียนทางเลือก หรือนำปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor) มาปรับใช้กับโรงเรียนทั่วไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดให้มีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นภายใต้หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย” เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและกำหนดทิศทางนโยบายร่วมกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการระดมความคิดร่วมกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการจัดระบบนิเวศของการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยประยุกต์ใช้และ/หรือขยายผลจากแนวคิดของโรงเรียนทางเลือก รวมทั้งระบุประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

วัน/เวลา/สถานที่

วันจันทร์ที่ 19 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น. ณ ห้อง Depak C. Jain อาคารศศนิเวศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เข้าร่วมงาน

ผู้แทนของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้แทนจากสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน จำนวน 20-30 ท่าน

รูปแบบการจัดประชุม

รูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและองค์ความรู้ โดยในช่วงแรกคณะที่ปรึกษาจะนำเสนอภาพรวมของโครงการและวัตถุประสงค์ของการจัดประชุม รวมทั้งผลการศึกษาเบื้องต้น ตามด้วยการเปิดเวทีการเสวนา ระดมความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมการประชุม

หน่วยงานผู้รับผิดชอบการจัดประชุม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
การประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น
หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันจันทร์ที่ 19 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.
ณ ห้องประชุม Depak C. Jain อาคารศสنيเวศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12.45 – 13.00 น.	ลงทะเบียน
13.00 - 13.15 น.	นำเสนอภาพรวมของโครงการและนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น โดยนางสาว ประกาย ชีระวัฒนากุล Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13.15 – 14.15น.	เปิดเวทีการเสวนาและระดมความคิดเห็น
14.15 - 14.30น.	รับประทานอาหารว่าง
14.30 – 15.30น.	เปิดเวทีการเสวนาและระดมความคิดเห็น(ต่อ)
15.30 – 16.00น.	สรุปผลการดำเนินกิจกรรมการประชุมระดมความคิดเห็น
16.00น.	ปิดการประชุม

*****

หมายเหตุ: กำหนดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	คุณพึงฝน จังคศิริ	ผู้อำนวยการโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสศก	โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสศก
2	คุณสุวณี คัมภลสิกิจ		โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโสศก
3	คุณชัยศักดิ์ สีลาจรัสกุล	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน
4	คุณวัฒนา มัคคสมัน	ประธานกรรมการบริหาร โรงเรียนวรรณสว่างจิต	โรงเรียนวรรณสว่างจิต
5	รศ.ลัดดา ภูเกียรติ	ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา	โรงเรียนสาธิตพัฒนา
6	คุณพัชณา มหพันธ์	ผู้บริหารโรงเรียนทอสี ปัญญาประทีป	โรงเรียนทอสี ปัญญาประทีป
7	คุณอาภาภัทร ไชยประสิทธิ์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนทอสี	โรงเรียนทอสี ปัญญาประทีป
8	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ผู้อำนวยการโรงเรียนสัจตยาไส	โรงเรียนสัจตยาไส
9	คุณปรียา พิพิธภณฑ์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา	โรงเรียนสาธิตพัฒนา
10		ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11	คุณประภาภัทร นิยม	รองอธิการบดี	สถาบันอาศรมศิลป์
12	คุณเพชรพรรษ์ ประจวบลาภ	ประธานเครือข่ายยุวทัศน์ กรุงเทพมหานคร	เครือข่ายยุวทัศน์ กรุงเทพมหานคร

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
13	คุณสุวณี พิมพ์ภรณ์	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ	สำนักพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษา
14	คุณปุกนทริกา พันธุ์	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ	สำนักพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษา
15	คุณรุจิเรข แสงจิตตพันธุ์	ข้าราชการบำนาญ	สำนักพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษา
16	คุณฉัตรชัย หวังมีจมี	นักวิชาการศึกษา	สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนัก เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
17	ดร.ชยาพร กระจ่างทอง	นักวิชาการศึกษา	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ภาพบรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”

ภาพบรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”

ภาพบรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

หัวข้อ “ศักยภาพของโรงเรียนทางเลือกในการเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาไทย”

สรุปประเด็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันจันทร์ที่ 19 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.
ณ ห้องประชุม Depak C. Jain อาคารศศนิเวศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นปัญหาของการจัดการศึกษาในปัจจุบันของประเทศไทย

การตั้งเป้าหมายของการศึกษา

- พรบ.การศึกษาของไทยในปัจจุบัน มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาความเป็นมนุษย์ นับว่ามี การมองรอบด้านที่สมบูรณ์กว่าของประเทศอื่น แต่ยังไม่มีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรม
- การศึกษาควรเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เพื่อการศึกษาเอง ต้องสามารถสร้างคน พัฒนาสังคม
- ต้องเน้นพัฒนาเด็กให้มีความสุขสมดุล เน้นให้เด็กเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองได้ เป็นคนดี เสียสละ และมีเมตตา แทนการเน้นวิชาการเพียงอย่างเดียว
- ข้อสอบมาตรฐาน เช่น ONET PISA น่าจะเป็นเพียงมาตรฐานหนึ่งในการตรวจสอบตัวเอง เท่านั้น ไม่ควรถูกใช้เป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาดังเช่นปัจจุบัน ทำให้การศึกษาเป็นไป เพียงเพื่อการศึกษา (Education just for Education) แต่ไม่สามารถตอบโจทย์ของสังคมได้
- ในปัจจุบันโรงเรียนต่างๆ โดยเฉพาะโรงเรียนทางเลือก มีต้นทุนที่สูงเกินไปไปกับการประเมินผล จากส่วนกลางเป็นจำนวนมาก
- เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล นโยบายการศึกษาก็มักจะได้รับผลกระทบตามไปด้วย

ปรัชญาการเรียนการสอน

- นโยบายการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นแต่การแข่งขัน ทำให้เกิดการสร้างประชากรที่ขาดความ เมตตา และเน้นการส่งคนออกจากบ้าน ออกจากภูมิลำเนา ไม่ได้ส่งเสริมให้คนกลับไปพัฒนา ท้องถิ่น/บ้านเกิด

- ประเทศไทยไม่ควรพยายามพัฒนาตามหลังใคร ไม่ต้องทำตามรูปแบบของประเทศอื่นๆ พยายามเอาโมเดลของคนอื่นมาครอบบริบทของไทยอย่างที่เป็นอยู่ แต่ควรหันมาพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเราเอง เน้น "ความสุข" ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข สอนให้เป็นคนดี มีจริยธรรม
- ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีรากเหง้ามาจากการทำเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่กลับละเลยวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ ส่วนมากเน้นแต่การเรียนเพื่อการแข่งขันในตลาดแรงงาน

ข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทางเลือกที่อาจนำมาขยายผลได้

บทบาทของครู

- ต้องพยายามสร้างและดึงดูดให้คนเก่ง คนดี มีความเสียสละ และรักเด็ก เข้ามาเป็นครูให้มากขึ้น
- ครูไม่จำเป็นต้องสอนเนื้อหาสาระทั้งหมดเอง อาจเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาร่วมเป็นวิทยากร หรือ อาจารย์พิเศษ
- บทบาทของครูไม่ใช่เพียงแค่การสอนวิชาความรู้ เก่งด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กนักเรียน
- การทำวิจัยของครู ควรเน้นเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน
- ครูต้องมีความเอาใจใส่เด็กนักเรียน มีความสมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญา (มีความรู้) สังคม (มีเครือข่าย) ร่างกาย (สุขภาพแข็งแรง) และอารมณ์ (มีสวัสดิการ มีจิตวิทยาในการสอน)
- ปัญหาสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่กระบวนการผลิตครู ของคณะครุศาสตร์/คณะศึกษาศาสตร์ โดยหากไม่สามารถแก้ในระดับมหภาคได้ในทันทีทันใด ก็ต้องเริ่มจากการเน้นที่ครูก่อน และอาจใช้วิธีการเดียวกันสำหรับทั้งประเทศไม่ได้ แต่ต้องแบ่งตามสังกัด และ/หรือพื้นที่

การจัดการเรียนการสอน

- การศึกษาทางเลือกสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นตัวอย่างของการจัดการเรียนการสอน และสะท้อนได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับทุนเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ขึ้นอยู่กับความเชื่อ วิธีคิด เป้าหมาย และการฝึกครู เป็นสำคัญ มุ่งเน้นการสอนให้เด็กเป็นคนดีนำวิชาการ ซึ่งต้องอาศัยการเปลี่ยนทัศนคติ
- หลักสูตรจะทิ้งหลักสูตรแกนกลางไม่ได้ แต่สามารถปรับเปลี่ยนที่วิธีการจัดการเรียนรู้ได้ เช่น การใช้ระบบออนไลน์ การเรียนกับอาจารย์เฉพาะทาง การทำโครงการและมีการนำเสนอผลงาน
- เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น มีกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเชิญผู้นำชุมชน และ/หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- จัดการการเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ รวมถึงใช้กลไก Professional Learning Community (PLC)
- เน้นรูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการ ให้เด็กมีการเรียนรู้แบบประเด็นปัญหาข้าม (Cross-cutting) ระหว่างสาขาวิชาแทนการเรียนรู้แบบไซโลเกิดการประมวลความรู้เพื่อค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ได้รับการป้อนคำตอบให้ตลอดเวลา
- จัดกิจกรรมการฝึกงาน เพื่อให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานจริง นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว
- ในปัจจุบันมี “Forum ศึกษาไทย” ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงการศึกษาโดยตรงแต่ต้องการช่วยพัฒนาระบบการศึกษาไทย ซึ่งจะเป็นพันธมิตรหนึ่งที่สำคัญ

การวัดและประเมินผล

- ต้องมีการทบทวนเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษา เพื่อให้สามารถกำหนดตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาที่สอดคล้องกันได้ และการวัดผลก็ควรมีความหลากหลาย ไม่ใช่มีแค่เพียงการสอบ ONET หรือการสอบ Entrance
- การตีความถึงความคุ้มค่าของการศึกษา ต้องมีความหลากหลาย ไม่ได้มองแค่ผลตอบแทนในรูปตัวเงินหรือผลคะแนนจากการสอบเท่านั้น

ตัวอย่างการเรียนการสอนของโรงเรียนทางเลือก

- **โรงเรียนสัมมาสิกขา:** จัดการเรียนการสอนวิชาการเป็นโมดูลสั้นๆ เท่าที่จำเป็น เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ให้เด็กพึ่งพาตนเองได้ สามารถดำรงชีวิตได้ เช่น สอนการปลูกผักเพื่อบริโภค และส่วนที่เหลือก็นำไปขาย ให้นักเรียนมีการฝึกงานตั้งแต่ชั้น ม.1 ให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเน้นการเชื่อมโยงกับชุมชน ให้ผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ จากหลากหลายภาคส่วนมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน
- **โรงเรียนรุ่งอรุณ:** เชื่อว่ามนุษย์เราสามารถพัฒนาให้อยู่เหนือโลกได้ ยึดหลักการเรียนการสอนโดยอาศัยหลักกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ และไตรสิกขา สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สอนวิถีการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันรวมถึงการสร้างครูและสอนครู มีการใช้หลักสูตรชุมชนนิเวศ (Eco-village Design Curriculum) เพื่อให้เกิดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Education) เช่น สอนให้เด็กความสัมพันธ์แบบครบวงจร ว่าข้าว 1 จาน มีที่มาที่ไปอย่างไร ตั้งแต่จากทุ่งนามาสู่โต๊ะอาหาร เพื่อให้รู้จักความเห็นอกเห็นใจ มีเมตตา
- **โรงเรียนวรรณสว่างจิต:** เน้นรูปแบบการสอนแบบโครงการ ให้เด็กรู้จักตั้งคำถามและค้นหาคำตอบได้เอง ครูจะไม่ให้คำตอบแก่เด็กในทันที แต่จะชวนเด็กให้ร่วมกันค้นหาคำตอบ ซึ่งเป็น

กระบวนการที่ใช้เวลา ต้องอาศัยการฝึกอบรมครู และผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องมีความเข้าใจและสนับสนุนในหลักการสอนดังกล่าว

- **โรงเรียนสาธิตปทุมวัน:** เป็นเสมือน “ห้องทดลอง” (Lab) ของคณะศึกษาศาสตร์ เป็นที่ฝึกหัดของนิสิตฝึกสอน ซึ่งมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละปี ทำให้มีวิธีการสอนที่มีความหลากหลาย แต่ต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนก็ค่อนข้างสูง งบประมาณเฉลี่ยต่อหัวของโรงเรียนสาธิตจะอยู่ที่ประมาณ 40,000 บาท โดยมีที่มาจากงบอุดหนุนของรัฐบาลและจากสมาคมผู้ปกครองและครู สัดส่วนครูต่อเด็กนักเรียนประมาณ 1:15 แต่ห้องเรียนมีขนาดใหญ่ประมาณ 50 คน
- **โรงเรียนสัตยาไส:** เน้นการเรียนอย่างมีความสุข สอนให้เป็นคนดีก่อนเป็นคนเก่ง แต่ก็มักพบว่าเด็กเป็นเด็กเก่งได้เองจากหลักการสอนดังกล่าว รวมถึงมีการคัดเลือกครูแบบเข้มข้น เริ่มจากการทำความเข้าใจกับผู้สมัครคัดเลือกเกี่ยวกับความเป็นครูและการเป็นต้นแบบของการทำความดี การอธิบายหลักการเรียนการสอน และการให้ลองทำกิจกรรมกับเด็กเพื่อดูว่าใครเข้ากับเด็กได้ดีที่สุด เปรียบเสมือนกับการให้เด็กเป็นผู้เลือกครูของตนเอง นอกจากนี้ ในการคัดเลือกเด็ก จะใช้การสอบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ตรงกัน ส่วนในด้านรูปแบบการบริหารจัดการ ไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียน เพราะต้องการให้โรงเรียนเป็นตัวอย่างของความเสียสละ และเพื่อให้โรงเรียนพึ่งพาตัวเองได้ จึงมีการปลูกผัก ปลูกข้าว เอง ใช้พลังงานทดแทน มี Solar Farm (สามารถสร้างรายได้ได้อีกทางหนึ่ง โดยให้ออกชนเข้ามาร่วมลงทุน)
- **โรงเรียนปัญญาประทีป:** มองตนเองว่าเป็นโรงเรียนบ่มเพาะชีวิต และมองโรงเรียนเหมือนเป็นประเทศ ร้อยละ 90 ของครูไม่ได้จบครูมา แต่เป็นการรวมตัวของคนที่เห็นปัญหาเดียวกันและนำเอาหลัก อริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางการจัดการศึกษาครูและผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ต้องบ่มเพาะตนเองไปพร้อมๆ กับนักเรียน เพื่อให้เกิดการตื่นรู้สภาพของสังคม โดยครอบครัวเป็นหน่วยเล็กที่สุดที่สำคัญ พ่อแม่ต้องสร้างเครือข่ายเพื่อบ่มเพาะกันเอง ดูแลกันเอง พร้อมทั้งช่วยคุณครูไปด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ อีกกัลยาณมิตรที่สำคัญของเด็กคือ สื่อ และพยายามใช้สื่อเพื่อสอนเด็ก เน้นให้เด็กรู้ว่าทุกการกระทำจะเกิดผลอะไรอย่างไร กับใคร (เด็ดดอกไม้ สะเทือนถึงดวงดาว) นอกจากนี้ ยังมีแนวการสอนที่หลากหลาย เช่น สัมมาธุรกิจ โตก่อนโต (โตทางวุฒิภาวะ จัดการ) จัด Career day เพื่อให้เกิดคำถามว่าอยากจะเรียนรู้อะไร อยากจะตั้งคำถามอะไร วิชาการศึกษาเอกเทศ (ผูกกับอาชีพในอนาคต ให้เกิดความคิดของตนเอง มองเห็นภาพอาชีพในอนาคต) วิชาเด็กแนว (สอนทุกอย่างที่เกี่ยวกับเพศ สิ่งใกล้ตัวเองเช่นการเรียนด้วยสื่อ ดูฮอร์โมนแล้วได้อะไรรู้สึกอย่างไร)

การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น
หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันอังคารที่ 20 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00-16.00 น.
ณ ห้องประชุม Depak C. Jain อาคารศศนิเวศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักการและเหตุผล

การศึกษาในฐานะที่เป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ให้กับพลเมืองและสังคม รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพทรัพยากรทุนมนุษย์ของประเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนทั้งปัจจุบันและอนาคตของประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของไทยยังคงมีปัญหาในหลายมิติ ทั้งมิติของนักเรียน โรงเรียน ระบบการบริหารจัดการ หลักสูตร รวมทั้งปัญหาของครูซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาระบบการศึกษา เพราะเป็นปัจจัยที่มีผลค่อนข้างมากต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้อันดีของผู้เรียนด้วย อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานในปัจจุบันของครูยังคงพบอุปสรรคปัญหาในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาเชิงโครงสร้าง (Structure) ได้แก่ การผลิตครู ระบบการใช้งานครู ระบบการประเมินความก้าวหน้า หลักสูตร การจัดสรรทรัพยากร เป็นต้นปัญหาของกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่มาจากหน่วยงานส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวนโยบายมา ซึ่งครูในฐานะผู้ปฏิบัติงานตรงสนองแนวนโยบายมาอีกทางหนึ่งปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัจจัยพื้นฐานของครู(Conduct) เช่น ทักษะและความสามารถด้านการสอน ความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน ความสามารถในการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน เป็นต้น กลุ่มของปัญหานี้ส่วนใหญ่มักมาจากตัวของครูเองเป็นหลัก และปัญหาเชิงวัฒนธรรม (Culture) เช่น ค่านิยมและความเชื่อต่อรูปแบบการสอน ทศนคติของครูต่อการมองผู้เรียนว่าตนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กลุ่มของปัญหานี้ส่วนใหญ่มักมาจากตัวของครูเองและบรรทัดฐานของสังคมที่หล่อหลอมเป็นแนวความคิดหลักของสังคม

นอกจากปัญหาข้างต้นแล้วที่จำเป็นต้องมี “การเหลียวหลัง” เพื่อทำการซ่อมแก้ปัญหา แต่ก็ต้องมี “การแลหน้า” เพื่อทำการวางอนาคตด้วย นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก ภูมิภาค และประเทศภายใต้ศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้คนในประเทศจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท ทำให้ระบบ

การศึกษาในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน จึงต้องให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้แนวทางการเรียนรู้เปลี่ยนไปเช่น การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ดังนั้น ตัวแสดงหลักอย่าง “ครู” จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องต่อการเตรียมคนในศตวรรษที่ 21

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดให้มีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นภายใต้หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21” เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและกำหนดทิศทางนโยบายร่วมกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นร่วมกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาครู รวมทั้งระบุประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาครูและการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การเตรียมคนไทยในศตวรรษที่ 21

วัน/เวลา/สถานที่

วันอังคารที่ 20 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น. ณ ห้อง DepakC. Jain อาคารศศินเวสต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เข้าร่วมงาน

ผู้แทนของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้แทนจากสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน จำนวน 20-30 ท่าน

รูปแบบการจัดประชุม

รูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและองค์ความรู้ โดยในช่วงแรกคณะที่ปรึกษาจะนำเสนอภาพรวมของโครงการและวัตถุประสงค์ของการจัดประชุม รวมทั้งผลการศึกษาเบื้องต้น ตามด้วยการเปิดเวทีการเสวนา ระดมความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมการประชุมโดยมีประเด็นคำถามเบื้องต้น ดังนี้

กำหนดการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูผู้ศตวรรษที่ 21”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันอังคารที่ 20 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.
ณ ห้องประชุม Depak C. Jain อาคารศตนิเวศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12.45 – 13.00 น.	ลงทะเบียน
13.00 - 13.15 น.	นำเสนอภาพรวมของโครงการและนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น โดยนางสาว ประกาย ชีระวัฒนากุล Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13.15 – 14.15น.	เปิดเวทีการเสวนาและระดมความคิดเห็น
14.15 - 14.30น.	รับประทานอาหารว่าง
14.30 – 15.30น.	เปิดเวทีการเสวนาและระดมความคิดเห็น(ต่อ)
15.30 – 16.00น.	สรุปผลการดำเนินกิจกรรมการประชุมระดมความคิดเห็น
16.00น.	ปิดการประชุม

*****

หมายเหตุ: กำหนดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	คุณธีรวัฒนา มีศิลป์	เลขาธิการคุรุสภา	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
2	คุณวรารภรณ์ สายน้อย	ผู้อำนวยการกลุ่มแผนและงบประมาณ	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
3	คุณสุรพล เคยบรรจง	ผู้อำนวยการกลุ่มการพัสดุ	สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
4	คุณอุตสาหกรรม พาสกุล	รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตครู	ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตครู สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
5	คุณเบญจางค์ ถิ่นธานี	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ	สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6	คุณวิทยา ประภาพร		สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7	คุณจิตใจ เกตุแก้ว		สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8	คุณสมสกุล พุ่มมาก		สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
9	คุณสฎายุ ธีระวณิช ตระกูล	รองคณบดีฝ่ายพัฒนานิสิต หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์โครงการโทรทัศน์ครู	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
10	คุณอธิปไตย โปแตง	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา	สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา
11	คุณญาณี จันท์สมวงศ์	ครูชำนาญการพิเศษ	การสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
12	ดร.จุฑารัตน์ วิบูลมล	รองคณบดี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13	คุณสุจิตรา พัฒนะภูมิ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาระบบบริหารงานบุคคล	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.)
14	คุณสมหญิง สาหนุ	ผู้จัดการแผนงานปฏิรูปการศึกษาไทย	มูลนิธิสตอรี่-สตอรี่ (มสส.)
15	คุณชลิตา ธัญญะคุปต์	นักวิชาการโครงการส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์	สมาคมครูวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
16	คุณวิวาทะ สุดแสง	นักวิชาการโครงการส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์	สมาคมครูวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
17	คุณนิพนธ์ หรั่งมี	กรรมการบริหารสภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย	สภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย
18	คุณปรีชา ศรีสง่า	ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีมีนบุรี	สมาคมวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย
19	คุณวิจารณ์ พาณิชย์	ประธานคณะกรรมการมูลนิธิสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม	มูลนิธิสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม

ภาพบรรยากาศประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ
“แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”

ภาพบรรยากาศประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหัวข้อ
“แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”

สรุปประเด็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของครูสู่ศตวรรษที่ 21”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย
กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21
วันอังคารที่ 20 สิงหาคม 2556 เวลา 13.00 -16.00 น.

ครูในปัจจุบันของสังคมไทย

ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งพัฒนาครูทั้งในเรื่องของปริมาณและคุณภาพ เนื่องด้วยการคาดการณ์ในเรื่องข้าราชการครูเกษียณอายุงานในเวลาอันใกล้นี้ ครูรุ่นเก่าหรือครูที่อายุประมาณ 40-50 ปีนั้นส่วนมากมีความรู้ความชำนาญทางด้านทักษะ Hands-on มากกว่าครูรุ่นใหม่ซึ่งจะเน้นไปทางด้านของความรู้ทางนวัตกรรมหรือความรู้ด้านวิชาการ โดยจะมีความเชี่ยวชาญในด้านทักษะน้อยกว่าเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกัน

- ระบบการศึกษาสายอาชีพมีปัญหาการขาดแคลนครู เนื่องมาจากระบบการคัดกรองของครูสายอาชีพที่ต้องมาจากสายอาชีพเดียวกันเอง หรือการที่ค่าตอบแทนจากโรงเรียนสายอาชีพนั้นไม่น่าดึงดูดเท่ากับการออกไปประกอบอาชีพ
- ครูไทยปัจจุบันโดยทั่วไปแล้ว ยังคงขาดความสามารถในการบูรณาการการเรียนการสอน ละทิ้งการนำความรู้ในด้านอื่นที่ไม่ใช่ความถนัดของตนออกไปจากการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือไม่มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ เข้าหากันอีกทั้งยังละทิ้งการเรียนการสอนทางด้านศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญ
- ผลสำรวจในเรื่องของสัดส่วนครูต่อนักเรียนอาจทำให้เกิดการตีความที่ผิดไปจากความจริง ด้วยเหตุผลว่าตัวเลขที่ได้นั้นเป็นการเฉลี่ยระหว่างตัวเลขของห้องเรียนในเมืองที่มีครูเพียงพอ กับนักเรียนด้อยโอกาสที่ขาดแคลนครูในต่างจังหวัด ดังนั้นตัวเลขที่ออกมาอาจไม่สะท้อนให้เห็นถึงภาพที่แท้จริงของภาพการปัจจุบัน
- หากอ้างอิงตามผลสำรวจทางสถิติ จะเห็นได้ว่าคนที่ต้องการเป็นครูนั้นยังมีอยู่มาก อัตราการแข่งขันก็สูงเช่นเดียวกัน หากแต่ไร้ตรรกะการเชื่อมโยงของทักษะทางสอนการถ่ายทอดเข้ากับเป้าหมายของความเป็นเลิศทางวิชาการ
- การสอบบรรจุครูนั้นก็วัดกันที่ผลคะแนน ซึ่งเป็นมาตรฐานที่สามารถควบคุมได้ง่ายเพราะไม่มีความเป็น Subjective แต่อาจไม่ใช่การวัดผลที่ได้ประสิทธิภาพที่สุด

- การสร้างครูในลักษณะของการผลิตจำนวนมาก (Mass Production) นั้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา
- ในขณะเดียวกัน สถานการณ์ความเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) นั้นอาจจะเป็นการพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส เนื่องจากการที่ประชากรวัยเด็กของไทยมีจำนวนลดน้อยลง อาจทำให้เป็นโอกาสดีต่อการพัฒนาและการคัดคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึง

นิยามและมุมมองของความเป็นครู

ครูเป็นอาชีพที่ต้องมีการเสียสละ ต้องทำงานหนักและอุทิศเวลาของตนเองในแต่ละวันให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นทั้งแม่พิมพ์ของชาติในทั้งด้านวิชาการและวิชาชีวิต และยังต้องสามารถเป็นบุคคลที่สร้างแรงบันดาลใจให้แก่นักเรียนได้

- ครูต้องมีความเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ (Learning Designer) กล่าวคือ มีความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ ที่ปรับไปตามบริบทและลักษณะของชั้นเรียน
- จะต้องมีความสามารถในการทำเนื้อหาจากยากให้เป็นง่าย สร้างสภาวะแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ชั้นเรียน เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่ดี
- เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน (ซึ่งในความเป็นจริงนั้นเป็นลักษณะที่สวนทางกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการสอบทางวิชาการเพื่อการเข้าเรียนมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการศึกษาคือการปลูกฝังทักษะในการใช้ชีวิต)
- ครูต้องมีความสุขในการทำหน้าที่ครู รักการทำงานร่วมกับนักเรียน รักเด็กนักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่สนับสนุนการแก่งแย่งแข่งขันในชั้นเรียน

เป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนการสอน

การศึกษาควรเป็นการเพิ่มความเป็น Cognitive และความเป็นมนุษย์ให้แก่บุคคล ในกรณีตัวอย่างของประเทศสิงคโปร์นั้น ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ว่าผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นใจ (Confident Person) เป็นผู้มีวินัยในการเรียนรู้ (Self-Directed Learner) เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Active Contributor) และเป็นพลเมืองที่ดี (Concern Citizen)

- ผลงานครูคือตัวลูกศิษย์ ไม่ใช่กระดาษการวิจัย (ซึ่งบางครั้งสวนทางกับการวัดผลสัมฤทธิ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่)

ครูและการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน

หนึ่งในกุญแจที่สำคัญคือลักษณะการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันเป็นในลักษณะของการวัดผลทางด้านเนื้อหาวิชาการ เมื่อผลคะแนนออกมาไม่ดี ส่งผลให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องเพิ่งลงมาที่ประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาและสถาบันการศึกษานั้นๆ จึงเพิ่งลงมาซึ่งครูเป็นการส่งต่อความกดดันให้เกิดลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นแต่เนื้อหาทางด้านวิชาการในปัจจุบัน ซึ่งการวัดผลในลักษณะนี้ไม่น่าใช่คำตอบที่ดีที่สุดในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

- ควรมีการวัดผลจากพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมให้เรียนในสิ่งที่ตนรัก ไม่ว่าจะ เป็นในแง่ของวิชาการหรือการทำกิจกรรมต่างๆ
- หากว่ากันตามความเป็นจริง ใช้นักเด็กไทยในปัจจุบันมีความสามารถด้อยกว่าเด็กไทยในยุค สมัยก่อนแต่อย่างใด เพียงแต่ความสามารถเหล่านั้นในภาพรวมยังไม่สามารถพัฒนาทั่วถึง และทั่วทั้งประเทศอื่นที่เคยอยู่ในระดับเดียวกันกับไทยได้อย่างที่ควร
- ครูมักจะถูกใช้เป็น “จำเลย” เมื่อเราพูดถึงระบบของการศึกษา แต่ความจริงแล้วนั้น ครูถูกบีบคั้น ด้วยวัฒนธรรมในสังคม ในลักษณะที่ว่ายิ่งสอนวิชาการมากยิ่งขึ้นเป็นสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ควรจะทำ
- PISA คือการวัดผลในลักษณะที่อิงทักษะการอยู่ในชีวิตประจำวันภายในสังคมว่ามีมากน้อย เพียงใด ซึ่งเป็นลักษณะการวัดผลที่ดี ควรนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้ และจากการวัดผลของ PISA นี้เองที่แสดงให้เห็นว่าเด็กไทยมีทักษะในการอ่านตีความลดน้อยลง ถึงแม้ว่าจะสามารถอ่านออก เขียนได้แต่ท้ายที่สุดแล้วไม่สามารถขยายความหรือตีความได้
- ลักษณะของการเรียนการสอนควรมีการปลูกฝังในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม อย่างจริงจังแต่ก็ อาจจะเป็นการยากที่จะทำให้เห็นผลในเร็ววัน

แนวคิดและข้อเสนอแนะในเรื่องแนวทางการพัฒนาครู

เราสามารถแบ่งช่วงอายุงานของครูออกได้เป็น 3 ระยะ (Phases) ใหญ่ๆ คือ หนึ่ง การอบรมบ่มเพาะ ทักษะการเป็นครูในช่วงแรก สอง ช่วงเริ่มต้นของการเป็นครู สังคมประสบการณ์ กล่าวคือช่วง 10 ปีแรก ของการเป็นครู สาม คือการเป็นครูที่มากประสบการณ์ หรือหลังจากการมีอายุงานของการเป็นครู 10 ปี ขึ้นไป

- การอบรมในเรื่องของพื้นฐานความเป็นครู เช่นจริยธรรมความเป็นครู จะต้องอยู่ในระยะแรกของ ชีวิตความเป็นครู ส่วนระยะที่สองหรือ 10 ปีแรกของการประกอบวิชาชีพครูเปรียบเสมือนเป็น การฝึกฝนระหว่างการทำงาน (On the Job Training) คือเน้นในเรื่องของทักษะและความรู้ที่ต้อง ใช้การสั่งสมไปเรื่อยๆ ไม่ใช่มาจากการอบรมและในระยะสุดท้าย จะเป็นเรื่องของการหมุนเวียน

งาน เป็นผู้บริหารหรือเตรียมตัวที่จะเป็นผู้ฝึก (Trainer) เตรียมพร้อมสำหรับการก้าวสู่ระดับของครูที่สูงขึ้นไป

- การดูแลและส่งเสริมครูใหม่นั้นเป็นการสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นช่วงที่บอบบางที่สุด ควรมีระบบครูผู้ช่วย ในลักษณะที่เป็นการสนับสนุน ไม่ใช่การตรวจจับในลักษณะ Probation เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญ เปิดโอกาสให้เกิดการสร้างความเป็นครูในลักษณะของตนเอง

เรามีปัญหาเรื่องของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost Benefit Analysis) ทำให้ไม่เกิดประสิทธิผลในการวางแผนงบประมาณการใช้จ่ายเงินในด้านการศึกษา

- ระบบปิดของการผลิตคนของทหารและตำรวจ ที่มีการคำนวณจำนวนของคนที่เกี่ยวข้องว่าต้องการคนเพิ่มมากน้อยเท่าไร เป็นหนึ่งในแนวทางที่น่าจะทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการผลิตกำลังคน

ปัจจุบันการวัดผลของครูนั้นมีหลักการและเหตุผลที่ไม่ตรงไปตรงมา ไม่มีความชัดเจนว่าตั้งเป้าประสงค์ของการวัดไว้เพื่ออะไร ควรมีการส่งเสริมให้ครูเรียนรู้อะไรบ้างที่กำหนดหน้าที เป็นร้อยละ 80 และที่เหลือร้อยละ 20 คือการเข้าหลักสูตรอบรมเฉพาะ ทั้งนี้สถาบันที่มีความสำคัญมากต่อการวางรากฐานเรื่องครูคือ คุรุสภา ซึ่งจะต้องทำหน้าที่มองไปถึงหลักสูตรการสร้างครู เพราะคุณภาพของครูนั้นขึ้นอยู่กับว่าสถาบันสามารถอบรมและควบคุมคุณภาพได้มากน้อยเพียงใด Teacher Educator มีศักยภาพเพียงใด มีอำนาจหน้าที่ (Accountability) มากน้อยขนาดไหน สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติและคุณภาพของผลผลิตครูที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น อีกปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือ “ผู้บริหาร” ของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็น Enabler ที่สำคัญในหลายๆด้าน เป็นกำหนดแนวทางของสถานศึกษาอย่างแท้จริง ควรมีคุณลักษณะการผสมผสานระหว่างความเป็น Pedagogical Leader และ School Director

- คำถามที่สำคัญคือ “ผู้บริหาร” เหล่านี้ควรจะเป็นหนึ่งในครูที่มีประสบการณ์ในการศึกษามากน้อยเพียงใด ยังคงมีความสามารถหรือความเข้าใจในระบบและการศึกษาอยู่หรือไม่
- ผู้บริการหรือผู้อำนวยการต้องมีจิตใจบริหารเพื่อนักเรียนและชุมชน

ครูต้องเป็นนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องขององค์ความรู้และการเรียนรู้ นักเรียน จะต้องรู้จักว่าเด็กมีความสามารถอะไรและต้องสามารถออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งสอนและปรับเปลี่ยนไปพร้อมๆกันครูไม่ควรด้อยกว่าวิชาชีพด้านอื่น ควรยกระดับให้เป็นวิชาชีพระดับสูง ต้องมีการประยุกต์ใช้การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะปัจจุบันมีครูที่จบมาแล้วสอนไม่ตรงสาขาองค์ความรู้มากมาย และในบางพื้นที่นั้นไม่มีเพียงพอและยังต้อง ส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน ICT และด้านภาษาด้วยเช่นกัน

- ความมีการสร้างขวัญกำลังใจในการสนับสนุนและพัฒนาครูโดยเฉพาะในระดับของภูมิภาค บางโรงเรียนมีโอกาสน้อยกว่าพื้นที่อื่นอย่างเห็นได้ชัด เรื่องของระบบเงินของโรงเรียนที่มีให้ตามค่าหัว เป็นการเปิดโอกาสสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในหลายๆด้านมากมาย

- การผลิตครูของ สวทศ. เพื่อรองรับการเกษียณของครูในปี 2557 จะเป็นในลักษณะการส่งเสริม Cream of the Crop เป็นการดึงผู้มีศักยภาพสูงเข้ามาเป็นครูให้ได้มากที่สุด
- ต้องมีการพัฒนาระบบครูผู้ช่วย โดยคุรุสภาและสำนักงาน กคศ. เพราะพบว่าเมื่อเข้าไปอยู่ในโรงเรียน ครูจบใหม่ไม่รู้ว่าจะประเมินเด็กอย่างไรให้อยู่ในบริบทของโรงเรียน จะต้องมีการสอนในเรื่องของวินัยข้าราชการ จรรยาบรรณวิชาชีพ วิธีการวัดการประเมินผลตามกลุ่มสาระต่างๆ

ระบบที่เกื้อหนุนหรือสนับสนุนการเป็นครู

เป็นเรื่องของการขัดแย้งทางแนวคิดของการเป็นครู แนวคิดแรก คือแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการที่ครูจะต้องจบศึกษาศาสตร์ กล่าวคือ ครูไม่จำเป็นที่จะต้องจบ “ครู” แต่ต้องมีใจรักที่จะถ่ายทอด และรักที่จะค้นคว้า แต่หากมองในอีกมุมมองหนึ่ง วิชาครูในขณะเดียวกันก็คือการฝึกปฏิบัติการสอนเทคนิค หรือการถ่ายทอดให้ผู้เรียนมีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น เปรียบเสมือนการบ่มเพาะจากต้นน้ำ

- อาจใช้การสอบใบอนุญาต (License) แทนการบังคับว่าต้องมาจากภาคการศึกษาศาสตร์ เกื้อหนุนให้เกิดการก้าวทันวิทยาการ ต่อใบอนุญาตเพื่อเป็นการประกันคุณภาพ
- คุณภาพของครูจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ มีหลักประกันชัดเจน
- การผลิตครูต้องสอดคล้องกับการใช้ มีการคำนึงถึงสาขาที่ต้องการ ควบคุมคุณภาพการผลิต และทำให้การสอนนั้นสอดคล้องความต้องการของผู้เรียน

นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับครู: Teacher TV โดยมหาวิทยาลัยบูรพา

เป็นหนึ่งในนวัตกรรมที่ริเริ่มโดยมหาวิทยาลัยบูรพา เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 2552 จนถึงปี 2555 โดยมีจุดมุ่งหมายในการตอบโจทย์ครูในศตวรรษที่ 21 เป็นเครือข่ายข้อมูลแนวทางการสอน และเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ทักษะการใช้สื่อให้แก่นิสิต นักศึกษา และครู ทั้งในแง่วิชาการและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพต่างๆ

ตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติจากต่างประเทศ

- สหรัฐอเมริกา: มีการพัฒนาการของเด็ก ว่าประเทศต้องการให้ไปในทิศทางใด แล้วจึงนำแนวคิดนั้นมาสอนและบ่มเพาะนักเรียนวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัย รวมทั้งยังมีการสอนทักษะของผู้ประกอบการให้แก่นักเรียนวิชาชีพครูด้วยเช่นกัน (Entrepreneurship)
- ฟินแลนด์: การบ่มเพาะครูคือการนำเอาคนที่มีความสามารถจริงๆ (Cream of the Crop) มาบ่มเพาะ วัดทักษะการแสดงออก ทักษะเชิงไหวพริบ มีการให้เขียนเรียงความแสดงความคิดเห็น ความเป็นครูการเป็น Autonomous Learner Problem Solver และ Knowledge Creator เพราะต้องสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนรวมไปถึงการมี Leadership ก็เป็นสิ่งสำคัญ
- ญี่ปุ่น: ไม่มีระบบวิทยฐานะเหมือนอย่างประเทศไทย มีการตั้งเงินเดือนข้าราชการครูสูง แต่มีกฎหมายห้ามประกอบการอื่นในขณะที่เป็นครู และการวิจัยจะต้องสามารถตอบโจทย์ออกมาเป็น Action Research ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน โดยใช้ PDCA เป็นตัวขับเคลื่อน
- Bill Gates: ครูต้องการ Feedback ที่แท้จริงเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่นกรณีของประเทศจีน มีการถ่ายวิดีโอ เก็บรายละเอียดความเป็นไปของห้องเรียน จากต้นวันจนจบวัน ซึ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น รวมไปถึง Feedback จากเพื่อนร่วมงานด้วยกันเองก็สำคัญเช่นเดียวกัน

ระบบด้านการนโยบายและการเมืองที่เกี่ยวข้องกับครูและระบบการเรียนการสอน

นักการเมืองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในแง่ของการหาผลประโยชน์ส่วนตัวให้แก่ตนเองมากเกินไป ภาคการเมืองมีแนวคิดของการเลือกทำในสิ่งที่เห็นผลได้รวดเร็วเพื่อเป็นการซื้อใจฐานเสียงให้ได้มากที่สุด แทนผลงานนโยบายการลงทุนด้านการศึกษาระยะยาว ณ ตอนนี้ความเป็นไปของระบบการศึกษานั้นอยู่ในมือของภาครัฐเสียกึ่งหนึ่ง และภาคการเมืองอีกกึ่งหนึ่ง

- สพฐ. เป็นหนึ่งในหน่วยงานที่เป็นหน่วยงานหลักของการวางรากฐานในเรื่องครูหน่วยงานหนึ่ง โดยปัจจุบันได้วางหลักของบันได 5 ชั้นของการศึกษาไว้ว่าต้องประกอบไปด้วยการปลูกฝังทักษะการเรียนรู้ ทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะในการ

สื่อสาร และทักษะในการบริหารสังคมและการมีจิตสาธารณะ ซึ่งทั้ง 5 ด้านนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการนำพากำลังคนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ

- หากแบ่งภาพรวมของการศึกษาออกเป็นองค์ประกอบกว้างๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นคือ ด้านองค์ความรู้ตามกลุ่มสาระ ด้านลักษณะของการถ่ายทอดองค์ความรู้ และด้านลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือผู้เรียน
- ในเรื่องของการพัฒนาครู ก็สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 รูปแบบได้แก่ Teaching Coaching Mentoring Exchanging และ Online Sharing (เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครู)
- การปรับเปลี่ยนหรือปฏิรูปการศึกษาจะต้องเป็นการเปลี่ยนระบบความเชื่อโดยภาพรวม เปลี่ยนทัศนคติของทั้งนักเรียน และครูไปด้วยกัน
- การทำงานของสำนักงาน กศศ. นั้นควรมีความสอดคล้องกับการทำงานของคุรุสภา
  - ตามมุมมองของหน่วยงานเห็นว่าเม็ดเงินค่าตอบแทนของครูนั้นสูงกว่าข้าราชการอื่นอยู่แล้ว และลักษณะการบังคับใช้เรื่องของวิทยฐานะที่เป็นไปตาม ว.17 คือการเน้นผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน อาจจะโดนโจมตีว่าละทิ้งความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ
  - หากไม่มีการกำหนดในเรื่องของวิทยฐานะแล้ว ครูบางกลุ่มก็ไม่สนใจทำผลงาน
  - ควรมีการแก้ระเบียบกฎหมาย สร้างเกณฑ์การประเมินใหม่คิดให้นอกกรอบไม่ให้ติดกับดักของระบบที่เป็นอยู่มุ่งเป้าไปที่ลักษณะอันพึงประสงค์ของคนในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้จะต้องมีการร่วมมือจากทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ และตัวผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเอง (เช่น นักเรียนและผู้ปกครอง)
  - ขยายการดูแลครูให้ขยายไปถึงครูที่เสียสละเพื่ออุดมการณ์เช่น ครูตามถิ่นทุรกันดาร ครูภาคปริยธรรม สช. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

ภาคผนวกที่ 3

สรุปการสัมภาษณ์และการศึกษาดูงาน

เอกสารชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับโครงการให้คำปรึกษาแก่ลูกค้าของสถาบันเท่านั้น
ห้ามมิให้บุคคลใดก็ตามทำการลอกเลียนทำซ้ำ เปลี่ยนแปลงหรือเผยแพร่ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือ
ทั้งหมดแก่บุคคลภายนอกโดยมิได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรโดยเด็ดขาด

กิจกรรมการสัมภาษณ์และการศึกษาดูงานภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

วันที่	เวลา	กิจกรรม
ศุกร์ที่ 9 ส.ค. 2556	8.00 - 16.00	ดูงานโรงเรียนไกลกังวล สัมภาษณ์ นายวรวิทย์ กุลจิรกาญจน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล
พฤหัสบดีที่ 29 ส.ค. 2556	8.00 - 12.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนสัตยาไส และติดตามการดำเนินกิจกรรมของ โรงเรียนสัตยาไส จ.ลพบุรี โดย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา เป็น ผู้นำดำเนิน ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา และผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และนักเรียน
พฤหัสบดีที่ 29 ส.ค. 2556	13.00 - 16.00	สัมภาษณ์ นางกชนันท์ศาลางาม รองผู้อำนวยการโรงเรียนชัยบาดาล
อังคารที่ 3 ก.ย. 2556	13.00-15.00	การศึกษาดูงานโรงเรียนสาธิตพัฒนา
อังคารที่ 3 ก.ย. 2556	15.00-18.00	สัมภาษณ์ รศ.ลัดดา ภูเกียรติ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา
จันทร์ที่ 9 ก.ย. 2556	9.00 - 12.00	สัมภาษณ์อาจารย์พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา ผู้อำนวยการใหญ่โรงเรียนนครนสิกขาลัย
พฤหัสบดีที่ 12 ก.ย. 2556	9.00 - 10.00	ดูงานโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
พฤหัสบดีที่ 12 ก.ย. 2556	10.00 - 12.00	สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ นวลจันทร์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
พฤหัสบดีที่ 12 ก.ย. 2556	9.00 - 12.00	สัมภาษณ์ ดร.ยงยุทธแจ่มม่วงษ์ ผู้อำนวยการวิจัยการพัฒนาแรงงาน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
จันทร์ที่ 16 ก.ย. 2556	13.00 – 15.00	ดูงานโรงเรียนเพลินพัฒนา
จันทร์ที่ 16 ก.ย. 2556	15.00 – 18.00	สัมภาษณ์ นายทอง โชติสรยุทธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเพลินพัฒนา
อังคารที่ 17 ก.ย. 2556	9.00 – 12.00	สัมภาษณ์ อาจารย์มีชัย วีระไวทยะ ประธานมูลนิธิมีชัยพัฒนา
อังคารที่ 17 ก.ย. 2556	9.00 – 11.00	ดูงานสถาบันปัญญาภิวัฒน์
อังคารที่ 17 ก.ย. 2556	11.00 – 12.00	สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์อธิการบดี สถาบันปัญญาภิวัฒน์
พุธที่ 18 ก.ย. 2556	11.00 – 13.00	สัมภาษณ์คุณอิสเตอร์ เรโอต์ หัวหน้าโครงการอบรมครู โรงเรียนมีชัยพัฒนา ถึงการดำเนินงานของ โรงเรียนมีชัยพัฒนาและสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน

วันที่	เวลา	กิจกรรม
พุธที่ 18 ก.ย. 2556	13.00 – 14.00	ศึกษาดูงานกิจกรรมสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนโรงเรียนบ้านหนองทองลุ่ม School-BIRD (School-Based Integrated Rural Development) ดำเนินการโดยมูลนิธิมิชชั่นวิริยะไวยะ.
พุธที่ 18 ก.ย. 2556	14.00 – 15.00	ศึกษาดูงานสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด
พุธที่ 18 ก.ย. 2556	15.00 – 17.00	ศึกษาดูงานชุมชนหมู่บ้านหนองตาเข้ม Community based integrate rural development
พฤหัสบดีที่ 19 ก.ย. 2556	9.00 – 17.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนมีชัยพัฒนา สังเกตการณ์การเรียนการสอน โรงเรียนมีชัยพัฒนาในห้องเรียน
พฤหัสบดีที่ 19 ก.ย. 2556		สัมภาษณ์อาจารย์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และหัวหน้า โครงการอบรมครู โรงเรียนมีชัยพัฒนา
พฤหัสบดีที่ 26 ก.ย. 2556	9.00-12.00	รับฟังสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมพัฒนาการ เรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาสู่สถานการศึกษา
พุธที่ 9 ต.ค. 2556	9.00 – 12.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนตรุณสิกขาลัย
ศุกร์ที่ 18 ต.ค. 2556	9.00 – 11.00	ศึกษาดูงานโรงเรียนรุ่งอรุณ
ศุกร์ที่ 18 ต.ค. 2556	11.00 – 12.00	สัมภาษณ์นางสุนิสา ชื่นเจริญสุข ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณ
จันทร์ที่ 21 ต.ค. 2556	14.00 - 16.00	สัมภาษณ์ อาจารย์ ศรีราชา เจริญพานิชผู้ตรวจการแผ่นดิน
อังคารที่ 26 พ.ย. 2556	8.30 – 10.30	สัมภาษณ์ ศ. นพ. วิจารย์ พานิช
ธ.ค. 2556		สัมภาษณ์ ดร. กมล รอดคล้าย รองเลขาธิการ คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรณีการศึกษาดูงานโรงเรียนไกลกังวล
และสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ นายววิทย์ กุลจิรกาญจน์
ผู้อำนวยการโรงเรียนวังไกลกังวล
9 สิงหาคม 2556

ภาพรวมของโรงเรียน

โรงเรียนวังไกลกังวล ตั้งอยู่ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมีพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2481 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรหลานของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาวังไกลกังวล ซึ่งมีอยู่จำนวนมากแต่ไม่มีสถานที่เล่าเรียน มีฐานะเป็นโรงเรียนราษฎร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชอุปการะค่าใช้จ่ายจากเงินพระราชกุศลเป็นรายปี

โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นโรงเรียนของรัฐ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ในระดับอนุบาล 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีการสอนในระดับประกาศนียบัตร มีรูปแบบการบริหารโดยคณะกรรมการเรียกว่า "กรรมการบริหารโรงเรียนวังไกลกังวล" ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารโรงเรียน และทางด้านวิชาการ

วิสัยทัศน์

โรงเรียนวังไกลกังวลจัดการศึกษา เพื่อสนองพระบรมราโชบายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน แก่โรงเรียนวังไกลกังวล ความว่า... "ให้จัดการศึกษาอบรมเด็กนักเรียนให้เป็นเด็กดี มีเมตตา กรุณา เมื่อจบการศึกษาตามกำลังสติปัญญาของแต่ละคนแล้ว ให้มีความสามารถทำงานประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะเรียนถึงระดับชั้นใดก็ตาม"

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึก ให้มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. จัดการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา และเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
3. จัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอ
4. ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ
5. บริหารจัดการด้วยระบบสารสนเทศ
6. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีการดำเนินการตามโครงการ/งานและกิจกรรม ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม

โรงเรียนวังไกลกังวลมีการจัดทำโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV ชั้นที่โรงเรียนวังไกลกังวล ถ่ายทอดการเรียนการสอนออกอากาศไปยังโรงเรียนเครือข่ายทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2538 และต่อมาได้จัดตั้งเป็น “มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2539

ปัจจุบันนี้โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นต้นแบบที่ทรงประสิทธิภาพ และเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมที่ก้าวหน้า เป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยถ่ายทอดกระบวนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดทั้งการสร้างองค์ความรู้ควบคู่คุณธรรมไปยังผู้เรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สนองพระบรมราโชบายที่ทรงเน้นให้นักเรียนได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและยึดเป็นแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

● **วัตถุประสงค์**

- เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม และมุ่งแก้ไขปัญหาคาดแคลนครูของโรงเรียนในพื้นที่ชนบทห่างไกล รวมถึงปัญหามาตรฐานไม่เท่าเทียมกันของสถานศึกษาต่างๆ ได้
- เพื่อขยายการเข้าถึงความรู้ ทั้งสำหรับนักเรียนและประชาชน ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

● **ช่องทางการรับชมรายการ DLTV**

- ระบบ DStv: ระบบจานรับสัญญาณดาวเทียมในย่านความถี่ KU-Band
- ระบบ CAtv: ระบบเคเบิลทีวี
- ระบบ Internet: ทั้งในลักษณะ Live Broadcast และ On Demand ที่website <http://www.dlf.ac.th>

● **ปัจจัยแห่งความสำเร็จ**

- เป็นการริเริ่มนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงชุมชนได้ค่อนข้างทั่วถึง
- สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น มูลนิธิไทยคิดไทยคมเป็นผู้สนับสนุนด้านการจัดหาอุปกรณ์ถ่ายทอด กองทัพอากาศและระบบการถ่ายทอดจากโรงเรียนต้นทาง และกองทัพบกเป็นผู้ดูแลการติดตั้งอุปกรณ์ที่โรงเรียนปลายทาง

● **ข้อจำกัดในการดำเนินการ**

- การจัดการเรียนการสอนที่ห้องเรียนต้นทางต้องเป็นไปโดยเคร่งครัดและมีความถูกต้อง เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดสดไปในวงกว้าง หากมีข้อผิดพลาดจะเกิดผลกระทบสูง

- เทคโนโลยีที่ใช้เป็นเพียงสื่อกลางเพื่อเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในเชิงปริมาณ หากต้องการเพิ่มคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง ต้องพยายามพัฒนาครูที่โรงเรียนปลายทางควบคู่กันไปด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับครู

● การผลิตครู

- **ปัญหาสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบุคลากรครู** กล่าวคือ ตั้งคำถามกับหลักสูตรการเรียนการสอนครูในระดับอุดมศึกษาว่ามีการเน้นย้ำปลูกฝังและสร้างความตระหนักต่อ “จิตวิญญาณความเป็นครู” มากน้อยเพียงใด เพราะปัญหาปัจจุบันสะท้อนว่า ปัญหาของครูรุ่นใหม่ มักจะขาดอุดมการณ์ความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งมีความแตกต่างกับครูคนเดิมในอดีต
- **ข้อเสนอแนะคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์** ได้แก่ 1) จิตวิญญาณความเป็นครู กล่าวคือ สัมผัสศิษย์ด้วยชีวิต จิตใจด้วยความทุ่มเท อามิสสินจ้างค่าตอบแทนเป็นเรื่องรอง 2) ครูแบบอย่างที่ดีต่อผู้เรียน จากคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน” แบบอย่างทั้งความคิด การกระทำ รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็ก 3) ดุลยพินิจของครู กล่าวคือ การมีหลักเกณฑ์ของการกระทำว่าผิด ถูก สามารถชี้แนวทางที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนได้ อะไรควรทำไม่ควรทำ 4) แนวทางการสอนที่ผู้เรียนสามารถไปประยุกต์ได้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ครูต้องระลึกอยู่เสมอว่าสิ่งที่สอนให้ผู้เรียนทำดีที่สุด ความรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนต้องสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้

● การพัฒนาคุณภาพครู

- **การพัฒนาครูที่จะสามารถถ่ายทอดการเรียนการสอนผ่านสื่อโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม** จำเป็นต้องมีการวางแผนสื่อการสอนล่วงหน้า รวมถึงการฝึกฝนทักษะการนำเสนอการออกอากาศจากห้องเรียนต้นทางสู่ห้องเรียนปลายทาง ซึ่งเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับโรงเรียนที่ด้อยโอกาสที่อยู่ห่างไกล ไปยังพื้นที่ในจังหวัดต่างๆ เป็นการประหยัดงบประมาณในการสร้างห้องเรียนและบรรเทาภาวะ การขาดแคลนครู
- **การแลกเปลี่ยนครูของโรงเรียนเครือข่ายมาร่วมสอน** กล่าวคือ การแลกเปลี่ยนมีทักษะความสามารถในการสอนมาร่วมถ่ายทอด เป็นแบบอย่างที่ดีต่อครู นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ รวมทั้งการสร้างความคิดใหม่ๆ ที่สามารถนำไปต่อยอดขยายผลได้ต่อไป
- **การอบรมและพัฒนาครู** ฝ่ายอบรมและพัฒนาครูเป็นส่วนงานหนึ่งภายใต้มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (Distance Learning Foundation) โดยได้รับมอบหมายจากมูลนิธิฯ ในการปฏิบัติภารกิจหลักด้านการอบรมและพัฒนาครู ภายใต้แนวคิดที่ว่า มูลนิธิฯ ดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาทางไกล

ผ่านดาวเทียมโดยถ่ายทอดสดการเรียนการสอนจากโรงเรียนวังไกลกังวล ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นทาง ไปยังโรงเรียนปลายทางทั่วประเทศไทย โดยเรียนผ่านโทรทัศน์หรือครูโรงเรียนต้นทางเป็นผู้สอนหลัก และในขณะเดียวกันก็มีครูในโรงเรียนปลายทางคอยให้คำปรึกษาด้วย เรียกได้ว่าการเรียนการสอนด้วยระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้ประสบความสำเร็จต้องประสานความร่วมมือและเสริมกันทั้งสองฝ่ายคือครูฝ่ายโรงเรียนต้นทาง และครูฝ่ายโรงเรียนปลายทาง ดังนั้นมูลนิธิฯ จึงมีภารกิจที่สำคัญอีกประการคือการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพครู ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานที่ผ่านมา มูลนิธิฯ ได้จัดการอบรมและพัฒนาครู แบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก คือ 1) การอบรมครูภาษาอังกฤษด้วยวิธีการประชุมทางไกลระบบวีดิทัศน์ 2) การอบรมครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการประชุมทางไกลระบบวีดิทัศน์ และ 3) การอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ต่างจังหวัด นอกจากนี้ฝ่ายอบรมฯ ยังได้ดำเนินโครงการปรับปรุงระบบ DLF e-Learning เฉลิมพระเกียรติ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนหลักสูตรพื้นฐานของโรงเรียนวังไกลกังวล ตลอดจนหลักสูตรวิชาชีพ ภาษาต่างประเทศ และเผยแพร่วีดิโอการอบรมและพัฒนาครู ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

● **การพัฒนาค่าตอบแทนและสวัสดิการครู**

- การเพิ่มค่าตอบแทน อาจจะเป็นแรงจูงใจสำคัญให้คนเข้ามาเรียนครูหรือเป็นครู หากแต่ไม่ใช่แรงจูงใจที่แท้จริงในระยะยาว
- การแก้ปัญหาหนี้สินของครู อาจไม่ใช่ปัญหาครูได้โดยตรง เป็นแนวทางการแก้ปัญหาทางอ้อมมากกว่า เพราะเป็นปัจจัยที่อาจมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูน้อยกว่าปัจจัยอื่น

ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

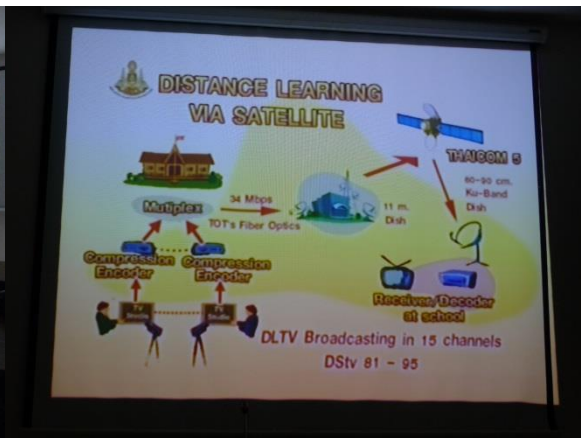
- **โรงเรียนไกลกังวลในปัจจุบันมีการเรียนการสอนที่ครบวงจร** กล่าวคือ มีการเรียนการสอนในทุกๆระดับชั้น เริ่มตั้งแต่ชั้นเด็กก่อนวัยเรียน อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ทั้งนี้เด็กคนไทยที่จบจากระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้วมีความประสงค์ที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ก็มีอาชีวศึกษารองรับ คือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล ซึ่งมีการเปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นด้านวิชาชีพต่างๆสำหรับบุคคลทั่วไปด้วย นอกจากนี้หากนักเรียนมีความประสงค์ที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ทางโรงเรียนไกลกังวลก็มีโควตาให้เรียนได้ในสถาบันการเรียนการสอนในเครืออีกที่หนึ่งคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตวังไกลกังวลซึ่งตอบสนองกระแสพระราชดำริของในหลวงที่จะต้องจัดการศึกษาให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจนถึงระดับปริญญา

- **การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น** โดยมีกลไกให้ผู้ปกครองและชุมชนไปจนถึงสถานประกอบการในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสะท้อนให้เห็นได้จากหลักสูตรที่เปิดสอนของวิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล ทั้งหลักสูตรวิชาชีพพระยະສິນ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพช่างฝีมือ (ปชม.) หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพซึ่งล้วนแต่ประกอบไปด้วยวิชาที่ค้ำประกันถึงอาชีพของท้องถิ่นเป็นสำคัญ มีจำนวนถึง 17 แผนกวิชา อันเป็นการสนองโครงการตามพระราชดำริเกี่ยวกับศิลปาชีพพิเศษด้วย และในขณะเดียวกันนักเรียนของโรงเรียนวังไกลกังวลสามารถใช้ห้องฝึกงานของโรงเรียนสารพัดช่างเป็นที่ฝึกงานในชั่วโมงเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพได้อีกด้วย
- **นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนไกลกังวลมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพอใจ** โดยเมื่อปีการศึกษา 2556 ที่ผ่านมามีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถสอบตรงเข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยของรัฐกว่า 80 กว่าคน (ประมาณร้อยละ 50) โดยนักเรียนที่เหลือสามารถสอบชิงทุนเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยเอกชน อาทิเช่น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) มหาวิทยาลัยรังสิต หรือมีบางส่วนที่ได้ทุนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน นอกจากนี้ นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนมากก็ได้รับเกียรตินิยม นับเป็นเครื่องยืนยันถึงผลสำเร็จและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนไกลกังวลได้เป็นอย่างดี

กรณีศึกษาดูงานโรงเรียนสัตยาไส
และติดตามการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนสัตยาไส จ.ลพบุรี
โดย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นผู้นำดำเนิน
และสรุปประเด็นจากการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ
ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา และผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และนักเรียน
29 สิงหาคม 2556

ภาพรวมของโรงเรียน

โรงเรียนสัตยาไสจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2535 ตั้งอยู่ที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี บนเนื้อที่กว่า 300 ไร่ ท่ามกลางธรรมชาติ อยู่ภายใต้การดูแลของดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนประจำและมีการจัดอาหารมังสวิรัตินักเรียน โดยไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด ในปัจจุบันมีนักเรียน 352 คน ครู 49 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียนประมาณ 1:6 และแต่ละห้องเรียนจะมีนักเรียนไม่เกิน 30 คน

โรงเรียนแห่งนี้อยู่ภายใต้กฎ "ความรัก ความเมตตา" โดยเด็กนักเรียนและคุณครูอยู่ในโรงเรียนเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ทุกคนดูแลช่วยเหลือกัน ทางโรงเรียนได้เน้นให้เด็กนักเรียนเป็นคนดี ไม่ได้เน้นให้เป็นคนเก่งเพียงอย่างเดียว เพื่อเด็กจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต สังคมต้องการคนดีและคนเก่งควบคู่กันไป ดังปรัชญาของโรงเรียนที่กล่าวว่า "ปลายทางการศึกษา คือ อุปนิสัยที่ดีงาม"

วิสัยทัศน์

เด็กจะได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีความรัก ความเมตตา กรุณา มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ซื่อสัตย์ สุจริต กล้าหาญ กตัญญู มั่นใจในตนเอง รู้จักคิด เสียสละ มีระเบียบวินัย ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างผู้มีควมรับผิดชอบ และรักวัฒนธรรมไทย

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ครู และผู้ปกครองโดยยึดหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพื่อให้มีอุปนิสัยที่ดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีและยกระดับจิตใจให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
2. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในทุกๆ ด้านให้สอดคล้องกับการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่
3. ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางคุณธรรม วิชาการ การกีฬาและทักษะต่างๆ ตามศักยภาพ
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกประเทศเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. บริหารสถานศึกษาและจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนสัตยาไสใช้หลัก “Educare” เน้นการอบรมเลี้ยงดู โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพในตนเอง ผู้สอนจึงต้องพยายามดึงเอาศักยภาพเหล่านั้นออกมา ตรงกับการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้ชี้ทางให้กับนักเรียนซึ่งเป็นผู้แสวงหา เน้นให้รู้จักตั้งคำถาม มีความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่ไปกับการโน้มนำให้สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ เพื่อเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง มีความเมตตากรุณา และมีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยยึดหลัก 3 H คือ Head = สมอง Heart = หัวใจ Hand = การกระทำ การเรียนการสอนเริ่มจากความคิดดี คิดดีแล้วค่อยทำแล้วค่อยพูดออกมาเป็นการกระทำที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของคุณค่าในความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนอยู่ใน “คุณธรรม 5 ประการ” ซึ่งถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันประกอบไปด้วย 1) ความรักความเมตตา 2) ความจริง 3) การประพฤติชอบ 4) ความสงบสันติ และ 5) อหิงสา

เป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัตยาไสนั้นก็คือ “EDUCATION” ซึ่งก็คือ

Enlightenment: การรู้แจ้ง

Duty and Devotion: การปฏิบัติหน้าที่และการเสียสละอุทิศตน

Understanding: ความเข้าใจต่อแก่

Character: อุปนิสัยที่ดีงาม

Action: การนำความรู้ไปปฏิบัติ

Thanking: การมีใจกตัญญูรู้คุณ

Integrity: ความมีเกียรติ รู้จักรับผิดชอบ

Oneness: ความมีใจสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

Nobility: ความสง่างาม

โรงเรียนใช้หลักการ “การเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” และ “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” เช่น ให้นักเรียน (เริ่มแต่ชั้นอนุบาล) ร่วมกำหนดหัวข้อที่จะเรียนรู้ แล้วครูเป็นผู้เอื้ออำนวย (ไม่ใช่สอน) ให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติ ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส ได้ทดลอง ได้คิดอย่างเหมาะสม ทำให้เด็กเป็นคนเก่งคนดี นอกจากนี้โรงเรียนสัตยาไสได้นำหลัก “ศีล สมาธิ ปัญญา” มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้น “ความรักความเมตตา” และ “คุณธรรม” โดยบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในทุกสาระการเรียนรู้ สอนทักษะชีวิตในการอยู่ร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตน ตลอดจนการส่งเสริมศักยภาพของ

นักเรียน โดยใช้กิจกรรมชมรมตามความสนใจ ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักเรียนจึงกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เน้นการเรียนการสอนแบบโครงงานตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงมัธยมศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีอย่างเพียงพอต่อนักเรียน มีครู เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง เป็นกัลยาณมิตร ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยครูจะเป็นที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความอบอุ่นมีความรัก ความผูกพันต่อกัน

ประเด็นเกี่ยวกับครู

● บทบาทของครู

- ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครูไม่ใช่ผู้สอน พยายามดึงความดีออกมาจากนักเรียนใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ “ร่วมมือกัน” ไม่ใช่แบบ “แข่งขันกัน” ให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกว่าจะเรียนอะไร เรียนที่ไหน และเรียนอย่างไร รวมถึงใช้วิธีการ “ตั้งคำถาม” มากกว่า “ให้คำตอบ” เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ครูเป็นแบบอย่าง โดยครูของโรงเรียน รวมทั้งผู้บริหาร มีกฎอยู่ 2 ข้อ ข้อแรกคือ “เป็นตัวอย่างที่ดี ข้อสองคือ ถ้าจำข้อหนึ่งไม่ได้ให้กลับไปดูข้อหนึ่งใหม่”
- การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูทำตนเป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นแม่เด็ก เป็นครูสอนตลอดเวลา ทำให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนตามศักยภาพอย่างสูงสุด

● การคัดเลือกครู

- การคัดเลือกครูของโรงเรียนจะเน้นไปที่การแสวงหาบุคลากรที่เป็นคนดีและมีความพร้อมที่จะอุทิศตัวเพื่อนักเรียน โดยกระบวนการคัดเลือกจะกินเวลาประมาณ 3 วัน เป็นการให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกได้ลองมาใช้ชีวิตการเป็นครูในสถานที่จริง ได้สัมผัสกับปรัชญาและวิธีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และในขั้นสุดท้ายจะให้นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกครูที่ตนอยากเรียนด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับการเชื่อมโยงการศึกษากับครอบครัว

- โรงเรียนสัตยาไสให้ความสำคัญกับทัศนคติของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก การคัดเลือกนักเรียนจึงไม่ได้ตัดสินจากตัวนักเรียนโดยตรง แต่คัดเลือกจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ผู้ที่เข้าใจและยอมรับแนวทางการเรียนการสอนของโรงเรียน และผู้ปกครองสามารถเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
- มีหลายกรณีที่พบว่านักเรียนสามารถนำแนวปฏิบัติที่ได้รับการปลูกฝังจากโรงเรียนกลับไปเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตนที่ดีให้กับคนใกล้ชิด เช่น ครอบครัว ได้อีกด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

- ไม่ยึดติดกับการสอบวัดผลตามระบบในปัจจุบัน เนื่องจากการวัดความก้าวหน้าทางวัตถุ ทำให้เกิดกิเลส ไม่มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี แต่เน้นให้เป็นผู้ที่มีวินัย พึ่งพาตนเอง จากการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- อย่างไรก็ตาม พบว่านักเรียนที่สัตยาไสมีทั้งคุณธรรมและความรู้ควบคู่ไปด้วยกัน เพราะนักเรียนโรงเรียนสัตยาไสสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า หากสอนเด็กให้เป็นคนดีแล้ว ความเก่งก็สามารถที่จะตามมาได้เอง

ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

- **การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ**
  - สามารถผลิตอาหารได้เอง จากผลิตผลทางการเกษตรของโรงเรียน
  - อนุรักษ์พลังงาน จากเทคโนโลยีต่างๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อผลิตพลังงานใช้เองภายในโรงเรียน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ น้ำมันไบโอดีเซล
  - การใช้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน
- **การสร้างรายได้**
  - เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้มีการเก็บค่าเล่าเรียน จึงต้องมีช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเอง เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน โดยในปัจจุบันรายได้จะมาจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การขายไฟฟ้าจากพลังแสงอาทิตย์ (Solar Farm)

ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนสัตยาไสและโรงเรียนอื่น ๆ จากมุมมองของผู้เรียน

- เน้น “ความรัก” เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง มีความรัก ความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ได้รับบทเรียนทั้งทางวิชาการและทักษะในการใช้ชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนหลักการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้มีทัศนคติที่ดี เข้าอกเข้าใจและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม เนื่องจากตระหนักว่าหากลดความต้องการลงก็จะมีสุขมากขึ้นได้
- การมองอนาคตกว้างกว่าแค่ “จะเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยใด” ดังเช่นที่เด็กส่วนใหญ่เป็น แต่นักเรียนสัตยาไสจะมองว่าในอนาคตตนจะสามารถทำอะไรเพื่อช่วยเหลือสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นได้

กรณีการศึกษาดูงานโรงเรียนสาธิตพัฒนา
สรุปประเด็นจากกาสัมภาษณ์ รศ.ลัดดา ภูเกียรติ

ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา

3 กันยายน 2556

โรงเรียนสาธิตพัฒนา เป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ก่อตั้งโดยมูลนิธิรัตนวัตกรรมการศึกษาซึ่งต้องการส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาของประเทศให้มีคุณภาพ มูลนิธิรัตนวัตกรรมการศึกษา จึงเริ่มดำเนินการก่อตั้งโรงเรียนรัตนวัตกรรมการศึกษาขึ้นมาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 เพื่อจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนอนุบาลบ้านของเล่น ในปีเดียวกันปี พ.ศ. 2550 มูลนิธิรัตนวัตกรรมการศึกษา ได้ปรับชื่อเป็นโรงเรียนสาธิตพัฒนา เพื่อจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาโดยได้เข้าร่วมโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนอนุบาลบ้านของเล่น เป็นโรงเรียนอนุบาลตันกล้าสาธิต โดยโรงเรียนสาธิตพัฒนาและโรงเรียนอนุบาลตันกล้าสาธิตได้แยกการบริหารงานออกเป็น 2 โรงเรียน

ปี พ.ศ. 2551 ได้รวมโรงเรียนอนุบาลตันกล้าสาธิตกับโรงเรียนสาธิตพัฒนาเป็นโรงเรียนเดียวกันคือ"โรงเรียนสาธิตพัฒนา"เมื่อรวมระดับปฐมวัย กับ โรงเรียนสาธิตพัฒนาแล้ว มูลนิธิรัตนวัตกรรมการศึกษา จึงขอความร่วมมือทางวิชาการจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการพัฒนาโรงเรียนครอบคลุม ถึงระดับอนุบาลด้วย และทำข้อตกลงการช่วยเหลือทางวิชาการ รวม 6 ด้าน ดังนี้

1. การจัดระบบบริหารโรงเรียน และระบบประกันคุณภาพ
2. การจัดทำหลักสูตร ระบบการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศ
3. การกำหนดมาตรฐานบุคลากร และอัตราเงินเดือน
4. การรับนักเรียน
5. การคัดเลือกและเตรียมบุคลากร
6. การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์

โรงเรียนสาธิตพัฒนาเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานชั้นนำของประเทศ ที่จัดการศึกษาให้ผู้เรียนรู้มีความเป็นผู้นำที่มีหัวใจประชาธิปไตย กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะชีวิต คิดเชิงบวก สามารถสื่อสารได้ในระดับนานาชาติ เป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลกที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

โรงเรียนสาธิตพัฒนาได้ ประยุกต์ระบบการเรียนการสอน และการบ่มเพาะจากหลายประเทศที่ดีๆ ทั่วโลกนักเรียนแต่ละห้องจะไม่เกิน 25 คน เด็กเลือกวิชาเลือกได้เองมาก มีครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด และวิชาภาษาอังกฤษเป็นครูต่างชาติ

โรงเรียนสาธิตพัฒนาเน้นความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งสอนทักษะชีวิต เช่น มีแปลงนา แปลงผัก เป็นแหล่งเรียนรู้ให้เด็กๆ ลองทำ ที่นี้ห้องเรียนออกแบบเหมือนฟินแลนด์ ออกแบบกระดาน มีห้องสมุด โดมแห่งการเรียนรู้ ที่มีบรรยากาศที่ดี เด็กๆ นั่งเรียนแบบมีความสุข สระวายน้ำขนาดมาตรฐาน โอลิมปิก นอกจากนี้ โรงเรียนสาธิตพัฒนายังมีจุดเด่นที่เสริมหลักสูตรที่เน้นหลักสูตรพัฒนาศักยภาพรายบุคคล

ข้อจำกัดของโรงเรียน คือ เรื่องครู เนื่องจากเป็นโรงเรียนเอกชน ทำให้ครูที่มาทำงานหันไปสอบบรรจุครูเพื่อเป็นข้าราชการ ทำให้โรงเรียนขาดแคลนครู ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ประสบปัญหาครูลาออกกลางคัน ทำให้การเรียนของนักเรียนขาดความต่อเนื่องซึ่งเป็นประเด็นที่ทางโรงเรียนเอกชนภายใต้สังกัด สช. หลายๆ แห่งน่าจะประสบปัญหาในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน

ภาพรวมการตีความของประเภทศ

1) ระบบการผลิต “ว่าที่ครูประจำการ” ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน โดยมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- แม้ว่าจะมีปริมาณครูที่จบมาจำนวนมาก แต่มีปัญหาเรื่องคุณภาพครูกล่าวคือ มีบุคลากรที่ผลิตจำนวนมาก แต่ก็มีความขาดแคลนครู มาตรฐานแตกต่างกันระหว่างสถาบัน โดยเฉพาะประเด็นด้านคุณภาพ ฉะนั้นจึงควรเร่งปฏิรูประบบการผลิตครู
- กระบวนการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครูในปัจจุบัน ยังค่อนข้างแยกส่วนระหว่างการสอนทฤษฎี และการปฏิบัติ หรือเป็นการฝึกฝนที่ไม่ลุ่มลึก อีกทั้งไม่มีการสอนการวิเคราะห์หลักสูตร ส่งผลให้ขาดการบ่มเพาะความเป็นครูที่เข้มข้น และบัณฑิตที่จบแล้วเมื่อเข้าเป็นครูประจำการจึงขาดทักษะการสอน และขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่ได้รับมา และการประยุกต์สอนให้เข้ากับเด็กนักเรียนและบริบท ฉะนั้นจึงควรมีการผสมผสานบูรณาการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตครู เพื่อบ่มเพาะความเป็นครู ทักษะการสอน
- บัณฑิตที่จบครูหรือครุศาสตร์โดยตรงไม่ได้เข้าทำงานบรรจุเป็นครูจำนวนมาก อีกทั้งไม่สามารถดึงดูดคนเก่งให้สนใจเข้ามาประกอบอาชีพครูได้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากผลตอบแทนครูต่ำ มีความแตกต่างกับอาชีพอื่นมาก เมื่อเทียบกับภาระงาน อีกทั้งค่านิยมหรือการให้ความสำคัญกับอาชีพครูมีน้อยลง ทำให้เกิดความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเชี่ยวชาญในบางสาขา

2) ควรเร่งพัฒนา เสริมศักยภาพครูประจำการ

- ปัจจุบันมีปัญหาเรื่องคุณภาพครู ครูประจำการมีข้อจำกัดในการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ควรเร่งพัฒนาศักยภาพครูมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาวิธีการสอน และปรับการจัดการเรียนการสอน อาทิ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยวิธีการต่างๆ สร้างเครือข่ายครูประจำการ ควรพัฒนาระบบครูพี่เลี้ยงที่สนับสนุน
- ครูได้ทำหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพความเชี่ยวชาญของตน เนื่องจากปัจจุบันครูสอนในวิชาที่ตนไม่ได้เชี่ยวชาญ เนื่องจากระบบการสอบครู จะมีการขึ้นบัญชีครูที่สอบได้ไว้ เมื่อโรงเรียนใดมีการขาดแคลนครูและขออัตรากำลังคนมา ทางส่วนกลางจะจัดส่งครูที่ขึ้นบัญชีสอบจัดส่งตามลำดับที่ขึ้นบัญชีไว้ ทำให้ครูที่ไปสอนตามโรงเรียนไม่ได้สอนตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของตน ฉะนั้นควรปรับปรุงระบบการขึ้นบัญชีครู และการจัดส่งครูไปประจำการตามโรงเรียน สถานศึกษาตามความเชี่ยวชาญ

3) ภาครัฐควรพิจารณาปรับเปลี่ยน รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง โดยให้อิสระสถาบันการศึกษาต่างๆ พิจารณาการเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับจุดเน้นและศักยภาพของสถาบัน โดยมีเงื่อนไข (Commitment) ที่เป็นผลผลิต (Output) ที่ชัดเจน ตัวอย่างเช่น

- สถาบันการศึกษาที่เน้นวิชาการ เน้นผลผลิตและผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการที่โดดเด่น
- สถาบันการศึกษาที่เน้นทักษะอาชีพ เน้นผลผลิตทางด้านทักษะฝีมือ การประกอบอาชีพสายช่างเทคนิค
- สถาบันการศึกษาทางเลือกวิถีพุทธ เน้นผลผลิตการผลิตคนดี มีจริยธรรม
- สถาบันการศึกษาที่เน้นทักษะชีวิต เน้นความสุขและทักษะการดำเนินชีวิตได้ดี
- สถาบันการศึกษาพื้นที่ห่างไกล ชายแดน เน้นการมีอาชีพ และความสามารถพึ่งพาตนเองได้

สรุปประเด็นการสัมภาษณ์

ดร.พรพรรณ ไทยางกูร

ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)

4 กันยายน พ.ศ. 2556

ความต่อเนื่องเชิงนโยบาย

ระบบการศึกษาของไทยนั้นขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบายการศึกษา เนื่องจากการทำนโยบายต้องอิงจากภาคการเมือง แต่เมื่อมีการสับเปลี่ยนรัฐมนตรีของกระทรวงศึกษาธิการอยู่ตลอดเวลา ก็ยากที่จะมีการสานต่อทางนโยบายให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

- เนื่องจากการทำนโยบายการศึกษาได้รับอิทธิพลจากการเมืองเป็นอย่างมาก เมื่อภาคการเมืองรุ่นใหม่เป็นกลุ่มคนที่ไร้คุณภาพ เข้ามาทำงานได้เพียงเพราะใช้เส้นสายภายใน จึงเป็นการลดคุณภาพการศึกษาลงไปด้วยในขณะเดียวกัน
- คนที่เข้ามาบริหารทางด้านการศึกษา ถึงแม้จะให้ความสำคัญแต่ก็ไม่ได้เข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เข้ามาเป็นรัฐมนตรีของกระทรวงศึกษาธิการที่ผ่านมานั้นไม่ใช่คนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของศึกษาศาสตร์มากนัก ไม่สามารถมองในภาพใหญ่และส่งเสริมการพัฒนาได้อย่างครบองค์ประกอบ

คุณภาพของระบบการศึกษา

สถาบันศึกษานั้นมีคุณภาพลดต่ำลงโดยภาพรวม นักเรียนไทยได้ผลการประเมินจาก PISA ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องของค่านิยมที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการศึกษา

- การเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยยังคงเป็นค่านิยมที่มีความเด่นชัด ซึ่งอันที่จริงแล้วการรองรับนักศึกษาเข้าสู่มหาวิทยาลัยนั้นทำได้แค่เพียงร้อยละ 30 ของนักเรียนทั้งหมด ซ้ำแล้วไม่มีการให้ความสำคัญต่ออาชีวศึกษาทั้งๆ ที่ตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานในระดับนี้อยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการเหยียดระดับชั้น (Discriminate) ด้วยค่านิยมทางสังคมอีกด้วย
- ปัญหาคือใบเบิกทางที่สำคัญมากกว่าทักษะที่มีและจับต้องได้จริงทุกคนมุ่งเน้นเรียนให้ได้วุฒิที่สูงเพื่อเอามาประดับเป็นสถานภาพ (Status) ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่ปริญญาตรีนั้นไม่เพียงพอ ทุกคนต้องพยายามเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาโท ทั้งๆที่ไม่รู้ความต้องการของตนเอง ไม่มีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงนอกจากการเรียนเพื่อให้ได้วุฒิ ทำให้ในที่สุดขาดทักษะการใช้ชีวิตและประสบการณ์ที่สถานศึกษาไม่สามารถให้ได้

- แรงานระดับล่างส่วนมากจบ ม.3 – ม.6 ไม่มีพื้นฐานกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในจุดนี้เป็นสิ่งที่ สสวท. ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการเสนอมาตรฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ถูกต้อง

การผลิตครูและคุณภาพของครูในระบบการศึกษา

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ที่เลือกเป็นครูคือกลุ่มคนที่ไม่สามารถประกอบอาชีพในลักษณะอื่น หรือไม่รู้ว่าจะประกอบอาชีพอะไรกล่าวคือ ไม่ได้มีใจอยากจะเป็นครู อีกทั้งยังต่างจากในอดีตที่คนที่จะมาประกอบอาชีพเป็นครูนั้นคือคนที่เก่งที่สุดในชั้นเรียน

- สถาบันสร้างบุคลากรทางด้านการศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยราชภัฏ ไม่มีความเชื่อมโยงต่อความต้องการของโรงเรียนหรือประเทศชาติ อีกทั้งยังพยายามผลิตคนในสายอาชีพอื่นที่ไม่ใช่ Core Business ของตนเองเพียงเพื่อต้องการหารายได้ เปิดภาคค่ำ วันเสาร์อาทิตย์ และหน่วยผลิตครูเองก็ไม่ได้มีความสามารถมากนัก
- จากการสำรวจบุคลากรการศึกษาไทยของ TEDS-M (Teacher Education and Development Study in Mathematics) พบว่าครูที่สอนนักเรียนในกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ส่วนมากนั้นมีความรู้เพียงพอต่อการสอนในระดับประถมเท่านั้น
- ทั้งนี้ สสวท. ได้พยายามที่จะเผยแพร่ความรู้การจัดการเรียนการสอนที่เพียงพอผ่านการจัดทำตำราเพื่อครู หรือที่เรียกว่าคู่มือครูส่งให้องค์กรค่า (สกสค.) เป็นผู้จัดจำหน่าย แต่อย่างไรก็ตามก็ยังประสบปัญหาต้นทุนในการผลิต รวมไปถึงอุปสรรคในการเผยแพร่ให้ทั่วถึง ทำให้คู่มือครูไปไม่ถึงมือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการทั้งๆที่ราคาต้นทุนจริงแล้วไม่ได้สูงมากมายเพราะ สสวท. เป็นผู้ผลิต Prototype ให้ อีกทั้งกลไกการค้าขายก็ไม่สนับสนุนให้โรงเรียนมีอิสระในการเลือกซื้อนักการที่ให้องค์กรค่า (สกสค.) เป็นผู้จัดจำหน่ายนั้นเป็นอีกปัญหาหนึ่งเนื่องจากเป็นองค์กรภายใต้หน่วยงานรัฐจึงไม่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าเอกชน
- เนื่องด้วยการขาดแคลนคู่มือครูนี้เองที่ทำให้คุณภาพของการเรียนการสอนเสื่อมถอยลง เมื่อครูใช้หนังสือเล่นเดียวกับนักเรียน การเรียนการสอนย่อมไม่มีทิศทางที่ถูกต้องอย่างที่ควรจะเป็น
- ความหวังของระบบการศึกษานี้ขึ้นอยู่กับบ่มเพาะวิชาให้แก่ครูรุ่นใหม่ เพราะเราไม่สามารถแก้ไขแนวคิดของครูรุ่นเก่าได้แล้ว ควรเปลี่ยนวิธีการสอน เน้นการแก้ปัญหามากกว่าการท่องจำ
- ครูจะต้องได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่จบบออยู่ที่การเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งวิชาชีพ

อุปสรรคและสื่อการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญ

กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์นั้นจะต้องมีการใช้สื่อการสอนที่มีคุณภาพ แต่โรงเรียนขนาดเล็กไม่มีงบประมาณเพียงพอ ในขณะที่โรงเรียนใหญ่ที่มีก็ไม่มีความพร้อมเหล่านั้นมาใช้เพราะครูงานล้นมือและไม่มีเวลาเนื่องด้วยภาระงานอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

- ผู้บริหารโรงเรียนโดยส่วนมาเป็นเพียง General Administration ที่ไม่มีความรู้ทางด้านการศึกษาศาสตร์ ทำให้เกิดการไม่สอดคล้อง (Mismatch) ในเรื่องของภาระหน้าที่ เห็นความสำคัญผิดจุด มอบหมายหน้าที่ให้แก่ครูในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับทักษะ ตกตัวอย่างเช่น การที่ครูจะต้องสอนคณิตศาสตร์ เป็นต้น
- เด็กควรมีสภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีสื่อการเรียนการสอนที่ดี มีครูที่มีคุณภาพและตรงวุฒิ รัฐมีการนโยบายสนับสนุนเด็กที่ขาดโอกาสหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่สมบูรณ์
- ลักษณะการให้เงินทุนแก่โรงเรียนหรือนักเรียนนั้นควรคำนึงถึงความจำเป็นของแต่ละสถาบันศึกษา ผู้ที่ขาดมากย่อมต้องการความช่วยเหลือมาก ใ้ช่วยให้ทุกโรงเรียนเท่ากันหมด สำหรับโรงเรียนที่พร้อมอยู่แล้วก็เปรียบเสมือนเป็นการเสียเปล่า แต่หากเลือกวิธีการปฏิบัติเช่นกันอาจจะเกิดประเด็นปัญหาเรื่องของนโยบายประชานิยมขึ้นมาได้ เป็นอีกหนึ่งจุดที่ชี้ให้เห็นว่าการเมืองเป็นปัจจัยแทรกแซงที่สำคัญ

หลักสูตรการเรียนการสอน

ที่จริงแล้วหลักสูตรการเรียนการสอนของประเทศไทยนั้นมีการวางเอาไว้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมรอบด้าน แต่ครูไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านสื่อการสอนและคุณภาพของครูเอง การขาดแคลนกำลังคนและโครงสร้างพื้นฐานก็เป็นประเด็นที่สำคัญที่ทำให้คุณภาพการศึกษาลดถอยลงเรื่อย ๆ

- โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัดที่ครูมีจำนวนจำกัด จึงทำให้ครูจำเป็นที่จะต้องทำทุกอย่างได้ สอนทุกอย่างเป็น แต่เมื่อไม่มีทักษะจึงไม่เกิดประสิทธิผล
- การเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาทางด้านความคิดของเด็ก แต่เมื่อฐานไม่ดีการต่อยอดก็ไม่สามารถทำได้อย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งต่างจากต่างประเทศหรือในประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่ล้วนให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับพื้นฐานทั้งนั้น
- ควรให้ความสำคัญกับการปูพื้นฐานในระดับชั้นปฐมวัยและประถมศึกษาให้มากขึ้น
- หลักสูตรการสอนจะต้องทำให้นักเรียนสามารถใช้ทักษะที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันได้ในทุก ๆ สาขาวิชา แต่สิ่งที่สำคัญคือ (1) นักเรียนต้องสามารถอ่านออกเขียนได้ ไม่ใช่แค่สามารถอ่านได้อย่างเดียว แต่ต้องสามารถจับใจความและถ่ายทอดได้ด้วยเช่นกันมีวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นหลักพื้นฐานในกระบวนการคิด (2) การวางหลักสูตรการศึกษาจะต้องเป็นใน

ลักษณะกระจายอำนาจ สร้างโอกาสให้กับระดับท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันจะต้องมีการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพจากส่วนกลาง โดยใช้มาตรฐานการวัดที่สามารถทำให้เกิดการควบคุมคุณภาพที่แท้จริงได้ ต้องให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลอย่างเพียงพอ

- ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ ทั้งคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และศิลปะหรือภาษา เข้าด้วยกัน ให้นักเรียนสามารถใช้ความรู้ในองค์รวมอย่างผสมผสานในการแก้ปัญหา ซึ่งในจุดนี้ควรมีการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของการบูรณาการ
- ให้ความสำคัญกับ STEM และควรให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับเอกชนและภาคพื้นท้องถิ่น

ความสามารถในการรองรับนักเรียน

มีความพยายามในการเพิ่มให้ถึงการศึกษภาคบังคับ เดิมเรามีโรงเรียนประถมกว่า 30,000 โรงเรียน แต่มีโรงเรียนมัธยมเพียงแต่ 3,000 โรงเรียน ซึ่งการที่นักเรียนทุกคนจะเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาจำเป็นไปไม่ได้อย่างแน่นอน ทำให้ต้องมีการเปิดโรงเรียนเพิ่ม แต่ก็เป็น การเปิดเพิ่มที่ไม่มีคุณภาพ ทรัพยากรบุคคลไม่พร้อม ทำให้ครูต้องสอนควบชั้น

- หนึ่งในแนวทางการเปิดโรงเรียนเพิ่มคือโรงเรียนขยายโอกาส คือการขยายตัวของโรงเรียนประถมที่เปิดระดับมัธยมเพิ่มซึ่งไม่ใช่โครงการที่ถูกไตร่ตรองโดยรอบด้าน เป็นการขยายที่ไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพและไม่ยังผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง
- หนึ่งในเหตุผลของโรงเรียนขยายโอกาสนั้นคือเพียงเพื่อให้ครอบคลุมการศึกษภาคบังคับ
- ในพื้นที่ๆต้องการความช่วยเหลือนั้นควรเร่งให้เกิดการพัฒนา เพราะสภาพแวดล้อมนั้นส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ของครอบครัว การเดินทางที่ยากลำบาก และการที่เด็กไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ทุกสิ่งล้วนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทั้งสิ้น
- สัดส่วนของครูหรือนักเรียนต่อโรงเรียนที่ใช้กันเป็นเพียงวิธีการเฉลี่ยจำนวนคนต่อจำนวนโรง กล่าวคือ ไม่สามารถบอกสภาพความเป็นจริงได้

การสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ต่ำกว่ามาตรฐาน

- ระบบการสอบ O-NET ในปัจจุบัน เป็นเพียงแค่การเลือกสอบองค์ความรู้ของการท่องจำ ไม่วัดผลทางด้านกระบวนการคิด สมควรที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอีกทั้งนักเรียนที่สอบบางส่วนนั้นไม่จริงจังกกับการทำข้อสอบ กล่าวคือ จะต้องมีการปรับปรุงเป็นการสอบเพื่อให้จบมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้นักเรียนสนใจและตั้งใจทำมากขึ้น
- การสอบแบบปรนัย (Multiple Choice) เป็นการวัดผลที่รวดเร็ว ประเมินง่ายแต่ไม่สามารถวัดความสามารถได้อย่างแท้จริง เพราะสามารถทำได้ด้วยการเดาสุ่ม ในขณะที่ข้อสอบอัตนัย (Open-ended Question) ที่สามารถวัดผลได้ดีกว่านั้นใช้เวลาในการประเมินนานกว่ามาก

- นักเรียนล้วนต้องมีการติดตามสถานกวดวิชาเพื่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในปัจจุบันไม่ใช้การสอบวัดความรู้ที่ได้จากการร่ำเรียนในโรงเรียนแต่อย่างใด

ประเด็นข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นอื่น ๆ

- ต้องสนับสนุนให้เกิดอัตราส่วนนักวิจัยต่อประชากร 15:10,000
- การศึกษาคควรอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ทุกคนควรได้รับโอกาสเท่ากัน
- ความสามารถของคนไทยยังคงไม่พร้อมกับการบริหารแบบกระจายอำนาจ (Decentralization)
- ต้องให้ความสำคัญกับ Media Literacy ใช้ประโยชน์ด้วยการบูรณาการ ใช้สื่อเป็นตัวกลางอย่างมีประสิทธิภาพผลยกตัวอย่างเช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ที่ให้ช่วงเวลา สสวท.
- การสร้างสังคมโดยรวมนั้นต้องมีรากฐานที่แข็งแกร่งมาจากการศึกษาที่ดี ต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็น Priority แรก
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้ความสำคัญร่วมมือในการสร้างสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนจนถึงการวางแผนว่านักเรียนที่จบการศึกษาออกมาจะสามารถทำประโยชน์อะไรให้กับชุมชน เป็นต้น เพราะลำพังเงินจากภาครัฐเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ทุกอย่างได้ทันทั่วทั้ง
- การแก้ปัญหาควรเริ่มจากการมองในภาพใหญ่ (Macro) แล้วถึงลงลึกในเชิงย่อย (Micro) เพื่อให้เกิดความเป็นบูรณาการเข้าด้วยกัน หากเริ่มจากภาพย่อยแล้วรวมเป็นภาพใหญ่จะเป็นการยากที่จะทำให้มุ่งสู่เป้าหมายร่วมเดียวกันได้
- มีการให้ทุนแต่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วกลับไม่มีหน้าที่หรือตำแหน่งหน้าที่การงานให้ลงเปรียบเสมือนการให้ทุนดังกล่าวนั้นเสียไปเปล่าๆเนื่องจากไม่สามารถใช้ความรู้ที่ได้มาอย่างเต็มที่และเกิดประโยชน์ ในที่สุดคนที่ได้ทุนเพื่อการศึกษาเหล่านั้นก็ผันตัวไปเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย แทนที่จะได้ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในการพัฒนาสิ่งนวัตกรรม ปัญหาที่ยิ่งไปกว่านั้นคือไม่มีใครมีแรงจูงใจที่จะไปอยู่มหาวิทยาลัยที่ห่างความเจริญ ซึ่งทำให้ความเป็นไปได้ที่จะค้นพบช้างเผือกและในพื้นที่เหล่านั้นหายไป เด็กเก่งที่ขาดครูเก่งย่อมไม่สามารถประสบความสำเร็จได้
- ประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงาน(Labor Mobility) ภายในหมู่ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในกรณีของประเทศไทยนั้น มีความเป็นไปได้สูงที่จะเกิดการเคลื่อนย้ายออกของแรงงานทักษะสูงในขณะที่เกิดการไหลเข้าของแรงงานทักษะต่ำ
- สิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จคือ (1) ทำอย่างไรให้คนในประเทศพัฒนาไปด้วยกัน (2) ทำอย่างไรให้คนเก่ง (Cream of the Crop) มาเป็นบุคลากรในระดับประถมศึกษาเพื่อการสร้างพื้นฐานที่ดีของกระบวนการเรียนรู้

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์
นายพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา
ผู้อำนวยการใหญ่โรงเรียนดรฺกษิขาลัย
9 กันยายน 2556

การปฏิรูปการศึกษาไทย

- พระราชบัญญัติการศึกษาการแก้ปัญหาเรื่องวิกฤตการศึกษาไทยควรต้องย้อนกลับไปพื้นฐาน (Go back to Basic) ต้องย้อนกลับไปให้ความสำคัญกับนโยบาย Child-centered มุ่งพัฒนาผู้เรียนปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา ปี 2542 มาตรา 22 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแต่ปัญหาคือไม่มีการบังคับใช้กฎหมาย ไม่มีใครนำไปปฏิบัติจริง
- นอกจากนี้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้ระบุไว้ในมาตรา 49 เช่นกัน
“มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษา โดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น
การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ”
อย่างไรก็ตาม สภาพความเป็นจริงยังไม่สามารถดำเนินการได้จริงดังที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างครบถ้วน ทัวถึง
- ปฏิรูปกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันการทำงานของหน่วยงานในกระทรวงศึกษายังเป็นแบบแยกส่วนอยู่มาก ควรต้องมีการบูรณาการร่วมกันมากขึ้นอาจแบ่งตามหน้าที่ (Function) เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาทางเลือก

- **ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง (Key Success Factors for Change)**
  - **Paradigm Shift** การปฏิรูปการศึกษาไทยนั้นต้องเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิด แต่การเปลี่ยน Mindset ของสังคมไม่ใช่เรื่องง่าย ที่ผ่านมามีคนที่เกี่ยวข้องยังไม่ยอมเปลี่ยน mindset จึงทำให้เวลาคิดนโยบายใหม่ๆ ออกมาก็ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม บางครั้งการเปลี่ยนแปลงต้องเริ่มจากคนที่พร้อมที่จะเปลี่ยนก่อน
  - **Leadership** ภาวะผู้นำที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริงคือ ผู้นำ ดังนั้นในบริบทของเรื่องการศึกษานั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงอาจมีความสำคัญมากกว่าครูเสียอีก
  - **Start Small** หากจะปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบใหญ่คงเป็นเรื่องยาก ต้องใช้เวลานาน ดังนั้นควรเริ่มจากจุดเล็กๆ เมื่อประสบความสำเร็จแล้วค่อยขยายออกไปเรื่อยๆ เช่นการส่งเสริมการศึกษาทางเลือกอย่างจริงจัง นั่นคือ คิดวางแผนภาพใหญ่ระดับมหภาคแต่เริ่มทำจุดเล็กๆ ก่อน
- **การศึกษาทางเลือก** ตอนนี้อการศึกษาทางเลือกกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นมากในต่างประเทศ เห็นได้จากสัดส่วนของโรงเรียนทางเลือกที่เพิ่มขึ้นทุกปี ขณะที่ในประเทศไทยโรงเรียนทางเลือกยังมีจำนวนน้อยและไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากเท่าที่ควร จำเป็นจะต้องมีการตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในกระทรวงโดยตรง รวมทั้งการออกกฎหมายรองรับ ปัจจุบันมีเพียงสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกและเครือข่ายโรงเรียนชุมชนไม่สามารถขับเคลื่อนเชิงนโยบายได้ นอกจากนี้โรงเรียนทางเลือกมีอุปสรรคในการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากมีกรอบแนวทางที่ไม่เอื้อกับการศึกษาทางเลือก รวมทั้งการสอบเข้ามหาวิทยาลัยซึ่งยังเน้นการคัดเลือกความรู้ด้านวิชาการแบบท่องจำเป็นหลัก
- **สังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based Society)** สังคมไทยแต่เดิมเป็นสังคมแห่งปัญญา (Wisdom Based Society) แต่เรากลับมาให้ความสำคัญของการศึกษาอยู่ที่ตัวความรู้ ตามแนวคิดของชาติตะวันตกไปสู่สังคมแห่งความรู้ (Knowledge Based Society) หรือเป็นเพียงแค่สังคมของข้อมูล (Information Society) ทั้งนี้ความรู้เป็นสิ่งสำคัญ แต่ยิ่งไปกว่านั้นต้องมีปัญญาด้วย คนที่มีปัญญานั้นหมายความว่า เป็นคนที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถนำข้อมูลความรู้ นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

โรงเรียนดรณสิกขาลัย

- ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนตั้งอยู่บนหลักการ **Constructionism** ของ Prof. Seymour Papert แห่ง The Media Lab of Massachusetts Institute of Technology (MIT) โดยกระบวนการเรียนรู้มีชื่อภาษาไทยว่า “การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา” มีความคล้ายคลึงกับหลักการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติภาวนาในพุทธศาสนา ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์จริงของตนเอง โดยหลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้จะประกอบด้วย 3 กระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การคิด (Thinking or Designing) 2) การลงมือทำ (Making or Doing) 3) การสะท้อนความคิด (Reflecting or Contemplating) กระบวนการเรียนรู้แบบ Constructionism นี้เป็นการเรียนผ่านโครงการ (**Project Based Learning**) สิ่งที่นักเรียนสร้างนั้นจะเป็นโจทย์ที่นักเรียนสนใจ ซึ่งนักเรียนจะได้พบประสบการณ์และความรู้ที่หลากหลายที่จับต้องได้ชีวิตจริง จากนั้นนักเรียนก็จะได้ผ่านกระบวนการสะท้อนความคิด (Reflection) ด้วยการบันทึกประจำวัน ซึ่งเป็นการให้นักเรียนได้ฝึกฝนการทบทวน และเรียนรู้จากประสบการณ์และกระบวนการที่ได้ผ่านไป
- **พันธกิจ** ของโรงเรียนดรณสิกขาลัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้วิจารณญาณในการคัดสรรข่าวสาร (Data) ที่มีอยู่มากมายในปัจจุบัน มาแปรเป็นข้อมูล (Information) ที่เป็นประโยชน์ สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาข้อมูลเหล่านั้นไปสู่ความรู้ (Knowledge) ที่สั่งสมเป็นประสบการณ์ ซึ่งเมื่อนำไปใช้อย่างมีสติ จะทำให้เกิดปัญญา (Wisdom) ที่จะ เป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา วางแผน และการสร้างสรรค์นวัตกรรม
- การจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในเรื่องที่ตนเองสนใจ และบูรณาการวิชาการต่างๆไปพร้อมๆกับพัฒนาทักษะทั้ง 5 ด้าน คือ
  - **IQ (Intelligent Quotient)** ด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มขึ้น และ ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
  - **EQ (Emotional Quotient)** วุฒิภาวะทางอารมณ์ พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และ มีความมั่นคงทางอารมณ์
  - **AQ (Adversity Quotient)** ความสามารถในการทำงานภายใต้สภาวะความกดดันได้ดี พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาที่ไม่เคยพบมาก่อนและการเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
  - **TQ (Technology Quotient)** ทักษะทางเทคโนโลยี พัฒนาความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยี และรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เหมาะสม กับความต้องการ

- **MQ (Morality Quotient)** ด้านคุณธรรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนมีจิตใจงดงาม รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี และอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข
- **หลักในการจัดการเรียนรู้**ของตรุณสิกขาลัย ตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการ คือ
  1. การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism Project-based Learning) คือ เน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนหรือกลุ่มมีความสนใจ และเน้นการสร้างกระบวนการคิดและการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อบ่มเพาะนิสัยรักการเรียนรู้และใฝ่เรียนรู้ไปตลอดชีวิต
  2. การสร้างชุมชนแห่งนักเรียนเรียน (Learning Organization) คือ การสร้างสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้ปกครอง อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นนักเรียนผู้และพัฒนาตนเองไปด้วยกันตลอดเวลา เพื่อสร้างบรรยากาศที่เรียนรู้กันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างของสังคมที่ดี ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชน
  3. การปฏิบัติภาวนาและความเป็นไทย (Mindfulness Meditation and Thai Cultures) การพัฒนาคุณภาพของจิตใจเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสติปัญญาและจิตวิญญาณในนักเรียนทุกคน การเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นจุดเริ่มต้นของการคิด การเรียนรู้ และการทำงานที่สร้างสรรค์ รวมทั้งการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทย วัฒนธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดีงามของไทย ให้สืบทอดไปยังลูกหลานด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และมีความเคารพและอยู่ร่วมกันกับวัฒนธรรมอื่นได้ในสังคมแห่งโลกาภิวัตน์
- การเรียนรู้เป็นขั้นคละ การจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับการเรียน นักเรียนจะคละอายุกัน โดยคุณครูจะดูแลพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะเรียนซ้ำเรียนเร็วแตกต่างกันในแต่ละเรื่องแต่ละสาขาวิชา คุณครูจะดูแลให้นักเรียนได้เรียนรู้ไปตามธรรมชาติและศักยภาพของตนเอง
- การประเมินผลนักเรียนครูจะจัดบันทึกการสังเกตการณ์ ประเมินผลนักเรียน และจะสื่อสารกับผู้ปกครองเป็นระยะๆ เพื่อรับทราบและร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม การประเมินผลเน้นการประเมินผลอย่างหลากหลาย ทั้งจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป และมีการประเมินผลด้านกระบวนการเรียนรู้ ทักษะคิด ทักษะทางสังคม ผ่านการสังเกตการณ์ในสถานการณ์จริง (Authentic assessment) และการให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- ปัจจุบันโรงเรียนตรุณสิกขาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยร่วมกับ School of Education ของมหาวิทยาลัย Stanford ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรครูและทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในการเรียนรู้

งานวิจัยของ Prof. Kristan Morrison (Radford University) ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา โดยใช้การเปรียบเทียบระหว่างการศึกษาดั้งเดิม (Conventional Education) และการศึกษาทางเลือกแบบใหม่ (Unconventional Education) มีรายละเอียดดังนี้

1. นักเรียนจะมีความไม่ผู้ รู้จักการคิดวิเคราะห์ในสภาพแวดล้อมแบบไหน ระหว่างสภาพแวดล้อมที่เขามีอิสระในการตั้งคำถามใดก็ได้ที่อยากจะถาม หรือในสภาพแวดล้อมที่เขาถูกบอกว่าจะถามคำถามใด จะต้องคิดอย่างไร โดยปราศจากการคำนึงถึงประสบการณ์ชีวิตหรือความสนใจของเขา
2. นักเรียนจะเป็นผู้ที่เปิดกว้างต่อข้อคิดเห็นและมุมมองที่หลากหลายได้อย่างไร หากเขาได้พบเจอแต่มุมมองที่แคบและมีลักษณะเป็นแบบเดียวกันทั้งหมด (Homogenized view) จากการเรียนผ่านตำราเรียนเพียงอย่างเดียว
3. นักเรียนจะสามารถมีความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งถึงความสลับซับซ้อนและความเชื่อมโยงสอดคล้องกันขององค์ความรู้ต่างๆได้อย่างไร หากเขาจะต้องเรียนแบบแยกส่วนตามสาขาวิชา (Fragmented) และห่างจากโลกความเป็นจริง (Oversimplified)
4. นักเรียนจะมีความตระหนักรู้ตนเองในสภาพแวดล้อมแบบไหน ระหว่างสภาพแวดล้อมที่เขาได้ถูกส่งเสริมให้ค้นหาสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขา หรือในสภาพแวดล้อมที่ความสนใจของนักเรียนถูกกลบด้วยองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียว (Standardized knowledge) โดยที่พวกเขาไม่สามารถควบคุมหรือจัดการอะไรใดๆทั้งสิ้น
5. ความเป็นเอกลักษณ์ของนักเรียนแต่ละคน (Individuality) จะเกิดขึ้นในรูปแบบการเรียนการสอนแบบใด ระหว่างโมเดลการผลิตแบบโรงงาน (Factory Model) ที่เป็นแบบเดียวกันทั้งหมด หรือโมเดลที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตามศักยภาพและพรสวรรค์ที่มีความแตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน
6. นักเรียนจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นในตัวเอง และยึดมั่นต่อความเป็นประชาธิปไตยในสภาพแวดล้อมแบบไหน ระหว่างสภาพแวดล้อมที่เขาไม่มีสิทธิในการตัดสินใจว่าเขาจะใช้เวลาในแต่ละวันอย่างไร การปฏิบัติการประจำวันของโรงเรียนควรเป็นอย่างไร และการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ หรือในสภาพแวดล้อมที่นักเรียนไม่มีสิทธิในการตัดสินใจใดๆทั้งสิ้น
7. นักเรียนจะรู้สึกว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สนุกและให้ความพึงพอใจกับเขาและทำให้เขากลายเป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) ได้ในสภาพแวดล้อมแบบไหน ระหว่างสภาพแวดล้อมที่ถูกบังคับ ยัดเยียดให้ต้องเรียนหนังสือแบบท่องจำ ทำข้อสอบมากมาย หรือสภาพแวดล้อมที่เขาสามารถใช้เวลาไปกับการเรียนรู้สิ่งๆที่พวกเขาที่มีความสนใจและมีความหมายต่อตนเอง

**การศึกษาดูงานโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
และสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ นวลจันทร์
รองผู้อำนวยการโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
12 กันยายน 2556**

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรุ่นแรกในปีการศึกษา 2534

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ องค์การมหาชน จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ พ.ศ. 2543 เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา

รูปแบบการจัดตั้ง :โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์มีสถานภาพเป็นองค์การมหาชน ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการตามประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ขึ้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พุทธศักราช 2543 ได้มีการ เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา

การจัดตั้งเป็นองค์การมหาชน ทำให้โรงเรียนสามารถ ดำเนินการบริหารจัดการให้เยาวชนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โรงเรียนมีอิสระในการดำเนินงาน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรและสื่อที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษาปกติโดยทั่วไป

ภารกิจสำคัญของโรงเรียนคือ การวิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้ในการค้นหาและการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีศักยภาพสูงด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี ระดับมัธยมศึกษาที่สามารถใช้เป็นต้นแบบขยายผลใน วงกว้างได้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักเรียนเหล่านั้นให้มีความสามารถระดับมาตรฐานโลกมีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัย นักประดิษฐ์คิดค้น มีสุขภาพพลานามัยที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม รักการเรียนรู้ มีความเป็นไทย มีความมุ่งมั่นใน การพัฒนาประเทศชาติและมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมโลกและธรรมชาติเป็นตัวอย่างที่มีคุณภาพสูงเยี่ยมเข้าสู่ระดับ อุดมศึกษาเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นนักวิชาการนักวิจัยและนักประดิษฐ์คิดค้นระดับมาตรฐานโลกของประเทศชาติในอนาคต

เกณฑ์การคัดเลือกนักเรียน:เป็นไปอย่างเคร่งครัด โดยเปิดรับปีละ 240 คน ด้วยการสอบวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการสอบ SAT

ครู:โรงเรียนเน้นครูเก่ง ที่จบทางด้านวิทยาศาสตร์เฉพาะทาง และมีการอบรมวิชาชีพครูเพิ่มเติม เนื่องจากต้องการเน้นให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากครูที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรงทางวิทยาศาสตร์เข้มข้น โดยโรงเรียนมีครูประมาณ 70 ท่านที่จบการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

หลักสูตร การเรียนการสอนทางโรงเรียนพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร อย่างไรก็ตามก็มีความครอบคลุมหลักสูตรแกนกลางตามกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ในการเรียนการสอนจะมีทั้งการสอนแยกตามสาระวิชาความรู้ และการเรียนแบบบูรณาการด้วยการทำโครงการ อาทิ ในระดับม.4 เรียนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ม.5 ทำโครงการด้านวิทยาศาสตร์ที่สนใจ และ ม.6 เรียนวิชาสัมมนา จุดเน้น คือ ฝึกประสบการณ์วิจัย โดยให้นักวิจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่นักเรียนสนใจ หรือครูทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษา (Mentor) และทำให้นักเรียนมีประสบการณ์อย่างครบวงจรตั้งแต่เริ่มการเขียนโครงร่างวิจัย ได้ดำเนินการทำวิจัย ไปจนถึงการนำเสนอผลงานวิจัย โดยทางโรงเรียนพยายามส่งเสริมและช่วยหาเวทีให้นักเรียนไปเผยแพร่ผลงาน

โรงเรียนส่งเสริมการอ่าน คำนวณว่า เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจัดโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน เช่นห้องสมุดเปิดถึงเวลา 22.00 น. จัดพื้นที่ห้องคั่นคว่ำกลุ่มย่อย มีคอมพิวเตอร์ในห้องสมุด และมีอินเทอร์เน็ตที่นักเรียนสามารถใช้คั่นคว่ำได้ภายในโรงเรียนบริเวณต่างๆอย่างครอบคลุม เป็นต้น

นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังส่งเสริมกิจกรรมอื่นๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนอีกจำนวนหลายกิจกรรม ทั้งการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ มีวินัยในตนเอง มีนิสัยรักการเรียนรู้ รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้าอย่างมีระบบ มีความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ รักการออกกำลังกาย เป็นต้น

การประเมินผลผู้เรียน:โรงเรียนจะใช้วิธีการประเมินผลด้วยข้อสอบที่เน้นการเขียนเป็นส่วนใหญ่ โดยในวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์จะเป็นข้อสอบเขียนอัตนัยทั้งหมด ส่วนวิชาที่ไม่ใช่ทางด้านวิทยาศาสตร์จะประกอบไปด้วยข้อสอบอัตนัยร้อยละ 90 ส่วนข้อสอบปรนัยมีเพียงร้อยละ 10

ความสำเร็จของโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ : มีทั้งการแข่งขันระดับนานาชาติ และการแข่งขันระดับชาติ

ข้อจำกัดและปัจจัยเสี่ยง

- **การเรียนต่อของนักเรียนในด้านวิทยาศาสตร์มีน้อย:** แม้ว่าโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยแต่จากสถิติพบว่า ภายหลังจากที่นักเรียนได้จบการศึกษา พบว่า นักเรียนที่เรียนต่อทางด้านวิทยาศาสตร์ในระดับอุดมศึกษายังมีสัดส่วนที่น้อย โดยในกลุ่มที่เลือกเรียนต่อวิทยาศาสตร์นี้มีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 17-20 ซึ่งมักจะได้รับทุนการศึกษาต่อที่ต่างประเทศ ในขณะที่นักเรียนที่เรียนต่อในประเทศไทยมักเลือกเรียนต่อทางด้านแพทยศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ในสัดส่วนที่สูงส่วนหนึ่งเนื่องจากค่านิยม ทักษะคติผู้ปกครอง ที่อยากสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนเพื่อเป็นแพทย์ หรือวิศวกรมากกว่า เพราะมีเส้นทางอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจนกว่า อย่างไรก็ตาม อีกส่วนหนึ่งเนื่องมาจากภาครัฐยังมิได้สนับสนุนส่งเสริมทางด้าน

วิทยาศาสตร์อย่างครบวงจร หรือแสดงให้เห็นผู้เรียนและผู้ปกครองเห็นทิศทางการ
สนับสนุน

- **ผู้บริหารโรงเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาโรงเรียน:**
เนื่องจากโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์เป็นโรงเรียนที่มีลักษณะเฉพาะ อีกทั้งรูปแบบการ
บริหารงานเป็นลักษณะองค์กรมหาชน ดังนั้นการค้นหาผู้บริหารงานที่มีทั้งความเข้าใจ
ด้านวิทยาศาสตร์ และเลือกที่จะมาบริหารงานในองค์กรมหาชนซึ่งมีวาระการดำเนินงาน
จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์

ดร. ยงยุทธ แจ่มวงษ์

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

12 กันยายน 2556

ปัญหาของการปฏิรูป

- กฎหมายที่กำหนดการปฏิรูปการศึกษาของไทย มีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการครั้งใหญ่ กรมต่างๆ ถูกยุบไป ได้มีการรวมเอาทบวงมหาวิทยาลัย และสภาการศึกษาแห่งชาติเข้ามาไว้ในกระทรวงศึกษาธิการ กลายเป็นโครงสร้างใหม่ ประกอบด้วย 5 หน่วยงานหลัก แต่ไม่ได้ช่วยให้เกิดการบูรณาการมากขึ้น แต่ละหน่วยงานยังทำงานเป็นแท่งเช่นเดิม นอกจากนี้การรวมเอาทบวงมหาวิทยาลัยเข้ามาไว้ในกระทรวงเดียวกันทำให้เป็นการกำบังพัฒนาของอุดมศึกษา เนื่องจากถูกรอบคลุมโดยการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- การปฏิรูปการศึกษาในยุคที่ผ่านมาเป็นเพียงการขับเคลื่อนในเชิงสัญลักษณ์หรือเป็นลักษณะ paper-based คือเน้นการวางแผน (Planning) หรือการผลิตงานวิจัยเชิงวิชาการเป็นหลัก แต่ข้อเสนอแนะทั้งหลายกลับไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริง
- การใช้จ่ายในด้านการศึกษาของภาครัฐที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นงบประมาณส่วนที่เป็นการลงทุน (Investment) น้อยมาก หากมีก็มักจะเน้นการก่อสร้างตึกอาคารเรียนที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ (Physical Infrastructure) โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย/ราชภัฏ แต่ไม่ได้ลงไปถึงตัวคน ครู หรือบุคลากร ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ครู

- ปัจจุบัน ครูที่กำลังสอนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุแล้ว สมรรถนะลดต่ำลงทำให้คุณภาพการสอนอาจไม่เทียบเท่าในอดีต เป็นไปตามหลักของเศรษฐศาสตร์ Law of Diminishing Return ซึ่งหากเป็นภาคเอกชนเมื่อองค์กรเขาไปถึงจุด Diminishing Return นี้แล้ว จะต้องมีการปรับโครงสร้าง (Restructuring) เพื่อฟื้นฟูเพื่อให้กลับสู่สภาพเดิม (Revitalize) แต่ปัจจุบันยังไม่เห็นความพยายามของกระทรวงศึกษาในการทำเรื่องนี้
- มีสถาบันผลิตครูมากเกินไป ทำให้ควบคุมคุณภาพได้ยาก งบประมาณอาชีพครู ไม่ได้มาตรฐาน ไม่สามารถแสดงสมรรถภาพที่แท้จริงของครู เนื่องจากครูสภาไม่ได้กำกับดูแลอย่างเข้มงวดเพียงพอ นอกจากนี้ยังขาดการประเมินเพื่อควบคุมคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Re-evaluation) ควรจะทำเหมือนใบขับขี่ที่มีการทดสอบใหม่เพื่อต่ออายุไม่ใช่เป็นใบอนุญาตแบบตลอดชีพ

- ครูส่วนมากสอนวิชาไม่ตรงกับที่เรียนมา นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเช่นการบังคับให้ครูผู้สอนต้องจบปริญญาทางการศึกษาเท่านั้น เรียนเรื่องกระบวนการสอน แต่ไม่ได้มีองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งพอในเนื้อหาสาระวิชาของศาสตร์นั้นๆ
- ครูยุคนี้ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู หลังจากการปรับเปลี่ยนระบบครู และอาจารย์มาเป็นระบบเดียวกัน ทำให้ครูสนใจแต่เรื่องการทำวิทยฐานะเพื่อเลื่อนระดับหน้าที่การงานของตัวเอง เพื่อให้ได้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น โดยละเลยเรื่องการสอน ทำให้เด็กนักเรียนกลายเป็นเพียง by-product ไม่ใช่เป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องหนี้สิน ไม่มีความพอเพียง ซื่อตรงแข่งกับเด็กนักเรียน
- ระบบการพัฒนาครูที่ดีนั้นต้องเน้นเรื่องการสร้างความรับผิดชอบ (Accountability) ให้ครูรับผิดชอบต่อคุณภาพของเด็ก โดยไม่จำเป็นต้องทำเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งประเทศแต่อย่างน้อยควรมีการทำ Benchmark สำหรับแต่ละโรงเรียน เป็นการประเมินว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดีขึ้นจากปีที่แล้วหรือไม่ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนก็จะคอยมากำกับดูแลครูอีกที ทำให้ทั้งระบบค่าตอบแทนทั้งหมดเป็น performance-based pay เป็นการสร้างแรงจูงใจที่ถูกต้องไม่ใช่วัดกันที่เอกสารอย่างที่เป็นอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Education Disparity)

- เป็นส่วนหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคมในภาพรวมของประเทศ ที่ความเจริญกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวแอ่งกลาง พ่อแม่เข้ามาทำงานในเมือง ทิ้งลูกไว้กับตายาย ซึ่งไม่สามารถดูแลเด็กได้ทั้งในด้านสุขภาพ และการศึกษา
- ควรมีการทบทวนเรื่องการสอนวัดผลอย่างจริงจัง สำหรับเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ไม่ผ่านเกณฑ์ต้องให้ซ้ำชั้น ซ้ำวิชา ไม่ปล่อยผ่านไปง่ายๆ อย่างปัจจุบันนอกจากนี้จะต้องดูว่าเด็กที่มีปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไร เช่น เรื่องครอบครัว หรือเป็นอาการของ Learning Deficit/ Slow-learner
- การจะแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานั้น ต้องให้ความสำคัญกับช่วงต้นของการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาล (Pre-school) ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กจะสร้างทักษะที่เกี่ยวกับกระบวนการคิด (Cognitive Skills) โดยเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนมักไม่มีโอกาสได้เข้าเรียน จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างความสามารถของเด็กกลุ่มด้อยโอกาสนี้กับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะที่สามารถส่งลูกเข้าเรียนระดับอนุบาลหรือทำกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมทักษะต่างๆ ระหว่างช่วงปิดเทอม
- สำหรับกลุ่มเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษนั้น ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าวิธีการจัดการศึกษาใดจะเหมาะสมที่สุด ระหว่างการแยกนักเรียนกลุ่มนี้ออกมาเรียนในโรงเรียนพิเศษเพื่อที่ครูจะสามารถให้ความสนใจและจัดการเรียนการสอนที่มีความเฉพาะเหมาะสมกับเด็กลักษณะนี้ หรือจะเป็นโมเดลอย่างของโรงเรียนสาธิตเกษตรซึ่งพยายามให้เด็กกลุ่มนี้ได้เข้าเรียนไปด้วยกันกับเด็กปกติทั่วไปเพื่อให้โอกาสเขาได้ปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นความท้าทายอื่น ๆ ในระบบการศึกษาไทยปัจจุบัน

- นโยบายอุดหนุนต่อหัวเป็นการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพโดยทำให้เกิดการแย่งนักเรียนจากสายอาชีพไปสู่อสายสามัญเพื่อให้ได้งบประมาณมากขึ้น
- ระบบการบริหารจัดการการศึกษาจำเป็นต้องกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง (Decentralize) มากขึ้น ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละท้องถิ่น โดยใช้รูปแบบการกระจายแบบเป็น Node โดยแบ่งตาม Cluster เขตการศึกษาที่มีอยู่แล้ว
- เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา คือต้องทำให้เด็กได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง รู้ว่าตัวเองมีความสนใจในเรื่องใด เพื่อที่สามารถตัดสินใจได้ว่า จะเรียนต่อสาขาวิชาไหน หรือประกอบอาชีพใดตั้งนั้นจริงๆ แล้วการมีความรู้และทักษะนั้นอาจเป็นเพียงแค่อุดของภูเขา น้ำแข็งเท่านั้น สิ่งทีลึกลงไปและเป็นพื้นฐานที่สำคัญคือคุณลักษณะหรือเจตคติของคนทีบอกว่า เขาชอบอะไรและเหมาะกับอะไร ซึ่งเป็นหน้าที่ของภาคการศึกษาที่ต้องดึงศักยภาพของเขาออกมาให้ได้
- ควรให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น จะเป็นการช่วยลดภาระด้านงบประมาณของภาครัฐ อีกทั้งที่ผ่านมามองเห็นว่าภาคเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า ซึ่งหน้าที่ของรัฐควรเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก หรือเข้าไปปิดช่องโหว่ช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลนทรัพยากรเป็นหลัก เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง

การวางแผนกำลังคน

- ปัจจุบันมีความพยายามที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบ Competency-based pay มากขึ้น ผ่านการใช้กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ แต่ยังมีอุปสรรคอยู่เนื่องจากมีหลายหน่วยงานที่ต่างคนต่างมีกรอบคุณวุฒิของตนเอง ตั้งแต่ National Qualification Framework (NQF) ของสภาการศึกษาที่เพิ่งมีการจัดทำซึ่งเป็นการรอบใหญ่ในด้านการวัดสมรรถนะ หรือ Thai Professional Qualification ซึ่งเป็นการวัดทักษะอาชีพที่มีการใช้มาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ยังมีกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TFQ) ของอุดมศึกษา จำเป็นต้องมีการบูรณาการร่วมกัน การมีระบบ National Qualification นี้จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องเด็กไม่เรียนสายอาชีพ เนื่องจากเมื่อจบอาชีพแล้วสามารถใช้คุณวุฒิเทียบเรียนต่อปริญญาได้ทันที ซึ่งจะเป็น Technical University
- การวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวของประเทศจะต้องมีความชัดเจนมากขึ้น แล้วถึงจะสามารถระบุได้ว่าเราต้องการแรงงานแบบไหนทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตัวอย่างเช่น ในภาคเกษตรเราต้องมุ่งไปสู่การทำเกษตรแบบสมัยใหม่ (Modern Agriculture) จึงต้องสนับสนุนให้คนเรียนด้านเทคโนโลยีการเกษตร ขณะที่ในภาคอุตสาหกรรม สภาพัฒนาฯ ได้ระบุอุตสาหกรรมหลักของประเทศ 6 อุตสาหกรรมในแผนยุทธศาสตร์ประเทศ ซึ่งภาคการศึกษาก็ควรผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานเหล่านี้เช่นกัน อย่างไรก็ตามประเทศไทยควรมุ่งเน้นไปสู่

ภาคบริการ เนื่องจากเป็นจุดแข็งของเรามากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยว การโรงแรม การค้าปลีก Modern trade ต่างๆ โดยในภาคการบริการนี้ปัจจุบันก็กำลังประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานเช่นกัน ซึ่งมีบริษัทใหญ่ๆ เช่น CPALL ออกมาแก้ไขปัญหานี้ด้วยตนเองผ่านการทำ MoU ร่วมกับอาชีวะ 50 โรงเรียนทั่วประเทศไทย

- ในฝั่งของนายจ้าง ไม่สามารถขึ้นค่าจ้างให้คนที่จบอาชีวะได้เพราะไม่มีความสามารถในการจ่าย (Ability to Pay) เนื่องจากมีต้นทุนสูงจากการใช้เทคโนโลยีที่ซื้อมาจากประเทศอื่น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ (Restructuring Demand) ไปสู่การเพิ่มมูลค่ามากขึ้นตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ด้วยการคิดค้นผลิตเทคโนโลยีด้วยตนเอง การทำ Branding, Marketing เพื่อให้ธุรกิจมีส่วนต่างของกำไรเพิ่มขึ้น สามารถจ้างงานที่เป็นทักษะสูงและยกระดับค่าจ้างให้แก่แรงงานได้

กรณีการศึกษาดูงานโรงเรียนเพลินพัฒนา

16 กันยายน พ.ศ. 2556

หลักการของโรงเรียน

วิสัยทัศน์โรงเรียนเพลินพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างผู้เรียนให้บรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเองร่วมกัน เพื่อความสุขอย่างยั่งยืนของชีวิตและสังคม

ค่านิยมหลัก เคารพความแตกต่าง ให้เกียรติความเป็นมนุษย์ กล้าคิด กล้าทำ กล้าหาญทางจริยธรรม เพลินกับการให้และการอุทิศ พัฒนาตนด้วยการเรียนรู้อยู่เสมอ

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเข้าเรียนของเพลินพัฒนาพิจารณา

จาก 2 รูปแบบคือ (1)การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ปกครอง (ทั้งครอบครัว) ใช้เวลาครอบครัวละประมาณ 30 นาที เพื่อเป็นการทวนสอบถึงแนวทางของโรงเรียน และความต้องการของผู้ปกครองให้สอดคล้องในแนวทางเดียวกัน และ (2)การพิจารณานักเรียน

แนวทางการพัฒนานักเรียน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ในวัยเตรียมอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลายของเพลินพัฒนา โดยผู้เรียนในทุกระดับชั้นจะเรียนรู้ด้วยกระบวนการและเทคนิควิธีที่หลากหลาย อาทิ Active Learning การเรียนเชิงรุกที่ผู้เรียนต้องลงมือกระทำเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ผลิตความรู้ขึ้นเอง Brain-Based Learning การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติการทำงานและการเรียนรู้ของสมอง Multiple Intelligences (MI) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมปรีชาชาญและความถนัดของนักเรียน Constructive Learning การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นลำดับขั้น และ Comprehensive Learning การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประมวลความรู้แบบองค์รวม เพื่อให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ เหมาะสมกับช่วงวัยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็ก ๆ พัฒนาตนอย่างเปลितเพลินและเติบโตอย่างมีความสุข ถึงพร้อมด้วยทักษะสำคัญ 3 ประการ คือ ทักษะชีวิต (Life Skills) มีคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม สามารถจัดการและดูแลชีวิตของตนเองได้ดี และอยู่ร่วมในสังคมที่หลากหลาย แตกต่างทางความคิดได้อย่างดี พร้อมทั้งจะเผชิญกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตอย่างมีความสุข ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills / Knowledge Skills) มีพื้นฐานความรู้และความสามารถในการเรียนรู้ได้ดี มีศักยภาพในการประยุกต์ใช้และต่อยอดความรู้ได้ตามความสนใจของแต่ละบุคคล และทักษะการทำงาน (Working Skills) มีความสามารถในการจัดการงานของตนได้ดี และมีทักษะที่จำเป็นต่อโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิต

กระบวนการสร้างครูของโรงเรียนเพลินพัฒนา

การนำเอากระบวนการเรียนรู้แบบ Lesson Study เข้ามาปรับใช้เป็นวิถีทางในการพัฒนาครูของ
ช่วงชั้นที่ 1 และ 2

- **Lesson Study** ในบริบทของเพลินพัฒนา หมายถึง การพัฒนาครูโดยให้กลุ่มครูช่วยแนะนำ
กันเอง สาธิตกันเอง ประเมิน (การจัดการเรียนการสอน) กันเอง และช่วยปรับปรุงซึ่งกันและกัน
ภายใต้การจัดการเรียนการสอนที่มีความชัดเจนในแนวทางเดียวกันโดยมีครูพี่เลี้ยง โค้ช หรือ
ผู้เชี่ยวชาญ เวียนเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ และอาศัยข้อมูลจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสังเกต
ร่วมสะท้อน ร่วมประเมิน (การจัดการเรียนการสอน) ร่วมศึกษา และร่วมพัฒนา (วิธีการจัดการ
เรียนการสอนและพัฒนาคุณสมบัติที่สำคัญของครู) เป็นทรัพยากรหลักในการขับเคลื่อน
กระบวนการ โดยที่กระบวนการพัฒนาครูดังกล่าวนี้ดำเนินไปในหน้างานการจัดการเรียนการ
สอนที่กลุ่มครูเหล่านี้ต้องทำจริงเป็นงานประจำ
- การพัฒนาครูด้วย **Lesson Study** นี้จะช่วยให้อุทิศเวลาจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์เปิด
หรือ **Open approach** กล่าวคือ เปิดประตูผู้เรียน และส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้นำความรู้
ความสามารถทั้งหมดที่สะสมอยู่ออกมาใช้อย่างเต็มที่ และขยายศักยภาพออกไปเรื่อยๆ
ตลอดจนส่งเสริมให้มีการใช้ความรู้ความสามารถดังกล่าว เกิดเป็นการสร้างความรู้ของผู้เรียนที่
มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึง จะเห็นได้ว่า Open approach นี้มีหลักการที่
สอดคล้องกันกับ “กระบวนการก้าวพอดี” ที่เป็นวิถีปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน
นั่นเอง
- ก่อนเปิดปีการศึกษา คุณครูแกนนำของช่วงชั้นและคุณครูวิชาการได้ช่วยกันวางกลไก การ
ทำงานให้ครูทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ให้ได้มากที่สุดโดยการจัดตาราง
คาบสอนให้ครูที่สอนในหน่วยวิชาเดียวกันสามารถเข้าร่วมเรียนรู้ในทุกชั้นตอน ตั้งแต่ชั้นก่อน
สอน ระหว่างสอน และหลังสอน ได้แก่
  - ก่อนสอน: เตรียมแผนการเรียนรู้ให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปในสถานการณ์เปิด
  - ระหว่างสอน: ครูเจ้าของชั้นเรียนมองห้องเรียนของตัวเองว่าสามารถจัดให้กระบวนการ
เรียนรู้ที่เกิดขึ้นมีขั้นตอนครบครัน ตั้งแต่ขั้นแนะนำ เปิดประเด็นโจทย์ การแก้ปัญหา
และ/หรือการสร้างสรรค์ นำเสนอความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุป หรือไม่ / ครูผู้เข้า
สังเกตการณ์พบว่าผู้สอนสามารถจัดให้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมีขั้นตอนครบครัน
หรือไม่ อย่างไร
  - หลังสอน: การสะท้อนและใคร่ครวญตนเอง เพื่อประเมินการจัดการเรียนการสอนของ
ตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเอง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านเครื่องมือที่เป็น
แบบสะท้อนตนเอง เทียบประอบกับแผนการเรียนการสอนของคาบนั้นๆ / การสะท้อน
จากมุมมองของผู้นิเทศ และเพื่อนที่เข้าสังเกตการณ์ ที่เป็นไปเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา
ตนเองของกลุ่ม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคุณครูเพลินพัฒนา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคุณครูเพลินพัฒนา บุคลากรครูเพลินพัฒนาทุก ๆ คนจะมีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพขององค์กร และศักยภาพของตนเองไปในทิศทางร่วมกัน คุณครูเพลินพัฒนาจะต้องมี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน อาทิ

- มีทัศนคติเชิงบวกต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายในโรงเรียน มีเจตคติที่ดีต่อเด็ก มีสุขภาพจิตที่ดี สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี มีอัธยาศัยที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี สื่อสารกับผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี สามารถแก้ / ปรับพฤติกรรมขณะที่นักเรียนอยู่ในชั้นเรียนได้ มีความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการทางด้านทักษะการสังเกต ศึกษา และประเมินพัฒนาการของนักเรียน
- มีความเข้าใจในปรัชญาแนวทางการศึกษาของโรงเรียน หลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรแกนกลาง ของกระทรวงศึกษาธิการ การวัด และประเมินผลของนักเรียน สามารถเชื่อมโยงหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน เข้ากับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ
- มีความสามารถในการสอน และจัดการชั้นเรียนได้ดีในระดับหนึ่ง สามารถจัดการเรียนรู้ (ตลอดจนใช้เทคนิค และกลยุทธ์ต่าง ๆ) ให้นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจ บูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ สอดคล้องกับศักยภาพที่แตกต่างกันของนักเรียน ภายในห้องเรียน
- สนับสนุนการเรียนรู้ให้นักเรียนในความรับผิดชอบเข้าใจ และเรียนรู้ตามศักยภาพของนักเรียน ทั้งยังต้องประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริม (หรือแก้ปัญหา) พัฒนาการของนักเรียน พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับนักเรียน หรือ แก้ไขปัญหาในกรณีที่นักเรียนมีคุณลักษณะอันไม่พึงประสงค์
- มีการทำงานเป็นทีมที่ดี มีส่วนร่วมกับทีมงานอย่างเต็มที่ เต็มที่ มีน้ำใจ
- การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้

โรงเรียนเพลินพัฒนาจัดเวลาให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ 40 สัปดาห์ใน 1 ปีการศึกษา (ช่วงชั้นอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 2) โดยได้แบ่งปีการศึกษาออกเป็น 4 ภาค ภาคละ 10 สัปดาห์ ซึ่งมีชื่อภาคและช่วงเวลาเปิด-ปิดภาคดังนี้ภาคที่ 1 ภาคฉันทะ ภาคที่ 2 ภาควิริยะ ภาคที่ 3 ภาคจิตตะ และภาคที่ 4 ภาควิมังสา เพื่อรอบการทำงานของครูและบุคลากรที่สั่งลงจะทำให้ระบบการวิจัยและพัฒนาในการทำงานมีความกระชับ รัดกุม และมีประสิทธิภาพสูงในการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง องค์กร และแผนการทำงานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพัฒนาการของนักเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้

โรงเรียนเพลินพัฒนาตั้งใจออกแบบทุกหน่วยวิชา เพื่อสร้างหนทางให้ผู้เรียนได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และมีพัฒนาการชีวิตที่องงามสมวัย เต็มโตเต็มศักยภาพ มีความสุข รักการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในเนื้อหา และทักษะอย่างยั่งยืน ลึกซึ้งถึงชีวิตจิตใจ สามารถเชื่อมโยงสู่การประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง ทุกๆ หน่วยวิชาจึงต้องสร้างทั้งความรู้ ความคิด ทักษะ และสมรรถภาพต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างเพียงพอ ต่อการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัยได้อย่างถูกต้องดีงาม ตลอดจนคำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างวิชาต่างๆ อย่างเป็นเอกภาพ เพื่อก่อเกิดการพัฒนาแบบพหุปัญญาในมิติที่กว้างขวางขึ้นกับผู้เรียน โดยการเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่การประยุกต์ใช้ในการงาน และในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ โดยมีวิถีชีวิตเพื่อการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการเรียนรู้จากวิถีชีวิตในโรงเรียนเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ ผ่านสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- ในห้องเรียน
- นอกห้องเรียน
- ภาคสนาม เช่น โครงการชื่นใจได้เรียนรู้ ฝึกให้เด็กวิเคราะห์ ชื่นใจ... ได้เรียนรู้ โครงการงาน “ชื่นใจ... ได้เรียนรู้” คือโจทย์ คือเงื่อนไข คือโอกาส ที่ผู้เรียนจะใช้เป็นเครื่องมือเปิดศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมา เมื่อมีโจทย์ที่ทำทาย เครือข่ายจำนวนมหาศาลในสมองจะทำงานอย่างเชื่อมโยงกัน เกิดเป็นการสังเคราะห์ความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนผลิตขึ้นจากความเข้าใจของผู้เรียนเอง แล้วเรียบเรียงออกมาเป็นงานใน 2 ส่วนด้วยกันคือ **แฟ้มการพัฒนาตน (Port'AAR)** และการนำเสนอความเข้าใจในรูปแบบต่าง ๆ หลักการพื้นฐานของโครงการชื่นใจ... ได้เรียนรู้ คือ กระบวนการทำททายให้ผู้เรียนสามารถอธิบายสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ จับต้องหรือเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการที่ต้องอธิบายให้ตัวเองและผู้อื่นเข้าใจอย่างกระจ่างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้นี้ ได้กลายเป็นสถานการณ์ที่ปลูกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกตื่นตัว เกิดแรงพยายามที่จะนำเอาศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ศักยภาพหรือความปรีชาชาญทั้ง 8 ด้านที่ผู้เรียนมีอยู่แตกต่างกันไป จึงเป็นต้นทุนสำคัญในการสร้างปัจจัยของความสำเร็จให้กับงานชื่นใจได้เรียนรู้

การประเมินผลของเพลินพัฒนา

การทดสอบของโรงเรียนเพลินพัฒนาเป็นการทดสอบภายใต้หลักของการสะท้อนเพื่อพัฒนาไม่ใช้การทดสอบในหลักของการคัดเลือก หรือจัดลำดับแข่งขัน ดังนั้นผลการสอบจึงไม่ใช่ตัวตัดสินชะตาชีวิตของนักเรียนว่าดีหรือเลว ฉลาดหรือโง่ หรือว่าใครฉลาดกว่าดีกว่าใครในลำดับใดแต่ผล การสอบ คือภาพสะท้อนพัฒนาการในฐานะคนๆหนึ่ง ซึ่งต้องมีการพิจารณาจากหลายๆด้าน และในแต่ละด้านก็ต้องใช้ตัวบ่งชี้ที่หลากหลายเช่นกัน บริบทของตัวบ่งชี้เหล่านั้นก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกันที่จะช่วยให้เห็นศักยภาพและสมรรถภาพของนักเรียนในกรณีที่แตกต่างกันไป เมื่อทำการประเมินอย่างหลากหลาย

แง่มุม ด้วยหลากหลายวิธีในบริบทที่หลากหลายแล้ว จะเห็นนักเรียนแต่ละคนมีมุมมอง มุมแข็ง มุมแหลม มุมไม่แหลม ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ทั้งครูและ ผู้ปกครองเข้าใจนักเรียนแต่ละคนได้ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนา หรือส่งเสริม หรือช่วยเหลือนักเรียนจะทำได้ง่ายขึ้น

รูปแบบของการประเมินมีหลากหลายลักษณะ เช่น การสังเกตกระบวนการเรียนรู้ การสังเกตปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสังเกตวิธีการทำงาน ความเอาใจใส่ การบริหารเวลา การประเมินจากผลของชิ้นงาน การประเมินจากการนำเสนอผลงาน การประเมินจากการทำงานภาคสนาม การทำโครงการต่าง ๆ การประเมินจากโครงการประมวล สรุป สร้างสรรค์ ทางวิชาการที่ต้องทำทุกสิ้นภาคเรียน(ปีละ 4 ครั้ง) ส่วนการทดสอบก็มี เช่น การทดสอบย่อยที่ทำทุก 2-4 สัปดาห์ การทดสอบใหญ่จากภายใน ซึ่งทำปีละ 2-4 ครั้ง ส่วนการทดสอบจากภายนอกในปัจจุบัน นอกจากทดสอบระดับชาติที่ทำโดยรัฐบาลแล้วยังใช้การทดสอบของสสวท. ในวิชาคณิตศาสตร์ และธรรมชาติศึกษา (วิทยาศาสตร์) การทดสอบ SAT ของช่วงชั้นที่ 2 และ 3 ซึ่งจัดทำโดยมศว. และ การทดสอบทางคณิตศาสตร์ของสถาบันราชภัฏพระนคร ฯลฯ ส่วนนักเรียนบางคนอยากทดลองความสามารถของตัวเองเพิ่มเติมก็มีการส่งนักเรียนไปทดสอบหรือร่วมสนุกในการแข่งขันต่าง ๆ เช่น สสวท.ชุดอัจฉริยะภาพ คณิตศาสตร์ของสมาคมคณิตศาสตร์ การแข่งขันการใช้ภาษาอังกฤษในรายการต่าง ๆ การประกวดโครงการวิทยาศาสตร์ในรายการใหญ่ ๆ การสอบเพชรยอดมงกุฏ ฯลฯ ซึ่งในส่วนนี้เป็นการสมัครใจของแต่ละคนไป

การประเมินทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ถูกจัดวางอยู่ในโครงสร้างเวลาที่มี 4 ภาคเรียน ใน 1 ปีการศึกษา ซึ่งทำให้รอบการประเมินจะละเอียดกว่าโครงสร้างที่ใช้กันอยู่ทั่วไป (2 ภาคเรียน : ปีการศึกษา) ถึง 2 เท่า การประเมินนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนปฏิบัติการของครูด้วย ครูจะใช้ผลบันทึกเหล่านี้ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองและพัฒนาทีมด้วย **ด้วยหลักการ วิธีการ และโครงสร้างเวลาแบบนี้** เชื่อว่าจะสร้างครูที่เรียนรู้และพัฒนาอยู่เสมอ จะสร้างนักเรียนที่เข้าใจตนเอง มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง และเมื่อถึงคราวที่ต้องทำการสอบแข่งขัน นักเรียนก็พร้อมที่จะเผชิญกับการสอบอย่างเต็มที่ โดยไม่เครียด ไม่ถูกครอบงำด้วยความกลัว หรือความกังวล

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์คุณทอง โชติสรยุทธ์
(ผู้อำนวยการ และประธานคณะกรรมการบริหารโรงเรียนเพลินพัฒนา
และกรรมการผู้จัดการ บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด)
16 กันยายน พ.ศ. 2556

การวางยุทธศาสตร์ทางการศึกษา

- ที่ผ่านมามาประเทศไทยขาดการวางยุทธศาสตร์ทางการศึกษาระยะยาว ยุทธศาสตร์ที่ดีควรมีลักษณะ 3 ประการ คือมีผลกระทบที่กว้างขวาง (Impact) เชิงรุก (Aggressive) และสามารถนำไปปฏิบัติได้ไม่ยากจนเกินไป (Simplified) สำหรับนโยบายด้านการศึกษาประเทศไทยมักคิดตามหลังประเทศอื่นๆ ดึงเอาส่วนดี (best practice) ของประเทศต่างๆมาใช้แต่ไม่ได้มีการนำมาปรับให้เหมาะสมกับบริบทของไทยอีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงของแต่ละเรื่องให้เป็นระบบ ขาดการบูรณาการกันอย่างชัดเจน
- ปัจจุบันคณะทำงานปฏิรูปการศึกษาประกอบไปด้วยนักการศึกษามากมาย แต่ขาดนักวางยุทธศาสตร์ หรือผู้ที่ทำงานบุกเบิก และผู้นำการการเปลี่ยนแปลง (change agents) มาช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระทรวงศึกษาไม่เคยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างเวที (platform) ที่ทุกภาคส่วนจะมาแสวงหาทางออก ร่วมกันเช่นการทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น
- ควรมองการแก้ไขปัญหาการศึกษาเป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาประเทศ ซึ่งจะช่วยอธิบายว่าทำไมสังคมจึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นการศึกษาและการทุ่มเทงบประมาณของภาครัฐลงไปที่ภาคการศึกษานั้นถือเป็นการใช้ทรัพยากรที่พึงประโยชน์สูงสุด
- ประเทศสิงคโปร์เป็นกรณีตัวอย่างที่ดีที่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา โดยเบื้องหลังมีทีมของวิศวกร (system engineer) มาเป็นที่ปรึกษาช่วยรัฐมนตรีการศึกษาของสิงคโปร์ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบโดยเน้นที่ “กระบวนการ”(Process) เป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น การเรียนการสอนคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบบาร์โมเดล (Bar Model) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเกิดความคิดรวบยอด และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนสามารถทำโจทย์ปัญหาได้อย่างง่ายและถูกต้อง ข้อดีของการเน้นพัฒนากระบวนการสอน ทำให้ไม่จำเป็นต้องมีครูเก่ง เพราะมีเครื่องมือที่มีมาตรฐานพอโดยที่ทุกคนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- ประเทศไทยควรมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการแสวงหากระบวนการที่ดี (Best Process) และทำการเผยแพร่ตลอดจนพยายามผลักดันอย่างเป็นระบบให้เกิดผลกระทบในทางบวกที่เป็นวงกว้างในระดับประเทศ (Massively Scalable) ภายในเวลาอันรวดเร็ว

การสร้างระบบแรงจูงใจ

- การศึกษาไทยขาดระบบการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งเป็นกลไกการขับเคลื่อนสิ่งที่เราอยากจะทำให้เกิดในปัจจุบันเมื่อมีปัญหาทุกฝ่ายก็ดีแต่จะผลักความผิดให้คนอื่น จึงจำเป็นต้องมีการสร้างกลไกในการรับผิดชอบ(**Accountability**) ยกตัวอย่างปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงาน ภาคการศึกษา ในฐานะของผู้ผลิตแรงงานไม่เคยสนใจว่าบัณฑิตที่จบมาตอบโจทย์ตลาดแรงงานหรือไม่ จนภาคเอกชนต้องเข้ามาจัดการศึกษาเอง นอกจากนี้การขับเคลื่อนที่ความต่อเนื่องสามารถบรรลุเป้าหมายได้นั้นจะต้องมีการติดตามประเมินผลและกำหนดตัวชี้วัดที่ถูกต้อง ที่วัด
- กลไกการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้
  1. ครู - วิทฐานะของครูควรขึ้นกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยตรงไม่ใช่ผลงานทางเอกสารอย่างในปัจจุบัน
  2. ผู้อำนวยการ/ผู้บริหารโรงเรียน - ผลตอบแทนควรขึ้นอยู่กับผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษา ต้องใช้ตัวชี้วัดที่เป็นการปรับปรุงของผลสัมฤทธิ์ จะจูงใจให้ผู้บริหารอยากไปช่วยพัฒนาโรงเรียนเล็กซึ่งยังมีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในระดับต่ำอยู่ในกรณีของรองผู้อำนวยการ อาจมีการจัดทำโครงการที่มีเงื่อนไขผูกการช่วยบ่มเพาะโรงเรียนเล็กไว้กับการเลื่อนตำแหน่ง
- นอกจากนี้ควรสร้างกลไกที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษาและชุมชนสามารถจัดสรรทรัพยากรได้ด้วยตนเองเนื่องจากทุกคนในชุมชนต่างมีความต้องการช่วยเหลือด้านการศึกษา ในขณะที่นักการเมืองก็พร้อมที่จะสนับสนุนเพราะต้องการฐานเสียงอยู่แล้ว ตัวอย่างของโรงเรียนเทศบาลในเมืองของแต่ละจังหวัด ซึ่งมีความสามารถในการระดมทุนและการบริหารจัดการที่ใช้ทรัพยากรของชุมชนและท้องถิ่นเป็นหลักอย่างไรก็ตามยังติดประเด็นปัญหาในเรื่องของครูที่ต้องรอส่งมาจากส่วนกลาง
- ควรยกเลิกกฎกติกาที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูป (**Barrier to Reform**) เช่น ครูจำเป็นต้องมีใบประกอบวิชาชีพ หรือการที่โรงเรียนต้องเปิดเฉพาะวันจันทร์ถึงศุกร์ ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้เราสูญเสียโอกาสในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีผู้ที่มีความรู้ทักษะ ประสบการณ์ที่ยินดีที่จะอาสาให้ความรู้กับเด็กนักเรียนมากมาย เพียงแต่จะต้องเป็นช่วงวันที่พวกเขาหยุดงาน
- อย่างไรก็ตามการสร้างระบบให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างสมบูรณ์นั้นก็มีเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการคือ
  1. ต้องให้ส่งเสริมให้เด็กเรียนโรงเรียนใกล้บ้าน หากเด็กต้องการเข้าโรงเรียนดี ๆ ที่อยู่ไกลบ้านอาจจะออกมาตรการเช่นเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษเพิ่มเติม
  2. ครูควรถูกส่งไปสอนในโรงเรียนใกล้บ้าน เนื่องจากจะช่วยให้มีเวลาให้กับเด็กนักเรียนมากขึ้น ลดปัญหาทางครอบครัวของครู อีกทั้งชุมชนยังสามารถช่วยทำหน้าที่คอย

สอดคล้องดูแลครูไปอีกทางหนึ่งได้ด้วยซึ่งในภาคปฏิบัติอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบอย่างสิ้นเชิงได้เลยในทีเดียว แต่จะต้องมีมาตรการระหว่างกาเปลี่ยนผ่าน เริ่มจากให้ครูแจ้งความจำนงกลับภูมิลำเนา แล้วค่อยพยายามจัดการให้ทุกคนสามารถย้ายได้ภายใน 2 ปี ส่วนช่องโหว่ที่เหลือที่ไม่มีครูไปอยู่ ก็ให้นักศึกษาคูมาทำหน้าที่เดิมเต็มเหมือนกับกรณีระบบบริการสาธารณสุขที่กำหนดให้นักศึกษาแพทย์ต้องไปประจำอยู่พื้นที่ต่างจังหวัดในช่วงเวลาตามกำหนด

- ควรมีการเปิดเผยข้อมูลตัวชี้วัดการประเมินผลแต่ละสถาบันการศึกษาต่อสาธารณชนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับโรงเรียนไปจนถึงมหาวิทยาลัยเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบคุณภาพของแต่ละสถาบันได้ โดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัย ควรมีการจัดอันดับสถาบัน (ranking) โดยอาจจะแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ (Category) ที่มีความหลากหลาย เพื่อที่ทุก ๆ มหาวิทยาลัยจะได้มีที่ยืนของตนเอง เช่น จุฬา ธรรมศาสตร์มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก (World-class University) ส่วนมหิดลอาจเน้นเรื่องการวิจัย (R&D) ในขณะที่มหาวิทยาลัยเน้นเด่นเรื่องการสอนสาขาการสื่อสาร (Communication)

เป้าหมายของการจัดการศึกษา

- หน้าที่ของระบบการศึกษาไทย คือการสร้างคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในขณะเดียวกันต้องทำให้เขาเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการตอบแทนให้กับสังคมด้วย ซึ่งก็คือการเป็นพลเมืองดีของประเทศนั่นเอง
- ปัจจุบันหลักสูตรในโรงเรียนไม่สามารถตอบโจทย์ความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ยกตัวอย่าง วิชาสุขศึกษาอาจมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับโภชนาการ เช่นการดื่มน้ำให้ดื่ม 8 แก้วต่อวัน แต่ไม่ได้สอนว่าดื่มตอนไหนจะให้ประโยชน์อย่างไร เช่นดื่ม 2 แก้วตอนตื่นนอนก่อนการแปรงฟัน เพื่อช่วยการขับถ่าย หรือการกินผักผลไม้ไม่ควรกินก่อนทานอาหารหลักเนื่องจากจะช่วยดูดซับไขมันในอาหาร สิ่งเหล่านี้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและดูแลสุขภาพของเด็กและครอบครัวกลับไม่ได้ถูกบรรจุเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนหากมีการเผยแพร่ความรู้เหล่านี้เป็นระบบจะช่วยลดค่ารักษาพยาบาลซึ่งถือเป็นต้นทุนทางสังคมไปได้มาก แสดงให้เห็นว่าการปรับปรุงเรื่องการศึกษาสามารถช่วยแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของประเทศได้เช่นกัน
- นอกจากนี้ในหลายกรณีมีหลักการที่ดีแต่กระบวนการไม่ถูกต้องทำให้ไม่เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่ต้องการ ยกตัวอย่างเช่น แม้จะโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีการสอนว่ายน้ำ แต่กลับพบว่าเด็กหลายคนแม้จบ ป 6 กลับไม่สามารถว่ายน้ำเป็นทั้งนี้เป็นเพราะทักษะการว่ายน้ำนั้นต้องอาศัยการฝึกที่มีความถี่ กล่าวคือต้องว่ายติดต่อกันทุกวันในช่วงแรก ในขณะที่โรงเรียนทั่วไปจะจัดการเรียนการสอนเป็นแบบสัปดาห์ละครั้ง ซึ่งถือเป็นข้อแตกต่างระหว่างโรงเรียนทั่วไปและโรงเรียนทางเลือก กล่าวคือ โรงเรียนทางเลือกจะมีการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นมากกว่า

แต่ท้ายสุดแล้วได้ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการตามที่กระทรวงศึกษากำหนดและสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

STEM Education

- เป้าหมายของ STEM education ไม่ควรจำกัดอยู่แต่เรื่องของการสร้างนวัตกรรม และคงไม่จำเป็นต้องเน้นแต่เฉพาะสายวิทยาศาสตร์ เราควรมองว่า**STEM** ควรทำหน้าที่เป็น**อีกเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยเพิ่ม productivity ให้คนไทย**ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดก็ตามจะต้องมีความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานของตนเอง
- การจัดการเรียนการสอน STEM นั้นจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก โดยนอกเหนือจากการฝึกการคิดวิเคราะห์ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) อีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญแต่สังคมไทยยังไม่มีใครพูดถึงเท่าไรนั่นคือ**ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ (Systemic Thinking)**โดยสามารถฝึกให้เด็กมีทักษะนี้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-based Learning) ซึ่งมุ่งการใช้ปัญหาจริงหรือการจำลองสถานการณ์เป็นตัวเริ่มต้นเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ จากนั้นค่อยนำประเด็นจากปัญหาไปสู่การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อเรียนรู้เพิ่มขึ้น และสร้างความเข้าใจกลไกของตัวปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหา ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักนี้ ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องที่กำลังจะศึกษาน้อย หรือไม่มีเลย แต่เมื่อผ่านกระบวนการการเรียนการสอนนี้แล้ว ผู้เรียนจะได้ความรู้เหล่านั้นจากการสืบค้นเอง และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ช่วยส่งเสริมให้เด็กคิดวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และเป็นระบบ โดยมีครูคอยให้การสนับสนุน (Facilitate) เรียนไปพร้อมกับนักเรียน โดยไม่จำเป็นต้องมีคำตอบแต่หน้าที่สำคัญคือการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กมีความรู้สึกรักในสิ่งที่ตนกำลังเรียน

กรณีการศึกษาฐานสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
วันที่ 17 กันยายน 2556

ภาพรวมของสถาบัน

สถาบันการศึกษาในเครือปัญญาภิวัฒน์ ประกอบไปด้วย 1) วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ (Panyapiwat Technological College) เปิดสอนระดับปวช.และ 2) สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (Panyapiwat Institute of Management: PIM) ระดับปริญญาตรี โท และเอก รวมทั้งยังมีหน่วยการเรียนรู้ 20 แห่ง จัดการเรียนการสอนทางไกล และเครือข่ายอาชีวศึกษาเอกชน 50 แห่ง เน้นการเรียนการสอนทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริง (Work-based Learning) และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม โดยมีลักษณะของบัณฑิตที่พึงปรารถนา คือ เรียนเป็น คิดเป็น ทำงานเป็น รักความถูกต้อง และเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร

วิสัยทัศน์

มีความมุ่งมั่นสู่สถาบันอุดมศึกษาชั้นนำด้านธุรกิจค้าปลีก การบริหารจัดการ และเทคโนโลยีในภูมิภาคเอเชีย ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการสร้างสรรค์นวัตกรรม

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
2. ผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ อันก่อให้เกิดองค์ความรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาองค์กร สังคม และประเทศชาติ
3. จัดบริการวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อสถานประกอบการ ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ
4. อนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติอื่น
5. เสริมสร้างสมรรถนะ องค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน และมีความสุขในการทำงาน

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์

รศ. ดร.สมภพ มานะรังสรรค์

อธิการบดี สถาบันการจัดการปัญญาภิวัตน์ (Panyapiwat Institute of Management: PIM)

วันที่ 17 กันยายน 2556

แนวโน้มของ Corporate University ในอนาคต

Corporate University ในอนาคตน่าจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากการเรียนการสอนแบบ Lecture-based ในห้องเรียนจะถูกท้าทายและแทนที่ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดรูปแบบการเรียน online (E-Education) สถาบันการศึกษาต่างๆ จะถูกลดความสำคัญลง โดยเฉพาะวิชาในสายสังคมศาสตร์ที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องมือ/อุปกรณ์เฉพาะทางดังเช่นในวิชาสายวิทยาศาสตร์ ดังนั้นมหาวิทยาลัยเองก็ต้องพยายามสร้างจุดแข็งโดยการสร้างความแตกต่าง (Differentiate) ของตนเองให้ได้ และ Corporate University ก็สามารถตอบโจทย์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เพราะเน้น Work-based Learning มีการเรียนควบคู่ไปกับการฝึกงาน และการสร้างเครือข่าย (Networking) ในการสร้างบุคลากร การแลกเปลี่ยนความรู้กับภาคธุรกิจ การฝึกงาน ตลอดจนการวิจัย ยิ่งไปกว่านั้น Corporate University ก็สามารถตอบโจทย์ของการสร้างคนเพื่อรองรับโลกาภิวัตน์ได้อีกด้วย นั่นคือ ต้องบ่มเพาะให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ได้ และนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานเป็น

การบริหารจัดการ Corporate University

ขั้นตอนของการจัดตั้ง Corporate University มีด้วยกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. Training Center
2. Training Center and Development
3. Credit Granting
4. Degree Granting

ทั้งนี้ Corporate University ในปัจจุบันก็ยังคงมีข้อจำกัดในด้านต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น การที่ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐทำให้ต้องหาแหล่งเงินเอง การต้องยึดหลักสูตรกลางตามที่สกอ. กำหนดอาจทำให้ไม่สามารถปรับหลักสูตรได้ตามที่ต้องการทั้งหมด รวมถึงการมีกฎระเบียบข้อบังคับปลีกย่อยมากมาย เช่น ต้องมีที่ดินไม่น้อยกว่า 100 ไร่จึงจะสามารถจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยได้

PIM

- เป้าหมายของ PIM ก็คือการสร้าง “Moral Education” ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในอนาคต บัณฑิตต้องมีจริยธรรมในการทำงาน ไม่เอาัดเอาเปรียบสังคม มีค่านิยมที่เห็นการทำงานเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ไม่ใช่เห็นการทำงานเป็นเสมือนการถูกบังคับ
- PIM ใช้ “DJT Model” (Deutsche – Japan – Thailand Business Model) ในการดำเนินงานจัดการศึกษา นั่นคือ เยอรมนีโดดเด่นด้านการฝึกบุคลากรทางการศึกษาควบคู่ไปกับการปฏิบัติงาน (Work-based learning) เป็นผู้คิดค้นนวัตกรรม (Innovation) เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบการ (Productivity & Perfectionism) ขณะที่ญี่ปุ่นเป็นเจ้าตลาด (Marketability) เป็นชาติแห่งข้อมูลข่าวสาร (Information) และเทคโนโลยี (Technology) ส่วนไทยเก่งในเรื่องการสร้างสรรค์ (Creativity) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) เรียบง่ายและสบายๆ (Relaxation)
- PIM เน้นการสร้าง “TSR” (Teacher – Student Relationship) เพื่อคอยติดตามดูแลและให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ เนื่องจากนักเรียนมักมีปัญหาในการแบ่งเวลา จากตารางการเรียนการสอนที่ค่อนข้างหนัก เน้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เรียนทุกวันตั้งแต่จันทร์ – อาทิตย์ หยุดแค่วันอังคาร และไม่มีปิดเทอม
- การจัดการศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรให้กับบริษัทโดยตรงนั้นนอกจากจะช่วยตอบโจทย์ความต้องการในเชิงธุรกิจได้แล้ว ยังสามารถตอบโจทย์การบริหารจัดการบุคลากรผ่านการสร้าง Corporate Loyalty ได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากการรักษาผู้มีความสามารถไว้ในองค์กรก็เป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญในปัจจุบันจึงต้องพยายามสร้าง Corporate Loyalty ควบคู่ไปกับการแสดงให้เห็นว่าบริษัทมีเส้นทางอาชีพ (Career Path) ที่มีนंबरรองรับอยู่ และมีการส่งเสริมการพัฒนาตนเองของพนักงานอย่างต่อเนื่อง
- สถาบันการศึกษาในเครือปัญญาวิวัฒน์นับได้ว่าเป็นการช่วยเหลือสังคมอย่างหนึ่งของบริษัท ผ่านการช่วยเพิ่มการเข้าถึงการศึกษา เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัดและเป็นผู้ด้อยโอกาส จากการที่สถาบันใช้หลักการรับสมัครแบบเชิงรุก เข้าไปในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ และให้ทุนการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถ
- Corporate University สามารถช่วยกระตุ้นให้เกิด R&D ที่มากขึ้นได้ จากการมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาควิชาการ เช่น
  - ด้านวิศวกรรมศาสตร์ มีการเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และมีแผนจะสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศเยอรมัน
  - ด้านนวัตกรรมจัดการเกษตร มีการเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ GISDA

การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย

ปัญหาสำคัญ

- การจัดสรรแรงงานและการทำงาน (Division of Labor and Work) ยังมีความบิดเบือนไม่เป็นไปตามกลไกตลาด โดยมีอุปสรรคสำคัญคือค่านิยมของคนในสังคม เช่น การเรียนอาชีวศึกษาจะถูกมองว่ามีศักดิ์ศรีสู้การเรียนปริญญาตรีไม่ได้ ในขณะที่ตลาดแรงงานกลับขาดบุคลากรระดับปฏิบัติการในแทบทุกอุตสาหกรรม
- การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทย โดยเฉพาะในภาคเอกชน ต้องประสบกับปัญหาทั้งในด้านอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของประเทศโดยในด้านอุปสงค์ตลาดแรงงาน มีปัญหา คือการผลิตบัณฑิตที่ยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ว่าจ้าง ในขณะที่ปัญหาด้านอุปทานมาจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร อัตราการเกิดลดต่ำลง ทำให้มีจำนวนเด็กและเยาวชนที่ลดลง และจะส่งผลต่อจำนวนผู้เข้าศึกษาในอนาคต

แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย

- ต้องมีการปรับตัว สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีกำลังการผลิต (Productivity) และประสิทธิภาพ (Efficiency) สูง เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคการผลิต (Production-based Economy) ไปสู่การพึ่งพาภาคบริการ (Service-based Economy)
- หลักสูตรในมหาวิทยาลัยอาจต้องเน้นการลงมือปฏิบัติจริงมากขึ้น แต่อาจมีปัญหาค่าตอบแทนต่ำสำหรับตำแหน่งงานเพื่อรองรับ
- ระบบการศึกษาของประเทศไทยต้องมุ่งเน้นสร้างจริยธรรมและทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน (Work Ethics) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการทำงาน มีความตระหนักว่าการทำงานคือสิ่งถูกต้องดีงาม และต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบกันไปด้วย
- ตัวอย่างของ Best Practices ในด้านการศึกษา ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และเยอรมนี

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์

คุณมิชชัย วีระไวทยะ

วันอังคารที่ 17 กันยายน 2556

ภาพรวมการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย

กรอบการพัฒนา

- กรอบกฎหมายตามรัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติการพัฒนาการศึกษาไว้ แต่ไม่ได้มีการนำมาสู่การปฏิบัติ
- ที่ผ่านมามีการพัฒนาเป็นไปแบบแยกส่วน ควรมีการปฏิวัติการศึกษาควบคู่ไปกับการจัดความยากจน
- ควรให้โรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคนในชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมา มีการใช้โครงสร้างพื้นฐาน บุคลากรและทรัพยากรของโรงเรียนยังไม่คุ้มค่า ทั้งที่มีศักยภาพมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นจุดพัฒนาสังคมที่ตอบสนองทุกคนในชุมชน
- ระบบการศึกษาไทยที่ผ่านมา เป็นการทำลายชนบท การพัฒนาที่รวมศูนย์ หรือการมีสถาบันการศึกษากระจุกตัวอยู่ในส่วนกลางทำให้เด็กคนจากต่างจังหวัดเข้ามาเรียน และทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ไม่กลับไปถิ่นฐานภูมิลำเนา
- ควรเน้นการสอนคนให้เป็นคนดี ซึ่งคนดี สอนให้เก่งได้

รูปแบบการบริหารจัดการ

- ตัวอย่างประสบการณ์ต่างประเทศหลายแห่ง กระทรวงศึกษาธิการของประเทศอื่นๆ มีบทบาทหน้าที่เฉพาะ เน้นหน้าที่หลักในการพัฒนาหลักสูตรและครู ฉะนั้น กระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทยควรลดขนาดลงมา และให้ภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะเอกชนเข้ามามีบทบาท
- ควรมีการแปรรูป (privatization) หรือให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ขณะที่ทางภาครัฐหรือกระทรวงศึกษาธิการควรลดบทบาทหน้าที่ลง
- ควรดึงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มาก ปรับรูปแบบการบริหารจัดการเป็นแบบใหม่ (New Business Model) โดยการสร้างแรงจูงใจ (Incentive) ให้ภาคเอกชน ดังนั้นในอนาคต รัฐควรประกาศเชื่อเชิญให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระและเพิ่มบริการที่สำคัญ เช่น โครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อยกระดับชุมชน โดยให้สามารถนำค่าใช้จ่ายในโครงการไปหักลดหย่อนภาษีในอัตราที่เหมาะสมกว่าปัจจุบัน
- ตัวอย่างการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชน เช่น แทนที่ภาคเอกชนจะบริจาค หรือการทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) กระจัด

กระจายทั่วไป ควรดึงให้ภาคเอกชนมาทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการศึกษาให้เกิดผล โดยให้เอกชนในแต่ละจังหวัดรวมกลุ่ม และร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาโรงเรียนหรือสถานศึกษาในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการใช้เงินเพื่อกิจกรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) จัดอบรมครูทุกคน ทุกโรงเรียนในระยะยาวต่อเนื่องให้มีการสอนแบบสมัยใหม่ 2) นำพนักงานของบริษัทตนไปช่วยสอนเสริม 3) ให้บริษัทว่าจ้างครูใหม่ เป็นพนักงานของบริษัทตน รับเงินเดือนในระดับเดียวกับพนักงานของบริษัทตน แต่เป็นฝ่าย CSR ที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนโรงเรียนต่างๆ การพัฒนาในลักษณะเช่นนี้จะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน ชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนโดยภาคธุรกิจเอกชน

ตัวอย่างที่น่าสนใจในการทำธุรกิจเพื่อมาดูแลสังคมก็คือ การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษาหรือที่เรียกว่า BREAD (Business for Rural Education and Development) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งคุณมีชัยเป็นประธานและผู้ก่อตั้งบริษัท ธุรกิจเพื่อพัฒนาการศึกษาและชนบท จำกัด ขึ้นมาเพื่อหารายได้จากกิจการดำเนินธุรกิจไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนในชนบทให้ดีขึ้น การดำเนินการมีลักษณะ Social Enterprise โดยดำเนินธุรกิจและผลกำไรจะถูกนำกลับไปเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา

BREAD เป็นโครงการที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2552 มีภารกิจหารายได้ในเชิงธุรกิจ เพื่อใช้ในองค์กรสาธารณประโยชน์ในเครือข่าย โดยจะนำผลกำไรที่ได้ทั้งหมดหลังหักสำรองและขยายธุรกิจแล้วไปใช้ในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ด้านการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท โดยมีพันธสัญญาว่าจะดำเนินธุรกิจอย่างโปร่งใส มีคุณธรรม จริยธรรม มีจุดยืนชัดเจนในการช่วยเหลือสังคม และพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานเทียบเท่าองค์กรธุรกิจเอกชนชั้นนำ

มูลนิธิมีชัย วีระไวทยะดำเนินโครงการ School-BIRD หรือ School-BIRD : School-Based Integrated Rural Development ขึ้นมาเพื่อ ปฏิวัติโรงเรียนในชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิต

การเรียนการสอน การเรียนรู้

- ภาพรวมในปัจจุบันการเรียนการสอนของไทย ยังเน้นท่องจำ ไม่ได้เน้นการคิดวิเคราะห์
- โรงเรียนหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จยังไม่ได้มีการขยายผลเท่าที่ควร อาทิ กลุ่มโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยต่างๆ ควรขยายสาขา หรือเป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนอื่นๆ เพื่อขยายคุณภาพการศึกษาของประเทศ

- การเรียนการสอนในปัจจุบันยังเป็นการสร้างคนสำหรับยุคก่อน ยังไม่พร้อมสำหรับโลกอนาคต
- การเรียนการสอนที่ผ่านมา เน้นแต่ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว ควรมีการมุ่งเน้นทักษะชีวิต และเสริมทักษะการประกอบอาชีพหรือการประกอบธุรกิจให้นักเรียนด้วย เนื่องจากแรงงานของประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้นที่มีนายจ้าง ขณะที่อีกร้อยละ 70 ไม่มีนายจ้าง ประกอบอาชีพอิสระ ในขณะที่การเรียนการสอนไม่ได้สอนทักษะในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจเบื้องต้นให้กับนักเรียน

กรณีโรงเรียนมีชัยพัฒนา

โรงเรียนมีชัยพัฒนา ภายใต้การก่อตั้งและการดูแลของ คุณมีชัย วีระไวทยะโรงเรียนมีชื่อเสียงว่าโรงเรียนไม่ไผ่ เพราะอาคารส่วนใหญ่ภายในโรงเรียนสร้างจากไม้ไผ่

โรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนาหรือ “โรงเรียนไม้ไผ่” มีบทบาทเป็น

- ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับชุมชน ทุกคนมีส่วนร่วมและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่น ทักษะการเกษตร, ทักษะธุรกิจ และทักษะการประกอบอาชีพอื่นๆ
- ศูนย์กลางสนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพและเพิ่มรายได้ สำหรับนักเรียนและครอบครัว
- ศูนย์พัฒนาและอบรมครูเพื่อเพิ่มความ รู้และศักยภาพของครูในชุมชน

จุดเห็นโรงเรียนมีชัยพัฒนา โรงเรียนเน้นสอนเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มุ่งหวังสร้างคนดี นักพัฒนา มีจิตสาธารณะ

แนวคิดคุณมีชัย คือ เห็นพัฒนาการศึกษา ควบคู่ไปกับการขจัดความยากจน ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทุกคนในชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมในทางปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ที่โรงเรียนนี้เน้นความดี สอนทักษะชีวิต สอนทักษะการประกอบธุรกิจ เช่น สอนให้นักเรียนปลูกมะนาวนอกฤดู เพาะเห็ด ปลูกผักในถุง สร้างรายได้ นำไปทำกับตู้ปิ้งครอกรายได้แก่จันได้

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนนี้ไม่เก็บค่าเล่าเรียนจากเด็กนักเรียน แต่ให้เด็กจ่ายด้วยการทำความดี สิ่งที่เขาเหล่านั้นสามารถทำได้ ตัวอย่าง ทำได้ง่ายๆ ปลูกต้นไม้ 400 ต้น แม้จะก่อตั้งมาเพียงประมาณ 5 ปี แต่ดูพัฒนามาก ต้นไม้โต ร่มรื่น โรงเรียนเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการปลูกต้นไม้และปลูกผักจำนวนมาก ทั้งจากการปลูกของนักเรียน ผู้ปกครอง รวมทั้งความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน

ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนไม่เก็บค่าเล่าเรียน โรงเรียนมีแหล่งทุนด้วย Social Enterprise

ตัวอย่างในการทำธุรกิจเพื่อมาดูแลสังคมก็คือ การทำโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา หรือ BREAD (Business for Rural Education and Development) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท อ.มีชัย จัดตั้งขึ้นมาเพื่อหารายได้จากการดำเนินธุรกิจไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนในชนบทให้ดีขึ้น

การบริหารงานของโรงเรียน ที่มงานโรงเรียนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มการศึกษา เหมือนโรงเรียนอื่นๆ แต่โรงเรียนนี้เพิ่มอีก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม กับกลุ่มการพัฒนา กลุ่มพัฒนา น่าสนใจมาก กลุ่มนี้เข้าไปร่วมกับชุมชนและโรงเรียนอื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เปลี่ยนวัดให้เชื่อมโยงกับโรงเรียนโดยมุ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ให้วัดเป็นเรื่องน่าเศร้า แต่กลายเป็นที่เรียนรู้ของชุมชน

จุดแข็งที่สำคัญของโรงเรียนประการหนึ่ง คือคุณมีชัย ที่เชื่อมโยงการพัฒนา Global-Local ได้ดี ดึงธุรกิจต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมมาก ทั้ง Ikea, Microsoft และอื่นๆ รวมทั้งไม่ปฏิเสธกลไกตลาด แต่ปรับปรุงเป็น Social enterprise ที่ยั่งยืนและมีศักดิ์ศรีว่าการคอยรับทุนตามปกติ

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาความยากจนของคุณมีชัย คือการมองว่าคนยากจน ส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่ทำการเกษตร เป็น "นักธุรกิจขนาดเล็ก"โดยนักธุรกิจกลุ่มนี้ขาด 2 อย่างคือ ทักษะและความรู้ในการทำธุรกิจ และการเข้าถึงสินเชื่อ การแก้ปัญหาจึงมุ่งไปที่การแก้ 2 ปัญหานี้

ตัวอย่างเรื่องการส่งเสริมมะนาวนอกฤดูที่ทำให้ชาวบ้านดูเป็นตัวอย่างว่ามะนาวนอกฤดูมีราคาสูงเพราะอุปทาน (supply) ในตลาดน้อย มีวิธีหาลอกต้นมะนาวให้ออกลูกในฤดูแล้งได้ ด้วยองค์ความรู้ที่ไม่ยากนัก แต่การไปบอกไปสอนเฉยๆ ไม่ได้ผล ต้องทำเป็นตัวอย่าง โดยทำให้เห็นว่าทำได้จริงและมีรายได้ดีขึ้น

ส่วนในด้านสินเชื่อใช้แนวคิด Microfinance โดยให้ชาวบ้านร่วมกันออกกฎกันเอง ใช้ peer pressure ซึ่งหากชุมชนเข้มแข็งก็จะประสบความสำเร็จดี

โรงเรียนเน้นการเรียนการสอนที่ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง ตัวอย่างเช่น คิดโครงการที่สนใจศึกษาเองในวิชาที่บูรณาการโครงการงาน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อาทิ นักเรียนเป็นคนคัดเลือกครู รุ่นพี่เลือกรุ่นน้องเข้าเรียน เป็นกรรมการบริหารโรงเรียน ออกแบบชุดฟอร์มนักเรียนเอง ฯลฯ

สำหรับด้านมาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมีชัยพัฒนา ที่นี่ เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ เทียบเท่ากับ โรงเรียนนานาชาติที่บริหารโดยเอกชน

โรงเรียนมีชัยพัฒนา ใช้หลักสูตรกลางปกติของประเทศ โดยปรับการเรียนการสอนให้เด็กคิดเป็น จุดเด่นคือเสริม 2 ทักษะที่สำคัญคือ ทักษะชีวิต และทักษะทางธุรกิจ

โรงเรียนมีโครงการหลายสิบโครงการของโรงเรียนที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

- โครงการสานฝัน ให้เด็กที่ฝันอยากประกอบอาชีพต่างๆ ได้มีโอกาสไปฝึกที่ทำงานจริง ตั้งแต่ 1 เช่น เด็กที่อยากเป็นหมอ ส่งไปที่สมิติเวช อยากทำงานโรงแรม ส่งไปบายนทรี เด็กบางคนไปเห็นบรรยากาศจริง ก็ารู้ตัวว่าชอบหรือไม่ชอบ ทำให้กระบวนการค้นพบตนเองทำได้เร็วมากขึ้น
- โครงการให้เด็กช่วยกันคัดเลือกผู้ไ้ทุน โดยเมื่อทุนน้อยกว่าผู้สมัคร เด็กๆ จะช่วยกันไปสัมภาษณ์และเยี่ยมบ้านผู้สมัคร เพื่อคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่ร่วมกันกำหนดขึ้น
- โครงการเรียนรู้เกี่ยวกับคนพิการ เด็กๆ นั่งรถเข็นแล้วใช้ชีวิตดู ทำให้เข้าใจและร่วมกันปรับสถานที่โรงเรียนให้เอื้อต่อคนพิการ

กรณีการศึกษาฐานโรงเรียนบ้านหนองทองลุ่ม

School-BIRD (School-Based Integrated Rural Development)

ดำเนินการโดยมูลนิธิชัยวิระไวทยะ

โครงการ School-BIRD มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและปฏิรูปด้านการศึกษา สร้างโรงเรียนในชุมชนให้เป็นแหล่งพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นำกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียนและชุมชน เข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน และสามารถผลิตประชากรที่มีคุณภาพเข้ามาเป็นผู้ขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการพัฒนาต่อไปข้างหน้า

โรงเรียนบ้านหนองทองลุ่มเป็นโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการกับ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (Population and Community Development Association [PDA] เพื่อเป็นพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน โดยทางโรงเรียนได้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาตรฐานส่วนกลางตั้งอยู่ในพื้นที่ทั้งหมด 19 ไร่ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 360 คน จากหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน มีคุณครูผู้สอนจำนวน 22 คน ส่วนใหญ่เป็นศิษย์เก่าที่เคยศึกษาที่โรงเรียนบ้านหนองทองลุ่ม

โรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากประสบการณ์ของคุณครูผู้สอนพบว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กในชุมชนบ้านหนองทองลุ่ม ที่มีฐานะยากจน อาศัยอยู่กับตายายหรือปู่ย่า เพราะบิดามารดา ต้องเข้าไปทำงานตามเมืองใหญ่ๆ เด็กนักเรียนของโรงเรียนบางคนจึงต้องช่วยครอบครัวทำงานประกอบอาชีพ โดยจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก วัตถุประสงค์หลักของการร่วมมือกับ PDA นั้น ทางโรงเรียนและมูลนิธิต้องการให้โรงเรียนบ้านหนองทองลุ่มเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ให้เด็กในชุมชนได้มีโอกาสเรียนหนังสือ และเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิรูประบบการศึกษาโดยมีหลักสูตรเสริมตามโครงการ School-BIRD ทำให้โรงเรียนบ้านหนองทองลุ่มมีความแตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ คือ

- นักเรียนได้มีทักษะเรื่องการประกอบธุรกิจภายในครัวเรือน การทำการเกษตรแบบพอเพียงและการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด โดยให้โรงเรียนเป็นอีกหนึ่งศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการทำการเกษตรเพื่อการประกอบธุรกิจ ที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและครอบครัวได้ เช่น การปลูกผักสวนครัวในถุงปุ๋ย การปลูกมะนาวนอกฤดูกลางแจ้ง เป็นต้น ซึ่งประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนดังกล่าวนอกจากจะเป็นการฝึกกระบวนการคิดและการบริหารงานภายในโรงเรียนแล้ว ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักความรับผิดชอบ ในโครงการต่างๆที่ทำอยู่
- โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนซึ่งผู้ประกอบการมีโอกาสเข้ามาเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนและพัฒนาแนวความคิดประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน
- โรงเรียนบ้านหนองทองลุ่มได้นำวิทยุพุทธศาสนามาเป็นคำสอนและเป็นวิธีการอยู่ร่วมกันของนักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่ยังเด็ก เช่น ในวันอังคารของทุกสัปดาห์ทาง

โรงเรียนกำหนดให้วันดังกล่าวเป็นวันพระประจำสัปดาห์ โรงเรียนจะให้เด็ก ๆ ใส่ชุดขาวมาโรงเรียน มีการสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำทุกวันและมีวิชาที่เรียนกับพระอาจารย์ที่นิมนต์มาสอนเป็นประจำทุกสัปดาห์ กิจกรรมวิถีพุทธนอกจากมุ่งหวังปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมแล้วยังปลูกฝังความรักในพระพุทธศาสนา ความรักในศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นตนเอง เพราะทางโรงเรียนจะให้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในวันสำคัญประจำท้องถิ่น ปลูกฝังค่านิยมความรักในเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างให้นักเรียนเห็นความสำคัญชุมชน

- โรงเรียนบ้านหนองทองลี้มีโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ของโรงเรียนคือ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสและให้นักเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างครบถ้วน จึงต้องมีโครงการการเยี่ยมบ้านให้ครูออกไปพบครอบครัวของนักเรียน และพูดคุยกับครอบครัวของนักเรียนเป็นการกระตุ้นให้ครอบครัวและชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา และให้ครูผู้ได้ทำการสำรวจฐานะสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว และสถานภาพของนักเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นทุนการศึกษา หรือคำแนะนำด้านการเรียน หากนักเรียนต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย
- ในความร่วมมือกับ PDA ทำให้โรงเรียนบ้านหนองทองลี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆที่ร่วมกับ PDA ในโครงการ School-BIRD ไม่ว่าจะเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและภาคเอกชน เช่น CIDA, IKEA รวมถึงหน่วยงานด้านการศึกษาคือสำนักงานพัฒนาประชากรของมหาวิทยาลัยมหิดล เข้ามาศึกษาตรวจสอบกระบวนการและความก้าวหน้าของโครงการภายในชุมชนและโรงเรียน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งทำให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว โดยมี PDA เป็นผู้ติดต่อประสานงานและเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องการติดต่อและหาเครือข่ายเพื่อขยายโอกาสให้กับโรงเรียน ได้พัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการ School-BIRD
- ครูอาจารย์ได้รับการสนับสนุนและคัดเลือกเพื่อเข้าอบรมพัฒนาการสอน ซึ่งทำให้ครูได้เรียนรู้วิธีการสอน การวางแผนการสอน และ ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนแบบใหม่จากประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นโครงการที่ SIFA ได้เข้ามาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบใหม่ฝึกให้ครูคิดและหาวิธีการสอนที่ทำให้นักเรียนมีความสนุกในการเรียนและต่อยอดให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดหาคำตอบและตั้งคำถามด้วยตนเอง ซึ่งในการอบรมจากทาง SIF นั้นแตกต่างจากการอบรมของส่วนกลางหรือจากกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นการอบรมแบบนั่งเรียนทั้งวัน และสอนแต่ในภาคทฤษฎี

ข้อเสนอแนะและความเห็นแลเปลี่ยนจากคุณครูทั้ง 2 ท่านต่อระบบการเรียนการสอน

สิ่งที่ได้จากการอบรมร่วมกับ SIF

- ในการเรียนการสอนครูต้อง Active อยู่เสมอเพื่อให้เด็กนักเรียนรู้สึกสนุกและเป็นการกระตุ้นเด็ก ๆ ให้สนใจเรียนรู้ ไม่มัวง่วนในชั้นเรียนและพยายามคิดหาคำตอบร่วมไปกับแบบฝึกหัดในห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็นทดลองหรือวิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจจากนักเรียนภายในชั้น

- ครูควรมีแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนหรือพัฒนาทักษะครู ซึ่งสามารถค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอนหรือแนวทางในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนักเรียนภายในชั้นหรือวิธีการสอนใหม่ๆให้เด็กได้มีส่วนร่วมและสามารถกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจบทเรียน
- ในการอบรมครูควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการสอน ซึ่งครูต้องมีการเตรียมตัวก่อนที่จะเข้าสอนทุกครั้งเพื่อให้การเรียนในแต่ละวันไม่น่าเบื่อ และทำให้เด็กได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในห้องเรียนอย่างสนุกสนาน
- การสังเกตการสอน ในการสังเกตการสอนของครูท่านอื่นๆเป็นการศึกษาวิธีการสอนใหม่ๆที่อาจนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาของตนเอง และร่วมพูดคุยกันเพื่อแลกเปลี่ยนวิธีการสอนและหาแนวทางในการวางแผนการสอนให้กับนักเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กให้เหมาะสมกับช่วงวัยและทำให้เด็กนักเรียนกลายเป็นผู้สนใจใฝ่รู้อย่างจริงจัง
- การให้นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆมา Work shop ครูเพื่อพัฒนาความรู้ตามเนื้อหาวิชาและประเมินความรู้ของครูให้มีชุดความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาที่ตนสอนอย่างแท้จริง

บทสะท้อนปัญหาของระบบการศึกษาไทย

- ครูทำงานในหลายหน้าที่
ครูในระบบการศึกษาไทยต้องทำงานเอกสารและเตรียมการสอนไปด้วยทำให้ครูไม่มีเวลาในการวางแผนการสอน รูปแบบการสอนจึงเป็นแบบการป้อนซึ่งนอกจากจะไม่สามารถเรียกความสนใจจากนักเรียนในชั้นได้แล้ว ยังทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียนและไม่เห็นความสำคัญของการเรียน ซึ่งภาระงานที่มากมายนี้ ทำให้คุณครูไม่ได้รับการพัฒนาในเรื่องการสอนและไม่มีเวลาในการให้ความสนใจกับเด็กอย่างเต็มที่
- การอบรมจากภาครัฐไม่ตอบโจทย์ปัญหาการสอน
การอบรมการสอนของรัฐน่าเบื่อและไม่ตอบโจทย์ปัญหาการเรียนการสอนของคุณในปัจจุบัน คือไม่มีวิธีการใหม่ๆหรือแนวทางใหม่ในการสอนให้กับครู แต่ให้ครูไปนั่งฟังบรรยายซึ่งไม่มีการปฏิบัติจริงครูจึงไม่สามารถนำมาปฏิบัติจริงในชั้นเรียนได้
- ครูไม่ตรงสาขาวิชาที่จบ
ในการคัดบุคลากรมาเป็นครูมักไม่ตรงกับวิชาที่สอนในชั้นเรียน และครูหนึ่งคนต้องสอนหลายวิชาเพราะจำนวนชั้นเรียนที่มากทำให้มีครูไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ทำให้ดูแลนักเรียนได้ไม่ทั่วถึง

กรณีการศึกษาฐานสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด

เป็นสหกรณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการเข้ามาพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานของมูลนิธิมิชชั่น ในโครงการ C-BIRD Community Based Integrate Rural Development เป็นโครงการพัฒนาชนบทที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแคนาดา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก Canadian International Development Agency (CIDA) ทำให้ภายในชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มการเรียนรู้ต่างๆ การเป็นกลุ่มที่ทำรายได้ให้กับชุมชน ต่อมาเมื่อกลุ่มต่างๆภายในชุมชนสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนเข้ามา ทำให้เกิดระบบการบริหารงานแบบร่วมกัน โครงการ C-BIRD และ กรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงร่วมกันส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ และ กลายมาเป็นสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด

ในช่วงแรกนั้น ทางสหกรณ์ได้มีการดำเนินกิจการอยู่ 4 ด้านคือ

- สินเชื่อเพื่อการผลิต
- ซื้อขายปุ๋ย
- รวบรวมผลผลิตจากสมาชิก
- รับฝากเงิน

แต่การเติบโตนั้นไปได้ค่อนข้างช้า ทางผู้นำสหกรณ์จึงได้ปรึกษา PDA เกิดเป็นโครงการที่มูลนิธิมิชชั่น ทำร่วมกับภาคเอกชนคือ “โครงการธุรกิจเพื่อสังคม” หรือ TBIRD (THE THAI BUSINESS INITIATIVE IN RURAL DEVELOPMENT) เป็นการดึงให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยการส่งเสริมให้เกิดการทำอุตสาหกรรมภายในชุมชน โดยบริษัท บานาได้ร่วมกับสหกรณ์ ภายใต้การประสานของ PDA จัดตั้งโรงงานผลิตและตัดเย็บชิ้นส่วนรองเท้าบานาขึ้น ดึงคนในชุมชนที่ต้องไปทำงานต่างถิ่นให้กลับมาทำงานที่บ้าน ซึ่งสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง เป็น สามารถผลิตรองเท้าให้กับบานามากถึง 2,000 คู่ต่อวัน สามารถสร้างรายได้ให้กับแรงงานในชุมชนที่ประกอบอาชีพในโรงงานกว่า 103 คน ได้วันละ 300 บาทตามนโยบายค่าแรงขั้นต่ำของรัฐบาล และ สหกรณ์ยังมีเงินหมุนเวียนให้กับคนในชุมชนสามารถกู้ไปประกอบอาชีพ หรือนำไปลงทุนด้านการเกษตรได้ กระบวนการดังกล่าวเป็นการพัฒนาชุมชนด้วยคนภายในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการพึ่งพาตนเองตามวัตถุประสงค์ของโครงการ Community Based Integrate Rural Development

ปัจจุบันภายในบริเวณสหกรณ์ชุมชนลำไทรโยงยังมีพื้นที่เพาะปลูกการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรอย่างยั่งยืนอีกที่หนึ่ง เป็นพื้นที่ที่เป็นต้นแบบในการทำการเกษตรที่สามารถสร้างรายได้และเปลี่ยนมุมมองการเกษตรที่ คนในชุมชนมองว่าเป็นอาชีพที่ยากจนให้เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับครัวเรือนได้อย่างเพียงพอหรือเป็นธุรกิจที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งบริเวณด้านหลังสหกรณ์นั้นจะมีสวนผักปลอดสาร แปลงเกษตรแบบผสมผสานและการปลูกมะนาวนอกฤดู นอกจากนี้จะเป็นการให้ความรู้ในเรื่องของการทำการเกษตรที่ยั่งยืนแล้วยังเป็นแบบอย่างการเพิ่มมูลค่า

ให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรให้มีราคาที่สูงขึ้น เช่น การปลูกมะนาวนอกฤดู การปลูกผักปลอดสาร เป็นต้น แนวคิดการทำการเกษตรดังกล่าวไม่ได้มุ่งให้คนในชุมชนอยู่ได้เท่านั้นแต่ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย คือ ได้รับการศึกษา มีทุนสร้างโอกาส มีสุขภาพที่แข็งแรง และมีความสุขในการดำรงชีวิต การพัฒนาแบบผสมผสานนั้นเป็นการบูรณาการทุกส่วนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมาพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยไม่กระทบต่อวิถีชุมชน แต่สร้างโอกาสและรายได้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เยาวชนและคนในชุมชนรุ่นใหม่ไม่จำเป็นต้องเข้าเมืองหรือออกจากชุมชนเพื่อไปหางานในตัวเมืองเช่นเมื่อก่อน เสริมสร้างให้มีการสืบต่อและพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จากความยากจน มามีกินมีใช้อย่างพอเพียงและมีทุนในการลงทุนทำการเกษตร และธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตรในพื้นที่ต่อไปได้

กรณีการศึกษาฐานชุมชนหมู่บ้านหนองตาเข้ม

Community based integrate rural development

Community Based Integrate Rural Development เป็นโครงการพัฒนาชนบทที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาลแคนาดา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก Canadian International Development Agency (CIDA) โดยหมู่บ้านหนองตาเข้มเป็นหมู่บ้านหนึ่งในโครงการที่มีการจัดตั้งกลุ่มต่างภายในหมู่บ้าน เพื่อสร้างและพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

ปัจจุบันหมู่บ้านหนองตาเข้มมี นางชำเลื่อง แป้นรินทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้นำคนในชุมชนพัฒนาหมู่บ้านหนองตาเข้มอย่างต่อเนื่อง โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน หมู่บ้านใกล้เคียง หมู่บ้านหนองตาเข้ม ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอนางรอง ไปทางอ.ซำนิ – ลำปลายมาศ ประมาณ 4 กิโลเมตร ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนเข้มแข็งและได้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ซึ่งเป็นโครงการในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาใน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และได้เป็นชุมชนตัวอย่างโดยมีวิสัยทัศน์ของชุมชนคือ "ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งผลิตผ้าไหม หลากหลายไม่ประดับ พี่ชฝักสมบุรณ์ เพิ่มพูนรายได้" โดยทางหมู่บ้านได้มีกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ที่ประชาชนและอาสาสมัครในหมู่บ้านร่วมแรงร่วมใจกัน ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบต่างๆที่เป็นประโยชน์เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ได้แก่

1. โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ซึ่งเป็นโครงการในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่จะทรงส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสนับสนุนสมาชิกในโครงการฯ ได้รับประโยชน์ทั้งด้านการเกษตร สมบูรณ์ เพิ่มพูนสุขภาพแม่ลูก และด้านอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ผักอบรมทักษะด้านการเกษตร และอาชีพเสริม และ เห็นถึงความสำคัญ ของการบริโภคอาหารสำหรับแม่ เป็นการลดรายจ่ายของครอบครัว (มีการทำบัญชีครัวเรือน) โดยจังหวัดคัดเลือกให้เป็นจุดนำร่อง ปัจจุบันเป็นสมาชิกโครงการทุกครัวเรือน
2. ปลูกและดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสิ่งแวดล้อม
3. การอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของหมู่บ้าน เช่น งานฉลองตาเข้ม ประเพณีสงกรานต์ เข้าพรรษา ลอยกระทง กลืน ผ้าป่า การเซ่นไหว้ปู่ตา ฯลฯ
4. การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรแบบพอเพียง การลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร และส่งเสริมให้มีการทำปุ๋ยหมักและสารสกัดชีวภาพจากธรรมชาติ
5. กิจกรรมด้านสาธารณสุข เช่น การคัดกรองผู้ป่วยโรคเบาหวาน ค้นหาผู้ป่วยโรคมะเร็ง การส่งเสริมการออกกำลังกาย
6. การจัดสวัสดิการต่างๆของคนในชุมชน เช่น การดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ

7. การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้านในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของชุมชน และความสุขที่เพิ่มมากขึ้นของสังคม

ในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมู่บ้านหนองตาเข้มได้จัดเป็นหมู่บ้านที่สามารถสร้างรายได้ให้ตนเองจากการเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน และมีกลุ่มต่างๆ ที่เป็นความร่วมมือจากคนภายในชุมชน มีการบริหารงานร่วมกัน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่จัดตั้งตามความชำนาญของแต่ละบุคคล ทำให้ศูนย์นั้นจัดได้ว่าเป็นศูนย์ที่เกิดจากประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริงและเห็นผลได้ การสร้างธุรกิจภายในชุมชนทำให้เกิดรายได้ที่ช่วยให้คนในชุมชนไม่ต้องออกไปหางานทำภายนอก และยังทำให้อาชีพการเกษตรกลับมาเป็นอาชีพหลักของคนรุ่นใหม่ในชุมชนอีกครั้งด้วยการทำเกษตรแนวทางใหม่ ที่ช่วยสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน

ในด้านการสร้างผู้นำ ชุมชนบ้านหนองตาเข้มได้มีการเชิญชวนให้เด็ก ๆ ในชุมชนหันมาให้ความสำคัญกับการเป็นผู้พัฒนาชุมชนต่อไปโดยการดึงเด็กที่มีภาวะผู้นำ หรือ หัวใจใหญ่ของชุมชนมาเป็นกลุ่มเยาวชนที่บำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชน และเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับชุมชนให้เกิดคนรุ่นต่อไปที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อไปในอนาคตนอกจากนี้ยังมีการทำห้องสมุดที่มีการบริหารงานและดูแลโดยเด็ก ๆ ภายในชุมชน ที่มาจากการคัดเลือกของกลุ่มเด็กและเยาวชนเอง เป็นการศึกษาการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สอนให้เด็ก ๆ กล้าคิดกล้าแสดงออก และยังเป็นวิธีการที่ฝึกให้เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และทรัพย์สินภายในชุมชน โดยมีห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้และทดลองลงมือปฏิบัติจริง

ในด้านการบริหารปกครองที่เข้มแข็งของชุมชนหนองตาเข้มคือการทำที่ทุกฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารชุมชนร่วมกัน ผู้นำคือผู้ที่ให้คำแนะนำและดึงให้คนในชุมชนออกความคิดเห็น เป็นการปกครองในรูปแบบที่ทุกคนต่างมีโอกาสในการแสดงความสามารถของตนเอง ชุมชนจึงมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องที่มาจากความคิดของคนทุกคนในชุมชนเอง คนในชุมชนเองก็มีความสามารถและความรู้ที่สามารถนำมาเผยแพร่เป็นความรู้ให้กับเกษตรกรทั่วไป ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหนองตาเข้มจึงมีการเข้ามาดูงานอยู่เสมอซึ่งสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้อาศัยในชุมชน เช่น โครงการบ้านสายใยรัก ที่เป็นหมู่บ้าน Home stay เปิดให้ผู้เข้าพักได้เรียนรู้วิถีชุมชน และ ศึกษาวิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งรายได้ที่บ้านสายใยรักจากการสนับสนุนจากผู้เข้ามาศึกษาดูงานก็เป็นรายได้ของคนในชุมชนเป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจในชุมชน ปรับเปลี่ยนมุมมองการสร้างงานสร้างรายได้จากความเชื่อเดิมที่ว่าต้องจบสูง ต้องเรียนปริญญาจึงจะหาเงินได้ แต่ตอนนี้ แม้จะไม่ได้จบสูง ก็สามารถทำธุรกิจของตนเองได้ด้วยภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นและการร่วมมือกันของคนภายในชุมชนเอง

ชุมชนบ้านหนองตาเข้มจึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เด็กในชุมชนหันหน้าเข้าหาการศึกษาที่ต้องจบปริญญา หรือมุ่งหน้าเข้าเมืองเพื่อสร้างรายได้แต่สอนให้เด็กในชุมชนมองเห็นสิ่งที่ชุมชนมีและพัฒนาให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และหันมาช่วยกันพัฒนาชุมชนด้วยวิธีทางสายกลางคือ ไม่ปฏิเสธระบบทุนนิยม และไม่เอาระบบทุนนิยมมาเป็นทั้งหมดของชีวิต แต่ให้สร้างรายได้ที่สามารถรักษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและคนในชุมชนได้ด้วยการนำเอาการทำธุรกิจมาพัฒนาระบบการ

ผลิตด้านการเกษตรและพัฒนาภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้ชุมชนโดยที่คนในชุมชนไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐาน และตามกระแสสังคมสมัยใหม่มากขึ้นไป เป็นการพบกันครั้งทางระหว่างโลกสมัยใหม่และสมัยเก่าที่ จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และยังเป็นการดำรงรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เริ่มสูญหายไปในปัจจุบัน

ชุมชนต้นแบบและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ชุมชนบ้านหนองตาเข้ม เป็นชุมชนที่มีศูนย์เรียนรู้ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องดูแลในเรื่องผลประโยชน์และความคุ้มค่าของการลงทุนเพื่อให้เกิดผลที่สามารถนำไปต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และพัฒนาชุมชนได้ จากแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินที่ PDA เข้ามาให้ความรู้จนชุมชนมีการบริหารจัดการด้านการเงินด้วยตนเอง ทำให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ที่มีแนวคิดเรื่องการบริหารและการลงทุนอย่างยั่งยืน ได้ร่วมกับชุมชนจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรที่พอเพียง ยั่งยืน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ โดยให้ผู้ที่เข้ามากู้ยืมเงินของธนาคารนั้น มีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเงินและรู้จักวิธีการใช้เงินอย่างคุ้มค่า เพื่อให้ภาคการเกษตรที่เข้ามากู้ยืมเงินจากธนาคารสามารถบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายในการลงทุน การอุปโภคบริโภค และรู้จักสร้างหรือเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของตนเองเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำอาชีพเกษตรกรรม และลดภาระค่าใช้จ่ายให้เกษตรกรเป็นหนี้้น้อยลง หรือไม่เป็นหนี้ ตามวัตถุประสงค์ของธนาคารคือ ให้เกษตรกรรู้จักการใช้จ่ายและเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยไม่ทำให้เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการกับธนาคารต้องเป็นหนี้ตลอดชีวิต

**กรณีการศึกษาดูงานโรงเรียนมีชัยพัฒนา
และสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์
ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และอาจารย์ของโรงเรียนมีชัยพัฒนา
ณ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2556**

โรงเรียนมีชัยพัฒนายึดเอาแผนการศึกษาของชาติเป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งมีใจความสำคัญอยู่ที่การมีทักษะของการใช้ชีวิต ดังนั้น นอกจากการสอนในเชิงวิชาการแล้ว ทางโรงเรียนจึงพยายามบ่มเพาะทักษะในการใช้ชีวิต รวมไปถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะในการประกอบการหรือการสร้างธุรกิจ (Entrepreneurship) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการประกอบการเพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเองตั้งแต่อยู่ในวัยเรียน อีกทั้งเพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ความรู้ของการประกอบการนี้ช่วยเหลือรายได้ของครอบครัวได้ โดยที่ไม่ต้องหวังพึ่งการสำเร็จการศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อออกมาเป็นลูกจ้างเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นเพียง 30% ของนักเรียนในประเทศเท่านั้น นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดนอกกรอบ รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่สามารถจับต้องได้หรือมีความเป็นรูปธรรม โดยปัจจุบันมีหลากหลายสถานศึกษาที่นำเอาวิธีปฏิบัติของโรงเรียนมีชัยพัฒนามาประยุกต์ใช้ โดยมีการปรับให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และสถาบัน ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ และ โรงเรียนโบว์มอนท์ร่วมพัฒนา จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น

มูลนิธิมีชัย วีระไวทยะ เป็นผู้สนับสนุนทางการเงินของโรงเรียนโดยตรง ซึ่งทางมูลนิธิมีเป้าหมายของการสร้างโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างครบวงจร นอกจากการเรียนการสอนทางด้านวิชาการแล้วจึงมีการสร้างโครงการมากมายประกอบ ยกตัวอย่างเช่นโครงการ School-bird ซึ่งเป็นโครงการที่ขยายออกไปในระดับภาคพื้นอีสาน และตะวันออก (ระยอง ชลบุรี) คือการสร้างให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง (เช่นอบรมเรื่องการปลูกเห็ด หรือปลูกมะนาวนอกฤดู) มีการจำลองรูปแบบการเกษตรกรรมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพนักเรียนในโรงเรียนจะไม่มีค่าเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงิน แต่จะต้องจ่ายเป็น “ความดี” กล่าวคือ การทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยการร่วมกันปลูกต้นไม้ทั้งหมด 400 ร้อยต้นภายในระยะเวลา 1 ปี เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม ต่อชุมชน ให้แก่นักเรียน มีการส่งเสริมให้นักเรียนคิดสร้างธุรกิจของตนเองในทุกระดับชั้นเรียน อีกทั้งยังให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการประกอบการ และจัดอบรมในเรื่องของ Social Enterprise ให้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยทุก ๆ สัปดาห์อีกด้วย

บุคลากรของโรงเรียนประกอบไปด้วย 3 กลุ่มหลักคือ คณาจารย์ทางด้านวิชาการการศึกษา ทางด้านธุรกิจการบริหาร และทางด้านการพัฒนาที่จะเป็นตัวสนับสนุนโครงการต่างๆของการพัฒนาชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน โดยกลุ่มของคณาจารย์เหล่านี้จะเป็นผู้บ่มเพาะนักเรียนให้เข้าใจในเรื่องของการประกอบการธุรกิจ รวมทั้งส่งเสริมให้เป็นคนที่มีจิตสาธารณะ (Public Mind)

การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนจะเป็นในลักษณะการลดความสามารถ โดยนักเรียนบางส่วนจะเป็นนักเรียนประจำซึ่งทำให้อึดต่อการพัฒนาและดูแลเด็กที่มีการพัฒนาช้า มีการจัดครูดูแลหลังเลิกเรียน ประกบรายตัว และจัดหาแบบฝึกหัดหรือการบ้านพิเศษให้ทำ โรงเรียนมีชัยจะเน้นการเรียนการสอนในลักษณะ Project-based Learning (PBL) กล่าวคือ มีการเรียนรู้เพื่อหาคำตอบ ตลอดจนกระทั่งฝึกฝนนักเรียนในการนำเสนอข้อมูลหรือคำตอบที่ได้มาให้กับเพื่อนร่วมชั้นได้ฟัง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยที่ครูแต่ละคนมีอิสระที่จะสรรค์สร้างการสอนในรูปแบบของตนเองได้ตามต้องการ โรงเรียนจะไม่มีกำหนดกรอบบังคับใดๆทั้งสิ้น

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเล่าเรียนของนักเรียนโรงเรียนมีชัยพัฒนานั้น จะมีการสอบวัดความรู้เชิงวิชาการทั้งแบบปรนัยและอัตนัยเป็นการวัดผลหลัก แต่ในขณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดการประเมินอย่างรอบด้าน จะมีการประเมินผลงานหรือโครงการงาน รวมทั้งประเมินบุคลิกภาพอีกด้วยเช่นกัน ไม่มีการเปรียบเทียบเกรดหรือเรียงลำดับให้เห็น แต่จะพยายามสนับสนุนให้นักเรียนในชั้นช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากนักเรียนคนใดไม่ได้วิชาการ โรงเรียนก็เปิดโอกาส ให้สามารถเอาดีทางด้านอื่นนอกเหนือจากในห้องเรียนได้ โรงเรียนมีการฝึกฝนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชัดเจน เน้นความเป็นผู้นำ การเป็นคนดีของสังคม ความกล้าพูดกล้าทำ ทั้งนี้แล้วจะมีการชี้แจงในเรื่องของแนวทางการเรียนการสอนตั้งแต่เมื่อเด็กสมัครเข้าเรียนในโรงเรียน มีการอธิบายให้ทั้งเด็กและผู้ปกครองฟังถึงหลักสูตรแนวคิดของโรงเรียนให้เข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันของหลักปฏิบัติของโรงเรียน และหากกล่าวถึงการมอบทุนการศึกษา โรงเรียนจะมีเปิดรับสมัครโดยทั่วไป ในส่วนของการคัดเลือกนั้น จะมีการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลตามหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยและสังเกตทักษะการใช้ชีวิตรวมทั้งการทำงาน ofนักเรียนว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

ในส่วนของการคัดเลือกครู โรงเรียนให้สิทธินักเรียนในการคัดเลือกครูด้วยตนเอง จะมีการคัดเลือกอย่างพิถีพิถัน ด้วยว่าเมื่อเข้ามาแล้ว ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอน จะต้องทำงานอยู่ตลอดเวลา มีการคิดสร้างสรรค์แต่ละโครงการเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของนักเรียน และจะต้องเห็นด้วยและยอมรับแนวคิดทางปฏิบัติของโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ทางโรงเรียนประสบปัญหาการที่ครูย้ายไปยังภาครัฐ ครูในโรงเรียนมีการ Turnover สูงเนื่องจากบางกลุ่มที่รับเข้ามาเป็นครูจบใหม่ที่มาแสวงหาประสบการณ์ เมื่อหากสอบได้ที่อื่นเมื่อใดก็จะทำการย้ายออกไปเป็นครูของโรงเรียนรัฐบาลเมื่อนั้น

โรงเรียนมีชัยพัฒนาได้สร้างเครือข่ายการพัฒนาครูร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ มีการร่วมมือ (Collaboration) ร่วมกับมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น (University of Melbourne) แห่งประเทศออสเตรเลียเพื่อโปรแกรมการพัฒนาครูฝึกสอน ทั้งยังมีการสร้างโครงการแลกเปลี่ยน ส่งครูภายในโรงเรียนไปฝึกฝนดูงานยังประเทศสหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และออสเตรเลีย แต่บางครั้งเหมือนเป็นการเสียเปล่าเพราะครูที่ส่งไปฝึกฝนเหล่านั้น กลับมาทำงานให้กับโรงเรียนได้ไม่นานก็ออกไปทำงานที่อื่นเสีย กลายเป็นเสียทั้งโอกาสและเงินในการบ่มเพาะความรู้และทักษะให้ครูอย่างคุ้มค่า

เนื่องจากการสร้างแนวทางให้เด็กนักเรียนค้นพบศักยภาพของตนเองนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ซึ่งในขณะนี้โรงเรียนมีชัยพัฒนาซึ่งเปิดมาได้เพียง 5 ปีนี้ยังมีนักเรียนถึงแค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ณ ปัจจุบัน) ที่จะต้องมีการค้นพบศักยภาพของตนเองเพื่อการต่อยอดทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป ทางโรงเรียนจึงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกงาน จะเป็นแนวทางที่ดีกว่าการมีครูแนะแนวเพียงอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มีความสนใจในด้านร้องเต้นเล่นดนตรีสามารถเข้าไปสัมผัสการทำงานของ True Academy Fantasia ส่วนที่สนใจด้านการโรงแรมก็สามารถเข้าไปฝึกงานในเครือ Bayan Tree และส่วนที่สนใจด้านการแพทย์ก็สามารถเข้าไปฝึกงานในโรงพยาบาลสมิตติเวช ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนรู้ว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบ โดยตัดสินใจจากประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ยังมีการดึงบุคลากรที่มีประสบการณ์สูงมาบรรยายและถ่ายทอดความรู้ มีทีมงานประสานงานโดยเฉพาะ หากเด็กมีโอกาสได้ฝึกงานเร็วมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้สามารถค้นพบตนเองได้เร็วยิ่งขึ้นเท่านั้น

ปัจจุบันนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนมีชัยพัฒนาจัดการเรียนการสอนอยู่ที่พัทยา จังหวัดชลบุรี แยกออกต่างหากจะระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งอยู่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ในสาขาพัทยานี้จะมีการเรียนการสอนกับครูชาวต่างชาติ อีกทั้งยังมีโครงการนักเรียนแลกเปลี่ยนร่วมกับโรงเรียนนานาชาติ เดอะ รีเจนท์ จังหวัดชลบุรี (The Regent's School) เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เสริมสร้าง “ฝัน” ที่จับต้องได้ให้แก่ นักเรียน ส่วนทางด้านอื่นๆ เช่น การดนตรีก็มีการส่งเสริมด้วยเช่นกัน เพื่อให้เกิดเป็นความสามารถและความภาคภูมิใจของนักเรียน โดยทางมีการจัดหาอุปกรณ์ เครื่องดนตรีให้อย่างทั่วถึง ยกตัวอย่างเช่น การตั้งวงดนตรีอคูเลเล่ ที่ในที่สุดได้รับเชิญไปเข้าร่วมแสดงในที่ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ส่วนด้านการกีฬานั้น ในบริเวณรั้วโรงเรียนมีชัยพัฒนาที่จังหวัดบุรีรัมย์มีการสร้างสระว่ายน้ำ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียนและผู้สนใจ แต่มีการจ่ายเป็น “ชั่วโมงความดี” แทนการจ่ายเงินเป็นค่าเข้าใช้บริการ กล่าวคือ สามารถพูดได้ว่าทุกคนที่เข้ามาใช้สระว่ายน้ำนั้นเป็นคนที่ดี

แม้ว่าจะเป็นโรงเรียนทางเลือก แต่การเรียนการสอนยังคงยึดตามแนวทางหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นฐาน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เพียงพอต่อการต่อยอดในสายการศึกษาได้ต่อไป สามารถเข้าสู่การเรียนในมหาวิทยาลัยได้โดยไม่บกพร่อง หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนมีการมุ่งเน้นในเรื่องของ

- การเกษตร พลังงานทดแทน
- การคิดนอกกรอบเพื่อสร้างนวัตกรรม
- กระบวนการเรียนรู้จากการตั้งคำถาม
- การสร้างผู้นำ
- การแก้ปัญหาเพื่อชุมชน
- การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส
- ความสามารถทางดนตรี
- การสร้างคนดี

กล่าวคือ มีกิจกรรมที่ส่งเสริม การประกอบการทางธุรกิจ การสร้างนวัตกรรม การบริหารจัดการ การตั้งคำถาม ความเป็นผู้นำ และยังมีการเน้นโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมให้นักเรียนเป็นคนดี ด้วยการช่วยเหลือวัดในท้องถิ่น ช่วยเหลือชาวบ้านชาวนา สร้างเสริมจิตสำนึกที่ไร้คอร์รัปชัน ด้วยการช่วยเหลือการบริหารหรือจัดการในท้องถิ่น ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสด้วยการให้เด็กนักเรียนได้สัมผัสจริงทำจริง เช่นการลองสัมผัสความยากลำบากของคนพิการด้วยการทดลองนั่งและทำกิจกรรมประจำวันบนรถเข็น นอกจากนี้แล้ว ยังมีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านให้เข้ามาอบรมความรู้ภายในโรงเรียน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากผู้เชี่ยวชาญ เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้ได้โดยไม่ต้องมีใบประกอบวิชาชีพครู

**กรณีการศึกษาดูงานโรงเรียนรุ่งอรุณ
และสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์นางสุนิสา ชื่นเจริญสุข
ผู้อำนวยการโรงเรียนรุ่งอรุณ
18 ตุลาคม พ.ศ. 2556**

ภาพรวมของโรงเรียน

โรงเรียนรุ่งอรุณได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในปี พ.ศ.2540 มีแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับชั้นด้วยกันคือ โรงเรียนเล็กสำหรับเด็กอนุบาล โรงเรียนประถม และโรงเรียนมัธยม ปัจจุบันมีจำนวนครู 140 คนต่อนักเรียน 1,000 คน คิดเป็นสัดส่วนครูต่อนักเรียน 1:8 มีการจัดการศึกษานักเรียน 25 คนต่อห้อง มุ่งเน้นส่งเสริมความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของครูและนักเรียน บ่มเพาะความรู้ทั้งด้านวิชาการและการใช้ชีวิต อีกทั้งยังส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองและโรงเรียนซึ่งในแต่ละโรงเรียนนั้น (เล็ก ประถม มัธยม) จะมีครูใหญ่ดูแลและรับผิดชอบโรงเรียนละ 1 คน มีหน้าที่สร้างความเข้าใจในความเป็นครูให้แก่เหล่าบุคลากร ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รวมไปถึงในเรื่องของการบูรณาการองค์ความรู้ของแต่ละระดับชั้นก็ด้วยเช่นกัน

โรงเรียนรุ่งอรุณมีเป้าหมายหลักคือการมุ่งเน้นให้การศึกษาอย่างเป็นองค์รวม ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมชาติเพื่อให้เกิดการกระตุ้นบูรณาการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วยครู นักเรียนและผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น อีกทั้งยังได้นำแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ามาผนวกเข้ากับแนวทางการสอน สร้างให้เป็นหลักของการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยทางโรงเรียนมีท่านเจ้าคุณพระธรรม-ปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นที่ปรึกษาสูงสุดของฝ่ายคณะกรรมการการบริหารของโรงเรียน และยังมี ศ.นพ.ประเวศ วะสี ประธานคณะกรรมการมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณเป็นบุคคลสำคัญในการผลักดันทิศทางการให้การศึกษาของโรงเรียนโดยมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณดังกล่าว ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อพัฒนา วิจัย วิเคราะห์ และประมวลผลกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งการเป็นคนที่มีความรู้มีความสามารถ และการเป็นคนดี มีความสุข ตลอดจนจนกระทั่งการสร้างเครือข่ายที่แน่นแฟ้น มีปฏิสัมพันธ์อันดีงามและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ระบบการคัดเลือกเด็กเข้ารับการศึกษในโรงเรียน

นอกเสียจากการคัดเลือกที่ตัวนักเรียนแล้ว การคัดเลือกผู้ปกครองนั้นก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน กล่าวคือผู้ปกครองจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเรียนการสอนของโรงเรียน สามารถปรับตัวเข้าหาสภาพแวดล้อมและการปฏิสัมพันธ์ในระบบสังคมของโรงเรียนได้ ผู้ปกครองเก่าจะมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองใหม่ที่ประสงค์จะให้ลูกได้เข้ารับการศึกษในโรงเรียนรุ่งอรุณนี้ด้วยเช่นกัน เพราะในที่สุดแล้วเป้าหมายที่สำคัญของโรงเรียนคือการสร้างเสริมชุมชนคนคุ้นเคย ก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นไม่ว่าจะเป็นจาก นักเรียน ครู หรือ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “กัลยาณมิตร” นั่นเอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทางโรงเรียนได้ยึดถือและปฏิบัติตามโดยตลอดมา

ความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญตามวัยและสัมคมรอบข้างเป็นสิ่งสำคัญ

การเรียนการสอนเป็นไปตามความเหมาะสมของช่วงวัยของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของจัดตารางเวลากิจวัตรประจำวัน ทั้งการละเล่นและการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่นการเรียนการสอนในระดับอนุบาล เด็กจะมีอิสระในการเล่นตามอัธยาศัย อีกทั้งยังมีการลดชั้นเพื่อการสร้างสัมพันธ์ทางอันดี ให้เด็กเกิดการพัฒนาอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้นไป ในส่วนของครูนั้นจะต้องใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับระดับการเรียนรู้และความสนใจของเด็ก ไม่มีการตะโกนหรือตะคอก แต่ใช้เพลงเป็นสัญญาณบอกถึงเวลาอันควรต่าง ๆ ซึ่งในขณะที่เด็กนั้นก็จะเป็นการฝึกฝนการรับรู้และเพิ่มพูนจินตนาการด้วยภาษาที่มาจากเนื้อเพลงไปในตัวด้วยเช่นกัน

ในเด็กที่โตขึ้นมา ในระดับประถมหรือมัธยม จะมีการให้ทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือเอื้อประโยชน์ให้รู้จักการดำเนินชีวิตรอบด้าน คำนี้ถึงตนเองไปพร้อม ๆ กับการคำนึงถึงผู้อื่น เช่น การสอนให้รู้จักกรีฑา ศิลปะ นาฏศิลป์ มาใช้เป็นประโยชน์ ไม่ให้เกิดมลพิษ อีกทั้งยังเกิดประโยชน์ได้โดยง่าย เป็นต้น ยังสอนให้นักเรียนรู้จักการใช้ชีวิตตามสภาพแวดล้อม รู้จักดูแลตนเองและซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่นการทำอาหารกลางวันทานเอง ซึ่งเป็นการฝึกความอดทน สร้างวิถีการเรียนรู้การดำเนินชีวิตด้วยตนเองพร้อม ๆ กับการช่วยเหลือเพื่อนๆ ไปในขณะเดียวกัน นักเรียนบางส่วนที่ไม่ได้รับรู้หรือถูกสอนสิ่งเหล่านี้จากที่บ้านก็สามารถมาเรียนรู้จากที่โรงเรียนได้

การเรียนการสอนภายในรั้วโรงเรียน

โรงเรียนรุ่งอรุณเน้นความเป็นบูรณาการของความรู้เป็นอย่างมาก มีการจัดตั้งหน่วยบูรณาการเพื่อการจัดการ Project-based Learning ขึ้นมา ส่งเสริมให้แต่ละห้องเรียนมีการทำโครงการ 2-3 ชิ้น ตามความสนใจของนักเรียนเอง โรงเรียนรุ่งอรุณนี้เริ่มต้นการเรียนการสอนโดยยึดเอาวิถีพุทธเป็นหลักสำคัญส่งเสริมให้เกิดการเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสิ่งรอบข้างเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดี พัฒนาจิตใจ และให้เกิดอิสระทางความคิด ฟังพาดตนเองและขับเคลื่อนสิ่งต่างๆ รอบข้างได้ด้วยตนเอง มีการนำเอาหลักการเรียนการสอนของประเทศอิตาลีที่ให้ความสำคัญกับ 3 สิ่งคือ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศิลปะ เป็นหลัก โดยเฉพาะศิลปะซึ่งเป็นศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการกระตุ้นหรือแรงบันดาลใจ (Inspiration) เป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งด้วยเช่นกัน

การสร้างแรงบันดาลใจนั้นก็สิ่งที่สำคัญ การรับรู้สภาพแวดล้อมรอบตัวที่ดีจะก่อให้เกิดการพัฒนาด้วยตนเองได้ในที่สุด มีการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของพุทธสัมพันธ์ ทั้งนี้ นอกจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ยังมีระบบการดูแลกันและกันภายในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นทั้งในหมู่นักเรียนหรือครูด้วยกันเอง เช่น การวางแผน หรือแม้แต่การร่วมสรุปบทเรียนด้วยกัน มีการพูดคุย ร่วมแก้ปัญหาด้วยกันในหมู่นักเรียน เป็นต้น

ระบบการฝึกฝนและส่งเสริมครูของโรงเรียนนั้นมีความชัดเจน มีการอำนวยความสะดวกที่มีโอกาสครูที่มีความรู้เฉพาะด้านในแต่ละชั้นเรียนได้ฝึกฝนเพิ่มในสถาบันอาศรมศิลป์ซึ่งเป็นสถาบันที่มีการร่วมมือกันในลักษณะของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย สร้างความสัมพันธ์คล้ายกับมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนสาธิต ยกตัวอย่างเช่นในเรื่องของ Social Entrepreneurship เป็นต้น จุดประสงค์ก็เพื่อการบ่มเพาะความรู้ให้มาก

ยิ่งขึ้น รวมถึงศึกษาเพื่อการเตรียมความพร้อมเป็นที่ปรึกษาโครงการให้แก่นักเรียนที่อยู่ในความดูแลก็เช่นกัน

ภายในโรงเรียนมีการกระตุ้นให้บุคลากรครูร่วมกันเกิดการคิดการตระหนักตามเทรนด์ของโลก เช่นการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21หรือ การมุ่งเน้นสร้างพื้นฐานที่ดีในเรื่องของภาษามากขึ้นสืบเนื่องจากสภาพแนวโน้มทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังมุ่งหน้าไป มีการวางแผนมีความกระตือรือร้นเพื่อติดตามปัจจุบันขณะของโลกที่เปลี่ยนไป รับครูต่างชาติเข้ามามากขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภาษาที่ดีในของเด็กในวัยเรียน

ความร่วมมือในระดับท้องถิ่นชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ

มีการร่วมมือกับองค์กรที่ทำงานจริงในระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน นำองค์ความรู้ของโรงเรียนมาตอบโจทย์ของพลเมือง หรือจัดการร่วมรณรงค์ในโครงการที่เกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ ทั้งนี้ตัวนักเรียนเองจะมีโอกาสในการลงพื้นที่เพื่อการปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมช่วยเหลือในการพลิกฟื้นชุมชน และสร้างโรงเรียนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ นอกจากนี้ โรงเรียนรุ่งอรุณยังให้ความร่วมมือในการให้การอบรมบุคลากรจากท้องถิ่นอื่นๆ อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนที่มีแนวคิดร่วมกัน เช่น โรงเรียนสัมมาสิกขา โรงเรียนทอสี โรงเรียนปัญญาประทีป โรงเรียนจังหวัดทางภาคใต้ โรงเรียนเทศบาลจังหวัดต่างๆ และโรงเรียนขนาดเล็กอื่นๆอีกมากมาย ได้ร่วมจัดโครงการบ่มเพาะความรู้หรือ Workshop เพื่อฝึกฝนให้ความรู้บุคลากรเหล่านั้นด้วยเช่นกัน

- โรงเรียนยังมีการรับจดทะเบียนบ้านเรียน เอื้อเพื่อให้เป็นที่ยึดทะเบียนและทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่หน่วยงานรัฐละเลยและไม่ได้ให้ความสนใจ
- ทำตัวบ่งชี้ร่วมกันภายในกลุ่มโรงเรียนทางเลือก บ้านเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนที่บ่มเพาะทักษะอาชีพโดยเฉพาะ ซึ่งในส่วนนี้ ได้มีการพยายามทำงานและคิดค้นร่วมกันกับ สมศ. เพื่อสร้างให้เกิดความยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ กระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนการชี้วัดทางการศึกษาในองค์กรรวมอย่างค่อยเป็นค่อยไป พยายามปรับเอาแนวคิดของกลุ่มโรงเรียนทางเลือกและของ สมศ. ที่เป็นอยู่เข้าหากันพยายามเพิ่มความละเอียดในตัวชี้วัดให้ดีกว่าที่เป็น (ความชัดเจนในการวัดความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ หรือการวิพากษ์ เป็นต้น)
- มีการผลักดันภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีต้นทุนทางด้านการศึกษาสูงอยู่แล้ว เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ มูลนิธิสยามกัมมาจล บริษัทปูนซีเมนต์ไทย และยังได้ทำงานร่วมกันกับ ดร.พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยาด้วยเช่นกัน
- ชักจูงผู้ประกอบการให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน ส่งเสริมสังคมแห่งการร่วมมือ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ประกอบการให้หันมาเพิ่มความสนใจแก่ลูกหลานมากยิ่งขึ้น มากกว่าการทิ้งภาระการเลี้ยงดูเด็กให้แก่โรงเรียนเพียงอย่างเดียว เพราะอย่างไรก็ตาม สถาบันครอบครัวนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ

สิ่งที่โรงเรียนพยายามขับเคลื่อนเพื่อให้เข้ามาสู่การศึกษาที่ดี / ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- ทิศนคติต่อครูในระดับอนุบาล

สังคมไทยในปัจจุบันมักจะเข้าใจว่าครูสำหรับเด็กเล็กไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเก่งในเรื่องของวิชาการ หรือมีความสามารถพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ ซึ่งตามความเป็นจริงนั้นแตกต่างจากความเข้าใจอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ เด็กในระดับอนุบาลเป็นเด็กที่ต้องการการป่มเพาะอย่างถูกวิธีมากที่สุด เพราะสิ่งที่เด็กในช่วงวัยนี้ได้รับรู้จะก่อเกิดเป็นพื้นฐานทางสติปัญญาและความคิดต่อไปในภายภาคหน้า ในจุดนี้ โรงเรียนรุ่งอรุณได้รับเอาบัณฑิตที่จบปริญญาโทเข้ามาสอนในโรงเรียนเด็กเล็กบางส่วนตามแนวความคิดของประเทศฟินแลนด์ ให้บุคลากรเหล่านั้นได้นำความรู้ที่ตนเองมีความชำนาญมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์

- การพัฒนาของเด็ก

หลักสูตรแกนกลางที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นมีข้อดีตรงการกำหนดแกนความรู้ในแต่ละระดับชั้นว่าต้องได้รับองค์ความรู้ในเรื่องใด แต่การเรียนรู้อันของแต่ละคนมีความก้าวหน้าที่ไม่เท่ากัน ดังนั้นการกำหนดใช้มาตรฐานกลางเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่ถูกต้องหรือเป็นธรรมชาติเกินไป โรงเรียนรุ่งอรุณซึ่งต้องการเน้นความสามารถทั้งด้านการวิชาการและการใช้ชีวิตจึงตั้งแนวทางการสอนในลักษณะ Brain-based หรือ Project-based เข้ามาสู่หลักสูตร เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาได้อย่างรอบด้าน ให้ความสำคัญแต่เพียงความรู้ในหนังสือหรือด้านวิชาการ

- ระบบพัฒนาครู

สถานศึกษาไม่ควรเป็นเพียงแค่สถานที่ป่มเพาะความรู้และทักษะให้แก่นักเรียน แต่ควรให้โอกาสเหล่านั้นแก่ครูด้วยเช่นกัน เนื่องจากครูในปัจจุบันมีช่วงเวลาฝึกงานในขณะที่เรียนแค่เพียง 1 ปีเท่านั้น กล่าวคือ ในขณะที่ครูเข้าทำงานภายในโรงเรียน ทางโรงเรียนจะต้องมีระบบที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาครูให้มีทักษะและความสามารถมากขึ้นผ่าน Peer Coaching คือการตรวจตราระหว่างครูด้วยกันเอง รวมไปถึงจนถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารเอง ที่ควรจะมีสถานะความรับผิดชอบต่อครูในลักษณะเดียวกันกับที่ครูมีสถานะความรับผิดชอบต่อนักเรียน

- ระบบกฎหมายว่าด้วยการศึกษา

การศึกษาที่ถูกกำหนดด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญมีความชัดเจนและครอบคลุมอย่างครบถ้วน แต่ขาดการผลักดันเพื่อให้เกิดกฎหมายลูกออกมารองรับและบังคับใช้ กฎหมายที่ว่าด้วยการศึกษาคควรมีความชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ มีตัวชี้วัดที่ดีและสามารถบ่งชี้ถึงศักยภาพในการศึกษาได้รอบด้าน และในขณะที่มีตัวชี้วัดที่กำหนดโดยส่วนกลาง ควรมีการเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถเลือกตัวชี้วัดของตนเองเพื่อปรับเข้าสู่บริบทที่ต้องการแตกต่างกันไป การบังคับใช้กฎหมายนั้นก็ควรที่จะอยู่บนพื้นฐานของการส่งเสริมและไว้ใจกัน ดีเพื่อการปรับปรุงแทนการจ้องจับผิดอีกทั้งยังควรมีการกำหนดหรือปักธงเป้าหมายทางการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่อย่างนั้นแล้วค่านิยมที่สังคมมีต่อการศึกษาก็จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่อย่างใดหากประเทศไม่มีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจนและจะยังคงไม่สามารถถ่ายทอดจากวิสัยทัศน์ที่ตั้งเอาไว้อลงสู่การกระทำได้แท้จริง

สรุปประเด็นการสัมมนา
ศาสตราจารย์ ศิริราชา เจริญพานิช
ผู้ตรวจการแผ่นดิน
วันจันทร์ที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2556

ความบกพร่องของระบบการศึกษาไทยทั่วไปในปัจจุบัน

ปัญหาเชิงโครงสร้าง การที่ประเทศไทยมีปัญหาในเรื่องของระบบการศึกษานั้น ส่วนใหญ่ก็เกิดมาจากปัญหาในระดับโครงสร้างของหน่วยงานที่รับผิดชอบ กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการนั้นมีความรับผิดชอบที่บิดเบือนไปจากที่ควรจะเป็น อีกทั้งเป็นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของการรวมเอาหลาย ๆ “ทบวง” เข้าด้วยกันเป็น “กระทรวง” ซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เอื้อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากทำให้องค์กรมีขนาดที่ใหญ่โตมากเกินไปและยากแก่การทำงานอย่างเป็นระบบ

ด้านบุคลากร บุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการนั้นมีบุคลากรจำนวนมาก ประเด็นด้านบุคลากรภายในจึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเด็นด้านอื่น ๆ อย่างไรก็ดี ในบางกรณีบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ มุ่งนำเอาตัวอย่างประสบการณ์จากต่างประเทศที่สำเร็จแล้วหรือระบบที่คิดค้นขึ้นโดยประเทศอื่น เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้กับประเทศไทยโดยมิได้มีการดัดแปลงหรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของไทยส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาระบบการศึกษาและขับเคลื่อนการเรียนรู้ของไทยได้อย่างแท้จริง

ด้านการใช้อุปกรณ์สื่อการสอน ความบกพร่องทางด้านการใช้อุปกรณ์สื่อการสอนก็มีความสำคัญเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น โครงการแจกแท็บเล็ต (Tablet) แก่เด็กนักเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษา แต่ในบางพื้นที่ หรือบางสถานศึกษายังมีข้อจำกัดเนื่องจากความสามารถของบุคลากรหรือสถานศึกษาในการใช้อุปกรณ์นี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นยังมีน้อย จึงทำให้อุปกรณ์ที่ได้มานั้นกลายเป็นเพียงสื่อการเล่นยามว่าง แทนการใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาอย่างที่ควรจะเป็น หรือแม้แต่การหันมาใช้เครื่องคิดเลข ซึ่งไม่ใช่การสนับสนุนทักษะการคิดของเด็กในวัยพัฒนาที่ถูกต้อง ซ้ำยังทำให้ทักษะการคิดคำนวณในใจลดถอยลงด้วยเช่นกัน ดังนั้นการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารหรืออุปกรณ์สื่อการสอนจึงควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building) และมุ่งเน้นที่เนื้อหาสาระ (Content) ควบคู่ไปด้วย

ระบบการผลิตและพัฒนาครู ในส่วนของระบบครูที่ผ่านมาก็เป็นปัญหาต่อภาพการศึกษาโดยรวม เนื่องจากระบบที่เป็นอยู่ไม่ได้เป็นการรับรองความเหมาะสมของครูผู้สอนที่เพียงพอ โดยเฉพาะในเรื่องของการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ที่ควรจะต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบที่เอื้อต่อการรักษามาตรฐานของบุคลากร หรือเอื้อให้เกิดการค้นคว้าหรือคิดค้นองค์ความรู้อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการทำเอกสารที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่แท้จริงของครู ในขณะเดียวกันระบบการสอนเพื่อการเป็นครูก็ควรต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ เสริมสร้างคุณภาพให้มากขึ้น อาจจะ

เปลี่ยนเป็นการเรียน 6 ปีเช่นเดียวกันนักเรียนแพทย์ มีการฝึกงานจริง และเมื่อประกอบอาชีพก็ให้ผลตอบแทนเทียบเท่าแพทย์เพื่อสร้างค่านิยมและคุณค่าให้แก่ความเป็นครู ทั้งนี้ สถานศึกษาเพื่อวิชาชีพครูไม่ควรเห็นแก่เรื่องของปริมาณผู้เรียนอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยกลุ่มราชภัฏ ที่มีการรับนักศึกษาวิชาชีพครูจำนวนมาก แต่คุณภาพยังไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งในประเด็นนี้ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ภาพรวมครูของประเทศ ที่แม้จะมีอุปทานการผลิตครูในจำนวนมาก แต่ก็ยังมีความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

การแทรกแซงทางการเมือง ผลประโยชน์ทับซ้อน และปัญหาคอร์รัปชัน อาจกล่าวได้ว่าอุปสรรคอีกประการที่สำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาทางการศึกษาไทยที่สำคัญ คืออิทธิพลทางการเมืองที่เข้ามาแทรกแซงการจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินนโยบาย นอกจากนี้ ในระยะหลังกระทรวงศึกษาธิการถูกจับตาจากสังคมภายนอกอย่างมากในกรณีที่มีประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อน การทุจริตคอร์รัปชันในเชิงนโยบาย การมีช่องโหว่หรือโอกาสจากการรั่วไหลของงบประมาณและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา การโยกย้ายหรือขอปรับตำแหน่งให้สูงขึ้นไปผูกโยงกับเรื่องเส้นสายและเงิน แทนที่จะผูกโยงกับเรื่องผลงาน เป็นต้น ประเด็นต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดเป็นระบบที่นำไปสู่การพัฒนาในทิศทางที่ล้มเหลว เกิดการจูงใจไปในทิศทางที่ผิด ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องในระบบเกิดการเร่งพัฒนาที่ผิดวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องแทนการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ต้องการจะเป็นแสวงหาผลประโยชน์จากการออกนโยบาย การใช้ทรัพยากรของประเทศจึงทุ่มเทไปในประเด็นการพัฒนาหรือนโยบายที่อาจไม่ยั่งยืนแต่เอื้อประโยชน์ให้คนบางกลุ่ม

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเชิงระบบแล้ว ปัญหาดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนและแก้ไข ลดช่องว่างในการเกิดช่องโหว่ และดำเนินการลงโทษผู้กระทำผิด เพราะไม่ว่าจะเป็นการคอร์รัปชันในหมู่ของนักการเมือง หรือข้าราชการ หรือส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ก็ล้วนแต่เป็นผลเสียต่อระบบทั้งสิ้น หากไม่ดำเนินการแก้ไขแล้ว การใช้งบประมาณและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการศึกษาจะไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ผู้เรียน

ปัญหาและข้อเสนอแนะในเรื่องของอาชีวศึกษาและการศึกษานอกระบบ

กรมอาชีวศึกษา หรือในปัจจุบันที่เรียกว่า สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ มีความรับผิดชอบในการดูแลพัฒนาอาชีวศึกษา อย่างไรก็ตาม หน่วยงานนี้ไม่มีความพร้อมในเรื่องของการจัดสรรเครื่องมือเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ภายใต้กระทรวงแรงงาน ที่มีทั้งเครื่องมือและเครือข่ายในระดับท้องถิ่น ดังนั้น จึงควรปรับเปลี่ยนหน่วยงานที่รับผิดชอบตามความพร้อมและความสามารถ หรือไม่ก็ร่วมมือกันในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม วิธีที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการสร้างแรงงานมากที่สุดคือการร่วมมือกับภาคส่วนเอกชนและอุตสาหกรรมที่เป็นผู้ใช้แรงงานโดยตรง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการฝึกฝนทักษะที่ถูกต้อง ทำให้แรงงานเหล่านั้นจบออกมาแล้วทำงานได้จริง ปฏิบัติได้โดยที่ไม่ต้องฝึกฝนเพิ่มเติม

ส่วนการศึกษานอกระบบนั้น ควรให้การสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มมหาวิทยาลัยนอกระบบ ทั้งนี้ ผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา หากผู้บริหารไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษาก็จะไม่สามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ควรจะเป็นได้

ข้อเสนอเพื่อการปรับเปลี่ยนการศึกษา 3 ประเด็น

- 1) การใช้สื่อการสอนแทนการใช้ครู: ควรพยายามที่จะลดการกวดวิชาในเด็กสมัยนี้ และดึงเอาวิธีและอาจารย์ที่สอนกวดวิชาเหล่านั้นเข้ามาเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนในระบบ รวมทั้งสร้างจิตวิทยาในการชักจูงเด็กให้เกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนในการผลิตคู่มือครูและสื่อการสอนที่ดี อธิบายให้เกิดความเข้าใจ และฝึกฝนทักษะครูผ่านระบบอย่างเข้มข้น ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ประกอบด้วยการเสริมสร้างมาตรฐานทางการศึกษาที่เข้มแข็ง
- 2) จัดการสอบโดยส่วนกลาง: ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานที่ดี ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยส่วนกลางจะเป็นผู้สร้างกรอบการทดสอบ (Outline)
- 3) การประเมินผลการทำงานของครูโดยการเปรียบเทียบ: เพื่อเป็นการวัดพัฒนาการให้เห็นถึงผลงานของครูอย่างชัดเจน และครูที่มีผลงานโดดเด่นก็สมควรที่จะได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าคนอื่นตาม เช่น การขึ้นเงินเดือน 2 ชั้น เป็นต้น

ปัญหาหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ควรแก่การกล่าวถึง

- โครงสร้างภาษี: ควรเก็บให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยมากขึ้น เพื่อนำไปเสริมในส่วนของเงินเดือนข้าราชการ
- การให้เงินทุนตามรายหัวนักเรียน: ไม่ใช่การให้แรงจูงใจที่ดี ซ้ำแล้วยังทำให้เกิดปัญหาตามมาโรงเรียนเล็กที่มีปัญหาอยู่แล้วยิ่งประสบปัญหาหนักขึ้นไปใหญ่ ในที่สุดแล้วนักเรียนก็จะหนีไปอยู่โรงเรียนที่ดีกว่า ใหญ่กว่า ได้เงินทุนมากกว่า
- ปัจจุบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีที่ว่าเรียนฟรีนั้น ไม่ได้ฟรีอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งที่สวนกับคำพูดเชิงนโยบายที่รัฐได้กล่าวไว้
- ครูในปัจจุบันมีเงินเดือนสูงกว่าข้าราชการในรูปแบบอื่นอยู่แล้ว แต่ในระดับบุคคลเองนั้นมีความพึงพอใจ จึงทำให้เงินเดือนที่ได้รับนั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการ และทำให้เกิดการคอร์รัปชันในหมู่ข้าราชการครูในที่สุด
- ควรปลูกกระแสคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนควรส่งเสริมการทำดี สร้างแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์

ดร. กมล รอดคล้าย

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ธันวาคม พ.ศ. 2556

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในปัจจุบันของการพัฒนาการศึกษาไทย

ประเด็นปัญหาสำคัญของการศึกษาไทย แบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่

1. นโยบายไม่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง
2. ระบบการจัดการบริหารการศึกษา ทั้งในมิติการศึกษา บริหารงาน และในด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอน มีคุณภาพไม่สูงเพียงพอเท่าที่ควรจะเป็น
3. การมีส่วนร่วม การผลักดันจากสังคมไม่มีแรงพอต่อพัฒนาการเชิงบวกของการศึกษา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ)Key Success Factors ในการพัฒนาการศึกษาไทย

การจะพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้สำเร็จได้ จะต้องดำเนินการในประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. สร้างนโยบายที่ชัดเจน มีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจนที่จะให้การศึกษาเป็นกลไกการสร้างคน และนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนากำลังคน (manpower) ทรัพยากรมนุษย์ (human resource) และองค์ความรู้ (knowledge) ให้กับสังคมไทย ซึ่งนโยบายการพัฒนาจะต้องมีนโยบายกำหนดเป็นแผนการศึกษาชาติที่ต่อเนื่อง รวมถึงการกำหนดงบประมาณไว้อย่างต่อเนื่องด้วย
2. แก้ปัญหากระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งการพัฒนาฐานข้อมูลด้านการวิจัย เผยแพร่ องค์ความรู้ ตลอดจนแก้ปัญหากระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการ อย่างเป็นมืออาชีพ
3. สร้างการมีส่วนร่วมของสังคม ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยต้องให้มีธง หรือ ทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจน ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการระดม จัดสรร ทรัพยากรปัจจัยนำเข้า (input) เข้าสู่การพัฒนาการศึกษาด้วย รวมทั้งการแชร์แบ่งปัน ประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น

นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาและกำลังคนของไทยที่ควรเร่งผลักดัน และมีผลกระทบสูง

นโยบายต้องมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน กำหนดผลผลิต หรือลักษณะเด็กไทยว่าประกอบด้วยคุณลักษณะอะไรบ้าง เช่น

- 1) เป็นคนเก่ง (ในทางวิชาการ ในด้านอื่นๆ เช่น ดนตรี กีฬา รวมทั้งเป็นคนเก่งในทางโลก การเข้าสังคม เป็นต้น)
- 2) เป็นคนดี (มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีวินัย เป็นต้น)
- 3) ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาเพื่อสร้างความ เป็นพลเมือง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

- การสร้างโอกาส (การเข้าถึง เท่าเทียม) องค์กรประกอบในการเข้าถึงทรัพยากร ผ่านในแง่มาตรฐานขั้นต่ำ ตลอดจนการสร้างโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- การสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาครู ระบบการพัฒนาครู วิธีการศึกษา
- การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เรื่องความสามารถเฉพาะมิติต่างๆ

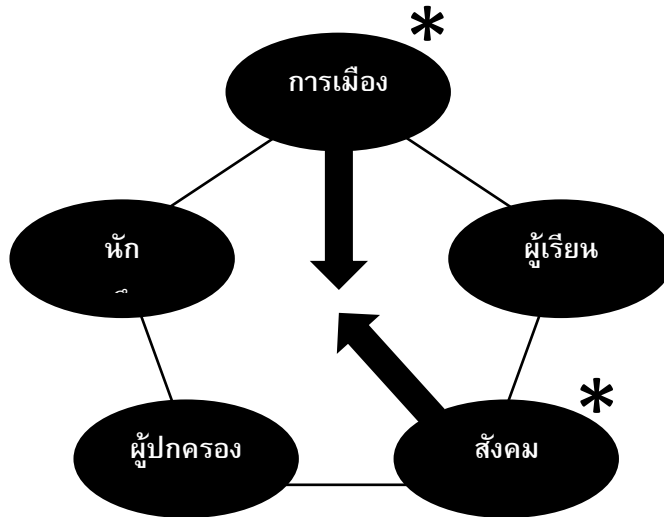
นอกจากนี้ ในการพัฒนาของประเทศไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการขยายผลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จต่างๆ ให้เกิดผลในวงกว้าง รวมทั้งสร้างระบบการบริหารจัดการที่จำเป็นที่ช่วยในการส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ศูนย์รวมคลังสมอง สถาบันวิทยุโทรทัศน์การศึกษาแห่งชาติ สถาบันการแปลภาษาแห่งชาติ เป็นต้น

กลไกในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ “เพื่อปฏิรูปการศึกษาเรียนรู้ของไทยสู่ศตวรรษที่ 21” ที่ท่านคิดว่าจำเป็น และในปัจจุบันยังขาดอยู่

สิ่งที่ยู่นอกกระทรวงศึกษาธิการและมีผลกระทบ (impact) สูงมากต่อการขับเคลื่อน ได้แก่ 5 ภาคส่วนที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ฝ่ายการเมือง
- 2) นักเรียน ผู้เรียน
- 3) สังคม
- 4) ผู้ปกครอง
- 5) นักการศึกษา

ทั้งนี้ภาคส่วนที่นับว่ามีบทบาทสำคัญและก่อให้เกิดผลกระทบการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงมากคือ ฝ่ายการเมือง และ สังคม

การขับเคลื่อนจึงต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ แผนยุทธศาสตร์ที่จะทำให้สำเร็จได้ในแต่ละเรื่อง กำหนดกรอบเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน รวมถึงจัดระบบการจัดการให้มีความชัดเจนในแต่ละกิจกรรม

กลไกในการขับเคลื่อน คือ

- การขยายผลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จหรือจุดสว่างในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดผลในวงกว้าง สร้างตัวอย่างที่ดีเหล่านี้เพื่อจุดประกาย
- การจัดให้สังคมมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เช่น การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ให้เด็กนักเรียน นิสิตนักศึกษาไปฝึกงาน หรือให้ภาคเอกชน ตลาดแรงงานเข้ามาช่วยคิด ประเมินผล ให้ผลตอบกลับ (feedback) ตั้งแต่ต้นทางและระหว่างทางในกระบวนการเรียนการสอน ก่อนที่นักเรียน นิสิตนักศึกษาจะเรียนจบสุดท้ายแล้วไม่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับสิ่งที่ตลาดแรงงานต้องการ
- ต้องแก้ไขกลไกที่มีปัญหา เช่น กรณีโครงสร้างองค์กรการบริหารงานที่แยกส่วน มีปัญหาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กรณีการเกิดการทุจริตคอร์รัปชันแต่เอาผิดลงโทษไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อสร้างระบบที่ดี เกิดการรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการพัฒนาด้านการศึกษาอย่างแท้จริง

- จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้มีการทำงานวิจัย กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ดี (Pedagogy) ดังตัวอย่างเช่นในกรณีประเทศสิงคโปร์ ประเทศเกาหลี ในขณะที่ประเทศไทย ยังมีข้อจำกัด อีกทั้งครูไม่ค่อยมีการวิเคราะห์หลักสูตร ฉะนั้นจึงต้องมีตำราหลักสูตรและคู่มือครู ที่เมื่อทำตามขั้นตอนแล้วจะทำให้ได้มาตรฐานขั้นต่ำ
- ครูต้องมีกระบวนการเรียนการสอนที่ดีและเหมาะสม เช่น ทำให้เด็กมีความสนุกสนานก่อน กระตุ้นความอยากเรียนรู้ ก่อนจะนำเข้าสู่การเรียนรู้ในบทเรียน และเกิดความเข้าใจ
- พัฒนาสื่อการเรียนการสอน ให้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ดีที่สุด หรือมีคุณภาพที่ดีที่สุด ในแต่ละวิชาในแต่ละระดับชั้นเรียนไปเลย แทนที่จะมีสื่อจำนวนมากมหาศาลแต่ยังขาดคุณภาพมาตรฐาน

ภาคผนวกที่ 4
การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการศึกษา

การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา
หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21”
ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับ
การเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21

1. หลักการและเหตุผล

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมือง และสังคมโดยรวมของทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันก็คือพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิวัติ Arab Spring ผ่านการใช้เทคโนโลยี Social Media การก้าวขึ้นมาทางเศรษฐกิจของเอเชีย หรือภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง เป็นต้น คนในโลกยุคใหม่จึงต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง หากสังคมหรือพลเมืองขาดความพร้อมในการก้าวผ่านก็จะทำให้ประเทศไม่สามารถเดินต่อไปได้จนเสี่ยงกับการเป็นรัฐที่ล้มเหลว ประเทศไทยก็จำเป็นต้องก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เช่นกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมคนไทย เพื่อนำพาสังคมและประเทศไปสู่โลกที่ 1 จึงเป็นจุดวิกฤตของชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีประเทศไทยยังคงขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผลสุทธิของระบบ หรือปลายทางที่การศึกษาต้องพัฒนาและเสริมสร้างให้พลเมืองและสังคมสามารถอยู่ได้อย่างภาคภูมิใจ แต่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากแต่ต้องมีกลไกการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริง โดยการดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พื้นฐานปรัชญาการศึกษาไทย รวมถึงองค์ประกอบของระบบนิเวศการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยความเข้าใจเหล่านี้ควรเป็นความรู้พื้นฐานที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยบุคคลในวงการศึกษาไทยตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน トラไปจนถึงตัวผู้เรียนเองจะต้องมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้บางส่วนอาจไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เล็กน้อย (Incremental Change) แต่อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนถึงรากฐานแนวคิด (Paradigm Shift/ Fundamental Change) ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของภาคส่วนจึงเป็นอีกปัจจัยในการเปลี่ยนรูปครั้งนี้

การปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทย จึงไม่อาจพิจารณาแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจภาพรวมของระบบอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและกระบวนการผลักดันให้ทุกองค์ประกอบของระบบสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นรูปธรรม หรือกล่าวโดยสรุปคือ “ประเทศไทยต้องมีการกำหนดเป้าประสงค์หลัก (Objective Function) ที่ระบุเป้าหมายของการศึกษาอย่างชัดเจนว่าจะทำไปเพื่ออะไร และเป็นความเข้าใจร่วมของทุกภาคส่วนของการศึกษา รวมทั้งยกให้การศึกษากลายเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และจัดทำแนวปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Agenda) ซึ่งประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์ (Strategies) ที่สามารถแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติ (Implementation) ได้อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมใช้งานได้ในทันที”

ดังนั้น ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเห็นควรให้มีการจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดเตรียมแผนการศึกษาของประเทศไทยให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน มีความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เห็นทิศทางการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศในทิศทางเดียวกัน มองเห็นความเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. กระบวนการเดลฟาย (Delphi Method) และการจัดทำภาพอนาคต (Scenario Building)

กระบวนการเดลฟาย เป็นวิธีการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อระบุปัจจัยผลักดันระบบที่สำคัญและศึกษาปัจจัยความไม่แน่นอนที่สำคัญต่างๆ ในอนาคต โดยทั่วไป กระบวนการจัดทำผ่านการทำแบบสอบถามทางอิเล็กทรอนิกส์ และหรือทางจดหมาย ซึ่งข้อดีของวิธีการเดลฟาย คือการได้ข้อสรุปหรือข้อยุติโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องเผชิญหน้ากันสามารถไตร่ตรองคำตอบ ไม่ถูกเบี่ยงเบนด้วยคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงหรือผู้ที่มีวุฒิสูงกว่า

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 นี้ ได้ประยุกต์ใช้กระบวนการเดลฟาย โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ และแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระจากกัน ด้วยการใช้อุปกรณ์ My Choice Clicker ซึ่งเป็นนวัตกรรมของระบบสอบถามความคิดเห็นทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่จะช่วยสำรวจความคิดเห็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้

วิธีการเดลฟายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมองภาพอนาคตโดยหนุนเสริมกับการจัดประชุมระดมความคิดเห็นและการจัดทำภาพอนาคต เพื่อพิจารณาคัดกรองปัจจัยต่างๆ และการร่วมกันจัดทำภาพอนาคตการศึกษา (Education Scenarios) ในศตวรรษที่ 21

โดยทั่วไปเครื่องมือหรือวิธีการที่นิยมใช้จนอาจเรียกได้ว่า เป็นมาตรฐานคือ การศึกษาแนวโน้ม (trends) และการคาดคะเน (forecast) อย่างไรก็ตาม การศึกษาทั้งสองนี้เหมาะสมกับอนาคตที่มีความชัดเจนในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถที่จะทำให้เห็นครอบคลุมถึงลักษณะของอนาคตที่ชัดเจนในระดับรายละเอียดและระบุถึงความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ด้วยเหตุนี้ การวางแผนโดยอาศัยภาพอนาคต (Scenario Planning) จึงเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อประกอบการกำหนดนโยบายระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศ อังกฤษ แอฟริกาใต้ ญี่ปุ่น จีน ฯลฯ

การวางแผนด้วยภาพอนาคตเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการมองภาพอนาคตที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ (possible) และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่อยู่ในความสนใจ (relevant) ให้เกิดความชัดเจนขึ้น โดยอาศัยการสร้างภาพอนาคตที่หลากหลายและครอบคลุมเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวโน้มของปัจจัยขับเคลื่อน (driver trends) ความไม่แน่นอน (uncertainties) และเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด (surprises) ซึ่งภาพอนาคตเหล่านี้สามารถนำมาศึกษาต่อเพื่อให้เห็นความชัดเจนยิ่งขึ้น

การวางแผนด้วยภาพอนาคตสามารถนำมาช่วยในการวิเคราะห์และวางแผนระยะยาวในหลาย ๆ ขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการศึกษาเพื่อเตรียมการวางแผนนโยบาย หรือการกำหนดหัวข้อนโยบายหรือยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวัดและประเมินผลนโยบาย

3. วัตถุประสงค์

การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ และระดมความคิดร่วมกัน ตลอดจนรับฟังความเห็นของผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของการศึกษา

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากวิธีการเดลฟายและการวางแผนด้วยภาพอนาคต ได้แก่

- 1) ปัจจัยผลักดันระบบการศึกษาของประเทศไทยและปัจจัยไม่แน่นอนที่สำคัญของการกำหนดภาพการศึกษาของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21
- 2) ช่องว่าง (Gap) ระหว่างระดับการพัฒนาการศึกษาที่คาดหวังในศตวรรษที่ 21 กับระดับการพัฒนาการศึกษาไทยในปัจจุบัน
- 3) ช่องว่าง (Gap) ระหว่างคนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่พึงประสงค์กับคนไทยในปัจจุบัน
- 4) ภาพอนาคตของการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21
- 5) วิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของประเทศไทย ในอีก 15 ปีข้างหน้า

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา

หัวข้อ “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21”

ในวันจันทร์ที่ 2 กันยายน 2556 เวลา 9.00-16.00น.

ณ ห้องกมลทิพย์ 1 โรงแรม เดอะ สุกโศล กรุงเทพมหานคร(The Sukosol Bangkok)

09.00- 09.30 น.	ลงทะเบียน
09.30-09.40 น.	กล่าวรายงานการประชุม โดย ดร. สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
09.40 – 09.50 น.	ดร. ศศิธรา พิชัยชาญณรงค์ เลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวเปิดงาน
09.50 – 10.20 น.	นำเสนอภาพรวมของโครงการและผลการศึกษา โดย น.ส. ประกาย อีระวัฒนากุล หัวหน้าโครงการ นายทวิชัย เจริญเศรษฐศิลป์ นักวิจัยอาวุโส Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ภายใต้สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10.20 – 10.30 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.30 – 12.15 น.	การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาด้วยกระบวนการเดลฟาย (Delphi Method) และการระดมเหตุผลสำหรับการสร้างภาพอนาคต (Scenario Logic)
12.15 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.30 น.	แบ่งกลุ่มย่อยระดมสมองสำหรับการสร้างภาพอนาคต ช่วงที่ 1
14.30 – 14.45 น.	รับประทานอาหารว่าง
14.45 – 15.30 น.	แบ่งกลุ่มย่อยระดมสมองสำหรับการสร้างภาพอนาคต ช่วงที่ 2
15.30 – 16.00 น.	นำเสนอผลการอภิปรายภาพอนาคต/แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสรุปผล

*****

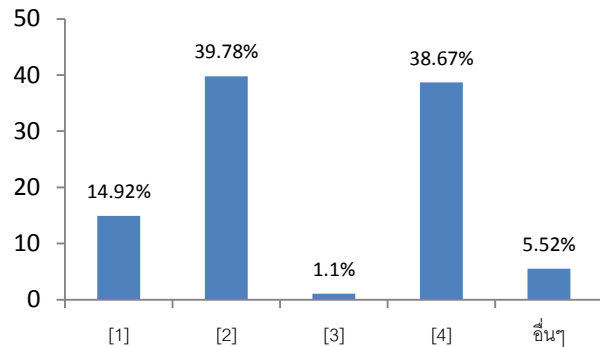

สรุปผลแบบสอบถามปฏิบัติการ MyChoice Clicker ว่าด้วยเรื่องการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21

ส่วนที่ 1 ภาพรวมและนโยบายการศึกษาไทย(ข้อ 1-6)

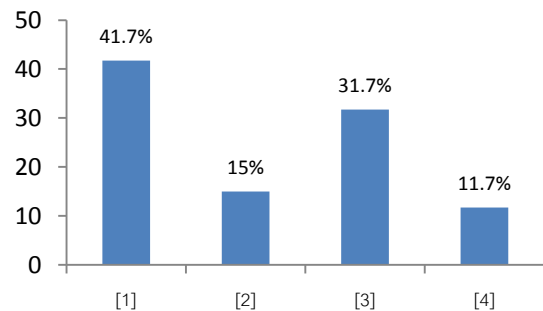
ข้อที่ 1-2 ประเด็นปัญหาของประเทศไทยในปัจจุบันด้านใดมีความสำคัญมากที่สุดในความคิดของท่าน

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
2. ปัญหาสังคมและความเหลื่อมล้ำ
3. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
4. ปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคง
5. อื่นๆ ระบุ

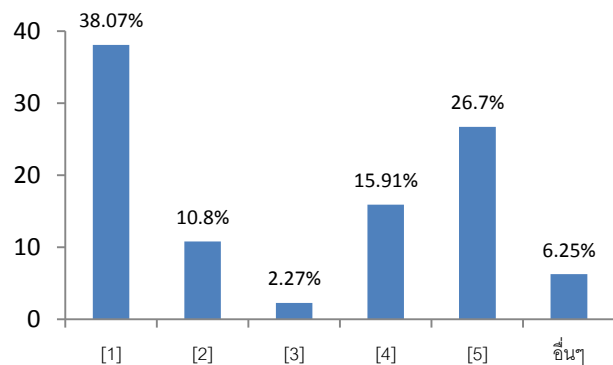
ข้อที่ 3 การศึกษาไทยมีส่วนร่วมในการตอบโจทย์ตามข้อ (1) และ (2) ที่ท่านเลือก มากน้อยเพียงไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

ข้อที่ 4-5 ปัจจัยใดเป็นข้อจำกัดของการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาไทยที่ผ่านมาที่สำคัญที่สุด

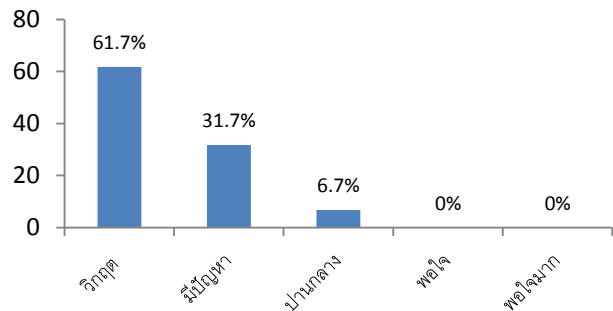
1. ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการศึกษา
2. ขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติตามนโยบายและแผนฯ
3. ขาดแคลนงบประมาณ
4. ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. ขาดการปฏิรูปที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ อาทิ เรื่องครอบครัว สังคม วัฒนธรรม
6. อื่นๆ ระบุ

ข้อที่ 6 ท่านคิดว่า ภาพรวมของการศึกษาไทยในปัจจุบันเป็นเช่นไร

1. อยู่ในระดับวิกฤต สมควรยกเครื่องทั้งระบบ
อย่างเร่งด่วน
2. มีปัญหาในหลายส่วน ที่ควรแก้ไข
3. อยู่ในระดับปานกลาง พอรับได้
4. อยู่ในระดับที่ค่อนข้างพอใจ
5. อยู่ในระดับที่พอใจมาก

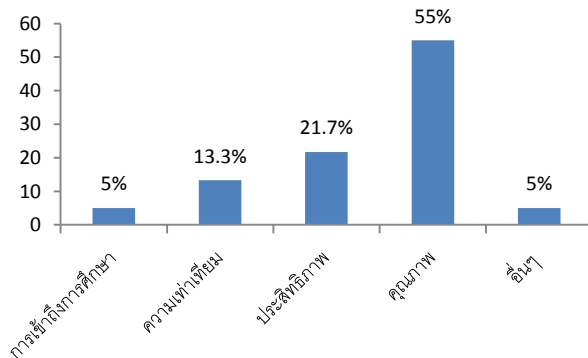

ส่วนที่ 2 ข้อจำกัดและความท้าทายในอนาคต(ข้อ 7-43)

แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) การตอบโจทย์ 3) ด้านอุปทาน 4) ด้านอุปสงค์

ข้อที่ 7 ท่านคิดว่า เป้าหมายของการศึกษาไทยในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้าประเด็นใดสำคัญที่สุด

1. การเข้าถึงการศึกษา
2. ความเท่าเทียมของการศึกษา
3. ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา
4. คุณภาพการศึกษา
5. อื่นๆ ระบุ

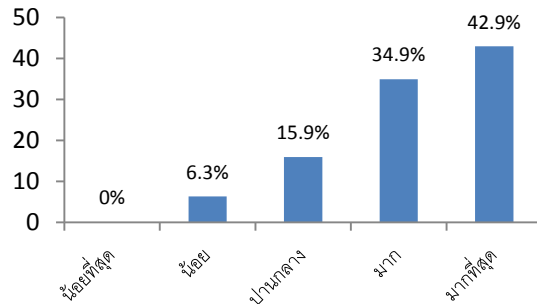

ข้อที่ 8 ถ้าเป้าหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (Should Be) ประกอบไปด้วย

- เตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน
- ให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม
- ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งไม่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา
- มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ

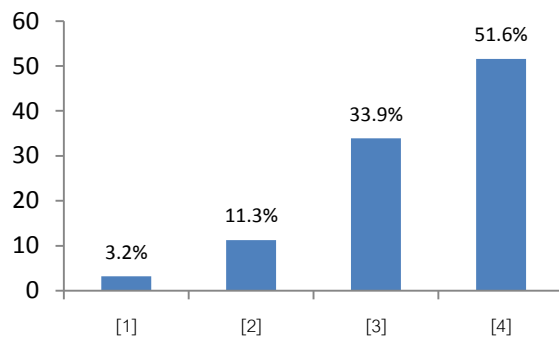
ท่านคิดว่า โดยภาพรวมยังมีช่องว่าง (Gap) ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is) กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be) มากน้อยเพียงไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

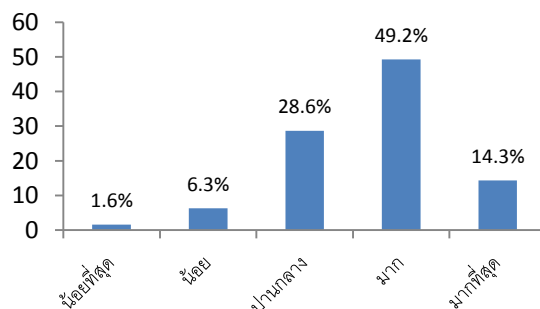
ข้อที่ 9 เป้าหมายด้านใดที่มีช่องว่าง (Gap) มากที่สุด

1. เตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน
2. ให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม
3. ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา
4. มุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติ

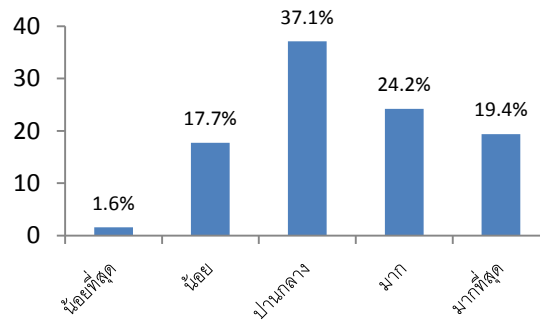
ข้อที่ 10 เป้าหมายด้านการเตรียมความพร้อมนักเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานยังมีช่องว่าง (Gap) ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is) กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be) มากน้อยเพียงไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

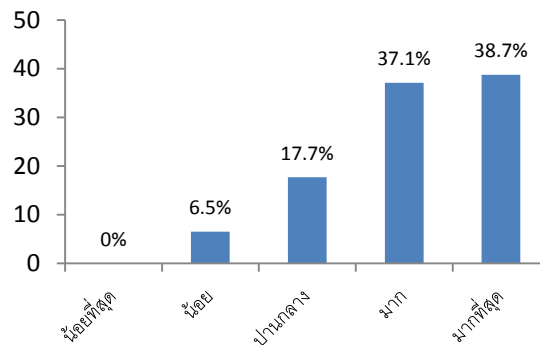
ข้อที่ 11 เป้าหมายด้านการให้โอกาสเด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมยังมีช่องว่าง (Gap)ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is)กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be)มากน้อยเพียงไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

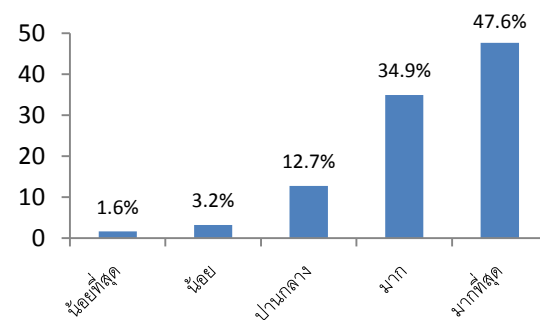
ข้อที่ 12 เป้าหมายด้านการส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มุ่งใฝ่หาความรู้ สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา ยังมีช่องว่าง (Gap)ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is)กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be)มากน้อยเพียงไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

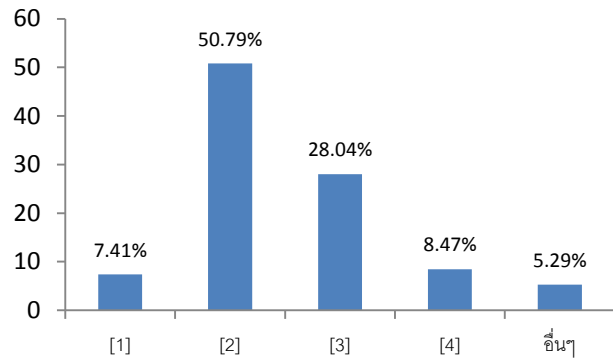
ข้อที่ 13 เป้าหมายด้านการมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างเด็กให้เป็นคนดีของสังคม สร้างประโยชน์แก่คนรอบข้าง ชุมชน และประเทศชาติยังมีช่องว่าง (Gap)ระหว่างระดับปัจจุบัน (As Is)กับ เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Should Be)มากน้อยเพียงไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

ข้อที่ 14-15 ท่านคิดว่าการศึกษาควรจะเป็นกลไกในการช่วยตอบโจทย์ประเด็นใดในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้ามากที่สุด

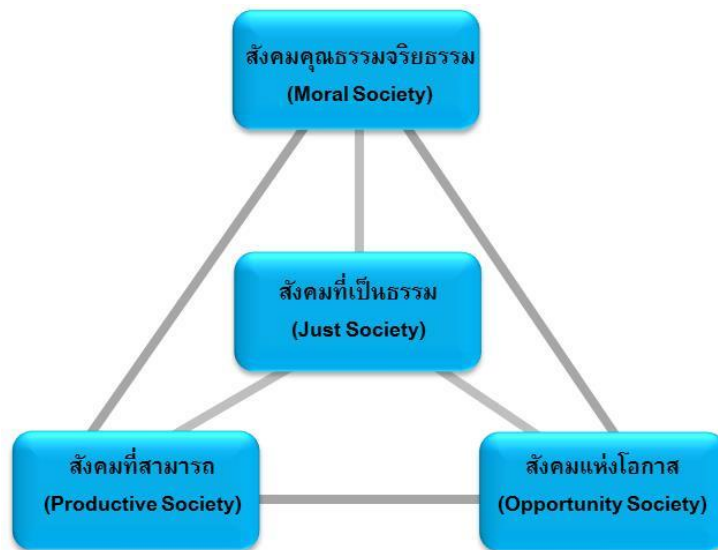
1. การตอบสนองต่อตลาดแรงงาน
2. การเป็นคนที่มีความรู้ทักษะและพึ่งพาตนเองได้
3. การเป็นคนที่มีความคุณธรรม จริยธรรม
4. การเป็นคนที่มีความสุข
5. อื่นๆ ระบุ

ภาพต่อไปนี้เป็นสะท้อนภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของประเทศไทย

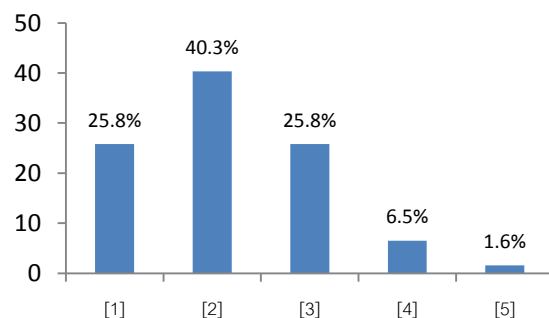
หากให้ภาพที่พึงประสงค์ในความคิดของท่านมีคะแนน = 5

ท่านคิดว่า ในปัจจุบันสภาพความเป็นจริงของสังคมมีระดับเป็นเช่นไร

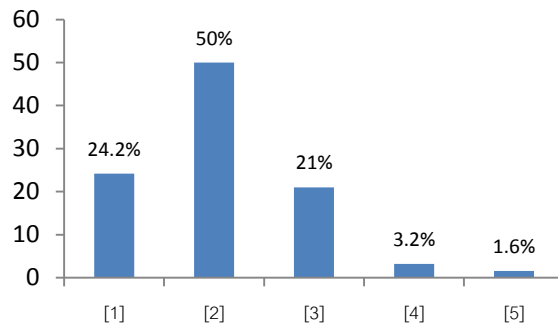
ข้อที่ 16 สภาพความเป็นจริงของสังคมไทย ในเรื่องสังคมแห่งโอกาส (Opportunity Society)

1. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
2. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
3. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
4. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
5. ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

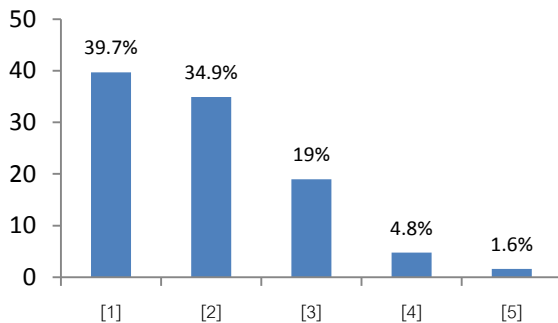
ข้อที่ 17 สภาพความเป็นจริงของสังคมไทย ในเรื่องสังคมที่สามารถ (Productive Society)

1. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
2. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
3. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
4. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
5. ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

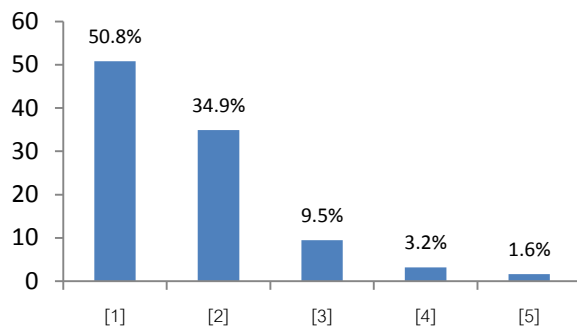
ข้อที่ 18 สภาพความเป็นจริงของสังคมไทย ในเรื่องสังคมคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society)

1. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
2. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
3. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
4. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
5. ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

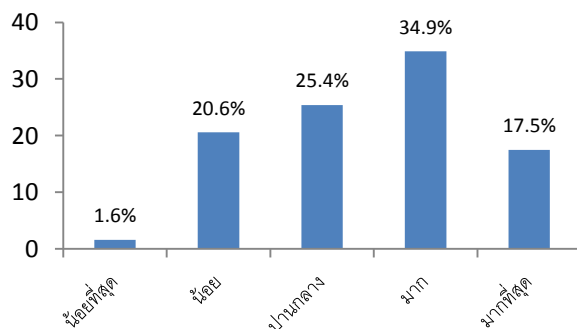
ข้อที่ 19 สภาพความเป็นจริงของสังคมไทย ในเรื่องสังคมที่เป็นธรรม (Just Society)

1. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายมาก
2. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายค่อนข้างมาก
3. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับปานกลาง
4. ปัจจุบันห่างไกลจากเป้าหมายระดับน้อย
5. ปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงหรือเหมือนภาพอนาคตที่พึงประสงค์แล้ว

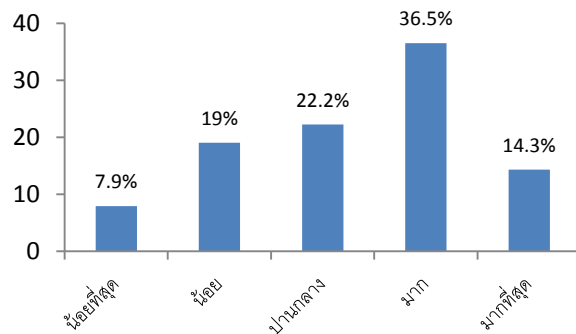
ข้อที่ 20 ระดับความท้าทายและปัญหาด้านงบประมาณเพื่อการศึกษาในอนาคตของประเทศไทยจะเป็นเช่นไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

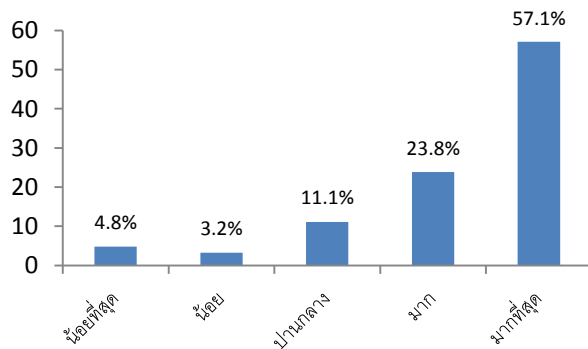
ข้อที่ 21 ระดับความท้าทายและปัญหาด้านปริมาณครูของประเทศไทยในอนาคตจะเป็นเช่นไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

ข้อที่ 22 ระดับความท้าทายและปัญหาด้านคุณภาพครูของประเทศไทยในอนาคตจะเป็นเช่นไร

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

ข้อที่ 23 ปัจจัยอะไรที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพครูให้สามารถบริหารจัดการการศึกษาได้สูงที่สุด

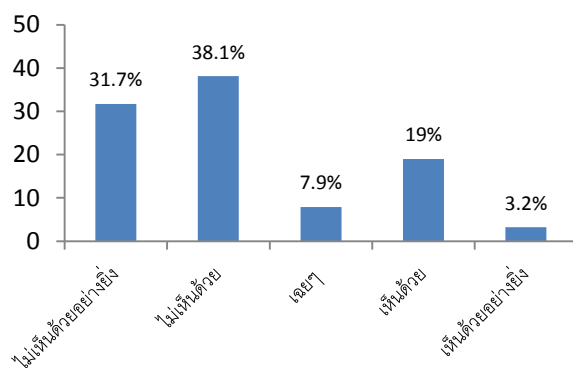
ระบุ

ข้อที่ 24 ความท้าทายของการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 คืออะไร

ระบุ

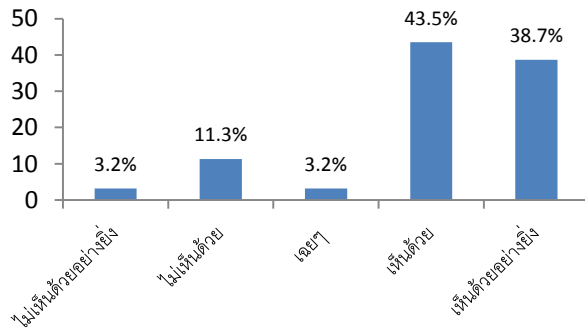
ข้อที่ 25 ถ้าอนาคตประเทศไทยใช้ระบบการบริหารจัดการศึกษารวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ใช้หลักสูตรแบบเดียวกันทั่วประเทศ และมีการกำหนดมาตรฐานจากส่วนกลาง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ไม่เห็นด้วย
3. เฉยๆ
4. เห็นด้วย
5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง

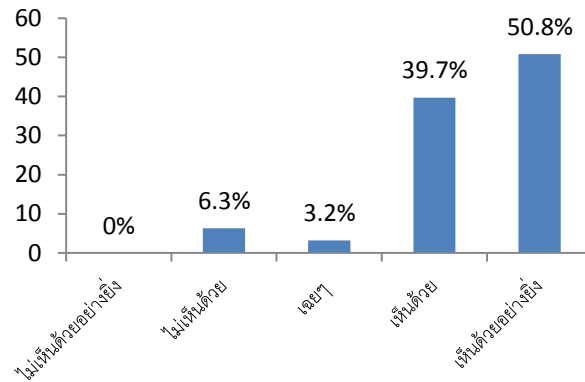
ข้อที่ 26 ถ้าอนาคตประเทศไทยใช้ระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับพ่อแม่ โรงเรียน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน และ องค์กรปกครองท้องถิ่น ร่วมกันกำหนดหลักสูตรและการประเมินผลที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบริบทท้องถิ่น ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ไม่เห็นด้วย
3. เฉยๆ
4. เห็นด้วย
5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง

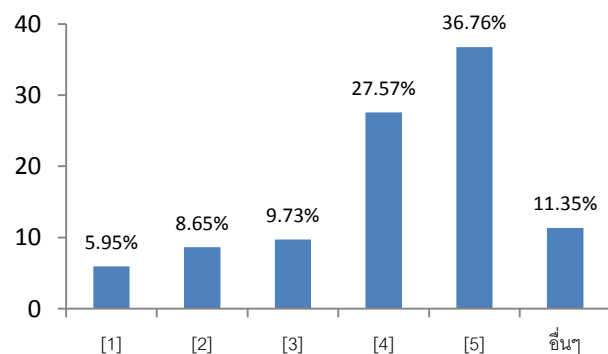
ข้อที่ 27 ถ้าอนาคตประเทศไทยใช้ระบบการบริหารจัดการแบบมีมาตรฐานจากส่วนกลางและให้ อิสระโรงเรียนหรือท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ ได้ด้วยท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ไม่เห็นด้วย
3. เฉยๆ
4. เห็นด้วย
5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง

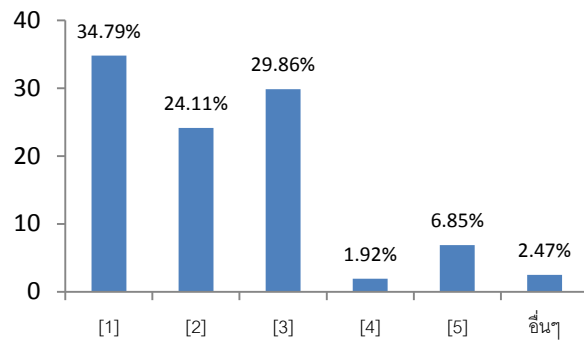
ข้อที่ 29-30 ท่านคิดว่าอะไรเป็น ประเด็นปัญหาสำคัญมากที่สุด ของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน

1. ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร
2. ความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษา (Accountability)
3. ความยืดหยุ่นในกระบวนการจัดการเรียนการสอน
4. หลักสูตรและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ
5. การขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ และขาดการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ (ภาคธุรกิจ, ชุมชน)
6. อื่นๆระบุ

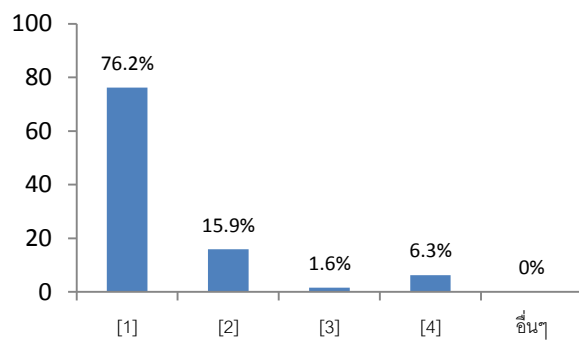
ข้อที่ 31-33 ในความคิดของท่าน ความสำเร็จของผู้เรียน (Learners) ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดสูงสุด

1. ตัวผู้เรียนเอง
2. ครอบครัว
3. โรงเรียนและครู
4. เพื่อน
5. สังคม วัฒนธรรม
6. อื่นๆ ระบุ

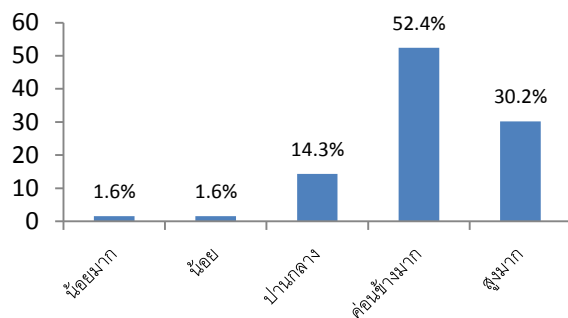
ข้อที่ 34 ท่านคิดว่าปัจจัยในข้อใดมีนัยสำคัญสูงสุดต่อ “ครอบครัว” ในการสนับสนุนระบบการศึกษาเรียนรู้ของไทย

1. ทักษะของผู้ปกครองในด้านการศึกษาและการเลี้ยงดู
2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ทุนทรัพย์
3. ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายของโรงเรียน
4. สภาพแวดล้อมภายในครอบครัว เช่น ความรุนแรงในครัวเรือน
5. อื่นๆ

ข้อที่ 35 ตลาดแรงงาน และภาคเศรษฐกิจ ประสบปัญหาเรื่องคุณภาพคน ในระดับใดในปัจจุบัน

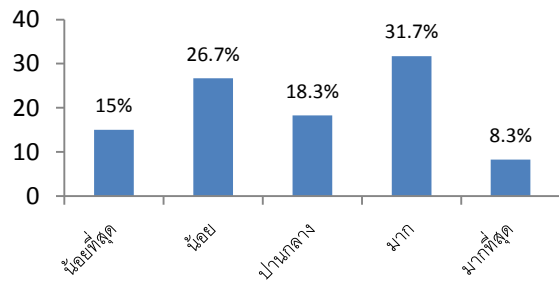
1. น้อยมาก
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. ค่อนข้างมาก
5. สูงมาก

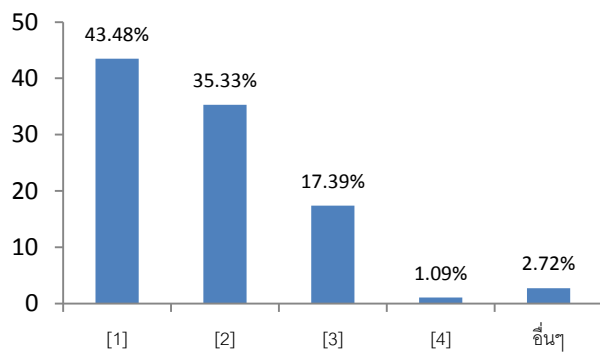
ข้อที่ 36 ชุมชน/สังคม มีบทบาทต่อการสร้างคน มากน้อยเพียงใดในปัจจุบัน

1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

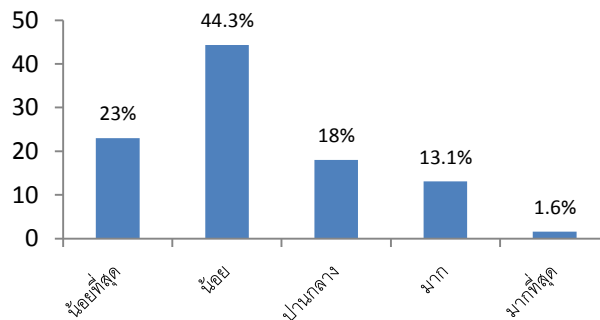
ข้อที่ 37-38 ประเด็นปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมใด ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเรียนรู้ของคนไทยมากที่สุด

1. ค่านิยมที่ผิด เช่น ค่านิยมปริญญา ยกย่องคนที่เงิน
2. ขาดวัฒนธรรมการถาม และไม่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
3. ปัญหาคอร์ปชั่น ความไม่เป็นธรรม
4. เลียนแบบต่างชาติ
5. อื่นๆ ระบุ

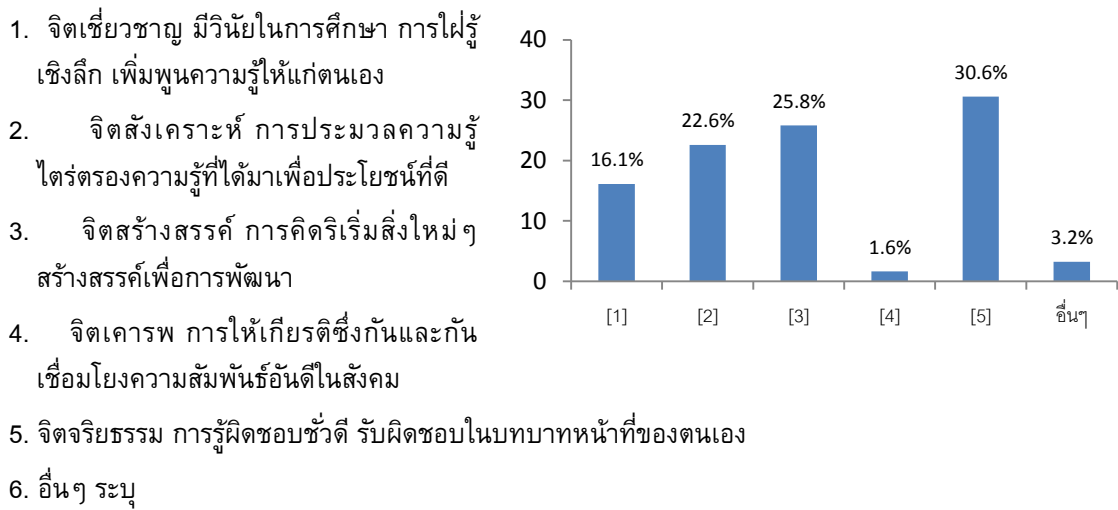

ข้อที่ 39 ถ้ามีการปฏิรูปการศึกษา แต่ไม่ได้มีการปฏิรูปปัญหาสังคมไทยอื่นๆ ท่านคิดว่า การศึกษาจะสร้างคนไทยที่ดีพร้อมได้ มากน้อยเพียงใด

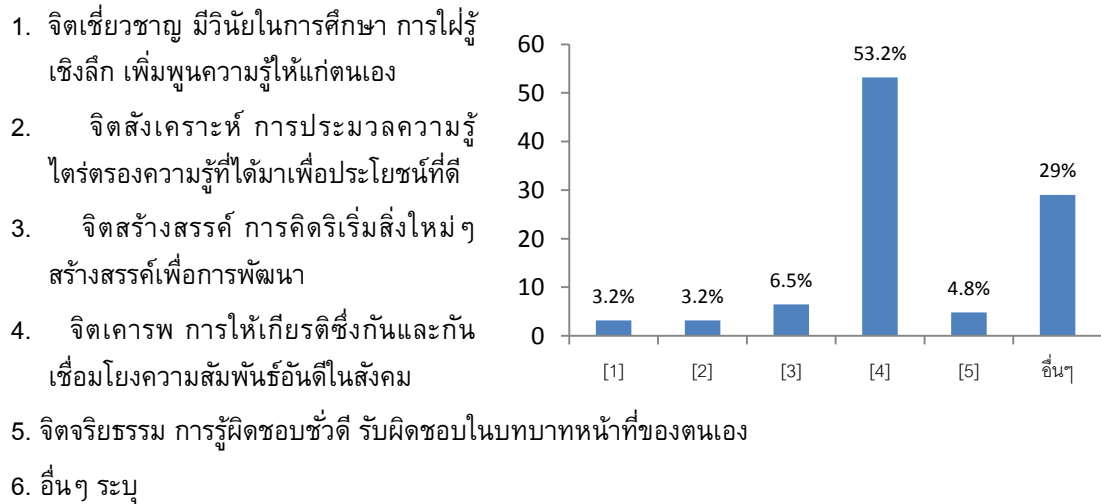
1. น้อยที่สุด
2. น้อย
3. ปานกลาง
4. มาก
5. มากที่สุด

ข้อที่ 40 กลุ่มจิต (Mindset) ใดที่เป็นจุดอ่อนที่สุดของคนไทย หรือยังคงขาดในปัจจุบันมากที่สุด

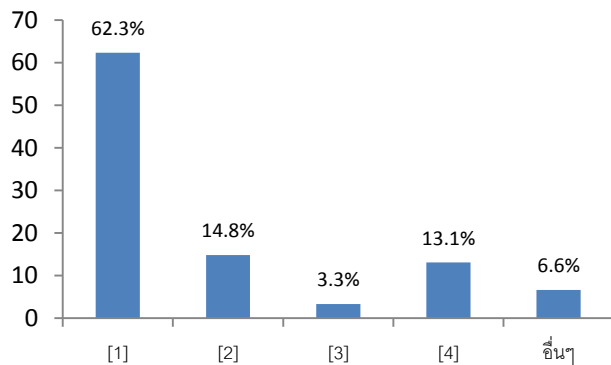

ข้อที่ 41 กลุ่มจิต (Mindset) ใดที่เป็นจุดแข็งที่สุดของคนไทย หรือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมากที่สุด

ข้อที่ 42 กลุ่มทักษะที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทย เป็นอันดับ 1

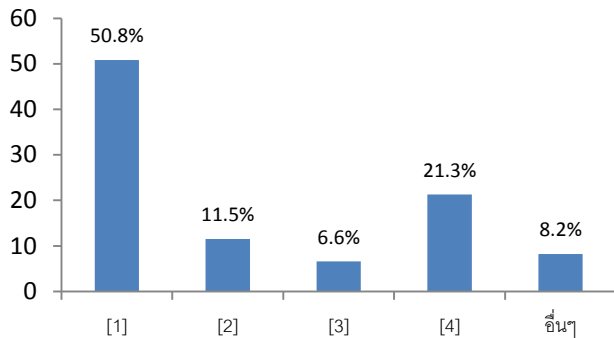
1. ทักษะกระบวนการคิดและสังเคราะห์
2. ทักษะการใช้เทคโนโลยีในประโยชน์เชิงข้อมูลและการสื่อสาร
3. ทักษะในการทำงาน บริหารตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ
4. ทักษะการปฏิสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันในสังคม
5. อื่นๆ ระบุ

ส่วนที่ 3 ภาพอนาคตและการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 (ข้อ 44-50)

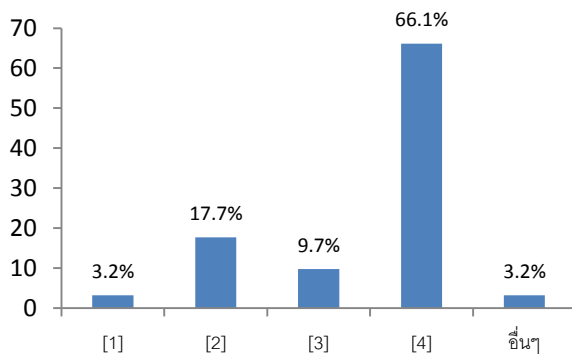
ข้อที่ 44 ในความคิดของท่าน ถ้าการศึกษาไทยยังเป็นเช่นนี้ต่อไป)Business As Usual (ภาพสถานการณ์การศึกษาที่เลวร้ายที่สุด (Worst Case Scenario ในอนาคตเป็นเช่นไร (

1. คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษา แต่ไม่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง
2. คนไทยขาดคุณธรรม จริยธรรม
3. คนไทยขาดความสุข
4. คนไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้
5. อื่นๆ ระบุ

ข้อที่ 45 ถ้าเลือกได้เพียงภาพสถานการณ์ที่ดีที่สุดของการศึกษา (Best Case Scenario) เพียง 1 ภาพ ข้อความใดต่อไปนี้จะสะท้อนภาพการศึกษาในอนาคตที่ท่านพึงปรารถนาที่สุด

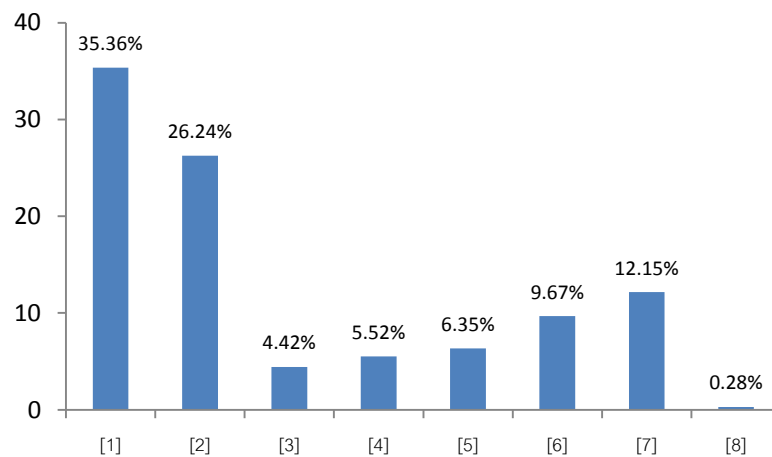
1. การศึกษาไทยมีความโดดเด่นและเป็นเลิศทางวิชาการ ผลิตแรงงานที่มีขีดความสามารถป้อนตลาดแรงงาน ขับเคลื่อนให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน
2. การศึกษาไทยช่วยให้คนค้นพบศักยภาพในตนเอง ทำให้คนพึ่งพาตนเองได้ มีความสามารถในการปรับตัว มีทักษะต่างๆ เป็นการศึกษาที่พัฒนาสอดคล้องกับบริบทพื้นที่วิถีชีวิตแบบไทย

3. การศึกษาไทยผลิตคนให้เป็นคนที่พร้อมที่ใช้ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ที่มีคุณภาพ
4. การศึกษาไทยช่วยบ่มเพาะคนไทยให้เป็นคนไทยที่มีศักยภาพ กล่อมเกลาให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข ช่วยนำประเทศไปสู่ระดับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน พร้อมกับเป็นสังคมที่อยู่ดีมีสุข (Well-Being Nation)
5. อื่นๆ ระบุ

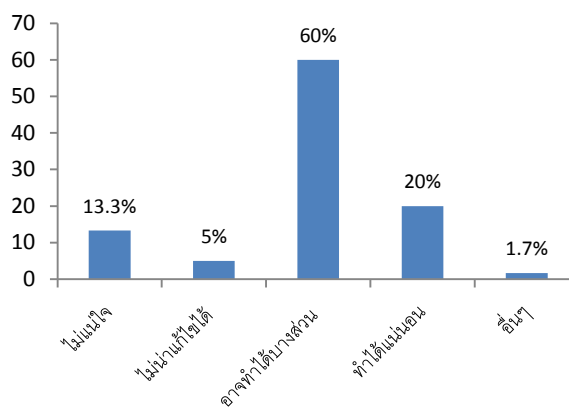
ข้อที่ 46-48 นโยบายการศึกษาต่อไปนี้ นโยบายใดควรเร่งดำเนินการให้สำเร็จมากที่สุด

1. เร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน
2. ปฏิรูประบบผลิตและพัฒนาครู
3. เร่งนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้
4. พัฒนาคุณภาพการอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐานเทียบได้กับระดับสากล ให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ
5. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเร่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน มากกว่าการขยายเชิงปริมาณ
6. ส่งเสริมให้เอกชนและทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมจัดและสนับสนุนการศึกษามากขึ้น
7. เพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ
8. พัฒนาการศึกษานอกระบบและนอกระบบให้

ข้อที่ 49 นโยบายการศึกษา 8 ประการข้างต้น จะช่วยให้การศึกษาไทยบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์และก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ด้วยความพร้อมได้หรือไม่

1. ไม่แน่ใจ
2. ไม่น่าแก้ไขได้
3. อาจทำได้บางส่วน
4. ทำได้แน่นอน
5. อื่นๆ ระบุ

คณะวิจัย

ดร. สุวิทย์ เมษินทรีย์

ผู้อำนวยการโครงการ

นางสาวประกาย ธีระวัฒนากุล

หัวหน้าโครงการ

นายอดิชาติ พงศ์กัลป์

นักวิจัยอาวุโส

นายทวิชัย เจริญเศรษฐศิลป์

นักวิจัยอาวุโส

นางสาวพิสิฐฐา ว่องสวัสดิ์

นักวิจัย

นางสาววิภาวดี กัลยาณสันต์

นักวิจัย

นายเสมอไหนด เพ็งจันทร์

นักวิจัย

นางสาวศวิตา อักษรานุเคราะห์

นักวิจัย

นางสาวศิริพร สุขโตชะ

ผู้ประสานงานโครงการ

นางสาววรินทิพย์ วิเศษโพธิ์ศรี

ผู้ประสานงานโครงการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 99/20 ถนนสุขุวิทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทรศัพท์ 0 2668 7110-24 โทรสาร 0 2243 0083 www.onec.go.th